UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 063828443

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/turktarihencumen1912unse

جزؤ : ۱۷ ۱ کانون اول ۱۳۲۸

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه سی

ایکی آیده برنشر اولنور

مندرجات

علمدار مصطفی پاشا (مابعد) . . . . . افضل الدین
ایلك التی پادشاهمزك بروسه‌ده کائن تربه‌لری . . . . احمد توحید
راغوزا (دوبروونیك) جمهورلغی . . . . . صفوت
ایکنجی ویانه سفری حقنده . . . . . محمد عارف
بالقان شبه جزیره‌سنده تورکلر . . . . . استویان جانسزوف
متفرقه : قانوننامهٔ آل عثمان (ایکنجیسی) . . . . . محمد عارف

فیاتی ۵ غروش

مرجعی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی
(ابونه قیدی ایجون انجمنه مراجعت اولنور)

استانبول

احمد احسان وشرکاسی
مطبعه‌سیلق عثمانی شرکتی

۱۳۳۱

1er/14 Décembre 1912. № 17

Revue Historique

publiée par

l'Institut d'Histoire Ottomane

SOMMAIRE :

Alemdar Moustafa Pacha *(suite)* — Efdal-ud-din Bey.

Les Tombeaux des six premiers Empereurs Ottomans à Brousse . . . . . — Ahmed Tevhid Bey.

La république Raguse (Dobrownik) . . . . . — Safvet Bey.

Au tour de la deuxième expédition de Vienne . . . . . — Aarif Bey.

Les turcs dans la péninsule des Balkans . . . . . — Istoyan Djansisof

Le deuxième des anciens Codes Ottomans. . . . . — Aarif Bey.

PRIX 5 PIASTRES

Adresse de l'Institut : **Sublime-Porte**

CONSTANTINOPLE

Imprimerie Ahmed Ihsan & Cie

1912

علمدار مصطفى پاشا

[اون التنجى نسخه‌دن مابعد]

جانيلر سلطان سليم دائره‌سى اوكنده‌كى دهليزه واصل اولديلر . سلطان‌سليم دائره‌سى‌طوپقپو سراينك شمال جهه‌سى اوزرنده فوقانى برقاچ اوطه وصفه‌دن وبرده لحيهٔ سعادت موضوع اولان مسجد آسا بر محلدن عبارت اولوب خاقان‌شهيد اوان‌سلطنتنده‌اوراسنى خصوصى حرم‌دائره‌سى اتخاذ ايلديكى كبى اوان اعتزالنده‌ده مذكور دائره‌نك آلت قاتى تشكيل ايدن قسمده اختيار عزلت ايلمش ايدى

ساعتلردن برى قبه‌لردن عكس ايدوب واصل اولان غلغله دائره سكانينك نظر دقتنى جلب ايلمش اولديغى كبى سرايك ايچندن قادينلرك فريادى‌ده باشلايجه ماهيتى مجهول برقورقو وشبهه حصولنه سبب اولمش ايدى سلطان سليمك دائما نزدنده بولنان اك سوديكى حرمى (رأفت) قادين[*] برحس قبل‌الوقوعك وبرمدتدنبرى‌صره ايله كيجه‌لرى كورديكى

[*] هائلهٔ شهادتك‌وقوعى آنىده كذران‌اولان‌احوالى خاقان شهيدك‌حرملرندن مرحومه (رأفت) قادين افندى حضرتلرندن استماع ايلمش اولان مشارالبهانك جاريه‌لرندن برى‌حكايه ايلمشدر . مرحومه (رأفت) قادين حضرتلرى دائما خاقان شهيدك ياننده بولنمش وصوك دملرنده‌ده (پاكيزه) اسمنده برقيز ايله وقعه‌نك شاهدى اولەرق قاتللردن شدت وحقارت كورمشدر .

مشارالبها بقيهٔ حياتنده دائما مناسبت دوشدكجه ندماسنه ومسافرلرينه وكورشدكلرينه وقعه‌يى متأثرانه وكافهٔ عنعناتيله نقل ايدر ايمش . كنديسى بو وقعه طولايسيله زنجى خادم اغالرندن اوقدر نفرت‌ايلمش اندى‌كه مادام‌الحيات دائره‌سنه بونلردن كيمسه‌يى اوغراتمامش . حتى‌خاندان ومنسوبين سلطنت‌سنيه‌دن جمله‌سى‌براى‌عيادت ويا استفسار خاطر وياخود سائر وسائل‌مبروكه ايله‌مشارالبهانك دائره‌سنه كلدكجه معيتلرنده زنجى‌خادم‌كتيرمزلر ايمش . اورايه‌آدم كوندرمك‌ايجاب ايلديكى تقديرده‌دخى مطلقازنجيلردن‌غيرى‌خدام‌اعزام‌ايدرلرايمش .(رأفت) قادين حضرتلرى ۱۲۸۲ تاريخنه‌قدر معمراولمش واقامت‌ايلدكلرى بشكطاشده خيرالدين اسكله‌سنده‌كى ساحلخانه‌ده ارتحال‌ايلمشدر مرعى‌الخاطر برمخدرهٔ موقره ايدى .

معنيدار رؤيالرك تأثيريله پرخلجان اولمش ايدى واقعا پادشاه حضرتلرى حرمنك ازالهٔ تأثراتنه چاليشمش و دائما توكل ومتانت كوسترمش ايسه‌ده كورلتيلرك تقربى مشاراليهى‌ده تدهيش ايلمش ايدى .

دائره‌نك اوست قاتنده خدمات روزمره ايله مشغول اولان برجاريه بو صره‌ده كله‌رك بر قاچ آغانك يالين قيلج (صدفلى صفه) دن كچدكلرينى يوقارى صحن‌دن مذكور صفه‌يى كورن پنچره‌دن مشاهده ايلديكنى هيجان و تلاش ايله خبر ويردى .

سلطان سليم بوندن دوچار خلجان اوله‌رق صدرده اوتورديغى مندردن قالقوب يوقارى‌يه توجه ايده‌جكى صره‌ده (پاكيزه) نامنده‌كى كنج جاريه تلاش ايله كله‌رك برچوق آغالرك قپو اوكنه كلدكلرينى سويلدى . اوطه‌ده ايكى جاريه ايله قادين افندى‌دن عبارت اوچ قادينك لال ومبهوت برحالده قالديغنى سلطان سليم حضرتلرى نظر تأثرله كوره‌رك لحيهٔ سعادتك بولنديغى مسجد اوطه‌يه كيتمك ايستدى . بر قاچ خطوه يورودى . فقط بو آنده (نذير) و (فتاح) قپودن كورنديلر . آرقه‌لرنده‌ده غلبه‌لكك باراته‌لى اسكوفلى صاريقلى باشلرى وبعضيسنك قليجلرينك اوجلرى مزدحم برحالده كورينيوردى . بو منظره‌نك ويرديكى تأثير ايله قورقان وشاشيران قادينلر تستر ايچون بر اورتو آرامق تفكراتنده ايكن قاتللر اوطه‌يه طولوب اورته‌يه قدر ايلرولديلر . سلطان سليم باشنده آواره صارلمش ابانى بر صاريق، آرقه‌سنده يشيل يوللى سوائيدن انتارى، نافه‌يه قپلو قيصه كوركى، آياغنده مستلرى ايله اورته‌ده ايدى مبارك رنكى صارارمش بر الينى بلنده‌كى شال قوشاقه صوقمش طورييوردى تتره‌ك بر سسله :

— جلادميسكز ...؟ ديدى . نذير :

— فتنه سزك باشكزدن قوپيور ... قدر بويله ايمش. ديه ايلرو ليه‌رك يانندەكيلره « نه طوررسكز ..؟ » ديه باغردى . بو مشافهه مقصدك دهشتنى ، قصدك بى امانلغنى تماماً افهام ايتدى . اورته‌ده برغريو قوپدى .

قاتللر هجوم ايلديلر آره‌ده برمانعه انكل اوليوردى . پاكيزه :

— قيمايك افندمه . ديه آرميه دوشمش ايدى .

بر قليج قيزك اللرينى ياره‌لدى . اوطه‌ده ايلك كوريلان بو قان پادشاهك صارصلمسنى ، اوراده‌كى ديكر جاريه‌نك بايلمسنى ، رأفت‌قادينك صاچلرينى يوله‌رق تشديد فريادينى موجب اولدى .

بر آن‌ايچنده پاكيزه‌صاچلرندن سوروكلنه‌رك بر كناره‌دفع‌ايدلدى‌قادين افندى بر ضربه ايله سديرك اوزرينه ايتيلدى قليج وخنجرلرك يالملرى وقاتللرك هاى وهوى آره‌سنده سليم ثانيك تكرار ايتديكى صداى‌تكبير ايشيديليور واو قوجه پادشاهك خيال زائلى سچليوردى. پادشاه هول جان ايله كيرويه آتلمق ايستيوردى بى‌امان بر قليج ضربه‌سى مبارك يوزلرينك صاغ طرفنى‌لحيه‌لريله برابر دويردى. ديكر بر چوق ضربه‌لر او مبارك وجود مسعودك خاتمهٔ حياتى اولدى. رأفت قادين صوك بر غيرتله اورتيه آتلمق ايستديكى زمان زوج قيمتدارينك حصير اوزرنده سرلمش اولان هنوز صيجاق جسدينك اوستنه دوشدى .

بر كابوس الم كبى همان آنى دينه‌جك صورتده چوكن بو شئامت اولجه كورديكى رؤيالردن بريدرده اويانورسه كچه‌جك ايمش كبى آچيلمغه چاليشان بدبخت زوجه قپودن چيقمقده اولان نذيرك وابه سليمك قان صيچرامش منحوس يوزلرينى كوروب وقعه‌نك تكميل جديتنى تخطر ايدرك واو ارالق متلاشيانه بر حالده يانه قدر صوقولمش اولان سلطان مصطفى مستفرشه‌لرندن (پيك دل) اسمنده‌كى قادينك [*] نظر استهزا وانتقامنى كوره‌رك بايلدى. خارجده وسراى داخلنده دوام ايدن غريو وفريادك انعكاساتى درينلدن درينه واصل اوليوردى .

بوستانجى قاتللرندن درت كشى يناشه‌رق باشلرنده حاجى على

[*] مزبوره قاتللره يول كوسترن قلاغوزلردن اولغله سلطان محمود طرفندن بر كيجه اخناق ايتديريله‌رك جسدى قز قله‌سندن دكزه القا ايدلشدر.

اولديغى حالده خاقان شهيدك جسد مباركنى اوطه‌ده‌كى مندرك اوزرنده يايلى بولنان شلته‌لردن برينك اوستنه قويارق درت اوجندن طوتوب كوتورديلر اوچ بايغين قادين اوراده يالكز قالدى . سلطان مصطفى ليلردن هيچ كيمسه بوفلكزده بچاره‌لره بر يودوم صو ويرمك بيله ايستميوردى [*]

او مشئوم قافلهٔ جنايت سلطان سليم دائره‌سندن چيقوب سريع آديملرله كيتمك ايستدكلرى حالده ارتكاب ايتدكلرى عظيم وبالك زيربار شناعتنده ديزلرينك بوكلديكنى حس ايدن ارقداشلرى، يكديكرينى تشجيع ايدرك : — دها بته‌جك ايشمز وار اصل كارك بوندن صكره‌سى الزمدر يورويك ...

ديه سلطان محمود دائره‌سنه توجه ايتديلر. كذركاهلرنده تصادف ايتدكلرى يانجيلرك اوزرينه‌يورويوب قاچيريورلر و يتشديره‌بيلدكلرينى جرح ايديورلردى . كرك حرمدن كرك خارجدن بر چوق بدطينت آدملر بونلره التحاق ايدرك كورلتى‌يى بيوتيورلردى . علمدارك اوازهٔ صولتى حالا بردوام وفقط داخلك فرياد تظلمى ساكن ايدى .

(طيارافندى) وشهزاده محمود افنديسنك‌لالاسى (محمد بك) وامام اول (قريمى حاجى احمد افندى) و (ايوبى محمد عارف اغا) نك حرمه كيرمكه تشبث ايتدكلرينى سويلمش ايدك . سلطان سليمك آن هول انكيز شهادتنده بونلر (قوشخانه) قپوسنه كله‌رك اورادن ايچرو كيرمكه اقدام ايلديلر . قوشخانه قپوسنى آچديرمق اوزره محمد عارف اغايى ايلرو كوندرديلر . حرم اغالرندن (قاسم اغا) مذكور قپوده نوتجى ايدى . تصادفات حسنه‌دن اوله‌رق قاسم اغا سلطان سليم پرورده‌لرندن اولوب كورولتيلرى كمال خشيتله ديكله‌مكده و نوبت موقعندن مفارقت ايده‌مامكده ايدى .

---

[*] رأفت قادين حضرتلرينك صورت تصويريدر .

طيار افندى مومى‌اليهه ملاقى اولەرق ايشك وخامتنى وفقط علمدار پاشا قپوسى قيرەرق ايچرى كيرمك اوزره اولديغندن اوزمانه قدر قاتللره ممانعت ايديلورسه سلطان سليم ايله شهزاده محمود افندى يى تخليص ايده بيلمك قابل اولەجغنى اكلاتدى . قاسم اغا درحال كندى امينى اولان قپو يولداشلرندن (حافظ عيسى) و (عنبر) اغالره خبر ويرمك اوزره (والده مزارى) يولندن نوبت اوطەسنه قوشدى .

قاسم اغا بونلر ايله نوبت اوطەسى اوكنده برلشەرك سريعاً بالمشاوره جملەسى سلاحلانمق اوزره قغوشه چيقديلر . متعاقباً حرم ميدانينه كلەرك سلطان‌سليم دائرەسنه كيتمكه عزم‌ايلدكلرى صرەده يولده راست كلدكلرى سلطان مصطفانك قهوه جيسى (زاغلى سليمان اغا) بونلره كچ قالدقلرينى وايشك بتديكنى سويليەرك استهزا ايلش اولديغندن مأيوس اولمشلر ايسەده ينه ايشده برتزوير اولمق احتمالنه مبنى يوللرينه دوام ايتمشلردى . فقط حرم همايون قپوسى يانندەكى چشمه ده بوستانجى مصطفى ايله بر بالطه جينك قاتلى اللرينى ويا بچاقلرينى بيقادقلرينى كورەرك « كنديلرينك حرم همايونه وصوللرى كيكديكنى وقاتللرك سلطان سليم شهيد سعيدى هنوز بركشتهٔ غدر ايلدكلرينى [عطا] » اكلايوب شهزاده‌يى استخلاص ايچون دقيقه فوت ايدەجك زمان اولمديغندن درحال محمود افنديسنك دائرەسنه كيتمك اوزره قاتللرك كچدكلرى طرفى ترك ايله (تنورجيلر) قغوشى پنجرەسندن كچەرك شهزاده‌نك دائرەسنه واصل اولديلر ايسەده شهزاده‌يى اوراده بولەميوب متحيراولدقلرى صرەده خزينەدارعجميلرندن وسلطان مصطفى جاريەلرندن برقيز بونلرى قاتللردن ظنيله شهزاده‌نك (جورى اوسطه) حجرەلرينه قاچديغنى اخبار ايلدى .

حافظ عيسى و عنبر و قاسم اغالر اللرنده يالين قليچ اولديغى حالده درحال اوطرفه سكرتديلر .

شهزاده حضرتلرينك خدمتنده بولنان (جورى) اوسطه « سلطان سليم دائرەسنده‌كى كورولتى‌يى طويوب سلطان محمود دائرەسنه نوبت كلەجكى

مطالعه‌سیله [جودت] » شهزاده‌یی اوطه‌سندن قالدیره‌رق غایت سریع بر صورتده کندی دائره‌سنه کچیرمش ایدی .

سرایك (آلتون یول) دیدکاری برمحلی واردرکه قبه‌التی میدانده‌کی قوله‌نك دیبندن کچه‌رك اورته حولی‌یه ناظر فرعیه دائره‌لردن جوری قالفه دائره‌سنه واصل اولور بویول اوتوز فرق متره طولنده ودرت متره عرضنده طاش دوشه‌لی‌در قبه‌سنده‌کی جاملردن ضیادار اولور منتهاسنده اللی قدمه قدر بر طاش مردیون واردرکه یولك عرضنك تماماً نصفی کنیشلکنده‌در بو مردیونك عرضی یولك صاغ نصفنی قاپلامش اولوب یولك صول نصفی دیکر دائره‌لره کچید بریولدر مردیون منتهاسنده برصحنه چیقار بوصحن صاغده وصولده ایکی قپویی حاویدر مردیونك طاش قورقولقلری صوم اولوب مردیون باشنده صحنك نصفنه‌ده سپر اولمشدر مردیوندن چیقنجه صاغده‌کی قپو براره‌لغه چیقارکه اوراده بر چشمه وبرآبدستلك وحمام کلخنی موجوددر صولده‌کی قپو دخی (جوری قالفه) دائره‌سنه کیرر بودائره ایچ ایچه درت اوطه‌دن عبارت اولوب التون یول استقامتنه موازیدر دائره‌نك بر طرفی التون یولك دیواری دیکر طرفده اورته حولی‌یه ناظر پنجره‌لردر اوطه‌لرده (شیروان) و (موصاندیره) لر واردر ضیا پنجره‌لردن ماعدا دیواره‌کی تپه جاملردن دخی کیرر . دائره کارکیر اولوب هیئت عمومیه‌سیله محافظه‌لیدر مردیونك طارلغی ودیکلکی واوزونلغی وباخصوص مردیون باشنده‌کی طاش‌قورقولق موقعی مدافعه‌یه غایت الویریشلی یاپمشدر .

جوری اوسطه ایله محمود افندی بو دائره‌یه واصل اولدیغی عقیبنده حافظ عیسی وعنبر وقاسم اغالرده واصل‌اولەرق مردیونی طوتوب مدافعه اسبابنی حاضرلدقلری کبی‌جوری‌اوسطه‌ده شهزاده‌نك سلامته چیقه‌بیلمسی چاره‌سنی ارامش ایدی .

قتللر بوستانجی مصطفانك افاده‌سندن حرم همایونه مسلح مدافعلرك

دخول ایتدیکنی اکلایوب ایشلرینی تعجیل ایچون شهزاده دائره‌سنه سکرتدیلر ایسه‌ده اولکیلر ذکر اولندیغی اوزره تنورجیلر قفوشی پنجره‌لرندن کچه‌رك یولی تقصیر ایلمش اولدقلری جهتله انجق انلردن صکره واصل اوله بیلدیلر. بونلرده شهزاده‌یی دائره‌سنده بوله‌مامقله برابر معهود قیزدن وسائر خائن جاریه‌لردن نره‌ده اولدیغنی اوکرنوب (التون یول)ه هجوم ایلدیلر .

کرك اولکیلرك کرك قاتللرك بوزایه ورودی همان بر آن ایچنده یکدیکرینی متعاقباً واقع اولمش ایدی . التون یوله اك اول کیرن ابه سلیم ایله ایکی بالطه‌جی اولوب دیکرلری متعاقباً یتشدیلر . ابه سلیم مردیونك حافظ عیسی اغا ایله قاسم اغا طرفندن طوتلدیغنی کورنجه :

— اغالر یول آچیك .... شهزاده فرمانلیدر سزه ضرر کلمسون. دیه‌رك مردیونك آلت باشنه یاقلاشدی قاسم اغا :

— کچه‌مزسکز . سوزیله مدافعه وضعیتنی آلدی . فقط بوصره‌ده ایلرولین ندیر ، ارقداشلرینه دونه‌رك انلری تشویق وتهدید ایله :

— بره نه طوررسکز شهزاده یوقاروده‌در . باشلادیغکز ایشی یارم قویوبده جاندنمی واز کچرسکز شونلری سویلتمیك . دیه سل سیف ایله هجوم ایتدی پیشنده‌کی جلادقیافتلی خائن حیدودلر ذاتاً باشلادقلری مدهش فجیعه‌نك ویردیکی مفترسلکك تحت تأثیرنده بولندقلرندن هپ بردن قلیچ ، یتاغان ، خنجر ، خشت وتبر کبی سلاحلریله مردیونه صارلدیلر .

حافظ عیسی ایله قاسم بو هجومه مردیونك آلت باشنده یالکز جه مقاومت قابل اوله‌میه‌جغنی اکلادقلرندن یوقارودن اوروشمق اوزره فوق‌العاده برچالاکی ایله باصاماقلری دردر اتلایه‌رق بریکیلر دها اشاغی‌یه یتشمدن یوقارو واصل اولدیلر .

قاسم آغا مردیون باشنده‌کی طاش قورقولغی سپر آله‌رق مدافعه‌یه باشلادی النه‌کچن شیلری مردیوندن چیقانلره فیرلاته‌رق چیقملرینه

مانع اولیوردی . عنبر اغا ایله حافظ عیسی اغا دخی دائره‌نك قپوسی‌اوكنه دیكیله‌رك جانیلر مردیوندن چیقدقلری تقدیرده ایچرویه كیرملرینه مانع اولمق اوزره بكلیورلر ایدی شهزاده ایسه بوقپودن باشقه كیروب چیقه‌جق محلی اولمیان وپنجره‌لری دوومه تیمور پارمقلقلر ایله محفوظ بولنان بو دائره‌نك ایچنده دامه دوشمش آهو كبی كزینه‌رك صوك دقیقه‌لرینه انتظار ایدییوردی . دائره ایچنده‌كی جوری اوسطه معیتی اولان جاریه‌لرده برر طرفه سینمشلر ایدی . مردیون باشنده‌كی مجادله پك از امتداد ایتمكله برابر عصرلر قدر مدید كلیوردی بوستانجیلردن بری مردیونك یوقاروسنه‌قدر یتشه‌رك قاسم اغایه آتدیغی برخشت [*] ایله انی جریحه‌دار ایلدیكندن مردیون باشی مدافعه‌سز برحالده قالدیغی آنده كلخن قپوسندن دیشی برقپلان وحشتنده اوله‌رق (جوری) ظهور ایتدی . بوقادین‌حس صداقت وفدا كارینك ویردیكی بر جنت موقته ایله شالوارنی چمره‌مش وباشنی اورتمكی بیله اونوتمش وچورابلریله پاپوشسز ودهشتندن توكلری اورپرمش ،كوزلری چشمخانه‌لرندن فرلامش اولدیغی حالده بر النده طوتدیغی چوملكدن آووج آووج كول صاووره‌رق اورالری دومانه بوغدی .

برطرفدن‌ده قپوده‌كی عیسی وعنبر اغالره : — طامدن قاچیرك طامدن .... اوازه‌سیله اورته‌لغی چینلاتیوردی .

قاسم اغانك مجروحاً چكلمسی اوزرینه برآن ایچون حصوله كلان مدافعه‌سزلقدن استفاده ایدن قاتللردن برقاچی مردیون صحننه یتشدیلر جورینك صاووردیغی برآووج كول بونلرك كوزلرینه طوله‌رق كورمز ایتدیكندن بربرینه چاتەرق دونوشمكه باشلادیلر ارقه‌دن یتیشانلری‌ده برآووج كول توقیف ایتدی شو كول طوفانیله كورمز اولانلر اللرندن سلاحلرینی براقوبده كوزلرینی تمیزلینجه‌یه قدر خیلی زمان كچیوردی

[*] قیصه كوندرلی ویصی‌تمرنلی برنوع بویسز مزراق

ایلری یوریبیانلر کول یاغموریله بوغوله بوغوله بر برینه کیریبیورلردی سب وشتم تهدید آوازه‌لری اوطار موقعی طولدیریوردی.

شو نا کهظهور مدافعه‌نك قاتللره ویردیکی شاشقنلقدن استفاده ایدن عنبر وحافظ عیسی اغالر ایسه قپودن ایریلوب ایچرو کیره‌رك شهزاده‌یی طـامدن قاچیره بیلمك اوزره اراندقری صره‌ده منتهـاده‌کی جامکانلی اوطه‌نك طاوانه یقین اولان باجه تعبـیر اولنور طـامه چیقیله‌جق چاتی فتحه‌سنی کشف ایدرك محمود افندی‌یی اوموزلری ایله اورایه‌تشدیرمك اوزره چالشدیلر. قپواوکنده‌کی بادره حالادوام ایدیورایسه‌ده جورینك توکنن طـاقتی وچوملکده کولك بتمسی‌حسبیله قاتللرك غلبه‌سـیله ختام بولمق اوزره ایدی.

جوری اوسطه هم مدافعه همده رجعت ایده‌رك دائره قپوسـندن کیرمش و شهزاده‌نك طامه ینشـدیکنی کورمش ایدی کوزلرینی کول ضربه‌سندن قورویه‌رق ایچرو کیره‌بیلن فتاح وابه سلیم دخی شهزاده‌نك باجه‌دن چیقمقده اولدیغنی کوردیلر. شکار قاچیورایدی. انهزام مقصددن متولد بر اختلاج نومیدی ایله‌سلیم الندهکی خنجری شهزاده‌نك اوزرینه آتوب صاپلامق ایستدی سلیمك الندن برمهارت‌سلاحشورانه ایله‌فیرلایان کسکین تیمور شهزاده‌نك بازوسنه اصـابت ایله ایچـه بر جریحه آچدی برقاچ خنجر دها صاورولمش ایدی بوجریحه‌دن دوکیلان قان داملهلری یره سقوط ایدرکن شهزاده حضرتلری خصکیلر دائره‌سی سقفنه واصل اولمش واورادن قوشخانه طامنه کچمك اوزره بولنمش ایدی.

جوری اوسطه شهزاده‌نك سلامت فراینی کورمکدن متولد حظك هیجان وتلاشنه انضمام ایدن تأثیری واثنای بادره‌ده قارنته یمش اولدیغی برتپه‌نك وجعی ایله دوشوب بایلدیغی صره‌ده قاتللرده اللرندن قاچان وفقط انتقامندن خلاص قابل اولمیان شهزاده‌نك تعقیبنده قارشولرینه چیقان حافظ عیسی وعنبر اغالری بتیرمك ایستدیلر.

انجق بودفعه ايش دكيشمش ايدى بو ايكى اغا ايچون نه‌قورتاريله‌جق شهزاده قيغوسى ، نه‌ده خائنلك قورقوسى اولمديغندن مستريحانه اوروشه بيلورلردى .

جورى اوسطه‌نك داثره‌سنده ايقاده قالمش اولان بو ايكى كشى ايله قاتللر اره‌سنده برقاچ قليچ چارپيشدى ايسه‌ده بوصره‌ده سراى ايچنده بيوين كورولتى والتون يولدن امداده كلن بشقه‌لرينك سسى واضحاً ايشيدلمكه باشليه‌رق ايقاع ايديلان جنايتك دهشتلى عاقبتى ياقلاشديغنى احساس ايتديكندن وعلمدار عسكرينك ايچرولره طولمق اوزره اولديغى‌ده اكلاشلديغندن قودورمش كوپكلر كبى صالديران بوقاتللر جانلرينك قيدينه دوشه‌رك اورادن صاووشمقده استعجال ايتديلر .

شهزاده محمود افندى قوشخانه سقفنه چيقنجه قبه‌التى ميداننده‌كى ازدحامك هاى وهوينى ويوكسلان « سلطان سليمى ايسترز » اوازه‌لرينى وقبويه اوريلان ضربه‌لرك طراقه‌سنى واضحاً ايشيده‌رك جريان حاله ايبدن ابى مطلع اولدى وقوشخانه صچاغنه‌يقين كله‌رك عرض اوطه‌سى ميدانى برمدت تماشا ايدوب اشاغى اينه بيلمك چاره‌لرينى جستجو ايدركن قوشخانه حوليسنده بولنان طيار افندى ايله لالاسى محمدبكى كوردى .

قوشخانه حوليسنده بولنان امام حافظ احمد افندى ولالا محمدبك وطيار افندى ومحمد عارف اغا اوجوارده بولنان مشقخانه ايله قوشخانه‌دن كتيردكلرى مرديونلرى بللرندن چيقاردقلرى شالللر ايله بربرينه ربط ايدرك صچاغه طيايوب شهزاده‌يى اشاغى ايندريدلر شهزاده حضرتلرى ابه‌سليمك اتديغى خنچرله صاغ قولندن آلديغى جريحه‌دن قانلرايله البسه‌سى ملمع اولديغى كبى باجه‌دن سقفه چيقاركن عجله ايله باشنى باجه كنارينه چاربديغندن صاغ قاشى اوزرندن‌ده جريحه‌دار اولمش وبوجريحه‌دن صيزان برمقدار قان‌ده يوزينى اورتمش ايدى .

ديكر طرفدن قاتللر شلته ايله نقل ايلدكلرى سلطان سليم مرحومك

جنازه‌سنی علمدارك زورلادیغی باب‌السعاده‌نك ایچ‌طرفنده عرض اوطه‌سنك آق آغالر قپوسنه محاذی صفه‌سنده یره دوشه‌لی اولان مدور صماقی‌طاشك اوزرینه براقمشلر وشهزاده‌نك خلاصندن طولایی وقوعه کله‌جك احوال ایله کندی حقلرنده ظهور ایده‌جك دهشتلی وقایعك قورقوسیله صاووشمشلر وکیزلنمشلر ایدی .

علمدار مصطفی پاشا باب‌السعاده اوکنده خیلی تمادی ایدن برکوشش بی‌فائده ایله اوجسیم آهنپاره قپولری آچمق ایچون اوغراشه‌رق نهایت کولنك وبالطه وقازمه‌لر ایله طیش طرفده‌کی قپولری قیرمش وقپواره‌لغنه کیره‌رك ایچرو قپویی زورلامقده بولنمش اولوب تمام بو اثنالرده ایچ طرفده‌کی دروازه‌لری‌ده دویره‌رك عرض اوطه‌سی اوکنه چیقمش‌ایدی.

علمدار پاشا قپودن ایچرو داخل اولنجه ایلك آدیمنده تصادف ایلدیکی شئ یرده یاتان سلطان سلیمك جسد بیروحی اولدی . شهید مغفورك جسدی سراپا قانه بویانمش انتاریسی پیرتیلوب دلیك‌دشیك‌اولمش وجودی یاره‌لر ایچنده یوزینك صاغ طرفی کسیله‌رك‌صقالیله برابر چکه‌سنه قدر صارقمش برحالت فجاعت انکیزده اولدیغندن علمدار بونی کورنجه :

— وای .. افندم جلوسك ایچون بوقدر یردن کله‌یمده شوکوزلرم سنی بوحاله کورسون شو سرای خلقنی بتیرمزمیدیم . دیه‌رك نعشك اوزرینه قپانوب هونکور هونکور اغلامغه باشلادی .

علمدارك بر امریله جان ویرمکه اماده اولان بونجه وحشی اعیان وسکبانلر علمدارك بوحالنی کورنجه شاکی‌السلاح اوله‌رق جوش وخروشه کلوب خاطر وخیاله کلمز برغلغلهٔ دهشت فزا حاصل اولدی .

« لکن کمسنه نه اوله‌جغنی وایش نه‌نتیجه بوله‌جغنی بیله‌میوب هرکس بوحال دهشت مآله نظر حیرت ایله باقیوردی . علمدارك کوك کبی کورله‌مسی وقلیچ ویتاغانلرك شمشك کبی پارلامسی اره‌سنده سلطان سلیم حضرتلرینك حال پرملالنی کورنلرك کوزلرندن یاغمور کبی یاش آقیوردی. بوبادرهٔ دهشتده دنیانك صوك دقیقه‌سی کلمش ظن اولنوردی . فی‌الواقع تهلکه پك عظیم اولوب زیرا علمدارك

عسكرى بركروه وحشت انبوه اولەرق نه اندرون طاقنى بيلورلر نه‌ده بيرون خلقنى تميز ايده‌بيلورلر ايدى بلكه چونكى پادشاهك نوع بنى‌آدمدن اولوب اولمديغنى بيلميوب فقط بر وجود مقدس اولديغنى بيلورلر ايدى . يولنه جان ويردكلرى علمدارك بويله پادشاه جنازه‌سى ديوكريان اولەرق اوزرينه قپانديغنى كوروبده انتقام لاقردىسنى ايشتدكلرى كبى صبر واختيارلرى الدن كيدوب بولدقلرى خلقى اولديرمك شويله طورسون سرايك ديوارلرينى بيله خاكله يكسان ايتسه‌لر كندولرنجه تشفئ صدر حاصل اولەجق ايدى [جودت] »

فى‌الحقيقه علمدارك معيتى كندى پاشالرينك عمر نده اغلاديغنى وامريله شهرلر يانار كن بيكارجه انسانلر طوغرانوركن بيله علمدارك تأثرينى كورمامش اولدقلرى جهتله بويله چوجق كبى اظهار تأثر وبكا ايلديكنى كوردكلرى كبى دوچار اولدقلرى وله انتقامجويانه ايله دنيانى زير وزبر ايتمك تصديسنده بولنمغه استعداد حاصل ايلمشلر ايدى

علمدار پاشانك شدت تأثر ايله وقوعبولان جوش وخروشى صره‌سنده سويلديكى سوزلرك هربرى مهم بر تأثير ايقاع ايده بيلور ايدى بر آن اولمش ايدى كه او قوجه كتلهٔ خروشان نفس المبه‌جق درجه‌ده مستغرق سكون اولديغندن يالكز علمدارك سويلديكى كلمات متأثرانه ايشيديليوردى.

بو آن مهمده علمدارك آغزندن « اوروك ! اولدورك ! » كبى برسوز صدورايتمش اولسه‌ايدى اوموقوف انتظار اولان كتلهٔ مهيبه‌نك مهيا اولان قوت واستعداد تخريبى سراى محيطنده ذيروح براقميه‌جغى بديهى ايدى . بركت ويرسونكه بو آنده رامز افندى علمدارك يانه كلوب :

— امان افندم شمدى آغلانه‌جق صره دكل انتقام صكره‌ده آلنور شمدى‌تنك وتتك بر آندر دولتى تهلكه‌دن قورتاره‌جق پك نازك زماندر تختك صاحبنى بولوبده اجلاس ايتملى‌يز مبادا كه سلطان محمود افندمزه دخى بركزند وزيان ايرشميه .

ديه پاشانى انتباهه دعوت ايلديكندن علمدار درحال عقلنى باشنه طوپلايوب عسكرينه :

— امان سلطان محمود افندمزه باقك طاملره چيقك قبولری بيقيك. ديه امر وقوماندا ايتمكله اوآنه قدر واله وحيران وسا كن طوران قرجه‌لی عسكر واعيان وسكبانلر اطرافه طاغيله‌رق تحرياته شروع ايتديلر ايسه‌ده سرای خلقی جريان احوال صره‌سنده اورته‌دن صاوشوب كيمی محزنلره وسردابلره كيزلنمش وكيمی‌اوته‌يه بری‌يه سينمش اولدقلری جهتله اورته‌ده كيمسه بولنمديغندن و روم ايليليلر ايسه قپی وبوجاغی ودها طوغريسی هيچ بر طرفی بيلمدكلرندن آواره بر حالده طاملرده حوليلرده وكيره‌ـ بيلدكلری محللرده يالين قليچ ويتاغانلر ايله طولاشمغه واوته‌يه بری‌يه قوشوشمغه باشلاديلر كه بومنظره مثلی كورلمامش غريب وموحش بر صورت ارائه ايلدی .

علمدارعرض اوطه‌سی اوكنده‌كی رواقك طاش پارمقلقلری اوزرينه نيم اوطوره‌رق تلاش وهيجان ايله منتظر واعيانلرندن برقاچی ايله رامز افندی وبهيج افندی اطرافنده ودها اطرافده‌ده يالين يتاغانلرايله قرجه‌لی محافظلر موجود ايدی .

بواثناده معلوم الاسامی ذوات طيار افندی ورفقاسی سلطان محمودی قوشخانه‌طامندن حولی‌يه ايندرمشلر واوزرنده‌كی پريشانلغه بر آز انتظام ويرمشلر ايدی حتی عارف اغا مشقخانه‌دن بولديغی بر چفت يكی چديكی شهزاده‌يه كيديرمش ايدی . لالا محمد بك ايله طيار افندی شهزاده‌نك قولتوغنه كيره‌رك قوشخانه قپوسندن چيقوب امام احمد افندی اوكده اولديغی حالده عرض اوطه‌سی اوكنه طوغری يوريمكه باشلاديلر .

علمدار كلانلری كورنجه دهشتلی برسس ايله :

— ابه بوكيمدر . سؤاليله اورالری چينلاتديغندن هركسه بردهشت وسكونت كله‌رك انظار دقت اوطرفه چوريلدی .

بوصره‌ده امام احمد افندی ايلرولیوب :

— سلطان محمود افنديمز بودر نوبت خلافت كنديلرينكدر بن

بيعت ايلدم مصلحت خيريه‌نك اتمامى سزه قالمشدر. دينجه علمدار پاشا درحال سكردوب مسجدك ديوارى اوكنده پادشاهى قارشولدى و رامز افندينك اتك اوپمك حقنده‌كى تفهيمى اوزرينه انى اوزادوب سلطان محمودك انتاريسنك اتكنى آله‌رق آغزينه قدر قالديروب اوپدى .[*]

بعده :

— آه افندم بن عموجه‌كى تحته چيقارمق ايچون بونجه يولدن كلدم كور اوله‌سى كوزلرم بوحاللرى كوردى بارى سن پادشاه اوله‌سن آه ... اوكا قيانلرى صاغمى براقورم بوايشى كورن هپ‌اندرون خلقيدرهپسنى كسه‌جكم . ديه اظهار تأثره باشلادينى صره‌ده امام احمد افندى :

— افندم اندرون خلقنك نه‌قباحتى‌وار بونى ياپانلر معلومدر افنديمز انلرى بولديروب سزه كوندرر . ديه ايشى تنويره چالشدى .

سلطان محمود ايسه اوآنه قدر صامت و ساكن طوركن بوسوز اوزرينه شاهانه بر طور ايله :

— پاشا بن انلرى بولديروب سكا كوندريرم سن شمدى عسكريكى طاغيت سلاحلريكى چيقارده خرقهٔ شريف دائره‌سنه كل . ديدى .

علمدار مصطفى‌پاشا صكره‌لرى احباواوداسيله كوريشديكى صره‌لرده ديرايمشكه :

مابعدى وار

افضل الدين

---

[*] علمدارك شو طرز تلثيمى وقوعاتدن صكره‌برچوق زمانلر باعث ابتسام اولمشدر .

ایلك التی پادشاهمزك بروسه‌ده کائن تربه‌لرندن

خداوندکار سلطان مرادخان اولك تربه‌سی

شهید سعید سلطان مرادخان اولك تربه‌سی دیکر سلاطین عظـام تربه‌لری مثللو بروسه شهرینك داخلنده اولمایوب شهرمذکورك برساعت قدر غربنده قابلیجه‌لری وموقعنك لطافتی ایله مشهور ومعروف اولان چکرکه [۱] قریه‌سنده وخداوندکار مشارالیهك جامع شریفی قارشوسنده‌در. تربه بناسی یکیدر. اورته‌سی قبه اولوب سکز ستونه استناد ایتمکده‌در. تربه‌نك قپوسی اوزرنده وداخلنده کتابه یوقدر.

سـلطان مراد خان اولك صندوقه‌سی اطرافنده تونجدن معمول بر پارمقلق واردر. مشـار الیهك صاغ طرفنده یلدیرم سـلطان یایزید خان اولك بیوك مخدومی امیرسلیمان وصول طرفنده ینه یلدیرم خان اولادندن موسی چلبی مدفوندر.

یلدیرمك شرارهٔ غدریله جام شهادتی نوش ایتمش اولان یعقوب‌چلبی بن‌خداوندکار تربه‌نك اووه‌یه ناظراولان پنجره‌لرینه‌قریب محلده مدفوندر. بوقبرك آیاق اوجنده درت‌عدد قبر موجوددرکه روایته‌نظراً خداوندکارك همشیره‌لرینك قبری ایمش. بونلرك هیچ برنده یازی یوقدر.

---

[۱] چکرکه پیتیا Pythia قصبهٔ قدیمه‌سنك یرنده‌در. قابلیجه‌لرینك خواص شفائیه‌سیله اعراضدن خلاص بولونمسنه تلمیحاً قیاصرهٔ رومدن قسطنطین پورفیروینتوس زماننده بوراسی قورتاریجی شهر معناسنه اولهرق صوتیر وپولیس نامنی آلمشدر. چکرکه قابلیجه‌لری روم قیصرلری زماننده پك‌معتبر ایدی. قیصرپوستنیانوس‌ك زوجه‌سی تئودورا ۵۲۵ سنهٔ میلادیه‌سنده بورایه‌کلدیکنده معیتنده درت‌بیك خدمتکار بولوندیغی روایات تاریخیه‌دندر.

خداوندكارك قوصوه مظفريت عظيمه‌سنى متعاقب شهيد اولمسى ممالك اسلاميه‌ده تأثر عظيمى موجب اولمغله مشار اليهك تربه‌سنه ملوك اسلاميه طرفلرندن هدايا ارسال ايدلمش اولديغى مصرملكى سلطان برقوقك قسما موجود هديه‌لرندن استدلال ايتمكده‌يم . بونلرالیوم بروسه‌موزه‌شعبه‌سنى تزيين ايدن آلتون قاقالى مصنع بر شمعدان ايله تربه درونده بولونان وايچنه تبركاً بغداى وضع ايديلن بيوك بر طاس واونجى ، اون دردنجى ، اون بشنجى [١] جزءلرى آنجق قالا بيلمش اولان اجزاء شريفهٔ قرآن كريم‌در ، شمعدان وطاسده سلطان برقوق طرفندن وقف ايدلديكنه دائر بر صراحت يوق ايسه‌ده اجزاء شريفه‌ده عبارات آتيه واردر . اونجى جزءك نهايتنده آلتون يالديز اوزرينه بياض ايله :

وقف مولانا السلطان الاعظم الملك الظاهر
ابو سعيد بر فوق خذالله ملكه حاكم ديار
مصروشام والحجازيه على تربة المرحوم الشهيد
مراد بك ابن ارخان بن عثمان قدس الله روحه
ونور ضريحه وقفاً محتبساً مؤيداً

اون دردنجى جزءك نهايتنده :

وقف مولانا السلطان الملك الظاهر ابوسعيد
برقوق ملك ديار مصر والشام والحجازيه
خلد ملكه على تربة المرحوم الشهيد
مراد بك ابن ارخان بن عثمان قدس الله
روحه ونورضريحه [بورايه برچيچك نقش ايدلمشدر]

واون بشنجى جزءك نهايتنده‌ده :

وقف مولانا السلطان الاعظم الملك الظاهر
ابوسعيد برقوق ملك ديارمصروالشام والحجازيه

[١] بروسه انجمن شعبه‌سى اعضاسندن و مكتب عسكرى معلملرندن قدرى بكك طبع ايتديرمكده اولديغى بروسه تاريخى قلاغوزى نام اثرنده يكرمنجى جزءده موجود اولديغنى يازييور .

خلد الله ملكه على تربة المرحوم الشهيد مراد بك
ابن ارخان بن عثمان نور الله ضريحه وقدس روحه
وقفا محتبسا مؤبدا الى ان يرث الله البلاد وهو خير الوارثين

جلدلرى ساده‌در .

بغداى قونيه‌لان كموش قاقمالى كبير طاس اوزرنده زيرده‌كى يازيلر موجوددر : المقر العالى المولوى الا | ميرالكبير العالمى العاملى | العادلى الغازى المجا | هد المرابطى المثاغرى السلصلى [١] المدر [٢] | ى المشير الهمامى القوامى النظامى | العابدى الملكى الصالحى .

خداوندكار تربه‌سنده‌كى نفايس اشيادن بعضلرى سرقت اولنمغله تيمور برقاصه النه‌رق قيمتدار آثارانك درونده حفظ ايدلمكده‌در كه شونلردر

١) ايكى جلده‌قرآن كريم يازيلرالتون ايله يازلمشدر جلدثانى نهايتنده بولونان كتبه :

الحسن بن عبدالله سنة تسع عشره واربع مايه

٢) كتبه‌سز تاريخسز عثمانلى ايشى جلدى نفيس كلام قديم

٣) شيشه ايچنده ايكى طرفلى حلية سعادت پيغمبرى
عمل احمد الفهيم افندى درخزينه من تلاميذ قدسى افندى

٤) بيله جك قلعه‌سنك كليدى وانختارى

٥) خداوندكارك زرهى

٦) « خرقه‌سى

٧) « سرپوشى

٨) « جيلان دريسندن سجاده‌سى

بالاده ذكرى كچن سلطان برقوقك وقف ايتديكى جزءلردن ماعدا اوچ عدد بيوك قطعه‌ده اجزاء شريفه ومتعدد مصاحف كريمه واردر بغداى قونيلان بيوك طاسك ياننده‌كى كلام قديم فارسى تفسيرليدر

[١] و [٢] بوايكى كلمه‌يى اوقويه‌مادم .

ایکی بیوك جلددر کاتبی « احمد بن علی بن محمد الملقب بجلال السمرقندی » در تاریخی سیلنمش انجق سبعمائه اوقونییور .

دیکر بیوك قطعه‌ده کلام قدیم : کاتبی محمود تاریخی « فی سنه خمس ـ ین سبعمائه » عشرات خانه‌سی سیلنمشدر

« کهیعص » دن باشلار اولی اولمایان دیکر برکلام قدیم .

اورته قطعه‌ده دیکر بر کلام قدیم . کتبه‌سی :

نجز کتابة هذا المصحف المکرم علی ید العبد
الضعیف الفقیر الی عفوالله وغفرانه مبارکشاه
السیوفی فی العشر الاول من رمضان المبارك
سنة اربع و اربعین وسبعمائه بالقاهرة المعزیه
حامداً لله تعالی علی نعمه السابغه ومنحه النهنیه
السایغه ومصلیا علی نبیه محمدوآله الطاهرین ومسلما

بو مصحف شریفك جلدی ویازیسی نفیس اولدیغندن چالینمامق ایچون جیویلرله رحله یه چاقیلمش اولمسنی اغرب غرائبدن اولمق اوزره ذکر ایده‌یم.

ایران کاری ، جلدی نفیس دیکر کلام قدیم .

صقوللی محمد پاشا طرفندن وقف ایدیلن ایران کاری ، جلدی نفیس دیکر کلام قدیم :

وقف وزیر اعظم حضرت محمد پاشا یسر الله مایشا تلاوت قرآن عظیمه
طالب و دال الخیر کفاعله حدیث شریفنه راغب اولوب
بو مصحف شریفی حسبةً لله و حسبةً لروح النبی المکرم
بروسه‌ده سلطان مراد خان غازی جامعنده وقف ایدوب
وضع ایتدیلر هر مؤمن که بو مصحف شریفدن تلاوت ایلیه مرجو درکه
صاحب وقفی خیر دعادن فراموش ایتمیلر تحریراً فی ۷ ربیع الاول ۹۸۳

کتبه‌سز تاریخسز دیکر بر کلام قدیم .

خداوندکار تربه‌سنك قبله‌جهتنده تیموردن پاپلش باغچه‌قپوسی اوزرنده

خدیوغزا پیشه سلطان مراد — شه داد گستر خداوندکار
شهید مبشر بلا ارتیاب — ولی منقبت ظل پروردکار
بوشاه ملك خصاله وعادلك — اولنجه تربه‌سی استوار
دیدیم کوردوکوم برله تاریخنی — زهی سقف باب خداوندکار
۱۱۵٤

بیتلری واردر .

تربه‌نك اوکنده برقاچ قبرواردر . چکرکه سلطان قبرندن ماعداسی یکیدر بونك ده تاریخی یوقدر .

تربهٔشریفه اوکنده‌کی باغچه‌ده بولونان شادروانك اطرافنده دائم الجریان اولان مصلقلرك برندن صیجاق دیکرندن صغوق صو آقمقده‌در . تربه‌نك قارشوسنده جامع شریفك یقینده قپوسی دائما آچیق خیرات برقابلیجه‌ده واردر .

یلدیرم سلطان بایزید خان اول تربه‌سی

سلطان بایزید خان اولك تربه‌سی بروسه شهرینك شرق جهتنده یلدیرم جامعی قربنده‌در . تربهٔ مذکوره تعمیر کورمشدر . قپوسنده شو کتابه محکوکدر :

هذه روضة السلطان السعید المرحوم ومغفور بایزید خان بن مراد خان بناها السلطان الاعظم مولی ملوك العرب والعجم خان سلیمان بن بایزید خان خلدالله ملکه فی اول شهر المحرم لسنة تسع وثمانمایه

قد وقع الفراغ من هذه العمارة المبار که علی ید العبد الضعیف علی بن حسین غفرالله لهما فی ربیع الاخر سنة تسع وثمان ما

تربه درونده بش قبر واردر . بری سلطان یلدیرم بایزید خان اولکدر . مشارالیهك قبرینك برطرفنده مخدوملرندن عیسی چلبی ودیکر

طرفنده زوجه‌لرندن [۱] بری مدفوندر. ایاق اوجنده‌ده‌ایکی قادین‌قبری وارایسه‌ده صاحبه‌لرینك اسملری مجهولدر .

تربه‌ده بولونان کلام قدیمه‌لردن بری حسین بن علی بن حاجی ابراهیم السحومی خطیله اولوب « یوم الجمعه الحادی عشر من شعبان سنة اربع وعشرین وسبعمائه » ده یازلمشدر دیکری التونله یازلمش وفقط کاتبنك اسمی سیلنمش وتاریخندن‌ده انحق « سنه ثمان .... » کلمه‌لری قالمشدر .

جزءلر یکی اولوب ۱۲۵۱ تاریخنده محمد رشید بن حافظ حسین افندی القرمانی طرفندن یازلمشدر . یکرمی طقوزنجی جزء بشقه یدات طرفندن تحریر ایدلمشدر .

تربه درونده بولونان تیمور برصندوقده سلطان بایزید خان اوله‌عائد بعض اشیا موجود اولدیغنی ایشیتدم کورمك مقدر اولمادی .

سلطان مشارالیهك جامع شریفندن ماعدا مکمل برمدرسه‌سی‌واردر.

چلبی سلطان محمد خان اول تربه‌سی

یشیل تربه [۲] نامیله یاد اولونان چلبی سلطان محمد خان اولك تربه‌سی بروسه‌نك اك کوزل بنالرندن بریدر . نفایس آثار عثمانیه‌دن اولان یشیل جامع شریفك قبله جهتنده مرتفعجه برمحلده مبنادر .

تربه‌نك داخل وخارجی غایت مصنع چینیلرله مزیندر. تربه‌قبوسنك اوزرنده جداً نظر ربا کاشیلرده برسطر اوله‌رق شو عباره محرردر :

---

[۱] یلدیرم خان زوجه‌لرندن کرمیان بکنك کریمه‌سی چلبی سلطان محمد خان اولك والده‌سی دولت خاتونك کتابهٔ سنك مزاری مجموعه‌مزك ۸ نومرولی نسخه‌سنك ۹ ۵ صحیفه‌سنده مندرجدر .

[۲] بروسه حصاری ایچنده یشیل تربه نامیله دیکر برتربه واردر . ۱۲۱۶ سنهٔ مجریه‌سنده وقوع بولان بروسه حریق کبیری اشبو یشیل تربه محله‌سندن ظهور ایتمشدر .

هذه تربة المرحوم السعيد الشهيد السلطان بن السلطان محمد بن بايزيد خان توفی فی جمادی الاولی سنة اربع عشرين وثمانمائه

تبريزلی حاجی علی اسمنده براستادك اثر مهارتی اولان قپونك ايكی اخشاب قناديده كوفی ونسخ يازيلر واردركه بعض آيات كريمه واحاديث شريفه ايله كلام كبار وفارسی برمنظومه‌يی محتويدر . وچلبی سلطان محمد خان اولك وحاجی عوض پاشانك اسملری‌ده شويله‌جه محرردر .

برسم السلطان المغفور محمد بن بايزيد بن مراد بن اورخان بن عثمان باشارة وزير صاحب تدبير حاجی عوض ابن اخی بايزيد

استادك اسمی‌ده عمل حاجی علی بن احمد تبريزی ايكی دائره درونده منحوتدر . بوقپودن ايچرو كيرنجه زائرينك انظار احترامنه چلبی سلطان محمد خان اولك مرقدی مصادف اولور . كاملاً چينيلرله مستور اولان مرقدك باش اوجنده خط جلی ايله :

اللهم
اغفرلنا وارحمنا بفضلك يا كريم

قپونك قارشوسنده يعنی قبرك صول ضلعنده :

هذا المرقد المنور والمضجع المعطر مدفن السلطان الاعظم والخا
فان الاكرم افتخار سلاطين العالم ناصر العباد وعامر البلاد ودافع الظلم والفساد

قبله طرفنده يعنی قبرك صاغ ضلعنده :

الغازی المجاهدی السلطان محمد بن السلطان المغفور ابی يزيد بن مراد خان تغمد الله رضوانه واسكنه فراديس جنانه توفی فی شهر جمادی الاولی سنة اربع وعشرين وثمانمايه

عباراتی محرر در .

ایاق اوجنده كوفی‌يه بكزر خطلر واردر فقط حل ايده‌مه‌دم .

ظن عاجزانه‌مه كوره بوچينيلرك اعمالی پك عجله‌يه كلمش اوله‌جق كه كلماتدن چوغنك نقطه‌لری محذوفدر والوانده يكنسقدر .

تربه‌نك قبله‌سنده نفيس كاشيلرله آراسته برمحراب بديعه‌نما . اردركه يشيل جامع شريفده كينك شبيهدر . انجق بومحرابده « عمل استادان تبريز » عباره‌سى وسعدى‌نك بيتى كورلمز .

مرقد مشار اليهك اياق‌طرفنده سلطان مرحومك اولاد ذكوراناثى متوارئ خاك غفراندر . سلجوق‌خاتونك قبرندن ماعداسنده كتابه يوقدر . مرحومهٔ مشار اليهانك كتابهٔ‌سنك مزارى مجموعه‌مزك اون‌بشنجى جزئنك ٩٥٩ صحيفه‌سنده مندرجدر .

تربه‌ده صقوللى محمد پاشا وقفندن اوله‌رق « حسن الحسينى الكاتب » كتبه‌سيله ايران كارى بر كلام قديم ايله ينه ايران كارى اجزاى شريفه واردر .

چلبى سلطان محمد خان اولك خرقه‌سى‌ده تربه‌ده بولونيور ايسه‌ده مرور زمان ايله پارچه پارچه اولمشدر .

تربه‌نك باغچه‌سنده بر قاچ قبر واردر . چاندارلى عائله‌سندن ايزلادى دربندى بوزغونلغنده اسير اولان محمود چلبى‌نك اوغلى سليمان چلبى‌نك ٨٦٠ تاريخلى قبرندن ماعداسنك طاشلرى قيرلمش‌در .

تربه‌نك باغچه قپوسنك يانده آيروجه بر سداوزرنده بر قاچ قبر موجوددركه بونلردن برى خواجه سعدالدين افندينك پدرى مشهور حسن جان بن حافظ محمد بن جمال الدين اصفهانى‌نك مزارى‌در . كتابهٔ سنك قبرى :

خلق حسن كانى حسن جان اغا — كوردى‌كه دنياده بقا مستحيل
آرزوى طوف جنان ايليوب — رهگذر رحمته بولدى سبيل
سندس واستبرق ايدوب فرشنى — ايده نصيب اكه خدا سلسبيل

سعدئ ماتم‌زده تاريخنى
ديدى الى رحمت رب جميل

خواجه سعدالدين افندى تاج التواريخده [جلد اول صحيفه ٢٩٥]

پدری حسن جانك وفاتنی شویله حکایه ایدییور [ابوالسعود افندیدن اخذ علوم ایلدیکنی بیان ایله] :

« پایهٔ ملازمته خروج ومنزلهٔ تدریسه عروجدن صکره سنه احدی وسبعین وتسعمائه‌ده محروسهٔ بروسه‌ده واقع اولان مدرسهٔ یلدرم خانیده خدمت درسه اشتغال ایله مأمور اولوب بلدهٔ مزبوره‌یه وارماغین مرحوم والد دخی جاذبهٔ ابوت وجالبهٔ عرق مروت اقتضاسی ایله بلدهٔ مزبوره‌یه کلوب بر نیچه ایام اقامت وآرامدن صکره سنه اربع وسبعین وتسعمائه شعبانك اون یدنجی کونیده که اربعا کونی ایدی وبرد عجوز اولی ایدی سروش اجل العجل دیدوکین کوش ایدیجك جام سرور انجام حیات باقیدن نوش ایدوب لباس مستعار وجودی پلاس عار بیلوب عالم قدسه کذار ایلدی وذکر اولنان قبهٔ رفیعه [۱] حرمنك درکاهی پیشکاهنده رهکذر مسلمینده دفن اولنوب حال حیاتنده بوسلاطین معدلت آیین درکاهنی بالین عز وتمکین وخاك راهلرین وغبار درکاه کرم پناهلرین توتیای چشم عالم بین بیلمکین بعدالوفات دخی آستانه‌لرینك دربانی ومائدهٔ رحمتلرینك مهمانی اولمق رجاسنی اظهار ایتمکین انفاذاً لوصیته وتکمیلاً لامنیته اول جوار مغفرت مدار ترابی پستر استراحتی قیلندی .

سعدیٔ ماتم زده تاریخنی دیدی الی رحمة رب جمیل . »

بری‌ده سلطان محمود خان ثانی وزراسندن وقره چلبی زاده شیخ الاسلام مشهور عبدالعزیز افندی احفادندن محمد امین افندی زاده احمد عزیز پاشا قبریدر . بوقبر طاشنده برمنظومهٔ مطوله واردر . قلیونجی‌یی قتل ایتدیکی بونده مشروحدر . تاریخ وفاتی ۱۲۲۹ در . قره چلبی‌نك قبری‌ده بوراده اولدیغنی غزی زاده عبداللطیف افندی خلاصة‌الوفیاتنده یازییور .

---

[۱] بوراده قبهٔ رفیعه‌دن مقصد چلبی‌سلطان محمد خان اولك تربه‌سی‌اولان یشیل تربه‌در .

سلطان مراد خان ثانى تربه‌سى

سلطان مراد خان ثانى تربه‌سى مراديه محله‌سنده وسلطان مشار اليهك جامع شريفنك صاغ طرفنده كائندر .

تربه‌نك قبه‌سنك اورته‌سى وصيت همايونلرى موجبنجه آچيقدر . قبه‌درت مرمردير كه مستنددر . تربه‌ده مشار اليه يالكز غنودهٔ خاك رحمتدر تربه قپوسى مزين ومكلف بر سقف آلتنده‌در . كتابه‌سى شودر :

١) بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله المتوحد بالبقاء المنزه عن الزوال والفيضا وعلى من ارسله بالحنيفية البيضاو آله واصحابه الكرام اما بعد فقد انتقل من دار الفناء والغرور الى دار البقاء والسرور

٢) ومن منزل العنا والترح الى محفل الغنا والفرح سلطان سلاطين الدهر مالك ممالك البر والبحر سلطان الغزاة والمجاهدين ملجأ الضعفا والمسـاكين فخر السلاطين آل عثمان المخصوص بعناية

٣) الملك المنان السلطان بن السلطان السلطان مراد بن السـلطان محمد بن السلطان بايزيد خان بواه الله تعالى على غرف الجنان وافاض عليه شايبب الغفران ضحوة اربعا غرة محرم الحرام سنة خمس وخمسين وثمانمايه

سلطان مراد خان ثانى سكز يوز اللى بش سـنه‌سى محرمنك برنجى چهارشنبه كونى ادرنه‌ده ارتحال ايتمش وجسد همايونلرى بروسـه‌يه نقل اولونمشدر . خواجه سعد الدين افنديـنك « ماه‌مزبورك ثالثنده كه يوم جمعه ايدى » ديمه‌سى خطادر . تربه‌ده سلطان مراد خان ثانيه عائد اوله‌رق ايكى عدد سرپوش بولنمقده‌در . برى كونده‌لك ديكرى جمعه‌لرى كيدكلر قاووقدر . سفرده اوزرنده يمك يدكلرى مشين سـفره . برده اچمه تخته‌سى واردر . لكن بو تخته يكى يابلمشدر .

سلطان مراد ثانى تربه‌سنده موجود كلام قديم :

۱ — فارسی تفسیرلی. کاتبی حاجی عبدالعزیز بن جمال‌الدین الخجندی الکبروی تاریخی خمس و ستین و سبعمائه

جلدی ساده فقط کوزلدر. رحله‌سی فیل دیشی ایشلمه‌لی و کموش قاقمالیدر.

۲ — کاتبی مجهول.

تاریخی سنه ستمائه هجر ...

رحله‌سی کوزلدر فقط زده‌لنمشدر.

سلطان مراد خان ثانی تربه‌سنه متصل و مدخلی تربه‌دن اولان ایروجه تربه‌ده درت قبر واردر که اوچی سلطان مشارالیهك اولاد ذکورندندر.

سلطان مصطفی بن قانونی سلطان سلیمان خان تربه‌سی

سلطان مراد خان ثانی تربه‌سی یاننده‌در. قپوسی اوزرنده خط تعلیق ایله:

شه سلیم بن خان سلیمان امر ایدوب — اولدی خوش بو روضهٔ جنت نما
دیدی تاریخنی ادایی بنده‌سی — مرقد کلزار سلطان مصطفی

تاریخدن ۹۸۱ سنه‌سی چیقیور. تربه‌نك انشاسی تاریخی‌در. سلطان مصطفی ۹۶۰ده شهید ایدلمش ایدی. مکررستم تاریخیدر.

تربه‌نك داخلی چینیلرله وکاشیلرده آیات کریمه ایله مزیندر. تربه داخلنده درت قبر واردر.

۶۴۶ سنه‌سنده منصور بن محمد بن علی بن محمدك یازوب تذهیب ایتدیکی بر کلام قدیم بولونمقده‌در.

بو تربه‌دن صوکره کلن ایکی تربه‌ده یازی یوقدر. برنجیسنده ایکی قبر ایکنجیسنده اوچ قبر واردر .

شهزاده سلطان محمود تربه‌سی

تربه‌نك داخلی چینیلر ونقوش‌بدیعه ایله آراسته ایسه‌ده خرابجه‌در . قپوسنك صاغ قنادی کتابه‌سنده :

دارفنادن اتد چو محمود خان سفر

صول قنادی کتابه‌سنده :

تاریخ کلد موتنه حق رحمت ایلسون
۹۱۳

مصراعلری واردر.

تربه درونده درت قبر واردر .

یازیسز بر کوچك تربه‌ده تك قبر واردر .

برنده درت دیکرنده اوچ قبر موجود ایکی تربه‌ده کتابه ، یازی یوقدر. صوکره‌دن‌تعلیق ایدلمش‌لوحه‌لر اعتماده شایان اولمادیغندن یازمییورم بوراده مدفون اولانلر سلطان بایزید خان ثانی کریمه‌لری ایله زوجه‌لری ایمش .

جم سلطان تربه‌سی

درونده درت قبر واردر. برنجی قبرده جم سلطان مدفوندر.

بو تربه‌ده مسدس الشکل چینیلر وکوزل نقشلر واردر. بر تعمیر اثناسنده نقوش لطیفه بادانه ایله ستر ایدلمش . احمد وفیق پاشا مرحوم

بر زیارتنده بادانه آلتنده یازی ونقش اولدیغنی حس ایتمش ولاجل التجربه کندی الیله وچاقی اوجیله بادانه‌نك بر یرینی قازیمش ویازیلرله نقشلری میدانه چیقارمشدرکه حالا بو چاقی یرلری بللیدر . بالآخره تکمیل نقوش و خطوطی میدانه چیقارتمشدر . تربه‌ده ایکی کوزل رحله‌ده ایکی کلام قدیم وار ایسه‌ده کتبه وتاریخی یوقدر .

موسی چلبی تربه‌سی دنیلن سلطان مصطفی بن سلطان محمد خان ثانی تربه‌سی

سلطان مراد خان ثانی تربه‌سی ایله جامع شریف آره‌سنده کائندر . جاده‌دن تربه‌لره کیریلن قپونك قارشوسنده‌در . تربه‌لری محتوی اولان باغچه کنیشدر .

بو تربه‌ده آلتی قبر واردر . سلطان مصطفی‌دن ماعدا سلطان بایزید ثانی شهزاده‌لرندن سلطان عبدالله ، سلطان احمد وشهزادکان اولادندن بعضلری بوراده مدفون اولملری محتملدر . لوحه‌لر یاکلشدر .

سلطان بایزید خان ثانینك مخدوملرندن سلطان عبداللهك کریمه‌سی بلبل خاتونك وقفی اولهرق بر کلام قدیم واردر .

تربه دیوارنده آلتی کوشه‌لی کوزل چینیلر وثلث یازیلر واردر .

فاتحك والده‌سی تربه‌سی

سلطان مراد خان ثانی جامعنك صول طرفنده کائندر .

تربه کوچك وساده بر بنادر . قپوسی اوزرنده اوچ سطرده شو عباره محکوکدر :

۱) الحمدلله بنیت هذه التربة فی ایام مولانا السلطان الاعظم والخاقان

المعظم السلطان مراد بن السلطان محمد بن بايزيد خان خلدالله .

٢) ملكه بامرولده وقرة عينه سمى رسول الله صلى الله عليه وسلم السعيدالنجيب السلطان محمد چلبي ربط الله اطناب دولته باوتاد .

٣) الخلود وشيد اركان عزه الى يوم الموعود لوالدته المرحومة سيدة الخواتين طاب ثراها ووافق الفراغ فى رجب الفرد من شهور سنة ثلث وخمسين وثمانمايه

بوتربه‌نك قارشوسنده كوچك برتربه واردر .

كرك بوتربه‌نك كرك سلطان مراد خان ثانى تربه‌سنك كتابه‌لرينى قرائتنده متواضع ومحويتلى برخواجه افنديدنك معاونت استادانه‌سنى كوردم. علناً تشكرى وظيفه بيليرم .

احمد توحيد

(راغوزا [دوبروونيك]) جمهورلغى

بوجمهورلق يجون كتابلرمزك بيلديردكلرى اكسيك وچوغى ياكلشدر. بونك اوزرينه قيدلرمزده بولديغمز ودوشوندیكمزى يازمق ايسته‌رز :

آدى — « راغوزا » سوزينك نره‌دن كلديكى پك بيلنه‌ميور . يالكز شهرك بولنديغى قايالق ياريم آدانك يونانليلرجه آدى « قايا » ديمك اولان « لاو » دن (لااوسا) ايكن صوكره لاتينلر آغزنده (راوسيوم،راوسيا) اولمش ، وكيت كيده شيمديكى قيلغنى بولمش دييورلر .

كلهلم بزم بيلديكمز اوته‌كى آدينه : بونك دوغرو سويله‌نيشى (دوب ـ روو ـ نيك) اولوب صرب اسلاوجه‌سنده « دوبراوا » نك « آغاچلى » ديمك اولمسنه كوره « آغاچليجه » ديمك اوله‌جقدر . هرايشده اولديغى كبى پك اسكى قيدلرمز بونى (دوبروونيك) و (دوبرونيك) كبى پك دوغرو اوله‌رق كوسترمكده‌درلر. بونى باشقه دورلو اوقويان اعلال و ادغامجيلر شو آشاغيده‌كى وثيقه‌ده اولديغى كبى (دوبره ونيك) اوقومشلر ودها صوكره بيلكيج كچينلر بونى (دوبره‌وندیك) قدره يوروتمشلر وبويا كلشلق كونلرمزه قدر سوره كلمشدر .

تاريخندن برايكى سوز — ميلادك يدنجى عصرنده (آوار)لرك بالقان ياريم آداسنه [٦٣٩ ـ ٦٥٦ ميلاددە]يورومسيله (ئه‌پى‌داوروس) [شيمديكى اسكى راغوزا ، راغوزاوه‌كيا] (صالونا) [بزم صولين ، اسلاوجه صلانو] كبى يونان ـ روما شهرلرندن جانلرينى قورتاروب قاچه‌بيلنلر بوياريم آداجغه صيغينه‌رق بر قصبه‌جق قورمشلر . برازصكره (آوار) لرك پشيندن اينن اسلاولردن بونلرك آرالرينه كيرن وصوقولانلرك

قاتشمسیله بوجمهور بویوبوب کوجلنمش ، هم‌ده یکی بر اسلاو مدنیتی اورتایه چیقمشدر . جنوب اسلاو ادبیاتنك بشیکی بوراسیدر .

قورو بر قایا اوزرنده هر یانی یابانجی ملتلرله چویرلمش بوچالیشقان آچیق کوزلی دوبروونیکلیلر کیمنه ویرکو ، کیمنه آرمغان ، کیمنه بویون اکمه ایله سسسزجه دکیز تجارتنه قویولمش وبویوزدن عصرلرله کرچکدن یاشامشلر ، پك‌ده اویله‌باباغیلغه، آشاغیلغه اینمشلردر. تاریخ بونلرك یاشایشنه پك دوغرو اولەرق « معجزه » دییور .

طقوزنجی عصرده اسلام (عربلر) ورایی زورلامشسه‌ده آله‌مامشلردی . اونجی عصرده (سیمئون وه‌لیکی) قوماندەسنده‌کی بولغارلرده پك صیقیشدیرمشلرسه‌ده آندن‌ده قورتولدی . ۹۹۸ ده وندیکه تابع اولدیغنی بعض کتابلر یازییورلر . چوقلری بورایه «بنم» دیردی ، بونلردن بری‌ده (بیزانس) اولوب بوراسنی کندیسنك ، حتی اولکاسنك «ایلروقره‌قولی» کبی صایاردیسه‌ده اوده قورو بر سوزده قالییوردی . (نورمان)لربونلری زورله اتفاقلرینه آلمشلر وبویوزدن بیزانس ووندیك دشمنلغی قازانمشلر ایدیکه بوده جمهورجه بهالی‌یه‌اوتوردی . اون‌ایکنجی عصرده آرقه‌دن صرپلر، بوشناقلرك الندن چوق صیقنتی چکدی . اك صوکنده وندیکك قوجاغنه دوشدی . ایشته بویللرده [۱۲۰۵ – ۱۳۵۸] جمهور کندینی طوپلامش ، حکومتنه دوزن ویرمکه باشلامشدی . قانون اساسیسی بیله ۱۲۸۲ دن صوکره طوپلانمغه باشلامشدر . بویللرده بر وندیك قونتی ، اوروپالیلرك شیمدیکی « رەسیدان »لری کبی ، دوبروونیکده اوتوردی .

عثمانلیلرك اوروپایه‌کچملریله، بوتورکلرك (آوار)لر کبی کلوب کیمجی اولمادقلرینی آکلایان کسکین کوزلی دوبروونیکلیلر همان (مراد خداوندکار خان) حضرتلرینه ایلچی کوندەرك دوستلغنی ، اولکاسنده تجارت ایده‌بیلمه اذنی ، بیزانس واسلاو حکومتلرینه قارشو کندیسنی

قورومسى سوزينى الده ايتديلر، بوكا قارشو ده بيلده براز ويركو ويرمك آلتنه كيردىلر . ايشته صوك بيللرده پادشاهك النى آل بويايه باصه‌رق تمغا اوردينى ماصالنى ايشيتديكمز ، دها دوغروسى ايلدن دويديغمز او فرمانى ١٣٨٠ [هجرت بيليله ٧٧١] ده آلمشلر، بونكله عثمانليلره « تابع »دكل « ياناشمش » لردر . نه ايسه ، دوبروونيكك بزه تابع اوليشنك (مرادخان) پادشاهلغنده باشلادينى يازان تاريخلرمزهم دوغرى، هم يا كلشدر. نه‌دن ؟ (دالماچيا) ١٨ شباط سنه ١٣٥٨ و ٨ اغستوس سنه ١٣٨١ ده مجارلره كچمش، ١٥٢٦ يه قدر اللرنده قالمشدر. مجارلر بونلره شيمديكى (قيليق) [قيله‌ق] ايله (قطور) [بوقا دى قاتارو] آراسنده‌كى (سابيون چلو) يارم آداسيله (له‌سينا) (ايسا) كبى آدالرى باغشلامشلردى . ١٣٧٠ ده عثمانليلره ياناشديغنى سويله‌ينلر برعصر صوكره بو ياناشمه‌نك پك ياقينلاشديغنى‌ده سويليورلر . بوده دوغرودر . الك آكلايشلى هكيمدن ايلرو نبضدن آكلايان بودبيلوماتلر بريادن فاتحه خوش كورونمكه ، او بريادن مجارستانه قوللق كوسترمكه ، بو آراده‌ده وندىكى قوللامغه چاليشيورلردى . يوقسه (هونيادى يانوش) ، (ماتياش‌قورويتوس) كبى تورك دشمنى ، اللرندن هرشى كليركيشيلر مجارستانده حكم سوررکن بونلره ووندىكليلر كبى تورك دن جانى يانيق اوكوجلى حكومته قارشى بزه « تابع » اولدقلرينى دكل كوسترملرى ، سزدرملرينه بيله اينانلماز . اولسه اولسه ، فاتحك بوسنه هرسكك برر پارچه‌لرينى‌النه كچيره‌رك سنورلرينه ياقلاشمسيله اونك‌ده النه بر « آلاجه بونجوق » طوتوشدرديلر دييه بيليرز .

سوزى اوزاتمه‌يهلم [٢٠ ذى‌العقده سنه ٩٣٢ ، ٢٠ آغستوس سنه ١٥٢٦ ده] (موهاچ) بوزغونلغى اوزرينه مجارستانك دوشمسيله دوبروونيكك اوزرندن آغير برطاش قالقدى، افنديمك برندن‌قورتولدى. ايشته « تابع اولدى » سوزينه اينانيله‌جق ييل وكون بودر .

(هامر) كبى بعض مورخلر (مراد خداوندكار) فرمانمك راغوزاده

صاقلى بولنديغنى ، كنديلرينك كوردكلرينى سويله‌يورلر . بز دها كورمديكمزدن بوفرمانده نه‌لر يازيليدر بيلميورز ، آنجق شو وثيقه‌مزده‌كى « عهدنامه » سوزينه بوندن اوكجه راست كله‌مديكمز ايچون دوغريدن دوغرى يه بزه تابع اولدقلرينى اورتايه قويملرى (سلطان سليمان قانونى) نك (دالماچيا) يى باشدن باشه اولكامزه قاتمسيله‌در دييه‌جكم ، آنجق ينه آراده وندك بولنيوردىكه دوبروونيكليلر بونى ده بريانه براقه‌مازدى [١] .

اوقونجه آكلاشيله‌جغى اوزره وثيقه‌مز دوبروونيكليلرله اولان معاهده‌نامه‌ده‌كى برقاچ ماده‌نك « معدل » لرينى كوسترمك اوزره قاضيلره ، بكلربكيلره برارادەدر . بونكله برابر معاهده‌نامه‌ده دهانه كبى شيئلر بولنديغى‌ده آكلاشيلمور . معاهده‌نك كنديسنى‌ده بوله‌جغمزه اميدمز اولديغى كبى

---

[١] (دالماچيا) ٩٤٠ ايچرولرنده بوسنه واليسى (غازى دلى خسرو بك) اليله فتح اولندى ، (كرقا) صوييله ايكيه ، (كليس) [صولين ، صالونه‌نك شمالنده قليسا قلعه‌سى مركزايدى] ، (وكينين) [قتين] مركزى اولان (كرقا) سنجاقلرينه آيرلمشدى . آطه‌لر وندك النده قالديغى كبى (زادرا) [زادار ، زارا] ، (اسقرادين) [سقاردونا] ، [شبنيك] [سه‌به‌نيقو] ، (صولين) [صالونه] (اسپلت) [سپالاتو] ، (ماقارسقا) ، (قطور) [قاطارو] كبى اسكله‌لر ييالارله وندك ، وصوكره آوستريالىلرله آرامزده قانلى دوكوش يرلرى اولمشدر . [٥٧ ١ ، ١٦٤٧ ده] (تكه‌لى مصطفى پاشا) نك (شبنيك) پاقينندە (دانيل اووا) [دانيللو] ده وندىكليلره بوزغونلغى ، (كليس) قلعه‌سنك دوشمسى اك آجيقليدىدر . حتى بونى (سلطان ابراهيم) خانه « افندم ، دشمن بركليسايى آلمش » ديه سويله‌مشلردى .

دونانمامزك بو صولره كيدىشى آنجق برقاچ كره‌در . برى (كورفوس) [قورفو] فتحنه (لطفى پاشا) نك ، (نوه) [قاستل نووو] يى قورتارمق اوزره باربارووسك سفرلريدر . (اينه بختى) [له‌پانتو] ده بوزيلان (صيغين دونانما) نك كيدىشى بو قييلردن وندىكليلرى چيقارمق ايدى . هريىل خضر الياس ايله قاسم آراسى دولاشان فيلولرمز بوصولره همان هيچ اوغرامامشدى . اك پارلاق كونلرمزده بيله وندىكليلر (پارغه) كبى اولكامزك كوبكنده‌كى اسكله‌لرده اوتوريبورلردى . (ويانه) بوزغونلغندن صوكره دالماچيا المزدن كيديوردى ، نصل كيتديكندن‌ده خبرمز اولمادى . ايشته بوپك كولونجدر .

انشـاء ياقينـده (مراد خداوندكار) فرمانى راغوزاده آراتديروب قوپيه‌سنى آلديره‌جغز .

معاهده‌نامه‌ده‌كى « باج » « كمرك » ايشلرى كوزه چاره‌جق شيئلردر. دوبروونيكليلر كندى ويره‌جكى كمركى كنديلرينى كوتورى‌يه آليورلر ، بزم « مقاطعه‌جى » لردن يقه‌يى قورتارييورلر . او ييللرك حالنى بيلنـلر بونك نه‌قدر بويوك برقازانج ، نه‌بويوك بر « امتياز » اولديغنى آكلامقده زور چكمزلر .

برشى داها وار ؛ ديرلركه بزكيمه خراج قويمشـسـه‌ق ٣٠ بيك آلتونه كسمشك ، بوده (بروسـه) فتحنده رومليردن آلنان « فديه » ايله باشلامش . بو ماصـالى مكتبلرده بيله بزه اوقوتديلر ايشته اونك‌ده بوش اولديغى كورولييور . وثيقه شودر :

روم ايلى قاضيلرينه حكم كه

دوبره‌ونيك الچيسى آدم كوندروب دوبره‌ونيك طايفه‌سندن عادت قديمه موجبنجه اون اكى بيك بشيوز سكه فلوريدن زياده خراج طلب اولنميه ومذكور لرك حصارنه وولايتلرنه وكندولرنه‌سنجا بكلرندن وسو باشيلردن وتجار ارلرندن وغيريدن زيان والم يتشميه و بوندن اول قلعه‌لرى وايللرى وكوللرى نوجهله امن وآمان اوزره اوليكلمش ايسه اول وجه اوزره امن وآمان ايچنده اولالر وبونلرك جوارنده اولان ايللردن يانجى اولسون ايللك اولـون قوريدن ياشدن اولسون مذكورلرك قلعه‌لرنه كله‌لر وكيده‌لر هيچ احد مانع اولميه و بازركانلرى ممالك محروسه‌يه كلوب تجارت ايده‌لر ارزاقلرنه وطوارلرنه واسبابلرنه كسنه دخل ايدوب زحمت ويرميه و يوللرده باج طلب ايتميه‌لر ودوبره‌ونيك تاجرلرى ممالك محروسه‌يه متاعلرين كتوروب صاتدقلرنده اولدن يوزده اكى اچه كمرك النو كلوب صكره يوزده بش اچه النمق بيورلشدى الچيلرى كلوب استانبول وبورسه وادرنه‌دن غيرى روم ايلى ولايتلرنده بازركانلرى صاتدوقلرى متاعلرندن كمركلرى بر قرار سابق يوزده اكيشر آچه آلنوب بو اوچ يردن غيريده صاتلان متاعلرينك كمركلرين اوچ بيله اوچيوز بيك آچه‌يه مقاطعه ايله عامل بولالوم وعاملى يرار كفيل‌المال بولالم نسنه ضايع اولمسـون وآلتى آيده بر اللى بيك آچه‌يى خزينه‌يه تسليم ايده‌لوم بزه امين دخل اتمسـون واوزرلرنه حواله كلمسـون ديو التزام

ايلدوكلرى اجلدن مذكورلرك بازركانلرى ذكر اولنان اوچ يردن غيرى روم ايلى ولايتلرنده قوريدن ودكزدن اولسون كتوروب صاندقلرى متاعلرندن بر قرار سابق يوزده اكى اچه آلنمق بيورلوب مذكورلرك بازركانلرى متاعلرين صاتدوقلرى يرلرده يوزده اكى آچه كركلرين ويره‌لر وهر آلتى آيده بر اللى بيك آچه‌يى التزاملرى اوزره خزينيه تسليم ايده‌لر الچيلر شويله شرط ايلديلركه ذكر اولنان كمرك عاملى اوچ ييل اولميه بواوچ ييل تمام اولدوقدن صكره كيرو يرار عاملر وكفيللر يوللايه‌لم ديو التزام ايلديلر وامين اولان كمسنه كيرو دوبره‌ونيك قيوسنده اوتوروب بونلردن غيرى سايرفرنكلر كبى كمركلرين يوزده بش آچه حسابى اوزره جمع ايده حيله وتلبيس ايدوب سايرفرنكلرك متاعى كمركى ويرمك ايچون كندولركدر ديو صورت ايدوب آليه‌لر شويلكه حيله‌لرى ثابت وظاهر اوله اول متاع كرفت اولا وقوريدن ودكزدن استانبوله متاع كتوروب صاتدوقلرنده يوزده بش آچه حساب اوزره بورسه وادرنه‌يه متاع كتوروب صاتدوقلرنده يوزده اوچ كمركلرين ويره‌لر ذكر اولان اوچ شهرك كمركى مقاطعه‌ده داخل دكلدر التميوب حفظ اولنه ومذكورلرك بازركانلرى متاعلرين صاتمياجق اولور ايسه بيله الوب استدوكلرى يره ايلده‌لر كمسنه مانع اوليه والملرى اولان يرلردن ثابت اولانى آله‌لر وشاهدلرى دوبره‌ونيكده‌اولان كمسنه‌لرك شهادتلرى مذكورلر والملرى حنده مسموع اوله اكر اليملرى مسلماندن اولور ايسه قاضيه واره‌لر ثابت اولور ايسه آلالر وآخرك بورجى ايچون دوبره‌ونيكدن كلانى دوتميه‌لر بورجلويى دوته‌لر سن اول ايلدن سن ديو انجتميه‌لر اكر ممالك محروسه‌دن بر كمسنه‌نك رزقك آلوب قاچه كركدركه آنده دخى تفتيش اولنه كمسنه‌نك رزقى ضايع اوليه ودوبره‌ونيكدن بر كمسنه ممالك محروسه‌يه كلوب بونده مرد اوله متروكاتنه بيت‌المال دخل ايتميه ورثه‌سى كلوب حفظ ايده وعداوت اوزره اولان كافر ايلرندن مذكورلرك ولايتلرنه وتجارته كلور ايسه هيچ احد مانع اوليه وكندولرى ممالك محروسه‌دن كمسنلره زيان ايدر ايسه درگاه معلامه عرض اولنه كركى كبى حقندن كلنوب اذيتلرى تضمين اولنه ديو عنايت اولنان عهدنامه‌لرنده مسطور ومقيد ايكن اكا مخالف بعض دوبره‌ونيكلولره دخل اولندوغن بلدبروب اولبابده حكم شريف طلب ايتمكين بيوردوم كه كوره‌سز وجه مشروح اوزره عهدنامه‌لرنده مقيد ايسه اكا مغاير كمسنه‌يه ايش اتدرميوب ايليانلرى يازوب عرض ايده‌سز

بر صورتى داخى عينى ايله يازله‌سن دوبره‌ونيك‌الچيسى رجا ايتمكين يازلدى

فى ١٦ شوال‌المكرم سنه ٩٧١

سوزمزه كچمزدن اوكجه شونى‌ده سويليه‌لم : دوبروونيكليلرك دكيز تجارتلرى اويله قيمى بويى ناولونجيلق اولمايوب كميلرى (سوريه) (مصر) ، اناطولى و روم ايلى‌نك (آرشيپل) ياليلرنده دولاشيرلردى . بونلر آق دكيزده ده قالمازلر (سبته) يى كچر فرانسه وانكلتره ليمانلرينه چيقارلردى. انكليزلر بونلرك كميلرينه (آرغوسى) ديدكلرينى، اوقييلرده همان اكسيكسز كورونديكارينى يازييورلر . صوكره راغوزادن قالقان كاروانلرى (طاشليجه) ده ايكى يوله صاپار، برى شماله (ويانه)يه ، اوته‌كى جنوبه (استانبول) (بروسه) يه كيدردى . دهاسى وار ، تجارلرينك هندستان شهرلرنده دولاشدقلرينى‌ده سويله‌يورلر . بونك اوزرينه المزه كچن بروثيقه‌يى شورايه قويالم :

روم ايلى بكلربكيسنه حكم كه

هرسك بكى يونس مكتوب كوندروب لواء مزبورده ورلقه ودوبره‌ونيك اسكله‌لرينه اكيوز اتلو كاربان‌كاوب كرو دونوب سابقا نوه‌قربنده غرامق‌يايلاقدن كچوب كيدركن اسكندريه سنجاغنده غارت اولنان عاصى كافرلر جمع اولوب يوللرين بصوب باركرلرين واسبابلرين الوب كيدركن هرسك سنجاغنده اون‌التى بيك اقچه ايله نوه عزبلرى اغاسى اولان فرهادك چراق باشيسى كندو اليله باش كيسوب يولداشلق اتدوكن بلدرمكين اوچ بيك اقچه ترقى امر ايدوب بيوردوم‌كه ذكر اولنان ترقيسن دوشندن توجيه ايده‌سن

١٣ رمضان سنه ٩١٣

ايشته دنيا بربرينه قيليچ ، طوپ چكركن هر سنه دوست اولان بوكرچكدن «بيطرف» تجارلر ايشلرينى دوزه‌نن قويمشلر، پاره قازانمه‌نك يولنى بولمشلردى [١] . ناپوليون [١٨٠٥ ده] بو زواللىلرك اوجاغنى سوندىرنجيه قدر بويله‌جه ياشاديلر . هله بونلرك عثمانلى دولتى كبى تيتيز ، خيرچين برحكومتى قيزدرماملرى نه‌قدر بويوك ديپلوماسى ارلرى‌اولديغنى

[١] غايت قورقوسى اولديغندن يدى قرال وعثمانلى ايله صلح ايدوب‌خراج وباج ويرر . امانه صلح ايتديكى دولتلرك رعايا سندن يكرمى اوقدر خراج‌بهاسى چيقارير . اوليا چلبى ، جلد ٦

كوسترييور . بيللر اولديكه همان بوتون اوروپا خرستيانى اوزرمزه يورودى ، يىنه دوبرووونيكليلر « صداقت واخلاص » اوزره ايديلر . بوكا اينانيليرمى ؟ ايماندرديلر ، ايناندق ، هر ايكى يانى‌ده قوللانديلر ، قوللانديلر [١] .

عثمانلى اسكه‌لرندن تركه (ذخيره) آلمق اولكادن بر قوپارمق قدر كوچ ايكن دولت بونلرك كميلرينى يوكلتمه‌لرينه اذن ويرر ويا كوز يوماردى . يا كز حرب بيللرنده ، بويوك تركه ياساقلرنده آله‌مازلردى . اونده «دوبرووونيكليلره بيله ويرميه‌سز» سوزلرينى چوق يرلرده كوردك .

كلهلم دوغروسوزه : بوزوللىلر بزدن آز چكمديلر . بزم يا امازلردن بيله‌رك بيلميه‌رك « ياكلشلق » لره اوغرارلردى . رئيسك بريسى بونلرك قوماش يوكلى برتكنه‌سنى چويرر ، چكر كوتورردى . استانبولده‌كى آدملرى ، صاحبلرى قپولره دوشر ، « ياكلشلق » اولديغى آكلاشيلير ، چوق كره‌لر مال وتكنه صاحبنه ويريليردى . آنجق يانغيندن چيقان مالدن خيرمى قالير ؟ اما شوراسى‌ده‌وار ، بونلرده پك قوزوجقلردكلدى . دولت قولتوغى ، كندى باندىره‌لرى آلتنده آدم عقللى قاچاقچيلق ايدرلر ، سزيليير ياقالانيرلرسه جزايه بويون اكرلر ، شويله‌لكله بويله‌لكله يايقايى قورتاريرلر ، ياياريم‌جزا ايله قورتيلورلردى كه بزمكيلرك‌ده بر« ياكلشلغى » اولورسه قولاقلرينه « كچكى ايتديكمزه صايك » ديمكه حقمز اولور دى ، دارلمازدق .

---

[١] بونلر صلح وصلاح اوزره كچينمش آدملر اولوب شمدى‌يه قدر صلح وصلاحه مغاير ايش كورمه‌مشلردر . هرسنه باشنده جله‌دن مقدم بونلرك ايلچيلرى كلير وتجديد صلح ايدر . اما يىنه دولت عليه‌نك قنادى آلتنده ايكن طاعون اكبركى ال آلتندن جله حيل وشيطنت كافرستانه بونلردن سرايت ايدر . رئيسلرى غايت زنكين اولوب على الخصوص خصم جانمز اولان بوندوقانى وندىكى اضلال ايده‌رك پس پرده‌دن ذخيره ويرر وهركسه تواضع وسكينت كوستروب جميع قرالرله صلح وصلاح اوزره بولنور مدبر آدملردر .

ایشله‌دکلری اسکله‌لرده‌کی قاضیلره چکدکلری « پیشکش » لر بریانه، حکومتك آنغاریه‌سنه آرد آرا یوقدی . بو آنغاریه‌لرك نه کبی شیئلر اولدیغنی صایمق ایسته‌مز . « آل شونی یوکله، فلان‌یره براق » کبی امرلردی .

بونلر بزم ایله آوروپا آراسنده پوسته جیمز، قپوچوقدارمز، کوچك ایلچیلرمز ایدی . آوروپالیلرله اولان اوفاق تفك بیك دورلو ایشلرمز بونلرك ایله دونردی . هله دارغین ، بوزوشق اولدیغمز دولتلرله اولان ایشلر هپ اونلرله بیتیریلیر ایدی . سوزك کلیشی شوراده بروثیقه وار، بو بودورلو بیکلرجه‌سنك بر اورنکی‌در. برینك اوغلی (موره آنابولیسی) [بوکونکی ناوپلیاده] ده یا وندیکلیلره ، یا برباشقه‌لرینه اسیر دوشمش، باباسی‌ده النه بر طوتساق کچیرمش ، بونلری دکیشدرمك ایچون دولت دوبرونیکه مکتوب یازییور .

دوبرونیك بکلرینه حکم‌که

درکاه معلام یکیچری اون باشیلرندن حاجی تیمورك درویش علی نام اوغلی انابولیده اسیر اولوب حالا اکا بدل بر دوتساق طوتوب خلاص ایتمك ایچون سزه ارسال اولنمشدر بویورم‌که حکم شریفمله وصول بولدقده آستانهٔ معالی عنوانمزه اولان فرط عبودیت و اخلاصکز موجبنجه مزبورك اوغلی اوطرفدن خلاص اولوب دوبرونیکه واصل اولدقده سزده آلوب کتیردکی بدلی اول طرفه تسلیم ایلیه‌سز بوبابده دقت واهتمام ایدوب دقیقه فوت ایتمیه‌سز

فی سنه ۹۸۳

بوندن باشقه بونلر بزه آوروپا حوادثی‌ده کتیررلردی . بوحوادثلرك چوغی صویه صابونه طوقونمایانلر ایسه‌ده آرالرنده ایشه یارایانلری‌ده اولور ایدی . ایشته بونلردن کوچك بر اورنك :

دوبره‌ونیك بکلرینه حکم‌که

مکتوب کوندروب بعض خبر بلدرمش‌سز معلوم اولدی بیوردم‌که سدهٔ سعادتمه اولان عبودیت ورقیتکز مقتضاسنجه داخی اطراف وجوانبك اطوارین تجسس ایدوب واقف اولدوغکز اخباری صحتله سدهٔ سعادتمه اعلام‌دن خالی اولمیه‌سز وکفارك دونانمه‌سی احوالندن داخی هرنه واقف اولمش ایسکز بلدره‌سز

فی ۱۵ رجب سنه ۹۷۵

(ویانه) بوزغونلغی و (قارلوفجه) [۲٤ رجب ۱۱۱۰] معاهده‌سیله (دالماچیا) آوستریایه کچدکده بونلر « بز اوته‌دنبرو دالماچیانك صاحبی مجارستان قرالی‌نك اسکی تبعه‌سیز » دیه (هابسبورغ) لره قپولاندیلر. اما ینه بزدن یوز چویرمك شویله طورسون اسکی کیدیشلرندن قیل قدر شاشمادیلر. (ناپولیون) (مالطه) اوجاغنی سوندرمکله نه‌قدر بویوك خیر ایشله دیسه، بو اوجاغه صوقویمسیله‌ده اوقدر کوتولك ایلمشدر.

شیمدیلك بوقدری یتر. انشاءاه ایلروده (راغوزا) کتبخانه‌سنده بولندیغی سویله‌ن اسکی فرمانلرك برر قوپیه‌لرینی الده ایدرسه‌ك دها کنیش صحیفه‌لرده قلم یوروده بیلیرز.

صره‌سی کلمشیکن‌شونی‌ده سویله‌دن کچمیه‌لم. دوبروونیك اولکاسی ایله بزم (اشپوزی) قلعه‌سی آراسنده‌کی (قاطارو) (بودوا) قلعه‌لرینك) بولندیغی (پریموریا) دنیلن شرید کبی برپارچه طوپراغك وندیك النده قالیشی وکورفزك آغزنده‌کی (قاستل نووو) آلنمش ایکن (قاطارو) نك براقیلیشی آز کورولور اوشنکجلك، قیصه دوشونجه‌سزلکدر. بزه شو سوزلری سویله‌ن ایسه شودر: بورالرك یابانجی اللرده قالیشی آرقه‌ده اوییللرده شنلکسز یارم ایصسز ایکی اوچ ناحیه اولان، (قره طاغ) (چیرناغورا) ایچون بر صولوقلق ایدی، وارلغنه بویوك یاردیم ایتدی، اوکجه بلیرسز برسیویلجه، صوکره کور چیپان‌اویاندن‌باش ویردی، ۱۱۰۰ دنصکره اینجه‌اینجه صیزلامغه باشلادی، کیت کیده بوکونکی قیلیغنی بولدی.

صفوت

ایکنجی ویانه سفری حقنده

[کچن نسخه‌دن مابعد]

بویله مطنطن سفر وبویله عظمت عسکر قنی دورده وقنی پادشاه زمانند کورلمشدر وقنی سلطنت سلاطین عثمانیون کبی علی‌الدوام برقاچ یوز بیك عسکره مواجب و ذخیره ویردیکی واردر سفر اولدقده خود بو قدر نزل ومهمات وسائره وجبه خانهٔ عظیمه و اوچ درت یوز قطعه طوپ وهوان وعسکرك احمال و اثقال واشیاسنی تحمیل ایچون بو قدر دوه و طوار و عربه و التلرینه کلیم و اشیالری وضعنه غرار ومشك ومصلق ومکمل بساطیله سقا بار کیرلری وسیسخانه محصل بر او تجملاتی که موم پولوسنه وقاشیغنه ومشمعلی فناره وارنجه ویردلرکه دکمه اولرده بو مرتبه طاقم بولنور دکلدر وبعض یرده سفینه دخی ویروب بومرتبه مصرفه قنی سلطنت وقنی دولت رخصت ویروب وقادر دخی اولدینی واردر فی‌زماننا بیوك سلطنت عد اولنان نمسه‌وفرانسا ومسقودرکه سفرلری واقع اولدقده ویردیکی همان برقوری اتمك اولوب واون ادمه برچادر ویررلرهمان نوبت ایله‌بری چادری وبری دیرکلرینی کتوروب واتلوسی‌دخی همچنان کتوروب کندولرینك مالك اولدقلری اشیایی‌بالجمله ارقه‌لرنده وترکیلرنده طاشیرلر قنی‌سلطنت سلاطین عثمانیون قدر عسکره التفات واکرام اتدوکی واردر اوّل زمانده طوپ وتفنك وخمبره وسائر اتش ایشلری اولیوب جمله عسکرلری سفرلره تاتار وازبك کبی صالت‌سکبان کیدوب برقلعه محاصره ایتدکلرنده مانجنیق قوروب طاش اتارلردی ظهور اسلامدن صکره سیفلری اوکنه کمسه طاقت کتوره‌ممکله فرنك طائفه‌سی طوپ وتفنك خمبره ونجه آتش ایشلری شیطنتلر ایجاد واحداث ایدوب وباخصوص کریدفتحی وبچ قلعه‌سی

محاصره‌سندن صکره اول آتش ایشلری استعمالنه وعسکرلرینك تعلیم وتربیه‌سنه وقلعه‌لرك بناسنه وطابیه وشرامبو ، لغملرینه کتابلر ورسملر ومخصوص معلملر پیدا ایدوب هرخصوصده اوائلدن اضعاف مضاعف مهارت حاصل ایتمشلردر وبو قلعه‌سی محاصره‌سنده خندق‌ضبط اولنمجه طرفیندن اولان تصانیف معاً اولنلرك معلوملریدر محصل بو التنده یوقاروده ذکر ایتدیکمز شیلر سبیله بویله پریشانلق واقع اولدی اما جرمانیا مملکتی وملتی دخی بویله برطبانجه بیوب وکوشمال کوردیکی یوقدر اول خراب اولان یرلردن حالا توتون توتماز و خروس اوتمز یرلری قلی چوقدردرلر و حتی بو بو قلعه‌سنی بر تاریخ ایدوب بوحقیر اسیر ایکن قیش کیجه‌لرنده اوقورلردی شویلکه بر قاچ ورق اوقویوب دور ادمدن بر و بویله بر مصیبت واقع اولمامشدر حق تعالی خرستیان قوللری اوزرینه اخرمصیبت ایلیه دیو استعاذه‌دن صکره ینه بر قلعه و یا بر ناحیه اقوالنی ذکر ایدوب ینه اویله استعاذه ایدرلردی اکرچه صکره‌دن احوال بویله واقع اولدی اما اول سفرده ولایتلرینه اولان حقارت دخی قیامته دکین درونلرندن چیقمیوب موجب عبرت اولمغله بو قلعه‌سنك وسائرلرینك بنالری طرز اخره تبدیل ایدیلوب ازقدیم اولاندن اضعاف‌شیلر ایلاد واحداث ایدوب تقویت‌ویردکلرندن ماعدا عسکرلرینه تعلیم وتربیه ایله مقیدلردر ..... جمله خلق مال قیدینه دوشوب جنك یرنده بولنمدقلری دشمنك دخی معلوملریدر دشمنك معلوملری اولدیغنه دلیل بودرکه عسکراسلام احوالی بویله اولدقدن صکره کافرلرك اعلا وادناسی ولایتلرینه مژده کاغدلری ارسال ایتدکلرنده اکر تورك احوالندن سؤال‌ایدرسکز تابورلرینه کلوب چادرلرینی کوردیکمزده‌بالجمله کندومزدن قطع امید ایلدك شویلکه برچادردن برادم چیقسه بزدن زیاده اولورلردی حق تعالی خرستیان قوللرینه مرحمت ایدوب عسکر ایله سردارلری وضابطلری اراسنه اختلال واقع اولمغله اصلا جنك ایتمیوب

براقوب کتمشلردر واکر جنك ایتیوب همان اوزیمزه اوغرایوب کچه‌لر ایدی یالکز دوه‌لری جمله‌مزی ایاق التنده پایمال ایدرلردی دیو یازمشلردر بوحقیر اسیر ایکن هزار کافردن اشتدمکه سزه نه اولدی براقوب کتدکز ابتدا طابوریکزه قریب کلدیکمزده وطاغ باشندن چادرلریکزی کوردیکمزده بزه عظیم خوف دوشوب اول کیجه یینه کیرو چکلوب درت ساعت یرده طونه کنارنده قونوب متوس قازدق که انده مشاوره اولنه اما اول کون درت ادم قاچوب کلدلرکه ایکیسی روس و ایکیسی مجار ایدی بر بیوك ترکك اسیرلریمش کوزل اتلر وبساطلر وچوق شیلرنه کلدلرنچون کرو دوندیکز ترك عسکری جمله شیلرین حاضر ایدوب قاچمق اوزره در تاتار بش التی ساعت یرده اولوب انلر دخی قاچمغه حاضردر بیوك ترکدن برقاچ کره فرمان کتدی بز وارمزز دیوخانلرینه جواب ویردیلر وسائر عسکرینك دخی چوغی بیراقلرین براقوب تاتار یانده وطاغلرده کومه کومه قاچمغه حاضر اولمشلردر وسزك اوزریکزه کلن بیوك ترك اولوب وبیله اونلرده جنك اربابی اولمیوب باشلری وخدامله‌ریدر وچادرلرینه عسکر سورمکه ادملر تعیین ایدوب زور ایله سوررلردی اما کرو دونن سوردکلرندن زیاده اولمغله بیوك ترك شاشوب نه‌ایده‌جکنی بیلمز دیو خبر ویرملریله قالقوب تکرار اوزریکزه کلدك اما ینه غایت خوف اوزره ایدك اوزاقدن هر بریکز اژدرکبی کورینوردی والحاصل بویله عظمت سفر بلکه دور ادمدن برو اولمش دکلدر لکن احوال برعکس اولمسنك باعثی یوقاروده ذکر اولنمشدر اما جمله‌سببلرك باشی عسکر هنوز محل یرینه وارمدن طیوم اولدقلریدرکه ولایتنده سنه‌سنی بش اون غروشه ارغادلق وچوبانلق ایدن قتی چوق ادم النه هنوز یانق التنده ایکن وافر مال کرمکله همان انده نیجه بیك نفر بیراغنی وخدام افندیسنی براقوب ونیجه‌سی بر تقریبله ومال‌قوتیله بودیم واردل اطرافنده اولان قلاع پلانقاته چیقوب ونیجه بیك ادم دخی یانق التنده کوبرولر محافظه‌سنه

براقدقلرى عسكر ياننده قالوب اختفا ايدلر والحاصل احوال بر عكس اولمه‌سنك بيوك باعثى عسكرك غنى اولمه‌سندن ايجاب ايدوب لكن بومال سبيله ..... فرار ايدنلره حق تعالى بر خسته‌لك مستولى ايدوب يانق التنه چقدقلرى كوندن استانبوله كلنجه هر مشهور قصبات وقراده وفات ايدنلرك كثرتندن ناشى غسل ايتمكه ودفن ايلمكه ادم بولنمازدى ويوللرده اولان خانلرده خود ادم لاشه‌سى رايحه‌سندن كيرلمزدى وهر ولايتده صباح قالدقلرنده مسجد وجامع حوليلرنده وسوقاقلرده وصحاق التلرنده نجه موتا بولنوردىكه ارقه‌سنده بر سياه عبا كهله‌دن كورنمز بلنده بشيوز ودخى زياده آلتون بولدقلرى چوق واقع اولمشدر وامر حق ايله خلقه برمرتبه كهله دخى مستولى اولمش ايديكه الى وايغى صاغ اولنلر دخى بروجهله خلاص اولميوب ونجه‌لرين بوغمش ايدى ونجه‌لرى النده دكنك ياب ياب يور ويوب كيدركن باشنى ديواره طيايوب وجانى چيقوب دوشردى وبوندن ماعدا طاغلرده و اورمانلرده اياقداشلر مال خاطريچون بربرلرين قتل ايدوب بوتقريبله قتل اتدكلرينك دخى حسابى يوق ايدى محصل اول سفرده يوقاروده ذكر ايتديكمز افعال منكراتى ايدوب وهواى نفسلرينه اويوب وماله طمع ايدوب دين غيرتى وناموس سلطنتى براقوبده نفاق اوزره فرقه فرقه اولنلر وتابور صداسى ظهور ايتدكده سنجاغ شريفى براقوب فرارايدنلر وعسكر صاحبلرندن سردار اكرم حضرتلرينك ايشى ايلرويورودىكنى استمينلردن ومال خاطريچون بيراغنى براقوبده طاغلرده وبايرلرده وتاتار اوردوسنده كزنلردن برينه مال وجانلرى خير ايتميوب زمان قليلده هربرلرى برتقريبله هلاك ونابود اولمشلردر اما من اول الى اخره نيت خالص ايله اولوب واوزرينه لازم اولان كرك خدمت وكرك جنكده وسعى مرتبه‌سى غيرت وسنجاغ شريفدن ايرليانلردن الى الآن دولت عليه خدمتنده و ولايتنده طول عمر ايله معمر اولنلر تقديرلريله وفات ايدنلرك دخى اولاد واولاداولادلرى رفاه حال اوزره حياتده

چوق کامران اولمشلری واردر ومجربدر سفر وقتنده نیت خالص ایله کتمیوب برتقریب ایله برازشی پیدا ایدهیم دیو عسکر یازیلوب قیرده وبایرده کزوب جنك محلنده معاً بولنمیوب فرار ایدنك النه مال کیرسه دخی خیر ایتمیوب وبر قاچ کون یلدیز بوجکی کبی پارلیوب الندن تلف اولوب کیتدکدن صکره یا اعمی ویاخود علاج اولمیان بردرده مبتلا اولمغله اول مالی دوایه خرج ایدوب مفلس وجرار اولوب اول حال اوزره وفات ایدر ..... مثلادفع اعدا ایچون برسمته اون بیك ادم کوندرمك لازم کلسه بو مثللو یوز ادم یازیلوب کیتمسه اول یوز ادم کدوکی بوش قالمغله عسکرك قلت وضعفنه ودشمنك کثرت وقوتنه ضرر و فائدهسی اولور ..... بویله ایکن فی زماننا عسکرك اونده بری نیت خالص ایله کیتمیوب و عسکر یازیلوب حین اقتضاده جنك محلنده بولنمیوب دشمنك کثرت و قوتنه باعث اولوب بیت المال مسلمینه غدر و دینه و پادشاهه اهانت ایدرلر اما بلزلرکه بویلهلر دنیاده بر بلایه کرفتار اولدیغندن ماعدا اخرتده دخی ... »

ایکنجی ویانه سفری حقنده معیارالدولك بیاناتی ایشته بوقدردر

محمد عارف

بالقان شبه جزیره‌سنده تورکلر

۱

عثمانلولرك ظهورندن مقدم تورکلرك بالقان شبه جزیره‌سنده ظهوری واورایی اشغالی

آسیا قطعه‌سی تاریخچه قطعات عالمك اك اسکی زماندنبرو معلوم بولنانی اولوب نوع بشرك بشیکی عد اولنمقده‌در . واقعا تورك قوملرینك وطنی قطعهٔ مذکوره اولدیغی کبی باالجمله اوروپا اقوامنك دخی مولدی و ایلك یوردیدر .

مهاجرت عمومیه دورنده اوروپا اقوامی طاغیلهرق شیمدی بولندقلری محللری طوتمشلر، بوصره‌ده بعض تورك اقوام وقبائلی دخی آسیادن اوروپایه کچهرك اقوام مهاجره آراسنه صوقلمشلردر. تا اول‌زمان قدیمدنبرو بالقان شبه جزیره‌سی تورك اقوام وقبائلی ایچون بیانجی بر یر دکلدر .

مذکور تورك‌اقوام‌وقبائلی برقاچ عصر شوراده بوراده وکوشه‌بوجاقده وقت کچورمش اولدقلرندن محنهٔ تاریخـده کوزکمکه پك چوق زمان صوکره موفق‌اولمشلر وبلغار، مجار، صرب، اولاح ودیکربوکبی اقوامك بیزانس ایمپراطورلری ایله مجادله‌یه باشـلادقلری آندن اعتبـاراً میدانه چقمشلر و عثمانلیلرك ظهورندن متعدد عصر مقدم مختلف اسملر یعنی تورك ، پچه‌نغ ، قومان ، آلآن ، یوروك ، تورکمان ، تاتار ناملری ایله آیرو آیروظهورایتمشلردر . بوتورکلر بعضاً مذکور بلغار ، مجار، صرب ، اولاح‌اقوامی‌ایله‌مشترکاً وبعضاً کندی‌باشلرینه‌اوله‌رق بیزانس ایمپراطورلری، روس کینیازلری وعثمانلیلردن اول استانبولی فتح ایدن فرنك طائفه‌سی یعنی‌اهل‌صلیب‌ایله اوغراشمشلرومعاهد ومشترك‌بولندقلری‌اقوام مذکوره ایله دخی برخیلی محاربات اجرا ایتمشلردی.تأسیس روابط ایلدکلری اقوام ایله مناسبتلرنده بیوك رولر اوینامشلر ووقوعبولان مضاربه ومجادله‌لرده

ابراز شجاعت ومتانت ایتمشلردر . فقط نهایت مذکور تورك اقوامی مغلوب اولدقلرندن بعضیلری ینه‌وطن اصلیلری اولان آسیا قطعه‌سنه عودت ایتمشلر وبعضیلری غالبلره تبعیت وتنصر ایلیه‌رك بالقان شبه جزیره‌سنده قالمشلر وبوصورتله جنسلرینی دکیشدیره‌رك اقوام سائره آره‌سنده غائب اولمشلردر . بونلرك برجزؤ قلیلی بلغارلر ایله رومللر آراسنده تأمین موجودیت ایتمش اولدقلری السنهٔ متنوعهٔ تاریخیه‌ده محرردر .

عاجزلری کوچك برخدمتده بولنمق آرزوسیله ـ تورکلرك عموم تاریخنه عائد ایسه‌ده ـ وطن ولسان ، قدر و استقبال و مناسبات جهتیله عثمانلی تورکلرینه مربوط اولان بوتورکلره تماس ایدن ومتعلق بولنان معلوماتك برقسمنی آوستریالی چه‌عناصرندن دوقتور قسطنطین پریجه‌ك طرفندن روس لسانینده تحریر اولنه‌رق روسیه‌نك اوده‌سا شهرنده ۱۸۷۸ تاریخنده طبع اولنمش اولان بلغار تاریخندن ترجمه واقتباس ایدرك بو مقاله‌یی یازدم .

آلآن، تورکمان ، یوروك ، تاتاراقوامی وقوعاتی وعثمانلی تورکلرینك بالقان شبه‌جزیره‌سنی فتح وضبط ایدرك بوتورکلری تماماً یك وجود ایتدکلری حقنده‌کی معلومات دخی تاریخ مذکوردن بالترجمه بعده کوندریله‌جکدر .

توسع ایله بالقان دیارینه یرلشمش و عثمانلی تورکلرینك یولنی تسهیل و حاضرلمش اولان بوتورك قبائلنی ، بیزانس ایمپراطورلری دیکر اقوام مجلیه‌یی اشغال ایچون واسطه و آلت اتخاذ ایتمك ایستدیلر ایسه‌ده جناب حقك حکمی ایله عکسیسی ظهور ایتمش و نهایتده مذکور بیزانس ایمپراطورلغی وبالقان قطعه‌سی عثمانلی ایمپراطورلغی طرفنه قسمت اولمش ایدی. بوجهتلری دخی تاریخ مذکوردن بالترجمه اوچنجی مقاله اوله‌رق کوندره‌جکم .

بوکره تاریخ مذکوردن اقتباساً ترجمه ایتدیکمز پارچه‌لر اوتوز بش فقره‌در و هرفقره‌نك باشنه تاریخ مذکورده مندرج بولندینی صحیفه معترضه ایچنده اوله‌رق اشارت ایدلمشدر.

۱

واردارلی تورکلر

تورکلر جسیم برعرق اولوب قدیماً آیری آیری اسملر ایله مسمی بر چوق قبائله منقسم ایدی ، بونلردن بریسیده واردارلی تورکلردر. دیکر همجنسلرندن آیریلەرق بالقان شبه جزیره‌سنك ایچریلرینه طوغری ایلرولمش ایدیلر . لکن عرق اصلیدن آیرلمش اولدقلری محل وشبه‌جزیرهٔ‌مذکوره‌یه کلمك‌ایچون تعقیب ایلدکلری طریق مجهولدر. ذکر ایتمش اولدیغمز تاریخدن بونلره دائر اقتباس ایده‌جکمز مختصرمعلوماتك خلاصه‌سی شودر : عثمانلی تورکلرینك ظهورندن بش عصر مقدم روم ایلیده سلانیك ایله وودینه آراسنده واردار نهری جوارنده اسکان اولنمش اولان واردارلی تورك قبیله‌سی بعده تنصر ایده‌رك آلتی یدی عصر مدت اسملری یاد اولنمش نهایت اطرافده بولنان اقوامه قاریشمشلردر .

بوقبیله‌دن ماعدا میلادك اون برنجی عصرنده اوخری قصبه‌سی اطرافنده تورکلرك ساکن اولدقلری کورلیور. آنلرك اولوقت بالقان قطعه‌سنده بولنان پچه‌نغ تورکلریله برابر منقرض اولمش‌اولدیغی مستباندر.

فقره (۱) [۲۹۳] « بیزانس ایمپراطورلغی ایله بلغارلر بینده تورك قبیله‌لری ساکن بولنمقده ایدیلر بیزانس‌ایمپراطوری‌تئوفیل (۸۲۹ – ۸۴۲) سلانیك ایله وودینه آراسنده برتورك قبیله‌سنی اسکان ایتدیرمش ایدی. بونلره رومجه اولنورمش .بعده‌تنصر ایدوب اوخری کلیساسی اداره‌سنه تابع اولمشلر خصوصی اپسقپوسلری دخی وارمش[۱] . »

[۱] علاوهٔ‌مترجم: تاریخ‌مؤلفی طرفندن ایراد ایدیلان ۲۲ نجی ملاحظه‌یه نظرقیل . — مذکور ۲۲ نجی ملاحظه‌ده : Καὶ λαμβάνειν τὸ κανονικὸν αὐτῶν πάντων καὶ τῶν ἀνὰ πᾶσαν Βουλγαρίαν καὶ τῶν περὶ Βαρδάριον τουρκῶν ὅσοι ἐντὸς Βουλγαρικῶν ὄρων εἰσὶ

غولونیسکی : بونلر بلغارستانه ویریلن امتیازات شرطی داخلنده‌در .

میلادك اون التنجی عصرنده دخی واردارلیلر مرکزی دوریان قصبه‌سنده اولان پولیان اپسقوپوسلغی داخلنده‌کی اهالی آره‌سنده ذکر اولنورلردی [۱] . مع مافیه آنلر بوکون منقرض اولمشلردر. روایته نظراً واردار لفظی بونلردن ظهور ایتمش وقالمشدر .

دیکر تورکلر میلادك اون برنجی عصرنده اوخری جوارنده متمکن ایمش. بونلر اول اثناده نیش وصوفیه وموغلنه واوچه پولیه مواقعی وطونه نهری ساحلنده ساکن بولنان پچه‌نغ قبیله‌سنه منسوب اولوب آنلرایله برابر چوق زمان کچمه‌دن محو اولمشلردر ، یالکز برقاچ محلده اسملری مذکور قالمشدر[۲].»

فقره (۲)[۲۷۸] « نورمان اهل صلیبندن اون بیك نفوس بویموندتحت قوماندا سنده اولەرق آرنبودلق ساحلنه چیقمشلر، بونلر کسریه‌یی کچوب بوغو میللرك قریه‌لرینی یاغما وغارت ایده‌رك ووارداردە ساکن بولنان وارداری تورکلر طرفندن ابرازایدلمش اولان مخالفته باقمیه‌رق بحرسفید via Egnatia یولی تعبیر اولنان طریق واسطه‌سیله درسعادته عزیمت ایتمشلردر . »

۲

پچه‌نغ نام دیکر پولووجی تورکلری

بونلر شمدیکی روسیا قطعه‌سنك دنیپر و دنیستر نهرلری جوارندن ظهور ایدوب ایلك اول ولاحیاومولداویاقطعه‌لرنده تمکن ایتمش بعده طونه‌نك بالقان یاقه‌سنه کچوب اورالرده ساکن اولمش برقبیله‌در . قبیلهٔ مذکوره

[۱] Tafel de vardario et de gent vardariotarum mus. Ktien.

[۲] ملاحظهٔ مؤلف : دوبریجه‌ده طوئه کنارنده پچه‌نغ قریه‌سی ، بلغار موراوه سنده‌ولسقوبجه‌ده پچه نوپچه، صوفیه‌دن برقوچه‌یه کیدیلورکن یولده‌کی پچه‌نغ تپه‌سی، میلادك اون دردنجی عصرنده پولوغده پچه‌نغ یولی، صربیه‌ده قراغویفچه جوارنده پچه‌نغ قریه‌سی و اون ایکنجی واون اوچنجی عصرلرده دوبروه‌وندکده حکومت ایدن پچه‌نه‌ژیچ خاندانی کبی. حالا بواسملر یاد اولنیورلر .

میلادك اونبرنجی عصرنده دخی نیش و صوفیه وموغلنه واوچه‌پولیه وطونه ساحلنده متوطن بولنیورلردی .

پچه‌نغ‌لر میلادك سکزنجی طقوزنجی عصرلرنده میدانه چیقوب همجوارلریله مجادلات واجرای محاربات ابتدارایتمشلردر . بلغار حکمداری چارسیمیون اوغلی پتره زماننده بلغارلرله بالمعاهده برلشوب مجارلرله محاربه‌ایتمشلردی . حکمدارلری قورا (!) روس کینیازی سوه‌توسلاوی محاربه‌ده مغلوب واتلاف ایدوب قفاسندن شراب ایچمك اوزره قدح یاپدیرمش ایدی .

پچه‌نغ تورکلری ، بلغارلره بیزانس دولتی تحت تابعیتنده بولندقلری یوزالتمش سکزسنه ظرفنده پك چوق دفعه خلاصجی صفتیله معاونتده بولنمشلردر. پچه‌نغلر بیزانس دولتنك بحرانلی زمانلرندن کندی حسابلرینه دائما استفاده ایتدکلری کبی بعضاً آنلرك خدمتلرنده دخی بولنمشلردر . نهایت بونلر قومان تورکلری‌ایله وقوعبولان محاربه‌لرنده مغلوب اولەرق برقسمی اثنای حربده محو اولمش وبقیه‌سی دخی آنلرله قاریشمشدر .

فقره(۳)[۲۰۸-۲۰۹] « میلادك ۹۱٤سنه‌سی ایلولنده سیمیون ادرنه‌یی آلوب براز وقت النده طوتمشدر . بیزانسلولر عربلر ایله سریعاً مصالحه ایتمشلروپای‌تختلرنده بتون قوای حربیه‌لرینی جمع ایلمشلر وسیمیون علیهنه محاربه‌یه قیام ایتدیرمك اوزره بوش‌یره‌بلغارلری ، صربلری و مجارلری وپچه‌نغلری تشویق ایتمشلردی.»

فقره (٤) [۲۲۲] چار پتره زماننده : صربلر بلغارلرك تحت‌اداره‌سنده بولنمقده ایدی. مجارلر سفرایچون غربی اوروپا طرفنه یورومکده ایدیلر . مجارلر آراسنده پچه‌نغلردخی‌واردی.پچه‌نغلر بلغارلرله مناسباتده بولنور بعضاً دخی آنلرله متفق اولورایدیلر .»

فقره (٥) [۲٤۲] «روس کینیازی سوه‌توسلا و آرتق کندی‌مملکتنی کورمامش،پچه‌نغلرله‌دنیپرنهری جوارنده‌اجرا ایتدیکی محاربه‌ده اتلاف اولنمش

ایدی . پچه‌نغلرك آمری قورا (!) قفاسندن قدح پاپدیرمشدر . »

فقره (٦) [۲۰۱ — ۲۰۲] « مجارلر کوچبه Τοῦρκοι اوغوزقومی واسطه‌سیله‌سوریله‌رك وولغا نهری طرفندن‌دون‌نهری ساحلنه کلمش، خزرلرایله حاکمیتلرینی‌قبول ایتمك اوزره اتحادایتمش؛ آز زمان ایچنده خزرلرك حاکمیتنی‌ده ترك ایدرك اتیلقوزیعنی اسکی بوجاق طرفنه هجرت ایتمش و بلغارلره قریب دنیستر وپروت وسرت نهرلری اطرافنده ساکن اولمش ایدیلر[۱]. ایمپراطورلئون « تاقتیقه » نامنده اولان تألیفنده مجارلرایچون : ایمپراطورك ممالکنی خلاص ایتمك اوزره بوقوم جانب حقدن مخصوصاً کوندرلمش وطرف الهیدن بالذات تسلیح اولنمشدردیور . طونه بلغارلرطرفندن زنجیروایپلرایله قپانمش ایدی. بوندن طولایی مجارلر نهر مذکوری مرور ایده‌مدکلری کبی بیزانس دونماسی دخی اورایه دخول ایده‌میوردی . مجارلرك تعجبنی موجب اولهجق برطریق ایله بیزانس کمیجیلری بوسدی بوزمشلردی . بلغارچاری سیمیون مجارلرله اوچ دفعه مجادله‌دن‌صوکره دریستر[۲] ه قپانمشدر. بوشهر ایچنده بلاحرکت طوروییور ، دشمنك موندراغ[۳] دن پره‌سلاو [٤] ه قدراولان محللرده حرب ایله‌مشغول بولندیغنی کورییوردی. سیمیون عجلةً پچه‌نغلرله برلشدی . پچه‌نغلرده اولوقت آشاغی دنیپرده کوچبه حالنده مسکون‌اولوب مجارلره دشمن ایدیلر واولجه مجارلر اوزرینه اتیلقوز (!) ده دخی هجوم ایتمش ایدیلر. مجار قرالی ، المانیا ایمپراطوری ارنولف طرفندن چه قرالی سوه توپولق علیهنه دعوت اولنمش ایدوکندن اولوقت موراویاده وپانونیاده بولنه‌رق اوکنه کلن محللری خراب ایتمکده ایدی . لکن عائله‌لری بسارابیاده ضعیف برحمایه آلتنده قالمسیله پچه‌نغلرطرفندن برقسمی

[۱] ملاحظهٔ مؤلف : ۱۵۸ نجی صحیفه‌یه نظر .

[۲] علاوهٔ مترجم : دیریستر بوکونکی سلستره قلعه‌سیدر .

[۳] علاوهٔ مترجم : موندراغ موقعنی مؤلف دخی ذکر ایتمیور .

[٤] پره‌سلاو بلغارلرك اك اسکی پای تختی اولان « مارکیا نوپول » درکه شمنی جوارنده‌کی اسکی استانبول قصبه‌سیدر .

اتلاف اولنمش، دیکر قسمی تحت اسارته آلنمشدی.»

فقره (۷) [۲۷۲] «بلغارلرادارهسنده اولان محللرده پچهنغ وقومانلرك هجومنه‌هایت یوقدی. محال مذکوره‌ده بولنوب نیم مستقل اولان صرپلر طرفندن پچهنغلرله قومانلرك اشبو تجاوزلرندن طولایی علیهلرینه قیام ایدلمشدر. بونلردن ماعدا برقسمی رومللر برقسمی بلغارلرك بوغومیل وپاولیکان مذاهبی [۱] سالکینندن اولوب حکومتدن غیر ممنون بولنان دیکر ارباب عصیان دخی، میلادك ۱۰۷۸ سنه‌سنده مملکتی تا ادرنه یه قدر یغما و غارت ایتمکده وبونکله برابر بیزانس مملکتنی دخی لرزه‌ناك ایتمکده ایدیلر. فلبه‌دن روم پاولیکان لقسه ملتی واسلاو و بوغومیل دوبرومیر رفع‌ایتدکلری لوای عصیانلری صوفیه طرفنه ومسوریه قدر نقل ایتمشدیلر [۲]. صحیحاً سکسان بیك عسا کردن عبارت وغیر منتظم مسلح اولان مذکورعاصیلر کندیلرندن دها آز ومع مافیه منتظم مسلح بولنان بیزانس آلایلرینه قارشی بوزولمشدیلر. فقط سکزسنه مرورنده یعنی میلادك ۱۰۸۶ سنه‌سنده بریسی‌ده سسلاو اصلنده اولان بلغار سرکرده‌لری دیریسترده‌قومانلرله برلشمش‌ایدیلر. اواثناده بوغومیللرده تورهیه‌رك فلبه‌نك شمال طرفنده کائن ولاتوه قلعه‌سنی [۳] ضبط‌ایتمش اولوب اورادن تراکیایی یاقوب یقوب اموال وحیوانات غصب ایتمکده ایدیلر. قومانلرله برلشن عصاتك سرکرده‌لرندن بری قومان امراسندن بریمك کریمه‌سنی تزویج ایلمش ایدی. قومانلرله برلشن عصاة آنبرك معاونتیله دریستری وجوارینی ضبط ایتدیلر. آندن صکره مرور ایدن متعدد سنه‌لرده محال مذکوره‌ده بیزانسلیلرك حکومتی اصلی وار جسمی یوق بر حالده ایدی.

[۱] بوغومیل‌ایله پاولیکان بلغارلرجه برر مذهب اولوب سالکینی اوناملرله تفریق اولنور ایدیلر.

[۲] ملاحظهٔ مؤلف :

[۳] ملاحظهٔ مؤلف : یاخود ولیاتوه. بوموقعك فلبه‌نك شمال‌طرفنده مریچ نهری اوزرنده اولدیغی آنله قومنینه‌نك اثرنده یازیلودر.

میلادك ۱۰۸۷ سنه‌سنده تسلفو خان سکسان بیك پچه‌نغ وقومان عساکری ایله تراکیایه مهاجمه ایتمش فقط بوبدبخت هجومده مقتول اولمش ایدی. طونه‌اوزرینه یوروملکه قیام ایدن ایمپراطور علکسی‌ده مدهش برمجادله‌دن کوچ حال ایله خلاص اولمشدی. ایمپراطور آنجق پچه‌نغلر ایله قومانلر آراسنه فساد القا ایدوب مابینلرینی بوزمق ایله بومخاطره‌یی برطرف ایتمکه موفق اولمش، مریج نهری منصبنده اولان لئویونیئو[۱] ده اجرا ایتدیکی محاربه‌ایله بالقان اطرافنك دهشتلی خرابیتنه و پریشانیسنه نهایت ویرمکه موفق اولمش ایدی. اشبو باربارلرك بر قسمی موغلنه‌ده اسکان ایدلمش، بقیه‌سی قتل عام صوتیله محو اولنمشدر.

میلادك ۱۱۲۲ سنه‌سنده پچه‌نغلر صوك دفعه اولهرق طونه‌یی مرور ایتدیلر ایسه‌لرده تراکیاده‌کی ویریا[۲] موقعنده کاملاً محواولمش ایدیلر. اشبو عصرك‌نهایتنده پچه‌نغلر منقرض اولیورلرنده قومانلر یرلشیور. بونلردن اوخریده اویغونسزلغه اجتسار ایله عصیان ایدنلر اوخری کولتك غرب طرفنده کندیلرینه مستحکم تحصنگاهلر پیدا ایتمش ایسه‌لرده سرکرده میخائل تارونیت طرفندن مغلوب ایدلمش ایدیلر[۳]. میلادك ۱۰۹٤ تاریخنده قومانلر دوزمه دیوژن نام ایمپراطور طرفندن تشویق اولنوب یکیدن طونه‌یی مرور ایتمشلردی. بونلر طاغلیلرك معاونتیله بالقانی آشمش، یانبولی وسائر جوار محللری آله‌رق دوزمه دیوژنی ایمپراطور یاپمغه قرار ویرمش ایدیلر. ادرنه‌شهری قرق‌سکز کون قومانلره قارشی مدافعه‌ایتدی. بومحاصره طاوروقوه[٤] یانمده وقوعبولان محاربه‌ایله نهایت بولمشدر[٥].»

---

[۱] علاوهٔ مترجم: صماقو قضاسنده بر محلك اسمیدر.

[۲] علاوهٔ مترجم: وریانك شیمدیکی اسکی زغره یعنی بلغارجه ستاره‌زاغوره اولدیغی ظننده‌یم.

[۳] ملاحظهٔ مؤلف: راچکی: جنوبی‌اسلاو محاربانی، صحیفه: ۳۱۰، ۵۵۹ Theofilactus Epist. 65.

[٤] علاوهٔ مترجم: بوموقع ادرنه‌نك اسکی سرای همایونی محللندن اوزاق دکلمش.

[٥] ملاحظهٔ مؤلف: ibid. Rad. 30, 31, 77, 196, 217

فقره (٨) [٢٥٩] ١١٠٧ سنهٔ ميلاديه‌سنده بلغار چارى ولاديسلاو زمانىنده: «ولاديسلاو طونه‌ساحلنده‌مسكون بچه‌نغلرايله معاهده‌ايتمكه‌موفق اولمش‌ايدى. روايته‌نظراً ديريستر قوماندانى‌معاهدهٔ مذكوره‌يى بوزمشدر.»

فقره (٩) [٢٦٦] بلغارلرك بيزانس تحت داره‌سنده بولندقلرى زمانده: «بيزانسليلر بلغارستانى ١٦٠ سنه تحت حكومتلرنده طوتدقلرى زمان اهاليسى كندى رضالرى ايله نورمان ، پچه‌نغ وقومانلره معاونتده بولندقلرى كبى بيزانسك عليهنه قيام ايتمش‌اولان كندى رئيسلرينه‌ده ياردمده بولنمشلردر.»

فقره (١٠) [٢٦٧] : « بيزانس ايمپراطورلغى اراضيسى بحرانلى زمانلرده عرب ونورمان وپچه‌نغلر ايچون زياده منفعتلى ايدى . »

فقره (١١) [٢٧٠] : « طونه سواحلى اراضيسى مدهش برغضب الهى يه دوچار اولمشدى . ميلادك ١٠٤٨ سنه‌سندن ١٠٥٤ سنه‌سنه قدر يعنى التى سنه ظرفنده پچه‌نغلر اراضئ مذكوره يه دهشتلى تعرضاتده بولنمشلردر. تراك خان كندىسنه قارشى قيام ايدن سركرده‌سنك بيزانس ايمپراطورلغى طرفندن قبولندن طولايى حدتلنه‌رك سكسان بيك عسكر ايله بلغارستانه هجوم و دخول ايتدى . لكن قسطنطين عارينيت و موناح واسيلى طرفندن مغلوب ايدلدى . مغلوبيت مذكوره بك فنا نتيجه‌يه سبب اولمش ايدى . جونكه بيزانسليلر اسارته كرفتار اولمش اولانلرك كافه‌سنك اتلافى حقنده كى نصيحتى دكله‌مديلر ، آنلرى نيش وصوفيه واوچه پوليه بريه‌لرنده اسكان ايتديلر . اسلاو عناصرندن بولنان كويلولر ايچون بونلر مقبول مسافرلر يعنى بزم زمانمزده‌كى چركسلر كبى ايدى . چوق زمان مروز ايتمه‌دن مذكور پچه‌نغلر صوفيه اوزرينه يورومشلر و اقامتكاه عسكريلرينى اوسمه نهرى كنارينه وضع ايدوب ديكر همجنسلرينى معاونته دعوت ايتمشلر ايدى . حتى ككس [١] بيله آنلر ايله برلشمش ايدى . بونلر بالقانك ايكى طرفنده و ادرنه يه قدر

[١] علاوهٔ مترجم : بيزانس سركرده‌لرندن بريدر

ایشیدلمامش صورتده مدهش تعرضات اجرا ایتمکده ایدیلر . اوزرلرینه اوچ دفعه بیزانس عسکری کوندرلمش ایسه‌ده محو ایتمشلر ایدی . نهایت میلادك ۱۰۵۰ سنه‌سی حزیرانك سکزنجی کونی ایمپراطورلر قوماندانی قسطنطین عاریتی‌یی‌ده ادرنه اوکنده مغلوب ایتمشلردر . محاربه ادرنه شهرینك شمال غربی طرفنده وميلادك ۳۷۸ تاریخنده بد بخت ایمپراطور والنتینك مغلوب اولدیغی محلده وقوعبولمش ایدی . مجادلهٔ مذکوره‌ده مذکور قوماندان دخی تلف اولمشدر. فقط میلادك ۱۰۵۱ تاریخنده مذکور عاصی پچه‌نغلرك تراکیا و ماکدونیادن طرد ایدلمرینه موفقیت حاصل اولمش ایدی . بو محاربه‌لردن صوکره پچه‌نغلرك پره‌سلاوه‌کی عسکری اقامتکاهی بیزانسلیلرك نقطهٔ هجومی اتخاذ ایدلدیکندن تراك خان کندیسی متارکه طلب ایتمکه مجبور اولمش و اشبو تکلیف بیزانسلیلر جابندن قبول اولنمشدر [۱] . »

فقره (۱۲) [۲۷۲] : « پچه‌نغلر ولاحیاده دنیستر نهری طرفندن‌ده قومانلرك تضییقنه دوچار اولمش ایدی . مذکور قومانلردن آلتمش بیك نفوس میلادك ۱۰۶۵ سنه‌سنده برنجی دفعه اوله‌رق طونه نهرینی مرور ایدوب بلغارستاندن یونانستانه قدر یایلمشلردر . آنلرك قسم اعظمی بلغارلر و پچه‌نغلر ایله محاربه‌لرده محو و بقیه‌سی ماکدونیاده متمکن اولمشلردر . بوانناده مجارلر دخی بیزانس ایمپراطورلغی اراضیسنه هجومه باشلایه‌رق سرمم طرفلرینی ضبط ایتمشلر و میلادك ۱۰۷۲ - ۱۰۷۳ سنه‌لرنده نیش شهرینه قدر محللری یغما وغارت ایدوب شهر مذکورك باش کلیساسنده بولنان سوه‌تی پروقویك تربه‌سنی آچوب مقدس آلتی غصب ایتمشلر ودیمتروچه [میتروچه] یه کتورمشلردی. ایمپراطورامانوئل قومنین آنی صاتون آلوب یرینه اعاده ایتمشدر [۲] »

فقره (۱۳) [۲۸۶] صرب قرالی دوشان زمانینده دخی بروجه آتی

[۱] ملاحظهٔ مؤلف : Hopf 140 Parken 238

[۲] ملاحظهٔ مؤلف : Kinnanur 229 Hreerstraesse 288

يازيلمور : « اشبو عصرده صرب و بلغارلرك حدودلرينى تعيين ايتمك ممكن دكلمش، صحيح اولان شودركه: طونه‌ده بلمار قومى ايله روس قومى هم حدود ايمش؛ ميلادك طقوزنجى واونجى عصرلرنده مورخ نستور قولجه اوغلج ونوريچ نامنده اولان روس قبيله‌لرينك طونه‌يه قدر اوزاندقلرينى وطونه منبعنده روس مملكتلرى بولندقلرينى بيان ايدييور. فقط بورالرده كى اسلاو عنصرينك پچه‌نغلره وقومانلره يرترك ايتمكه مجبور اولدقلرينى دخى علاوةً سويليور. پچه‌نغ وقومان كوچبه‌لرى اورادن صاوشدقلرنده مولداويادە اسلاو اولميان رومن قومى ظهور ايتمشدر. انجق آنلر دخى براز زمان كچوك روسيه زبانى رسمى لسان اولمق اوزره استعمال ايتمشلر ايدى.»

فقره (١٤) [٢٩٢]: « داكيادە بولنان رومنلرك نسلى واوائل احوالى سترهٔ مجهوليتله مستوردر. آنلرك اولجه بوطرفلرده بولندقلرينه دائر المزده هيچ بر وثيقه يوقدر ، بومسئلهٔ مليه دها تمام صورتده تقرر ايتميه‌رك منازع فيهدر. قرون وسطانك نصف اولنده مولداو ياوولاحيانك ساكنلرى بلغار وروس اسلاولرى ايله كوچبه مجار وپچه‌نغ وقومانلردن عبارت ايمش. اولوقت قارپاط داغلرينك اشعهٔ شمس ايله منور تپه‌لرنده بولنانلر دها اول بالقان شبه جزيره‌سندن هجرت ايدن ومن چوبانلرى اولسه كرك. ترانسيلوانيا چوللرنده بولنان محللرك اسملرى اولجه اورالرده اسلاو عنصرى ساكن اولديغنى كوستريور . بعده قومانلرك اورايه هجرتلرنده طونه‌نك شمال سواحلى غير مسكون قالمش ايدى . »

٣

قومان يعنى اوغوز تركلرى

بالقان شبه جزيره‌سنده بولنمش اولان تركلردن الك ذى نفوذى قومانلر ايدى. بونلرك تاريخى بلغارقومنك تاريخنه پك ياقيندن مربوط بولنور وآيرلمز دنيله‌بيلور . قومان تركلرى پچه‌نغ تركلرندن صكره

بالقان شبه‌جزیره‌سنده‌ظهورایتمشلردر . بوجاق‌طرفی وولاحیاومولداویایی یعنی اعلاق بوغدانی ترك ایتدکلرنده ونه‌یی کچمشلر ، بلغارستانك محال مختلفه‌سنه طاغیلوب اولا کوچبه حالنده وصکره دائمی صورتنده ساکن اولمشلردر . قومانلر اولکی حاللرنده غصب وغارت ، حرب وضربدن زاندقلری ایله کفاف‌نفس‌وتعیش ایتمکده‌ایدیلر . صوك‌حاللرنده بلغارلرك مسلکنه سالك ولوب زراعت وصنعت ایله‌مشغول‌اولمغه باشلامشلردی . بعده خرستیان‌اولدقلرندن بلغار وروم قوملرینه قاریشدیلر . معمافیه‌بالقان شبه جزیره‌سنده‌الآن موجود بولنان‌بقیه‌لری‌غاغاوز وصورغوج اسملریله یاداولنورلر . مذکور غاغاوز وصورغوجلر مسکنلرنده وخارجده‌تورکچه تکلم‌ایدرلر . بونلرك قطعهٔ مذکوره‌ده مسکون بولندقلری محللر تاریخ مذکوردن مقتبس فقره‌لرده وملاحظاتده بیان اولنمشدر .

اوزی قلعه‌سنك واوزی نهرینك ناملری اوغوزلردن قالمشدر . برزمان بلغارستانده کائن‌سلیستره ولایتنده اوزی ایاتی دنیلیوردی .

اوغوزلرك مجاروبلغارلراوزرنده نفوذلری‌فوق‌العاده‌جاری‌ایدی . کرك آنلرله برابر کرك باشلوباشلرینه بالقان شبه جزیره‌سنده ظهورایتمش‌اولان قوملر ایله محاربه ومجادله‌لرده بولنمشلر واظهارشجاعت‌ایله اکتساب‌وشان وشرف‌ایتمشلردی . مذکورنفوذفوق‌العاده‌لری‌سایه‌سنده‌بعضاً بلغارلروبجارلر ایله برابر بعضاً باشلی باشلرینه بالقان قطعه‌سنده حکومت تشکیلنه قدر ایلری وارمشلردی . قومان رؤساسی بلغار ومجارخاندان حکمداریلری ایله کسب صهریت ایده‌رك آنلره قاریشدیلر وبوصورتله مذکور ملتلره حکمداربیله اولدیلر . باشلو باشلرینه حکومت تشکیل‌ایتدکلرنده بلغارلری دخی‌اتفاقلرینه آلمشلروبوصورتله آنلره قاریشمشلردی . عثمانلی تورکلری روم ایلی‌یه‌مرورلرنده قومانلری خرستیان اولەرق بولدقلرندن‌روم‌ویابلغارملتی دیه طانیمشلرویازمشلر ایدی . حالبوکه بونلرینه تورك لسانی ایله متکلم بولنیور ایدیلر . فقط الآن موجود اولان بقیه‌لری مدت مدیده مرور

ايتمه‌دن بلغارلر وروملر آراسنده محو اوله‌جقلرينه شبهه يوقدر .

فقره (١٥)[٤٩٠] « بو تورك قبيله‌لرينك اك نفوذ ايسى قومانلردر. بو قبيله ايچون برازمعلومات اعطاسنه چاليشه‌جغز [١] . قديم بلغارستان پك زياده مسكون ايمش. سراچيمير چارك آيرو ومستقل اولان حوزهٔ امارتنده داخل بولنان بدين[٢] شهرى خلقى ١٣٦٥ سنهٔ ميلاديه‌سنده چارمذكور تحت اداره‌سنده بولنان اهالينك برثلثنى تشكيل ايتمكده و ٢٠٠,٠٠٠ نفوسى كچمكده ايدى [٣] . بوكبى قيودات و آثار عتيقهٔ منقوله كوستريبوركه عموماً بالقان شبه جزيره‌سنده قرون وسطاده موجود بولنان اهالينك اكثريسى بلا اثر محواولمشدر. دور مذكورده‌كى اهالى‌يى باشلوجه بلغار اسلاو ملتى تشكيل ايدييور ايمش . بونلرك آراسنده شوراده بوراده وشهر ومملكتلرده وقرا وقصباتده طقوز اجنبى عناصرى دخى ياشامقده ايمش . بو عنصرلرك باشلوجه‌لرى‌ده روملر وقومانلر ايمش. »

فقره (١٦) [٤٩١] « قومان‌دنيلان توك قومى كرك بلغارلر وكرك مجارلر نزدنده پك زياده صاحب نفوذ اولدقلرى تعجب اولنه‌جق شيدر . قوم مذكور طونه‌نك اوته طرفنده و چادرلرى آلتنده ياشامقده ايكن روملره قارشى آسن [٤] لرك صادق دوستلرى ايديلر. تاتارلر واسطه‌سيله ولاحياو مولداويا چوللرندن طرد اولندقلرنده بر قسمى مجارستانه ديكر قسمى بلغارستانه كچمشلردى . مجارستانه‌كيلر بعده اورانك قرالى دردنجى ولاديسلاو عليهنه مدهش بر صورتده قيام ايتمشلردر . بلغاريادە ساكن

---

[١] ملاحظهٔ مؤلف : يكرمى بشنجى بابده دردنجى فقره‌يه‌نظر قيل .

[٢] علاوهٔ مترجم : بدين شيمديكى ودين شهريدر

[٣] ملاحظهٔ مؤلف : La Bulgaria populosa . باواريا جغرافيوسندن فرانتيسقان جنرالى ١٣٦٨ سنه‌سنده‌يازييور: Vulgarii regio est imménsa et populus multus multitude magna (Safarik, 41, 711). cp.

[٤] علاوهٔ مترجم : بلغار حكمدارلرينك اسامئ خاصه‌سى آسن ايدى ، بعضاً ياسن دخى ديرلردى. ياسن اسمى قديم تورکلرده دخى بولنمقده ايدى .

اولان قومانلرك ریاستنده بولنان خاندان بلغار خاندان‌حکمداریسی ایله صهریت پیدا ایتمش ایدی . قومان اکابرندن ترتر رابطهٔ مذکوره واسطه ومناسبتیله ۱۲۸۰ سنهٔ میلادیه‌سنده بلغارصندالیٔ حکمداریسنه جلوس ایدرك چارلغی اعقابنه میراث براقمشدر . بالقان طاغلری اطرافنده حکمران اولان برادری التیمور مختاریت قزانوب بونی سلاله‌سنه انتقال ایتدیرمشدر . بیزانسلیلرك روایتنه کوره بدینلی شیشمان نیم قومان ایمش. ماکدونیاده قومانوه قصبه‌سی وکسریه قضاسنده قومانچه‌وه قریه‌سی وبالقانده تراونه‌ده قومانیته قلبه‌لری حالا موجود بولنمقده و بو اسمی محافظه ایتمکده‌درلر [۱] . قومان علمی واسم خاصی صربیه آثار عتیقه‌سنده‌ده بولنمقده‌در بلغارلر آراسنده دخی الآن قومان‌اسمی‌واردر [۲]. شمدیکی غاغاوزلرك منشائی مجهولدر ، بونلر خرستیان اولوب لسانلری تورکجه‌در؛ وارنه وقره‌دکز ساحلنده ساکنلردر [۳]. بعضیلرد غاغاوزلری قومانبرك سلاله‌سندن عد ایتمکده‌درلر [اوزو اوغوزدن غاغاوز دنیلمش]. مع مافیه بونلر قومانلرله هم لساندرلر . »

فقره (۱۷) [۲۷۱] « کندیلری کبی همجوارلرنجه‌ده اوز (اوغوز)

---

[۱] علاوهٔ مترجم : ترویان اوقولیاسنده قومان ، دریانوه اوقولیاسنده قومانیته ، صوفیه‌ده قومانچه قریه‌لری وممالك عثمانیه‌ده نوره‌قوب قضاسنده قومانجسه .

[۲] علاوهٔ مترجم : ظنمه کوره قومان تاتارلرده بروزیر رتبه‌سی‌ایدی .

[۳] علاوهٔ مترجم : ادرنه ولایتنك مرکزی اولان ادرنه شهرنده ومرکز قضاسنده ، وولایت مذکوره‌یه تابع حوصه قصبه‌سنده وقضاسنده‌کی قریه‌لرك اکثریسنده ،سلانیك‌ولایتنده سیروزسنجاغی‌داخلنده زیخنه‌قصبه‌سنده، مرکز قضا اولان‌زلخوه‌قصبه‌سی‌ایله‌قضاسنده‌کی دیکر قریه‌لرده، قره‌فریه‌قصبه‌سنده‌وقریه‌لرنده حالا اهالیٔ مذکوره‌دن واردر . بونلر اولرنده تورکجه قونشورلر ؛ کلیسالرنده‌کی عبادتلرنده‌روجه اوقورلر. معمافیه روم وبلغار دکلدرلر. لکن روم پسقپوسلری روم اولدقلرینی‌بیان‌ایدرلر. بونلردن برکویلویه روم ویاخود بلغار اولوب‌اولمدیغی سؤال اولندقده‌بلافتور غاغاوزم ! صورغوجم دیر. بونلرك حیات‌قدیمه وعنعنات واخلاق وادابنه دائرده برمقاله یازه‌جغم .

تسمیه اولنان وروس لسانینده پولووجی دیلن قومانلر پچه‌نغلری تحت اداره‌لرینه آلمشلردی [۱]. قومانلر کوچبه برقوم وحشی ایمشلر. حیوانات وحشیه‌دریسی ایله اورتلمش قلبه‌لرده یشارلر وسوت [باخاصه قیصراق سودی] وپینروات ایله تعیش ایدرلرمش. یازموسمنده کندیلریی عادی وسبوری سیکلردن محافظه ایچون مکانلرندن پك نادر خروج ایدرلرمش. باشلرینی تماماً تراش ایلرلرمش . البسه‌لری اغنام دریلرندن‌مش . سلاحلری اوق ویای وقوالجاق یمش . هرزمان یانلرنده اون اون ایکی آت بولندیررلرمش . سفر زمانینده دائما آت دکیشدیرمك شرطیله کیجه وکوندوز قطع طریق ایدرلرمش. یکرمی درت ساعت ظرفنده بش آلتی کونلك یره ایلغارایدرلرمش. مصادف اولدقلری نهرلری مهمات وذخیره یوکلی بارکیرلرینك قویروقلرینه ربط‌ایتدکلری طولوملراوزرنده کچرلرمش. قومانلر وقت آسایشده هجوارلرینه هیچ طوقنمازلرمش. لکن اثنای حربده حصمه قطعا آجیمازلرمش. نتیجهٔ محاربه‌ده غصب واسیرایتدکلری حیوانلری وانسانلری یرلرینه کوتوررلرمش. اولومدن قطعیاً قورقوب چکنمزلرمش. اثنای حربده دشمنلرینه القای خوف ایدن بلند آواز ایله حایقیررلر، واوزرلرینه دسته ایله اوق آتارلر؛ بعده تکرار هجوم ایتمك اوزره سریعاً چکیایرلرمش. اولولرینك دفنی ایچون شایان تعجب عادتلری وارمش. قومانلرك لاتینلرله معاهد بوانسان یونا اسمنده‌کی رئیسی میلادك ۱۲۴۱ سنه‌سنده استانبولده وفات‌ایتمش‌ایدی . بوکمسه پت‌پرست اولدیغندن‌خارج بلده‌ده یوکسك برتپه آلتنده دفن‌اولنمش. معیتنده اولان قومانلرطرفندن

[۱] ملاحظهٔ مؤلف : قومانلرك صور حیاتیه‌وسائره‌سنه دائرفرانسز Robert de Clary نك خاطراتی ، Nicetas Choniates ed. Bonn 124. C. Sathas Bibliotheca greca, I. 79. Blauneber Volksmund sprache der Kumanen Zschr der morgenegesellchaft eprg. 1875 III IV

بومؤلفلرك قولنجه قومانلر اوزبك قبائلندن‌ایمش وبوکونکی خیوالیلره نسلاً قریبتی وارمش .

مزارینك اوستنده سکز سلاحدارایله یکرمی التی آت زبح ایدلمش[۱].
بیزانسلرك قولنجه‌قومانلرك لسانلری مجارجه‌دن دها زیاده‌تورکجه‌یه یاقیندر.
میلاك اون اوچنجی عصرنده بیزانسلیلردن بری قره دکزه قریب
اقوامك لسانی ایچون برلغات کتابی تألیف ایتمش ایدی. بوکتاب الآن
موجوددر [۲] . »

فقره (۱۸) [۲۹۵] « بیزانسلیلر آرتق کندی قوتلریله مملکتلرینی
محافظه‌یه مقتدر اولهمدقلرندن عسکرلری آراسنه نورمان، بلغار، روس،
کرجی، چرکس، ارمنی، عرب، قومان‌وسائراجنبی‌اقوامی‌ادخال‌ایتمشلر.»

فقره (۱۹) [۲۹۹] « بلغارلر میلادك ۱۰۷۳ سنه‌سنده بیزانسلیلر
علیهنه قیام ایتدکلری زمانده طونه ساحلنده‌کی قومانلر ایله مناسبات
اتفاقیه‌ده بولنیورلردی. »

فقره (۲۰) [۳۰۱] « وقوعبولان مغلوبیتلری اوزرینه بلغار
سرکرده‌لری معیتلرنده قالان عساکر ایله طونه بوینده بولنان قومانلر
نزدینه قاچمشلر . »

فقره (۲۱) [۳۰۲] موسم شتاده آسن ینه ظهور ایتمش. قومانلرله
وقوعبولان اتفاقدن طولایی آنلر دخی معیتنده ایمش . صرب
کینیازی‌ده رومللر علیهنه اوله‌رق آسنلرك متفق طبیعتی ایدی. صربلولر
رومللرك غرب طرفنده بولنان قلعه‌لرینی تخریب ایتمکده ایکن بلغارلرده
ولاح وقومانلرله متفقاً تراکیاده فلبه‌دن قره دکزه قدر ممتد بر ساحه
اوزرنده یایله‌رق رومللرله حرب ایدییورلردی. روم ایمپراطوری میلادك
۱۱۸۷ سنه‌سی ایلولنك سکزنجی کونی‌یانبولیده قومان عسکرینه تصادف

---

[۱] ملاحظهٔ مؤلف : Albericus ed. Leibnitz. Hanover 1698, 579 Herodot. VI-71
کذلك مینوریت روبریقوسك ۱۲۵۳ سنه‌سنده تاتارلرك نزدینه عزیمتی
مبین یازدیغی سیاحتنامه‌ده قومانلره دائر اولان بحثه نظر قیل .

[۲] ملاحظهٔ‌مؤلف : Alphabetum Comanicuma Rousler Rom. Stud. 338
مجارستانده قومان لسانینده « بزم پدر » دعاسی .

ایتمش ایدی. عساکر مذکوره آلتی استادیون محلی اشغال ایتمکده ، اخ
ایتدکلری اون ایکی بیك اسیری وغصب ایلدکلری بی حساب حیواناتا
کتورمکده ایدیلر. آرالرنده محاربه وقوعبولمش . رومللر غالبیتك کندو
طرفلرنده قالدیغی ادعا یتمکده ایسه‌لرده ادرنه‌یه چکلمشلردی . »

فقره (۲۲) [۳۰۳] « روم ایمپراطوری موسم شتاده ادرنه‌ده بولنیو
واستانبول لاتینلری علیهنه بالقان اسلاولرنی اتفاقه دعوت ایدییو دی
بو بابده وقوعبولان مخابرات نتیجه‌سنده کله‌جك مارت آینده استانبو
اوزرینه براً سکسان بیك روم ایله قرق بیك بلغار وقومانك ویکرم
بیك صربك هجوم ایتمسی تقرراتدی . مذکور استانبول لاتینلری دک
طرفندن دخی ایتالیا جمهوریتی دونمالری ایله اوغراشمغه مجبور ایدیلر .

فقره (۲۳) [۳۰۷] « قالویان میلادك ۱۱۹۶ سنه‌سنده چار اولدق
عساکر کثیره ایله هر سنه تراکیا وماکدونیا قطعه‌لری اوزرینه مهاج
ایتمکه باشلامش ایدی. بوحکمدار قومانلرله غایت ضیقی مناسباتده بولنیو
ایدی. حتی بر قومان قیزی دخی تزوج ایتمش ایدی . مع مافیه مناسبا
مذکوره ایله برابر قومانلر مملکتنده تجاوزات مدهشه‌ده بولنمقده ایدیلر
قومانلر استانبول قپولرینه قدرده دهشتلی هجومللر اجرا ایتمشلر ، مجارلر
میلادك ۱۰۷۲ و ۱۰۸۳ سنه‌لرنده اجرا ایتدکلری کبی تراکیاوماکدونیا
اولانشهرلردن پك چوق اموال غنایم اخذ ایله مسکنلرینه کوتورمشلردر

فقره (۲۴) [۳۰۹-۳۱۱] « قالویانك قومان و بلغارلری چورلی
وپروپونتید [۱] ساحلی غارت ایتمکده‌لر ایکن یعنی میلادك ۱۱۹۸ سنه‌سنه
بیزانس ایمپراطوری آلکسی‌ده سرکش دو برومیر استره‌زه‌یی صار
تحصنکاهنده محاصره ایتمش ومانجنیقلر ایله تضییق ایلمش ایدی . محصور
وقوعبولان مهاجمه‌یی رد ودفع ایتدیلر . » « قالویانك رومللر ایله صل
ایتمسنه پك مهم سببلر وار ایدی . از جمله وولنیسکی حکمدار
رومان میستیسلاویچ میلادك ۱۲۰۲ سنه‌سنده مولد اویایه داخل اولمش

[۱] علاوهٔ مترجم : پروپونتید مرمره دکزیدر .

وندن طولایی بلغارلرك متفق اولان قومانلر ایمپراطور ممالکنی ترك
شلر ایدی . بوصورتله ممالك مذکوره قومانلر طرفندن موقتاً راحت
اقلدی . »

فقره (۲۵) [۳۱۸] « بلغارلروقومانلرجه دخی ترویا[۱]نك سقوطی
قنده‌کی حکایهٔ معلومه مجهول دکلمش . بونلر لاتین اهل صلیبی ترویا -
لرك وارثلری اولدقلری وجدلرینك میراثی آرامق اوزره کلدکلری
نده بولندقلرندن آنلرك شرقه تهاجمنه تعجب ایتمامشلردی . »

فقره (۲۶) [۳۲۰] « مار شال وبلغاردوین وداندولونك ادرنه‌ده اردو-
لری وارایدی . بونلرغروب شمسه قدر بلغا ك ، روملرك ، قومانلرك
هاجماتنه مدافعه ومقاومت ایتمکده وفراریلری جمع ایتمکده بولنمشلردی . »

فقره (۲۷) [۳۲۲] « قالویانك قومان نسلندن اولان زوجه‌سی
قیپه‌سی ولنان کوزل اسیره‌نك جانه قصد ایتمش ایدی . لکن موفق
له‌میه‌رق اسیره‌یه اجرا ایتدیکی افترا ایله کندیسنك اعدامنه سبب اولمش
لندیغنی البریك یازیور [۲] . »

فقره (۲۸) [۳۲۲] « بلغارلر روملردن ممون اولمقلرنی قومانلره
سلیم ایدرلرمش . بدبخت روملر بوصورتله اسارته دوچار اولدقلرنده
صاحبلرینك عبادت ایتدکلری پتلره و آتلره قربان تقدیم ایتمکه مجبور
اولرلردی . »

فقره (۲۹) [۳۲۴] « قالویان میلادك ۱۳۰۷ سنه‌سنده ادرنه‌یی محاصره
اوتوز اوچ عدد مانجنیق ایله تضییق ایتمکده ایدی . فقط قومانلر بغتةً
امتکاهلرینه عودت ایتمش اولدقلرندن اوده محاصره‌یی رفع ایتمش ایدی .
ونکه پاپاقالویانه مصالحه نصیحتنی ویرمش ایمش [۳] . »

---

[۱] علاوهٔ مترجم: ترویا بیغاسنجاغی داخلنده‌کی اسکی استانبول خرابه‌لریدر.

[۲] ملاحظهٔ مؤلف: ۱۲۴۱ سنه‌سنده یازمشدر. Ed leibnitz. Hannover. 1698,4

[۳] ملاحظهٔ مؤلف: ۲۵ مائس سنه ۱۲۰۳ Theiner mon. slav. 1 No, LXVII

فقره (٣٠) [٣٤٨] « آسيا اقوامنك حركات جديده‌سى شرقى اوروپانى لرزه‌ناك ايتمش ايدى . قومانلر روسيه‌دن كلن تاتارلردن خوف ايده‌رك ولاحيا ومولداويا چوللرندن بولك بولك قاچمشلردر . برقسمى مجارستانه كيتمشلر ، وديكر قسمى‌ده ايچريسى هوا طولو درى طلوملر ايله طونه يى كچه‌رك تراكيا جانبنى طولديرمشلردى . لاتينلر بلغارستانه كلن مهاجرين مذكوره ايله مناسبت پيدا ايتدكلرندن ميلادك ١٢٣٩ سنه‌سنده فرنك ، بلغار ، قومان قواى مجتمعه‌سى تراكيا ده بولنان روم قلعه‌لرينى محاصره‌يه ابتدار ايتمشلردر . »

فقره (٣١) [٤٨٨] « ميلادك اون اوچنجى عصرنده طونه‌نك شمال طرفنده بلغار حكمدارلرى آسنلرله محبت و مناسبتده بولنان قومانلر حكم ايتمكده ايدى . بونلرك اورادن صاوشدقلرندن صكره ، ميلادك ١٣٠٠ سنه‌سنده مجارلر آلوطه‌يك شرقنده رومن ويوده‌لغى تأسيس ايتمشلردر . »

فقره (٣٢) [٥٢٥] « چار پتره ميلادك ١١٨٩ سنه‌سنده بيزانسليلر عليهنه اولمق اوزره آلمانيا ايمپراطورى برنجى فره‌دريقه قرق بيك قومان و بلغاردن عبارت برمعاونت عسكريه تكليف ايتمش ايدى . نتيجه‌ده صربلر ايله برلشه‌رك بوامدادى آلتمش بيك نفره ابلاغ ايتمشدر . »

فقره (٣٣) [٥٣٨] « صربلرك بلغارلر ايله محاربه‌لرنده قومانلر وتاتارلر پت پرست اولدقلرندن طولايى بشقه درلو معامله‌ده بولنمشلردر . »

ديكر بررساله‌ده قومانلره دائر تصادف ايتديكم پارچه‌يى ده برفقره (٣٤) اوله‌رق بورايه علاوه ايلدم : « آسن برنجى دفعه ميلادك ١١٨٤ سنه‌سنده بلغار و روملره چاراولمق اوزره اعلان حكومت ايتمش ايدى . لكن بودفعه مظهر موفقيت اوله‌مديغندن بلغار سركرده‌لرى ايله طونه‌نك اوته جانبنده بولنان قومان تورك‌لرينه التجايه مجبور اولمش ايدى . [١] . »

---

[١] سلانيك قنوليك پاپاسى يوسف افنديnك دوبرومير استره‌زه‌يه دائر ١٩١١ سنهٔ ميلاديه‌سنده سلانيكده طبع اولنان رساله‌سندن ، صحيفه : ١٣ .

٤

سلجوق تورکلری

قونیه دن دوبریجه طرفنه کچه‌رك ساکن اولمش سلجوق تورکلرینه دائر تاریخ مذکورده معلومات پك آزدر. عثمانلی ونائقندن جواد پاشا ایله خیراه افندی تاریخلرنده بونلره دائر معلومات وار ایسه‌ده غیر کافیدر. میلادك ۱۲٦۳ سنه‌سنده سلجوق‌سلطانی عزالدین آرالرنده اولان صهریت مناسبتیله بیزانس ایمپراطورلرندن میخال پالئولوغ نزدینه التجا ایتدی، ایمپراطور طرفندن دخی ساکن اولمق اوزره مشار الیهه‌دوبریجه قطعه سنده اراضی ویرلدی. صالتیق د منك تحت اداره‌سنده بولنان اون اونایکی بیك تورك عائله سی بیزانس ایمپراطورلغی منافعنه خدمت ایتمك و بلغارلره قارشی سد اولمق اوزره مذکور قطعه‌ده اسکان اولندی. بو تورکلر بیزانس دولتنك منفعتنه اوله‌رق بلغارلر ایله برخیلی اوغراشدیلر. لکن‌قلت نفوسلرندن طولایی نهایت مغلوب اولدیلر. ایمپراطورك نزدنده قالان سلطان دخی تخت ایمپراطورینك ضبطی حقنده وقوعبولان افترا اوزرینه اینوس‌قلعه‌سنده حبسه القا ایدلدی. مذکور تورکلرك بعضیسی تنصر ایتمش وبعضیسی قریم وقپچاق طرفلرینه التجا ایلمش و دوبریجه‌ده قالانلر ایسه اوزاقده اولمیان قومانلره قاریشمشلردر. بالاده التیمور طرفندن تشکیل ایدلدیکی بیان اولنان بالقان حکومتی زیر اداره‌سنده بولنان مذکور قومانلر اوانناده تنصرایتمش‌ایدیلر. مأخذ اتخاذ ایدیلان تاریخك مؤلفی قره دکز سواحلنده الآن موجود بولنان غاغاوز خرستانلرنی یوقاریده بیان ایدلدیکی اوزره قومانلرك بقیه‌سی اعتبار ایتمکده ایسه‌ده ظنمجه آنلر سلجوق تورکلرینك حفیدلریدر. مذکور غاغاوزلر ایله آنلر کبی اولان صورغوج خرستیانلری حقنده عثمانلی تورکلرینك بلغارستان فتوحاتی بیان صره‌سنده معلومات ویرمله‌جکدر. شمدیلك تاریخ مذکوردن آتی لذکر پارچه اقتباس اولنور:

فقره (٣٥) [٤٩١] « هامەر شرق منابعنه استناداً بو بابده بروجه آتى بياناتده بولنيور : ميلادك ١٢٦٣ سنه‌سنده رومللر [بيزانسليلر] كنديلرينه التجا ايتمش اولان سلطان عزالدين سلجوقيه دوبريجه‌ده اراضى اعطا ايتمشلردى . صالتيق دده قوماندانسنده اولەرق اون اون ايكى بيك تورك عائله‌سى آناطولى طرفندن اورايه هجرت ايتمشدر . صالتيق دده مزارينك حالا باباطاغ قصبه‌سنده موجود اولديغى كورىليور. فقط بو تركلر پك آز زمان صكره قريم و قپجاق صحرالرينه هجرت ايتمشلردر . فقط آثار سائره‌ده مذكور تركلره دائر هيچ بر سوزه تصادف ايدلميور [١] . »

سيروز سنجاغى متصرف
معاون اسبق
استويان جانسزوف

[١] ملاحظهٔ مؤلف : Hammer, Gesch. der goldhorde. Pesth 1840, 176-180.

وارکلی قاضیلغنده برعشر وقفه ونصف عشر دیوانی‌یه قید اولنمشدر وقونیه قاضیلغنده ایکی قریه‌دن و نفس شهر سنورنده اکیلن غلاتدن [صو بصاردیو] ایکی‌عشر النور غیری قراسنده عشر وسالارلق النور و سالارلق بر [مد] غله‌دن ایکی کیله عشر النقدن صکره بچق کیله داخی النور بومذکورلردن زیاده یملك ایچون و غیری خصوصچون نسنه النماز وولایت مزبوره‌ده‌عشر کتان کهنه دفترده عشر وسالارلق قید اولنمشدر ینه اول موجبجه‌النه اما تخم رعیته ویرلسه رعیت‌ویردیکی کتانی یومشدیوبره

ولایت رومده ارپه‌دن و بغدایدن وطاروودن هرجنسی آیرو حساب ایلرلر بش مد اولیجاق یملك بربچق کیله النور بش مددن اون مد[ه] چقجاق همان بو اسلوب اوزره الورلر [اون] مده یتشجك اوچ کیله یملك الورلر اون مددن نه‌مقدار تجاوز ایدرسه اوچ کیله‌دن زیاده نسنه المیالر وبرکشینك چاچی [۱] اون مددن دخی زیاده اولسه‌همان اوچ کیله النور ارتق النمز بش مددن اکسك اولاندن نسنه النمز ولایت مزبوره‌ده قانون بواسلوب اوزره جاری‌در

اما لواء بولیده وجغاده ومنکنده واون ایکی دیوانده وقبرسده وارکلیده مدده اوچ کیله النور وخرمن حقی وسالارلق النمز ویران شهر وبورلی واولوس وملك فلك‌الدین ویدی دیوان و حضر بك ایلی ناحیه‌لرنده مدده ایکی بچق کیله النور ورسم خرمن وسالارلق‌النمز

خامس [رسم باغ وچایر]

باغ و چایر [۲] دونمنه بعض ولایتده اون اقچه وبعض ولایتده بش‌اقچه

[۱] چاچ ذخیره کومه و بیغینی دیمکدر . آناطولیده الآن چچ صورتنده مستعملدر . قدیم تورکجه‌ده یایلق وقوشمق معناسنه اولان چاچمق مصدریله بوکلمه آراسنده مناسبت یوقدر .

[۲] بو قانوننامه نك کتبخانه‌لرده بولنان بعض مصحح نسخه لرنده چایر کلمه‌سی یوقدر .

النوب وخدایقدن و حریملردن دخی عشرلرینه کوره کسم النور اما بعض یرلرده باغك دونمنه یدیشر و بعض یرلرده سکزر وبعض یرلرده اونر اقچه النور

باغچه‌دن و باغدن عشر حاصل النمق قانون شرعه مطابقدر اما رعایایه [تکلیف (۱)] عشرده مضایقه اولوب دفع مضایقه ایچون عشر مقدارینه بدل مبلغ تخمین اولنوب خراج اعتبار اولنمش

باغدن دونم اقچه‌سی النمیان یرلرده اوزم وغیری فواکه و بوستان یتشجك اوزرینه امین کشیلر الدوب قیمته دوتدروب عشرین الهلر

ودونم اقچه‌سی النان یرلرده اوزوم کسلدوکی وقت النه قبل الوقت النمیه ولایت منتشاده باغ دونمیله دونمدن دونمه اعلاسی سکنز وادناسی درت اقچه‌در

اما ولایت قره‌مانده غله‌دن ایکی عشر النان یرلرده باغدن و باغچه‌دن برنجق عشر النور ایمش صکره درکاه معلامه عرض اولنجاق بر عشر النماق مقرر بیورلمش

تیمار [و] وقف وملك اولان قرادن همان بر عشر النه اما وقف اولان قریه‌لرده عشر تمام وقفه النه وقفدن غیری‌ده بر عشر النوب نصفی مالکانه ونصفی دیوانی‌یه اوله سالارلق [دیو] نسنه النمز

وکافرك باغی اولوب شیره حاصل اولان یرلرده واکر شهر ده واکر کویده سوباشی وسواری ایکی آی منوپولیه [۲] دوتوب سوجی‌سن صاته نرخدن زیاده [یه] کوجله کافر اوزرنه براقمیالر

---

[۱] تکلیف کلمه‌سی یرینه المزده‌کی نسخه‌ده محلص وکتبخانه‌لرده اولان نسخه‌لرك اکثریسنده تخلیص کلمه‌لری یازلمشدر . مخلص وتخلیص کلمه‌لریله جمله‌نك و معناسی آکلاشیله مدیغندن یالکز بر نسخه ده یازیلان تکلیف کلمه‌سی قبول ایدلمش وبوصورتله جمله‌دن معنا چیقارلمشدر .

[۲] بوکلمه قانوننامه نك دیکر نسخه لرنده مناپولیه صورتنده محرردر . انحصار معناسنه اولان Monopole کلمهٔ اجنبیه سنك لسانمزجه پك قدیم اولدرق قبول ایدلدیکی آکلاشیلیور .

سوباشی ویاسواری منوپولیه دوتمك استیجك کافرك فوچیلرینی وکوپلرینی مهرلیه‌لر بونلرك شیره‌سی صاتلمینجه هیچ کیمسه سوجی صاتمیه وایکی آی منوپولیه ایچون ییلك قنغی آینی اعتبار ایدرلر ایسه اول کافردن النان اوندیه اول آیلرده صتالر

و اکرسوباشینك یا سوارینك بر ایکی آیدن سوجی‌سی ارتسه کوجله کافراوزرنه دوکمیه مکر کافر ایل ترخنه راضی‌اولوب اله وکافر شیره‌سی قوریقاسنه [۱] قویوب صقمق ایستیجك دفع الوقته براقمیوب صقمغه دستور ویرملر و دستور ایچون نسنه المیالر قویه‌لر شیره‌سنی صقه تا که ضایع اولمیه

وکافر جبره‌سنی صقجق اوزرنه طوران آدم اول جبره [یی] ارایه باصلمادق قالدیسه باصدوره‌لر جبره‌لرده اوزم قالمدیسه صوقویوب قابنه قویسه آندن اونده وسالارلق النمیه

وشیره‌ده‌یوز مدره[۲]ده [اون مدره] اونده اوچ[مدره] سالارلق النور اما ولایت سنندره‌ده بر رعیت یازلدوغی یرده باغ دکسه عشرین ویردکدن صکره اوتوز مدره‌ده [برمدره] سالارلق ویرور

واکر اخر تیمارده باغ دکسه عشرین صاحب زمینه ویروب سالارین کندو سپاهیسنه ویرور وبر رعیت بر غیری سپاهینك رعیتندن باغ السه عشرین و سالارلغن داخی اول یرصاحبنه ویرور

و کافر فوچی‌سن اچوب سوجی‌سن صاتجاق ادرنه مدره‌سیله اللی مدر[ه]ده بر مدره اله

---

[۱] بوکلمه دیکر نسخه‌لرده قوریتسه صورتنده محرردر . اسلاوجه اولان مذکورکلمه‌نك روم ایلیده مستعمل برقابه علم اولدیغی آکلاشیلیور .

[۲] مجرنك طقوزنجی عصرندن اون ایکنجی عصرینه قدر تألیف اولنان بالجمله حساب کتابلرنده مدره نامیله بر وزن و اولچی کوریله‌میور . بلکه قیه‌نك ربعی اولوب لدره دیه یاد اولنان وزن اوله‌رق سهواً بوصورتله یازلمشدر. معمافیه قانوننامه‌نك بتون نسخه‌لرنده مدره دیه محرردر .

وشول چايرلركه قورونوب چاير اوله كلمشدركه هركز زراعت اولنمز انوك كبي يرلردن كه چوق اوتلوقلر حاصل اولور يوخسوللر تصرفنده اوله عرف پادشاهي مقتضاسنجه عشر ويرملر

ولايت مزبوره‌ده هر رعيت باشتنه‌دن باشتنه‌يه خرمن وقتنده بر عربه‌اوتلوق ويواكن[١] بررعربه‌اودون ويرور[لر] موسملرنده اوتلوق واودون المسه‌لر يديشر اچه اوتلوق ايچون و اوچر اچه اودون ايچون النور

و ذكر اولنان ولايتده مسلمان باغلرينك هردونمنه درت اچه النور

لواء ودينده هر مزوج كافردن دفتره اوتلوق‌حقي بشر اچه وبوستان رسمي ايكيشر اچه يازيلوب تيمار ارينك اوزرينه حاصل بغلنمشدر اسلوب دفتر تغييراولنماسون ايچون يكي دفتره مزوج يازيلوب خانه حساب اولنه

بر مزوج رعيت دفتر موجبنجه خانه‌دن خانه‌يه اوتلوغي اولان برعربه اوتلوق ايچون بشر اچه ويرملر ورعيت اوغلانلرندن شولكه دفترده مزوج [يازيلميوب] دفتردن صكره تزوج ايدوب كيرو باباسيله‌اولوب انتفاعي باباسي چفتلو كندن‌اولوب باباسي باشتنه‌سندن اوله ايل يازيلوب دفتر اولنجه علي‌حده رسم اوتلوق ورسم بوستان النميه اما اسپنجه‌سي‌النه مكرشول كمسنه كه دفتردن صكره تزوج ايدوب باباسندن ايريلوب باشتنه ديرليك و دوزن ايدوب معيشتي باشقه اوله انوك كبيدن داخي اوتلوغي اولان بر عربه اوتلوق واوتلوغي اولياندن‌بش اچه ورسم بوستان ايكيشر اچه النه شويله بلهلر

---

[١] نسخه‌مزده يواكن صورتيله يازيلان بوكلمه موقعنده قانوننامه‌نك ديكر نسخه‌لرنده پوزقده ، يوزكده كلمه‌لرى محرردر . بوكلماتك هيچ برى جمله‌نك معناسنى اتمام اتده‌ميور . مذكور كلمه‌نك يوركن ، كوركن اولمسى‌ده محتملدركه بوحالده معنا آكلاشيلور واودونك جنسنى ايضاح ايدر .

[رسم قوان]

قوان دوردینی یره تابعدر کیمك یرنده بال ایلر ایسه عشر انوکدر شول یرده که دفترده اچه یازلمشدر اول النه وشول یرده کی اچه یازلمامشدر عشر بلوپانلو [۱] اون قوالدن برقوان النه اما دفعاً للتضییق بعض مواضعده عشردن بدل اچه تعیین اولمشدر

لواء حمیدده لواء خداوندکارده ولواء انقره‌ده قوان عشری صاحب رعیت اوزرینه قید اولنمشدر

اما عشر عسل بدلی هرقواندن بحیث الحاصل بعض ولایتده برقواندن ایکی اچه النور و بعضنده قوان باشنه بر اچه النور وبعض ولایتده بر رعیتك آخر سپاهی یرنده قوانی اولسه صاحب ارضه ایکی اوچ قوانه براچه وصاحب رعیته ایکی قوانه بر اچه ویرور

و بولی سنجاغنده قوان حقی اوائلده یره تابع اعتبار اولنور ایمش حالیا [رعیته] تابع اعتبار اولنوب حکم همایون ارزانی [قلنمشدر] یراسی نه یایلم جهتی دیوقوانلقدن حالنه کوره بیورلمشدر [قیون] عادتی کبی که رعیته تابع اعتبار اولنور وقشلادوغی یره قشله حقی ویریلور

اما لواء حمیدده اوتلاق رسمی [دیو] صاحب ارض بعض یرده درت قواندن وبعض یرده اوچ قواندن براچه الور

ولایت قرمانده قوان کیمك تیمارنده بال ایلریسه عشری اول تیمارك صاحبنه بیورلمشدر هر [بر] قوان باشنه ایکی اچه رسم در

وشول قریه‌لرکه وقف اولا براچه‌سی وقفه و براچه‌سی دیوانی یه‌در

---

[۱] نسخه‌مزده بلوپاتلودیه‌اوقونیلان ودیکر نسخه‌لرده ایلوپاتلوصورتنده مقید بولنان بوکلمه‌نك معناسی آکلاشیله‌مامشدرمع مافیه‌اشبوقانوننامه‌نك یالکز برنسخه‌سنده « ایو وکملو » صورتنده یازلمشدر بوصورتده ایکنجی کلمه کومه لو صورتنده اوقونورسه برتجی کلمه‌یی توضیح ایدر وبوحالده معنا آکلاشیله‌بیلور .

و شول قریه‌لرکه ملك اوله بر اچه‌سی ملکه و بر اچه‌سی دیوانی‌یه‌در اما النان اچه عشر مقداری بال ایلین قواندن بیورلمشدر هیچ بال ایلین قواندن امره مخالف نسنه طلب اولنمیه

ویرلو قیالردن ویرلو ارولردن هر بیل بال الورلرایمش واقع اولان یرلرده سپاهیلر اوزرینه حاصل بغلندی ودفترده قید اولنمیان موقوفجیلر کدر وطاغلرده باالجیلر اولوب اغاج قووغنده بولدقلری و [یاهنوز] واقع اولمش قیا قووغنده بولدقلری صید قیبلندندر

وبعض مواضعده شویلکه قوان دوردینی یرسنجاق بکنه متعلق یراوله عشر قوانك ثلثانین صاحب رعیت وثلثین سنجاق بکی الور

[فصل سادس بادهوانی بیان ایلر]

بادهوا دیو دفتره قید اولنان رسم عروسی وجرم جنایتی وچفتلك طاپوسی واویری طاپوسی وخارجدن کلوب قشلایانك دوتونی رسمی در سربست اولمیان تیمارلرك نصف جریمه‌سی صاحب رعیتك ونصف آخری خارجدن دخل ایدن سنجاق بکلرینکدر ویاخود خارجدن دخل ایدن سوباشینکدر ایکیسی بله تصرف اتسوکی یرده هر بریسی ربع تصرف [ایدر اماولایت قرامانده نصف اخر] شهزاده حاصلرینه یازلمشدر

ورسم عروسیه قید اولنان یرلرده داخی بوطریق اوزره دخل ایدرلر کردك دکری ویر طاپوسی بولی سنجاغنده تیمار ارینك در سنجاق بکلرینك وسو باشیلرك انلرده مدخلی یوقدر قیون حقی وجرایم سنجاق بکی ایله سو باشینکدر صاحب تیمارك دخلی یوقدر مکرکه تیمار سربست اولا ویا خاص قید اولنمش اوله

و رسم عروسان جهازلو قیزدن التمش اچه‌در وعورتدن قرق اچه‌در

فقیرلردن نصف رسم غنیه‌در ومتوسط لحال‌دن بین وبین‌در یرلوعورتك نکاحنده و رسم عروسانه‌سنده طپراق [معتبر] در

کردك دکری رسمی باکره قیزدن رعیت صاحبنکدر اکا حکم اولنه واکر سوارینك قیزی چقسه کردك دکرین سو باشی اله سو باشیلق الی التنده ایسه والا سنجاق بکی اله یورکده لامکان اولدوغی سیبدن باکره ایله ثیبه انا نه تابع اولمقده بردر

ورسم نکاحك داخی اعلاسی بر دینار وادناسی اون ایکی اقچه‌در ومتوسط الحال ناکح ایله منکوحه حالارینه کوره النور

وبرکمسنه کندونك مطلقه‌سن نکاح اتسه رسم نکاح النور اما رسم کردك النماق قانونه مخالفدر

ورسم مکاتب داخی ائمهٔ مجتهدیندن واقع اولان اقوال متخالفه اوزره النوردی صکره‌دن اون یدی اقچه تعیین اولنوب رسم قسمت موارث داخی بیکده یکرمی اقچه اوزره مقرر اولندی

[رسم قسمت بیاننده‌در]

سفر سلطانی یه اشن سپاهی اشرلکن تقاعد اتدکدنصکره مادامکه مذکور متقاعد آخره رعیت یازلمش اولمیه عسکریدر

وحضرت خداوندکار قوللری وجاریه‌لری مادامکه عسکرینك تحت نکاحنده اوله‌لر بعدالاعتاق انلر داخی عسکریدر

وقضا وتدریس ومشیخت وتولیت ونظارت وسایر انلرك امثالی مناصبدن شولکه عتبهٔ علیایه ملازمت ایله ویریلورانلرك [اهلی] عسکریدر

وعسکرینك اولادندن شولکه بر درجه‌ده وکمسنه‌یه رعیت یازلمامش اوله وزوجاتی‌که بالفعل تحت نکاحنده اوله وعسکرینك قوللری‌که

بعدالاعتاق اهل عسکری خدمتنده اوله ومعیشتلری اهل عسکردن اوله وکمسه‌یه رعیت یازلمش اولمیه وشول رعیت قیزی که سپاهی‌یه نکاح اولوب مادامکه سپاهینك تحت نکاحنده اوله عسکری حکمنده‌در

بو ذکر اولنان کمسنه‌لرك رسوم قسمتلری قاضی عسکرکدر قاضی عسکر قسامی قسمت ایدوب رسم قسمتی قاضی عسکر ایچون اله

اما عسکری نکاح وعتاق‌نامه وحجت بابنده مختاردر قنغی‌جانبه دیلرسه اکا رجوع اید[ه] وهرکیمه‌مراجعت ایدرسه رسمن‌اکا ویره [دیوقانون مقرر ایدی] الحالةهذه عسکرینك نکاح وعتاق نامه‌لری قاضی عسکرلره تخصیص‌وتعیین اولنوب امر جلیل القدر شویله صادر اولدیکه انوك کبی عسکری طایفه‌سنك نکاح ویا عتاق نامه‌لری واقع اولدقده قاضی عسکر قسامارینه‌مراجعت ایدوب ورسمین قاضی عسکر ایچون اله‌لر واکر قسامارلری موجود اولمز ایسه داخی ولایت قاضیلری رسملرین الوب محکمه‌لرنده قاضی عسکر ایچون ضبط ایدوب صکره قسامه تسلیم ایلیه‌لر

اما حجت بابنده عسکری طایفه‌سی کیرو مختاردر قانون قدیم اوزره قنغی جانبه دیلر ایسه اکا رجوع ایده وهرکیمه مراجعت‌ایدرسه رسمین داخی اکا ویره

وطوغانجی‌که برات همایون ایله بالفعل طوغانجیلق خدمتنده اوله کمسه‌نك یازیلو رعیتی اولمیه اشر یایا ومسلم و جانباز ویورك وتاتار ووینوق طایفه‌لری داخی‌عسکریدر ولیکن انلردن شول[کمسنه‌لرکه] غنی اولوب رسم قسمتلری یوز ویا یوزدن زیاده اوله قاضی عسکرکدر ویوزدن اشاغه [سی] ولایت قاضیلرینکدر

وبونلرك اولادندن شولکه‌کرو بونلرك سلکنده‌اوله‌لر کمسه‌یه رعیت یازلمش اولمیه‌لر وزوجاتی‌که بالفعل تحت‌نکاحلرنده اوله انلرك‌حکمی‌داخی بونلرك کبی‌در

وطوغانجی بر کمسنه‌نك رعیتی اولوب رسوم رعیتی بالفعل ادا ایدوب

طوغانجیلغی برات همایون ایله ویاچفتلك تصرف [اتمکله] ویاخود عوارضدن معاف اولمغله اوله عسکری اولمز سائر خلق کبی در

وسپاهی قولی ازادلو اولوب سپاهی خدمتندن فراغت ایدوب حضور اختیار ایلیوب کاسبلر سلکنه منسلك اولوب اول طریقی اختیار ایتسه وبنوم جاریه‌لرمدن وسپاهی قیزلرندن شونلرکه رعیت طایفه‌سنه نکاح اولوب رعیتك تحت نکاحنده اوله‌لر وکتخدالر رسومدن وعوارضدن معاف و مجرد اللرنده برات [اولمغله] عسکریده داخل دکلدر

مناصبدن شولکه مجرد قضاة اعلامی ایله ویریلور ملازمته توقعی یوقدر جز [و] تسبیح وسایر وظایف کبی انلرك اصحابی [و] داخی یایا ومسلم وجانباز وتاتار بماقلری یانجی وکوره‌جی [١] وقاضی نایبلری سایر خلق کبی در بو مذکورلرك رسوم قسمت ونکاح وحجتی ولایت قاضیلرینکدر

وعسکرینك زوجاتی عسکری وفات اتدکدن صکره طول ایکن وفات ایسه‌لر اتالری عسکری ایسه کندولرداخی عسکریدر واکر اتالری شهرلو ایسه ویارعایا طایفه‌سندن ایسه انلر دخی اویله‌در

ومناصبدن شول [که] یومی اوچ اقچه ویااوچدن زیاده [اوله انلرك] صاحبلرینك رسومی عسکریدن معدود اولوب قاضی عسکر قسامی قسمت ایدرلر ورسومن داخی قاضی عسکر ایچون تصرف ایدوب الورلر

وشول منصب که یومی اوچ اقچه‌دن اشاغه اوله‌انلرك اصحابنك [رسم] قسمتی ولایت قاضیلرینکدر ولایت قاضیلری قسمت ایدوب انلر اله‌لر

وبعض وقت ورثه صبی ویا صبیه اولسه ترکه‌یی قسمت اتدورمك استرلریمش ویا بعض کمسنه‌لر میت ایله ترکده مشترك اولسه‌لر کیر و نزاع اولور ایمش بونلر داخی قانون مذکور موجبنجه عسکری قسمنده داخل اولدقلری صکره بونلری داخی قاضی عسکر قسامی قسمت ایدوب رسمن قاضی عسکر ایچون اله‌لر و مشترك اولان مالك شریك

[١] معدنجی یاخود معدنلرده چالیشان عمله دیمکدر

اخر حصه‌سی اکر عسکریدن دکل ایسه افراز اولنوب رسم قسمتی قاضی‌عسکر ایچون النه

وقرمان قاضیلری بر قاضیلغدن معزول اولسه‌لر اللرنده اولان سجلاتلری صکره کلن قاضی‌یه تسلیم ایلیوب الوب بله کیدرلر ایمش تسلیم ایلمکی الحاح ایده‌لر تا که مسلمانلرك اموری مختل اولمیه

[رسم آغ]

ولایت قرمانده کهنه دفترده کوللر کنارنده اولان بعض قرا [یه] بر مقدار اچه یازلمشدر هر ییل اول قریه‌لر [دن] بالق آولنسون کرك آولنمسون بروجه مقطوع اول یازیلن مبلغی الورلر ایمش قانونه مخالف اولدوغی سببدن عشر ماهی قید اولندی نه مقدار اولنورسه عشرین اله‌لر زیاده تعدی ایتمیه‌لر

[رسم اوتلاغ]

قدیمدن قورونوب اوتلاغی رسمی‌النوکلمش یایلاقلرك عرف‌سلطانی‌یه موافق دفترده نیه رسم اوتلاق قید اولندی ایسه انی اله‌لر

انلرك ماعداسی چایر [لر] دن وقیر[لر] دن که بعضی‌حیانه طایفه‌سنه یورد و بعضی شهرلویه خاصه و بعضی‌اخر سپاهیلره تیمار قید اولنمشدر و بعضی خالی وخارج دفتردرکه انلرك کبی یرلردن عمال وسپاهیلر اوتلاق رسمن الورلر ایمش قانون عثمانی‌یه مخالف ودفتر عتیقدن خارج اولدوغی سببدن انلره رسم اوتلاق قید اولنمدی المیه‌لر قیون رسمی الندقدن صکره طلب اولنمیه

ورسم اوتلاق قید اولنان یرلردن عادت قدیمه اوزره هرسوریدن بر اورته قیون الهلر

ورسم اوتلاق اولدن [اوتلاق] رسمی قید اولنان یرلردن النوب قید اولنمیان یرلردن النماز

وخارجدن سنجاغه کلن قیوندن رسم اوتلاق اعلا سوریدن بر قیون بهاسی یکرمی اقچه واوسطدن بر قیون بهاسی اون بش اقچه وادنا سوریدن بر قیون بهاسی اون اقچه اوله زیاده النمق شرعاً وعرفاً جایز دکلدر شویله بلنه

[رسم قشلاق]

برتیمارده خارجدن قیون کلوب قشلسه اغرجه سوریدن بر ششك[١] قیون النه والحق سوریدن [التی] اقچه النوب زیاده نسنه طلب اولنمیه

[رسم بزیرخانه]

قرمان دفترندن غیریده بولونمدی انده داخی بو اسلوب اوزره یازلمش که ولایت قیصریه‌ده جاری اولان قانون اوزرینه یلده یکرمی بش اقچه قید اولندی زیاده طلب اولنمیه

[فصل سابع مسلّمه ویایایه متعلق احوالی بیان ایلر]

تکه ایلنده اولان مسلّملرك کهنه دفترلرنده درت بش [کمسنه باش]

[١] یاخود شیشك . ایکی یاشنده قوزیه تسمیه اولنور.

مسلم یازیلوب [بنوبت] عساکر منصوره ملازمت ایدرلر ایمش برنیجه کمسنه‌لر بونلره رعیت قید اولنوب مشترك اولان کمسنه‌لردن برینك نوبتی واقع اولیجاق [مسلملك] برده واقع اولان غله وباغ و قوان عشرلرین و دکرمن رسمن ورعیت یازیلان خانه‌لردن قرقدن اللی‌دن اچه‌لرین الوب عساکر منصوره‌یه ملازمت ایدرلر ایمش صکره ولایت مزبوره درکاه معلامدن یازلماغه امر اولیجاق مسلملر تفتیش اولنوب بعض اوجاقده اون و اون بش خانه و بعضنده قرق واللی خانه رعیتلری بولنوب مشترکلرندن سفره کیدن کمسنه بورعیت یازیلان خانه‌لردن مرادلری اوزره بعضندن ایکیشر وبعضندن اقل خرچلق الورلر ایمش وتعدی ایدرلر ایمش بوقضیه‌لری درکاه معلامه عرض اولندقده هر اوجاقده اون بش خانه‌دن نقصان اولانن اتمام ایدوب وزیاده اولانی اون بش خانه‌یه براشکونجی وضع اولنمق مقرر اولدی ورسم چفت تعیین اولنوب کمسنه‌یه ظلم وتعدی اولنمسون‌دیو هر براوجاغك نقصانن تمام ایدوب وزیاده‌سنه [اون بش خانه حسابی اوزره] برر اشکونجی وضع اولنوب رعیت یازیلان کمسنه‌لردن تمام چفتلوسنه اوتوز ونیم چفتلوسنه اون بش وبناکه اون ایکی‌واهل کسب اولانمجردلره التی اچه وایکی قیونه براچه تقدیر اولندی

ومسلملرك قیون عادتی ایله بادهوالرینك نصفی وتمام چفتلوکدن [التیشر ونیم چفتلوکدن اوچر اچه بعض یرده الای بکی وبعض یرده سوباشیلر وبعض یرده‌چری باشیلرالوب قیون عادتنك و بادهوانك نصفی مسلم اشکونجیلر وکدر ولواء حمیده هرمسلم اوجاغنده سکز طقوز نفر کمسنه بربرینه یماق قید اولنوب تمام عسکر منصوره ملازمت ایدرلر ایمش

ومسلم [لر] که دفترده یماق قیداولنمشدر بردن ایکیدن خدمته یرار اوغللری ویاخود قرنداشلری کندولری ایله بله اولورلر انلر داخی یماق قید اولنوب نوبتلرنده خدمت ایدرلر

وبریماق که پیر وفانی ویامعذور اولوب سفره اقتداری اولمسه ویرار اوغللری داخی اولمسه خدمته کیدنه مقدارنجه خرچلق ویرور

و[بر]اوجاقده مسلمك قانون قدیم اوزرینه بر رچفتلك یرلری واردر اول چفتلکده واقع اولان غلاتدن وباغدن وباغچه‌دن ودکرمندن کمسنه‌یه عشر ورسوم ویرمز واول یر صاتلق وطاپویه ویرلمك جایز دکلدر و قیونلری عادتنه وباق رسوملرینه کمسنه دخل اتمز واکر سپاهی یرنده زراعت اتسه‌لر عشرلرین وایکی دونمه براقچه یر رسمن ویرور[لر] و باغلری اولسه هر دونمه اونر اقچه رسم ویرر[لر] سفر ویا خدمت واقع اولور ایسه خدمته کیدیجك یماق سایرلرینك غنیلرندن اللی و التمش و متوسط الحالدن اوتوز وقرق وادناسندن اون ویکرمی اقچه خرچلق الور وقیونلری وقوانلری وارایسه رسومن اول مسلملك یرده اولان غله‌نك عشرین الان الور والا اختیارلری و رضالری بربرندن نسنه المیوب نوبتی اولان کندو خرچلغی ایله کیدر

ومسلمك بادهواسن الای بکی ایله چری باشیلری بطریق المناصفه تصرف ایدرلرایمش شمدیکی حالده مسلمه مستقل سنجاق بکی نصب اولنوب الای بکی حصه‌سن سنجاق بکی تصرف ایدر

ومسلم اشکونجیلرینه بعض یماقلرندن اللی شر اقچه خرچلق وضع اولنمش چفتلك داخی تصرف ایدرلر اوچر نفردر وبعض دوردردر بواسلوب اوزرینه یازلمشدر چفتلکدن اولان حاصلی هر قنغیسی اشرایسه اول تصرف ایدوب اشمینلردن سایر یماقلر کبی اللیشر اقچه خرچلق وعشرین الور و بعض وقتده حاجت اولوب اوچی ویا دردی بله اشر ایسه چفتلك حاصلنی و یماقلرك اللیشر اقچه خرچلوغنی علی السواء تصرف ایدرلر

مسلمك ویماقلرك کردك دکری وقتلغی سنجاق بکنه قید اولنمشدر نصفی چری باشیلرینکدر ونصفی سنجاق بکلرینکدر

یماق مجرد اولسه یکرمی بش اقچه خرچلق ویرور
ونفس سمندره‌ده مسلم قید اولنانلر عشر ویرمزلر اما باغلرندن
حاصل اولان [خمردن] فوچی باشنه سنجاق بکی ایچون اون ایکیشر اقچه
ویرور وشول مسلملرکه بر یرده باغلری واردر یر آسی نه عشرین
ویردکدن صکره خمرین شهره کتورسه فوچی باشنه التیشر اقچه رسم النور

[احوال پیادکان]

هر اوجاقده الی ویدی نفر کمسنه بربرینه یماق قید اولنوب [بنوبت]
عساکر منصوره خدمت ایدرلر
بر یماق یازیلان یایانك بردن ایکیدن خدمته یاراراوغللری وقرنداشلری
واردر کندوایله بله اولورلر انلرداخی یماق یازیلوب نوبتلرنده خدمت ایدرلر
یایالق قانون قدیم اوزره بر چفتلك یرلری واردر اول یرده
اولان غله‌نك و باغك ودکرمنك عشرینه ورسمنه کمسنه دخل ایتمیوب
کندولر تصرف ایدرلر اما اول یرك صاتلمه‌سی طاپویه ویرلمسی قطعا
جائز دکلدر وقیونلر[ی] عادتن داخی ویرمزلر
بریایاکه پیر وفانی ومفلس اولوب سفره اقتداری اولمسه علی قدره
کیدنه خرچلق ویرور والا پیر ویا معذور اولوب غنی اولوب کندو
وارمغه قادر اولمسه یرینه بدل دوتر
ویایالرسپاهی یرنده زراعت ایتسه عشرلرین ویروب ایکی دونمه براقچه
یر رسمن ویرورلر
ویایا سنجاق بکی کندویه متعلق اولان یایالردن هر اوجاقدن بغدای
وارپه اقچه‌سی دیو قرق اقچه وسفره وارمیوب یرینه بدل دوتان یایالردن
بدل اقچه‌سی دیو اوتوز اقچه النور

ومذكور سنجاقده اولان يايالرك جرم وجنايتنه وكردك رسمنه ويايالر دوتدينى وشق وقپلان دريسنه يايا سنجاغى بكى متصرفدر

يايا باشيلرينه متعلق اولان يايالردن يايا باشيلرى هر اوجاقدن بغداى وارپه اچمه‌سى ديو قرق اچمه الورلر

يايانك باد هواسنه يايا باشيلرينك دخلى يوقدر

و يايانك رسم جرم وجنايتى رسم عروسى اوجاق تخيلى يايا سنجاق بكينكدر اول متصرف اوله

ويايانك بدلى مطلقا جايزدر ويايا سنجاق بكلرى [كندو] ادملرينه يايا اچمه‌سن اليويروب بدل اتمك اولميه

و يايايه سفره وارمدك ديو ويا سفره كچ كلدك ديو [پيرسن ويا] اوغلان سن بدلك قبول ايتمزين ديو ومقدمللك وسقالق وبوغاسى [وبكندك] اچمه‌سى ديو اچمه‌لرين الورلر ايمش اول نسنه‌لر بدعتدر قانون دكلدر

ويايا طايفه‌سى غيبت منقطع ايله غايب اولوب اله كرميوب اله كلسى ممكن اولمدوغى معلوم اوليجاق اوجاقده [يايا] برداخى [اوله‌جق] اولور ايسه چفتلكنك جميعنى اكا تسليم ايدوب اول مملكتك قوللغن اول بركشى ايدر

اما [يايانك] وفاتى وياخود غيبت منقطع ايله غايب اولدوغى معلوم اولميوب بولنمق احتمالى اولسه اكر خاص يايالردن ايسه بولماق ونوبتنده اكا تكليف خدمت ايدوب اشدورمك يايا سنجاغى بكى اوزرينه‌در و اكر خاص يايالردن اولميوب يايا باشنه [متعلق يايا] ايسه مادامكه غيبت منقطع ايله غايب اولدوغى ويا وفاتى معلوم اولمايجاق بولمق نوبتنده سورمك يايا باشينك اوزرينه لازمدر

ويرلو يايالردن هرقنغى سى كه چفتلكلرين قيوب قاچسه سنجاق بكنه واجبدر كه اول قاچان يايانى هرقنده ايسه بولوب طوتوب كيرو يرينه كتوره

واول ولایتك قاضیلری داخی سنجاق بکینك صورت دفترنده مسطور اولان یایالردن تیمارلرده وملکده ووقفده فی‌الجمله هر قنده که وارایسه انلر داخی قاچان یایانك کچوروب یرینه کتورمسنده معاونت ایلیه‌لر اهمال ومساهله اتمیه‌لر والا معاقب اولورلر وهم یساق ایده‌لرکه یایایه کمسنه مانع اولمیه وکزمیه وارالرینه کیرمیه والا یایایه اولیجاق سیاست انلره اولور

اما سنجاق بکی ادمی داخی یایایی بولدوغی یردن کچوروب الوب کیدوب یازلدوغی چفتلکه ایلدوب نوبتنده قوللغن اتدوره اچه‌سنی الوب صالو ویرمیه

اکر بونك کبی نسنه [لر] اولورایسه قاضیلر منع ایده‌لر منعله ممنوع اولمزلرایسه یازوب درکاه معلامه بلدوره‌لرکه حقندن کلنه واکر قاضیلر اهمال ایدوب بلدورمیوجك اولورلرایسه منصبلری النماغله اولمایوب انواع بلایه اوغرایه‌لر

سنجاغی چکیجیسی وسنجقداری یایادن اولسه جایزدر

ویایا سنجاغی بکنه متعلق یوه وقاچقون بابنده داخی قانون شونك اوزرینه‌درکه یایاسنجاغنده دوتولان یوه وقاچقون یایا سنجاق بکنك اوله

[سیاست پیادکان]

سفره وارمیان یایانك یساغی قضاة معرفتیله تفتیش اولنوب شول یایاکه سفره کلدکدن صکره خدمتی تمام اولمدین دستورسز [قاچوب کتمش] اوله ویاخود سفره کیدرکن یولدن دونوب [قاچوب] کیده وبونك کبی ایشی عادت ایدوب بر ایکی [اوچ] دفعه اتمش اوله انی صلب ایده‌لر

وشول یایا دنکه بونك کبی ایش [متعدد واقع اولوب] عادت ایدنمش

علمدار مصطفی پاشا

[اون بشنجی نسخه‌دن مابعد]

خطابیله آنی یوللادقدن صکره اورته قپودن باب‌السعاده‌یه منتهی ایکی طرفی سرویلی یولك صول طرفنده‌کی سرویلردن اوچنجیسنك دیبنده‌کی چمن اوستنه باغداش قوره‌رق اوطوردی وکندی اعیانلرندن بری قارشوسنه دیز چوکوب دیکرلری ارقه‌سنه دیزلدیلر .

علمدارك باشنده یشیل برتاقیه اوستنه دارداغان صاراماش شالی بر صاریق ارقه‌سنده لاجورد چوقه‌دن حیدری‌یه بکزر برصاطه‌واوستنده اینجه برجبه آیاقلرنده سختیان پوستالار وار ایدی . بلنده‌کی سلاحلق خفیف اولوب بر چفت قبورایله سلطان سیلمك احسانی اولان بچاق وبونلردن بشقه‌ده بلنده طبان دونمالی اینجه برقیلیچ وار ایدی . بر الی قوجاغنه یاتیردینی قلیجك اوزرنده اولدینی حالده دیکر الی ایله تعریفلر یاپه‌رق سوز سویلیور ایدی .

حالت آغانك عودتی کجکدیکندن کندی ادملرندن درت بش کشی‌یه اشارت ایدرك قبه آلتنه طوغری کوندردی. وکندی‌دخی آیاغه قالقه‌رق آرقه‌لرندن باقغه باشلادی .

قبه آلتنه طوغری کیدنلر حرم دائره‌سنك مدخلی اولان قپویه واصل اولمدن اول بونلرك حین حاجتده جبر استعمال ایده‌جکلرینی آکلامش اولمليدرکه دارالسعاده آغاسی (کچوك مرجان آغا) قپودن چیقه‌رق کلانلره ملاقی اولدی وبعده علمدارك قارشوسنه کیدوب طوردی.

علمدار پاشا زنجینك یوزینه خشم ایله باقه‌رق غایت جدی برحالده :

— آبه اغا تکمیل دولتلولر، روم ایلی اغالری ، اناطولی خاندانلری، سلطان سلیم افندیمزك تکرار جلوسنی مطلوب ایدرلر بورایه اونوچدن

[انك ایچون] کلدك تیز وار سلطان سلیم افندیمزی چیقارك . دیدکدن صوکره شیخ‌الاسلامه دونوب :

— هایدی افندی سن‌ده وار سلطان مصطفایه آکلات . دیمکله شیخ الاسلام افندی باب‌السعاده‌یه توجه ایدوب اورادن ایچری کیردی .

« شیخ‌الاسلام‌افندی حضور همایونه جیقوب علمداردن ایشتدیکنی فاده‌یه ابتدار ایدر ایمز سلطان مصطفی آتش فشان خشم وغضب اولەرق (بوفساد ده سنده پاشا ایله متفق ایمش‌سین که اوکنه دوشوب‌ده بنی خلع ایلمکه کلدك شیمدی سنی پاره پاره ایدرم) دیو تهدید ایتمی اوزرینه شیخ الاسلام افندی عرض معذرت ایده‌رم دیرکن (بیقیل کیت بره فلاش حریف بو درنکی طاغیت وپاشایی اعاده ایت یوقسه سنی شویله ایدرم) دیمکله شیخ‌الاسلام‌افندی طیشارو چیقوب قرنا یادکارلری دخی کویا بومادەنك موجد ومروجی مفتی ایمش کبی الفاظ شنیعه ایله سب‌وشتم ایدرك قوغلامش اولدقلرندن [جودت وعاصم] »

افندی طیشاریه چیقوب متهالکانه بکلیان علمدار پاشانك حضورینه کلنجه ایچروده کوردیکی تضییقك تأثیریله بیهوشانه بر صورتده سویلدیکی سوزلرك سبك وربطی اولمدیغندن علمدار پاشا برقاچ دفعه‌لر تکرار ایتدیردی ایسه‌ده سرو بنی اولیان سوزلرله افادهٔ مرام ایده‌مدیکندن علمدار پر آتش غضب کسیلوب :

— بره منافق حریف سن ایچروده ایشی باشقه قالبه دوکدك تیز وار بو ایشه بر صورت ویر .

دیه‌باغیروب بلنده‌کی قلیجه طاوراتجه زوالی شیخ‌الاسلام نه‌یاپه‌جغنی شاشیروب تکرار قپویه طوغری سکرتەرك ایچرو کیردی.

فقط بو آنده ایش تکمیل وخاتمیله باش کوسترمش اولدیغندن قپولرسد ایدلمکله شیخ‌الاسلام کیردیکی آق آغالر قپوسنك [باب‌السعاده] دهلیزی ایچنده وایکی قپونك آره‌لغنده « شکار نیم بسمل » کبی قالوب عقلنی باشنه دوشیرنجه‌یه قدر لایعقل اولدی . دیکر طرفدن مرجان اغا عامماردن آلدیغی امر اوزرینه نوبت اوطه‌سی اوکنه قدر کلەرك وقوع حالی برقاچ سوزله اطرافنده بولنانلره افشا ایدرك بینسزجه حرکتیله هرکسی تلاشه

ویره‌رك کندی رسمی اوطه‌سنده‌ده اوطورمیوب دائره‌سنك اوست قاتنه چکیله‌رك بوطرز انزوا ایله کویا اظهار عجز وبیطرفی ایلك ایستدی .

مرحان اغانك افشا ایتدیکی سوزلر وشیخ‌الاسلام افندینك کتیردیکی خبر وعلمدارك اندرون همایونه مهاجمه‌نمای صولت اولیشی سلطان‌مصطفی‌یی فوق‌العاده‌تدهیش ایتدیکندن‌مقربلرینی‌حضورینه‌طوپلایه‌رق نه‌یاپه‌جقلرینی تأمله باشلاملری اوزرینه طول ودراز مذاکره‌دن وخوف ونومیدی ایله ایدیلان برچوق معناسز مناقشه‌دن صکره جمله‌سی بردن « تخت سلطنته اجلاس ایدیله‌جك خاندان سلطنتدن کیمسه قالمامق ایجاب ایدر سلطان سلیم ایله شهزاده محمود افندی اعدام ایدیلورسه بالطبع سلطنتده پایدار اولورسکز همان رخصت ویریکز حرم همایونه کیروب آنلری اعدام ایده‌لم فقط او وقته قدر دارالسعاده مسدود طوتلسون . » دیملریله سلطان مصطفی حرص‌اقبال ویا بیم‌جانك ویرمش اولدیغی بر شعورسزلق ایله بو خطرناك ایشه رخصت ویردی .

باب‌السعاده ایله دیکر قپولرك مسدودیتی حقنده‌کی امر اوزرینه درحال قپولرقپاندیغندن باب‌السعاده آرالغنده بولنمقده اولان شیخ‌الاسلام قپونك سدی صره‌سنده قپو آرالغندن طشره‌یه چیقوب عجله وتلاشندن قپویه یقین بر موضعه قدر کلمش اولان علمداره ملاقی وله‌رق « تأثیر نصیحت قابل اوله‌مز بیلدیککز کاره شروع لازمدر » دیه اظهار عجز ایلدیکندن علمدار درحال قپویه طوغری سکرتدی ایسه‌ده او آهنین دروازه‌لر مسدود وناقابل مرور بر حالده ایدی .

[۱] شیخ‌الاسلام آق آغالر قپوسندن [باب السعاده] چیقوب حلواحانه قپوسی حذاسنده میدانك اورته‌سنده طورمقده‌اولان علمدارك اوکنه کله‌رك بر قاچ سوز سویلدکدن صکره علمدار قپویه طوغری یوریدی آرقه‌سندن دیکرلری تعقیب ایلدیلر .

قپو قپانمش ایدی باب‌السعاده‌اغاسی‌اوراده موجود دکل‌ایدی. قپواوکنه

[۱] احمد آغانك مشهوداتی

یغلمش اولان علمدار عسکری (آچیك ! ...) آوازه‌سیله اورالری تتره‌تمکه باشلادیلر .

قپونك مسدود بولنمسی وایچرودن بعض شماتت‌عجیبه‌نك عکس ایلمسی اوزرینه حولیده‌کیلرك آرام وسکونی چاك اولیوردی . بر طرفدن‌ده اورته قپودن ایچرویه علمدار عسکری طولیوردی .

بر آن اولدی‌که اوقوجه قبه آلتی میدانی قرجه‌لی عسکرله ایکنجه آتلسه یره دوشمز بر حاله کلدی فقط قبه آلتنه ملاصق اولان حرم قپوسی ایله زلفلیلر قپوسی طرفلرینه کیتمیوردی .

آق‌اغالر قپوسنك‌اوکنده‌ایسه علمدارپاشا واعیانلری‌وبرخیلی‌قرجه‌لی فدائیلری قپویی آچدیرمق ایچون بیهوده اوعراشیورلردی . قپونك آچلمسندن نومید اولانلر زور ایله آچمغه قیام ایلدیلر .

علمدارك :

— بره بیقیك .... !

دیه ایشیدیلان اوازی اوزرینه اومیدانی طولدیران کتلهٔ مهیبه یرندن صاللانه‌رق سرای دیوارلرینه چاتیور ظن اولنوردی .

سلطان سلیم بندکانندن بعضیسنك بوستانجی اوجاغندن ومطبخدن یتشدیردیکی کولونك وقازمه کبی آلات ایله باب‌السعاده‌نك جبه‌سنه یولندیلر اعیاندن بعضیسی اللرنده‌کی طوپوزلر ایله اوریورلردی . ضربه‌لرك عکس صامتی وانواع تهدیدات آوازه‌لرینك رفعی آره‌سنده علمدار پاشانك :

— هی آچك یوقسه ! ... دیه مهیب‌صیحه‌لرله تهدیداتی‌ایشیدیلیور ایدی وقت وقت‌ده سلطان سلیمی ایسترز ... ! اوازه‌سی آسمانلری طوتیوردی .

قپویه ودیواره‌یاباشه بیلانلر اللرینه‌کچردکلری واسطه‌لرله‌زورلایورلر ایرولرده قالانلرده اللرنده‌کی یالین یتاغانلر ایله تهدیداتده بولنیورلردی .

او میدان صاللانان یتاغانلر ایله کونشك عکسی التنده متموج بر چلیك دریاسنی آکدیرییوردی . بو دکزده چالقانان چلیك طالغه‌لی یوارلانوب کویا (دارالسعاده) نك دیوارلرینه چارپارق مهیب صدالرله پارچالانیوردی .

سلطان مصطفی ، بندکانیله عقد ایلدیکی مشورت نتیجه‌سنده سلطان سلیم ایله شهزاده محمود افندینك اعدامنه رخصت ویردیکی سویلنمشدی.

بومأذونیتی آلانلر ذاتاً سلطان مصطفانك دوام اقبالنه مربوط اولان کندی حیات واقبالارینی قورتارمق ایچون اجراسنه تصدی ایلدکلری جنایت عظیمه‌یی اجرا ایچون درحال تشبثاتده بولنه‌رق آوادان بوستانجی وطه باشیسی (دلی مصطفی) واسطه‌سیله بوستانجی نفراتندن وبالطه‌جیلردن اون ایکی کشی قدر قاتل مظاهر تدارك ایدرك اوکده خزینه کهیاسی صربیه‌لی (ابه سلیم) وباش چوقدار کورجی (عبدالفتاح) وخزینه وکیلی زنجی (نذیر) ومیرآخور (کور محمد) وطواشیلردن (جوهر) وخاصکی بغدادلی (حاجی علی) ومرقوم دلی مصطفی وتدارك ایلدیکی قاتللر برلکده اولدیغی حالده سلطان سلیم دائره‌سنك یوللرینی کوسترمك اوزره جوهری اوکه دوشوره ك حرکت ایلدیلر .

بونلر طوپلانوب حرم همایونه طوغری حرکت ایلدکلری زمان اندرون اغالرندن برطاقمی ایشی اکلایه‌رق وسوسه‌یه دوشدکلری کبی اوزمان باش لالا بولنان اندرونی (طیار افندی) دخی کندی موقعی اولان باش لالا قله‌سنك پنچه سندن بونلرك حرکاتنی کوروب اکلایه‌رق [۱] درحال بوخائنلرك اوکلرینه کچوب متهیئ شروع اولدقلری بوکار مکروهدن واز کچملری حقنده جان وکوکلدن قوپوب کلن برصمیمیت

---

[۱] طیار افندی اندرونی عطابکك پدریدر عطا بك (تاریخ عطا) نامیله یازدیغی اندرون تاریخنده پدرینك اوکونکی مشهوداتنی تفصیل ایلمش وبومعلومات اورادن اخذ اولنمشدر .

ایله نصیحته باشلامش ایسه‌ده ابه سلیم قایجنی چکوب :

— ابتدا شو سلطان سلیملیلری بتوره‌لم‌ده صوکره ایشمزی کوره‌لم دیه اوزرینه یوریمش ایسه‌ده نذیر اغا :

— کلیك ایشمزه کیده‌لم وقت‌غائب ایده‌جك زمان دکلدر ایشمزی کوردکدن صکره بونلری تمیزلرز . دیه جمله‌سنی آلوب کوتوردیکندن طیار افندی اوراده یالکز وعاجز قالوب فقط رجوع زمانی اولدیغندن سفرلی قغوشی کتخداسی محمدبکك یانه قوشه‌رق مشهوداتنی ومشافهاتنی تقریر ایلدی .

محمد بك شهزاده محمود افندینك لالاسی اولدیغندن طیار افندینك ویردیکی خبر اوزرینه فوق‌العاده تلاشه دوشه‌رك همان اوراده بولنان اندرون منسوبینندن امام‌اول (قریمی حاجی احمد افندی) ایله (ایوبی محمد عارف) اغانی یانلرینه جلب ایتدی.

بوصره‌ده علمدار پاشانك قپواوزرینه صولتی تشدیدایلدیکی اوریلان ضربه‌لردن وهای وهوی محشر انکیزدن اکلاشلمقده وحرمك فریادی دخی عیوقه چیقمقده اولدیغندن هرچه بادآباد سلطان سلیم ایله شهزاده سلطان محمودی قورتامق ایچون حرمه کیرمکه قرار ویردیلر . فقط بونلردن بشقه نه اورته‌ده کیسمه نه‌ده کیمسه‌ده شعور قالمش‌ایدی. سرای سکانی کویا بوبادرهٔ هول انکیزك صدمهٔ جانشکافیله قبل‌الاجل اولوب مزاره چکلمشلر کبی سرایك مخزنلرنده وسردابلرنده کیزلنمشلر ایدی .

سلطان مصطفادن آلدقلری رخصت ایله سوء قصد ایچون حرمه یوریبان قافلهٔ جنایت سرایك حرم قپوسی اوکنه کلدکلری زمان‌نوبت اوطه‌سی اوکنده طواشی کروهندن کوردکلری برقاچ آغانی اورادن چکلمکه دعوت ایلدیلر .

« کیفیت حرم اغالری دائره‌سنده بویله‌جه معلوم اولمش ایسه‌ده بیوك اغا نی قیزلر اغاسی مرجان اغا کویا خوف وتلاش ایله نه یاپه‌جغنی شاشیرمش کبی دائره‌سنه چکلمش وبویله‌جه صورت مساعده‌ده انزواصورتنی اختیار ایله قارشودن

سیرجی اولمش ایدی. حالبوکه علمدارك یانندن کلوب سلطان سلیمی سالماً حرم همایوندن چیقارمغه اومأمور ایدی ودارالسعاده اغاسی بولندیغی جهتله اندرون همایونده جمله‌نك بیوکی اولارق وکافهٔ اندرون همایون اغالری وعلی‌الخصوص کندی قومی اولان طواشی طاقمی حقنده نفوذی جاری اولوب حرم همایون ایسه انك نظارتنده اولمیله انك رخصت وموافقتی اولمقسزین حرم همایونه کیمسه‌نك دخولی قابل اولهمیه‌جق ایدی. [جودت] »

جودت پاشانك تاریخندن آلمان شوپارچه‌ده تصویر اولندیغی وجهله مرجان اغانك معیتنده اللی‌بی متجاوز خادم آغا موجود واو عصره کوره بونلر مسلح بولندیغی جهتله کلان یکرمی کشی‌به مقاومتله قپو اوکنده انلری بیتیرمك قابل اولدیغی کبی حرمدن سلطان سلیمی چیقاروب علمداره تسلیم ایتمکده ایشدن بیله دکل ایکن مرجان اغانك کوستردیکی حال، فجیعه‌نك تکمیل مسئولیتنی اوزرینه تحمیل ایلمکده‌در.

بوقافلهٔ قاتلین حرمه کیره‌جکلری صره‌ده جمله قپوسی اوکنه منتهی ونوبت اوطه‌سی اوکنه واصل اولان اندرون طرفنده‌کی قوشخانه‌قپوسی جهتنده‌کی قاراکلق یولدن بوستانجی باشی (صاری یارلی کوچك علی) اغا ظهور ایدرك :

— بره اغالرم بویله کاره ال اورمیك ییدیکمز کوزیمره طورسه کرکدر.

دیه اوکلرینه چکه‌رك وجودینی قپو اله بونلرك اره‌لرینه سپر ایلدی، ایسه‌ده میراخور کور محمد یقه‌سندن چکه‌رك یره‌دوشوردی ودیکرلریده اوزرینه اوشه‌رك بیتاب اولنجه‌یه قدر دوکدکدن صکره حرمه داخل اولدیلر.

بونلرك ایچ حولیدن حرم صفه‌سنه دخوللرنده سلطان مصطفی جاریه‌لرندن بر قاچ قادین باشلرینی اورتمش وآرقه‌لرینه فراجه آلمش اولدقلری حالده سلطان سلیم دائره‌سنی کوسترمك اوزره اوکلرینه دوشدیلر جوهر ایله بو قادینلر اوکده اولدقلری حالده شو قافلهٔ جنایت سرایك صفه ودیوانخانه‌لرندن کچوب سلطان سلیم دائره‌سنه توجه

ايدنجه بونلرك كذركاه شأمتنه تصادف ايدن يرلرده‌كى خدام وجوارى وقعه‌نك دهشتنى تيقن ايتدكلرندن جانخراش فريادلره باشلاديلر سرايك عصرديده قبه‌لرنده عكس ايدن بوفريادو آوازقبه آلتى ميدانندە‌كى علمدار قوتنك كورولتيسنى باصديره‌جق درجه‌لرى بولدى اويله اولوردى كه حرمده قوپان بوغريو و فريادى طويان خارج ، بوآوازاستمدادى آكلامق ايچون كندى آهنك غلوينه فيصل ويرر وبونى ديكلرلردى بوآوازاستمدادك افهام ايتديكى عجز وناتوانى ايله خارجده‌كى هيئت فدائيه‌نك غليان ايدن غضبلرى يارەلى آرسلانلرك شدت غيظ وحشتى كبى بر حالت ايله بونلرى كوكره‌تيردى . خارج ايله داخلك شوصيحات متناوبه‌سى قيامتدن نشان ويررير دهشت ، بر فجيعهٔ دلسوز تشكيل ايدردى .

مابعدى وار

افضل الدين

ایلك التی پادشاهمزك بروسه‌ده كائن تربه‌لری

بروسه شهرینك لطافت موقعیه‌سنی عثمانلیلرك نظرلرنده شرفلندیرن بر قیمت معنویه‌ده واردر كه اوده ایلك التی پادشاهمزك مراقدی بو بلدهٔ دل آراده بولونماسیدر .

تربهٔ عثمان غازی

نام مبارکنه نسبتله مباهی اولدیغمز برنجی پادشاهمز عثمان غازی حضرتلرینك تربهٔ منیفه‌سی بروسه حصاری ایچنده الیوم طوپخانه دنیلن موقعده كائندر حال حاضری سلطان عبدالعزیز خان طرفندن مجدداً یاپدیرلمش ساده بر بنادر حالبوكه تربهٔ مذكوره‌نك بنای قدیمی كموشلی قبه نامیله معروف اولوب بروسه‌نك مبانیٔ نفیسه‌سندن ایدی . ۱۲۷۱ سنه‌سنده وقوعه كلن زلزلهٔ عظیمه‌ده منهدم اولمغله ۱۲۸۰ ده یكیدن یاپلمشدر . بنای قدیمك تعریفاتی شارل تكسیه‌نك [۱] كوچك اسیا نام فرانسزجه اثرنده محرردر .

تربه‌نك قپوسنده منظومهٔ آتیه بهر سطرده ایكی بیت اولمق اوزره اوچ سطرده محرردر :

مفخر عثمانیان ظل اله العالمین
سایه‌سنده اولدی هپ معمور ملك ودولتی
جدپاكی حضرت عثمان غازی تربه‌سن
نامنه یاپوب نشان قبرینه تعلیق ایلدی
روضهٔ جنتده یارب جدی قیلدقجه خرام
مملندن چاكری نورس دیدی تاریخنی
كتبه المولوی زكی دده غفرله

حضرت عبدالعزیز اول پادشاه بحر وبر
مقدمیله بوله‌لی جای خلافت زیب وفر
قیلدی احیا یاپدیروب اول شاه فاروق السیر
هیچ میسر اولمدی برشاهه بو بالا اثر
اوله تخت سلطنت اول شاه ذیشانه مقر
تربهٔ عثمان غازی اولدی پرنور سرتسر
سنه ۱۲۸۰

تربه دروننده برنجی صیره‌ده یدی وایكنجی صیره‌ده اون كه جمعاً

[۱] Charles: Texier Asie-Mineure p. 130 Paris 1862

اون یدی قبر موجوددر عثمان غازی مرقدی برنجی صیره‌نك وسطنده کائن اولوب صدفه مزین یر پارمقلقله محاطدر . صندوقه پوشیده‌سنك باش اوجنده اوچ سطرده :

۱) مطلع شموس خلافت ملمع انوار سلطنت جدا جداد سلاطین همایون عنوان بانیٔ یکانهٔ تختگاه شوکت وشان

۲) السلطان الغازی ابوالفتوحات والمغازی عثمان خان اسکنه الله تعالی بحبوحة الجنان حضرتلری

۳) ولادت ظهور مدت سلطنت مدت عمر وفات نعشه

٦٥٦	٦٩٩	۲۷	٦۹	۷۲٦	عبدالفتاح
سنه	سنه	سنه	سنه	سنه	سرسکه کنان

قپودن ایچرو کیرنجه برنجی قبرده شمدی لوحه یوقدر . روایته نظراً سلطان مراد خان اولك مخدومی ساوجی بك اولدیغنه دائر موجود لوحه خاقان مخلوعك اراده‌سیله بر قاچ سنه اول بر کیجه یردن آلدیرلمش.

ایکنجی قبرده‌ده لوحه اولمادیغندن صاحبی مجهولدر. اوچنجی قبرده عثمان غازینك مخدومی علاءالدین پاشا مدفون اولدیغنی مبین قطعهٔ آتیه‌یی حاوی بر لوحه موجوددر :

بو فرزند عثمان خان هم دستور والادر
خلافت نوبتی اورخانه ویرمش ترك دنیادر
اسن سن ایکن حقه کچوب تخت خلافتدن
جهانك نقشنه آلدانمیان بر مرد دانادر
بر رکین دادریدر ذاتی اورخان غازینك
وزیر وقت عثمان خان علاءالدین پاشادر

دردنجی قبر حضرت عثمان غازینك مرقدیدر .

بشنجی قبرك صاحبی‌ده مجهولدر .

آلتنجی قبرده غنوده اولان شهزادهٔ حضرت سلطان اورخان، ابراهیم شهزاده اولدیغنی شو قطعه بیان ایدییور :

بوده فرزند اورخان خان خلفدر جد امجاده
اولوردی وقت مرهوننده شه‌برموجب‌عاده
نه چاره حکم وتقدیر الهی بویله‌در حیفا
او ذات پر مکارم ایرمدی مقصوده دنیاده
براقدی مادرین ماتمله کوچدی دار عقبایه
اجل کلدی دریغا کیتدی ابراهیم شهزاده

یدنجی قبر سلطان اورخان غازینك زوجه‌سی وشهزاده ابراهیمك والده‌سی اسپورچه خاتون مدفنیدر . باشنده‌کی لوحه‌ده :

در دریای عصمت زوجهٔ سلطان اورخاندر
نشین مسند محرم سرا سلطان ذیشاندر
سوردی مقتضای شفقتی شهزاده‌سن غایت
الندن کیده‌لی فرزند ابراهیمه کریاندر
دوشوب فرزندینك آردینه کیتدی روضهٔ خلده
اوماتمله کیدن عقبایه بو اسپورچه سلطاندر .

قطعه‌سی محرردر .

ایکنجی صیره‌ده‌کی اون قبرك هیچ برنده لوحه ویازی اولمادیغندن مدفونلرك اسملری مجهولدر .

سلطان عبدالعزیز خان طرفندن تأسیس اولنان نشان عثمانی‌نك برقطعهٔ مرصعه‌سنی سلطان مشارالیه بالذات کتیروب تربه‌یه تعلیق ایلدیکنی مبین فؤاد پاشانك :

بونشانی حضرت عثمان غازی نامنه
نجلی‌خان عبدالعزیز ایجاد وتأسیس ایلدی
وضع وتعلیق ایلیوب کندو الیله قبرینه
شان روح جدینی اعلا وتقدیس‌ایلدی .

قطعه‌سی غایت ساده برلوحه اوله‌رق تربه داخلنده معلقدر .

صدراعظم صقوللی محمد پاشانك تربهٔ عثمان غازی‌یه وقف‌ایتدیکی ایکی قطعه‌خطی، جلدی، تذهیبی نفیس کلام قدیمدن بری محمدبن حسین الکاشانی‌نك خطیله ۹۶۹ سنه‌سی جمادی‌الآخرنده یازلمش اولوب دیکری ۹۷۲ سنه‌سنده یازلدیغی تاریخندن اکلاشلمقده ایسه‌ده خطاطی اسمنی یازمامشدر .

بروسه‌یه تشریف شاهانه‌لرنده طرف اشرف پادشاهیدن جداعلالری تربه‌سنه بر پارچه شال ایله فریقاندن ابراهیم پاشا خطیله ۱۲۸۹ تاریخلی اورته قطعه‌ده بر حلیهٔ شریف ویساری زاده خطیله ۱۲۶۰ تاریخنی و :

دوجهانك کونشی برج سعادتده ایکن
والدینه نجه ویرمیه مولا شرفی
چشم عرفان ایله برکز نظرایت غواصه
الیجق درینی یابانه اتارمی صدفی

قطعه‌سنی حاوی لوحه هدیه بیورلمشدر . دیکر سلاطین عظام تربه‌لرینده هدیهٔ ملوکانه‌لرندن حصه‌دار بیورمشلردر .

تربهٔ سلطان اورخان غازی

کرك عثمان غازی حضرتلرینك کرك اورخان غازی حضرتلرینك تربه‌لری بروسه حصارنده واسع بر باغچه درونده اولوب بربرینه پك قریبدر . بوباغچه‌نك موقعی لطیف واووه‌یه منظره‌سی شیریندر . ساعت قله‌سی بورایه آیروجه زینت ویرمکده‌در .

ایام‌مبارکه ورسمیه‌ده آتیلان طوپلر ساعت قله‌سی قربنده اولدیغندن اهالی بورایه طوپخانه نامنی ویرمکده‌در .

اورخان‌غازی تربه‌سی ده ۱۲۷۱ زلزله‌سنده خراب اولمغله یکیدن یاپلمش ایسه‌ده بر کتابه قونمامشدر . ذاتاً تربه‌نك خارجی وداخلی پك ساده‌در .

درون تربه‌ده یکرمی بر قبر واردر . قپودن کیرنجه برنجی صیره‌ده کی اوچنجی مزار حضرت سلطان اورخان غازی‌در .

ایکنجی مزارده مدفون اولان علمیله خاندان سلطنت عثمانیه‌ده مشار بالبنان سلطان قورقود بن سلطان بایزید خان ثانی‌در .

ایکنجی صیره‌ده‌کی برنجی قبر شهزاده قاسم بن سلطان اورخان غازی مرقدیدر .

دیکر قبرلرده لوحه کوره‌مه‌دم .

تربهٔ حضرت سلطان اورخان غازیده صقوللی محمد پاشا وقفی اوله‌رق اجزاء شریفهٔ قرآن کریم واردر .

مؤسس بنیان دولت عثمان غازی حضرتلرینك تربه‌سنه متصل بر صیره‌ده طقوز قبرموجوددرکه وقتیله آیروجه برقبه آلتنده ایکن زلزله‌دن صوکره تربه یاپیلمیه‌رق آچیقده قالمشلردر. بونلردن اورته‌ده‌کی بیوك قبر زوجهٔ سلطان اورخان غازی نیلوفر خاتون اولدیغی روایت اولنیور .

عثمان غازی تربه‌سنك قبله جهتنده باغچه‌ده سلطان مصطفی خان ثانی وسلطان احمد خان ثالث دورلرنده ایکی دفعه شیخ الاسلام اولمش اولان امام سلطانی محمد افندی متواریٔ خاك غفراندر کتابهٔ سنك مزاری شویله‌در:

ادیب دهر محمد افندیکم اولدر
امام اهل ورع پیشوای صف فحول
دوباره مسند فتوایی ایلیوب تشریف
بنان فکر ایله حل ایتدی عقده‌مسئول
شعاع فضلی جهانی ایدر ایکن پرنور
دریغ ایتدی همان افتاب عمری افول
بوتنکنای فنایه وداع ایدوب روحی
فضای عالم قدس خطیره ایتدی دخول
قصورنیم عفو ایله ایلیوب شسته
ایده عبادت شبکیرنی خدا مقبول
رسیم خاطره تاریخی دوشدی باالهام
نعیم ایچره محمد افندی ایتدی نزول

سنه ۱۱۰۱

شیخ الاسلام مشارالیهك ترجمهٔ حالی « دوحة المشایخ » ك ۷۸ و ۷۹ نجی صحیفه‌لرنده‌در .

مشارالیهدن ماعدا بروسه‌ده شیخ الاسلاملردن محمد شمس الدین الفناری، ملاخسرو محمد ، عبدالقادر چلبی الحمیدی ، قره چلبی زاده عبدالعزیز، مسعود ، اسیری محمد وقره‌خلیل افندی زاده محمد سعید وصالح افندی زاده محمد امین افندیلر مدفوندرلر .

احمد توحید

یوسف ناسی

چوجقلغمده خواجه‌لرمدن برحکایه دیکله‌دم ایدی . بلکه ، هپکزده دویمشسکزدر . « ایکنجی (سلطان سلیم) ایچکی‌یه پك دوشکون ایمش ، هله قبریسك شرابنی چوق سورمش . پادشاهك بر یهودی شربداری وارمش هرکون قبریسك فتحنه قیشقیرتیرمش . برکون پادشاه بونك دیدیکنه اویمش ، آداده بونك ایچون فتح اولنمش » .

بو برماصال ، هم اوروپالیلرك دوزمه‌سی . چوق یرلرده اوروپالیلر اك بویوك ایشلرمزی اك بایاغی دولاییلیره ویررلر . قبریس فتحی‌ده بونلردن بری وباشلوجه‌سیدر . بو برماصال اولمغله برابر ، هپسی دوزمه دکل ، طوغری یرلری‌ده وار . اوت ، بویله بریهودیمز وارایدی ، اما نه ایچمکه ، نه‌ده ایچیرمکه اوقدرمراقلی ایدی . آدی (یاسف) دهادوغروسی (یوسف‌هاناسی [۱]) دی . بوکیمسه پادشاهی قبریس فتحنه قیشقیرتدی . قبریسك فتحی پك بویوك دوشونجه‌لر اوزرینه اولمغله برابر [۲] ، بلکه (ناسی) نك‌ده یاردیمی اولدی . انجق ، ینه سویلیه‌لم ، اویله شرابنی ایچمك ایچیرمك ایچون دکل بوتون قبریسی یوتمق ایچون ایدی .

یکرمی بیله یاقین عثمانلی تاریخنده ایجه رول اوینامش اولان بو آچیق کوزلی ایش ارینك کیم اولدیغنی بیلمه‌مك بر عثمانلی ایچون بویوك

---

[۱] عبرانیجه‌ده « آ » عربجه « ال » کبی حرف تعریف ، « ناسی » ده « پرنس » دیمك اولدیغندن (یوسف‌البرنس) دیمکدر . بونکله برابر بویاسفك فامیلیا لقبیدر .

[۲] انشاء اه پك یاقینده بزی قبریس فتحنه دوشورن دولاییلرله ، فتحك نصل اولدیغنی بیلدیرر برچوق وثیقه‌لری یازه‌جغز .

اکسیکلکدر. شیمدی ثوراد ، برقاچ یهودی[۱] مورخنك ، چوق یری قیدلرمزه اویغون دوشن روایتلرینه المره کچن وثیقه‌لری اکله‌یه‌رك بوتون ودوزکون برتاریخ منقبه‌سی یاپمغه چالیشه‌جغز. سویله‌دیکمز مورخلر شویله حکایه ایدییورلر :

« (دون یوآن میکز) دیدکلری، (یوسف ناسی) بر پورتکیزدر . مملکتنده « ماران » [دونمه ، کندینی خریستیان کوستررر یهودی] اوله‌رق یاشادقدن صکره انکیزیسیون قورقوسندن ، ایتالیاده (آنقونا) یه صیغیندی. (آنقونا) دن صوکره وندیکه کیتدی. وندیکده ایکن یهودیلرك آیروجه بر یورد ایدینوب یرلشملری ایچون آدالردن برینك صاتلمسنی سه‌ناتودن ایسته‌دی، وچوق چالیشدیسه‌ده سه‌ناتو راضی اولمادی . استانبوله کلدی . کلیرکن عثمانلی پاشالری ایچون فرانسز بویوکلرندن ، وکلاسندن « توصیه‌نامه » لر آلمش ایدی . استانبوله کلیر کلمز ، خریستیان آدی اولان (یوآن میکز) ی آته‌رق یکیدن (یوسف ناسی) آدینی طاقندی . برابرنجه کلن بش یوز قدر اسپانیول، پورتکیز ، ایتالیان ماران یهودیلرده وافتیز آدلرینی براقه‌رق سربست سربست دینلرینی طوتمغه باشلادیلر .

کندی ، هم خاله‌سی ، هم قاین آناسی (دوناغراسیامنده‌س) آدینه استانبولده آچدیغی بانقه چارچابوق بویوك اوك آلدی ، تجارتخانه‌لر آراسنده یوکسك یرطوتدی .

---

[۱] Essai sur l'Histoire des Israelites de l'Empire Ottoman
par
M. Franco

Histoire des Juifs
5me volume
par
Graëtz

١٤٩٢ ده باشلايان انكيزيسيون اشكنجه‌لرندن قاچان برچوق يهوديلر (آنقونا) ، (فه‌راره) يه كوچ ايتمشلر ايدى . پاپالردن يدنجى (قله‌مان) ، اوچنجى (پول) ، اوچنجى (ژول) بونلرى خوش طوتمش ، وكوزتمشسه‌ده ، دردنجى (پول) ك كونلرنده مارانلر پك صيقى به كيردىلر ، أزلمكه باشلادىلر .

دردنجى (پول) اسپانيايه قارشو آچيلان حرب مصرفنه قارشولق اولمق اوزره يهوديلرك مالارينك اللرندن چكيلوب آلنمسى [١٥٥٥ده] امر ايتدى . (آنقونا) ده‌كى مارانلر ، وآرالرنده‌كى برچوق عثمانلى مارانلرى ، حبسخانه‌لره آتلدى ، برطقمى اولديرلدى . مذهبداشلرينك اوجنى آلمق ايچون (دوناغراسيا) و(يوسف ناسى) زواللى يهوديلرك ، هله عثمانلى مارانلرينك قويويرلمارى ايچون (سلطان سليمان قانونى) دن پاپايه بر فرمان يازديرمغه چوق چالشديلر ، مرادلرينه‌ده ايرديلر . (سلطان سليمان) پاپايه كوندردىكى برفرمانده شايد يهوديلر قويويرلمزسه آجيسنك عثمانلى اولكاسنده‌كى خريستيان (قتوليك) لردن چيقه‌جغنى بيلديردى . بونك اوزرينه عثمانلى مارانلرى قويويرلدى ، اما ، اوته‌كى آرقه‌سز مارانلر ديرى ديرى آتشه آتلدى .

(يوسف ناسى) نك كسكين كوزى ، درين دوشونجه‌سى ، هله اوروپا و اوروپا ديپلوماسيسنده‌كى كنيش بيلكيسنى كورن سلطان سليمان (ناسى) دن خوشلانمش ، التفاتلر ايتمش ، و« فرنك بكى » عنوانى[١] ويرمش ايدى .

سلطان سليمانك بويوك اوغلى (سلطان مصطفى) اولدكدن صكره يرينه « ولى‌عهد » (سلطان بايزيد) اوله‌جقدى . سلطان سليمان

[١] آشاغيده بروثيقه‌ده كوره‌جكمز اوزره ، « فرنك بك اوغلى » و « فرنك بكزاده » عنوانى آلديغى دوغرودر .

کوچك اوغلی (سلطان سلیم) ی سور ایدی . بریاندن سلطان سلیمك آناسنك [۱]، اوبریاندن یوسف ناسی‌نك چالیشملریله سلطان سلیمی ایسته‌ینلر چوغالدی .

سلطان سلیمان (کوتاهیه) ده بولنان اوغلی سلیمه ، سکه اوله‌رق ۵۰,۰۰۰ ، جوهراوله‌رق ، ۳۰,۰۰۰ دوقا آلتونی کوندرمك ایسته‌دیکنده (یوسف ناسی) بی چاغیرمش [۲] ، امری اوکا ویرمش ایدی . ایشته بویوزدن‌ده (یوسف ناسی) سلطان‌سلیمه‌ده چاتدی ، کندینی سودیردی ، کیت کیده « مشاورخاص » [۳] اولدی ، « ومتفرقه » [٤] عنوانی ویرلدی . یوسفك قرنداشی (ساموئل ناسی) ده سلطان سلیمك آیلقلیسی ایدی .

ناسی‌نك سرایه بوقدر کیرکینلکی فرانسه ووندیك قونسولوسلرینك هیچ خوشنه کیتمیور ایدی . چونکه ناسی ایسترسه فرانسه ووندیك

---

[۱] (حرم سلطان) [روقه‌الانا] و (رستم پاشا) انتریقه‌لرینه بومالای وعقللی یهودینك قاریشمسی پك اینانلماز شی دکلدر . هله آراده بر (خواجه عطاء) افندی دها وارکه دها تاریخمز بوآدمی پك ایو طانیه‌میور .

[۲] اویه‌لارده بوزنکین یهودیلرك آچدقلری « دولاب » (بانقه صندیغی) لرپك بویوك ایشلر دوندیریبوردی ، هله بوتون « مقاطعه » و « التزام » هپ بونلرك النده ایدی . یهودیلرك دولت مالیه‌سنی الارنده چویرملری ایچه سوردی . اوچنجی (سلطان محمد) ك آناسی (صفیه) سلطانك صرافی بیله (کرا) دنیلن برقادین‌ایدی کیدیکی ایشلر چکیلمزاولدی برکون پاره‌لادیلر [تاریخ نعیما جلد ۱]. پادشاهك بوپاره‌یی ناسی ایله کوندردیکنه اینانمیرز . برنجی . بویله کیزلی قاپاقلی کوندریلن پاره‌لر « تورك مأموری » الیله کیدرسه صوکره هرکس دویار . ایکنجی ناسی بانکر دکلمی ، پاره‌نك اوستی بلکه چیقشمامشدر ، بهاسنی ویره‌رك جوهری آلمش ایدی .

[۳] « اوغلم سلیم طال بقاءنك ندیم خاصی » دییه برایکی یرده قیدکوردم .

[٤] قپو (دائره) خلقی اولمایوب پادشاه ، وشهزاده‌لرك دوغرودن دوغرویه « آدمی » اولانلره بوعنون ویریلیردی . نته‌کم ، اشاغیده بروثیقه‌ده کوره‌جکسکز .

پولتیقه‌لرینی بوزه بیلیردی . [١]

فرانسه‌حکومتی ناسی‌یه ١٥٠,٠٠٠ اسقوده [أکو] بورجلی ایدی . فرانسه بریهودی‌یه اولان بورجك اوده‌سنه شریعتك اذنی یوقدر ادعاسیله ویرمك ایسته‌میوردی . صرسیله ایکنجی (هانری) ، ایکنجی (فرانسوا) بوبورجی اوده‌مدیلر . طقوزنجی (شارل) ده شریعتك حکمنی (!) بیلدیره‌رك سندك بیرتلمسنی ، بورجك بوزلمسنی (سلطان سلیمان)دن رجا ایتدی. سلطان سلیمان‌ده بوپاره‌یی تحصیل‌ایچون (دو آرته غومز) دنیلن شاعر (صالامون أوسکه) یی فرانسه‌یه کوندردی[٢] .

اوصره‌لرده ناسی‌یه (طبریه) کولی یاپلرنده‌کنیش طوپراق ویرلمش ایدی . ناسی بوطوپراغی ایکنجی (سلطان سلیم) ، اوچنجی (سلطان

---

[١] تام « قاپیتولاسیون » بلالرینك پیشمك اوزره اولدیغی ، کوزی قاپالی یاشادیغمز ، اوبیللرده دیپلوماسی بیلیر بویله بیلکیلی برینك ایش بوزه‌جغنی دوشونن فرانسز ووندیك قونسولوسلرینك‌قورقولری حقلی ایدی . ناسی‌نك سرایه بوقدر کیرکینلکنه ، همان « خارجیه مستشاری » اولدیغنه قیزمایکز ، اووندیك بالیوسلری‌اویله‌ایشلر چویررلردیکه بلکه‌ناسی‌یه یوزکره رحمت‌اوقورسکز. باقکز سزه برحکایه :

برکون نورعثمانیه کتبخانه‌سی فهرستنده « دروصف پیری » دیه برکتاب آدی کوردم . بن‌بونی (پیری) رئیسك ترجمهٔ حالی صاندم ، چیقارتدم . هر سطرینی اوقودقجه شاشدم . کتابی‌نه‌صانیرسکز ؟ بروندیك بالیوسی اختیارلغی اوکویور ، کنجلکی باتیریور ، یمشنه وارمش سلطان سلیمانك طمارلرینی اویله اوخشایورکه، کیشی کولوب‌قیزمقده کندینی شاشیرر. بالیوس کتابی آنجق‌سلطان سلیمان‌ایچون‌یازمش ،کندینه صونمش ، کیم‌بیلیر نه « التفات » نه‌قدر « احسان »لر آلمشدر.او « احسان » لر جیبدن چیقدیسه زیانی‌یوق ، اکر « دیوان همایون » دن چیقدیسه اه یاردمجیمز اولسون ! شیمدی دیه‌جکم ، کاشکه بویهودی یکرمی‌بیل اوکجه دها سرایه چاته ایدی بلکه ، هیچ زورمز اولمادینی حالده ، « محضالطف وعنایت عالمشمول » دن صاچدیغمز اوقاپیتولاسیون ماده لرندن برقاچنك‌اولسون اوکنه کچردی. برده‌پك ایی‌بیلیورم‌که بویهودی فرانسه‌ووندیك قونسولوسلرینی‌ده صیزدیرمشدر .

[٢] فی ١٨ تشرین اول ١٥٦٩ تاریخلی بونامه‌نك فرانسزجه‌سی باصلمشدر.

مراد) کونلرنده‌ده النده طوتیوردی . (سلطان سلیم) ناسی‌یه (نقشه) (ناقوس) ویانده‌کی بوتون(کیقلاد) آطه‌لرینك دوقه‌لغنی ویرمش، بوکا قارشو (صوقوللی محمدپاشا) چوق چالشمشسه‌ده پادشاهی دوندیره - ممشدی [۱] . یوسف ناسی بو آطه‌لر ایچون ییلده ۴۰۰۰۰ دوقا آلتونی ویرر ایدی .

ناسی نقشه‌ده اوتورمزدی [۲] . (قورونه‌لو) دنیلن بر اسپانیولی وکیل اوله‌رق بولندیررردی [۳] .

اوروپا دولتلری ناسی‌نك سرایده ، پادشاه یانده‌کی یرینی، حکمنی کوردکلرندن کندیسیله خوش کچنمکه چالیشیرلردی .

فرانسه ۱۵۰,۰۰۰ دوقا آلتونی ویرمکه قالقیشدیغندن، ناسی شرق لیمانلرنده بولنان فرانسز کمیلرینك حجز ایدلمری ایچون پادشاهدن بر فرمان قوپاردی . بوفرمان ایله (اسکندریه) ده برچوق فرانسز کمیلری یاقالاندی ، اشیالری صاتلدی ، ناسی‌نك آله‌جغنه قارشولق طوتلدی . فرانسزقرالی طقوزنجی (شارل) بونك ایچون ناسی‌دن شکایت ایتدی، دیکه‌ین اولمادی ، ترس قارشولق آلدی .

(سلطان سلیم) ناسی‌نك سوزیله قبریس فتحنه قالقیشدی . بر روایته کوره ، سلطان سلیم ناسی‌یی قبریس قرالی یاپمق ایسته‌مشسه‌ده (صوقوللی محمد پاشا) اوکنه کچمش ایمش .

سلطان سلیمك اولمسیله ناسی‌ده دوشدی . هرنه قدر یرینه کچن (سلطان مراد)ده باباسی کبی ناسی‌یی سوییورایدیسه‌ده صوقوللی‌نك سوزی قارشوسنده ناسینکی ایشله‌مز اولدی . بر قاچ یيل صوکره ناسی‌ده أولدی . »

---

[۱] بونك ایچون‌ده (کیقلاد آدالری) دییه برمقاله‌مز نشر اولنه‌جقدر .
[۲] قورو چشمه‌ده برکوشکی وار ایدی ، اوراده اوتورردی .
[۳] بوآدمك آدینی وثیقه‌مزده (قرونلو) دییه کوره‌جکسکز .

ایشته یهودی موخلرینك روایتی یازدق . کلهلم بزم قیدلره :

بوموزخلر کندی آدملرینی بوقدر ایی بیلملریله برابر ، ینه بیلدکلری بزم قیدلرده کنه کوره اکسیکدر . سزده اشاغیده کوره جکسکز ، هیچ بر یابانجی (یاسف ناسی) قدر سرایه کیرمش ، وبوقدر سوزنی ایلرو کوتوره‌مشدر . بونلری برر برر صایه‌جغز . شو وثیقه سلطان سلیمانك فرانسه قرالنه یازدیغی برنجی نامه‌در :

فرانچه پادشاهنه نامهٔ شریفکه

اوغلوم سلیم طال بقاه متفرقه‌لری زمره‌سندن فرنك بك اوغلی قدوة اعیان الملة الموسویه یاسف ناسیه اولان یوزالی بیك اسقودآلتونی دین ایچون بوندن اقدم اکی دفعه نامهٔ همایونمز ارسال اولندقده بعض موانعك سببی ایله شمدیه دکین ارسال اولنمدوغین بلدرمکین کرکدرکه بودفعه نامهٔ همایونمز وصول بولدقده عهده‌کزه لازم اولان دینی تأخیر ایتمیوب آثار عدل وصداقتکز اوزره باب سعادت مأمزه اولان دوستلغکز مقتضاسنجه نامهٔ همایونمزله واران آدمیسنه ادا اولنوب آتاکوزی دیندن خلاص اتمك بابنده سعی جمیلکز ظهوره کتوره‌سز

۲۶ شعبان سنه ۹۷۲

قیدلرمزه کوره یاسفك نقشه [ناقسوس] دوقه‌لغنه کچمسی یا ۹۷۴ صوکلری ، ویا ۹۷۵ باشنده اوله‌جق . اوکچه بو وبوتون (کیقلاد) بیللق [بروجه سالیانه] ایله بر ایکی ایتالیانه بر قلمش ایدی . بونلرك مالطه‌یه یاردیملری اولدیغی سزلدیکی کبی ، شو وثیقه‌ده اولدیغی کبی ، بعض آدم اورانلرك اوراده صیغندقلری سویله‌نیوردی . بونلر بریکه بریکه کوزل برایپ اوجی ، وایتالیانلرك اورادن قوغولملرینك دولایسی اولدی :

ردوس سنجاغی بکنه حکم‌که

دارندکان فرمان همایون نیقولا وقرنداشی دیمتری نام ذمیلر کاوب نقشه جزیره‌سی کافرلرندن میخال نام ذمی الارین‌چالوب مجروح ایدوب سابقا صیغله‌جق سنجاغی بکی قره‌مصطفی‌یی شهیدایلیان ذمی دربالفعل نقشه بکنك یانده‌در دیو بلدردی بیوردم‌که واردوقده مذکور ذمینك احوالی عرض اولندوغی اوزره‌میدر نجه‌در کوروب صحتی اوزره یازوب عرض ایلیه‌سن فی ربیع الآخر سنه ۹۷۱

آشاغیده‌کی وثیقه‌لر یوقاروکی سوزلرمزی طوتیور . یاسف نقشه‌یی الله کچیرر کچیرمز اوراده‌کی ایتالیانلر برر برر صاووشه‌رق غلطه‌ده‌کی ساقیزلی جنویزلرك یانلرینه کلمکه باشلادیلر . یاسف بونك ایچون شکایت ایدییور حکومتده بوایتالیانلرك کیرو آطه‌لره کوندرلمسنی امر ایلیور(!) صوکره، بلکه‌بونلر آغیرخ اجدن قاچمش اولمله‌ری دوشونجه‌سی اوزرینه‌ینه شریعت اوزره خراجك کسلمسی ایچون ساقز قاضیسی امر آلیور :

غلطه قاضیسنه حکم‌که

نقشه دوقه‌سی یوسف کلوب ضبطنده اولان نقشه جزیره‌لرینك رعایاسی محمیهٔ مزبوره داخلنده وخارجنده تمکن ایتمك ایله جزیره‌لر محصولنه نقصان مترتب اولدوغین بلدرمکین بیوردوم‌که عرض اولندوغی‌کبی ایسه‌مزبورك ضبطنده اولان جزیره رعایاسندن تحت قضا که تابع یرلرده کلوب تمکن ایلمش رعایا وار ایسه محکم تنبیه وتأکید ایلیه‌سن‌که کوچوب کیروقدیمی ساکن‌اولدوقلری یرلرینه واره‌لر بعدالتنبیه کچمیوب‌ویاخود کوچوب آخرکمسه‌نك طوپراغنه واره‌لر صکره استماع اولنه کرکی کبی حقلرندن کلنور اکه کوره مقید اولالر

مقیم در ادرنه فی ۲۲ جمادی‌الاولی سنه ۹۷۵

ساقز قاضیسنه حکم‌که

حالیا نقشه جزیره‌سنك دوقه‌سی ضبط ایلدوکی جزیره‌لر کفره‌سنه سن خراج شرعی وضع ایلمك امر ایدوب بیوردوم‌که بالذات قالقوب جزیرهٔ مزبوره‌یه واروب داخی فراده فراده هرخانه‌سنك متزوج‌ومجردلرین یوقلیوب داخی‌اوزرلرینه خراج شرعی‌لرین وضع ایدوب دفتر ایلیوب ومهرلیوب سدهٔ سعادتمه کوندره‌سین اما حین تحریرده تمام حق اوزره اولوب کمسنیه حمایت ایتمکدن وخراج کتم اولمقدن حذر ایده‌سن فی ۲۷ جمادی‌الاولی ۹۷۵

شووثیقه ایوجه اوقونسون . (قورونه‌لو) ویا یاسف او آدالرده یکی یرلشمکه باشلایان اسلامی قوغدرمق ایسته‌یور :

پیاله پاشا حضرتلرینه حکم‌که

نقشا جزیره‌لرنده کفره آره‌سنده بلوك خلقندن وغیریدن بعض کمسنه‌لر حالیا اوره‌یوب تمکن‌ایدوب انده‌اولان رعایایی دائما تعجیزایدوب فساد وشناعتدن حالی اولمدقلری مقدما اعلام اولندقده انوك کبی مسلمانلردن جماعت کثیره ایله مسجد اولیوب کفره آراسنه واروب توطن ایدوب فساد اوزره اولنلرك رفع

اولنمالری ایچون حکم شریفم کوندرلمکین حالیا عناد ایدوب فساددن ورعایایی رنجیده ایتمکدن خالی اولمدقلری استماع اولنماغین بیوردوم که کوره‌سن قضیه عرض اولندوغی کبی اولوب مزبوروندن کمسنه‌لر ساکن اولدقلری جزیره‌لرده مسلمانلردن جماعت کثیره ومسجد اولمایوب کفره اراسی اولوب رعایایه ارلوجهله تعدیلری مقرر ایسه امرشریف سابقم مقتضاسنجه انوك کیلری هرکیم اولورسه دفع ورفع ایدوب عناد ایدنلری اسملریله وقوعی اوزره یازوب عرض ایلیه‌سین.

۲۳ رمضان سنه ۹۷۵

اشاغیکی وثیقه ایچون بوقاروده برقاچ سوز سویله‌مش ایدك . اما وندیك پارمغی ایله بورالرك آیاقلانمغه قالقشه‌بیله جکلری بوراده کورولیور بلکه‌ده دوغرودر :

روم ایلی وآناطولی قاضیلرینه حکم که

حالیا نقشه دوقه‌سی یاسیف سدهٔ سعادتمه مکتوب کوندروب مقدما نقشه جزیره‌لری ضابطی اولان دوقه‌نام خاینك قدیمدن وندیك وریم پاپا ایله کلی علاقه‌سی اولغیله وندیکه واردوقده ایکیبوز فلوری وریم پاپایه واردوقده بیلده دورتیوز فلوری علوفه تعیین ایتمشلر حالیا بعض فرقته‌ایله نقشه جزیره‌سنك اطرافین‌طولانوب بعض رعایا ایله مشاوره ایدوب انواع حیله ایله اغوا ایدوب مرادی مملکته اختلال ویرمکدر دیو بلدرمکین بیوردوم‌که وصول بولدقده هرقنغکزك تحت حکومتنده بولنور ایسه حسن تدبیر ایله اله کتوروب محکم حبس ایدوب عرض وغیبت ایلمکدن زیاده احتیاط‌ایده‌سز شویلکه غیبت‌ایلیه صکره معاتب‌اولورسز اکا کوره بصیرت اوزره اولاسز

۱۶ ذی‌الحجه سنه ۹۷۵

آشاغیکی وثیقه‌لردن بری ، یاسف (لهستان) ایله عثمانلی اولکاسی آراسنده‌کی بال مومی تجارتنی بنمسه‌دیکنی، شمدی بونی بر « انحصار » قیلیغنه صوقمغه چالشدیغنی کوستریبور. اوته‌کی وثیقه ایسه یاسفك کریددن آلوب افلاق وبوغدان یقه‌لرنده صاتدیغی شرابلرك سربستجه قره دکیز بوغازندن کچمسنه اذن آلمقله برابر ، کندندن باشقه‌سنك شراب کچیرمسنی یساق ایتدردیکنی سویلیور .

لیه قرالنه نامهٔ همایون که

قدوة الامراء الملة الموسویه نقشا دوقه‌سی یاسیف آدملرندن دارندهٔ فرمان جلیل البرهان جاقومور یهودی بعض شریکلریله ولایتکزده حاصل اولان بال‌مومی کندولردن غیری کمسنه اولمامق‌اوزره قبول والتزام ایدوب مقبولکز اولوب عادت وآیینکزاوزره اللرنه تمسك‌ویرلوب شرطلری‌موجبنجه‌مباشرت ایدوب بعض‌تجارایله بیع وشرا ایلیوب کلی خرجلری اولدوغین بلدیروب ویریلان تمسککزمقتضاسنجه عمل اولنوب اکا مخالف خارجدن دخل اولمامق بابنده استدعای اعانت ایدوب ودرگاه فلك دستگاهمزه قدیمی عبودیت واخلاص اوزره اولانلر عواطف علیهٔ پادشاهانه‌نزله محصل الامال اولمق قاعدهٔ حسنهٔ خسروانه اولغین کرکدرکه قضیه عرض ایلدکلری‌کبی اولوب وجه مشروح اوزره اولان شرط والتزاملری قبولکز اولوب اللرنه تمسك ویرلمش‌اولوب آخر....یوغیسه‌آستانهٔ معدلت آشیانه‌مزه‌اولان وفور اخلاص وفرط اختصاصکز مقتضاسنجه اللرنه ویریلان تمسککز موجبی ایله عمل اولنوب عهده‌لرنده اولان مقاطعه‌لرین کما کان ضبط وتصرف اتدروب بوندن ماعدا کمرك وغیری خصوصیچون ویریلان تمسکلریکزه مخالف خارجدن کمسنه دخل وتعرض ایلیه ـا ۱۷ رمضان سنه ۹۷۵

پیاله پاشا حضرتلرینه وخاصلر قاضیسنه ویکی حصار دیزدارینه حکم که

حالیا نقشه دوقه‌سی یاسیف‌طبیب داوید نام آدمن درگاه معلامه کوندروب بوندن اقدم کرید اطه‌سندن هر سنه بیك فوچی خمر آلوب استانبول یقالرندن بغدانه کچورمك ایچون امر شریف ویریلوب حالیا بعض ذمیلر دخی المزده امرلرمز واردر دیو دخل ایلدوکین اعلام ایدوب خدمت مستقل اولماق بابنده استدعای عنایت ایلدوکی اجلدن بیوردوم که مذکور امر سابق موجبنجه هرسنه کرید اطه‌سندن بیك فوچی خمر آلوب استانبول بوغازندن بغدانه کچورمك استدکده کمسنه‌یی‌بیوجه‌دخل‌وتعرض‌اتدرمیوب انوك‌کبی‌خمرایچون المزده‌امرواردر دیو دخل ایدنلری منع و دفع ایلیوب اللرنده اولان امرلرین الوب درکیسه ایدوب مهرله‌یوب قیومه کوندره‌سن وتنبیه ایده‌سنکه من بعد امره مخالف کچیرمیه‌لر ممنوع اولیانلرك خمرلرین کرفت ایدوب احوالرین علی‌التفصیل یازوب عرض ایلیه‌سن ـا ۲۰ رمضان سنه ۹۷۵

اسکیدن بورالرده‌کی ایتالیانلر بزم « یاراماز » لری یوقلارمشلرکه ، شیمدی بونلرده یاسفه بزده اکلایه‌لم دیمشلر ، ترس سوز آلینجه آشاغی وثیقه‌ده‌کی (شعبان رئیس) کبی بعضیلری آدالری اوروب یاغمایه

باشلامشلردی . بوایشك پك یاسفه طوقنور یری یوقسه‌ده یرلی رومللر بلاسنی چکیورلردی . بوکبی ایشلری ساقیزلیلره فلان کسرلردی، آنجق شووثیقه‌دن دولتك یاسنی نه قدره قدر کوزتدیکی اکلاشیلیور :

پیاله پاشا حضرتلرینه حکم که

حالیا قدوة الامرأ الملة الموسویه نقشا دوقه‌سی یا سیف سدهٔ سعادتمه ادم کوندروب شعبان رئیس نام لوندنقشا جزیره‌لرینه کیروب رعایادن اسبابلریله بر قاچ ذمیلر الوب اسیر ایدوب وبونك امثالی نیچه لوند دخی خروج ایدوب دائما فساد وشناعتدن خالی اولمدقلرین بلدرمکین بیوردوم که وصول بولدقده اول جانبده اولان قپودانلره مؤکد مکتوب کوندروب مزبور شعبان رئیس نام لوندی هرنه طریق ایله ممکن ایسه اله کتوروب دخی تفتیش وتفحص ایدوب کوره‌سن اول مقوله فساد وشناعت مقررسه حبس ایدوب عرض ایلیه‌سنکه کرکی کبی حقندن کلنوب سایر فساد و شناعت اوزره اولانلره موجب عبرت ونصیحت اولاواندن ماعدا وجه مشروح اوزره فساد وشناعت ایدوب ممالك محروسم رعایاسن اسیر واسباب واثقاللرین نهب وغارت ایدن لوندطایفه‌سی وار ایسه اله کتوروب یالیلرك امن وامانی ورعایانك استراحت واطمینانی بابنده انواع مساعئ جمیله ظهوره کتوره‌سن

فی ۲۳ رمضان سنه ۹۷۵

شو وثیقه‌ده یوقاروده یهودی مورخلرینك حکایه ایله‌دکلری اسکندریه وقعه‌سنی بیلدیریبیور . بزمکیلره اویله بر اسر کیتمش ، اما ، اونلره « عافیت اولسون دنیلیرسه دکیزی ایچمکه قالقارلر » سوزی کبی یاقالادقلری فرانسز وآراده وندیك ودوبروونیك کیلرینی لیمانه طیقوب باشدن آشاغی صاتمغه قالقمشلر . شمدی پادشاه بونلره « نه‌یاپیورسکنز، بن سزه ویله دیمدم » دییور وثیقه‌سی پك کوزل حکایه ایله‌دیکندن بزه سوز قالمیور :

مصر بکلربکیسنه حکم که

اسکندریه بکی محمد دام عزه سدهٔ سعادتمه مکتوب کوندروب بوندن اقدم کوندریلان امر شریفم موجبنجه فرانچه‌نك نقشه دوقه‌سنه اولان دینی ایچون آلنان آلتون سائر بازرکانلردن دخی آلنماغله اسکله محصولنه ضرر ایراث اولدوغن

اعلام ایلدی امدی ذکر اولنان اسکله‌یی التزام ایلیانلر سابقا التزام ایلدکلرندن نقشه دوقه‌سنه اولان دین مقداری آلتون فرانچه کیلرندن تحصیل اولنوب اسکلیه ضرر مترتب اولمامق شرطیله قبول‌ایدوب اولبابده مذکورلره وجه‌مشروح اوزره حکم همایونم ویرولدوکی اجلدن فرانچه بایراغیله کلان تاجرلری کیلرینك بیك فلوریلق اسبابی اولنلردن ثلثن دین ایچون الدیروب تدریجله تحصیل اتدروب اسکله محصولنه ضرر اتدرمیه‌سزدیو مشارالیهه تکرار حکم شریفم یازلوب ارسال اولنمشدر بیوردوم که وصول بولدقده سنداخی بو بابده مقید اولوب انلرك کبی فرانچه بایراغیله کلن فرانچه تاجرلری کیلرینك بیك فلوریلق اسبابی اولنلردن وجه مشروح اوزره ثلثین دین ایچون الدروب جمله اسبابلریله بریردن الدرمیوب وجه ومناسب کورلدوکی اوزره کلان فرانچه کیلرندن تدریجاً تحصیل اتدروب اسکله محصولنه ضرر اولور دیدکلری شرطلرینه مغایر ... بو بهانه ایله وندکلو ودوبره ونیکلو وغیری کیلره دخل اتدرمایوب احرام اوزره فرانچه کیلرندن وجه مشروح اوزره تدریج وعدالت ایله الدره‌سن فی ٦ رجب سنه ۹۷٦

آشاغیکی وثیقه (یاسف ناسی) نك اولدیکی بیلی، او اولدکدن صوکره آرتق آدالرك دوغرودن دوغرویه حکومته کچدیکنی وپادشاهك ناسی‌نك ایشلرینه یاردیم ایله‌دیکنی بیلدیرییور :

نقشه‌بکنه وقاضیسنه حکم که

سنکه قاضیسن مکتوب کوندروب جزیرهٔ مزبوره رعایاسی شرعه کلوب بوندن‌اقدم جزیرهٔ مزبوره‌یه دوقه‌اولوب‌مرد اولان یاسف‌نام یهودینك کتخداسی وقایم مقامی اولان دارنده فرانچسقو قرونلو نام ذمی کندی حالنده‌اولوب مستقیم ایکن بعض کیمسنه‌لر مجرد جلب‌واخذ ایچون بعض‌نسنه اسبال ایدوب خلاف شرع وقانون رنجیده‌ایدرلر دیو بوبابده‌حکم رجاسن‌ایتدکلرین بیلدر دوکك اجلدن ... عرض اولندوغی کبی اولوب اسناد اولنان خصوصلرده علاقه‌سی یوغیکن خلاف شرع وقانون رنجیده اتدرمیه‌سن سنه ۹۹٦

صفوت

ایکنجی ویانه سفری حقنده

مجموعه‌نك کچن نسخه‌سنده خلیل بك افندی حضرتلری صدراعظم مرزیفونی قره‌مصطفی پاشانك ایکنجی ویانه‌سفرینه عزیمتنده (شوپرون) شهری اهالیسنه یازدیغی بیاننامه‌یی نشر ایده‌رك بومناسبتله دخی عثمانلیلرك مجارستانده اولان‌وقوعات حربیه‌لرینه وترقیات وضایعاتلرینه دائر خلاصة الخلاصه معلومات اعطا ایلمش‌ایدی. عثمانلیلرك اوروپا جهتنده مبدأ رجعتی اولان‌مذکور ویانه‌سفرینك اهمیتی مستغنی ایضاحدر. زمانمنه عائدیتی جهتیله سفرمذکور وقوعاتنی‌ده ضبط‌وتحریرایدن وقعه‌نویس راشدافندی حادثات حربیه‌یی کوزل صورتده تفصیل وتصویرایتمش اولدیغی‌حالده اسباب‌حرب وانهزام حقنده سطحی افاداتده بولنمشدر. بالمجبوریه ویردیکی بومعلومات دخی غیرکافی ومظلم ومتفرقدر. صورت خصوصیه‌ده محرر تاریخلرده‌کی معلومات ایسه راشد افندینك یازدقلرندن پك زیاده دکلدر.

« معیارالدول ومسبارالملل » نام‌تاریخ عمومیده دولت عثمانیه‌ایله دول سائرهٔ اسلامیه‌احوالنك مقایسه‌سی‌ضمننده یازیلان‌اوزون برفصلده‌بوحربك اسبابی و صورت جریانی وصدر مشارالیهك و رجال دولتك وخلقك احوال روحیه‌سی حقنده شایان دقت غایت قیمتدار مفصل معلومات ویرلمشدر. اثرك مؤلفی اولان « حسن اسیری بن شیخ‌حسین » حرب مذکورده موجودبولندیغندن بیانات وتفصیلاتی مشاهداتنه مبنیدر.

طوپقپو سرای همایونك روان اوطه‌سی کتبخانه‌سنده دخی مذکور ویانه سفرینه دائر بر اثر واردر. قابی اوزرنده « وقایع بچ » و برنجی صحیفه‌سنده « وقایع خطوط » نامی محرر بولنان بو اثر اوفاق قطعه‌ده ایکی یوز صحیفه‌یی متجاوزدر. سفر مذکورده

اوردونك « اخراج توغ همایون به جانب انکروس » دیه استانبولدن حرکتندن صدر اعظم قره مصطفی پاشانك قتلنه قدر وقوعبولان حادثاتی یومیه طرزنده حاویدر . بعض یرلرنده‌کی قاریشقلقدن بوکتابك اثنای سفرده اوردوده تحریر ایدلدیکی آکلاشیلیور . اوردونك ورجال دولتك احوالی وقوعاتك صورت جریانی حقنده معیارالدوله بیان اولنوب راشد افندی تاریخنده یازلمیان ویاخود مبهم براقیلان خصوصاته خلاصةً بوکتابده دخی تصادف ایدیلیور . محرر ینه دائر اثرك هیچ بر یرنده معلومات بولنه‌مامشدر .

معیارالدول مؤلفنك ترجمهٔ حالی ، یك ناقص اولان تراجم احوال کتابلرمزده یوقدر . بوجهت اثرینك بعض محللرنده طولایسیله یازدیغی بعض پارچه‌لردن بروجه‌زیر استنباط اولنور ، شویله‌که : مومی‌الیه بروسه‌لیدر ، درکاه عالی جبه‌جی‌اوجاغنه‌منسوب ایدی . ویانه محاصره‌سنده بولنمش ایدی ، وقعهٔ مذکوردن صوکره تمادی ایدن حربلرك برنده آوسترده‌لیلر النده اسیر اولەرق خیلی زمان اسارتده قالمش ایدی . خلاص اولدقدن صوکره دفتردارلغه تحویل مأموریت ایده‌رك بعض ایالات دفتردارلقلرنده بولندی . ۱۱۱۸ سنه‌سنده بغداد دفترداری ایدی . مأموریت مذکوره‌ده بولندیغی اثناده والیلرك مرکز سلطنته وقوعبولان معروضاتنك دائما مغایر حقیقت اولدیغی یازدیغندن والی‌نك شدید عتابنه‌دوچار اولمغله برابر « کلی واری » نك برقسمی ظلماً النمش دیکر قسمی دخی لونداته یغما ایتدیرلمش ایدی . و بوندن طولایی : «دولت علیه‌یه صداقت ایتدیکم ایچون متهم اولوب الآن حمارینی چکرم . » دییور . آندن صوکره ینه دفتردارلقده دوام ایتمش و قبریس دفتردارلغنده دخی بولنمش ایدی . بعده تبدیل طریق ایده‌رك اسکی مسلکنه سلوك ایتمش اولمغله ۱۱۴۲ سنه‌سنده جبه‌جیان درکاه عالی کتخداسی ایدی . اثرینی حین تحریرده یك یاشلی اولدیغنی بیان ایتمسنه نظراً اندن صوکره چوق یشامامش اولدیغی ظن ایدیلور .

مؤلف‌اثر مذكورى ١١٣٨ سنه‌سنده تأليف ايتمش ايدى . افاده‌سى صوك درجه‌ساده اولديغى كبى بردفعه يازيلان خصوص ديكرطرزده‌اوله‌رق اوله‌رق متعدددفعه‌لر تكرار ايدلمشدر . مع‌مافيه بوسفرحقنده‌كى بياناتى، قيمتنه نظراً مكرر اولان جهتلرى طى‌اولنه‌رق بروجه‌زير درج‌ايدلدى :

﴿ احوال سفر بچ ﴾ بو بچ سفرينى دخى خلق پارماغنه دولايوب ولسانلرينه ورد ايدوب بوسفرى اچدلرده اورته‌لق شويله اولدى وبويله اولدى ديو موجب تهمت بلوب اوزرلرينه دوشمز رطب ويابس جوابلر ايله كفت وكو ايدرلر بواحوال خلقك بلديكى واكلاديغى كبى دكلدر پادشاهك ورجال دولتك خطاده مدخلى يوقدر كرچه اول‌سفرده عسكر اسلامه بر پريشانلق واقع اولمغله دولت عليه‌يه بر مقدار الم وكدرعارض اولدى اما اسلام سيفيله جرمانيا مملكتنه يعنى نمسه‌يه اولان حقارت قيامته دكين درونلرندن چيقميوب جميع ملل نصارى يه موجب عبرت اولمشدر بويله اولديغى‌حالده اول سفرك باعثى نه‌اولديغى‌واولنده بومرتبه نصرت‌واقع اولمش ايكن صكره احوال برعكس‌اولمسى سببى نه بولنديغنى على طريق الاختصار تحرير وبيان ايده‌لم .

مرحوم سلطان‌الاعظم وخاقان المعظم سلطان محمد بن سلطان ابراهيم خان حضرتلرينك زمان سعادتلرنده بوندن اول ذكر ايتديكمز اوزره بر وبحرده ملل‌مختلفه‌ايله كراراً ومراراً محاربات عظيمه اولوب جمله‌سنده منصور ومظفر اولدقلرندن ماعدا حسرة‌الملوك كريد جزيره‌سى ونيجه جزيره‌لر وقمانيچه واويوار ودشت قبجاق ونهايتى‌اولان آزاق ونيجه قلاع وپلانقات‌و بلاد فتح وضبط اولنوب ونيجه‌جزيره‌لرده ومخالفلرك مملكتنده پك چوق قلاع وبلادلرين‌خراب واشيانه‌بوم وغراب ايدوب ومقدارلرين

بلدوروب و عاقبت جمله مخالفلرده تاب و توان قالمیوب امید قطع ایتملریله
جمله‌سی سرفرو ایدوب شرماً و غرباً اطاعت ایتمز وعبودیت نامه‌سی کلمز
برپادشاه‌قالمه‌مش ایدی محصل پادشاه مرحوم زمانده اولان امنیت وبرکت
بردورده‌دخی‌اولمیوب قلیجی‌اوج ثریاده جمله پادشاهلراوزرینه اصلمش‌ایدی
و آیت کریمه‌نك مصداقی‌اوزره سایهٔ پادشاهیده‌محمی‌اولان اهل‌اسلام‌واهل
ذمت یهود ونصاری مال‌ونعم ایله ذوق وصفایه مستغرق‌اولملریله وعسکری
طائفه‌سنك وبعض سرکارده اولان‌رجال‌دولت‌زمره‌سنك دماغلرینی غرور
قاپلایوب اطراف ملوکدن کلن الچیلری متکبرانه اوضاع واطوار
و نا مناسب کلاملر ایله منکسرالخاطر عودت ایتدرملریله درونلره
عقده بغلیوب‌نهان وبروقت فرصته نکران ایدیلر و بوندن ماعدا سرحد
اشقیالری‌دخی‌کندی‌حاللرنده دورمیوب خلاف صلح‌مجاروخروات وطوط
وله‌وچه ونمسه ووندیك حدودلرینه تعرض‌ونهب غارات ایدوب والدقلری
اسیروسائراموال‌غاراتدن‌سرحدمحافظلرینه وسائرضابطانه وحتی هرولایتك
قاضی ومفتی وامام وخطیبلرینه وارنجه حصه ویرملریله دماغلرینه لذت
چالینوب چته وپطره‌یه رخصت ویردکلرندن اکثر خلق کار وکسبی
براقوب ویوکرك آتلر الوب خلاف‌صلح اطراف جوارلری نهب وغارت
ایله تعجیز ایتدکلرنده طرف دولته شکوا ومنع ودعلرینی رجا ایتملریله
دولت علیه‌دن سرحد محافظلرینه وسائر ضابطانه خلاف صلح برحرکت
ایدوب واتدرمك بابنده تنبیه وتأکیدی‌مشتمل فرمان‌جلیل‌الشان ارسال
اولندقده انواع دروغ بیفروغ ایله قباحت دشمن طرفندندر شویله
اتدیلر وبویله اتدیلر دیو خلاف انها عرضلر ومحضرلر ایله عاقبت دولت
علیه‌یی اعتماد ایتدیروب فارغ اولمدیلر مجار وخروات وصرف وسائرلری
دخی هرچه باد آباد دیو اشقیالرینه رخصت ویروب انلر دخی قطانه
وهایدود بیراقلرینی آچوب اسلام سرحدلری حدودینه تعرض ایتمکه
باشلدی محصل طرفیندن رعایا وبرایا وابناء سبیل وتجار طائفه‌سی نهب

وغارت ایله آتش فتنه اشتعالنه باعث ابتداسی سرحد اشقیالرندن اولوب وعاقبت غوغابویوب ..... وسرحدپاشالری و بکلری دخی مرادلرینه موافق انواع دروغ ایله پیدرپی عرضلر ومحضرلر ارسال ایتدکلرنده پادشاه اکاه حضرتلری اصغا ایتیوب واذن همایونلری اولمغله عاقبت کرسیلرده واعظلره ووانی افندیه سرحدلردن تشکی نامه‌لر کلوب سویلتدیلر ینه اصغا اولنیوب وعاقبت اعتمادایدوب سفر محقق اولدقده ..... سفره عزیمت وبچ قلعه‌سی محاصره والتمش کوندن زیاده دوکولوب قبضهٔ تصرفه کیرمك مرتبه‌یه وارمش ایکن احوال برعکس اولوب اول سببدن دولت علیه‌یه برقاچ سنه اشغال عظیمه وبرمقدار کدر واقع اولمغله خلق عقلی ایرمدیکی وبلمدیکی شیلرله دولتی اتهام ایدرلر بو بابده پادشاه حضرتلرینك مدخلی اولیوب ..... یوقاروده ذکر اتدوکمز اوزره قومك نیت فاسده‌لری ..... اتدکلری حرکتلر وشیلر شأمتیله‌اول سفرده واقع اولان احوالدن دخی بر مقدار تقریر ایتمك لازم کلمشدر .....

﴿ سبب انهزام ﴾ چونکه آرا یرده اتش فتنه اشتغال بولدی تدارك سفر کوریلوب عزیمت اولندقده بویله عظمت عسکریه ایله امر برعکس اولمسنك باعثی چوقدر انجق ایچندن اجمالاً بر قاچنی ذکر ایده‌لم اولا سفر محقق اولدیغی معلوم اولدقده الچی کلوب صلحه طالب اولوب امان ددلر اما رجالدن چوق کمسنه‌لرك دماغنی غرور قاپلیوب التفات ایتمدیلر و بعده فتوای شریفه مراجعت ایدوب امر شرعك ددکلرنده قول سفر ایسترلر دیو جواب نامشروع و نامعقول ایله رد و سفره عزیمت اتدکلریدر بو آرالقده سوز چوق سفره قالقوب طی مراحل و قطع منازل ایده‌رك یانق قلعه‌سی قربنده بنا کور صحراسی دیمکله مشهور صحرای بی پایانه نزول اولندقده اول صحرای عظیمه مالامال عسکرله طولوب شویله که تصور اولنسه دنیاده انسان و اسب

واشتر و استر وکاو و غنم قالیوب جمع اولنمش قیاس اولنوردی و اول محلدن جوانبی اون ایکی ساعت و بعضاً دخی زیاده یرلره وارنجه احراق وغارات اولندی وبعده یانق قربنده مرور رایه وارنجه صولرینه جسرلرقورولمغه مباشرت اولنوب عسکر اسلام اون کون اوچ کیجه لاینقطع سیل کبی کچوب و یانق قلعه‌سندن بچه وارنجه طولاً اوتوز اوچ ساعت مسافه یول اوزرنده یمین ویسارنده بیوك وکوچك قلاع و پلانقات وشهور وقصبات و قرایی وحتی کماله ارمش آرپه وعلف و بغدای وقابلوجه وچودار تارلالرینی دخی احراق ایدوب کرودن کلنلر تارلالرده قاورولمش بغدایی آوچ آوچ آلوب یرلردی و یانقدن بچه وارنجه یولك صاغ طرفی نهرطونه کناریندن بعض یرلرده یارم و برساعت وبعض یرلرده دخی آلارغه کیدیلوب وصول‌طرفنده‌دخی‌اون اون ایکی وبعضاً اون سکنز ساعت ودخی زیاده یره وارنجه باجمله احراق واموال وارزاقلرین‌نهب وغارت ورجالی‌قتل‌وصبیان ونسوانی اسیرایتملریله اردوی همایونده‌اسیرك‌شول‌مرتبه کثرتی‌وار ایدی‌که آت‌اوغلانی‌وخربنده وسیسلرده ودوه‌جیلرده اسیرسز ادم از ایدی وغارات ایتدکلری یرلرده پك قوجه عورت وکوچك ممه امر معصوملری انالری قوجاغندن الوب قلیچ‌تجربه‌سیله قتل ایدرلردی انلر فریاد ایدر واول ایا قداشلری اولان اراذلر چلامدی‌کری طوربن چلاین دیو بویله اذیت‌ایله قتل ایدرلردی وحدبلوغدن زیاده اولان رجال خود یساغ اولمغله باجمله قتل ایدرلردی وبعض عورتك معصومنی قوجاغندن الوب قتل ایتدکلرنده اماسی لاشه‌سی اوزرینه دوشوب بروجهله اوزرندن ایرلمدیغندن انی‌دخی قتل ایدرلردی وحتی یانقدن بچه وارنجه قونولان منزللرده سودلو وسودسزصغیر وقیون وکچی چادرلر اراسنده ملشوب‌کزوب خلق سودین صاغوب کیدرلردی وکوکلی بوزاغی اتی ایستین برین بوغازلیوب بر مقدارین یبوب صباح کوچ اولندقده باقیسین براقوب کیدردی و یانق ایله بچ اراسنده فیشا

نام صو کنارنده ایکی طرفی معظم واروش برکوزل قلعه‌سی وار ایدی که ترکجه‌سی مرجان قلعه‌سی دیمك اولوب واول صو اوزرنده یوزدن زیاده دکرمان اولمغله معظم بکلك انبارلری وارایدی اورادهیانق وتومران اطه‌سنده وطشره طابورده اولان عسکرلرینك ذخیره‌سی اولمق اوزره بیجه یوزبیك کیل دقیق وعلف در انبار موجود ایتمشلر وعسکر اسلام یانق قلعه‌سنی محاصره ایدوب ایلر وکچمزلر ملاحظه ایدرلرمش چرخجی ایله ایلرو کیدن عسکر وتاتاراول قلعه‌یی دخی الوب اموال وارزاقلرین غارات وقلعه ووارووشنی واول انبارلرینی باجمله ذخیره‌سی ایله احراق ایتمشلردر وبونلردن ماعدا برمنکر دخی بوایدی که دارالحربده جاریه‌یی وطئ جائزدکل ایکن کمسنه عمل ایتمیوب وبعض ارذل ایکی اوچ ادم برجاریه ویا بر اوغلان الوب نوبت ایله ملعنت ایدرلردی و اکثر نفرات بلا اقتضا تمسه و مجار لباسی کیوب انجق همان شابقه‌نك کنارلرین قطع ایتمشلردی و انهزامه باعث بری دخی بوایدی یانقدن بیجه وارنجه ایلروچرخجی ایله کیدن عسکرك احراق وخراب ایتدکلری ولایتلری وقتل ایتدکلری لاشه‌لری تماشا ایده‌رك کیدملکله جمله سرکارده اولنلره برمرتبه غرور وغفلت کلمش ایدی که بردخی بو مملکتدن عسکر جمع اولوب اوزرمزه کلور ملاحظه ایتمزلردی اول سببدن محاصره‌نك اوائلنده چندان تقید ایتمیوب وحتی واروشده اولان املاك واطرافنده اولان بغچه وباغاته نشان قویوب وقازوق قاقوب کندو لرینك بلورلردی و قلعه فتح اولندقده اوزرنده قالمق اوزره بیجه کمسه‌لر قاپو دولاشوب برکدوکه نامزد اولمشلردی غائبه حکم ایدوب غرور وغفلتلرندن ناشی کندولرینك بیلورلردی وسبب انهزامك بری دخی اکثریا سرکارده اولنلر ماپینده تفرقه اولمغله سردار اکرم حضرتلری‌نك ایشی ایلرو کتدیکنی ایستمیوب حضورینه کلدکلرنده مداهنه سویلیوب کندوی اغفال وغروری ایجاب ایدرخبرلروجوابلرله الدادرلردی محصل بای وکدایه برمرتبه غرور غفلت کلمش ایدی که کویا اول مملکت کندولرك اولمش

بلورلردی..... وبری دخی بو ایدی که هنوز محل یرینه وارمه‌دن عسکر وتاتار شول مرتبه شیئه مالك اولمشلردرکه ولایاتده سنه‌ده بش آلتی یوز آچه‌یه چوبانلق ایدن آدملردن یوزدن بشیوزه وبیك دخی زیاده آلتونه مالك اولمش آدمك حسابی یوق ایدی وسر کارده اولان خود کوزل غلام وجواری وآلتون وکوموش اوانی وسائر اقمشه وتفاریق ادنا بها ایله جمع ایدوب وحتی چوق کمسه‌لر اوتوز قرق جاریه پیدا وجمع ایتمشدیلر وصرافلر واردو وپازار خلقی خود آلتون وکوموش اوانی ایله سائر تفاریقلرایله جاغلروصندقلر وتاتار ولوندات طائفه‌سی آت طوبره‌سی وهکبه وکبه‌یه‌پسر وسائرسکه وکومش اوانی طولدوروب آلتون ارابه‌نك حسابی اولمیوب اوللرنده اللی آلتمش ودخی زیاده پسری بر آلتونه ویردلر محل یرینه وارمدن عسکر بومرتبه زنکین اولمریله اکثریا بیراقلرین براقوب ومتاز آتلر الوب کمی سرحدلی وکمی تاتار قیافتنه کیروب قیرده وبایرده وایستدوکی یرلرده کزوب ونجه یکیچری‌لر لوند قیافتنده اولوب وبیراغنی براقوب براورته وهمشهری یانینه واروب عسکر نظامی هرج ومرج اولمش ایدی بوسببدن هرکس مالنی چیقرمق سوداسنه دوشوب تهی قالمش آدم از ایدی . . . . . والحاصل بچه وارنجه ووارمزدن مقدم نفرات ولوندات زنکین اولمغله بیراقلرین براقوب بوقدر کره یوز بیك آدمدن مترسلرده نفرات قسمندن اون بیك آدم یوق ایدی . . . . . .

∞ عرفاً سفره عزیمت ایدوب یانق قربنده بنا کورصحراسنه قونلدقده اول صحرای عظیمه مالامال اولوب تصور اولندقده دنیانك انسانی اورایه جمع اولمش قیاس اولنوردی وعسکرك کثرتندن ناشی خلق بر برینی بلمزلردی بویله عظمت عسکر ومکوکب ومطنطن سفر کورلمش دکل ایدی واولنده عسکرده برمرتبه جرأت وشجاعت وار ایدی که یوز کافراوزرینه اون آدم قیون طوزه سکردر کبی واررردی وحتی رابه صویی کنارینه

یکرمی درت بیك کافر مترس آلوب طوپ و تفنکلریله حاضر و مهیا اولمشلردی که کوپرو قورمغه مانع اولهلر و بری طرفدن دخی مترس وطوپلر قونوب وکوپرویه مباشرت اولنوب جنك ایدرکن کوپرودن یارم ساعت یوقاروده وبتاقلق وقامشلق ایچنده عسکر کچمکه بر یر بولمق ایچون قره محمد پاشا وبکر بك و آرسلان پاشا ورستم بك ونیجه سرحد بکلری تعیین اولنوب واردقلرنده یوقلمق ایچون قره محمد پاشا بر قاچ بهادره بخشش ویروب بانه قالقه هزار مشقت ایله بتاغی قارشو کچدکلری آنده سکبان وصاریجه لونداتی چکمه بیراغی دیوب وکلبانك چکوپ یورودکارنده کفار مانع اولمق ایچون طوپ وتفنك ایله عظیم آتش صاچدی همان قره محمد پاشانك اون بلوکباشیسی دوشوب سائر لوندات آ کا قیاس اولنه کفار کوردی که عسکرك کلیشی یمان نه طوپه بقارلر ونه تفنکه همان مترسدن چیقوب یانق قلعه‌سنه جان آتدیلر اما بتاقدن چیقنلر هیچ ایلروسنه باقیوب ینار آتش کبی ایریشوب چوق کله ودل آلوب و آلتی قطعه طوپ براقدیروب آلدیلر صکره اصلا دشمن باش کوسترمیوب دلخواه اوزره کوپرولر قوریلوب مرور اولندی بوحقیر اسیر ایکن چوق کافردن اشتدمکه عسکرك اول کچدکی یردن بو آنه کلنجه اصلا کمسه کچدوکی واقع اولمش دکل ایمش

﴿ ارسال خبر بجانب قرال ﴾ چونکه احوال بویله اولوب کوپرولره مباشرت اولندی یانق قلعه‌سنده باش اولان جنرال قراله خبر ارسال ایدرکه اکر تورك عسکری احوالندن سؤال اولنورسه کوکده اولان یلدزلر کبیدر حسابی یوقدر واوکلرینه خود صو تپه بتاق آتش مانع اولمیوب مرور ایدرلر وحتی رابه‌نك بتاغنده آت وانسان لاشه‌سی اوزرندن کچوب کیرولره مباشرت ایتمشلردر واخذ اولنان دللردن النان اصح خبر بودر یانق قلعه‌سنی کروبراقوب واروب ریم یعنی بچ قلعه‌سنی محاصره ایتمکدر غافل اولمیه سز مقدما انلر تورکلریانق قلعه‌سنی وقومرانلطه‌سنی

ایلرو کچمزلر ملاحظه ایدرلرمش ویانق قلعه‌سی کرچه بیوك دکلدر اما قربندن اوچ صو مرور ایدر غایت صرپ ومتین قلعه‌در بونلرك بری طونه وبری رابه وبری رابجه صولری اولوب ودیوارلرینك اوزرنده درت عربه یان یانه کچر بویله ایکن مقدما مالك اولدقلری کوندن اول آنه دکین ایچرو کیرن رعایا برطوبره طپراق کتوروب بدنه دوکمکه محتاجدر اول عادتلری الی‌هدالآن باقی اولمق کرکدر محصل بچه بوخبر واردقده قرال اهالیسندن ماعدا یکرمی درت بیك جنکجی براقوب اوزرلرینه شوقین برك نام جنرالی سردار نصب ایدوب عسکر اسلام بچه وارمزدن برهفته مقدم قلعه‌دن چیقوب کیدر ..... نمسه قرالی اطراف و اکنافه امداد ایچون فریاد نامه‌لر یازوب وباپایه احوالی اعلام اتدکده اول دخی جمیع ملل نصارایه پاپاسلرله کاغدلر یازوب ارسال ایلدی که ترجمه‌سی بودر پاپا فلان مملکتك قرالی و پرنسی وجنرالی وسائر رجال ونسالری بعدالسلام انها اولنورکه دینمزه دشمن تورك طائفه‌سی حسابه کلمز عسکر خونخواریله مملکت جرمانیادن استریایه کیروب وتختکاه سلطنت اولان ریم یعنی بچ قلعه‌سنی محاصره ایدوب واطرافنی یاقوب وییقوب اموال وارزاقلرینی غارت ورجاللرندن ماعداقوجه‌قاریجقلری واناسی قوجاغنده کوچك معصوملری دخی قتل ایدوب وکنج عورتلری وتازه اوغلان وقزلری اسیر ایدوب مراد اتدکلری خدمتلرده وایستدکلری ملعنته انواع اذیت وجفا ایله استعمال واستخدام اتدکلری محقق اولمقله بو آتشی سوکندرمکه واول اسیرلری خلاص ایتمکه وجودله ومالله وعسکر ایله امداد وعنایت ایتمك جمله ممالکده اولان خرستیان رجال ونسالری بای وکدالری اوزرلرینه فرض اولمشدر واکر اهمال ومسامحه ایدرسکز بو آتش واره واره سزه‌ده سرایت ایتمه‌سنی مقرر بیله‌سز وبوندن ماعدا هرکس پرهیز طوتوب یاغلی یمیوب وعورتلر یانه وارمیوب وچوجقلرینه مه ویرمیوب وقیونلری قوزوسندن وصغیرلری بوزاغوسندن آیروب کیجه

وكوندوز آغليوب دعا ايده‌سز كه حق تعالى خرستيان عسكرينه قوت ونصرت ويروب بو بلابى خرستيان قوللرى اوزرندن دفع ورفع ايليه زيرا بونلرك طائفه‌سى غضب الهيدن خلق اولمشدركه اصلا قلبلرنده مرحمت و رقت اولميوب معتادلرى واردقلرى مملكتى ياقوب و ييقمق وكليسالرى خراب ايتمك وآتش كبى ياقيجى وقانلر ايچيجى واولادلرين آناسندن و باباسندن آيريجى بر قوم بى رحمدر بو بابده اهمال ومسامحه ايدرسكز عاقبتى جمله‌يه سرايت ايتمسى مقرردر هركيم بوخصوصه ياردم ايدرسه پتريس مريمك دينى احيا و عرضنى تكميل ايتمش اولوب همان طوغرى جنته كتمه‌ندن بن كفيل اولورم بو ارسال اتدوكى كاغدلر هرولايته واروب كليسالرنده اوقوندقده جمله رجال ونسالرى جوش وخروشه كلوب وباشلرينه طپراق صاچوب وصاچلرين يولوب برمرتبه آغلايوب فرياد وفغان ايدرلركه نجه‌لرى بيهوش اولوب يقيلورلر وهمان اوركون هركس حالنه كوره عسكر ايله ومال ايله وسفره لازم شيلرله امداده اقدام ايدرلر ورجال ونسادن اولادى اولميان چوق كمسه‌لر مالنى ويروب كشيش ورهبان اولورلر وچوق كمسه‌لردخى اكربو آتش اوزريمزدن دفع اولورسه جمله مالم كليسالره وياخود خيراته وقف اولسون ديونذرلرايدر ∞ چونكه ايام قرق كونه‌واردى تابور صداسى ظهور ايتدى شويله‌كه هنوز خندق باشنه وارلمش ايدى بوندن صكره سركارده اولانلر خواب غفلتدن بيدار اولوب قلعه‌نك فتحنه تقيد ايتديلر اما ايشده صارپلندى واون بش كون قدر خندق اوزرنده شول مرتبه جنك اولدىكه مثلى سبق ايتمش دكل ايدى شهدامز ايله چادرلرك آردى مزارستانه دوندى زيرا قلعه‌محاصرسنده كوجى‌خندق ضبط اولمقدر لغملره مباشرت اولندى بوارالقده سردار اكرم حضرتلرينك دخى اتديكى انعام واحسان تعبير اولنماز وهركون سردنكچدى بيراقلرينه قزغانلر ايله پلاووزرده وقهوه‌لروكيسه ايله بخششلرويرردى خندق ضبط اولنجه شول مرتبه جنك

اولمشدر که تعریف اولنمز بربیراقده واحمدپاشا قولنده برکونده اوچ جبه‌جی سردنکچدی اغاسی دوشوب نفرات اکاقیاس اولنه ولغملره مباشرت اولندقده تابور دخی یقین یرلره کلوب وطونه‌نك قارشـو طرفنده اولان اسـلام عسکریله قروس قرالنی بوزدوغی خبری کلمکله خلقه بر صوغوقلق دوشوب هرکس فرار وعودته تدارك کورمکه مباشرت اتدلر اما لغملره تقید اولنوب لکن کفار دخی قلعه‌نك ایچ طرفنده کوسته‌بك کبی لغملر قازوب ومنفسلر ایدوب وحتی برلغمی بزملغمه قارشو کلمکله ضبطی ایچون ایچنده‌جنك ایتمکه بخشش وترقی ایله آدم یازدلر وحتی استانکویده ساکن سابق یکیچری اغاسی اولان حسین پاشا حضرتلری سکصونجیلرده اول زمان قره‌قوللقجی اولوب لغم ایچنده جنکه یازیلانلرك بریدر محصل حسین پاشا قولنده اولان اولان لغم ایریشوب اتدقلرنده بوندن بر مقدار هـدم واقع اولوب بر خوش کدك آچلمدی باعثی قلعـه دیواری واسع ومتین اولدیغندن ماعدا کافرلر ایچ یوزندن چوق منفسلر قازمقله کرکی کبی کدك آچلمدی ینـه بویله ایکن کدك باشنه دکین کیجه بهادرلر چیقوب اذان اوقودولر اما ایچروده جنکجی کافر چوق اولدیغندن ماعدا بدنك ایچ یوزینه طوکوز طاملری وشرامپو وپوسکرمه ویورویشه مانع نیجه شـیلر احضـار اتملریله ایچرو دخول ممکن اولمیـوب چوق آدم شهید اولدی و برقاچکوندن صکره احمدپاشا قولنده اولان لغم دخی اتیلوب اول دخی همچنـان برخوش ایشـلمدی بویله ایکن بدن باشنه دکن وافر بهادر چیقوب شهیـد اولدلر کدك تنك وصـارپ اولمغـله کروسی یوریمك ممکن اولمیـوب ایچرو دخول میسر اولمدی و بعـده بو اتدقلری لغملردن ماعدا اولان طقوز لغملر جمـله‌سی بردن حاضر اولوب و بردن اتش ایده‌لرکه بربرینك ضربندن دیوار یقلمه‌سنه قوت اولوب اکر آز و اکر چوق آچیلان کدکلرك جمله‌سـندن یورویش اتدکده ان شـاء الله تعالی ایچرو دخول میسر اولور و دشمن دخی قلعه‌نك

آلنديغنى ايشتدكده اميدى قطع ايدوب كرو دونر ديومشاوره اولندى.
لغملرك جمله‌سى قوللايلنوب باروت دوشنمك وقتنه قريب كلمش ايدى اما
چكركه مثالى عسكرايله تابور دخى كلوب ايريشدكده قره محمد پاشايى
سردار ايدوب جمله پاشالرايله تابور اوزرينه تعيين اتدلر اما يوقاروده
ذكر ايتديكمز اوزره لوندات زنكين اولملريله بيراقلرين براقوب هربرى
استدوكى يرلرده كزوب بيراق التنده بشر اونر آدم انجق قالوب انلردخى
اكثرى عليل و آتلرى زبون بو منوال اوزره تابوره قارشو واروب
ايكى اوچ كون چرخه جنكى ايده‌رك اوردوى همايونه يقين كلدلر
و پى‌درپى آدملر كوندروب كافر غايت چوقدر ايكى اوچ كوندر آتلريمزك
باشندن كملرى النميوب علف وكياه كوردكلرى يوقدر بزه تاتار عسكرينى
وبوديم ايالتنى امدادكوندرك درلردى و مقدما خود تاتار تعيين اولنمشدى
تاتارعسكرى خانه جواب ويروب كتمديلر سببى بوايدى كه تاتار غايت طويم
اولديغندن ماعدا لوندات وسائر اوجاقلرك نفراتندن اللرينه چوق شيى
كيرن نجه بيك اراذل بونلرى جمله التون ايدوب وقوى آتلر وچتال آتلر
الوب تاتار اوردوسنه جمع اولمش ايدى و اون بش يكرمى ساعت يرلرده
دخى بر قاچ بيك آدم جمع اولوب آتلرين اوتلادوب عودته منتظرلردى
تابورصداسى ظهورايتدكده سوروجيلر تعيين اولنوب واردقده آتلرمزه
طاشمى يديرمكله ديو جواب ويروب قارشو قودلر اوردوى همايونده ايسه
بر يم يولاف بر ظولته‌يه اول دخى كيمك النه كرر ويكرمى ساعت يره
دكين اوتك وطوار يجكى چالى وچرپى اجناسنك اثرى قالميوب قره‌طوپراق
اولمش ايدى وهرمأكولات دخى بهايه چقوب پاشالرك تعيين ويرمكه قدرتى
اولمه‌مغله لونداتك تعيينى كسوب آنلردخى كروه كروه طاغلره واورمانلره
جمع اولوب عودته منتظرلردى محصل تاتار اوردوسنه جمع اولان اراذللر
تاتاره دخى اغوا ويروب عجبمى طكوز بزم نمز الدى بزم آلديغمز بزه
يتر ديوب معقول اولان بونده اوتور مقدر بر شى واقع اولور ايسه‌سزكله

معاً بوندن سلامته چیقارز دیو تاتاری دخی اضلال ایتدی زیرا اول سفرده تاتار مالك اولدیغی ماله برتاریخده نائل اولیوب وکورمش دخی دکللردی بو سببدن تاتارلرخانه جواب ویروب تابوره کلدلروبودیم والیسی ابراهیم پاشا دخی واقع حال بوکه سردار حضرتلرینك ایشی ایلرو یورودوکنی ایستمینلرك باشی ایدی مقدما یانق التنده کوپرولر محافظه سنه تعیین اولنمشدی اردوی همایونه کلوب مشاوره ایتدکلرنده ابراهیم پاشا نیچه علت وعذرلر ایراد ایدوب کافر غایت چوقدر مناسب اولان مترسدن طوپلری وعسکری چیقاروب عودت ایلمکدر دیدی سردارا کرم حضرتلری دخی التمش کونه قریبدرکه قلعه محاصره اولنوب نیچه بیك آدم شهیدومجروح اولوب هر بر اوجاغك شهداسیله اورته چادرلری آردی مزارستان اولدی بو قدر جبخانه وخزینه مصرف اولدی الحمده تعالی قبضهٔ تصرفه کرمش مرتبه سنه وارمش ایکن عودت اولندقده شوکتلو پادشاهمزه نه جواب ویرمك اولور شمدی سنکله کلن پیاده وسواری ودنج یکرمی بیکدن زیاده ایالت عسکری وار قره محمد پاشا سائر پاشالر تابور ایله جنك ایده یورلر کورك کتورك دیوب کتوردکلرنده پادشاه سنی تابور اوزرینه سردار ایتدی دیوب ابراهم پاشایه و تاتار خانه کورك کیدروب وبو ساعت قالقوب تابوری استقبال ایتمك کرکسن دیو فرمان ایدوب اوزرینه مباشرلر تعیین ایلدی واول دخی بالضرور آلایله کچوب اوردوی همایوندن بر ساعتدن زیاده کیدوب قوندی اما اول کون ایلروده اولان عسکرده تاب وتوان قالمیوب تابور ایله چرخه جنکی ایده رك اردوی همایونه ایکی ساعت یره دکین کلدلر بویله بچمده عسکر ایله تابوره وافر کوشمال ویروب ایکی دفعه بوزمق مرتبه سنده ایتمشلر وتابور دخی اردوی همایونه یقین بر طاغ باشنده اولان مناسترہ کلوب قوندی کیجه اول طاغ باشنده و بچ قلعه سندن چوق هوایی فشنکلر اتوب خبر لشدیلر واول کون سردارا کرم حضرتلری جمله آلای طوپلری ومترسلرده

اولان عسکردن ماعدا اوردوی همایونده اولان پیاده و سواری ایله اول طاغك قارشوسنه واروب حاضر اولدی واردوی همایونه هرکروهدن سوریجیلر کوندروب چادرلرده اولنلری سوررلردی اول کیجه انده یاتوب صباح اولدقده تابور غائب اولدی نه طرفه کیتدیکی معلوم اولمامغله خبر الملق ایستدی اردوی همایونك آردندن اقان دره بربوغازدن کلورکه دورت ساعت قدر چکردی اول بوغازك ایکی طرفی عظیم اولر وسرایلر وکوشکلر و لطیف باغ وبغچه‌لر اولوب یاز فصلنده کباری چیقوب انده ییلاق ایدرلرمش احتمالدرکه اول بوغازدن اردوی همایونك آردندن کلمك ایچون کیتمشدر دیو بش پاشانك اوزرینه جبه‌جی باشی سیاوش پاشایی تعیین ایدوب کوندردی کهشافی جواب کتوره‌لر وحتی تابوره قارشو چیقان عسکری وطوپلری اول بوغازطرفنه نقل ایتدلر بوحقیری جبه‌حی باشی سردنکچدی تحریرینه تعیین ایتمکله برآن یاننـدن ایرلیوب معاً کتدم وبوغازی چیقدقدن صکره دخی ایکی ساعت کدلدکده برصوکنارنده تابور قونمش وینه کلدیکی یوله کتمش اولدوغی کورلدی و ول بوغازله طشره‌سی بر صحرای عظیم شویله که اطرافی طاغلرچویرمش شهور وقصبات وقرانك حسابی یوق جمله‌سی احراق وخراب اولمش وهر قنتی طرفنه نظر اولنسه بنانك کثرتندن یکپاره برشهر کبی کورینور وقتل ایتدکلری کافرلرك لاشه‌لری وکمکلری چاقل طاشی کبی یاترسیاوش پاشا دونوب کلوب خبرویردکده عسکری وطوپلری بوغازدن قالدیروب ینه اولکی یره کتوردیلر وتابور دخی ینه اولکی کلدیکی یره کلوب قوندی اخشام اولدقده تابوردن وقلعه‌دن ینه چوق فشنك اتوب خبراشدلر واوردوی همایون ده اولان خلق هرج ومرج اولوب هرکس اشیاسی غائله‌سنه دوشدکلرنده مترسده اولنلرك دخی چوغی چیقوب کیجه اولدقده عسکر کروه کروه یانق یولنده اولان طاغلره وتاتار یانه قاچدی طابور اوزرینه ومترسلره عسکر سورمك ایچون هرکروهدن سوریجیلر تعیین اولنوب چادرلرده بولدقلرینی سوررلردی اما کروکیدنلر

جنك محلنه ومترسه سوردکلرندن زیاده ایدی جنکه سوردکلری اکثریا
خدام مقوله‌سی‌وا لی‌ایاغی توتان جنك اربابی نفرات متفق باالجمله‌اطاعتدن
خروج ایدوب نریه کدرسز دیمکه کمسه قادر دکل نعوذ بالله آغزلرندن
چیقان هر زوات نقل اولنماز محصل‌سردار یاننده ارباب دیوان وضابطان
وخداملری اولوب نفرات قسمندن مجموعی اوچ درت بیك پیاده وبش
آلتی بیك آتلو آنجق قالوب اول کیجه آنده تابور ایله قارشو قارشویه
یاتوب‌صباح اولدقده کفار آلایلرینی دیزوب طاغدن آشاغی آهسته آهسته
اینوب قارشومزده درەنك اوته طرفنده قورشون منزلندن قریب یرده
جمله پیاده‌لری اوتوروب آتلولری آلایلری آت اوزرنده طوردی‌شویله‌که
بر قوتلوجه آدم طاش آته ایریشوردی اما اصلا طوپ وتفنك آتمیوب
وبزم طرفدن دخی آتمدلر ووافر اوتوروب وبعده ترنپته‌لرین وطبالرین
چالوب آیاغه قالقدلر وبرمقدار کروچکلدلر وینه طوردلر سردار اکرم
حضرتلرینك یایا سکبانلرندن یاننده سکز یوز قدر یایا بوسنه لونداتی
بولنوب آنلری درەنك قارشوسنده بعض کومه کومه چالیلق وار ایدی
اول‌محله کچیروب سپرلتدیلر وکفار سرداری اول طاغك باشنده اولان
مناسترون دوربین ایله واندام آینه‌سیله اوردوی همایونه باقوب کوردلرکه
چادرلرده کمی اثواب یرلشدرر وکمی طوار یوکلدر و سوریجیلر
عسکر سورر کری دونن بری کلنلردن زیاده قارشوده اولان
عسکردن غیری یرده عسکر یوق همان ینه آیاق وآیاق آلایلریله ایلرو
یورودلر اول چالیلره سپرلنن بوسنه لونداتی بر یایلیم تفنك آتوب
وبعده دال قلیج اولوب اوزرلرینه کلن آلایلره یوریوب وافرکافر قتل
ایتدیلر اما کفار دخی اوزرلرینه طوپ وتفنك آتوب وچوق کافر هجوم
ایتمکله وافر لوند شهید ومجروح اولدی باقیلر ینه صفوف عسکره ملحق
اولدلر وکفار دخی غیری‌صفلره وعسکره طوپ وتفنك آتمیوب تعرض
ایتمدی‌واول کلدکلری یره کلوب اوطوردلر وبرمقدار آرامدنصکره طاغك

اردندن آغاچلق ایچندن اسلام آلایلرینك ضول قول مقابله‌سندن اوچ بیك قدر
زرهلی آتلوله عسکری کهر برینك قرمزیلی بیاضلی فلاندیره بیراقلری وار
ظهور ایدوب ویاپ یاپ جمله آلایلرك اوکنه کچدی وانلرك عقبنجه مائیلی
وبیاضلی فلاندیره بیراقلی اویله برکومه ظهور ایدوب آلایلرك اورته‌سنده
طوردلر ودرعقب سیاهلی وبیاضلی اویله برکومه دخی ظهور ایدوب
آلایلرك دیکر طرفنده طوردیلر شویله که بربرلرینك مابینی قورشون منزلی قدر
ایدی بونلرك جمله‌سی دمیرلی وبونلردن ماعدا طاغ آردندن کومه کومه آتلو
دوریلوب کلمکده وبوذکر ایتدیکمز اوچ کومه دمیرلی وفلاندیره بیراقلی له
آتلوسی برمقدار ضوردقدن صکره جمله پیاده ایاغه قالقوب وآتلوسی چالقه‌نوت
وترنپته وسورناوطبللر چالنوب وبیراقلرین صاللایوب ویووه‌یوه چاغروب
بربرلری آردنجه ایلرو یوریدیلر بربجی دمیرلی کومه‌سردارا کرم حضرتلرینك
سایبانی اوزرینه هجوم ایتدکلرنده سردارا کرم حضرتلرینك سرچشمه
لوندانی واندرون وبیرون اغایانی قارشوواروب بربرلرینه قارشدلر اما کافرلر
بالجمله دمیرلی اولوب قیلیچ کار ایتمز ایکن جنك کورمش بهادرلر اول محل
شاشمیوب کوانکی و طپوزی واکر بالطه‌سی اولنلر کافرلرك کله‌سنه
وچهره‌سنه وقوللرینه ضرب ایدوب بوالتلری اولمیانلر قلیچ ایله آتلرین
سکرلیوب عون حق ایله یوزلرین ترس دوندوروب و اکثرین
قتل ومجروح ایتدیلر وبونلرك احوالنی کوردکده اول مائی بیراقلی کومه
هجوم ایتدی وانلرك دخی یوزین چویروب چوق قتل ومجروح ایدوب
وسائرلری آلایلره واروب داخل اولدیلر اما بونلر جنك ایدرکن کافردن
واسلامدن اصلا بریرده وبرقوله جنك وحرکت یوق همان سیر ایدرکی
طورمشلردی وبوارالقده ایکی اوچ بیك قدر تاتار ایله خان چقه کلدی
سردار اکرم حضرتلری یاننه کلدکده خان حضرتلری بونه شکل
حرکتدر قنی عسکرك ددکده اول دخی سلطانم بز سکا تاتار
وسائر عسکر غایت طویم اولمشلردر شمدنکرو بونلردن خیر یوقدر

وکلن کفار غایت چوقدر معقولی طوپلری چکوب عرضه‌ز ایله کتمکدر دیمدکمی سوزوم کچدوکی مرتبه‌سی کلوب سائرلری مالری خاطری ایچون قالدلر دیدکده سردار اکرم خوش امدی بوایشده تدبیر اولمیه الاخیردیوب وغیری‌جواب ویرمیوب دشمن طرفنه مشغول اولدی وبرآز وقتدن صکره اویله براوچ درت کومه دمیرلی سیاهلی وصاریلی ومائیلی فلاندره بیراقلی آتلوالایلرك اوکنه کچوب وسائر جمله آتلو وپیاده حرکت وجمله‌سی‌طبل وترنپته‌لرین‌چالوب یوه یوه چاغروب یورودکلرنده اول ایلروده اولان ذکر ایتدیکمز آتلولر ابراهیم پاشا قولنه هجوم ایدوب وسائرلری دخی برقول طوپ وتفنك اتاراق آیاق آیاق ایلرولدکلرنده اسلام طرفندن دخی هرقولدن‌طوپ وتفنك اتلوب جنکه‌مباشرت اولندی اما ابراهیم پاشا قولنه هجوم ایدن‌کافرلر آلایلری سوکوب وچادرلر اراسنه کیروب قلیج ایله طنابلری کسدیلر زیرا ابراهیم‌پاشا اردوسی سردارا کرم حضرتلرینك صاغ طرفنده نهرطونه‌دن‌ایرلمه‌صوکنارنده‌بچك‌یولی‌اوزرنده ایدی مقدما تابور اوزرینه تعیین اولندقده چادرلریله کلوب انده قونمشلردی وانلردن غیری چادر یوق ایدی محصل کفار ابتدا ابراهیم پاشا قولی سوکوب همان اول قولدن سیل کبی اقوب بچ قلعه‌سنه جان‌اتدلر اسلام آلایلرینك صول قولی‌تمام اولدیغی محلدن دخی‌ایکی طرفدن اوکوز بوینوزی اقوب یوریوب اوردوی همایونه شتاب اتدلر ابراهیم پاشا قولندن‌طونه کنارینه کدنلرواروب‌بچه کیردیکی کبی صول‌قولدن‌یورینلرده اوردوی همایونك آرد باشنه واردی سردار اکرم حضرتلرینك‌طوردیغی اورته قول طابیه وبرون کبی قالوب طوپ وتفنك طولی کبی یاغردی لکن کفار غایت تأنیله یورویوب یقین کلوب دره‌یی بری یوزه کچر کبی اولدقلرنده اوزرلرینه‌هولیوب وافر قتل‌ایدوب کیرو چویردلراما بزم‌طرفده آتلونك اوکنده یالین قات برصف یایا اولوب کفار ابراهیم پاشا قولنی سوکدکده انلر دخی کروهله براقوب کتدلرانلری کوردکده آتلونفرات

ولوندات دخی براقوب سنجاق شریف یانندہ ضابطان واهل دیوان وخداملر نفرات ولوندات قسمندن قنی‌از آدم‌قالوب وکفارخود طولاً و عرضاً برساعت قدریرچکرکه مثالی پیاده‌وسواری آقوب کلمه‌دہ‌ایدی‌وجمله عسکر سنجاق شریف یانندہ جمع اولوب ویکرمی توابی‌اولان یانندہ بش آدم قالیوب براقوب کتدلر محصل سنجاق شریف یانندہ بش التی بیك آدم انجق قالوب وسردار اکرم حضرتلری اسکمله اوزرندہ اوتوروب النده اوق یای آتوب وقومه‌ك دیوب موجود اولان خلقی جنگه ترغیب ایدر اما چه فائده کفار اوکوز بوینوزی اولوب برقولی واروب بچه‌کروب وبرقولی دخی اوردوی همایونه کردی وعسکر قالمدی ووقتده ایکندی‌ایله اخشام اراسی مابینی‌اولوب دخی اخشام قریب‌اولدی وعاقبت عموجه حسن اغا سردار اکرم بیورك کیدەلم سنجاق شریفی وعساکر اسلامی سلامت چیقرمغه سعی ایله شمدن کیرو ایش ایشدن کچدی عیاذاً بالله شمدی سنجاق شریفی کفاره الدیررسك‌ده قیامته دکن سپر لعنت اولورز ددکده اغلایه‌رق اوطوردغی اسکمله اوزرینه چیقوب برقولتوغنه عموجه حسن اغا وبر قولتوغنه جبه‌جی باشی سیاوش پاشا کروب وبیله اولان جمله طوپلری وجبه خانه‌یی براقوب اردوی همایونه عودت اولنمقده کفار الایلرین بوزمیوب طوپ‌وتفنك اتوب‌یاب‌یاب یورردی‌اما مجارك قطانه‌لرندن ولهك فضوللرندن آردمزدن یوز وایکیشر یوز ودخی زیاده تعقیب اتدکده سرچشمه لونداتندن وسائر بهادرلردن قارشولیوب چوررلردی وبوحال‌اوزره اوطاغه کلدکده سوقاقلری بیقدروب وموجوداولان لوندات‌واندرون‌اغالرینی خزینه‌صندقلرینه‌سپرلندروب وکندوسی ینه اسکمله اوزرینه اوتوروب وکفار بیراغی‌خزینه‌صندقلرینه هجوم ایتدکجه تفنك ایله وکاه دال قامچ ایله صندقلردن ایروب بو منوال اوزره یارم‌ساعت‌قدر جنك‌اولدی اما کفارك‌دخی جمله آلایلری‌وطوپلری لاق‌لاق چادرینه یقین کلوب قات اندر قات صف باغلایوب وعاقبت وافر

بیراق خزینه صندقلرینك اوته باشنه دیکیلوب سرلندکارنده خزینه یغماسنه اذن اولدی اما اچقیه کیم بقار محصل بتون اردو کفارایله طولوب همان او طاغ اطرافی قالدی اما کافرلر شول مرتبه احتراز اوزره ایدیلر که اصلا آلایلرین بوزمیوب و یغمایه یاپشمیوب وقارنجه یوریوب طوپ وتفنك اتارلردی واکر بویله احتراز اوزره حرکت ایتمسه لر ایش مشکل اولوردی اما حق سبحانه وتعالی رسولنك سنجاق شریفی حرمتنه کافرلرك درونته میحاج اووه سی واکری قربنده قرستسوس اووه سی خوفنی دوشوروب ترکك بلکه بزمله بر حیله سی واردر دیو آلایلرین بوزمیوب و بر شیئه یاپشمیوب اول کیجه قوشلق اولنجه آتلوسی آت اوزرنده و پیاده سی ایاق اوزرنده طوروب وجوانب اربعه یه آتلو کوندروب ویوقله دوب خبر کلدکدن صکره یغمایه اذن ویرمشلر کله لم ینه صددمزه خزینه صندقلری ضبط اولندیغی وقت اخشام اولغله اذان اوقونسون دیو اذن اولوب اذان اوقودلر اما او طاغ اوکی کفار ایله طولدی و اول محل بر خبر شایع اولدی که یانق قلعه سنده اولان کافرلرله اردل قرالی برلك اولوب کوپرولری کسمشلر هرکس غیری امیدی قطع ایدوب سلامتدن مأیوس اولدیلر اما بوحقیرك قلبنه اصلا خوف کلمیوب سویلینلره ان شاالله تعالی اصلی یوقدر زیرا یانق بچه اوتوز اوچ ساعتدر بو وقعه ظهور ایده لی خود درت بش ساعتدر قوش اولسه بر خبر کتوره من ددکمده خلقده شعور قالمیوب هر بری بر سوز سویلیوب کمی آغلار وکمی حلالله شور والحاصل اخشام اذانی اوقوندی اما کفارك دخی غایت هجومی اولوب وسنجاق شریف احاطه اولنوب طوررلر اما کمسه ده جرأت یوق که سردار اکرمه بیورك کیده لم دیه بیله وکندوسی خود اولومنی استیوب کتمك استه من عموجه حسن اغا ایکی دفعه کندویه رفق ایله سویلدی متهورانه یوزینی چوردی وعاقبت آغلیوب فریاد ایده رك وبر الیله صقالنی چکرك بی اوغلوم بی سلطانم ایش ایشدن کچدی شمدنصکره مقاومتمی اولور

سنى بوحاله كتورن هپ عنادكدر وكوپرولرايچون دخى شويله برموحش خبر شايع اولدى سن عسكرك روحى‌سك بيورك كيدەلم عياذاً بالله تعالى سنجاق شريفى الدررسك‌ده قيامته دكين سپرلعنت‌اولورز ددكده آغلايەرق ايغه قالقوب اسكمله اوزرينه چقدقده ينه برقولتوغنه عموجه حسن اغا وبر قولتوغنه سياوش پاشا كيروب سوار اولدى واوردو كنارندن دره‌يى كچدكده اوسط وقتنده اخشام نمازينه اينوب عموجه حسن اغا وسياوش پاشا وبرقاچ آدم دخى معاً نمازى ادا اتدكده التنه برچابقون بار كير چكدلر وغيرى كندينى غائب ايدوب يانق التنه كلنجه اولان احوالنه مطلع اولمدم

﴿احوال وصداقت اردل قرالى﴾ اردل قرالى وبوديم واليسى يانق قرينده اولان رابه وارنجه‌صولرك كوپرولرينه محافظ تعيين اولنمشلردى بعده بوديم واليسنى تابور اوزرينه تعيين ايدوب اردل قرالى عسكريله بر مقدار اسلام عسكريله كوپرولر اوزرينه قالمشدى وتابور ابتدا بچه قريب كلديكى كون نهر طونه‌دن ارانه ايله يعنى چيريق ايله قومران اطه‌سنه واندن يانق قلعه‌سنه كلغد كوندركه بچه قريب كلمشزدر سزلر دخى حاضر اوله‌سز اميد وارکه تورك عسكرينى بوزاوز زيرا اخذ اولنان دللردن النان خبر بودركه عسكرلرى زبون اولديغندن ماعدا پاشالرى ايله وتاتار ايله تفرقه اولوب جمله‌سى همان كيرو دونمكه منتظر لرايمش اردل قرالنه دخى خبرويره‌سزكه كوپرولرى كسوب بوطرفدن واران تورکلره يول ويرميوب برابراولوب جمله‌سنى قره‌سز بو خبر واردقده يانق قلعه‌سنده عظيم طوپ وتفنك شنلكى ايدرلر واردل قرالى دخى يانق قلعه‌سنه آدم كوندروب بو شنلكك اصلى نه‌در ديو سؤال ايتدردكده تابور كلوب تورکى بوزمشلر وقرالمزدن سكا دخى فرمان بوبله‌در كه كوپرلرى بوزوب وطوپلريكى حاضرايله كلن تورکلره يول ويرميوب حمله قرالم بو خبر واردقده اردل قرالى قلپاغنى يره اوروب اكر بو خبر واقع ايسه واى بزم باشمزه وحالمزه ديو آغلمغه باشلدقده

جمله بویارلری وقپودانلری دخی قلپاقلرین یره اوروب آغله‌شورلر وبعده
چونکه احوال بویله تدبیر نه‌در دیو مشاوره ایتدکلرنده طرف دولتده
بولنوب کوپرولری محافظه ایتمك بزه خیرلیدر دیوجمله عسکرینی کوپرونك
یانق طرفنه کچروب وطوپلرینی دیزوب محافظه‌یه اهتمام ایدروبری طرفده
اسلام عسکرینك احوالی برعکس اولدقده قومران اطه‌سنده اولان التی بیك
سولطاط کیلره بنوب یانق قلعه‌سنده اولان سکز بیك سلطاطه الحاق اولوب
کوپرولری هدمه هجوم ایتدکلرنده اردل عسکری قارشولیوب عظیم
محاربه‌دن صکره بوزوب وچوق نمسه قیروب وسائرلری ینه‌قاچوب یانق قلعه‌سنه
کیدرلر ایرتسی بوزغون عسکرك اوکی واردقده اردلیلرك جمله‌سی برمرتبه یأس
وماتم ایدرلرکه تعبیر اولنماز وحتی بو حقیرك بر حطمان آشنام وار ایدی
کوپرویی کچدکده طوغری انك چادرینه وار دم غمندن وبکاسندن صداع
عارض اولمغله باشی مقرمه ایله باغلی بولدم محصل جمله عسکر امین وسالم
کوپرولری کچوب بنا کور صحراسنه جمع اولدقلرنده هیچ اکلنمیوب
کیدنلردن ماعدا اول صحرای بی پایان عسکر ایله مالا مال اولدی و
اردوی همایون ایله جمله اوجاقلر وسائر عسکر واروب بودیم التنده
اوتورملری فرمان اولنوب سردار اکرم حضرتلری بر قاچ پاشا
وهر اوجاقدن بر قاچ ضابط وجبه‌جی وطوپجی باشی ولغمجی
وخمبره‌جی وبلدار ایله استرغون ویانق قلعه‌لری مابینده طاطه
قلعه‌سنه واروب جبه‌خانه وطوپخانه‌سنی اخراج وقلعه‌سنی لغم ایله اتوب
هدم ایتدلر برمفرخ برده اولوب آب روانی چوق واهالیسی مجاربرمعظم
شهر مانند واروشی وار ایدی رعایاسی آغایی قالدلر وبعده بودیمه کلوب
اولطرفده اولان قلاع وپلانقتك عسکر وسائر لوازمی کورولوب اندن
بلغراده عودت اولندی اول سنه اردل قرالی دولت علیه‌یه بیوك
خدمت وعظیم صداقت ایلدی ودولت علیه‌نك امان وصلحنده اولان‌له
ومجار وخروات و مملکت صاحبی اولوب طوائف ملوك اولان ظرین

اوغلو وبجان اوغلو ونطاش اوغلو ومغر اوغلو دولت عليه‌نك امانى ايله مملكتلرنده امين وراحت اوتوروب ذوق صفا ايدرلركن بونلر دخى كفران نعمت وفراموش راحت ايدوب ونمسه‌يه معين اولوب امداد ويردلر وله قرالى دخى خود بالنفس كندوسى كلوب سائر عسكرندن ماعدا اون التى بيك دميرلى آتلوسى وار ايدى كه يوقاروده ذكر اولندينى اوزره بح التنده اسلام اوزرينه ابتدا آت سوروب قليج چكن وايرتسى سنه اويوار محاصره‌سنده و چكردلن وقعه‌سنده جمله‌دن زياده امداد واعانت ايله ملعنت ايدوب وچوق مسلمان اسير الوب و حتى بوستانجى باشيلقدن چيقمه وزير مصطفى پاشايى دخى اسير ايدوب ولايته كتورديكى جمله‌يه معلومدر

مابعدى وار

محمد عارف

سیواس سلطانی قاضی برهان الدین نامنه
قیصریه‌ده بر کتابه

آناطولیده سکزنجی عصر هجری اواخرینه طوغری اعلان استقلاله فرصت بولوب سیواس ایله نیکده اراسنده‌کی ممالکی یعنی بنی ارتنا دولتی اولکه‌سنك قسم اعظمنی زیر اداره‌سنه آلان وکندیسنه « سلطان » عنوانی دخی ویرن قاضی برهان‌الدین احمدك عثمانلیلر ایله‌خیلی محاربانده بولندیغنی تاریخلر خبر ویرییورلر. انجق مومی‌الیه نامنه شیمدی‌یه قدر معلوم اولان کتابه‌لر پك محدود اولدیغندن مورخلرك مسروداتی تفتیش ایتمك مشکلدر. ایلك دفعه اوله‌رق سیواسده فرانسه قونسولوسی موسیو غره‌نار طرفندن سیواسجه برهان‌الدین غازی مزارلغی تسمیه اولنان محلده‌کی برقاچ نقصان قبر کتابه‌لری نشر اولنمش ایدی . بونلردن بری برهان‌الدینك ۸۵۰ ده وفات ایدن قزینه عائد اولوب کتابه‌سنده « حبیبة بنت السعید الشهید سلطان برهان‌الدین » عباره‌سی کوریلور [۱] . کتابهٔ مذکوره‌دن باشقه برده بوراده نشر ایتمك ایسته‌دیکمز اتیده‌کی کتابه‌ده مومی‌الیهك اسمنه تصادف ایده‌بیلدك [۲] . مع‌مافیه برهان‌الدینك الآن بعض انشاآتی باقی اولمق احتمالی بولندیغندن بوجهتك تحریسنی ارباب مراقه توصیه ایدرز .

---

[۱] بو کتابه‌لر — Journal asiatique, année 1901, vol. 17, pag. 555. بعض تصحیحات ایله بالآخره تکرار نشر اولنمشدر : Matériaux pour un Corpus des Inscriptions Arabes, III. partie, Asie Mineure par M. van Berchem et Halil Edhem, I. Fascicule: Siwas et Diwrigi, pag. 49.

[۲] بو کتابه‌یی سابق قیصری لواسی مجلس اداره باش کاتبی نظیف افندی ۱۳۲۲ سنه‌سنده قصبهٔ مذکوره‌ده بزه ارائه ایتمسی‌اوزرینه استنساخ ایتمش ایدك . قیصریه‌نك احوال تاریخیه‌سنه پك زیاده وقوفی اولان بو ذاته اورانك آبدات قدیمه‌سی حقنده ویرمش اولدیغی معلوماتدن طولایی تشکره بورجلیز .

بوراده موضوع بحث اولان کتابه قیصریه‌ده قپان خانی دنیلن یمبوق خانی جوارنده بر چشمه‌نك اوزرنده اولوب غایت کرفت یازی ایله بر مرمر لوحه‌یه محکوك واوچ سطردن عبارتدر .

۱) بنا هذه العمارة المسیلة علی العین فی ایام الدولة السلطان العالم العادل برهان الدنیا والدین ۲) السلطان احمد انارالله برهانه حصل من ید المسما الامیر المقبول مظفر الدولة والدین الشیخ مؤید ۳) زیدت دولته وهو صدقات مولاه السلطانی فی بعض شهور سنة اثنین وتسعین وسبعمایة .

کتابه‌نك مندرجاتندن آکلاشیلدیغی وجهله اشبو چشمه‌سلطان برهان الدین احمدك زمان سلطنتنده امیر مظفرالدین شیخ مؤید طرفندن ۷۹۲ سنه‌سنده بنا اولنمشدر . کتابه‌نك کرك طرز تحریری کرك برهان الدین ایله کندیسنك قیصریه‌ده امیری بولنان شیخ مؤیدك آلمش اولدقلری القاب بر درجه‌یه قدر ممالیك مصر کتابه‌لرینی آکدیرر . بوندن بشقه « الدنیا والدین » لقبی طوغریدن طوغری یه حکمدارانه و « الدولة والدین » لقبی‌ده امرایه ویریلدیکندن القاب مذکوره اوزمان جاری اولان اصول تشریفاتی‌یه دخی موافقدر .

قاضی برهان الدینك احوالنی عثمانلی وعرب مورخلری مختصراً بیان ایدرلر . بو معلومات مجمله‌دن بشقه مومی الیهك زمان حکومتنه عائداولمق اوزره خصوصی بر قوجه تاریخ موجوددرکه ایلکانیاندن سلطان احمد جلایری معیتنده ایکن تیمورلنکك بغدادی استیلاسی اوزرینه فراراً کربلاده معتکف بولندیغی حالده تیمورك اوغلی معزالدین میرانشاه طرفندن طوتیلوب معززاً یانینه آلنان وبالآخره بر فرصت بوله‌رق ینه فرارله ۷۹۶ سنه‌سی شعبانده قاضی برهان الدینه التجا ایدن مورخ عزیز استر

آبادی طرفندن لسان فارسیده قلمه آلنمشدر . بو تاریخ برهان الدینك بدایت حکومتندن سکز یوزسنه‌سنه قدراولان وقایعی برتفصیل محتویدر[۱] .

قیصریه کتابه‌سنك محتویاتی طولایسیله خاطره کلن بعض جهتلره دائر بورایه برقاچ سوز علاوه ایتمك اقتضا ایدر. استرآبادی تاریخنك برنجی فصلنده « محامد پادشاه اسلام ابوالفتح سلطان برهان الحق والدولة والدین احمد بن محمد خلدالله تعالی خلافته وملکه وسلطانه » عباراتی یازارق طق متن کتابه‌ده اولدیغی کبی برهان‌الدینك اسمی احمد اولدیغنی بیلدیریور وبوندن صکره اصلی ترك نسلندن سالور قبیله‌سنه منسوب بولندیغنی وپدری اعلم علمادن قیصریه قاضیسی شمس‌الدین محمد اولدیغنی قید ایدییور .

برهان‌الدین احمد ۷٤۵ سنه‌سی رمضانك اوچنجی کونی قیصریه‌ده دنیایه کلوب بش یاشنده ایکن اوقویوب یازمغه باشلامش وابتدا پدرندن تدرس ایدرك بالاخره شام ومصرده تحصیل علومه دوام ایله عصرینك اك بیوك عالملریله تماسده بولنمشدر. پدریله برابر ۷٦٤ده حجازه عزیمتله فریضهٔ حجی ادادن عودتلرنده پدری معره‌ده وفات ایتمش وبرهان‌الدین حلبه کلوب بر مدت مطالعه وتتبع ایله مشغول اولدقدن صکره اشتیاق وطنله قیصریه‌یه کلمش و ابتدا بعض غرضکارانك القا آتیله قاضی اولهمامش

---

[۱] « کتاب مناقب برهان‌الدین » نامیله آیاصوفیه کتبخانه‌سنده ۳٤٦۵ نومرولی ال یازیسی کتابك تألیفی ۸۰۰ ده ختام بولوب عین سنه‌نك رجبنده غایت نفیس بر صورتده سیواسده استنساخ اولندیغنه باقیلورسه سلطان برهان‌الدینك ذاتنه مخصوص نسخه اولدیغی اکلاشیلور. نسخهٔ مذکوره‌نك ۳۹ نجی صحیفه‌سنده کتابك اسمی « بزم ورزم » اولدیغی مورخ عزیز بن اردشیر استرآبادی بیان ایدییور . طوپقپو سرایندہ اندرون کتبخانه‌سنده (نومرو ۲۸۲۲) وراغب پاشا کتبخانه‌سنده (نومرو ۹۸۲) واسعد افندی کتبخانه‌سنده (نومرو ۲۰۷۹) دخی بوائردن برر نسخه موجوددر. کاتب چلبی بوکتابی کشف‌الظنونده « تاریخ القاضی برهان‌الدین السیواسی » نامیله درت جلد اولمق اوزره کوسترمشدر . بومقاله‌ده خلاصةً درج ایلدیکمز معلومات استرآبادینك اثرندن النمشدر .

ایسه‌ده بعده قیصریه‌یه قاضی نصب ایدلمشدر. او عصرده قیصریه وسیواس ارتنا اوغللرینك تحت حکومتنده ایدی. انجق محمد بن ارتنانك ۷۶۷ ده قتل ایدیلمسی و بو فعل قتلده دیکر امرا ایله برابر قاضی برهان‌الدینك‌ده ذیمدخل اولمسی ارتنا دولتنه ضعف طریانینه باعث اولمش ایدی. بوحالدن بالاستفاده قاضی برهان‌الدین تفرد ایتمکه یول بولوب کندینی مقتول ارتنا اوغلی محمد بکك اوغلی علی بکك وزارتنه نصب ایتدیرمش ایدی. علی بکك وفاتی متعاقب ۷۸۲ سنه‌سنده مقام حکومته کلن امرادن قلج ارسلانی وبونك عموجه‌سی کیخسروی برهان‌الدین قلج‌ایله بالذات تتل ایتدکدن‌صکره سنهٔ مزبوره ده سیواسده مقام امارته جلوس ایله ۷۸۳ ده‌ده اك بیوك رقیبی اولان آماسیه امیری حاجی شاد کلدی پاشانك قتلی اوزرینه کندی نامنه خطبه وسکه ترتیب ایتدیردی[۱]. اشته بوتاریخدن اعتباراً برهان الدن «سلطان» عنوانی اخذ ایله ارتنا دولتنه خلف‌اولمش وبتون اطراف حکومتلریله باخصوص قرامان اوغللریله خصومته ابتدار ایدرك محاربات متمادیه‌ده بولنمش وتوسیع ممالکه دخی موفق اولمشدر. استرآبادینك تاریخندن استدلال اولندیغنه کوره مومی‌الیه هیچ بروقت حضور وراحت نه اولدیغنی بیلمه‌مش وعمری اوغراشمق ایله کچمشدر. آز برشی اطوارندن شبهه ایتدیکی آدملری قتل وتلف ایلدیکندن امراسنك‌ده کندیسنه اصلا امنیتی قالمامش ایدی. حتی چوجقلغندن بری تحت تربیه‌سنده بولنان[۲] امیر شیخ مؤیدکه قیصریه‌یه والی نصب ایلمش ایدی، اوراده عصیان واعلان استقلال ایلدیکندن بونی تنکیل ایچون برهان‌الدین بالذات قیصریه‌یه قدر کیدرك شدتلی برمحاربه‌دن صکره قلعه‌نك احمدکنه تحصن

[۱] قاضی برهان‌الدینك مسکوکاتی ایچون: احمد توحید، موزهٔ همایونك مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه قتالوغی، قسم رابع، صحیفه ٤٤٢.

[۲] منجم باشی صحایف‌الاخباردە (جلد ۳، صحیفه ۱۵۵) برهان‌الدینك همشیره‌زاده‌سیدر دیور.

ایتمش اولان شیخ مؤیدی طوتوب ۷۹۹ سنه‌سی محرمنده قتل ایلمشدر . اشته قیصریه‌ده‌کی چشمه‌نك بانیسی بو ذاتدر .

استر آبادینك تاریخی ۸۰۰ سنه‌سنده ختام بولدیغندن برهان‌الدینه عائد بوندن صکره‌کی وقایعی ابن عربشاه‌وابن حجر ومولانا ادریس وخواجه‌سعدالدین ومنجم‌باشی وسائر بعض مورخلردن طوپلامق لازمدر. حالبوکه بونلرك ویردکلری معلومات یکدیکرینه‌اولدقجه مباینندر. هرحالده شوراسی محقق کبیدرکه‌قیصریه محاصره‌سنده برهان الدینك معیتنده بولنه‌رق‌شیخ مؤیدك صلح‌و امان‌ایله‌قلعه‌یی تسلیمنده خدماتی سبق ایتمش اولان وبرهان‌الدینك عهدینه عدم وفا ایله شیخ مؤیدی غدراً قتل ایتمسندن طولایی منفعلاً فرار ایتمش بولنسان آق قیونلی دولتنك مؤسسی قره یلوك نامیله مشهور قره عثمان بك ایله دیوریکی جوارنده ومصر ممالکی حدودی اوزرنده‌کی قره بل‌ده وقوعه کلن محاربه‌ده سلطان برهان‌الدین مقتول دوشمشدر . بوحادثه‌نك تاریخ وقوعی‌حقنده مورخلر بیننده بیوك براختلاف کوریلیور ایسه‌ده استر آبادی تاریخنك ختام تألیفی اولان ۸۰۰ سنه‌سنده وحتی زمان استنساخی‌اولان‌سنه‌مزبوره رجحنده‌برهان‌الدین‌دهاحیاتده اولدیغندن تاریخ قتلی بوندن اول‌اولمق‌اوزره کوسترن مورخلرك قوللری‌طبیعی‌مردود در. عرب مورخلرك‌هیچ بری سکز یوزدن اول اوله‌رق کوسترمیورلر . ابن عربشاه سلطان‌برقوق‌ایله عین سنه‌ده‌فقط‌بوندن التی آی‌اول وفات‌ایتمشدر دییور . والحاصل برهان‌الدینك تاریخ وفاتی سکز یوز سنه‌سی اواخرنده ویاخود نهایت سکز یوز بر سنه‌سی اوائلنده اولمق لازم کلور[۱] .

---

[۱] عثمانلی تاریخلری ۷۹٤ ایله ۷۹۹ آراسنده‌کی سنه‌لری‌وعرب مورخلردن مقریزی وابوالمحاسن وابن ایاس ایسه ۸۰۰ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنی کوسترمکده‌در. بدرالدین محمود تاریخ عینی‌ده (بایزیددده ولی‌الدین‌افندی کتبخانه‌سی، نومرو ۲۳۹٦ جلد ۱۹ ، صحیفه ۳۷ و ٤۰) برهان‌الدینك خبر وفاتی قاهره‌یه ۸۰۰ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنك عشر اوسطنده واصل‌اولدی دییور. کاتب چلبی تقویم التواریخده ۸۰۱ سنه‌سنی‌قید ایتمشدر. سلطان برقوق ۸۰۱ سنه‌سی‌شوالنده وفات‌ایتدیکندن

برهان الدینك اك قوتلی رقباسندن اولان حاجی شاد کلدی پاشا آماسیه‌ده مستقل بر امارت تأسیس ایتمش و بر آن برهان‌الدین ایله جنکدن خالی قالمامش ایسه‌ده ۷۸۳ ده مقتول اولمش ایدی . اوغلی امیر احمد دخی سنه‌لرجه برهان‌الدین‌ایله اوغراشدقدن صکره تابعیت عثمانیه‌یه کیرمش و آماسیه‌نك بوصورتله ۷۹۵ ده ممالك عثمانیه‌یه الحاقی توقاد وسیواسك فتحلرینه مقدمه اولمش ایدی . برهان الدین اواخر ایامنده ممالکنك شرقنه تصادف ایدن ارزنجان بکی مشهور مطهرتن ایله دخی اوغراشوب انك هجوملریله منزعج اولمش‌ایدی. خواجه سعدالدینك تاج‌التواریخده‌کی مضبوطاتنه نظراً (جلد ۱ ، صحیفه ۱۳۵) برهان الدینك قتلی خبری سیواسه واصل اولنجه اهل سیواس اولا اوغلی زین‌العابدینی برینه اجلاس ایتمك استه‌مشلر ایسه‌ده قره‌عثمانك سیواسه طوغری یورومسی اوزرینه بوندن صرف نظر ایله ذاتاً فتوحاتی اوجهته توسیع ایتمکده‌بولنان بیلدیرم بایزیدخانه‌تسلیم اولمغی ترجیح ایلمشدر [۱]. بناءً علیه برهان‌الدینك اون‌سکز سنه قدر دوام ایدن حکومتی یالکز کندی ذاتنه منحصر قالمشدر. آناطولینك اورته‌سنده تأسیس ایلدیکی حکومت پایدار اوله‌میوب برقویروقلی بیلدیز کبی کلوب کچمشدر .

برهان‌الدین نجیب برترك قبیله‌سنه منسوب اولمقله برابر علم وفضیلیله دخی پك زیاده اشتهار ایتمشدر . مؤلفاتی ازجمله « اکسیر السعادات فی اسرار العبادات » و ۷۹۹ ده اصول فقهدن تحریر ایلدیکی « کتاب الترجیح

ابن‌عربشاهك بیاناتنه نظراً برهان‌الدینك تاریخ وفاتی ۸۰۱ سنه‌سی ربیع‌الآخری اولمق اقتضا ایدر . مورخ وایل ، تاریخ خلفاده (المانجه، جلد ۵ ، صحیفه ۶۰) بو جهتلری اطرافلیجه تدقیق ایدرك تاریخ وفاتك هر حالده سکز یوزدن اول اوله‌میه‌جغنی بیلدیرییور . بو بابده‌کی تدقیقاتی دها تعمیق ایتمك لازمدر .

[۱] تاریخ عینیه نظراً اعیان سیواسی زین‌العابدینی باباسنك یرینه اجلاس ایتمشلردر .

التوضیح » نام اثرلری بین‌العلما مقبول ومعتبردر [۱] . قاضی برهان‌الدین ترك شاعرلری میانسده دخی مهم بر موقع اخذ ایدوب مرتب دیوانی واردر [۲] . عربی وفارسی اشعاری دخی اولدیغی تاریخ عینی‌ده مندرجدر.

برهان‌الدین صوك درجه جسورفقط غایت ظالم‌وغدار ایدی. داخلی وخارجی بونجه غوائل ومشکلاته وامراسنك انواع أنتریقه‌لرینه رغماً یك باشنه تا قره‌دکز ساحللرندن نیکده‌یه قدر اولان ممالك وسیعه‌یی ید ضبطنه آلوب عثمانلی وقرامان ومصر کبی قوتلی دولتلره بیله اولدقجه مقاومت کوسترمکه موفق اولمسی کندیسنك نه‌درجه صاحب رأی‌وسیاست اولدیغنه دلالت ایدر .

اشته قیصریه‌ده‌کی چشمه کتابه‌سی مختصراً بووقایعی بزه تخطر ایتد - یریور . سیواس سلطانی قاضی برهان‌الدین احمد آناطولی تاریخی ایچون حقیقةً طانمغه شایان برسیمادر .

خلیل ادهم

---

[۱] ترجیح التوضیحك راغب پاشا کتبخانه‌سنده ۳۸۱ نومرو ایله مقید اولان برنسخه‌نك نهایتنده عبارات آتیه محرردر : « تم النقل من المسودة السلطانیة البرهانیة خلد الله تعالی سلطانه و اوضح برهانه یوم الاثنین فی التاسع عشر من ربیع‌الاول سنة ثمانمایة هجریة .

[۲] متوفی‌کیب یازمش اولدیغی انکلیزجه « تاریخ اشعار عثمانیه » ده (جلد ۱ صحیفه ۲۰۵ وجلد ۶ ، صحیفه ۱۶) برهان الدینك ترجمهٔ حالیله اثار شعریه‌سندن بحث واشعار مذکوره‌دن بعض منتخب پارچه‌لر دخی درج ایدییور . شو قطعه نمونه اولهرق بوراده کوستریله‌بیلور :

ازلده حق نه یازمش ایسه بولور * کوز نه‌یی که کوره‌جك ایسه کورر
ایکی عالمده حقه صیغنمشز * توختامش نه اوله یا اخسخ تیمور

معلوم اولدیغی اوزرینه او ارالق تیمورك اناطولیه هجوم ایده‌جکنه دائر روایتلر دوران ایتمکه باشلامش ایدی .

سلسلهٔ وقوعات دولت علیه‌ده ضبط ایدلمیان ۱۱۴۲ سنه‌سی حادثاتی

[بشنجی نسخه‌دن مابعد]

اشرف‌شاه ایلچیسنك عودتی — راشد افندی سفارتنه‌مقابلهٔ ایران حکمداری افغانی اشرف شاه طرفندن اعزام اولنان بیوك ایلچی « نامدار محمد خان »[۱] حضور همایونه دخول ایده‌رك متبوعنك نامه‌سنی واعتمادالدوله‌سی [خان خانان ـ وزیر] نك مکتوبنی وبرعدد فیلدن وکشور ایران امتعه‌سنك انموذجندن مرکب هدایاسنی عرض وتقدیم ایتدی . شاه و اعتمادالدوله‌سنك نامه ومکتوبی حکومتین آره‌سنده‌کی ودومصافاتك دوامی تمنیاتندن عبارتدی .

نامدار محمدخانك استانبولده بولنمسی اوزمان مبذول بولنان ضیافتلره وچراغان شنلکلرینه دهازیاده رواج ورونق ویردی . طرف پادشاهیدن وجانب صدراعظمدن کشیده قانان متعدد ضیافتلرده واجرا قلنان چراغان شنلکلرنده بولندی . بعده تکرار حضور همایونه دخول ایده‌رك اشرف شاهه واعتمادالدوله‌سنه جانب سلطنت سنیه وصدارتدن یازیلان نامهٔ همایون ومکتوبلری بالتسلم ایرانه عودت ایتمك اوزره ۱۱۴۲ سنه‌سی صفرینك بشنجی کونی استانبولدن حرکت ایتدی [۲] .

ایران حدودینه واصل اولدقده متبوعنك نادرقولی‌خان ایله وقوعبولان

---

[۱] بوایلچی‌نك استانبوله ورودایده‌جکی خبری اوزرینه حکومتجه اجراقلنان تهیات ایله‌وصولی [ذی‌الحجه سنه ۱۱۴۱] ونزد صدر اعظمیه دخولی چلبی‌زاده اسماعیل عاصم افندی طرفندن تاریخنده [ص ۶۱۶ ـ ۶۲۶] صورت مفصله‌ده یازلمشدر .

[۲] هرایکی طرفك بتون نامه‌لرینی ومکتوبلرینی حاوی اولان مجموعه‌نك بررنسخه‌سی روان کوشکی واسعدافندی کتبخانه‌لرنده موجود در .

حربده منهزم اولەرق پای تختی اولان اصفهانی شهرینی ترك ایله شیراز شهرینه فرار ایتدیکنی استخبار ایتدکده بغداده کیدوب اقامت ایلدی . کیفیتی درسعادته بیلدیرەرك اجرا ایده‌جکی معاملەیی استیذان ایدن بغداد والیسی احمد پاشـایه طرف حکومتدن محمد خانك بصره‌دن بحراً فارس ساحلنه اعزامی یازلدی . لکن محمدخان بوامرك وصولندن اول خفیاً بغداددن فرار ونادرقولی خانه التجا ایلدی .

علاوه — تاریخلرمزده نامدار نامیله معروف اولان محمدخان‌تواریخ ایرانیه‌ده « بلوچ » دیه مشهوردر . افغانلیلر وایرانلیلر آراسنده افراط شجاعت وجسارت ایله مشتهر اولمسندن طولایی نادرقولی خان طرفندن التجاسی ممنونیتله قبول ایدلمش وایرانك « کوه‌کیلویه » ایالتنه والی‌نصب اولنمش‌ایدی . لکن برمدت‌ضوکره عصیان ایله اعلان‌استقلال ایتدیکندن نادرقولی خانك سوق ایتدیکی عسکر طرفندن مغلوب ایدیلەرك دردست واعدام اولنمشدر [۱].

طربزون حادثەسی ـ آناطولینك سائر محللری اهالیسنه نظراً قره دکز ساحلنك وبالخاصه طربزون ایالتنك خلقی حشونت ورعونتله‌مجبول اولدقلرندن آرالرنده دائمی مجادله ومنافسه‌جاری‌ومتمادی ایدی[۲]. محال مذکوره‌ده اولان یرلی یکیچری سردارلری وسـائر عسکری ضابطانی وعسکریلك ادعاسنده بولنانلر ایله « دره‌بکی » نامی آلتنده توره‌ین‌متغلبه‌لر اهالینك بوطبیعتندن بالاسـتفاده تأسیس نفوذ ایچون منافسـه ومجادلهٔ مذکوره‌یی تشدید وتشجیع ایتمکده اولدقلرندن‌اورالرده‌کی فنالق‌کوندن کونه بیومش ونتیجه‌سی اولەرق غصـب اموال ، هتك اعراض ، قتل نفوس‌کبی خصوصات تعمم‌ایده‌رك وقایع‌عادیه صره‌سنه‌کچمش ایدی[۳] .

---

[۱] تاریخ‌جهانکشا [تاریخ‌نادری] ص۱٤٤ـ۱٤٦ . درهٔ‌نادره، ص۱٤۸ـ۱۵۳

[۲] دیوان‌همایون مهمه دفتری ، نومرو : ۱۳۵ .

[۳] « ایمـای ترهات بلدان » نام کتاب طربزون خلقی ایچون : اهـالیٔ

پاسارووجه معاهده‌سيله نتيجه پذير اولان محاربه‌لرك تماديسى جهتيله حكومتجه اورالرك تنظيم امورينه عطف نظر ايديله‌مامش ومعاهدهٔ مذكوره‌دن صوكره‌ده بوبابده بر قاچ سنه اهمال اولنمش اولديغندن نهايت احوال مذكوره قسطمونى‌سنجاغنده « مال مقطوع » و « بدل سورصات » كبى تكاليف دولتك عدم تأديه‌سنى وطربزون جهتنده دخى مركز ايالتك اشقيا الله دوشمسنى موجب اولدى .

قسطمونى اهاليسى تكاليف مذكوره‌يى ايكى‌سنه تأديه ايتمدكلرندن بقايانك تحصيلى ومتغلبه‌دن بولنانلرك تأديسى ضمننده بروجه آتى آماسيه سنجاغى متصرفى « حميس‌زاده ابوبكر پاشا » مأمور اولدى . بونك اوزرينه قسطمونى قضالرنده‌كى اهالى تماماً تجمع ايله جوارلرندن كچن طرق ومسالكده‌كى ضيق بوغازلره ودربندلره متريسلر بنا وايچلرينه اشقيا

طربزون دخى برقپودن دخول و باب آخردن خروج ايده‌جكلرى موت و هلاكدن خوف ايتميوب بربرلرينى اورطه غوغاسى ايله قهر و تلف ايلدكلرندن طربزون وحواليسنده اللى ياشندن زياده آدم نادردر . » ودره‌بكلرى ايچون دخى : « دره بكلرى » طربزون وجانيك ايچنده زور وپازوسى ايله جمله‌يه غلبه ايدنلره دره بكى تعبير اولنور . منديل يعنى درعليه‌ده طائفهٔ زنانك لباسلرينه مخصوص اولان وآلتون الوف تعبير اولنان قماشى باشلرينه صاروب الوان اطلسه كوركلرين دوخته ايدرلر واون درت ياشندن يكرمى درت ياشنه وارنجه شاب وامرود جوانلرى تفنك‌انداز تحريروجمع ايدرلر جانيك‌محصلى اولوب يكرمى بش واوتوز نفراتباع‌ايله منصبنه دخول ايدنلرى برايكى قوناق‌ايلرو ده استقبال وبيك نفرمعلم تفنك انداز ايله آلاى كوستروب اطرافنى‌احاطه‌ايدرلر وبوجهتله‌دره‌بكى نه‌صورتده‌حكم‌ايدرايسه محصل مقاومته‌قادراولەمديغندن ضرورى اولوجهله عمل وحركت ايلمكه مجبور اولور وكذلك نفس طربزونه دخول ايده‌جك وزراى عظام حضراتى دخى استقبال واوچ بيك بش بيك نفرات ايله آلاى كوستروب قورقودورلر ، حكيم‌زاده مرحوم على پاشادن برو بر وزيردن قورقامشلردر ديو نقل ايدرلر . » ديه تفصيلات ويرمشدر .

« ايماى ترهات بلدان » كتابى ممالك عثمانيه‌نك بعض جهتلرينك احوال جغرافيه‌سندن باحث بر اثردر . مجرتك اون اوچنجى عصرى ابتدالرنده تأليف ايدلمشدر . بو اثرك نسخهٔ يكانه‌سى على اميرى افندى حضرتلرينك نزدنده موجوددر .

مقوله‌سندن پك چوق تفنك انداز اقامه ایدوب منتهیٔ مقاومت‌وبوصورتله اعلان عصیان وشقاوت ایلدیلر . ابوبکر پاشا معیتنه تعیین اولنان جانیك محصلی ، قسطمونی متسلمی ، آماسیه وجانیك سنجاقلرنده واقع یکیچری سردارلری وکتخدالری و اولدقجه قوتلی بر قوهٔ عسکریه ایله اورایه یاقلاشدقده ارائه اولنه‌جق حرکت شدیده‌نك اراقهٔ دمی موجب اوله‌جغنی کوردیکندن تدابیر حکیمانه‌یه مراجعت ایتدی . نصیحت نامه‌لرله مجتمعین ایچروسنه آدملر ارسال ایلدی . بونك اوزرینه مجتمعین ارائه ایلدکلری حرکات عصیانیه‌دن طولایی اظهار ندامته باشلادیلر . متغلبه واشقیا بونی کوردکلرنده فرار ایتدیلر . اهالینك سوز صاحبی اختیارلری پاشانك یانه کلدیلر . پاشا آنلرله موقع اجتماعه‌واردی . بقایا تحصیل ایدلدی . لکن ابوبکر پاشایه طرف حکومتدن ویرلان فرمانده از اله‌لری کوستریلان متغلبه‌واشقیانك فراری جهتیله‌اخذودردستلری ممکن اولمه‌مدیغندن اهالی بونلری اله کیردکجه اخذ ووالیه کوتورمکی التزام ، بوندن بویله نقض عهد واقع اولوب خلافی ظهور ایدر ایسه کندی رضالریله حجتلرنده تعیین اولنان مبالغی تسویه ایلك اوزره نذره تعهد ایتدیلر (سنه ۱۱۳۵) [۱] .

بوصورتله قسطمونی سنجاغنك نظامی اعاده اولندی ، صره‌طربزون طرفنه کلدی ؛ لکن اواثناده ظهور ایدن ایران سفری بوخصوصك تأخیرینه سبب اولدی .

نفس طربزون شهرنده تمایز ایدن « سیدی آغا » نامنده برکمسه ایله شهر مذکور حوالیسنده بولنان « قزغانجی اوغلی حسین » آره‌سنده منافرت وار ایدی . بونلرك هرایکیسی دخی اولحوالیجه دره بکی دنیلان متغلبه کروهندن ایسه‌ده سیدی آغا مرکز ایالتده بولندیغندن حکومته بردرجه‌یه قدر مطیع ومنقاد اولوب قزغانجی اوغلی حسین ایسه حرکات

[۱] مذورات دفتری .

سابقه وحالیه‌سنه نظراً حکومتجه شقی عد اولنان کروهدن ایدی .

حسین آچه آباد ناحیه‌سنك (پولاطانه ـ پولتخانه) نام قریه‌سی اهالیسندن اولوب اوائل حالنده باشنه اوچ درتیوز آدم جمع ایده‌رك براً وبحراً قطع طریق وقتل نفوس وخانه‌لر باصدیروب نهب اموال ایتمك اوزره ایشه باشلامش یوماً فیوماً عداوت وطغانی متزاید اولمش ونهایت طربزون حوالیسنده‌کی ارباب شور وشغبی تماماً زیر لوای شقاوتنده جمع ایله اوجوارده‌کی قضالره مستولی اولمش ایدی .

سیدی آغا ایله حسین آراسنده ظهور ایدن منافرت نهایت مبدل محاصمت اولدی . او اثناده طربزون والیسی « قره مصطفی پاشا » ایران سفرنده اولدیغندن ولایتده طرفینك مصادمه‌سنه مانع اولهجق مأمور دولت بولنمدیغی کبی مرکز ولایت اولان طربزون شهری دخی ضبط وربطدن حالی ایدی. حسین اداره‌سنده اولان بتون اشقیایی طوپلایوب یوریدکده سیدی آغا مقاومتك عدم امکانی حسی ایدرك طربزون قلعه‌سنه قپاندی. حسین قلعه‌یی برقاچ کون محاصره وتضییق ایتدکدن صوکره اهالیٔ بلده‌دن طرفکیری اولانلرك اعانه‌سیله قلعه‌یه فرجه‌یاب دخول اولدی . سیدی آغانی الهکیره‌مدی ایسه‌ده اهالیدن طرفداری وکندیسنك مخالفی اولانلر حقنده انواع تعدیات اجرا ایتدی . مظلومین درسعادته تظلم حال ایتدکلرندن مرکز ولایتك ضبط وربطنه عدم اهتمام قباحتیله والی قره مصطفی پاشا عزل ایدلدی . یرینه آزاق محافظه‌سی شرطیله اوزی ایالتنه متصرف اولان « بکلی مصطفی پاشا » تعیین اولنه‌رق آسایشك اعاده‌سنه مأمور اولدی [۱].

بکلی مصطفی پاشانك وصولی اوزرینه قزغانجی اوغلی الندهطوتمقده اولدیغی طربزون قلعه‌سنی ترك ایده‌رك فرار واختفا ایتدی . مصطفی

[۱] ۱۱۳۸ سنه‌سی رمضانك یکرمی‌یدنجی کونی تعیین ایدلمشدر . چلبی زاده عاصم : ذیل راشد ؛ ص ۳۷۹.

پاشا شهرك درون وبیرونده اولان اهالیدن بوایشده مدخلی بولنانلرك اکثریسنی جرملرینه کوره اعدام وتأدیب وتعزیر مثللو جزالرینی ترتیب ایله تجزیه ایتدی و احوال ولایته نظام ویردی [۱] .

بو صورتله اهالیٔ ولایت آراسنده‌کی اویغونسزلق صورت موقته‌ده انقطاع پذیراولدی. لکن براز مدت صوکره ایران سفرینك دیکر برحاله انقلابی اوزرینه طربزون والیسی بکلی مصطفی پاشا دخی اوجهته تعیین اولنه‌رق ولایتدن غیبوبت ایتدیکندن اهالیٔ ولایت آره‌سنده‌کی اولکی منافسه ومحاصمه وبونك نتیجه‌سی اولان شقاوت کمال شدته تکرار علوریز اشتغال اولدی .

قزغانجی اوغلی حسین والی بکلی مصطفی پاشانك کوستردیکی بطش وشدتدن طولایی طربزون حوالیسنده بارینه‌میوب قریه فرار ایتمش ایدی. صاحب اولدیغی ثروت و یسار سایه‌سنده قریم خانی ومملکتك اعیان وخاندانی ایله معارفه پیدا ایده‌رك خیلی‌زمان اوراده امرار اوقات ایتدی. والینك غیبوبتندن طولایی طربزونده احوال سابقه‌نك عودتی طرفدارلری جانبندن بیلدیرلدکده اولجه بولندیغی محله عودت ایلدی . معاملات سابقهٔ شقاوتکارانه‌سنه تکرار باشلدی.

بو اثناده اوف و جوارنده واقع قضالر اهالیسی متغلبه‌لرك مظالم وتعدیاتی صوك درجه‌یه واردیغندن بحثله یکزیان اوله‌رق درسعادته شکایتنامه‌لر یاغدیرمغه باشلدیلر. بوصورتله آچیلان مجرای شکایت توسع ایتدی. طربزون ایالتنك هرطرفندن احوال مذکوره‌دن طولایی تظلمات وقوع بولدی .

بونك اوزرینه متغلبه‌دن اولدیغی حالده بر درجه‌یه قدر تجاوزده بولنمیان « جمشیدزاده محمد » مستقلاً ضبط ایتمك اوزره طربزون متسلمی نصب ایدیله‌رك محال مذکوره‌ده اجرای شقاوت وتخریب بلاد ایدن

[۱] دیوان همایون مهمه دفتری ؛ نومرو : ۱۳۵

متغلبه‌لرك قهر واستیصالی، ترتیب جزاسی ایله محافظهٔ نظامنه مأموراولدی. نفس ایالتده واقع کتخدایرلری و یکیچری سردارلری ونفراتی وولایتك اعیان وایش ارلری و سائر حرب وضربه قادر اولنلری معیتنه تعیین ورأی وتدبیرندن خارج وضع و حرکت ایتمامك اوزره تنبیه ایدلدی. حتی والیٔ ولایت جانبندن بیورلدیسی ایله متسلمی و یاخود آخر بر خصوص ایچون آدمی کلسه‌بیله قطعیاً هیچ برشیئه مداخله ایتدیرمامسی فرمان اولندی. امرینه تقویت ویرمك ایچون «خاتونیه» اوقافی تولیتی دخی عهده‌سنه توجیه ایدلدی.

جمشید زاده بوقوتله اشقیادن بعضیلرینی اخذایدوب جزالرینی ترتیب وسرمقطوعلرینی آستانه‌یه ارسال‌ایتدی و بر درجه‌یه‌قدر اشقیا تجاوزاتی منع‌ایتدی. لکن متعاقباً خاتونیه‌اوقافی تولیتندن طولایی قزغانجی‌اوغلی‌ایله آرالرنده منافرت ظهور ایتدی.

مابعدی وار

محمد عارف

متنوعه

یلدیرم سلطان بایزید خان اول دورنده مصره سفارتله کوندریلن سفر شاهك وفاتی

دولت ایلخانیه‌یه کوسترديکی مقاومت دلیرانه‌دن طولایی مصرده کی ممالیك اتراك دولتی یدنجی وسکزنجی عصر هجریده عالم اسلامك مظهر حرمت وتوجهی اولمش ایدی . ایلك سلاطین عظام عثمانیه بودولت ایله مناسبات سیاسیه‌ده بولنمشلر وایلچیلر کوندرمشلر ایدی .

سلطان اورخان وسلطان مراد خداوندکار زمانلرنده مصره عثمانلی ایلچیلری کوندرلمش اولوب خداوندکار دورنده کوندریلن سفیر « یازیجی اوغلی » نك عودت ایتدیکی وملك مصردن برچوق هدیه‌لر کتیردیکی نشری تاریخنده محرردر. منشآت فریدون‌ده مندرج ۷۹۳ سنه‌سی شوالی تاریخلی یلدیرم بایزید خانك جوابنامهٔ همایونلرنده مصر ملکینك نامه‌سنی کتیرن سعدالدین سعدالله البریدی‌نك عودتندن بحث ایدیلیور .

یلدیرم سلطان بایزیدخان اول جانبندن مصره کوندریلن قاضی زین‌الدین سفر شاهك ۷۹۸ سنه‌سی جمادی‌الاولاسنك عشر اخیرنده ارتحال ایتدیکنی بدرالدین محمود عینی تاریخ مشهورنده یازمشدر .

سفرشاه مدت کثیره مصرده تحصیل علوم ایتدیکدن صکره بلادرومه یعنی آناطولی‌یه عودتله دولت عثمانیه خدمتنه داخل اولدیغی وبو دفعه سفارتله مصره کلوب آز مدت صکره ارتحال ایلدیکی ومومی‌الیه‌اولدقجه ارباب فضیلتدن ایسه‌ده کندیسنی مرتبه‌سنك فوقنده کوردیکی تاریخ مذکورك جملهٔ روایاتندندر .

مصر ملکی جانبندن یلدیرم بایزیدخان اوله کوندرلمش اولان طولو بن علی شاهك سکز یوز سنه‌سی ربیع‌الاولنك اون طقوزنجی جمعه کونی مصره عودتنی ینه عینی یازییور .

بو تاریخدن صکره‌ده عثمانلی پادشاهلری طرفلرندن مصر چرکس ملکلرینه وبونلردن سلاطین عثمانیه‌یه ایلچیلر کیدوب کلمشلر وکلوب کیتمشلردر .

مصره کوندریلن الك صوك عثمانلی ایلچیلری یاوز سلطان سلیم خان اول طرفندن مصرك فتحندن پك آز اول ارسال قلنان روم ایلی قاضیعسکری زیرك زاده رکن‌الدین افندی ایله قراجه پاشادر .

احمد توحید

جایز دکلدر [اما] قسمت اولنوب حصه‌سی متعین اولدقدن صکره فوت اولسه انوك حصه‌سی ایچون سواری [سائر قرنداشلرندن] طاپو طلب ایده بیلور اکر اخره ویرلدکدن صکره حی اولان قرنداشلری اخر ویردوکن ویرورلر ایسه اکا ویرملر

و [قراده] او یری طاپوسی اعلاسی الیدن زیاده النمیه واوسطدن قرق ویا اوتوز اچه النه ادناسندن یکرمی ویا اون اچه النه

سپاهینك خاصه چفتلکی و خاصه یری حکمی اولدرکه طاپولامقله کیمسه‌یه ملك اولماز طاپوسی جایز دکلدر

صاحب تیماردن هرقنغیسی که اچه‌یه طمع ایدوب کندو زمانینده اول اصل یری طاپویه ویرسه کندو زمانینده طاپو اوله ویردوکی کمسنه انجق اول تیمار [صاحبی] زمانینده تصرف ایدر اول سپاهی نزاع ایدرمز اما کندودن صکره تیمار کیمه منتقل ولورسه طاپویی اول بوزار کندو دخی بوزسه اولور

سپاهینك خاصه چفتلکندن غیری و یرلردن غیری رعیتلك یرلر عرفه موافق طاپولندقدن صکره طاپویه آلان کمسنه [نك] ایروق [۱] الندن النماز وطاپو اوزرینه طاپو اولماز نکاح اوزرینه نکاح اولمدیغی کبی

وشول رعیتلك یرلرکی صاحبلری فوت اولوب ویا جلای وطن ایدوب محلول قالور تیمار اری کندو تصرف ایدر کندو چفتن سورر ویا اورناغه ویرور و بونك کبی یرلردن ال چکوب ینه طاپویه ویرسه جایزدر سپاهی کندو کندودن تصرف اتمکله خاصه اولماز فی‌نفس الامر رعیتلك یرلردر حتی عوارض [۲] واقع اولسه

---

[۱] بو کلمه آرتق اداتی مقابلنده استعمال ایدلمشدر

[۲] « عوارض » دولت عثمانیه‌نك ازمنهٔ فتوحاتنده احوال فوق‌العاده وبالخاصه حرب سبیله اهالیدن تحصیل اولنان غیر مقنن بر ویرکو ایدی. بعده مذکور ویرکو بونام عمومی آلتنده برلشمك اوزره برچوق قسملره انقسام ومقنن بر شکل اکتساب ایتدی . لسان حکومتده تعبیر مخصوصی « عوارض دیوانیه » ایدی .

اول سپاهی تصرف اتدوکی چفتلك یری بللو رعیت ادینه اضافت اولنوب فلان یریدر دیو رعیتلر اراسنده عد اولنمش اولسه سپاهی اولان اول یر ایچون عوارض بلاسن [یخسوللە] بیله چکمك کرکدر مکرطول زمان ایله متعاقب دفترده سپاهی النده قید اولمش اولا رعیتلك یرلرینك جملهسندن چقمش اولا بو اعتبار ایله خواصك جملهسندن اولوب خاصه حکمنده [اولور]

ولایت قرمانده تقاعد اتمش سپاهیلره سابقا رسم چفت وبناك وجبابناك وسایررسوم [و]عوارض قیداولنوب شهزادهیه خاصه یازلمش ایمش صکره درکاه معلادن رسم چفت و بناك وجبابناك و سایر عوارض اسکی سپاهیلردن رفع اولنوب همان عشر وسالارلق و رسم اغنام ویرمك امر اولندی زیاده نسنه طلب اولنمیه

و بر تیمارده قیو و باغ و باغچه و قوان واسیاب اولمیوب صکرهدن حادث اولسه عشر ورسوم صاحب تیماره متعلقدر

وهرکاه ولایت محروسهده عذب [۱] واقع اولورسه سوباشیلر وتیمار ارلری رعیتلرین قاضی قاتنه احضار ایدوب قاضی یازوب پادشاهك امرینی یرینه قویالرتمرد ایدن کمسنهلری بیله قوشیلان قول مطیع ایدیویره

و تیمارده حاصل قید اولنان دکرمن خراب اولسه صاحب تیمار دکرمن اسّنه یاپمق تکلیف ایده قدرتی اولوب قدرتیله یاپمز ایسه اوزرینه

---

[۱] متن قانوننامهده یا کلش یازیلان بو کلهنك طوغریسی « عزب »در، بکار معناسنهدر . دولت عثمانیهنك فتوحاتی زماننده کی سفرلرده استخدام ایتمك اوزره طوپلادیغی عسکره دخی عزب دینلور ایدی . بونلر بعده برصنف مخصوص حالنه کیرهرك محربهده قوللانیلیرلردر . ∞ بوقانوننامهنك دیکر نسخهلرنده کلهٔ مذکوره موقعنده عوارض لفظی محررلردر . مادهنك مألنه نظراً عوارض کلهسنك طوغری اولدیغی مستبان اولیور. زیرا زماننك تعبیر مخصوصنجه ممالك محروسهده عزب واقع اولماز چاغیریلور ایدی . واقع اولق یعنی طرح ایدلمك عوارضه مخصوص ایدی .

اولان [رسمی] سپاهی [یه] حکم ایدرلر یاپمغه ورسم ویرمکه قدرتی اولمز ایسه قاضی معرفتیله اخره صاتارلر اخر یوریدوب رسمن ویره

و سربست تیمارلرده [۱] مسلم و یورکان خداوندکاردن غیری رعایا دوتدقلری یوه [۲] وعبد ابق وجاریه مژده‌لری [۳] صاحب تیمارکدر مدت عرفیه‌لری تمام اولدقدن صکره پارارلرده قاضی معرفتیله بیع من یزید

[۱] قدیماً ممالك عثمانیه‌ده بولنان تیمارلردخی سربست اولوب اولمامسی جهتلریله ایکیه تقسیم اولنور واوصورتلرله توسیم ایدیلور ایدی. سربست تیمارك دیکرندن واسطهٔ تمایزی «رسوم سربستیه» تعبیر ایدیلان رسملرك صاحب تیماره عائد اولهرق طرفندن استیفا ایدلمسی ایدی. رسوم مذکوره جرم وجنایت، عروسانه رسملریله کوله وجاریه مژده‌لرندن عبارت اولوب دفترده مقید بولنور ایدی. آشاغیده‌کی حاشیه‌ده ایضاح اولنان یوه رسوم سربستیه‌دن معدود اولمیوب دفتره نه‌صورتله یازلمش ایسه حقنده او وجهله عمل اولنور ایدی. سربست اولمیان تیمارلرده مستقل یازلمدقجه مژده‌لر آلنماز ایدی.

[۲] یوه صاحبی معلوم اولمیه‌رق بولنان ویاخود طوتیلان حیوانات اهلیه‌یه تسمیه اولنور ایدی. لسان قدیمزده مستعمل (یاوه) کله‌سی غائب، ضایع معناسنی دخی افاده ایتدیکندن بوکله‌نك یوه کله‌سی ایله مترادف ویاخود مرور زمان ایله یوه‌نك یاوه اولدیغی ظن ایدیلور. آناطولینك بعض محللرنده الآن بولنان وصاحبی مجهول اولان حیواناتك محافظه‌سنه مخصوص «یاوه خانی» دنیلن محللر واردر.

[۳] صاحبندن فرار ایدن کوله ویاخود جاریه دیکر بر محلده طوتلدقده ماده‌ده بیان اولنان مدت عرفیه‌سنجه محافظه اولنور، بومدت ظرفنده صاحبی کلور ایسه مژده‌سنی وکرك کوله وکرك جاریه‌نك حفظ اولندیغی زمانه عائد اولهرق قاضی‌نك تقدیر ایلدیکی نفقه‌سنی ویرر وکوله ویاخود جاریه‌سنی آلیر ایدی. کوله وجاریه‌نك قاچدیغی محلك طوتلدیغی یره اوزاقلغی برکونلك ایسه اوتوز، ایکی کونلك ایسه آلتمش؛ اوچ کونلك ویا دها زیاده ایسه یوز آقچه اخذ اولنور ایدی که «کوله وجاریه مژده‌سی» تعبیر اولنان بودر. قاچدیغی محل اوچ کوندن نقدر زیاده اولور ایسه اولسون یوز آقچه‌دن زیاده آلنماز ایدی. اکر مدت معینه تمام اولوب صاتلمش ایسه صاحبی اصحاب مناصب ویاخود زعیم وارباب تیمار وبلوك وسائر عسکرخلقی کبی خنکارقولی اولدیغی حالده کوله ویاخود جاریه‌سنی صاتین آلاندن کیری آلور، بونلردن غیری کمسه‌لر اشترا ایدندن کیری آله‌ماز، یالکز بهاسنی اخذ ایدر ایدی.

اولنوب صاتلان قوللك و جاریه‌نك و دوابك بهالری اصحابی ظاهر اولنجه بر امین یرده امانتدن قبض اولنمق قانون قدیمدر

مدت عرفیه‌دخی قولده وجاریه‌ده اوچ آیدر ودوابده بر آیدر بهالوسنده نصف مدت عیده عائددرکه بریجق آی اولور

و رعایا دوتمه‌سنده اعتبارسربست تیمارده درسربست[اولیان] تیمارلرده کندونك رعایاسیله [غیرك] رعایاسی دوتمه‌سنده فرق یوقدر

بعده حکم شریف وارد اولوب قاچقون طپراغه تابعدر قنی طپراقده دوتلدیسه جعل[۱] انوکدر اقرارغیری طپراقده ایدوکنه اعتبار اولنمیه دیو فرمان اولنمشدر دفترده بوخصوص تعیین اولمدوغی تقدیرجه میرلوایه ویاخود سر باشیلر[ه ویاخود] معمول [اولیکلمش اسلوب] اوزره تصرف اولنور دفترده اعتباردده اقوی در اندن صکره معمول اولیکلدوکی اوزره عمل اولنمق مرعیدر

ویایا ومسلم ویورکلر دوتمالری داخی بو اسلوب اوزره معمولدر اما سنجاق بکنه متعلق اولدوغی خصوصنده کندولرك سنجاق بکنه متعلقدر

---

[۱] جعل یوراده بدل مقابلنده استعمال اولنمشدر. معمافیه بوکلمه اصطلاح شرعیٔ مالیدندر. تکالیفك اقسامندن ایکنجیسی اولوب غیرمشروع بولنان تکالیف عرفیه‌نك منقسم اولدیغی ایکی قسمدن برنجیسی اولان تکالیف عادیه‌نك لسان شرعیده مقابلی جعل ایدی. جعل غیرمشروع اولدیغی حالده جهادایچون ضروری اولدرق موقتاً طرح اولندیغندن مشروع عد ایدلمشدر. دولت عثمانیه داخلی وخارجی غائله‌لردن هیچ بر وقت قورتیله‌مدیغندن جعل مقابلی اولدرق طرح اولنان وایلك اول عوارض ومؤخراً تشعب ایده‌رك امدادیهٔ سفریه وحضریه وسائره نامله‌رینی آلان تکالیف موقت طرزنده قالمیه‌رق دائمی شکلنی اخذ ایتمش ایدی. قانوننامه‌نك دیکر نسخه‌لرنده بعده کلمه‌سندن فرمان اولنمشدر کلمه‌سنه قدر جمله موجود بولنمدیغندن ومألی دخی مفاد ماده‌یه بردرجه‌یه قدرمخالف اولدیغندن بونك مادهٔ مبحوثه‌یه ذیل اولدیغی آکلاشیلیور.

باجی و بیت المال ومال غائبی و مال مفقودی بیان ایلر

بیت المال ومال غایب ومال مفقودی مقاطعه‌یه آلان کمسنه‌لره شویله اعلام ایلمك کرکدرکه بریرده بیت المال واقع اولسه واقع اولدوغی کبی قاضی دفترینه یازیلوب بیت‌المالجی‌یه تسلیم اولنه وارث معلوم اولوب اول وارثك داخل مملکتده مکانی معلوم اولوریسه دفعی بیت المالجی‌یه ویرلمیه بلکه وصی‌النده آتی آی مقداری طوره اکر وارثی کلمز ایسه بیت‌المالجی یه تسلیم اولنه صکره وارثی کلور ایسه بیت المالجیدن اله واکر وارثی خارج مملکتده اولوب مکانی معلوم اولمز ایسه اول کمسنه‌یه مفقود دیرلر انوك متروکاتی وصی النده بریل مقداری طوره اندن صکره بیت‌المالجی‌یه تسلیم ایلیه

مال غائب و مال مفقود دیو بیت المال ایله بیله مقاطعه‌یه ویریلن ترکهٔ میت اولاندر اوندن چیقوب سفر ایدن کشینك دکلدر یاخود مالی امانت قویوب کیدنك دکلدر

وقونیه‌ده بر یلده اوچکز پول چیقاروب ولایته [طرح] ایدرلر ایمش اول جهتدن فقرایه حیف اولور ایمش کرکدرکه قانون سلطانی موجبنجه [یلده] بر دفعه پول چیقاروب صرافلر ایله شهره کوندره‌لر [صاته] یخسوللره طرح ایتمه‌لر پولی بقر نرخنه الالرمن بعد بو ذکر اولنان قوانین موجبنجه عمل ایده‌لر [بو قانوندن تجاوز ایتمیالر] تجاوز ایدنلری قضا[ة] ولایت منع ایده‌لر [منعله ممنوع اولمیوب عناد ایدنلری درکاه معلایه عرض‌ایده‌لر الا ولایت قاضیلری معاتب اولور]

طشره‌دن کلن متاعك رسمن بیان ایلر

طشره‌دن مسلمان وکافر کلوب [کبه] وکینك وکون و یوك و بال

وياغ وبونلره بكزر هر نه وَاريسه كتورب صاتەلر قرق اڤچەدن بر اڤچه النه

وقماش يوكندن وبز واپليك وچوقه وكتان وپنبه وقالای وقورشون وبونلره بكزر نه واريسه يوكدن ايكی اڤچه النه

وترفانده يمش يوكندن بر اڤچه النه يمش بول اولیجاق ايكی اڤچه النه اوچ يوكدن

وچره يوكندن برصورتی [۱] و ياخود بر پاره چره النه

واشك يوكی [اودون] قلعەيه كيرسه قاپوجی رسم براودون اله

وصغير صاتلسه ايكی اڤچه الاندن وايكی اڤچه صاتاندن النه

وقپانده طارتلن طوارده قنطاردن ايكی اڤچه النه بر [اڤچه] الاندن وبر اڤچه صاتاندن النه

وطشره‌دن قيون كتوروب بوغزليوب صاتسه ايكی قيونه براڤچه‌النه

ويرلو قصاب بوغزلسه درت قيونه براڤچه النه

وملك صاتلسه باج يوقدر يعنی باغ ودكرمن واوكی وكويلرده هرنەكم صاتلسه باج يوقدر

وبر كمی يوكندن يوز اوتوز اڤچه النه

وبرعربه صوغاندن درت اڤچه النه وبرعربه بالقدن سكز اڤچه

وبرعربه پرنجدن داخی سكز اڤچه النه

وبر اسير صاتلسه ايكی باشدن درت اڤچه النه ايكی الاندن وايكی صاتاندن النه

افلاقدن وفرنكدن ودوبرونيكدن [۲] وغير يردن هر نه كلورسه يوزدن ايكی اڤچه النه

وبر عربه تحته‌دن بر تحته النه

---

[۱] صورتی كلەسنك معناسی بولنەمامشدر . معمافيه قانوننامه نسخەلرينك بعضيسنده « بوصورتی » شكلنده يازلمشدر .

[۲] قديم راغوزه جمهوريتی .

وشهره کلان بر فوچی سوجیدن[۱] اون بش اقچه النه
وخنزیر بوغازلنمق ایچون بسلنسه خنزیر باشنه براقچه النه ویاباندہ یورویمك ایکیسندن بر اقچه النه

ودمور کوره‌لرنده[۲] قرددکیز کنارنده قوم‌جمع‌ایدوب یویوب‌امکلر کچوب دمور حاصل‌ایدرلر ایکی مازونه[۳] براقچه النه کیمه یازلمش ایسه وعامهٔ مواطن‌ارکلی و[قو] زپه توابعنده کمسنه‌نك آدینه قید [اولنمیلری] سنجاق بکی عاملری تصرف ایده کلمش هر مازونه بر اقچه الورلار ایمش دفترده خارج زوائد یازلمشدر

قانون ولایت سمندره وغیره

سمندره اسکله‌سنده انکروس ولایتندن کمی ایله صو یوزندن متاع کلسه و کیتسه بیك‌اقچه‌لق طواردن خداوندکارایچون اوتوزاقچه وسنجاق بکی‌ایچون اللی اقچه النه

وطوز کلسه هر قطعه‌سنه پادشاه عالمپناه ایچون برر اقچه ویوزقطعه‌ده بر قطعه سنجاق بکی ایچون النه

وغزاة کتوردوکی اسیردن یکرمی بش اقچه النه[٤] وبرودن ازادایدوب اونکروسه کیدن اسیردن یکرمی بش‌اقچه النه وقاپودان دخی یکرمی بش اقچه اله

---

[۱] قدیم ترکجه‌ده شراب دیمکدر .

[۲] معدن اوجاغی معناسنه‌در .

[۳] قوم ایچندن جمع اولنان دمیر ذراتنك اولچمه‌سنه مخصوص اولان « مازون » حقنده عتیق حساب‌وسائره کتابلرنده معلومات بولنه‌مدیغندن مقداری آکلاشیله‌مامشدر .

[٤] قانوننامه‌نك دیکر نسخه‌لرنده یکرمی آقچه اخذی محرردر .

امر پادشاهی ایله دارالحربه آقین واقع اولسه غزاتك آتلرندن بکلکه اوچر اقچه النه وکتوردوکلری اقتارمادن وصغیردن دردر اقچه النه وخنازیرك ایکیسنه برر اقچه النه

صو یوزندن اونکروس ولایتنه بوش فوچی کیتسه اون ایکی اقچه النه وسنجاق بکی داخی دردر اقچه الوب قاپودان ایله اولشه‌لر

وطونه‌ده آولانان بالقدن یکرمی اقچه لقدن ایکی اقچه النه میری ایچون وسنجاق بکی داخی برر اقچه الوب قاپودان ایله اولشه‌لر

وایللوکدن[١] ذخیره کلوب طونه‌دن سمندره‌یه چیقسه چووال باشنه برر اقچه پادشاه ایچون النه اکر طونه‌دن کلوب سمندره‌یه چیقسه ایکی چووال باشندن برر اقچه النه بر اقچه داخی سنجاق بکی ایچون النه

ویاغیلقدن[٢] کلن وکیدن باررکان کمیسندن مقدما بر فلوری النوب سنجاق بکی ایله قاپودان اولشه‌لر

وحبوبات یوکندن که ایللوکدن کله چووال باشندن سنجاق بکی ایچون برر اقچه باج النه وبر عربه تحته‌دن ایکی اقچه وبر عربه اغاجدن داخی ایکی اقچه النه

وصاتلان خنازیرك برینه ایکی اقچه النه

وصاتلمغه کلن اوتلوق عربه‌سندن بر اقچه النه واودون عربه‌سندن بر اقچه النه

وعربه [ایله] کلن طوزدن سکز اقچه النه

وشهردن طشره کیدن آت یوکندن هرنه اولورسه قماشدن وبالقدن وغیریدن که شهرده باغلنوب کیده ایکیشر اقچه باج النه

---

[١] قدیم تورکجه‌ده « ایل » مملکت ، « ایللوك » ویاخود « ایللیك » داخلی مملکت معناسنه ایدی .

[٢] اسکی تورکجه‌ده « یاغی » یاخود « یغی » دشمن ، « یاغیلوق » یاخود « یاغیلق » دشمن مملکتی معناسنه ایدی . بومناسبتله ممالك خارجیه‌یه دخی تسمیه اولنمشدر .

ایللوکدن ویاغیلقدن صو یوزندن وقره‌دن فوچیله سوجی کلسه صاتاندن اون بش اقچه الاندن داخی صاتاریسه اون ایکی اقچه النه اکر خمر شهردن طشره چیقسه فوچی باشندن دردر اقچه النه

[قانون قپان] سمندره

سمندره‌یه کلان بالدن ویاغدن و پنیردن فی‌الجمله مأکولات قسمندن هرنه واقع اولوریسه موزوناتدن اولا وقبانه کلوب وزن اولمدین صاتلسه آت یوکندن درت اقچه رسم‌النه واکروزن‌اولوب صاتلسه [هر]قنطاردن ایکیشر اقچه النه وتیمورك قنطارینه صاتاندن التیشر اقچه رسم النه

قانون نهر موراوه وغیره

موراوه ودرین وابره صویندن کمی‌ایله کچن اتلونك [اتی] باشنه بر اقچه‌النه هرایکی‌یایه دخی براقچه‌النه وهرعربه‌دن‌تکرلك باشنه براقچه‌النه وهر فوچیدن دردر اقچه النه وات یوکندن ایکی اقچه النه وایکی‌قویوندن براقچه‌النه . ودرت قوزیدن براقچه النه خنزیرك هربرینه برر اقچه النه

وکچن اتلو اوچ کونه دکین کیروکلسه [تکرار] نسنه النمز واوچ کوندن صکره تمام رسمن ویره

وموراوه صویندن‌سنجاغ بکنه حاصل[قیداولنان] کوللردن‌طالیاندن حصه [اولنان] بالقلرك نصفی‌النه وسپاهیلر[ه] قید اولنان کوللردن اولنان بالقدن عشر النه

مطلب مأكولات وغيره

اوندن وبغدايدن وارپه‌دن وعلفدن فى الجمله حبوباندن هر يوكدن صاتلغه كلن [قيونك] ايكيسندن بر اڭچه النه

وكفره كفرندن[١] صكره التى هفته‌يه‌دك كلان قوزيدن نسنه النمز صكره ايكيسندن براڭچه النه و بر صغيردن ايكى اڭچه النه

و برصغير دريسندن ايكى اڭچه النوب خنزير دريسندن بر اڭچه النه اولوسنه ايكى اڭچه النه

وبريوك طوز وپينر وبال كلسه التيشر اڭچه النه وطوز پاره ايله كلسه دردر پاره‌يه براڭچه النه

اونبش اڭچه‌لق ياغ قرنندن [٢] براڭچه النه

وچوقه‌نك هر پاصتاو[٣]ندن اون ايكيشر اڭچه النه وديكلمش چوقه‌قفتانندن ايكى اڭچه النه

وبريوك زيت ياغندن اون ايكى اڭچه‌النه

وبريوك قرو بالقدن التيشر اڭچه النه وياش بالق يوكندن دردر اڭچه النه

وبر كوكلك‌لك بزدن براڭچه النه

وكتان يوكندن دردر اڭچه النه

وهر كبه‌دن برر اڭچه النه

وبويالو ويا [اق] قفتانلق عبا كلسه [هر قفتانلغندن] برر اڭچه النه

---

[١] پرهيز كبير وآندن صوكره اولان بيوك يورطى مراد اولنيور .

[٢] قديماً ياغلرك وضع اولنديغى قيون واوكوز دريلرندن معمول طولومله قرن دينلور ايدى . بونلر يقين زمانلره قدر آناطوليده مستعمل ونام مذكور ايله ياد اولنور ايدى .

[٣] ياخود پاستاو . لسانمزه مجارجه‌دن انتقال ايتمشدر . اوجى يالديزلى چوخه طوپى معناسنه‌در . قديم استانبول وغلطه دلاليه قانوننامه‌سنده هرپاستاو چوخه‌نك اللى آرشون اولمسنك عادت اولديغى بيان ايدلمشدر .

وشلغم وصوغان یوکندن ایکیشر اقچه النه
وچره یوکندن [برپاره چره] النه
بریوك دمیردن التی اقچه النه امامعدن مصالحی ایچون کلن دمیردن نسنه النمز
قصابلرقیون ویاصغیر بوغازلسه‌لر نسنه النمز وتحته واغاچ وقورشون باجی النمز
بومذکوران طشره کیتسه نسنه النمز
اما سرم جانبه کیدن کاربان سمندره‌سنجاغنك هرکوشه‌سندن ابریشم ویا[بوبر] ویا بقاصی [۱] التسه‌لر هریوکدن سنجاق‌بکی ایچون بررفلوری النه وبریوك زردوادن وسکساردن ویاقوزی‌دریسندن یکرمی‌اقچه‌النه
واوجانبدن بارکیر کتورسه‌لر التیشر اقچه وصغیر کتورسه‌لر ایکیشر اقچه وطوز کتورسه‌لر هراللی اقچه‌ده درت اقچه النه
وذکر اولنان رودنیك وسره‌برنجه معدنلرند[ه] ویا [آنلره] متعلق اولان اوجاقلرده کمور یاقسه‌لر سپاهیلر الا افلاقلر ایچنده یاقانلردن سنجاق‌بکی اله ورودنیك توابعنده اولان سنجاق بکی خاصلرندن ات یوکیله خمر صاتلسه هریوکنه برر اقچه النه

رسم چفت وبناك رسم اغنامی واسیابی بیان ایلر

رسم چفت تام چفتلك [۲] اوزره قید اولنان کمسنه‌لردن اوتوز التی اقچه‌در ونیم چفتدن نصف ذلك

---

[۱] یاخود بوغامی . برنوع آستار وآستارلق بز دیمکدر .
[۲] قدیماً خاص تعبیر اولنان غایت محصولدار یردن یتمش سکسان، اوسط اولان محلدن یوز؛ ادنا بولنان یردن یوز اوتوز ویوزالتی دونم برچفتلك اعتبار ایدیلوردی . نیم چفت محللرینه کوره بونلرك نصفی ایدی . دونم دخی طولاً وعرضاً قرق خطوهٔ متفارقه ایدی .

اما لواء حمیده رسم چفت تمام چفتلك اوزرینه قید اولنان رعیتدن قرق ایکی اچه‌در نیم چفتدن نصف ذلك سربست اولیان سپاهیلر تیمارندن یکرمی یدی اچه سپاهینك اون بش اچه سنجاق بکنکدر بعض نواحیده سپاهی یکرمی یدی اچه الدقدن صکره سنجاق بکی انجق التی اچه الور و بعض نواحیده بتون چفتلودن یکرمی یدی اچه سپاهی و اوچ اچه سنجاق بکی و اون ایکی اچه سو باشی الور نیم چفت نصف ذلك‌در اسلوب مذکور اوزره

واکیردر حصار ارنلری تیمارنده رسم چفت اللی یدی اچه حق سپاهی یکرمی یدی اچه و حصاره عشر ـتورمکچون اون بش اچه وحق سنجاق بکی اون بش اچه‌در انطالیه وقره حصارارنلری اوتوز اچه تمام چفتلودن و اون بش نیم چفتلودن الدقدن صکره عشرلرین حصاره کتورمك ایچون بتون چفتلودن التیشر اچه و نیم چفتلودن اوچر اچه داخی اورلر ایمش

ولواء منتشاده رسم چفت اوتوز اچه‌در و نصف چفتلودن نصف ذلك‌در

ولواء خداوندکارده رسم چفت تمام چفتلك اوزرینه قید اولنان رعیتدن اوتوز اچه‌در نصف چفتلودن نصف ذلك‌در

ولواء بولیده رسم چفت بعض نواحیده قرق و اللی اچه‌در اما سربست اولیان تیمارلرده یکرمی سکز اچه حق سپاهی واون سکزی حق زعیم وسنجاق بکینکدر جغا و منکن ناحیه‌سنده کذلك وکره‌ده توابعنده رسم چفت اوتوز درت اچه‌در یکرمی درت حق سپاهی واونی حق میرلوا وزعیم‌در و دیوان شهرده والیارده رسم چفت اوتوز التی اچه‌در یکرمی دردی حق سپاهی واون ایکیسی حق میرلوا و زعیمدر و دیوان قره کول سربستدر وسپاهی یکرمی اچه ودیوان دیکر کره‌ده[ده] رسم چفت اللی بر اچه‌در حق سپاهی اوتوز اوچ وحق میرلوا

وزعیم اون‌سکزدر ویران‌شهرده‌وبولیده رسم‌چفت‌قرق‌اوچ اچه‌در
حق سپاهی اوتوزاوچ اچه وحق میرلوا وزعیم اون اچه‌در وناحیهٔ
الوسده ملك فلك‌الدینده رسم‌چفت اوتوز[اوچ]اچه‌در وحق سپاهی
یکرمی درت و حق میرلوا التی و حق زعیم اوچ اچه‌در و اون ایکی
دیوانده رسم چفت مثل ذلك وناحیهٔ قپرسده رسم‌چفت یکرمی‌اوچ
سپاهی اون یدی و حق میرلواوچ وزعیم التی وناحیهٔ اوماسیده
رسم چفت اوتوز درت اچه‌در حق سپاهی یکرمی بش حق میرلوا
درت وحق زعیم بش ومدرنی ناحیه‌سنده حق سپاهی اون طقوز
ودیوان امیر یونس وسوله والیاس بکده رسم چفت اون درت اچه
وضع اولنمشدر حق میرلوا اوچ وحق زعیم اون‌بر وغیری دیوانده
رسم چفت اون درت حق میرلوا اون‌بر وحق زعیم اوچ وقوکریه
ناحیه‌سنده رسم‌چفت اون‌سکزدر حق سپاهی اون درت وحق میرلواایکی
وحق زعیم‌داخی ایکی ویکی دیوانلرده وناحیهٔ طوطرغه‌ده رسم‌چفت
اوتوزاوچ‌حق سپاهی‌یکرمی‌درت وحق مولوا التی وحق زعیم اوچ‌اچه‌در
ورسم‌بناك‌اون‌ایکی‌اچه‌در وجبا بنا کده لواء خداوندکارده
طقوز اچه‌در وولایت قرمانده التی اچه در

اما برکمسنه دفترده بناك یازیلوب الندہ نیم چفته وفا ایدر یربولنمسه
نیم چفت رسمی‌النور وجبا بناك اکنلو اولسه اکنلو رسمی‌که اون
ایکی اچه‌در اول النور اضعف رعایا که بعض نواحیده [قره] تسمیه
اولنور رسم التی اچه‌در اما حمایت اولنمق امر مستحسن‌در

ونسل رعایادن اهل کسب اولمیان مجردلردن نسنه النماز ودفترده دخی
اوزرلرنده نسنه قید اولنمامشدر

اما اهل کسب اولان مجردلر مقدارلو مقدارنجه رسم النور
ودفترده مجرد قید اولنان کمسنه‌لر تأهل اتسه‌لر بناك رسمن ویرور
اما رعایا کافر اولسه هر مزوج کافر سواری‌یه یکرمی بش اچه ویرور

طلب اغنام مع بره

رسم غنم ایکی قیونه براقچه‌در اما ودین سنجاغنده اوچ قیونه براقچه رسم النماق مقرر اولمشدر

قیون تمام دونی دوکدن صکره مایس ایچنده صایلور وهم قیونله قوزی بیله صایلمق امر اولنمشدر صاحب رعیته تابعدر

قیون صایلمالواولیجاق ولایت قرمانده قاضیلر ادمیسی داخی بیله‌دفتر ایلیوب قیون چوبانی بولنان قیونی هرنه وجهله بیان ایلرسه النده‌کی قیون کیمکدر وقاچ قیون انوك وقاچ قیون غیرکدر قاضی ادمیسی اکا کوره [دفتر ایلر عامل دخی اکا کوره] رسم الور

استانبول واقچه قیونلو قصابلری وجلبکشلری وسایر[یرلر]قصابلری وجلب کشلری یلده برکره ابریلده اللرنده‌بولنان قیونلرینك اکر اول یيل ایچنده ابریلده رسمی ویرلدوکنه حجتلری بولنور ایسه عمال بونلردن تکرار قیون عادتی طلب ایتمیه‌لر اکر وجه مذکور اوزره اللرنده حجت بولنمزایسه صاتون الدوقلری کمسنه‌لری بولیویره که عادت‌اغنامی‌انلردن اله [لر] واکر صاتون الدوقلری کمسنه‌لری بولمیوب واللرنده داخی رسمی بتدوکنه حجتلری اولمیه رسملرین بیقصور قصابلردن وجلب کشلردن الالر

وجلب کشلره تنبیه اولنه‌که ابریلدن اول قیون السه‌لر اول یل‌ایچنده اول قیونك رسمی بردفعه ویرلمش ایسه حجت اله والا عادت اغنامی صکره بندن السه‌لر کرکدر دیو بر مقدار اقچه‌سن آشاغه واروب اول وجه اوزره بازار ایده‌لر

قانون ولایت اناطولی برای آسیاب

اناطولی ولایتنك سنجاقلرنده ییل یوروین دکرمنلردن بورسه مدیله[۱] بر مد بغدای ویرمد ارپه قید اولنمشدر

اما بعض سنجاقلرده مذکور غله بهاسی ییل یوروین دکرمنه التمش اقچه وضع اولنمش غله بهالو اولیجاق رعایایه مضایقه ویرلمك ایچون ولایت قرمانده داخی بو قانون وضع اولنمشدر و التی ای یوروینه نصف ذلك ووولایت مذکورده رسم اسیاب تمام دیوانی یه قید اولنوب وقف قراده وقفه حصه یازلمایوب اوقافلری متصرفلری تمام اجاریلو ارض دیووقف طلب اتماکن استانهٔ پناهه عرض اولنوب نصفی اجارهٔ ارض ایچون وقفه وملکه بیوریلوب نصف اخر دیوانی یه امر اولندی

وبولی سنجاغنده دکرمن حقنده فرمان واجب الاذعان شویله واقع اولدیکی قانون مقرراوزره ییل [یوروینندن بورسه مدی ایله برمد بغدای وبرمد ارپه النه وآلتی ای یوروینندن] انك نصفی النه

وسیل دکرمنلرندن یورودوکنه کوره النه و مقاطعه اعتباری رفع اولنه دیو قید اولنمشدر

قانون ولایت اناطولی وولایت روم برای حبوبات

حبوباتدن حنطه وشعیر وکاورس[۲] اولسه عشروسالارلق النورایسه

[۱] عثمانلیلرجه قدیماً هربری دردرشنکدن مرکب یکرمی کیله یه « مُدّ » تعبیراولنوردی . مد عربلرطرفندن دخی استعمال اولنمش ایسه ده مقدارجه مساوی دکل ایدی . متن قانوننامه ده بروسه شهرینه منسوبیتی بیان اولنان مد عتیق کتب حسابیه وسائره مزده آیریجه بیان ایدلمامش اولدیغندن بونك دخی تعریف اولنان مقداردن عبارت اولدیغی آکلاشیلیور .

[۲] یاخود جاورس . عربجه اولوب قره داری دیمکدر .

سکز مد غله‌دن برمد اولور هرمددن ایکی بچق کلی[۱] اولو[ر] باقی حبوباتدن نخود ومرجمك وبقله وپنبه وکتان انلردن همان عشر النور سالارلق النماز

وروم ایلنده کفره اولدوغی یرلرده تخیل عشری اکر دمتدن النور ایسه یوز دمددن اون دمد واوچ دمد سالارلق النور

وپنبو قدن یوز لدره[۲]دن اون لدره اونده اوچ لدره سالارلق النور وکتانده یوزدمددن اون دمد واوچ دمد سالارلق النور کتاندن سالارلق النماز الامکرکه کتانی یومشدی ویره

کوکلدن[۳] وزغفراندن اونده وسالارلق یوق

والا ولایت سمندره‌ده برعیت یازلدوغی کویده زراعت ایلسه جمع حبوباتدن همان عشر ویرر وسالارلق مقابله‌سنده باشتنه‌دن[٤] باشتنه‌یه حرمنندن بچق لوقنه[٥] بغدای وبچق لوقنه ارپه ویره

ولایت قرمانده واق سرای واورکوب ونیکده قاضیلقلرنده اندهغی ناحیه‌ده غلاتدن مالکانه ودیوانی دیو ایکی عشر النور داخی قرالر واردر

---

[۱] یعنی کیله .

[۲] عثمانلیلرده « لدره » دنیلن وزن ایکی درلو ایدی . بری یوز درهم ایدی که بوکا « قنطار لدره‌سی » تعبیر اولنوردی . قنطار قرق درت قیه‌دن وقیه دخی درت لدره‌دن مرکب اولدیغندن بر قنطار یوز یتمش التی لدره ایدر ایدی . دیکری یوز یکرمی درهمدن مرکب « وزنه لدره‌سی » اولوب هروزنه اوچ بیك التی یوز درهمدن مرکب اوتوز لدره ایدی. ایکنجیسی بالخاصه حریر کبی مواد غالیه‌نك وزننده استعمال اولنوردی .

[۳] یعنی کونلك .

[٤] جنوبی اسلاوجه‌ده ترلایه تسمیه اولنوردی . عثمانلیلرجه روم ایلیده اهالئ خرستیانیه‌نك النده اولان باغ وباغچه وترلانك هدیه بردن پاشتنه تعبیر اولنوردی .

[٥] لوقنه دنیلن وزنه دائر اسکی حساب کتابلرنده ومجموعه‌لرده معلوماته تصادف اولنه‌مامشدر .

علمدار مصطفی پاشا

[اون دردنجی نسخه‌دن مابعد]

بونك اوزرینه قومیته‌نك دیکر ارکانی دخی علمدار پاشانك سوزینه موافقت ایدرك :

« شمدی بتون خلق ایاقده‌در همده سنجاغ شریفك استقبالنه کلن پادشاهك توقیفی ثقیل اولور چندروز ظرفنده متغلبه‌نك رفع وازاله سیله ابراز خدمت اولندیغی صره‌ده مقربین شهریاری دخی کرکی کبی اغفال و تغلیط اولنور بعده دردست اولان صلح وسفر خصوصلری ایچون حضور همایونده برمجلس ترتیب اولنه‌رق بووسیله ایله غائله‌سزجه سلطان سلیم اجلاس اولنور . » دیدیلر [جودت]

وقایع جاریه کوستریبورکه رامزافندی نافذبرنظرله آتی‌یی اندیشناك کوره‌رك هردرلو تهلکه‌نك اوکنی آلمق ایستمش ایدی .

داودپاشا خیمه‌کاهنده مختصراً اجرا ایدیلان مراسمی متعاقب سنجاق آلایی تشکیل ایدیله‌رك طوپقپو آقسرای وبایزید و دیوان یولی طریقیله سرایه طوغری حرکت اولندی .

سلطان مصطفی آلایك داوودپاشادن حرکتنی متعاقب سبکبارقالقه‌رق ادرنه قپوسی فاتح وسراجخانه وبایزید وچاقاچیلر وحمیدیه وخواجه‌پاشا طریقیله آلایدن مقدم سرایه واصل اولمش ایدی .

اردونك داود پاشاده آرامی صره‌سنده برقاچ کون اول شهره ادخال ایدلمش اولان یکیچریدن برقاچ اورته نظامسز ترتیب ایله سرایده صف باغلامش ایدی .

پادشاه برمقدار بوستانجی واندرون هیئتی ایله برابر سنجاغ شریفی تکرار استقبال ایدرك موقع مخصوصنه وضع ایلدی .

آلایدن صوکره ارکان دولت باب عالی‌یه کیدرك صدر اعظمه رسم تبریك قدوم ایلدیلر .

علمدار مصطفى پاشا دخى چيرچى اردوكاهنه‌واصل اولەرق روسچق جمعيتندن بعض ذوات ايله بالمذاكره اردوكاهنه وضعيت لازمه ويردى .

علمدار عسكرينك وكنديسنك سوء خارجنده براقلمش اولديغنه قلباً ممنون ايدى اساساً شهره دعوت اولنسه بيله كيرمكده تردد ايدەجك ايدى زيرا اون بيك كشيدن فضله قوتك شهر سوقاقلرنده قولايجه آولانه بيلمك احتمالى واردى حالبوكه چيرچيلى ايله جوارنده‌كى صحرالرده امنيت ترتيبى آلمش اولان بويله بر قوتك اوستنه وارمق بغايت مشكل ايدى .

علمدار اردوسى لازم كلن احتياط صورتيله چادرلرينى قورارق صحراده يرلشدى .

سلطان مصطفى مقربانى اره‌سنده يالكز قالنجه اردونك شو صورتله ورودندن تولدايلمسى لازم كلن شبهه‌لر بر بر واردخاطر اولمغه‌وا زمانه قدرصاحب حل‌وعقد امورلرينن رؤسا وسائر علاقه‌دارانك بوخصوصده مطالعهٔ مشكوكه‌لريله بتون بتون تقويت بولمغه باشلادى . واقعا اردونك ورودى دولت‌امورينه قاريشانلرك تأديبى مقصديله اولديغى سلطان‌مصطفايه تلقين ايدلمش ايسه‌ده پادشاه كندى نفوذ حكمرانيسنك تقويه‌سى ديمك اولان بوصورتدن ممنون اولمقله برابر وضعيت حاضره‌يه معنا ويرمكده مترددايدى . صدراعظمك جاب قلبيله ايشك بر قسمى حل ايديله‌بيلمك ممكن اولەجق ايسه‌ده‌مضمر درون‌اولان مقاصدك تعيينى‌قابل‌اولەمديغندن وايشك ايچنده برده علمدار بولنديغندن يابيله جق ايش پكده تعيين اولنەميوردى بونك ايچون سلطان مصطفانك بر دورهٔ تلاش وتردد كچرديكنده شبهه ايديله‌مز .

بواحوال روحيه‌نك محصولى اولان بر امر شريف اخيراً اوراق عتيقه اره‌سنده ظهور ايلمش اولديغندن او اوان بحرانده پادشاهك ترددات وتلاشلرى قطعيت صورتيله اكلاشلمقده‌در ذكر اولنان امر شريفك صورتى وفطوغرافيسى درج اولنمشدر .

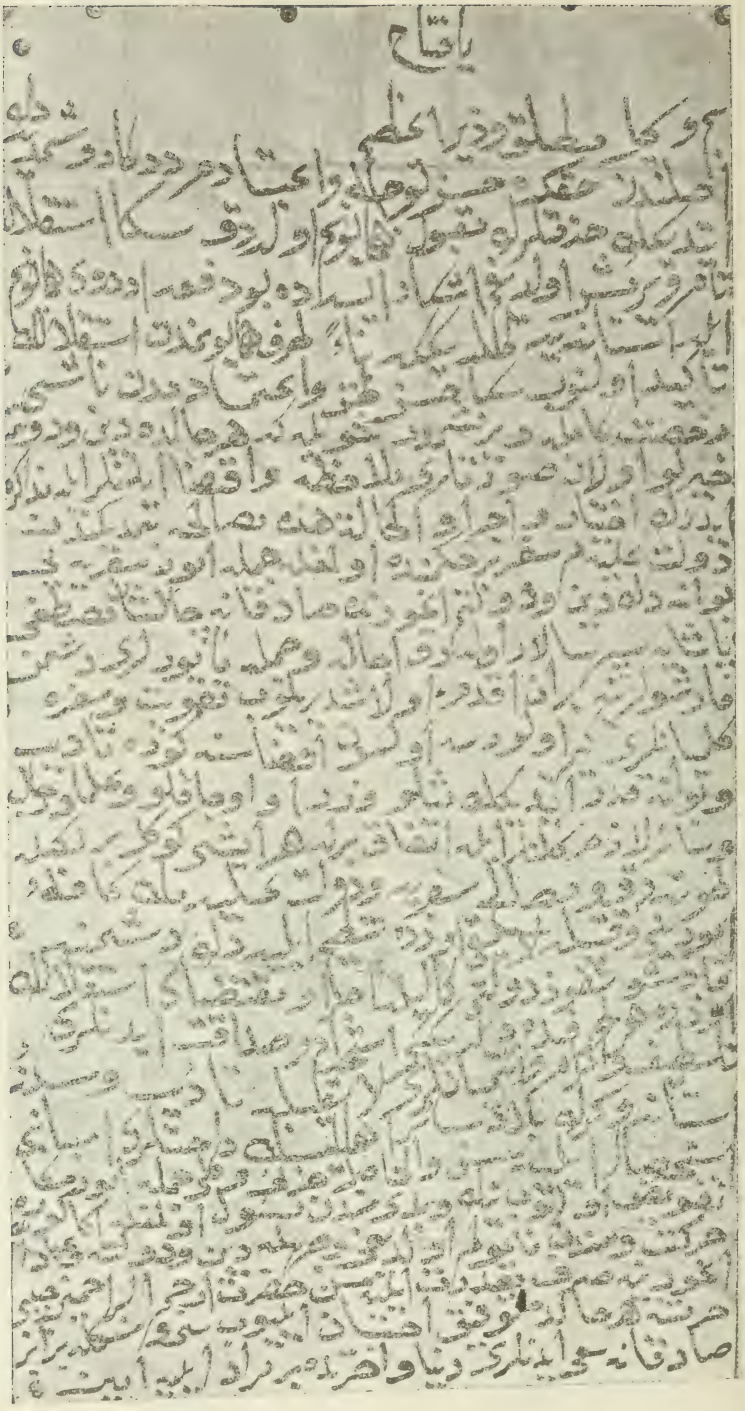

« بنم وکیل مطلق وزیر اعظمم »

« اصلندن حقکده حسن توجه واعتبارم درکار وشمدیه‌دك ایتدیکك خدمتلرك مقبول همایونم اولدی سکا استقلال تام ویرمش اولدیغم آشکار ایسه‌ده بودفعه اردوی همایونم‌ایله آستانه‌یه کلدیکمکه بناءً طرف همایونمدن استقلالك تأکید اولنوب سکا حسن ظن واعتمادمدن ناشی رخصت کامله ویرمشمدر شویله‌که هرحالده دین ودولتمه خیرلواولان صورتلری ملاحظه واقتضا ایدنلر ایله مذاکره ایده‌رك اختیار واجرا و الحالة هذه مصالحه بتمدیکندن دولت علیه‌م سفر بر حکمنده اولمغله جمله امور سفریه‌یی بو آنه‌دك دین ودولتم اغورنده صادقانه چالشان مصطفی پاشایه سپهسالار اوله‌رق احاله وجمله مأمورلری دشمن قارشولرینه برآن اقدم اولاشدیر- یلوب تقویت وکلیانلری کیم اولورسه اولسون اقتضاسنه کوره تأدیب وبو آنه قدر ایتدیکك مثللو وزرا واوجاقلو وعلما ورجال وسائر لازم کلنلر ایله اتفاق برله هر ایشی کوکل برلکیله طوته‌رق ومصالح سفریه ودولت علیه‌مك کافهٔ امورینی وقتیله لایقی اوزره تنظیم ایلیه‌رك دشمنه قارشو نفوذ دولتی کمالیله اجرا ومقتضای استقلالك اوزره هرطرفده دلدیکی استخدام وصداقت ایدنلری تلطیف واکرام و ایتیانلری لایقیله تأدیب وسکنهٔ آستانه وکرك بلاد سائره اهالیسنك راحتلری اسبابنی استحصال‌ایلیه‌سن والحاصل جزئی وکلی جمله سکا تفویض‌اولنوب نیك وبدی سندن مسئول اولمغله آکا کوره حرکت وسندن مأمولم اولدیغی وجهله دین ودولته وعباد اغورینه صرف مقدرت ایلیه‌سن حضرت ارحم الراحمین حبیبی حرمتنه هرحالده توفیق احسان ایلیوب سنی وسنکله برابر صادقانه سعی ایدنلری دنیا وآخرتده برخوردار ایلیه آمین . »

فطوغرافیدن اکلاشیله‌جغی اوزره بو امرنامه فرمان ویارسمی تلخیصلرده وخط واراده‌لرده مراعات اولنان تشریفات والقاب وشکل تحریرایله یازلمش اولمیوب ثم التدارك اله کچن برکاغد اوزرینه خط عادی ایله تحریر قلنمشدر . مندرجاتی سطحی برتدبیری محتویدرکه جزئی بر تدقیق ایله مقصدك نکاتی اکلاشیله‌جقدر .

صدر اعظم اوقشاتلقله برابر علمدارك تبعیدی چاره‌سی دخی‌ارانلمش، اولیور . انجق بونك نه درجه‌یه قدر تأثیر ایلدیکی وقایع آتیه‌دن اکلاشیله‌جقدر .

حتی ترددات واقعه‌نك پك چابوق زائل اوله‌رق علمداره اعتماد پادشاهی حاصل اولمسی بوامرنامه‌نك یازلمسنده استعجال ایدلدیکنی کوسترمکده‌در.

شو قدر وارکه کتم حقیقتده روسجق یارانلك کوستردکلری اثار کیاست هردرلو ستایشك فوقنده ماهرانه ایدی . بوسایه‌ده صوك ساعتلره قدر مقصد کتم ایدیله‌بیلمش ایدی .

علمدار مصطفی پاشا قزاندیغی اعتماد ایله صدر اعظم چلبی مصطفی پاشانك نظر استرقانی بیله جلب ایدرك روسجق جمعیتنك اجراآتی صدر اعظمك تولید ایلدیکی برمخالفت ایله ابتدار ایلدی .

علمدارپاشاایله عسکری استانبولده غایت غریب برتأثیرحصوله کتیردی.

اردونك استانبوله ورودی کوندنبری علمدارك عجیب القیافه عسکرندن برر ایکیشر اطرافده وکیت کیده شهر داخلنده کورلمش وبونلرك وضع درشتانه وصافیانه‌سی انظار ناسی جلب ایلمکده بولنمش ایدی . علمدارك برابرده کتیردیکی قیرجه‌لی دنیلان عسکر روم ایلینك اقسام جلیه‌سی سکنه‌سندن شهر حیاتیله الفت ایتمامش صافیت طاغیانه امحابندن لوند قهرمانلر ایدی . بونلرك انسیت بیلمز وحشی نظرلری وشهرحیاتیله عدم مأنوسیتلری کندیلرینه غریب بروضع دهشت ورییور ایدی .

بونلرك قیافت عمومیه‌لری کچه‌دن برتاکیه اوستنه طولانمش رنکلی طوقومه‌دن بورمه‌لی بیوجك برصاریق ایله بللرینه شاله بکزر برقاشدن صاردقلری توشاق واوزرینه طاقدقلری خفیف دوکمه پوللی سلاحلق وصاری اسلمیه عباسندن چاپراس یلك وصالطه وطار دیزلی پوطور ایله قاطیرقوندوره ویا چاریق ایله تفریق ایدیلور ایدی . سلاحلری‌ده بللرینه صوقولی یتاغان ویا بوغازدن آشیرمه اکری بر بچاق ایله چکرکه چاقمقلی ومنزللی یرکوکی تفنکلری ومشیندن باروت وقورشون طورباسی ایدی .

شهر چاپقینلرینك ویکیچری حایتالرینك سرخوشلقلری ورزالتلری بونلرك نظرلرنده اوقدر غیرطبیعی ایدی‌که کوردکلری حالاره شاشمقدن کندیلرینی آله‌میورلر ایدی .

چارشو آره‌لرنده یکیچری قبا دایبلرینك بعض مخدراته تسلط کونه حرکتلری وسرخوش اوله‌رق بدمستانه نعره آتیشلری اوکچه‌لری قیرجه‌ایلرك حیرتلرینی موجب اولورکن کیت کیده بوغیرطبیعی حالدن صیقیله‌رق منعنه قدر قیام ایلدکلری اولدی .

حتی زندان قپوسندن کچن برقاچ قرجه‌لی عسکری اوراده تصادف ایلدکلری سرخوش بریکیچرینك بدمستانه ومستکره صورتده نعره آتدیغنی کورنجه حریفه طوقاتله اوروب :

— فولان نه باغربیورسك ؛ اصلاح یوریسه‌ك آ ..

دیه غایت طبیعی برحالده مرقومك حالت سکرندن خبردار اولمیه‌رق رزالتی منعه قالقمشلردر. [عطا]

علمدارك صیت وشهرت شجاعتی و طونه سرحداتنده‌کی مناقب حماستی هرکسك قولاقلرینی طولدیرمش وبویله ناکهان ورودی اذهان ناسی بتون تشویش ایلش اولدیغی کبی برابرجه‌کلن «شاکی السلاح وآمادهٔ کفاح» روم ایلی عسکرینك هیئت مسلحه وقیافت غریبه‌لری قلوب عامه‌یه خوف ودهشت القا ایلدی .

استانبول سوقاقلرنده قالدیرم قبا دایملغی ایدن و میخانه غوغالرنده قهرمان کچینن نه‌قدر ایت وحایتا مقوله‌سی حریفلر وار ایسه هر بری بر کوشه‌یه سیندیلر.

شهرت جرئتکاریسی هرکسی تدهیش ایلش اولان قباقچی مصطفانك اعدامندن طولایی کوکره‌ین شقاوت هوادارلری بو ایشك علمدار پاشا طرفندن یاپدیرلدیغی وپوکارحصار اعیانك معرفتیله یاپلدیغی‌خبرینی آلنجه کندی جانلرینك قورقوسنه دوشه‌رك قباقچینك اسمنی بیله اونوتدیلر.

علمدارك ورودیله استانبول آسایشی غایت منتظم بر حاله کلوب اهل عرض طاقمی بوندن پك زیاده خشنود اولدیلر و «کدی‌کی خلقك یوزینه آتیمغه آلیشمش اولان ادبسزلر ایسه کدی‌کورمش فاره‌یه دوندیلر. [جودت]»

اردونك استانبوله ورودندن ایکی‌کون‌صکره جمادی‌الاولانك یکرمی یدنجی پنجشنبه کونی علمدار مصطفی پاشا ساده وساکن فقط مهیب بر آلای ایله باب عالی‌یه کله‌رك صدراعظم ایله ملاقی اولدی.

علمدار پاشانك موکب احتشامی التی بیك قدر مهیب‌الشکل پیاده عسکردن عبارت ایدی. فقط بونلر یکیچریلرك تشکیل ایتدکلری الایلرده‌کی‌کبی دوزنسز بلوکلردن عبارت اولمیوب طاقم طاقم منتظم یورر، اسلحه‌سی مکمل تعلیملی لشکر ایدی. چوق زماندن بری استانبول خلقی زوربالرك تعلیمسز کیدیشلرندن بشقه آلای کورمدکاری وهله بویله آلتی بیك کشینك بردن تشکیل ایتدیکی‌صره‌لرك سسسزجه انتظام اوزره کچمسی بیلمدکلری ایچون علمدار عسکرینك مهابت وقورانه‌سنی تماشا ایلدیلر.

روسچق یارانك دلالتیله صدراعظم وسرای همایون آره‌سنده قرار لشدیرلمش اولدیغی اوزره علمدارك باب عالیده مدت آرامی اثناسنده (عرب زاده عارف افندی) شیخ الاسلاملغه تعیین اولنه‌رق حضور همایونده مراسم اجرا قلندی وطوپال عطاء اه افندی دخی خانه‌سنده اقامت ایتدیرلدی.

عطاء اه افندينك خيلى زماندن برى كسب ايلمش اولديغى نفوذ وقدرت نظر دقته آلنيرسه قولايجه عزل ايديله بيلمسنه وبر فتنه حادث اولمدن ايشك بتورلمسنه احتمال يوق ايكن بو دفعه علمدارك القا ايلديكى خوف وحس خشيت ايله هيچ كيمسه‌ده شق شفه‌يه امكان قالمديغى كبى عطاء اه افندى طرفدارلريده ناچار اختيار سكونت ايلديلر .

بواجراآت ايله مرتب برپروغرامك صفحات اجرائيه‌سنه كيرلمش اولیوردى .

روسجق يارانندن سراى همايون واندرون رجاليله اولدن برى مناسبتى اولان رفيق وتحسين افنديلرك رجال مذكوره اوزرنده اجرا ايلدكلرى تأثير و ياپدقلرى القاآت ايله سلطان مصطفى علمدار پاشايه ابراز امنيت وتأسيس مناسبت ايدرك هدايای وفيره ايله قرنادن بعض ذوات كوندرلدى.

سراى همايون ايله علمدار اره‌سنده بوصورتله تأسس ايدن معاملهٔ مجامله‌كارانه صره‌سنده كيدوب كلن ذوات علمدار پاشانك اطرافنى برهاله طرزنده قوشاتمش اولان روسجق قومیته‌سى منسوبينى طرفلرندن فوق العاده اغفال اولنديغندن بونلرك تحقيق وتأمينلريله علمدار پاشا سراى همايونجه برمصلح دولت وبرناجئ سلطنت كبى طانىنه‌رق متغلبه‌نك ازالهٔ شور تغلبلرى انجق بويوزدن اوله‌جغى امنيه‌سيله اندرون وبيرون خلقنك همان جمله‌سى اظهار ممنونيت ايلمكده ايدى .

وقعهٔ خلع سليم خايده فاعل اوله‌رق قوتلردن الك مهمى اولان عطاء اه افندى اكتساب ايلديكى نفوذ وقدرتله قولای قولای يرندن قوپار برداهيه اولمدينى حالده سهولتله عزل ايديليويرمسى اصلاح دولت نامنه علمدارك ياپه‌جغى اجراآته نمونه تشكيل ايليه‌رك هركس بونوع دواهيدن جسم دولتى علمدارك تخليص ايده‌جكى املیله اميدوار ايدى .

علمدار پاشا طرفى ايسه ايشك كسب ايلديكى شوصورتدن ديكرلرندن زياده ممنون اولوب وضعيتى براز دها تحت تأمينه آلدقدن صكره اولكى

قرار وجهله حضور همایونده عقد ایدیلهجك مجلسك احضاری اسبابنی اکمال ایدرك مافی‌الضمیرك اجراسنه مبادرت ایلمك خصوصنی تقویه ایلمکده ایدی .

« صدراعظم چلبی مصطفی پاشا دخی بوتشبثاتدن ممنون اولهرق برآن اقدم متغلبهنك اورتهدن قالدیرلمسی خصوصنه اقدام واعتنا ایدییوردی . زیرا استانبولده کی متغلبهنك کندی حقده مودت وتوجهلری اولدیغنی بیلدیکندن رفع وازالهلرینی هرایشدن اهم واقدم کوریبوردی . واقعا سلطان سلیم عصرینك اصولی دخی انك افکارینه موافق اولیوب بوجهتله سلطان سلیمك تکرار جلوسنی ایستمزدی . لکن ایشك ایچ یوزی کندیسندن مکتوم طوتلمش اولدیغنه مبنی اودخی ساده دلان عوام ناس کبی علمدارك استانبوله کلمسندن مقصود انجق بیلنرنده جریان ایدن مقاوله حسبیله کریبان دولتی متغلبهالندن تخلیصه بذل مجهود ایتمکدن عبارت اولدیغی اعتقادنده بولنمیله برکون اقدم مصلحت بتسون وعلمدار مملکتنه کیتسونده کندیسی مقام صدارتده مستقل قالهرق ایستدیکی کبی آتوب طوتسون دیواجرا آتده مسارعت ایدییوردی . روسجق یارانی طرفندن دخی بویولده آلقیشلانمقده اولدیغنه مبنی اجراآت واقعه مجرد علمدارك قلیجی سایهسنده ایکن بوراسنی ذهنندن چیقاروب کندوسنی کوپریلیٔ ثانی ونظام‌الملکه مدانی عد ایدرك عالمه طغره فروش کبرو عظمت اولغه باشلادی . [جودت] »

روسجق جمعیتی ارکانی وعلمدار پاشا اجرا آتده دوام ایدییورلردی، دولتك حقوق ونفوذینه تغلب ایلمش ویا زوربالره استناداً برموقع منفعت طوتمش نقدر ظلمه وتوریدی وارایسه بربرر دفع ایدیلهرك نظام وانتظام دولت اعاده اولنمقده ایدی .

قپودان پاشالقده بولنان (سیدی علی پاشا) دخی، زوربا طرفداری وانلرك معتمدی اولهرق فرصت بولنجه فتنه ایقاعنه مقتدر طاقدن بولنمسی وباخصوص تجدد وترقی علیهداری اولمسی ومتصور اولان تبدل سلطنت ایشنه ممانعتی جزم ایدلمسی حسبیله تبعیدی مقتضی ایدی .

روسجق یارانی بونك اجراسنه دخی تشبث ایدرك علمدار پاشا واسطهسیله صدراعظمه تکلیف کیفیت ایدیلوب صدراعظم دخی موافقت ایدرك قپودان پاشانك عزلی عرض وانها اولدی ایسهده موافق جواب

اله‌مدقدن بشقه عزلندن صرفنظر ايدلمسى حقنده صورت مناسبه‌ده بعض توصيه‌لره معروض قالدى .

سيدى على پاشانك عزلى حالنده قپودان پاشالق طرف شاهانه‌دن باش چوقدار فتاح اغايه موعود اولديغندن اندرون رجالندن ومقربان سلطنتدن فتاح اغانى استرقاب ايدنلر سيدى على پاشانك عزلنه مانع اوله‌رق فتاح اغانك محروميتى استحضار ايلمك وسيله‌سيله تزد شاهانه‌ده ووالده سلطان نزدنده سيدى على پاشانك محافظه وصيانتنه مبادرت ايلديلر .

اساساً پاشاى مشارالیه سمعه وريايى عادت ايدنمش متصلف برذات اولوب اطوار صوفيه‌سيله خلق اغفال ايدرك هركسى كندينك زهد وتقواسنه ايناندير مش ومظالم ومقاصدينى بوصورتله كيزله‌مكه موفق اولمش ايدى .

بونك ايچون سلطان مصطفى يه پاشانك صلاح وتقوى صاحبى برآدم اولديغى حقنده توصيه‌لر وقوعبولديغى كبى « جزاير غرب اوجاغنده يتشمش يكيتلردن واجلاف واوباش اره‌سنده باله وبالبوش [*] سوريمش خاطرى صايلور اسكى ايتلردن [عاصم] » اولمسنه مبنى لدى‌الاقتضا طرف همايونه معاونت معليه‌سى اوله بيله‌جكى مطالعه‌سى دخى سرد ايديله‌رك عزلنه ممانعت اولندى .

برطرفدن والده سلطان « سيد على پاشا صلحادن آدمدر خصوصاً اوغلمى صيانته مقتدردر . » وديكر طرفدن سلطان مصطفى « قپودانمز لدى‌الاقتضا طرف سلطنته ظهير اولور . » ديه صدر اعظم چلبى مصطفى پاشايه « حكم فراغت [عاصم] » اصدار ايلديله كيفيت عزل تأخر ايلدى ايسه‌ده علمدار پاشا عزل خصوصنده اصدار ايلديكندن مشكلات باش كوسترمكه باشلادى .

« صدر اعظم متحير ودرهم اولوب بعض اماراتدن صحيفهٔ خياله مصوراولان امرمقررك ورق‌ديكر اولمسى دغدغه‌ريز درون پرخلجان اوله‌رق: ـ حسب‌المقاوله

[*] بحريه لوندرلرينك كيدكلرى برنوع آياق قابى

متغلبه‌نك دفعی خصوصنده طرفمزدن نه‌رتبه‌لرده سعی واقدام اولندیغی معلوم وشمدیلك مقتضای حاله قیاس ایله مصلحتك تأخیری بین‌اللزوم اولمغله کندولری عین سعا تله عنانکرای عودت اولوب ان‌شاءالله تعالی بوخلاص‌متخصصلری بورادہ بروفق اراده تنظیم ومرتبات مصممه‌یی علی‌الکمال سوق تمم ایلرم . [عاصم] »

دیه علمدار مصطفی پاشانی دفع‌لین ایله استانبولدن کوندرمك جهتنه تمایل ایلدی ایسه‌ده چیرپجی اردوکاهنده عقد ایدیلان بر مجلس خفیده روسجق قومیته‌سی ارکانی اوته‌دنبری بعض اماراتك اجتماعیله حصوله کتیردکلری قناعت دروندن طولایی تعجیل مقصده لزوم کوردکلرینی سرد ایدرك وعلمداری تعلیم ایلیه‌رك صدر اعظمه :

— یوو ... ق ! بزم قولمز هرایشی بتیرمکدر ایشلر تمام اولمینجه بورادن کیتممز قابل دکلدر

جوابنی کوندردیلر .

بوصورتله شمدی‌یه قدر تمایل وائتلاف کونه بروضعیت ایله حرکت ایتمکده اولان علمدار صورت وثبات وتجلد ایله اظهار درشتی ایلمکه باشلادی .

وقعهٔ سلیم خانیده علاقه‌دار اولوب سلطان مصطفانك ایام سلطنتنده صاحب حل وعقد کچینان یادکارلردن خواجه منیب افندی حفید افندی مرادزاده افندی آیغیر امام وسائره‌نك نفوذ وقوتلری کسر وکیمی نفی وکیمی عزل ایدیله‌رك صلاح وسکون عودت ایلمش اولدیغندن علمدارك الآن عودت حاضرلغنه دائر هیچ برشیئه تشبث ایلمامسی بادیٔ شبهه‌اولمغله برابر بودفعه سید علی پاشا ایشنده کوستردیکی طور خشونت بتون بتون جالب نظر دقت اولدی .

چلبی مصطفی‌پاشا علمدار ایله اولان معامله‌ده اوته‌دنبری طورملایمت وموافقت کورمکده‌ایکن بودفعه معروض قالدیغی معاملهٔ درشتانه اوزمانه قدر هردرلو اشتباهدن ازاده قالان نظر انتباهنی آچدی

چلبی مصطفی پاشا اوزمانه قدر لاقیدانه اجراآت ایله دمکذار اولمش

وسلطان مصطفادن کوردیکی التفات قوتیله ذهنندن هردرلو اندیشه‌لری آتمش ایدی لکن علمدارك بوصورتله تبدیل طور ایدیشی ذهنی آلت اوست ایدرك بولندیغی موقع حقیقی بی طانیه‌جق برنور انتباه حاصل ایلدیکندن کندی عجزی ایله علمدارك قدرت واحتشامنی نظر مقایسه‌سنه آلمغه باشلامش ایدی .

بویله مأمول اولمیان برحال صدر اعظمی فوق العاده تلاش وتردده دوشوره‌رك نه‌یاپه‌جغنی شاشیردیغی برصره‌ده واقع اولان اخباربتون بتون سالب حضور وشعوری اولدی. جمادی الاخره‌نك اوچنجی چهارشنبه کونی ایکندی نمازینه آبدست آلمق اوزره قولتوق اوطه‌یه کیدرك ابدست آلوب ختام وضوءده لکن وحولو طوتان ابریقدار وچماشور اغاسی کبی خدام چکلدکدن صکره اوطه تنها قالنجه اسمی توارنخده مذکوراولمیان برآدم نزد صدر اعظمی‌یه کلوب [*] بعض خیرخواهانك مهم برسر تودیع ایتمك ایسه‌تیوب فقط جسارت ایده‌مدکارینی وبونلرکده فلان وفلاندن عبارت اولدیغنی اخبار ایلمسی اوزرینه پاشا بعدالصلاة اسمنی ویردکلری ذواتدن برینی جلب ایله خفی برصحبت عقد ایلدی بوذات رفیق افندینك دائره‌سندن ترشح ایلك اوزره علمدارك مقصدینك سلطان سلیمی اجلاس ایتمك اولدیغنی مقنع دلائل اخباریه ایله ایضاح ایلدی . چلبی مصطفی پاشا بومدهش خبرك تحت تأثیرنده قاله‌رق هرحقیقت نظر دهشتی اوکنده تجلی ایلینجه کندینك دخی خاتمهٔ اقبالی دیمك اولان جلوس

---

[١] عطا تاریخی (برمفسدارزل) توصیفیله بوایش ایچون استخدام ایدلش اولان مخبرك خفیه مقوله‌سی برآدم اولدیغنی اشراب ایلدیکی کبی عاصم تاریخی دخی (نهانی بعض خبرپژهان) تعبیریله عینی مقصدی افهام ایتمکده‌در . واقعهٔ سلیمیه نامنده یازمه بر کتابدن استنباط اولندیغی وجهله صدر اعظمك آبدست آلدیغی صره‌ده خصوصی اوطه‌سنه خبرسز کیره بیلمك اوزمانکی وزیر اعظم دائره‌سنك وضعیت تشریفاتیه‌سنه نظراً ممکن اولمیه‌جغندن بوآدمك تصادفی برخبرجی اولمیوب بالخاصه بوایش ایچون استخدام ایدلش برخفیه اولدیغی آکلاشلمقده‌در .

سلیم خان کیفیتی حقنده اقشام اذانه قریب برزمانده بعض مقربین واسطه‌سیله همان سلطان مصطفایه اخباراتده بولندی .

اوته‌دنبری سرای ارکانیله مناسباتده بولنمش وکرك اردو ادرنه‌ده ایکن کرك عسکرلری هم اردو همده علمدار ایله سرای همایون آره‌سنده واسطهٔ مخابره اولمش اولان رفیق وبهیج افندیلر سرایده صاحب نفوذ اولان فتاح ونذیر وسلیم اغالر کبی صنادیدی تماماً اغفال ایدرك علمدار حقنده ذره قدر بر شبهه براقمدقلری وبو آغالرك تأثیر القا آتیله سلطان مصطفی دخی تماماً اغفال ایدلمش بولندیغی جهتله صدراعظمك شواخباری لایق اولدیغی قبوله مظهر اولهمدی .

چلبی مصطفی پاشا هرنقدر صاحب کیاست بروزیر اعظم دکل ایسه‌ده کندینه کوره بعض تجربه‌لری اولوب فقط بولندیغی هنکامه‌لی زمانلرك الجا آتیله دائما صویك آقینتیسنه قاپلمش ایدی . بعض تهلکه‌لی صره‌لرده یاپیله‌جق ایشی کسدیره‌بیلمك اوزره حرکت ایلمش ایسه‌ده حکم ونفوذی تمام اولمیوب استیذانه واستظهاره محتاج اولدیغندن رأی وحرکاتی هیچ بر فائده‌یی منتج اوله‌مازدی . نته‌کیم بوخصوصده‌ده طرف همایونه اعلام حال ایلدیکی حالده سرای ارکاننك وبالذات سلطان مصطفانك علمدار طرفنه اولان اعتمادلری حسبیله جواب رد آلنجه یاتسودن اول خاصکی حاجی علی اغا ایله خزینه وکیلی نذیر آغانی نزدینه جلب ایله وخامت حالی افهام ایدرك علمدار طرفلیلرندن [روسچق یارانندن] شهر داخلنده اقامت ایدن رفیق وتحسین وبهیج افندیلر ایله بونلرك عونه‌سی اعدام ایدیله‌رك شهر قپولری سد ایدیلورسه خارجده قاله‌جق اولان علمدار یالکز باشنه ونزدنده‌کی رامزافندی ایله برلکده هیچ برشیٔ یاپه‌میه‌جغنی ویکیجریلر ایله شهرمدافعه ایدیله‌رك بونلرك حقندن کلمك قابل اوله‌جغنی وکندینه طرف همایوندن مأذونیت اعطا بیوریلورایسه بوایشی درحال اجرا وحسن نتیجه‌یه ایصال ایده‌جکنی سویلیوب حقیقةً سوزشلی برصورتله تهلکه‌یی اکلاتمغه

چالیشدی ایسه‌ده اغالر تمامیله اغفال ایدلمش اولدیغندن نذیر اغا : — علمدار پاشانك طرف‌همایونه خدمت وصداقتی واردر مقصدی زوربالری ازاله‌در بوحالدن توحش ایدنلرك بویله‌برافترا ایجاد یتمش اولمری محتملدر صاحب دولت حضرتلری بهوده راحتسز اولمشلر وبر طاقم اوهامه قاپلمشلردر بویله ناقابل سد ابواب فسادك کشادی مناسب دکلدر .

دیه صدر اعظمك تصورات وتدابیرینه سد ممانعت چکدیکندن بیچاره چلبی مصطفی پاشا ایکی آتش آره‌سنده قالوب علمدارك تشبثات هائله‌کارانه‌سنك وجود ومیدان ثبوته ورودینی محض حقیقت اوله‌رق بیلدیکی حالده قورومق ایستدیکی طرفك غفلت عامیانه‌سنه حیرتله اظهار تلهفدن بشقه چاره‌سی قالمامش ایدی .

دیکرطرفدن مقربان‌سلطنت صدراعظمك بوتلاشیله‌استهزا ایدرجه‌سنه لاقیدقالدقدن بشقه‌محافظهٔ اسراره بیله مقتدر اوله‌مدقلرندن رفیق وبهیج افندیلر صدر اعظم ایله سرای اره‌سنده کچن بومناقشه ومخابره‌یه کیجه یاریسندن اول واقف اولمشلردی .

عاصم تاریخنك قولنجه (امر مکتوم صاحب دولته معلوم) اولدیغنی وارتق تدبیر وتوقفه امکان اولمیوب هرچه‌باد آباد صورتیله حرکتدن بشقه چاره قالمدیغنی تذکرهٔ مخصوصه ایله همان اوکیجه علمدار اردوسنده‌کی رامز افندی‌یه ابلاغ ایلدیلر .

صدر اعظمك ایکندی وقتی آلدیغی خبرك او کیجه‌نك یاریسندن اول ایشیدلمامسی لازم کلن یرلردن استخبار ایدلمسی علاقه‌دارانك احتیاطسزلغندن زیاده روسجق یارانك ترتیباتندن متولد اولدیغنه عتماد ایلمك لازم کله‌جکدر .

بویله برامر عظیمه تشبث ایدنلرك هردرلو اسباب ولوازمی‌استحضار ایلدکلرنده شبهه ایدیله‌میه‌جکندن روسجق یارانی سرای ارکانی اغفال ایلدکلری کبی انلرك حرکات‌واحوال‌ومعاملاتنه تبصر ایده‌جك کوزجیلرده

تدارك ایتمش اولهجقلردر نتهکم وقایعده بونی اثبات ایلمکدهدر صدر اعظمك علمداردن درشت معامله کورمکه باشلادیغی کونلردن صکره استخدام ایلدیکی جاسوسلر واسطهسیله مطلع اولدیغی اسراره عائد معامله باب عالی ایله سرای دیوارلری ارهسنده هنوز شایع اولمدن اول علمدار اردوکاهنه ایصال ایدلمش ایدی .

تکمیل شهر قپولرینك او دورده کی عادت وجهله کیجهلری قپالی اولمسنه وسوردن کیمسهنك کیروب چیقمسنه احتمال بولنمامسنه رغماً رفیق افندینك مکتوبی کیجهیاریسی چیریجی اردوکاهنه واصل اولدی وعقیبنده اوقوجه معسکرما کنه ایله متحرك ایمش کبی یکوجود اولهرق حاضر لندی .

§

تموزك حاروصیقینتیلی کیجهلرندن بری اولان اوکیجهنك جمادی الاخره نك دردنجی پنجشنبه کونینه آچیلان صبح کاذبی هنوز انفلاق ایتمدن اول علمدارك اردوسی حرکت حاضر لقلرینی کورهرك یولهچیقوب سلوری وبلغراد قپولرندن شهره داخل اولدی .

طلوعدن چوق اول انفجار صباح ایله برابر آچلمق عادت اولان قلعه قپولری کشاد ایدیلنجه پیشکاهنده بکلیان علمدار عسکرینك طلیعهسی طرفندن اشغال ایدیلهرك استانبول خلقی هنوز خواب نوشین ایچنده ایکن سرعتلی برمشیت ایله میدانلره وباب عالی کذرکاهلرینه واصل اولهرق تعبیه ایدلدیلر علمدار عسکری علی السحر سرای عتیقدن [بایزیددن] ایکی قول اولهرق بری زندان قپوسی واورادن سپتجیلر قصرینه دیکری دیوان یولندن یرهبانان وایاصوفیهیه قدر اولان قسمی تحت اشغالنه آلمش ایدی .

بونلر اون بشبیك کشی قدر اولوب همان جملهسی بالقان وحشت پرورده لرندن شهرستان کورمهمش چتین وفدائی برعسکر ایدی. کندی اعیان وامراسنك قوماندالری آلتنده اولوب برامرایله فدای نفسه آماده طوریورلر ایدی .

ودیندن سنه‌یه‌قدر تکمیل طونه بوینك وطونه‌دن ادرنه‌یه قدراولان ساحه‌نك بتون اعیان وبایراقدارلری بواردونك ارکان وضابطانندن ایدی.

علمدارك خواص امراسی اولان هزارغرا داعیانی وسلستره باشبوغی کبی ذوات قوتلی سواری ایله پاشالرینك اطرافنده معیت بلوکنی تشکیل ایتمشلر ایدی .

ایرکن اویانوبده بوحاضرلغی کورنلر احوال فوق‌العاده‌نك ظهورینی استدلال ایله خانه‌لرندن چیقمدیلر باب عالیده کیلرده اطرافك صارلدیغنی کورنجه حرم‌دائره‌سندن هنوز چیقمامش اولان چلبی مصطفی پاشایه اعلام کیفیت ایلدیلر .

صدر اعظم صباح سرسملکی وکوکلنده‌کی عقدهٔ اندیشه‌نك مزاحمی ایله پریشان اوله‌رق عجله ایله چاوشباشی دائره‌سنه کله‌رك تفحص احوالی امر ایلدی . وزیر دلیللرندن طوسیه‌لی عمر آغا تبدیل چیقارلدی . فقط طومروق‌دیوارندن ایلرو کیتمکه موفق اوله‌میه‌رق عودت‌ایدوب اطرافك قرجه‌لی عسکرله صارلدیغنی وایلرو کیتمکه امکان اولمدیغنی خبرویردی .

وقت چوق ایرکن اولمغله برابر وزیر دائره‌سنك سکانی تکمیل ایاقلنمش واندیشه ایچنده قالمش ایدی . سرای طرفندن‌ده بر معلومات آلنه‌میو ردی. چلبی مصطفی‌پاشا سلیم‌خان حضرتلرینك اجلاسی کیفیتی ایله اندیشه‌ناك اولدیغندن بوحاضرلقلرك اوایش ایچون کورولدیکنی وبلکه او آنده سرایده مهم‌وقوعات کچمکده اولدیغنی ظن‌ایدرك انجام‌کاره مترقباً سلاملق دائره‌سنه کچه‌رك عرض اوطه‌سنه اعطوردی .

هرکسدن ماجرا وحال اکلاشلمدن سریع عسکر یورویشلری ودکنکجیلرك «صاوولك» صدالری‌طویلغه باشلادی صفه‌نك شروانده‌کی نوبتجی قواسلر علمدار پاشانك موکبیله کلمکده اولدیغنی خبر ویردیلر .

علمدار مصطفی پاشا معیتنده‌کی محافظ سواری شدتلی بریورویش‌ایله میدان قپوسنی طوته‌رق هنوز آچیلمامش اولان باب آصفی‌یی آچدیردی

[*] معیتنده برقاچ یکیت وسلاحشور اعیان ایله عرض اوطه‌سنه کچه‌رك اوراده صدراعظمه ملاقی اولدی .

« چونکه منافسهٔ سابقه‌یه مخاصمهٔ لاحقه منضم اولدیغندن صدراعظم چلبی مصطفی پاشایه لوم وتقرین واظهار خشم وکین ایله (بر حریف مهر همایونی ویر) . [جودت] »

دیه مهر همایونی صدر اعظمدن آلدی .

چلبی مصطفی پاشا کندینك اجلاس سلیم خان حقنده کسب اطلاع ایلدیکی روسجق یارانك تشبثاتی سرایه اخبار ایلدیکنی وسرایدن جواب رد آلدیغنی علمدارك بیلدیکنه احتمال ویرمدیکندن بو خشونت اسبابنی کشف ایده‌مامکله برابر بولندیغی وضع مشکلده فرق العاده شاشیروب مهری بولوب ویرمك ایچون قوینی قولتوغنی آرایه‌رق واطرافنه شاشقین شاشقین باقه‌رق بویندن مهر کیسه‌سنی چیقروب علمداره تسلیم ایلدی.

علمدارپاشا ایسه مهرهمایونك نه‌یاپیله‌جغنی بیلمدیکندن النده طوتوب واویروب چویروب اطرافنه باقندیغی صره‌ده اوراده بولنان رفیق افندی چاوشباشی تحسین افندی‌یی اشارت ایدرك — افندی قولکز محافظه ایتسون . دیمکله مهری تحسین افندی‌یه تسلیم ایلدی اورته‌ده نه یاپه‌جغنی بیلمیان وبیم جان ایله حیران حیران طوران چلبی مصطفی پاشا قالمش ایدی

علمدار معیتی اراسندن بوشناق اغایه :

— آبه بونی صاقلایك ...

دیه ویردیکی امر اوزرینه اغای مومی‌الیه صدراعظمی اورادن قالدیروب طیشاری چیقاره‌رق برآته ارکاب ایلدی .

چلبی مصطفی پاشانك اغالرندن وتوابعندن کیمسه‌نك پاشالرینك یانته یاقلاشمسنه مساعده اولنمیوردی .

---

[*] شمدیکی نعللی مسجدك یانندن طار بر سوقاقله کیریلوب الیوم کتبخانه‌نك مبنی بولندیغی ساحه‌یه آچیلان طیش حولی قپوسیدرکه وزیر تشریفاتنه مخصوص اولان بنك طاشی ووزیر دیوانخانه‌سنه چیقان مرديون قپوسی بو میدانده ایدی.

روم‌ایلی سواریسندن برقاچیوز اتلی جریدلرینه طاورانمش اولدقلری حالده چلبی مصطفی پاشانك اطرافنی چویردیلر . بوشناق اغا بونلری اوکنه قاتەرق چیرپیچی اردوکاهنه طوغری برآلای ترتیب ایلدیلر . صدراعظم چلبی مصطفی پاشا چیرپیچی اردوکاهنه ایصال ایدیلەرك محبوساً برچادره اقامه اولندی . دیکر طرفدن علمدار پاشا صدر اعظمی باب عالیدن اجلا ایلدکدن صکره روسجق یارانندن رامز افندینك تعلیمیله شیخ‌الاسلام ایله‌روم‌ایلی واناطولی قاضیعسکرلرینی جلب وعرض‌اوطه‌سنده طوپلایوب دین‌ودولته‌دائر ایشلر اولدیغندن وسرایه کیتمك لازم کلدیکندن بحثله :

— هایدی کیدەلم

دیکجه اساساً نازك برذات اولان عرب‌زاده عارف افندی باب عالینك قرجه‌لی‌علی‌عسکر الندەکی استیلاسندن وعلمدارك صدراعظمی توقیفندن وکندینك ایزباندود کبی مهیکل وپرسلاح روم ایلی اعیانلری آره‌سنده بولندیغندن شاشیره ق قیام وقعود کبی مراسمی اونوتدیغی کبی علمدارك کیدەلم دە وقوعبولان امرینی‌ده پك آکلامیەرق آغیر طاوراندیغندن علمدار مصطفی پاشا تهور ایدرك :

— « عرب اوغلیمیسین ، نه سین قالق دییورم » دیه باغرمقله عرب زاده افندی مقتضای خلقتی‌اوله‌رق بیهوش وپریشان قاله‌رق یاپدیغنی بیلمز برحالده یوریپانلر آره‌سنه قاتیلدی . علمدارك تشکیل ایتدیکی بو هیئت باب عالی بناسندن حرکتله اصل دائره‌نك صغوق چشمه طرفنده (باب عالی) نامیله موسوم اولان مکلف قپودن خارجه چیقوب سرای سورینك صغوق چشمه قپوسندن ایچری کیردیلر .

یوقاروده تعریف اولندیغی اوزره جوار علمدار عسکری طرفندن طوتلمش وعلمدارك باب عالیده بولندیغی مدتجه دهـا زیاده تقویه ایدلمش اولدیغندن کندرکاه قرجه‌لی عسکرینك حکم غالبانه‌سنده اولدیغی کبی

سوردن ایچروکیربلنجه اوجه مرتب اولدیغی وجهله بش بیك قدر کزیده سپاه دخی علمدار ایله برابر کله‌رك سرای میدانلرینی طولدیردیلر .

علمدار پاشا معیتنده کندی اعیانلری ایله محافظ عسکری وعلمادن بعضیسی و شیخ‌الاسلام اولدیغی حالده (اینجه یقوش) دن و (قوز بکجیلری) قپوسندن کچه‌رك ضربخانه میدانینه چیقدیلر . بو کذرکاهك جوارنده‌کی (پرده قپو) ایله (بالطه‌جیلر قپوسی) علمدار عسکری طرفندن طوتلمش اولدیغی کبی سرایك دکز جهتنه اولان قپولرینه‌ده آدملر کوندرلمش ایدی .

کمال سکون وهیبتله ایلرولین بو مدهش قوت (اورته قپو) اوکنه واصل اولدیغی زمان محافظ بوستانجیلری قپونك جناح قله‌لری اچنده قپایه‌رق تحت تأمینه آلدقدن صکره علمدار پاشا غایت قوتلی بر مفرزه ایله (قبه آلتی) میدانینه داخل اولدی .

[*] علمدار پاشا اورته قپودن کیرنجه معیتی قپونك ایچ طرفده‌کی طاش دوشه‌لی صفه‌ده ارام ایدوب کندیسی بر قاچ خطوه ایلرولیه‌رك کوزینه راست کتیردیکی (حالت اغا) نامنده برینه

— وار کیت سویله قیزلر اغاسی تیز کلسون ...

مابعدی وار

افضل‌الدین

---

[*] اووقت سرای طبله‌کارلرندن اولان (احمد اغا) نامنده بر ذات بو جادثه‌یی کوزیله کورمش ومشهوداتی اوداسندن بعضیلریله اوغلنه نقل ایلمشدرکه مومی الیه احمد اغادن دیکلیان برذاتدن مسموع عاجزانه‌م اولان معلومات بورایه درج ایدلمشدر . احمداغا علمدارك سرایه مجومی آتنده (حلواخانه) اوکنده ایمش مهاجمینك ورودندن قورقه‌رق (طولاب اوجاغنه) قاچمش واورادە قپونك سد دیواری اوزرینه باصه‌رق دیوارده‌کی منفذدن میدانی سیر ایتمش . طولاب اوجاغی باب‌السعاده‌نك صاغ طرف کوشه‌سنده‌کی چیفته‌یی تشکیل ایدر مربع دیواردر .

قره مصطفی پاشانك (شوپرون) شهری اهالیسنه بیانناممسی

بوندن تخمیناً یکرمی سکز سنه اول مجارستانك شمالنده واقع اولوب مجارلرك (شوپرون) وآلمانلرك (أودنبورغ) تسمیه ایتدکلری شهری زیارت ایتمش ایدم . اورانك خزینهٔ اوراقنده محفوظ اولان ترکجه لسان ایله محرر وبرات شکلنده‌کی بر یازی نظر دقتمی جلب ایدرك اوقویه بیلدیکم قدر استنساخ ایلش و بالاخره فوطوغرافیسنی دخی یاپدیرمش ایدم . بو فوطوغرافی واسطه‌سیله تمامیله حل وقرائتی ممکن اولان مذکور یازی تاریخ عثمانی ایچون اولدقجه مهم بر وثیقه تشکیل ایلدیکندن بوراده نشری موافق کوریلدی [1] :

(۱) سبب تحریر کتاب قلم وموجب تسطیر خطاب رقم اولدرکه ۲) سز که شوپرون شهرینك اهالی واعیانی سز حالا شوکتلو وقدرتلو وعظمتلو افندم پادشاه عالمپناه ایده الله تعالی وقواه حضرتلرینك طرف همایون خسروانه‌لرندن ۳) اورته مجار مملکتی اوزرینه قرال نصب اولنان افتخارالامراءالعظام العیسویه توکلی ایمره ختمت عواقبه بالخیرك واورته مجار طایفه‌سنك رجا والتماسی اوزره طرف همایون ٤) شهریاریدن طایفهٔ مزبوره‌نك یدلرینه عنایت واحسان اولنان عهد نامهٔ همایون شوکتمقرون موجبنجه اورته مجار طایفه‌سنك نظام وانتظامی ودولت علیهٔ شهریاری

[1] نزدمده‌کی فوطوغرافی ٥٤ سانتیمترو ارتفاعنده و ۳۲ سانتیمترو عرضنده اولوب بونك ایسه اصلنه مطابق اولدیغنی بالآخره تحقیق ایتدم . اصلی ایله مقایسه‌یی تسهیل ایچون سطرلره نومرو قونلدی . مهرك شکلی ایکی کره بیوتلمش اولهرق درج ایدیلشدر . بو وثیقه‌نك شمدی‌یه‌قدر نشر اولندیغنی بیله‌میورز . پشته‌ده بو کبی تتبعاتده وقوف تامی اولان موسیو قونوش‌دن بوبابده اعطای معلومات ایچون استرحامده بولندق ایسه‌ده مع‌التأسف بر جواب المدق .

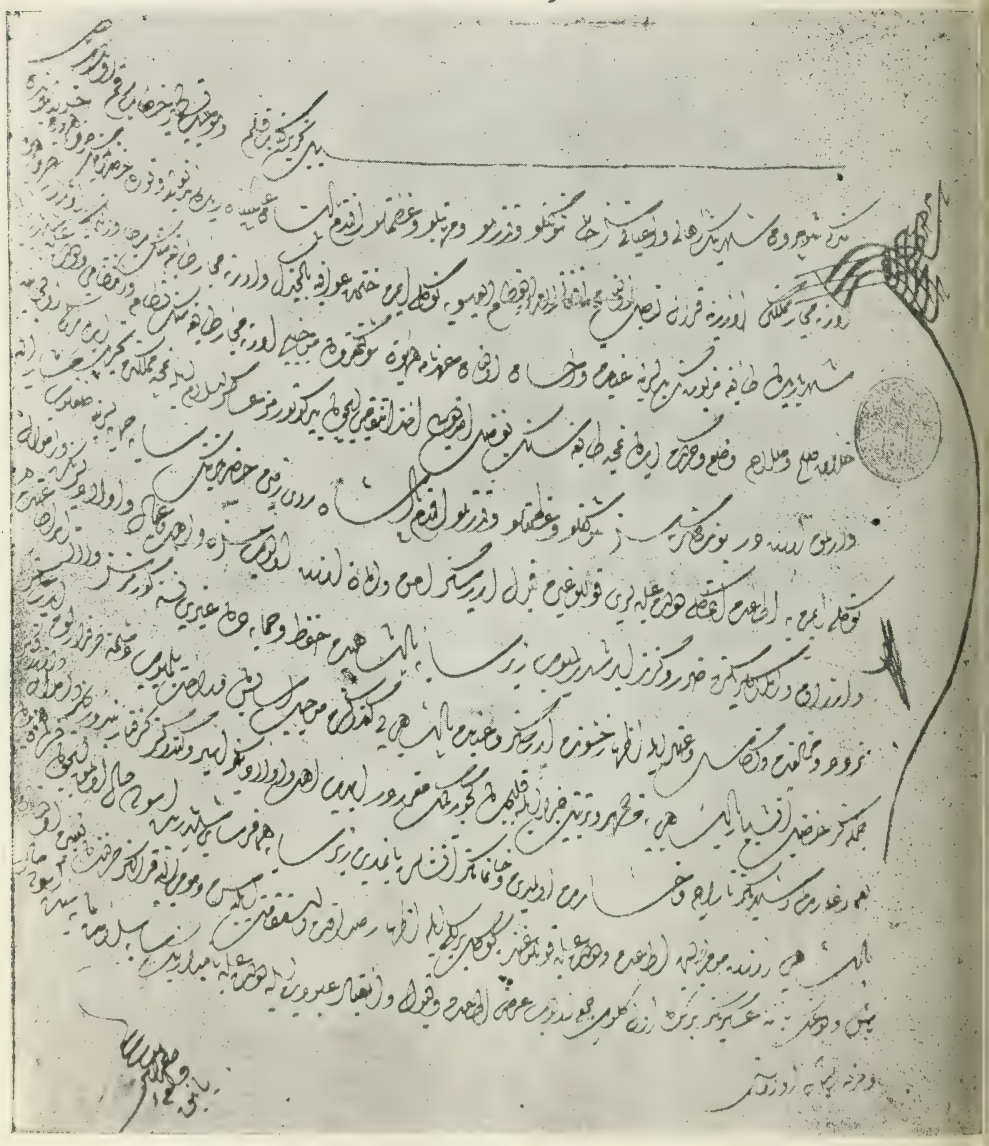

ایله ٥) خلاف صلح وصلاح وضع وحرکت ایدن نمچه طایفه‌سنك بفضل‌الله‌تعالی اخذ انتقامی ایچون یبر کتورمز عساکر اسلام ایله نمچه مملکتن تخریب ایده‌رك اوجانبه ٦) وارلق اوزره‌در بوندن صوکره سز شوکتلو وعظمتلو وقدرتلو افندم پادشاه روی زمین حضرتلرینك سایهٔ حمایه‌لرینه صغنوب مشارالیه ۷) توکلی ایمره‌یه اطاعت ایتمکله دولت علیه‌لری قوللوغین قبول ایدرسکز امن و آمان اوزره اولوب سزه واهل وعیال واولادلریکزه واموال ۸) وارزاق واملاکلریکزه ضرر وکزند ایرشدیرلمیوب زیر سایهٔ پادشاهیده حفظ وحمایه‌دن غیری نسنه کورمز سز والّا امر اطاعتده ۹) تردد ومخالفت وتکاسل وعناد ایله اظهار خشونت ایدرسکز و عنایت پادشاهی‌یی کندوکزه موجب اسایش وراحت بلمیوب دشمنه طرفدارلق ایدرسکز ۱۰) جمله‌کز غضب آتشبار پادشاهی‌یه مظهر وترتیب جزا ایله قلیجدن کچورلمك مقرردر ایمدی اهل واولادکز اسیر وکندوکز کرفتار بندوزنجیر واموال وارزاقکز ۱۱) یغما وغارت وشهریکز تاراج وخسارت اولمدین وخانمانکز آتشلره یاقمدین زیر سایهٔ همای فرسای شهریاریده آسوده حال اولمق ایچون فرمان همایون ۱۲) پادشاهی اوزره مومی‌الیه اطاعت ودولت قوللوغنده کوکل برلکی ایله اظهار صداقت واستقامت ایلیه‌سز ومومی‌الیه قرالکز طرفندن تعیین اولنان ۱۳) باش وبوغك یانه عسکریکز برکون اول کلوب جمع اولوب عرض اطاعت وقبول و انقیاد عبودیت ایله دولت علیهٔ تاجداریمك سایهٔ سلامت مایه‌سنده آسوده حال ١٤) ومرفه‌البال اولاسز » .

بو بیاننامه‌نك زیرنده تاریخ اولمیوب یالکز «بیورد صحرای قلعهٔ یانیق» یازیلمش وصاغ طرفنده ویانده‌طغرا شکلنده مصطفی‌پاشا نامنه بر « نجه » [1]

[1] « نجه » صح وامضاکی فرمانلره چکیلان اشارتلر (احمد وفیق پاشا ، لمجه) ـ اسکی شرق حکمدارلرینك امضا یرینه اللرینی قرمزی بویایه بولایوب باصمه‌لرندن حاصل اولان شکل . طغرا و « نجه‌لك » صح چکمك (قاموس الاعلام) .

کشیده اولنمشدر. بونك یانندهده « یا واهب العطایا خاك ره آل عبا مصطفی اغفرلی الخطایا » عباره‌سیله پاشانك مهری مطبوعدر .

بووثیقه‌نك نه وقت ونه وسیله ایله قامه الندیغنی اکلامق ایچون اول امرده علی طریق الاختصار مجارستانه عائد بعض وقایع تاریخیه‌یی خاطره کتیرمك لازمدر .

معلوم‌اولدیغی اوزره سلطان سلیمان خان اول زماننده و ۲۰ ذی‌القعده ۹۳۲ سنه‌سنده مهاج صحراسنده واقع اولان محاربهٔ عظیمه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق بودین وپشته شهرلری انحتارلرینی بلا محاربه تسلیم ایتدکلرندن بتون مجارستان عثمانلیلرك یدینه کچمش ایدی[1] .

مجارستان قرالغنی سلطان سلیمان خان مملکتنك ان اسکی واك زنکین خاندانی افرادندن اولوب عثمانلی تاریخلرینك قیصه‌جه (یانوش) تسمیه‌ایلدکلری زاپولیا یانوشه Zapolya Janos وعد ایتمش ایسه‌ده اردوی همایونك اورادن عودتندن صکره ایمپراطور فردیناند ینه بودینی ضبط ایله‌مکله بو وعدی دوچار تأخر اولمش‌ایدی . کرك بوکیفیتدن وکرك اسباب سائره‌دن طولایی خاقان مشارالیه ۹۳۵ سنه‌سی ایچنده تا ویانه‌یه قدر کیتمك اوزره تکرر مجار سفرینه حرکت ایدوب مهاجه مواصلتنده یانوشی ارتق

[1] باشلیجه‌مأخذلرمز بچوی ونعیما وراشد ونتایج الوقوعات وفرانسزجه هامر تاریخی اولوب تفرعات ایچون مأخذلری یکان یکان کوسترمکدن صرف نظر اتدیله‌رك یالکز لازم کلن محللرده نوطه‌لر ایله قید ایدیلشدر .

مجارستان قرالی اوله‌رق حضورینه قبول ایلمش و ۹۳۶ سنه‌سی محرمنك دردنده بودین شهرینی تکرار فتح‌ایله قرالی مجار تختنه اقعاد ایتدیرمشدر. بوکوندن اعتباراً مجارستان قراللغی ۹۴۸ سنه‌سنه قدر عثمانلی حمایه‌سنده قالوب حتی بوکه سنهٔ مزبوره‌ده یانوش وفات ایتمکله زوجه‌سی قرالیچه ایزابللایله صغیراوغلی ژیکموند Zsigmond بعض مواعیدایله بودیندن بالاخراج اوراسی صورت قطعیه ده ایالت مرکزی اوله‌رق ممالك عثمانیه‌یه الحاق وعلاوه قلنمش وسلیمان پاشاده باوزارت بودین والیسی نصب اولنمشدر . بوندن صکره کرك سلطان سلیمان خان اول کرك اخلاف شاهانه‌لری زمانینده برچوق مجار سفرلری ظهور وبومناسبتله عثمانلی حدودی آز چوق تخلف ایتمکله بو بابده تاریخلریمزدن معلومات صحیحه و معینه استحصالی شمدیکی حالده قابل دکلدر . یالکز مجارستانك تقسیمات اداریسنه دائر شوراسی محققدرکه اولاً بودین وطمشوار ایکی ایالت اعتبار ایدیلوب صکره‌لری اکری و قنیژه وایوار ووارادین نامله‌یله درت ایالت دها علاوه قلنمش وبونلردن هربری متعدد لوالری محتوی بولنمشدر .

بالاده درج ایلدیکمز بیاننامه‌ده « اورته مجار قرالی » سوزی دخی کچدیکندن او دورده مجارستانك بر دیکر تقسیم جغرافیسی دها اولدیغنی ظن ایدرز . بوکادائر آیریجه تتبعانده بولنمق اقتضا ایدر. بزهر حالده تاریخ عثمانی‌ده اسمی کثرتله کچن (توکلی ایمره)[1] Tœkœly Imre یی مذکور بیاننامه‌ده اورته مجار قرالی اوله‌رق بولیورز . توکلی ایمره کیمدر ؟

بوذات عن اصل هیچ برحکمدار عائله‌سنه منسوب اولمیوب جدّی برآت تاجری ایکن انجق ۹۸۰ سنه‌لرنده کشی‌زاده‌لك عنوانی وبرقاچ سنه

[۱] نجیب عاصم بك (ایمره) کلمه‌سنك ترکجه‌ده « آمراق ، امره ، مره » شکلنده قوللانیلوب « عاشق » معناسنه کلدیکنی سویلیور (متوفی دوقتورقاراجوزایمره‌نك ترجمهٔ حالی ، تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی، سنه ۱۳۲۷ ، نومرو ۸ ، صحیفه ۵۲۰) .

صکره‌ده مجارستانك شمالنده وقاریات طاغلرینك اتکنده واقع (کس مارق) Kezsmark مالکانه‌سنی الده ایتمشدر. اشته‌مومی الیهك حفیدینك اوغلی اولان توکلی ایمره مجارستانده دائما ایمپراطورلغه قارشی حال عصیانده بولنان برقسم اهالیه التحاق ایتمش وبونلره باش اولمغه دخی موفق اولمشدر. اشبو ارباب عصیانه مجارلر (قوروج) Kurucz تسمیه‌ایدوب کویا اون‌التنجی عصر میلادی‌اوائلنده ترکلره قارشی صلیبی چیقارمق بهانه‌سیله اصل مقصدلری کشی زاده طاقمندن اولان متغلبه‌یه ودها صکره‌لری هابسبورغ خاندانته قارشی خروج وحرکت ایتمك ایدی. اشته بوسببدن طولایی تاریخلریمزده توکلی ایمره‌یه (قرص) یاخود (قورص) قرالی نامنی دخی ویررلر.

مومی الیهك اسمی عثمانلی تاریخلرنده ایلك دفعه اولەرق سلطان محمد رابع سلطنتنك صوکلرینه طوغری یادایدیلکه باشلایوب ۱۰۹۳ تاریخنده کندیسنه اورته مجار قرالنی ویریلمشدر[۱]. بونی متعاقب یعنی ۱۰۹٤ ده ظهور ایدن نمچه سفرنده توکلی ایمره اوسکده صدراعظم قره مصطفی پاشایه ملاقی اولەرق اردوی همایون ایله برلکده ویانه محاصره‌سنه حرکت ایدوب اردوی مذکورك شهر رجب ایچنده ترکلرك (یانیق) تسمیه ایلدکلری (راب) قلعه‌سی پیشکاهنه مواصلتنده کرك (شوپرون) وکرك دیکر بعض قصبه‌لر توکلی نك توسط وحمایه‌سنه التجا ایلدکلرندن هجوم وتخریبدن قورتلمشلردر[۲]. بالایه درج ایلدیکمز بیاننامه نك مطالعه سندن استدلال اولنه‌جغی وجهله قره مصطفی پاشا (شوپرون) شهری اهالیسنی دولت‌علیه طرفندن اورته مجار قرالی

[۱] توکلی ایمره‌دن باب‌عالیه وارد اولان نامه‌لرده امضاسی‌شویله ایدی: «معین آل عثمانم اطاعت اوزره‌یم امره - قرال اورته مجارم که نامم توکلی‌امره» (مصطفی‌پاشا، نتایج الوقوعات، جلد ۲، صحیفه ۹٤).

[۲] هامر، جلد ۱۲، صحیفه ۹۲ - بوکیفیتی عثمانلی تاریخلری یازمیورلر ایسه‌ده بالاده‌کی قره‌مصطفی پاشانك بیاننامه‌سندن صحیح اولدیغی انکلاشیلیور.

طانمش اولان توکلی ایمره یه اطاعته دعوت ایدییور . بو کبی بیاننامه‌لر دیکر بعض شهرلره ده کوندرلمش اولوب لاتینجه ترجمه‌سی دخی مربوط بولندیغی معلومدر[۱] . ایشته شوپرون شهری بو بیاننامه‌یی باب عالی ترجمانی ماوروقور-داتونك یاپدیغی لاتینجه ترجمه‌سیله برابر الآن خزینهٔ اوراقنده حفظ ایتمکده‌در .

ویانه هزیمتندن صکره واردوی عثمانی‌نك رجعتی متعاقب توکلی ایمره بومغلوبیته سبب اولانلردن معدود طوتیله‌رق ۱۰۹۶ سنه‌سنده بلغراده احضار و اوراده توقیف اولنمش ایسه‌ده [۲] ۱۱۰۲ ده اردله قرال نصب اولنوب ۱۱۰۳ ده ادرنه‌ده سلطان سلیمان ثانی حضورینه داخل والتفات شاهانه‌یه نائل اولمشدر .

اشبو ویانه هزیمتی پك وخیم نتایجی موجب اولدی . اولاً بودین عثمانلیلرك الندن چیقوب بعده یکان یکان دیکر شهرلر و نهایت تکمیل مجارستان سقوط ایتدی و ۱۱۱۰ تاریخنده عقدایدیلان مشهور قارلوویچه مصالحه‌سنده یالکز طمشوار قطعه‌سی محافظه ایدیله بیلدی . بو مصالحه‌دن

---

[۱] V. von Renner, Wien im Iahre 1683 ، صحیفه ۲۰۸ ، مؤلف بو بیاننامه‌لرك تموزك اون بشنده (دارده) دن تسطیر اولندیغنی سویلیوب برده خلاصةً ترجمه‌سنی درج ایدییور . عثمانلی تاریخلرنده بوکا دائر برقیده تصادف ایده‌مدك . — ویانه محاصره‌سنه بدأ ایلدن اول قره مصطفی پاشا طرفندن ویانه قلعه‌سی قوماندانته (یعنی قونت استاره‌مبرغه) دخی بر بیاننامه کوندرلدیکی معلوم وبو وثیقه الآن محفوظدر (هامر ، جلد ۱۲ ، صحیفه ۹۶) . موسیو مورتمان اخیراً بو بیاننامه‌نك المانجه برترجمه‌سنی نشر ایلدیکی کبی اصلندن آلنوب کندی نزدنده بولنان فوطوغرافیسنی دخی لاجل المطالعه بزه تودیع ایتمشدر . کرك طرز تحریری ، کرك خطی شوپرون‌ده محفوظ اولان وثیقه‌یه اوفدر مشابهدرکه بونی‌دخی عین کاتب یازمشدر دیه بیلیرز. بو بیاننامه‌نك زیرنده «بیورد صحرای بچ» محرردر .

I. H. Mordtmann, Die Kapitulation von Konstantinopel im Iahre 1453, Sonderabdruck aus Byzantinischer Zeitschrift XXI, 1 und 2.

[۲] راشد ، ایکنجی طبعی ، جلد ۱ ، صحیفه ٤٧٦ — چینق آزه‌ن ، آلمانجه عثمانلی تاریخنده زنجیر ایله باغلی اولدرق ادرنه‌یه وهامر (جلد ۱۲ ، صحیفه ۱۸۷) بویله‌جه استانبوله کوندرلدیکسنی ویلیورلر.

اول ۱۱۰۷ سنه‌سنده توکلی ایمره استانبوله جلب اولنه‌رق پایتختك اوجرا محلاتندن فنار قپوسنده اقامه اولنمش ایدی . اشته بورادن کندیسنك بعض حقوقی معاهده‌نامه‌یه ادخال‌ایدیلمسنی طلب ایلمش وبوبابده پك‌چوق چالشمش‌ایسه‌ده بوکا موفق‌اوله‌مدقدن بشقه‌نمچه‌حکومتی‌توکلی‌نك پایتختدن تبعیدینی دخی شدتله التماس ایلدیکندن کندیسنه دولت علیه طرفندن ازمید جوارنده برچفتلك اشترا اولنه‌رق ۱۱۱۳ ده زوجه‌سیله برابر اورایه کوندریلمش و تاریخ وفاتی اولان ۱۱۱۵ سنه‌سنه قدر اورادە قالمشدر[۱] .

اشته بیاننامه‌ده اسمی سبق ایدن مشهور توکلی ایمره‌نك سرگذشتی مختصراً بوندن عبارتدر. بیاننامه‌یی یازان وویانه هزیمتندن صکره بلغراددە اعدام اولنان صدراعظم مرزیفونی‌مصطفی‌پاشانك ترجمهٔ‌حالی ایسه تاریخلرده اولدقجه مضبوطدر .

عثمانلیلرك مجارستانده حکومت ایتدکلری‌زمانه مخصوص اولمق‌اوزره آیریجه برتاریخه احتیاجمز مستغنیٔ بیاندر. پچوی ونعیما وراشد تاریخلریله اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنك آلتنجی جلدنده وسائر بعض اوفق‌تاریخلرده‌کی مضبوطات ایله اوروپا وباخصوص مجارتاریخلرینك محتوی‌بولندیغی معلوماته واخیراً طوپقپوسرای‌همایونندن‌چیقاریلان‌خزینهٔ‌اوراقه‌دخی‌مراجعت‌ایدرك براثرمیدانه کتیرمکی مورخلرمزه بالخاصه توصیه‌ایدرم . تاریخلریمزك قید

[۱] توکلی‌نك زوجه‌سی (هلنا زرینی) اولجه اردل پرنسلرندن فرانسوا راقوچی‌نك تحت نکاحنده اولوب بونك وفاتی اوزرینه توکلی ایله عقد ازدواج ایلمش ایدی . مومی‌الیها زوجندن برسنه اول ازمیددەکی چفتلکده وفات ایدوب استانبوله‌نقل اولنه‌رق‌قاتولیك اولمسی‌حسبیله غلطه‌ده سن‌بنووا کلیساسنده وتوکلی ایسه پروتستان اولوب ازمیددە ارمنی قبرستانندە دفن ایدیلمش ایدی . مجارلر ۱۳۱٤ سنه‌سنده فرانسوا راقوچی اوغلی اولان ایکنجی فرانسوا راقوچی‌نك عظامنی تکفور طاغندن قالدیردقلری هنکامده توکلی‌نك وزوجه‌سی هلنانك عظامنی دخی چیقاروب برابر نقل ایلدیلر . راقوچی ایله والده‌سی (قاشا) ده وتوکلی‌ایمره دخی مسقط رأسی‌اولان (کس مارق) ده دفن اولندیلر .

ایتدکلری مجارستانه عائد قصبه وقلعه وموقع اسملرینك املاسی یکدیکرینه اویمیور. بونلرك موقع جغرافیسنی تعیین ایتمك دخی نه درجه مشکل اولدیغنی شو کوچك مقاله‌یی یازمغه باشلادیغم وقت آکلایه‌رق اسامئ مذکوره‌دن بوله بیلدیکم مترادفلری ضبط والفبا ترتیبیله بورایه درج وعلاوه ایلدم. تاریخمزك بوقسمیله توغل ایدنلرك بلکه ایشنه یارار[1].

(اردل) مجارجه Erdély ، المانجه زیبن بورکن. ترانسیلوانیا دخی دیرلر.

(ارشوه) Orsova

(استرغون) مجارجه Esztergom ، المانجه Gran ـ بودین ایالتنـك برلواسی مرکزی ایدی.

(استونی بلغراد) سلاوجه اولوب المانجه Stuhlweissenburg دیرلر ـ بودین ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی.

(اسلانقمه) Salankemény ـ تایسه نهرینك طونه یه آقدینی محلده در.

(اکری) یاخود (اکره) مجارجه Eger، المانجه Erlau ـ برایالت مرکزیدر.

(انکروس) = (اونغروس) مجار قومنه دنیلوب بالتعمیم مجارستان معناسنه کلور.

(اوسك) Eszék — دراوه نهری اوزرنده‌در.

(اونکوار) Ungvàr — مجارستانك شرق شمالیسنده‌در.

(اووار) مجارجه Ovàr ، المانجه Altenburg

(اویوار) Ujvàr — بودینك غرب شمالیسنده‌در.

(بچ) Bécs — ویانه شهری.

(بچکرك) Becskerek — طمشوارك غرب جنوبیسنده‌در.

---

[1] شهیر مزك معتبر دعوا وکیللرندن موسیو پاریش بالاده مندرج بیاننامه‌نك الآن شو پرونده محافظه ایدیلکده اولدیغنه ووثیقهٔ مذکوره‌نك ابعادینه واشبو لیسته‌ده کوستریلن قصبه اسملرینك مجارجه املاسنه دائر برجوق معلومات مفیده ویرمش اولدیغندن بوراده کندیسنه تشکر ایدرز.

(بجی) یاخود (بچه) Becse ـ مجارستانك جنوبنده در .

(بودین) یاخود (بدون) مجارجه Buda ، المانجه Ofen — اولجه مجارستان قرالغنك پایتختی اولوب ۱۸۷۲ دنبری پشته ایله برلشه‌رك (بوداپشته) نامنی آلمشدر . عثمانلیلر زمانده پاشا کرسیسی ایدی .

(پاپا) Pàpa — بودینك غربنده‌در .

(پاقشه) Paks — مهاجك شمالنده وطونه اوزرنده‌در .

(پچوی) مجارجه Pécs ، المانجه Fünfkirchen — مهاجك غرب شمالیسنده اولوب قنیژه ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی .

(پسپرم) مراجعت : (وسپرم)

(پوژغه) Pozsega — سلاوونیاده وساوه نهرینك شمال‌ساحلنده اولوب قنیژه ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی .

(پوژین) مجارجه Pozsony ، المانجه Pressburg — ویانه‌نك شرقنده‌در .

(پولاتا) Polàta — استونی بلغرادك غربنده‌در .

(تاتا) یاخود (طاطا) مجارجه Tata ، المانجه Totis — بودینك شرقنده‌در .

(تتل) Titel — بلغرادك‌شمالنده وتایسه‌نهرینك طونه‌یه آقدیغی محله قریبدر .

(چناد) Csanàd — ماروش (ترکجه‌ده موروش) نهرینك اوزرنده و سکدین قصبه‌سنك شرقنده اولوب طمشوار ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی .

(حطوان) یاخود (خطوان) Hàtvan — بودینك شرق‌شمالیسنده اولوب اکری ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی .

(حمزه‌بك) بودينك جنوبنده واقع Ercsi — قصبه‌سنك جوارنده برکوچك موقع ايدى .

(دارده) Dàrda — اوسك قصبه‌سنك شمالنده و دراوه نهرينك قارشو ياقه‌سنه قريبدر .

(زمون) ياخود (زمين) مجارجه Zimony وصربجه Zemun، بوكون Semlin تسميه اولنوب بلغرادك قارشوسنده‌در.

(سچان) Szécsény — طونه كنارنده واسترغون ايله ويشغراد اره‌سنده‌در .

(سرم) ياخود (سيرم) Szerém ياخود Syrmie — سلاوونيايه منسوب بر قطعه اولوب برسنجاق ايدى. بلغرادك غرب طرفنه دوشر .

(سكتوار) Szigetvàr — پچوينك غربنده اولوب قنيژه ايالتنك برلواسى مركزى ايدى . سلطان سليمان خان اول بوراده ارتحال ايلشدر .

(سكدين) مجارجه Szeged ، المانجه Szegedin — تايسه نهرى اوزرنده اولوب اكرى ايالتنك برلواسى مركزى ايدى.

(سكسار) Szegszàrd — طونه اوزرنده ومهاجك شمالنده‌در . بودين ايالتنك برلواسى مركزى ايدى .

(سمندره) Semendria ، صربجه Semedrewo ـ بلغرادك جنوب‌شرقيسنده طونه اوزرنده‌در. بودين ايالتنك برلواسى مركزى ايدى .

(سنقونجار) ياخود (صنقونجار) Szent-Gotthàrd ـ مجارستانك غربنده ورابه نهرى اوزرنده اولوب ١٠٧٥ ده واقع اولان محاربه ايله مشهوردر .

(شقلوش) Siklos — پچوينك غرب جنوبيسنده و دراوه نهرى اوزرنده‌در .

(شموطورنه) Simontornya — مهاج ایله پاقشه اراسنده‌در . بودین ایالتنك برلواسی مرکزیدر .

(شوپرون) مجارجه Sopron ، آلمانجه Oedenburg — بودینك منتهای غربیسنده‌در .

(صمارتن) یاخود (سمارتن) و (صمارطون) Szent-Màrton — شوپرونك جنوبنده‌در .

(صولنق) یاخود (صولنوق) Szolnok — تایسه نهری اوزرنده وسکدینك شمالنده اولوب اکری ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی .

(طمشوار) Temesvàr مجارستانك جنوبنده اولوب ایالت مرکزی ایدی .

(غرادچه) Graetz ، شمدی Graz — اوستریاده ایستیریا ایالتنك مقر حکومتیدر .

(فیلك) Fülek اکری‌نك غرب شمالیسنده‌در .

(قاپشوار) Kaposvar — سکتوارك شمالنده‌در .

(قارلویچه) Karlowitz — بلغرادك شمالنده‌در . بوراده ۱۱۱۰ سنه‌سنده عقد اولنان مصالحه ایله شهرت کسب ایتمشدر .

(قاشا) یاخود (قاشه) Kassa ، المانجه Kaschau — مجارستانك شمالنده برقصبه‌در .

(قانیژه) یاخود (قنیژه) Kanizsa — مجارستانك غرب جنوبیسنده و دراوه نهری اوزرنده‌در .

(قومران) مجارجه Komàrom ، المانجه Komorn — بودینك غرب شمالیسنده وطونه اوزرنده‌در .

(کس مارق) Kézsmàrk — مجارستانك منتهای شمالنده اولوب توکلی ایمره‌نك مسقط رأسیدر .

(كوسك) Koszeg ، المانجه Güns — مجارستانك غربنده وأودنبورغ شهرينك جنوبنده‌در .

(كوله) Békés-Gyula — طمشوار ايالتنده برلوا مركزيدر.

(لپوه) ياخود (لپووه) Lippa — طمشوارك شمال شرقيسنده وماروش نهرى اوزرنده‌در . طمشوار ايالتنك بر لواسى مركزى ايدى .

(لوغوش) Lugos — طمشوارك شرقنده‌در .

(محاج) ياخود (مهاج) Mohàcs — مجارستانك قسم جنوبيسنده وطونه اوزرنده‌در. بودين ايالتنده برلوا مركزى ايدى .

(مدوه) ياخود (مودوه) — طمشوار ايالتنده برلوا مركزى ايدى . بو املا ايله برمحل معلوم دكلدر. حاجى قلفه‌نك جهانتماسنده (غير مطبوع قسمى) سمندره‌دن اشاغى طونه‌نك طمشوار طرفنده‌كى كنارنده برقصبه‌ولوا اولەرق كوسترلمشدر. بلكه بوكونكى(مولدوا) Moldova در .

(نوه‌غراد) ياخود (نويغراد) Nogràd ياخود Neograd — بودينك شمالنده‌در . بودين ايالتنك برلوا مركزى ايدى .

(واج) مجارجه Vàcz ، المانجه Waitzen — بودينك شمالنده وطونه كنارنده‌در .

(وارات) ياخود (واراد) مجارجه Nagyvàrad ، المانجه Grosswardein — مجارستانك مركزنده وتايسه نهرينك شرقنده‌در .

(وارادين) مجارجه Pétervàrad ، المانجه Peterwardein — بلغرادك غرب شماليسنده وطونه اوزرنده‌در .

(والپوه) Valpo ، Valpova — دراوه نهرى اوزرنده‌در .

(وسپرم) ياخود(پسپرم)Veszprém — بودينك غرب جنوبيسنده‌در.

(ویشغراد) Visegràd — بودینك شمالنده وطونه کنارنده‌در .

(هانبرق) Haimburg اوستریاداخلنده وطونه اوزرنده اولوب ویانه‌نك شرق جنوبیسنه تصادف ایدر .

(یانق) یاخود (یانیق) مجارجه Gyœr ، المانجه Raab ـ بودینك غربنده (رابه) نهری اوزرنده‌در . ـ تقویم التواریخده (کلوار) ـ کاتب چلبی جهانمـاده (غیرمطبوع قسمی) دییورکه سـلطان سـلیمان ۹۳۰ سنه‌سـنده بج محاربه‌سنه کیدرکن اوزرینه اوغرامقله خلقی اطاعت ایتمش ایدی . اثنـای عودتده یانـدن کچرکن شهردن آلارغه طوپی آتلغله بر موجب فرمان پادشـاهی درحال احراق بالنار ایتدکلری (یانق) شهرتنه سبب اولوب (کلوار) اسم قدیمنه غلبه ایلدی .

(یانوه) Jenœ ـ طمشوار ایالتنده برلوا مرکزیدر .

خلیل ادهم

آناطولی تاریخندن : حمید اوغللری

روم‌سلجوقی دولتنك انقراضندن صوکره آناطولیده تأسیس حکومت ایدنلردن بری‌ده « حمید بك » عائله‌سی ایدی . بوخاندان قدیم « پیسیدیا [شمدیکی حمید آباد سنجاغیله تکه لواسنك شمالی] » قطعه‌سنده ظهور وتأسیس حکومت ایدوب ، بعده « ایساوریا [شمدیکی قونیه سنجاغنك غرب جنوبی قسمی] » خطه‌سیله « فریکیا » قطعه‌سنك بر پارچه‌سنی [شمدیکی بوردور سنجاغی] دخی زیر اداره‌لرینه ادخال ایلمشلردر .

پیسیدیا قطعه‌سی اهالیسی بالخاصه آنلرله قرابتلری اولان ایساوریالیلر مملکتلرینك مناعتنه منضم اولان جسارت فطریه‌لرندن طولایی ازمنهٔ قدیمه‌ده آناطولی‌ده تأسس ایدن حکوماته بیون اکمشلر و رومالیلرله آنلره خلف اولان شرقی روما ایمپراطورلغنه عصرلرجه مقاومت ایتمشلر ایدی .

روم سلجوقیلرینك ، تأسسی‌اوانندهمنوی ضمیرلری شرقی‌رومادولتنی زیر وزبر ایتمك اولمغله مرمره دکزی ساحللرینه و استانبول بوغازی جوارینه وصوله نصب نظر ایتمش وبونك ایچون دائما عارضه‌سز اولان فریکیا یوللرینی تعقیب ایلمش اولدقلرندن طاورس جبالنك غایت مرتفع قوللریله مستور اولدیغندن طولایی پك چوق یوکسك یایلالری ، درین اوچورومللی یالچین وادیلری حاوی بولنان پیسیدیا قطعه‌سی تعرضلرندن مصون قالمش ایدی .

سلجوقیلرك مذکور فکرینه اهل صلیب تجاوزاتی نهایت ویروب ، بعده تجاوزات مذکوره دخی خاتمه پذیر اولدقده آنلر آناطولینك مرکزنده اساسلی صورتده یرلشدیلر ، اطرافده رومللر النده قالان بوکبی

قطعات ومواقعك استیلاسنه باشلادیلر. «اسپارطه» قلعه‌سی ایله ملحقاتی سلطان «عزالدین قلج ارسلان ثالث [۶۰۰ - ۶۰۱]» زماننده سلجوقیلر النه کچدی [۱]، بوصورتله پیسیدیا ضبط واستیلا ایدلدی.

سلجوقیلر اللرینه کچیردکلری شهورو بلدانه داره‌لرنده بولنان دیکر شهرلردن طوپلادقلری نفوسی وقرایه‌دخی تورکمن قبیله‌لرینی اسکان عادتنده اولدقلرندن پیسیدیا قطعه‌سنده‌دخی بوصورتله یاپمشلردر. «احمدبن احمدالحلبی» تاریخنده حمیداولادینك سلجوقیلرله تورکستاندن خروج، ممالك اسلامیه‌یه دخول ایله اطرافه طاغیلان تورکمنلرك بلاد رومده یعنی آناطولیده کوچه صورتیله ساکن اولانلری سلاله‌سندن اولدیغنی بیان ایتمشدر.

حمید بك [۲] و اجدادی بو تورکمن قبیله‌لرینك اکابر رؤسا سندن

---

[۱] سلجوق نامه: یازیجی‌زاده علی (زوان کوشکی). تواریخ سائره‌ده اسپارته تسخیری مقید دکلدر. سلطان قلج ارسلان ثالث زمانده فتح اولنان محلك «اغراس» اولدیغی بیان اولنیور. اغراس یاخود اغروس حمید آباد سنجاغنده اووه‌ده بر موقع اولوب عثمانلیلر زمانده همنامی اولان قضایه مرکز اتخاذ ایدلمش‌ایدی. ∞ قونیه ولایتنك ۱۳۱۷ سنه‌سی سالنامه‌سنده [ص: ۲۳۳] اسپارطه‌نك «شرق ایمپراطورلغنه مربوط مائونی دنیلن بر جمعیتك تحت اداره‌سنده ایکن اسلامیتك ظهوری هکامنده ممالك اسلامیه عدادینه ادخال ایدلدیکی» یازلمشدر. مائونی یاخود ماونا قرون وسطاده جنوبزلرك شرقده تجارت ایتمك اوزره تشکیل ایتدکلری برجمعیت ایدی. مرکزی اولا فوچه شهری اولوب بعده ساقز آطه‌سنه نقل ایدلمشدر. آناطولینك تجارت بریه و بحریه‌سی الرنده ایدی. مع مافیه قطعهٔ مذکوره‌نك داخلی شهرلرندن بری اولان اسپارطه‌نك اداره‌سنی درعهده ایتمکی سهی آکلاشیلمیور.

[۲] ۹۴۱ نجی صحیفه‌ده کی ۲ نومرولو حاشیه‌ده کورولدیکی اوزره منجم‌باشی حمیدبك ایله اوغلی دوندار بکی برذات ظن اولنرك جامع الدوله «فلك الدین دندار حمید» دیه تحریر ایتمشدر. اسمی «مسامرة الاخبار» اولدیغی حالده آناطولی تاریخیله اشتغال ایدنلر طرفندن «تذکرهٔ اقسرایی» دیه دیکر بر نام ویریلان اثرك استانبولده موجود ایکی نسخه‌سندن یکی جامع کتبخانه‌سنده کی منجم‌باشینك بوبابده مأخذ اتخاذ ایتدیکی آکلاشیلیور. کتاب مذکورك تألیف ایدلدیکی سکزنجی عصر هجریده تحریر اولنان فارسی آثار تاریخیه‌نك اکثریسنده پدر ایله اوغلك اسمی آره‌یه «بن» کله‌سی

ايديلر . پدرى سلاطين سلجوقيه طرفندن مرتبهٔ امارته نائل اولمش ايدى [١] . حميد بك عهده‌سنه دخى بورتبه تفويض اولنمش و سلاطين سلجوقيه‌يه خدمت ايتمش ايدى [٢] .

حميدبك سلجوقيلرك اوان انحطاطنده همجوارلرينه تطبيق حركتله كسب استقلال ايتدى . معمافيه ديكر امرا كبى طوغريدن طوغرى‌يه سلجوقيلره قارشى رفع‌لواى عصيان‌ايتمدى، بولندينى خطه‌نك شرق طرفنده تفرد ايدن اشرف اوغلنك ممالك سلجوقيه‌يه تغلب ايدن موغوللرله وقوعبولان مخاصماتندن بالاستفاده كمال سكونتله ديكر تركمن قبيله‌لرينى اداره‌سنده جمعه واشرف اوغلنك اوجهتلرده جارى اولان قدرتنى كسره موفق اولدى . الته كچيرديكى محللر « حميدايلى [٣] » واهاليسى دخى « حميد

وضع اولنميه‌رق يازلديغى جهتله نسخهٔ مذكوره‌ده اواصوله تطبيق حركت ايدلديكى مستبان اوليور. بوائرك هرايكيسى برزمانده استنساخ ايدلديكى حالده آياصوفيه كتبخانه‌سنده‌كى نسخه‌سنده يالكز « فلك‌الدين دندار » ديه محرر در . جامع‌الدولدن عصرلرجه اول يازيلان سلجوق نامه‌ده بونلرك پدر واوغل اولديغى بيان ايدلمشدر. كتبخانهٔ عموميده موجود اولوب « طريق الرشاد الى تعريف‌المالك والبلاد » نامى آلتنده قيداولنان وملك ابوالفدانك تقويم‌البلدان نام كتابنك ديكر طرزده يازلمش نسخه‌سى بولنان جغرافيايه . تاريخه واقف برذات طرفندن يازيلان حاشيه‌لرك برنده دخى « سلطان فلك الدين دندار من ابناء الحميد » ديه مذكوردر .

[١] سلجوق نامه . نشرى تاريخى (ولى الدين افندى كتبخانه‌سى) اون برنجى عصردن اعتباراً تأليف ايديلان آثار تاريخيهٔ عثمانيه‌ده حميدبكك سلجوقيلر عصرنده بعده نامنه نسبتله معروف اولان ممالكك واليسى اولديغى بيان اولنمشدر.

[٢] هشت بهشت : ادريس بتليسى .

[٣] مسالك الامصارده مركز اداره‌سى « برلو » اولمق اوزره « عميدلى » ديه مذكوردر. « يلواج » ، « قراغاج » ، « اكرى‌دور » اقليملرينك دخى بوخطه حكمدارينك اداره‌سنده اولديغى بيان اولنمشدر. سلطان سليم اول دورنده ترتيب ايديلوب ممالك عثمانيه‌نك تقسيمات ملكيه‌سنه دائر ايلك اولهرق معلومات اعطا ايدن بركتابده حميدلواسنكا كردر ، افشار مع بارله ، اغلاسون . يلواج ، اولوبورلو، كونان ، كچى‌بورلو ، اسپارته ، بوردور . ايرله ، كلحصار ، قره‌آغاج قضالرندن مركب اولديغى يازلمشدر. منجم باشى‌حميد ايلى‌بيان ايدركن بالاده‌كى اسامى‌يه‌عاصى قره‌آغاج، كمر، حويران، اغراس ، ياوجه مواقعى اسملرينى‌دخى علاوه ايتمشدر.

تورکمنلرى [١] » عنوانى اكتساب ايلدى .

حميد بكك استقلالى يدنجى عصر هجرينك اوان اخيره سنده ايسه‌ده قطعى اوله‌رق سنه‌سى تعيين اولنه‌ماز [٢] .

---

[١] حميد ايلى اهاليسى سكزنجى عصر هجرى نصف اولنده عربجه يازيلان آثار جغرافيه‌ده « تراكمين بنى الحميد » ديه مذكور اولدقلرى كبى تيمورلنك وقوعاتنى حاوى اوله‌رق طقوزنجى عصرده تحرير ايديلان تاريخلرده دخى قوم وياخود اولوس حميد ديه ياد اولنمشلردر .

[٢] منجم باشى جامع الدوله حميد اوغللرى حقنده ايكى روايت بيان ايدر . برنجيسنده : اوج تورکمنلرى امراسنك اكابرندن فلك الدين دندار حميد سلجوقيلر زماننده استبداد ايدرك شمديكى اكردرموقعنه نزول واوراده برشهر بنا ايدوب فلك آباد تسميه ايتديكنى بعده قوت وقدرتى تزايد ايدرك اداره‌سنه كچيرديكى محللرك نامنه اضافتله اشتهار ايله يكنى يازمشدر . بوروايتك مأخذينى تعيين ايده‌مدك . ٩٣٩ نجى صحيفه‌ده كى ٢ نومرولى حاشيه‌ده ايضاح ايدلديكى وجهله حميدك ايله اوغلى وخالى اولان دوندار بكى برذات ظن ايدرك هرايكيسنه عائد وقوعاتى مزج ايلديكى آكلاشيليور . حميد بك تورکمن اكابر امراسندن ايسه‌ده بولندينى خطه خيلى زمان اول اوج حالندن چيقه‌رق سلجوقيلرك طوغريدن طوغرى يه اداره‌سنده بولنان محللره قاتلمش وغربنده بولنان دكزلى‌دن ايلروسى اوج عد اولنمقده بولنمش اولديغندن كنديسى اوج تركمنلرندن دكل ايدى . ايكنجيسنده : شام امراسندن اولان حميدبك برسببدن طولايى مملكتنى تركايده‌رك روم كلمكله سلجوقيلردن سلطان ونتك تلطيفنه مظهر اولوب مكرماً نزدنده قالديغنى ، سلحشورلغده ماهر اولديغندن خيلى وقت بوفنى حكمدارك اولاد وكوله‌لرينه تعليم ايله مشغول اولديغنى ، بعده سلاطين سلجوقيه طرفندن نامنه اضافتله معروف اولان بلاده والى نصب ايدلديكنى ، بونك اوزرينه استبداد ايله اكردرى بنا ايتديكنى تحرير اتمشدر . بوروايتك والى تعيينه قدر اولان قسمى مورخ مذكورك بعضاً استعمال ايتديكى شكارينك قره‌مان تاريخندن مأخوذدر . معمافيه حميدبك حقنده تاريخ مذكورده پك زياده معلومات وار ايسه‌ده منجم باشى بوقدرينى اخذ ايتمشدر . معلومات سائرهٔ مذكوره بروجه آتيدر : قره‌مانك اشتهار فوق العاده‌سندن طولايى حميدبك معيتنده بيك كيشى اولدينى حالده سلطان علاء الدين سلجوقى نزدندن سيواسده قره‌مانك يانه كلنكله پك زياده مظهر تلطيفى اولدينى . آنكله ارتنايه سلحشورلق تعليم ايتديكى ، قره‌مانك سلفكه‌بى استيلاسنده حميد بكه اعطا ايلديكى ، قره‌مانك واوغلى محمد بكك اجرا ايتديكى محاربانده برابر بولندينى ، محمد بك قونيه‌يى تسخير ايله ممالك سلجوقيه‌يه حاكم اولدقده نامنه نسبتله

وفاتنده اولادندن « فلك الدين دوندار بك » يرينه كچدى . بو اثناده ايران موغوللرى سلطان سلجوقى يى كلياً بر طرف ايدرك آناطولى يى طوغريدن طوغرى يه اداره يه باشلامشلردى . بو تبدل و رنجى والى اولان امير « ايرنجين » ك ضعف و سوء اداره سى جهتلريله آناطوليده طرف طرف ناخشنودى حاصل اولدى . ديكر بكلر مثللو دوندار بك دخى بو خصوصدن انتهاز فرصت ايده‌رك زيراداره‌سنده اولان محللرى بر طرفدن بحرسفيد ساحلنه و آنطاليه‌شهرى قيوسنه وديكر جانبدن دكزلى و كرميان امارتلرى حدودينه قدر توسيع ايلدى . « اكردير » شهرينى بنا ايدرك « فلك آباد » تسميه ايله حكومتنه مركز اتخاذ ايتدى [١] .

آنطاليه شهرينه سلجوقيلرك انقراضندن صوكره اوبلاد اهاليسندن بركمسه حاكم اولمش ايدى . برمحل بعيده كيتمك ايچون بركون شهردن اوزاقلاشان بو شخصى جوارده اولوب دوندار بكه تابع اولان تركمنلر بغتةً باصديروب طوتديلر ، آنطاليه شهرينى الرينه كچيرديلر [٢] . بو صورتله قديم « پامفيليا » قطعه‌سنك تسخيرى دخى اتمام ايدلدى .

سلطان « محمد خدابنده » خانك اميرالامراسى « چوبان بك » قرمان اوغلى

اشتهار ايدن بلادى حميده توجيه ايتديكى و محمد بكك مقتوليتى اوزرينه مستقل اولديغى . توجيه بلاد حقنده دخى اثرك قسماً اصلى بولنان « يارجانى » نك كتابندن : فلك آباد استانوس يورى ، زانطاليه تاكوه‌چره‌لو ، بفرمان برحميد حيش برمراد مصراعلرينى ايراد ايدر . حميد بكك قرمان اوغلى محمد بكك وفاتندن بر خيلى مدت صوكره ساحهٔ سياسياتده ظهورى محقق اولديغندن شكارينك يار جانى يه عطفاً ويرديكى بو تفصيلاته حقيقت نظريله باقيله‌ماز . بلكه منجم‌باشى دخى بو مكرله تفصيلات محرره‌يى يازمامشدر .

[١] تقويم البلدان .

[٢] طريق الرشاد الى تعريف الممالك والبلاد . اوضح المسالك : سپاهى زاده . بوروايت ٧٢١ سنه‌سنده تأليف ايديلان تقويم البلدانه احمد بن ياقوت بن عبدالله الجزرى المرشدى الحموى جانبدن ٧٢٢ سنه‌سنده يازيلان تعليقاته آنطاليه حجاجندن نقل اولنديغى بيانيله تحرير ايدلمشدر . بالاده كى آثارك مأخذى تعليقات مذكوره‌در .

طرفندن استيلا اولنان قونيه شهرينك استردادی و آنك تأديبی ضمننده آناطولی‌يه كلوب « قرابنوك » نام قشلاغی اردوكاه اتخاذ ايتدی . ايران موغول دولتنك الك ذی نفوذ امراسندن اولان بوذاتك معيتنده برقوهٔ جسيمه اولديغی حالده ورودی آناطولی طوائف ملوكنه خوف ودهشت القا ايلدی . دوندار بك دخی داخل اولديغی حالده اكثريسی اظهار اطاعت ايچون هدايای ذی قيمی حاملاً بالذات نزدينه شتاب ايتديلر [١] . ديكرلری كبی دوندار بك ده چوبان بك طرفندن حرمت و رعايت كورمش ومساعده‌سيله مملكتنه عودت ايلمش ايدی (٧١٤) [٢] .

---

[١] ٧١٤ سنده‌سنده سلطان محمد خدابنده خان نامنه فلك آباد يعنی اكرديز شهرنده سكه ضرب اولنمشدر . دوندار بكك حادثهٔ مذكوره مناسبتيله تأييد اخلاص ايچون مركز اداره‌سنده سلطان مشار اليه نامنه بو مسكوكاتی ضرب وچوبان بكه تقديم ايتدكی آكلاشيليور . اعضادن ومسكوكات عتيقه اربابندن توحيد بك افندی نزدنده موجود اولان مذكور سكه يازيسی صورتنی ويرمكله بروجه زير درج اولندی :

وجهی

السلطان الاعظم
غياث الدنيا والدين
خدابنده محمد
خلد الله ملكه

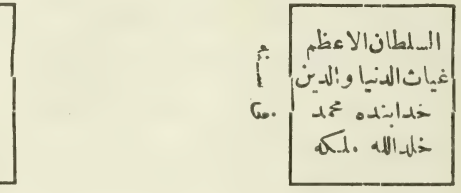

ظهری

. . . مدينة
فلك اباد حميت
عن البليت
والافات

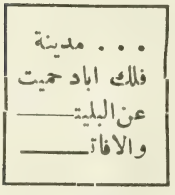

[٢] تاريخ اولجايتوخان ، جامع التواريخ ذيلی ، مسامرة الاخبار . صوك اثرده وقعهٔ مذكوره‌سنه‌سی كوسترلميه‌رك سلطان ابوسعيدك جلوسندن صوكره ، تيمور تاشك آناطولی واليسی نصبندن اول يازلمش اولديغندن ٧١٧ سنه‌سنده وقوعی لازمكلور . منجم باشی مأخذی اولان مسامرة الاخبارك بو افاده‌سنی نظر دقته آلميه‌رق ٧١٩ ياخود ٧٢٢ سنه‌لری اوله‌رق كوستريور . چوبان بك سلطان ابوسعيد زماننده يالكز بردفعه ، اوده اوغلی تيمورطاشك عصيانی اوزرينه ٧٢٢ سنه‌سنده آناطولی‌يه كلمشدر . وقعه‌دن پك آز زمان صوكره تحرير ايديلان اولجايتوخان تاريخنده بيان اولنان ٧١٤ سنه‌سی تاريخيدر . مسامرة الاخبار صاحبی هر نصلسه بوبابده غفلت ايتمش ومنجم باشی دخی خطا ايلمشدر .

سلطان محمد خدابنده خانك وفاتيله اوغلى سلطان « ابوسعيد بهادر » خانك اون ايكى ياشنده ايكن تخته اجلاسى ايران موغول دولتنده بعض قاريشقلقلر حدوثنى موجب اولدى . بوخصوصدن آناطولى طوائف ملوكنك هربريسى برصورتله استفاده‌يه قالقشدقلرى كبى دوندار بك دخى سلطان لقبنى اخذ ايتدى . صاروخان و منتشا بكلرى كندیسنك سلطنت و تابعيتنى قبول ايتديلر . ويركو و ايجابنده عساكرمعاونه اعطاسنه راضى اولديلر . حتى ويركوبى‌ده كوندرديلر [١] .

روم واليسى تيمورتاش بك آناطوليده بولنان طوائف ملوكدن خيليسنى ودوندار بكك شرقاً هم حدود اولديغى اشرف اوغلى خاندانى محو واستيصال ايتدكدن صوكره دوندار بكك ممالكنه تجاوز ايتدى . دوندار بك تيمورتاشك قوت عظيمه‌سنه قارشى مقاومت ايده‌ميه‌جكنى آكلامغله مقر حكومتى اولان اكريرى ترك ايله آنطاليه‌يه چكلدى . تيمور تاش تعقيب ايدوب قلعه‌بى محاصره و ضبط ايده‌رك كنديسنى قتل ايلدى ، زير اداره‌سنده اولان محللرى تماماً استيلا ايتدى . بو حادثه تقريباً ٧٢٤ سنهٔ هجريه‌سنده وقوعبولمشدر .

تيمورتاش بك ، پدرى چوبان بكله سلطان ابو سعيد خان آره‌سنده ظهور ايدن منافسه‌نك مبدل مخاصمه ومحاربه اولديغنى استخبار ايتدكده مصره فرار والتجا ايتدى . دوندار بكك قتلى اثناسنده مملكتك برطرفنه التجا ايله اختفا ايدن اوغلى « حضر بك » بووقعه اوزرينه ميدانه چيقدى ، پدرينك زيراداره‌سنده اولان محللرك آنطاليه‌دن ماعداسنى اله كچيره‌رك حكمدار اولدى (٧٢٨) .

حضر بك ايلخانيلر طرفندن تيمورتاشدن صوكره آناطوليه والى نصب اولنانلرك آنك كبى طوائف ملوكك قهر وتدميرى فكرينى تعقيب دكل طوغريدن طوغرىيه موغوللر الندە اولان ممالكك محافظه‌سنى بيله

[١] سلجوقنامه .

اهمال ایتدکلرینی کوردکده بوندن استفاده‌یه قیام ایتدی . اشرف اوغلی زیر اداره‌سنده ایکن تیمور تاش طرفندن ضبط وفراریله صاحبسز قالان بکشهری ، آقشهر ، سیدی شهری وسائره کبی شهور وبلدانی النه‌کچیره‌رك ممالکنی توسیع ایلدی .

حضر بك پدری کبی سلطان لقبنی آلمشدر . مملکتنك معموریت واهالیسنك رفاهنه سعی وغیرت ایتمش برحکمدار ایدی .

وفاتنده یرینه برادری « نجم‌الدین‌اسحق بك [١] » کچدی . بوذات پدری دوندار بك زماننده برمدت مصرده اقامت ایتمش وایفای فریضهٔ حج ایلمش‌ایدی [٢] ، مقتولیتی‌اوزرینه قره‌مان اوغلی نزدینه‌التجا ایدوب تیمورتاش مصره فرار ایتدکده آنك‌طرفندن برقطعه‌توصیه‌نامه‌یی حاملاً اورایه عزیمت ایدوب‌پدرینك قانی دعوی ایتمش-که تمورتاشك حبسی اسباب ظاهریه‌سندن‌بریسی دخی‌بوطلب‌ایدی-،بعده برادری‌نزدینه عودت ایلمش ایدی [٣] .

اسحق بك دخی سلطان عنوانی اخذ ایتمشدر . متدین واخلاق حسنه‌صاحبی‌برذات‌ایدی .زماننده‌برادری«محمدچلبی»کولحصار (قل‌حصار) شهرنده حکومت ایتمشدر [٤] .

اسحق بکدن صوکره « الیاس‌بك » یرینه کچدی . شرقاً هم حدود اولدیغی قره‌مانیلرك زیر اداره‌سنده اولان محللره تعرضاتنه مبنی آنلرله متعدد محاربات اجرا ایتدی . قره‌مان اوغلی علاءالدین بك طرفندن برقاچ دفعه مملکتی ضبط ایدیله‌رك طرد اولندی . بعض دفعه آنك ایله اجرا ایتدیکی مصالحه وبعض دفعه دخی کرمیان اوغلنك‌اعانه‌سی ایله

---

[١] نزهه صاحبندن روایتاً تاریخ عینی (مفصل)، ج ٣٣ . ابن بطوطه سیاحتنامه‌سنده « ابو اسحق » دیه مذکوردر .

[٢] ابن‌بطوطه سیاحتنامه‌سی ، اوروپا طبعی ، ج ٢ ، ص ٢٧٦ .

[٣] تاریخ عینی ، ج ٣٣ .

[٤] ابن‌بطوطه سیاحتنامه‌سی ، ج ٢ ، ص ٢٧٠

حكومتى تكرار الده ايتدى . مع‌مافيه قره‌مانيلر بلادينه تعرضدن فراغت ايتمدكلرندن مدت مديده بونك ايراث ايتديكى انديشه و اضطراب ايله حكومت ايتدى [١] .

وفاتندن صوكره يرينه اوغلى « كمال‌الدين حسين بك » جلوس ايتدى . زمانده قره‌مانيلرك تجاوزاتى تمادى ايتمكده‌اولديغندن حمايه‌سندن بالاستفاده تخليص‌ملك ايله حضور وسكونه نائل‌اولمق ايچون‌سلطان مراد خان اوله التجا ايده‌رك عقد رابطه ايلدى (٧٧٦) [٢] .

سلطان مراد خان اوغلى سلطان بايزيده كرميان اوغلنك قيزينى تزويج ايتدكده اجرا اولنان دوكونه آناطولى حكمدارانى‌ده دعوت ايلمش ايدى . ديكرلرى كبى حسين بك دخى هديه‌لرله ايلچى كوندردى . دوكوندن صوكره حسين بكك ايلچيسى لاجل الوداع حضوره چيقدقده عسكراقامه‌سيله قره‌مان‌اوغلنك مملكتنه تعرضى‌منع‌ايچون حدوده‌اولان برايكى قلعه‌نك كنديسنه فروخت ايدلمسنى حسين بكدن التماس ايلديكنى سلطان مشاراليه ايلچيه بيان ايتدى . حسين بك قره‌مانيلرك تعدياتندن بيزاراولديغندن‌التماس واقعى‌حسن تلقى ايتمش‌ومع‌مافيه بوخصوص‌مسكوت قالمش ايدى . لكن برمدت صوكره سلطان مراد سير وتماشا ايچون ازدواج مذكور حسبيله ممالك عثمانيه‌يه الحاق اولنان كوتاهيه شهرينه كلدى . حسين بك بوحركتى كندى اوزرينه ظن ايده‌رك بقيهٔ ممالكنى قورتارمق‌ايچون ايلچى‌ارساليله ايستنبلان‌قلعه‌لرك فروختنى تكليف ايتدى . وقوعبولان مذاكره نتيجه‌سنده يلواج ، قره‌آغاج ، بك شهرى ، سيدى شهرى ، آقشهر بلده‌لرينى سكسان بيك آلتون مقابلنده [٣] حكومت

---

[١] جامع‌الدول . منجم باشى‌نك بوبابده مأخذى قره‌مان تاريخيدر . بوآثر قسماً قره‌مان اوغلى علاءالدين بكك شاعرى اولان « يارجانى » نك‌اثرندن ترجمه ايدلديكندن الياس بك حقنده‌كى افاده‌سنك حقيقت اولمسى لازمكلور .

[٢] فريدون بك منشا آتى ، ج ١ ، ص ١٠٠ .

[٣] مراد نامه : ابراهيم افندى .

عثمانيه‌يه صاتدى (٧٨٣) [١] .

حسين بك وفاتنه قدر اللنده قالان محللرده حكومت ايتدى . وفاتندن صوكره زير اداره‌سنده اولان محللرك بر قسمى دولت عثمانيه وديكر قسمى قره‌مانليلر طرفندن استيلا اولندى . حميد اوغللرى حكومتنه نهايت ويرلدى [٢] . معمافيه حسين بكك وفاتى ، حميد اوغللرينك انقراضى سنه‌سى معين دكلدر [٣] .

حميد اوغللرى حقنده تاريخلرده موجود اولان معلومات بالاده تماماً بسط وبيان اولنمشدر . سلجوقيلرك انقراضندن صوكره آناطوليده تأسس ايدن بكلكلرك بالخاصه حميد ، اشرف اوغللرينك تكه بكلرينك احوال تاريخيه‌لرى پك زياده ظلمت مجهوليتده‌در . معلومات موجوده آثار تاريخيه‌ده طولايسيله يازيلان مهم وجزئى پارچه‌لره محصردر . بونلرك حكمران اولدقلرى محللرده واقع مبانئ خيريه وتربه وسائره كتابه‌لرنده ، وقفيه‌لرنده اجرا اولنه‌جق تدقيقات احوال تاريخيه‌لرينى تنوير وتوسع ايده‌جكدر . تدقيقات مذكوره‌نك اجراسى تمنى اولنور .

محمد عارف

---

[١] عاشق پاشا زاده ، حديدى . نشرى اسپارطه‌يى دخى بومواقعه‌علاوه ايتمشدر .

[٢] جامع الدول

[٣] اكريدير صوباشيسى قوتلو بك سلطان مرادخانك قره‌مان اوغليله وقوع بولان محاربه‌سنده حاضر بولمش ايدى . صاتون آلنان مواقع حميد اوغللرى مملكتنك شرق وشمالنده بولنمسنه نظراً بوملكتنك اقسام داخليه‌سى حسين بك اللنده قالديغى واسمنك مواقع مبيعه مياننده عدم بيانى اكريدرك دخى بونلردن اولديغنى تبيين ايدييور . امراى عثمانيه‌دن اولان قوتلو بكك شهر مذكور صوباشيسى بولنمسنه نظراً مذكوروفات وانقراضك حرب مذكورك وقوعبولديغى ٧٨٨ سنه‌سندن مقدم اولديغى مستبان اوليور . ∞ قوصوه محاربه‌سنده حميد بك زاده‌سنك ده حاضر بولنديغى تاريخلرده مقيددر . فريدون بك منشا آتنده (ج ١ ، ص ١٥٣) مندرج و تاريخى ٨١٩ سنه‌سى اولق لازمكلان بر مكتوبده حسين بك اسمى مذكور ايسه‌ده حقيقت دكلدر .

قره‌دکیز ـــ ایزمیت کورفزی قانالی

اسکیدن (پونتوس أوقسینوس) دنیلن بودکیزه شیمدیکی آدینی ویرن بزز. بونك ایچون چوق سوز وارسه‌ده ، الك دوغروسی بردن بره قوپان بورالری ، سرت فورطنه‌لری دولایسیله‌در . بودکیزك الك سقار یری ده بوغاز آغزیله (سقاریا) ، (مدیه) آراسیدر . بوده شوندن ایلرو کلیور :

قره‌دکیزه اینن (طونه) کبی بر چوق بویوجك ایرمق وچایلرك طاشیردیغی صولر قره‌دکیز بوغازی ایله مرمره وآق دکیزه دوکیلور . بوغاز بایاغی آزاق ، وقره دکیزك بر صولوقلغیدر . شیمدی بر یاندن صو آلیر اوبر یاندن بر صولوقلق ایله دوکیلور بر حوضه باقارسه‌کز شوئی کوره‌جکسکز . حوضك آرتان ، صولوقلغی آغزندن یوکسه‌لن صویی دوغرو بوآغزه یورر ، برپارچه‌سی صولوقلقدن چیقار ، آغزده صیقیشان اوته‌کی برپارچه‌سی‌ده ترسنه دونر، وبرآقینتی یاپار. ایشته بونك کبی ، اولو اورتاکلن صولر بوغازه ایردیکی آناطولی وروم ایلی قییلرینی یالایه‌رق برترس آقینتی یاپار. شمالدن اسن سرت بورالرك قامچیلایه‌رق سوردیکی وسویله‌دیکمز آقینتینك قابارتدیغی اوصیق ، صارپ دالغه‌لره یاردیم ایدن بوآقینتی کمیلرك اولومیدر . سوزك کلیشی ، بوغازه اینمك ایسته‌ین برکمی بربورایه طوتیلور ، یری یاردیم ایدر، تتیك داورانیرسه همان دکیزه آچار، دوودیرر ، بوغازی‌طوتمغه چالیشیر . یوقسه ، قییلره یاقینجه، بوآقینتینك ایچنه دوشدیکی پك زور قالقینیر . بریاندن دالغه‌لر قییی‌به صیقار ، اوبر یاندن بوآقینتی باشنی چلر ؛ اورصه ایدوب آچلمسنك اوکنی کسر ، آرتق چاتلاق ، وچوللامه‌لر ایچنده قالان بوزواللی یاکندی کندینی

باشدن قره ایدر ، یا دکیزلرله قره‌یه اورور داغیلیر . بویالیلرك اوشاقلرینك چوغی « مزارسز » درلر .

تا (آرغونوت) لردن برو کیمجیلر بورالردن پك قورقارلر ، اوقدر ایلرو کیدرلردی که آناطولی یقه‌سنده‌کی ایکی قیسا [سیمپه‌له کیدیس] آطه‌جغنك یوزر اولدیغنه ، آراسندن کچن قوشی طوتدیغنه بیله اینانیرلردی. نه ایسه شو صوك ییللرده قورولان (جان قورتاران استاسیونلری) برچوق جانلرك قورتولمسنه‌پك بویوك یاردیمی اولییور. کلهلم سوزمزه :—

(سقاریا) ایرماغی وقوللرینك کچدیکی یرلرده‌کی اوکنیش اورمانلرك اودون ، کمور ، کراسته‌سی پك قولایلقله اویالیلره ایندیریله بیلنیرسه‌ده (کفکن) کبی طاش آردی برقووقدن باشقه لیمانی اولمیان ، بوقونوق آلماز ، صارپ قییلرده کیشی جانته بیله کووه‌نه‌مز ، ایش یاپمق ایچون برکوزینی دکیزه دیکر ، طورر ، هوا قوللامق قایغوسندن قورتوله‌ماز .

ترسانه‌مزك کراسته‌سی باشلوجه ایکی یردن کلیردی. دیرك ، سرنلکلری (افلاق) (بوغدان) دن ، تکنه‌لك چیرپیلی قوغوش ، کوکرته‌لك (قوجه‌ایلی) ، (اسکیشهر) ، (بولی) دن کتیریلیردی . یلکن کمیلریله او دیرك وسرنلکلرك طاشینمسی پك کوچ اولدیغندن ، (قلاص) کبی طونه اسکله‌لرنده بونلردن کنیش ، یوکسك صاللر باغلانیر ، (سنه) [سولینا] یه ایندیریلیر ، اویغون‌هوا بکله‌نیر ، برایکی کمی یدکنده استانبوله کتیریلیردی . بو اوقدر زور ایش ایدیکه کیمجیلرجه ضرب مثل اولمشدر. یولده برهوا باصدیررسه آرتق ایلروسی اللهه قالمش برایشدی . بو صالی باغلامق هراوسته‌نك‌ده ایشی دکل، آیروجه (صالجی باشی)لر واردی . استانبوله کلن صاللرك چوزولمسی‌ده برایش ایدی . آیروجه اصنافی واردی. قلفات‌یرنده برآلای‌سیاهلرك « قاباق » وداووالله ، کولونج کولونج تورکیلرچاغیره‌رق صال چوزدکلری پك‌اونودیله‌جق قدر اوزاماشدر .

ایشته بوکوجلکلر ، بوزورلقلرله ایدیکه بعض ییللرده کیلرمزی

سقاريا اوزرنده‌قوروب ياپملو اولدق . استانبولدن چيوى ،دمير،شو ،بوكى اشيانك اورالره كتيرلمسى دها قولايجه اولديغندن دار كونلرده كميلرى اورالرده قورارديق . ايشته بونك ايچون برايكى وثيقه :

ازنكميد قاضيسنه حكم‌كه

صقريه صوبى اوزرنده بنا اولنمق امر اولنان خانه كميلرك بنا ونجارلرينه ذخيره وا كمكجى وموميجى‌وقصاب لازم اولمغين بيوردوم‌كه وصول بولدقده تأخير ايتميوب ذكر اولنان محلده كفايت قدراون وسايز ذخيره‌تدارك ايدوب اكر كرا قانرلرى ايله‌در اكر نهرى طريقيله‌در هر نه وجهله ممكن ايسه صاحبلريله كوروشوب نرخ روزى اوزره‌بيله اندرُه‌سن وتحت قضا كده كفايت قدر قصاب وموميجى وا كمكجى تعيين ايدوب بيله كوندره‌سن اهال ومساهله‌دن خذر ايليه‌سن

ـا ٤ صفر سنه ٩٧٢

شيلى [شيله] قاضيسنه حكم‌كه

بوندن اقدم سكا حكم شريفم كوندريلوب تحت قضا كدن عربه‌لر اخراج ايدوب ازنكميده بنا اولنان قادرغه‌لره اغاج ايندرمك امرم اولمشيدى ازنكميده درمخزن اولان كمى لنكرلرين وآلات واسبابلرين اجاره ايله كتوروب صقريه صوبى اوزرنده بنا اولان كميلره ايله‌دسن امر ايدوب بيوردوم‌كه حكم شريفم واريجق اصلا تأخير وتوقف ايليوب بوخصوصه بالذات مقيد اولوب اغاج ايندرمكه اخراج اولنان عربه‌لرى قويويرميوب كفايت ايتمزسه دخى تحت قضا كدن كفايت مقدارى عربه اخراج ايدوب امر اولنان كمى لنكرلرين وسايز آلات واسبابلرين اجرت ايله عربه‌لره تحميل ايتدروب داخى بروجه استعجال محل‌مأموره ايلتدروب تسليم اندره‌سن خصوص مزبور مهمدر سايز زمانه قياس ايتميوب اهالدن خذر ايدوب امرم اوزره خدمتده مجد ومقدم اولاسن ـا ٢٧ جمادى‌الاول سنه ٩٧٢

ترسانه‌مزك كراسته ،قطران، خلاط ، ويووارلاغنك نصل‌وزه‌لردن بولنوب كتيرلديكى (بحريه قانوننامه‌سى) نك بر قاچ ياپراغنى طولديرر اولديغندن ، بونى ايلروده آيروجه برمقاله‌يه براقوب يينه سوزمزه دونه‌لم:

او يللرده ايش باشنه كچن ، اولكاى قاريش قاريش بيلن رحمتلى آتالرمز دكمه كوچلكدن چكينمز ، هر زوره قارشو برقولايلق بولورلردى . بونك ده بر قولايلغنى دوشونديلر . اوده (ايزميت) كورفزينه دوكيلن (كلاس) [كه‌لس] دره‌سنى (صبانجى) كوليله برلشديرمك ،

وصبانجه‌نك طاشقین صولرینی (سقاریا) یه ایندیرن دره‌یی کنیشله‌توب بر قانال پاچمق ایدی . بونك ایچون مورخ (واصف) افندی شویله دییور ، آشاغیدکی وثیقه‌لرله قارشولشدیرمق ایچون شورایه آلیورز :

« سقاریه نهری ازنکمیده اوچ مرحله اولوب اختلاطنده فوائد عظیمه اولدیغن وباخصوص ترسانهٔ عامره‌یه اقتضا ایدن اجناس کراسته وآستانهٔ سعادته لزومی اولان خطب سهل النقل ایدوکن طقوز یوزطقسان طقوزسنه‌سنده سنان پاشاعتبهٔ علیه‌یه عرض ایتمشیدی . نهر سقاریه صبانجه کولنه وصبانجه کولی دخی ازنکمید دریاسنه اجرا اولنمق بابنده حکم جهانمطاع صادر اولوب سرمعماران خاصه ومنجم وراصد اولان منلا فتوح ومعمار چاوش سلیمان وسو یولجیلرندن یوسف وعلی وصو ناظری وغیرلر تعیین واتصالی ممکنمیدر کوریلوب کنه وحقیقتی ایله عرض اولنه دیمکله مأمورلر محلنه واروب کرکی کبی کشف وتدقیق ونهرسقاریه‌نك غدیره جریانی تحقیق و صبانجه کولنك ازنکمید دریاسی جانبنه واریلوب غدیرك ازنکمید دریاسنه مسافه‌سی یکرمی ایکی بیك زراع اولدیغی ویولنده طاغ وطاش اولیوب بسیط ومستوی اولدیغی رأی‌العین مشاهده ایله جریانی تعیین ایلدکلرندن غیری اطرافنده اولان جبال شاهقه‌نك کراسته‌سی الی‌ماشاءالله قطع ونقل اولنسه وارسنهٔ نفاد وبلکه وسعت جوانب سببی ایله یوماً فیوماً کسب نما ایله مزداد اوله‌جغی وبنا اولنه‌جق قادرغه‌لر ایچون صبانجه کولی قریبنده ترسانه انشا اولندقده میری‌یه کلی فائده ترتب ایلیه‌جکندن نظری قطع ایله زاد وذخیره کلك وصالدرله غدیره وغدیردن استانبوله کلوب کرك ذخائر وکرك خطب وسائر لوازم ارخص بها ایله بیع اولنه‌جغی صورت مساحه و حساب ایله در دولته عرض ایتملردی . بو امرهین ویسیر او خلالده ظهور ایدن اشغال دولت حسبیله آخر وقت فراغه تعلیق وتأخیر اولنوب ..... »

کورولیوریا برسوزی بیله اکسیك یا کلش دکل . بوکا قارشی بزده وثیقه‌مزی قویالم :

سابقا بدونده خزینه دفتر امینی اولان احمد افندی‌یه و دیوان عالیشانم کاتبلرندن کاتب مصطفی‌یه حکم که

اشبو سال فرخنده فال وخجسته آمالده عون عنایت ربانی هدایت بی نهایت صمدانی برله سقریه نام نهر عظیمك صبانجی کولنه ایصالی و صبانجی ولنك دریایه ادخالی فرمانم اولوب وسنوك داخی کمال صداقت واستقامتکه اعتماد همایونم اولغین بومهام خیر انجامك تمام واختتامی خصوصنی سزه تفویض وتقلید ایدوب سنکه دفتردارسن خصوص مزبوره سنی امین ومشار الیهی کاتب نصب و تعیین

ایلیوب وخدمات مزبوره‌یه اناطولی وسیواس بکار بکیلریله بالذات بکار بکیلرینه تابع اولان ارغادلری وهر سنجاغك ... یکیتلریله کلوب و قرمان و ذوالقدریه وارض روم بکار بکیلری کندو یرینه یرار سنجاقبکیلریله بش بیکده بر حساب اوزره ارغادلرنی اخراج ایدوب آلای بکاریله محل مأموره کوندروب اتمام مصلحت ایده‌سز دیو مؤکد احکام همایونم کوندریلوب وانلردن مأمور اولنان بکار بکیلر وسنجاقبکلری خاصلرینك وآلای بکیلر وزعماوچری باشیلردن واول ولایتلرده زعامت وتیمارلری اولان متفرقه‌لر وجاوشلر و دیوان همایونم کاتبلری ودفتر خاقانی ومالیه وخزینه کاتبلرندن وسایر ارباب تیمارلردن بش بیکده برارغاده لرینی یوقلیوب مستقل دفتر ایدوب وناقص و اکسوك یوقلمیوب شویلکه کلان ارغادلردن بعض صاحب فراش وعمل مانده اولوب ویا سپاهیدن اوغریدن هیچ بروجهله ارغاد طوتمغه قدرتی اولیوب کندوسی بالذات ارغاد یرینه کلورسه‌امر اولندوغی اوزره بش بیکده بر حسابی اوزره ارغاد یرینه استخدام ایدوب کندونك داخی خدمته لیاقتی یوغیسه امر اولنان ارغاد نقصان کلمك اجلیچون سپاهیلردن کونده یکرمی بشر اقچه حسابی‌اوزره آلتیشر آیلق بدل ارغادیه‌لرینی آلوب تکمیل ایدوب مزبورین معمارلر ومهندسلر و صو یولجیلر وبنا ونجارلر ولغمجیلر وسایر ارغادلر نقیر وقطمیر هرکیم وار ایسه یوقلنوب دفتر اولنوب وجه وقیاس کوردوکك اوزره هر برینی یرلو یرنده خدمته تعیین ایدوب بروجه استعمال اتمام مصلحت املکز امر ایدوب بیوردوم که حکم شریفم واردوقده اصلا برآن وبر ساعت تأخیر وتوقف ایتیوب محل مأموره واروب حسن اتفاق واتحاد اوزره مأمور اولدوغکز خدمات همایونمه مباشرت ایدوب وذکر اولنان بکلر بکیلردن کلان‌ارغادلری کوروب یوقلیوب علی‌بالاسامی‌دفتر ایدوب‌وبدلیه‌لری النمق لازمکلانلری داخی فرمانم اولدوغی اوزره بدلیه‌لرینی آلوب تکمیل ایدوب مأمور اولدوغکز خدمات همایونمه بکلر بکیلردن وسنجاقبکلردن وآلای بکلری وغیریدن بر فرد مانع ومزاحم اولیوب بروجه مسارعت اتمامه ارشدیروب انواع صداقت واستقامت ایله یوز اقلقلری‌وجوده کتورمکه سعی واقدامده دقیقه فوت ایتمیه‌سز خصوص مزبور سزك رأی اصابت قرینکزه تفویض اولنمشدر شاك وشکایتکز مثمر ومؤثردر خدمته مأمور اولنلری اقدام و اهمام اوزره اشلتدیروب اجرتلری ویرلمك لازمکلنلره امر اولندوغی اوزره اجرتلری بالتمام ویروب خدمته ترغیب ایلیوب اهال ومساهله اتدرمیوب وقت و زمانی ایله اتمام مصلحت اتدره‌سز انوك کبی وجه ومناسب کوریلان اموره مخالفت ایدوب اداء خدمت ایتمکدن اهال ومساهله اوزره اولنلر ویا ارغادلری یوقلیوب امر اوزره دفتر اتدرمکده عناد ایدنلر هرکیملر ایسه اسملرینی و تیمارلرینی و درلکلری ایله

یازوب عرض ایده‌سن که درلکلری الدوغندن ماعدا. وجب عرض ایچون محکم حقلرندن کلنه خصوص مزبور مهمات اموردندر اکر مأمور اولدوغکز خدمات هایونمده سزك داخی اهال وامهالکز مشاهده اولنه‌جق اولور ایسه بیان ایده‌جك عذریکوز مقبول اولیوب مستحق عتاب اولمکوزمقرردر اکا کوره تدارك‌ایدوب غفلت اتمیه‌سز ـا ۱۰ جمادی‌الاول سنه ۹۹۹

سابقا بدون دفترداری اولوب‌نهرسقریه اوزرنده خدمته مأمور اولان احمده حکم که

ان‌شاء‌الله تعالی بوسنهٔ مبارکه‌ده دریا یوزنه دونمای هایونم ارسال اولنمق خصوصی‌خصوص‌مزبوردن‌اهم‌اولغین سقریه‌دن‌فراغت اولنوب‌دونانمه تدارکی‌تقدیم اولنمشدر بیوردوم‌که واردقده تأخیر اتمیوب یانکده خدمت مزبوره‌یه مأمور اولان معمارلره تنبیه ایدوب‌وارغاد طایفه‌سن وسایرلغ جیلری داغده‌سنکه‌هرکس یرلو یرینه واروب وسنداخی قالقوب سدهٔ‌سعادتمه کلاسن خصوص مزبورایچون جانب میریدن ویرلمش قازمه وکورك وبعض الات واسباب وار ایسه کتوروب تسلیم ایلیه‌سن ـا ۱۶ جمادی‌الاخر سنه ۹۹۹

کرك‌وثیقه‌لرده کرك واصف افندینك سوزلرنده کی « اشغال‌دولت » نه اولدیغنی سویله‌مزدن اوکجه بو قانالك بر قاچ کره‌لر باشلاندیغنی ینه واصف افندی سویلیور ، وشویله دییور :

« . . . بیك آلتمش درت تاریخنده دخی هندی اوغلی دیمکله معروف اولان کمسنه‌یی سلطان محمد خان مرحوم تعیین ایدوب بعدالکشف حفر اولنه‌جق محللردن بساطت ارض‌حسبیله جریانی ممکن‌ایسه دخی تطهیرنده کلی زحمت واردر دیو مغلطه ایلدیکندن بشقه بعض قرا وچفتلکه ومراتع حیواناته حذر عظیمی اولدیغی‌تقریر ایلدیکنده همت‌شاهانه‌یه ایراث فتورایتمشیدی. بوتفصیلات مسموع حضرت تاجداری [۱۱۷۲ اوچنجی سلطان مصطفی] اولوب دریای همتلری جوش وشوق طبع ملوکانه‌لری خروش ایدوب نهر مذکورك اجراسنی اراده وکشف ومعاینه ضمننده کتخدای صدر اعظمی ورئیسی الکتاب وجیه‌جی باشی ومدرسیندن علم‌مساحه‌ده مهارتی اولان کریدی احمد افندی وسائر ارباب وقوف محلنه‌فرستاده‌اولنمشیدی. برمقدار بر حفر اولندقده صوچیقماغه باشلدیغندن وایام شتا تعاقبندن کیرویه عودت وعلی روایهٔ اوحوالیده بولنان اصحاب علاقه واملاك کلی ضرر ملاحظه و ادراك ایلدکلرندن طریقنی بولوب مأمورلری تغلیط ایله بو مصلحت نافعه‌دن تبریده سعی ودقت ایلدیلر . »

بزم خلقمز اوته‌دنبرو يكيلكه دشمندر . باقكز نه دوشونمشلردر . قانال آچيليرسه يابانجيلر چوغاله‌جق ، بيه‌جك ايچه‌جك بهاليلاشه‌جق ! شيمدى بزه دوشن ايسه، اكر بوقانال ١٠٠٠ باشلرنده آچلمش اولسه‌يدى شو صوك اوچ يوز ييل ايچنده اورالرى نه‌قدر شنلنه‌جكدى قيغوسى‌در . دهاسى وار ، قانالك كيرو قالمه‌سى دونانمزك‌ده ايلرولمسنه بويوك برانكل اولدى ، دولايسيله اهالى «كراسته‌بها» «معاونت آچه‌سى» كبى صوكره‌دن چيقمه، ويركولرله أزيلدى . شيمدى كلهلم قانالك نه‌لردن كيروقالديغنه !

آشاغيده (فاس) اميرينه يازيلان فرمان شيمدى يه‌دكين ايشيدلمش، اولدقجه بويوك بروقعه‌يى حكايه ايدييور . بوندن ، وبوندن اوكجه‌باصدير. ديغمز وثيقه‌لرده [تاريخ عثمانى انجمنى مجموعه‌سنده جزؤ ١٣ ، صحيفه ٨١٧] عثمانلى دولتنك اسپانيا ـ انكلتره ايشلرينه قاريشديغى، انكليزلرك بزى‌ده قاريشديرمق ايسته‌دكلرى آكلاشيليور . يازيقكه بزم تاريخلرده بونك ايچون تك برسوز بيله كورولهميور . يابانجى تاريخلرنده كورديكمز بعض قيدلرى وثيقه‌لرمزله قارشولشديره‌رق شوقدرجق اولسون آچهلم .

(وادى‌السيل) جنكنده [١٤ اغستوس ١٥٧٨] پورتوغال قرالى اون آلتنجى (سه‌باستيين) اورولدقدنصكره تخت بوش قالمش، وبرچوق كيشيلر ميراثجى ، دعواجى چيقمش ايدى . ايشته بونلردن الك باشلوجه‌سى اولان (قراتو) باش پاپاسى (آنطونيو) [Antonio Prior de Crato] ايكنجى (امانوئل) لك اوغلى (اينفانت دوم لوئى) نك اوغلى‌يم دييه اورتايه چيقمش ، واپچه كيشيلرى يانينه طوپلامش ايدى . اسپانيا قرالى ايكنجى فيليپك‌ده پورتوغال قرالغنه دعواجى چيقمه‌سى اوزرينه بوتون اوروپانى قورقو باصمش، حتى آلمانيا بيله اولدينى حالده، تركيا ، فرانسه ، انكلتره بو آدمه ياردىمه ، فيليپك اوزرينه يورومكه سوزلشديلر . ايشته پادشاهك چار چابوق قانالى طورديروب دونانما حاضرلغنه دوشمسنك دولايسى بو ايدى . ايرته‌سى ياز ، اوروپاليلرك

(لولوجا) دیدکاری ، قپودان (اولوج حسن پاشا) نك یتمش قدرقادرغه ایله جزایر صولرنده دولاشدیغنی ینه یایانجی تاریخلرنده کوریبورز .

صوکره ، (سلانیکلی مصطفی افندی) تاریخنده (اولوج حسن پاشا) نك بو ییل شعبانننده بردنبره اولوب یرینه (جغاله اوغلی سنان پاشا) نك قپودان اولدیغنی یازییور ، و آوروپالیلردن آیریلیور . اما بز ، اوکونلرده دولتك بویوجك مأموری ارلان ، بوذاتك سوزینه اینانیرز .

(فاس) امیرینه یازیلان فرمان شودر :

یوم السبت فی شهر رمضان یوم ۷

بوندن‌اقدم‌انکلتره قرالیچه‌سی درکاه سعادت دستکاهمه نامه‌سین کوندروب عتبهٔ علیام قبلنه کمال مرتبه خلوص و انقیاد اوزره دوستمزه دوست دشمنمزه دشمن اولمغله آستانهٔ سعادتمه اطاعتی سرمایهٔ دولت بیلمیان اسپانیا قرالی ایله دایما جنك وجدالدن خالی اولمایوب وپورتقال حاکمی دخی مشار الیها قرالیچه‌یه اسپانیه ایله جنکه معاونتدن خالی اولمایوب انوك معاونت ومظاهره‌سیله آستانهٔ سعادتمه دشمنلك اوزره اولان اسپانیا قرالنك نجه مملکتلرن آلوب واسباب واموالارین غارت‌ایدوب کوشمال ویردوکین ودایما آستانهٔ سعادتم جانبنه دوستلق اوزره هر نه فرمان همایونم اولور ایسه جان وباشیله اغور همایونمده بذل مقدرت ایده‌جکن اعلام ایلیوب لکن بوندن اقدم پورتقال حاکمی ارلان دون ـ آنتون کندو اوغلین سزك جانیکوزدن معاونت ارلق شرطیله رهن ویروب بعده معاونت اولمه‌سن رجا اتدکده مساعده اولمایوب واوغلی دخی اطلاق‌اولنمایوب سزك یانکوزده اولمغله اسپانیه قرالنه قوت قلب اولدوغن بلدروب مشار الیها قرالیچ آستانهٔ سعادتمزله کمال مرتبه دوستلق اوزره اولوب وپورتقال حاکمی دخی کندویه دایما معین وظهیر اولوب وسیزك آستانهٔ سعادتمزه درون دلدن اخلاص‌ومحبت اوزره اولدوغکز معلومی‌ا. لمغله مشارالیه پورتقال حاکمك‌اوغلنك اطلاقی خصوصین نامه‌سنده رجا ایلدیکی پایهٔ سریراعلامه عرض اولندقده رجاسی حیز قبولده واقع اولوب سیزك داخی آستانهٔ سعادت‌آشیانمه خلوص‌ومصافات اوزره اولدوغکوزه بناءً نامهٔ همایونمز یازیلوب پورتقال حاکمنك اوغلنی آستانهٔ‌سعادتمزه کوندرمك ایچون سابقا نامهٔ همایونمز ارسال اولنمش ایدی مزبورك آستانهٔ سعادتمه کلمه‌سی مراد همایونم اولغین خصوص مزبور ایچون‌ترسانهٔ عامره‌مزدن مستقل بدی‌قالیته کو ریلوب تکرار نامهٔ همایون مسرت مقرونمز یازیلوب درکاه معلام چاوشلرندن قوة الامائل والاقران... زید قدره ارسال اولنمشدر کرکدرکه نامهٔ همایون مسرت مقرونمز وصول بولدقده قدیم الیامدن الی‌هذا الان آستان

مخلدالاركانمز جانبنه اولان صداقت‌واخلاص وكمال اختصاصكوز مستدعاسنجه‌تأخير وتراخى سزاوار كورليوب مشار اليه پورتقال حاكمك اوغلن مشار اليه چاوشمه تسليم ايدوب ويرار آدمكوز قوشوب سدهٔ سعادتمه ارسال ايليه‌سزكه مزبورك معجلاً آستانهٔ سعادتمه ارسال اولنماسى بو جانبه اخلاصكوزدن بيلنور ا كا كوره تأخير وتوقف اولنمايوب بروجه استعجال ارسال وايصال ايتمك بابنده مسارعت ايليه‌سزكه اول بهارخجسته آثارده ان‌شاءالله تعالى‌درپايه‌عظم دونانهٔ همايونم وارددر مشار اليه پورتقال حاكمك اوغلى آستانهٔ سعادتمده حاضر بولنماق لازمدر اول تقديرجه مزبورك معجلاً بو جانبه كلمه‌سى غايت مهم اولغله بو بابده ظهوره كلان خدماتكوز تمام مشكور اولماق مقرردر آستانهٔ سعادتمه كمال خلوصكوزدن بيلنور آ كا كوره مأمومكزاولوب ارسال اولنان چاوشله اكلنديرليوب پورتقال حاكمى اوغلى ايله ارسال وايصال اولنماق بابنده انواع مساعئ جميله كوز ظهوره كتوريله ومشار اليه قرالچه ذكر اولنان نامه‌سنده ولايتكزه واران تاجرلرى اسپانيه قرالى حضرتلرى ايچون حبس ايدوب اطلاق ايلدوكلرى اعلام ايليوب امدى مشار اليه قرالچه آستانهٔ سعادتم ايله دوستلق اوزره اولغن ممالك محروسه تاجرلرى‌كلوب كيدوب بيع‌وشرا ايدوب برفرد كندولره ومالارينه دخل وتعرض ايلمايوب بز دخى آستانهٔ سعادتمزله دوستلق اوزره ايكن انكلتره‌لونك تجارى مملكتكزه تجارت ايچون واردوقلرنده مجرد اسپانيه قرالى خاطرىچون طوتوب حبس اولنماق سزاوار دكلدر آستانهٔ سعادتمزه اولان كمال عبوديتك مقتضاسنجه بالفعل آنده محبوس اولان انكلتره تجار وآدملرين واموال واسبابلرين كندولره تسليم ايليوب اطلاق ايليه‌سزكه واروب امين وسالم ولايتلرينه كيدوب ايام‌سعادت انجامده آسوده حال مرفه البال اولالر

بزم بيلديكمز برايكى شيئى‌ده شوراجتده سويليه‌لم . پادشاه بوايشه اوقدر مراق صاردرمش ايديكه وزيرلردن ، قاضيعسكرلردن ، آناطولى وروم ايلى اعيانلرندن هربرينه بر ، ايكى ، بعض بش كمى قادارپايدرمسنى صيقى اراده ايدييور ، كنديسى‌ده ايچ خزينه‌دن ايجه پاره بورج (!) ويرييور . بونى « دونمای همايون ايچون كميلر بناسنه اعيان‌دولته آچه‌لر صالندوغيدر » ديه حكايه ايدن رحمتلى سلانيكلى بوقدر تلاشه‌نك نيچون اولدوغنى بيلدرميوب ، يالكز (قوجه سنان پاشا) باشبوغلغيله بويوك بردونمانك ايلك بهارده سفره كيده‌جكنى قيصه‌جه سويليور .

صفوت

سلچوق خاتون سلطان

چلبی سلطان محمد خان اول حضرتلرینك کریمه‌لریدر. خیرات وحسنات کثیره صاحبه‌سی برمخدرهٔ پاکیزه اولوب طول عمر ایله معمره اولمشدر.

مشارالیهانك تاریخ تولدی ومحل ولادتی حقنده معلومات صحیحه الده ایده‌مه‌دم. اماسیه تاریخی مؤلفی اوقاف نظارتی قیودات عتیقه عربی مترجمی حسین حسام‌الدین افندینك ظن وتخمینه نظراً اماسیه‌ده ویاخود مرزیفونده سکز یوز اون برسنه‌سی حدودنده تولد ایتمشدر.

مشارالیها ۸۲۸ تاریخنده اناطولی بکلر بکی قره‌جه پاشایه تزویج اولوندی. برادرلری سلطان مراد خان ثانی حضرتلری اسفندیار بکك مخدومی ابراهیم بکك کریمه‌لری خدیجه سلطانی تزوج ایتدکلری هنکامده سلچوق سلطان ایله دبکر ایکی همشیره‌لرینك دوکونلرینی برابر اجرا ایتمشلر ایدی که مشار الیهمادن برینی اسفندیار زاده قاسم بکه و اوبرینی چاندارلی زاده صدر اعظم خلیل پاشانك اوغلی محمود چلبیه تزویج ایتمشلر ایدی. بوایکی سلطانك اسملری تاریخلرمزده مذکور دکل ایسه‌ده قیودات قدیمهٔ اوقافده بولونمق ممکندر. محمود چلبی حلیله‌سی اولان سلطان مکهٔ مکرمه‌ده ارتحال داربقا ایله‌مشدر. [۱]

قره‌جه پاشا [۲] یکرمی سنه قدر سلطان ایله همبزم اولوب سکز یوز

---

[۱] تاج التواریخ جلد اول صحیفه ۳۲۰ و ۳۲۱

[۲] تاریخ عثمانی‌ده برچوق قره‌جه بکلر وپاشالر کوریلورکه الکمشهورلری شونلردر ۱ - قراجا بك سکز یوز اون اوچ سنه‌سی شوالنده وفات ایتمشدر. کلیبولی‌ده مدفون اولوب بین‌الناس قبرینه بایراقلی بابا مزاری دنیلمکده‌در. ۲ - وارنه‌ده شهید اولان قره‌جه پاشادر. ۳ - بلغراددده ۸۶۰ تاریخنده شهید اولان طایی قراجه بك‌در میخالیچ‌ده مدفوندر ٤ - یاوز سلطان سلیم خان امراسندندر. قبل‌الفتح ایلچیلکله مصره کوندرلمش‌ایدی. قره‌جه علمنك مختلف

قرق سکز سنه‌سنده وارنه محاربهٔ مشهوره سنده فوق العاده شجاعت و یارارلق کوسترمش و مرتبهٔ علیای شهادته نائل اولمشدر . سلطان مشارالیها ایسه زوج مکرملرندن صوکره قرق‌ایکی سنه قدر دها برحیات قاش وروش حالدن بروسه‌ده اقامت ایله‌مش‌در .

شهزاده سلطان جم بروسه یی ضبط ایتدیکنده اناطولی قطعه‌سنك کندیسنه براقلماسی ایچون سلجوق خاتون سلطانی مولانا ایاس وشکرالله اوغلی احمد چلبی ایله بایزید خان ثانی درکاهنه کوندرمش ایدی (۸۸۶) . سلطان مشارالیها حضور سلطان بایزیدخان ثانی‌ده بروجه زیر ادارهٔ کلام ایتدیکی خواجه تاریخنده محرردر :

« پادشاهم اولمازمی‌که جان برابر اولان برادر قانی دوکمکه آهنك واهل اسلام اراسنده ایقاد نائرهٔ جنك ایتمه‌سن روم ایلی ممالکیله اکتفا بیوروب اناطولی ولایتنك ایالتی اکا ارزانی بیورسکز . اطاعتك رقه‌سندن رقبه‌سنی هرکز اخراج ایتمز . ومن بعدراه خلافه کیتمز ایدی (لوکانت المشاجرة شجراً لم ثمر الاضجرا) فحواسی ضمیرمنیر پادشاهی‌یه لایح وایکی شاه عالیجاه عزم رزم ایتسه رعایا احوالی مکدر اولاجغی واضحدر . خصوصا اول نهال نورس دخی باغ اقبال عثمانیده پرورس بولوب حدیقهٔ انیقهٔ نیکنامیده نامی اولمشدر . منازعهٔ ملکیه ایچون انك کبی وجودی نابود ایتمك لایق مروت وموافق فتوت دکلدر . » سلطان بایزید خان ثانی ادلهٔ قاطعه ایله تقسیم ممالکك مضراتنی

املاسی کتابه‌لرده اولان اصللرینه کوره‌در .

مراد بك « تاریخ ابوالفاروق » ده [جلداول صحیفه ۲۹۲] قره‌جه پاشایی اوروج پاشا ظن ایتمشدر . حالبوکه اوروج پاشا وارنه محاربه‌سندن چوق زمان اول ارتحال ایتمش‌ایدی . آیغودالبك اوغلی‌علی‌یه شجاعتندن ناشی قره‌علی وبونك مخدومی تیمور طاش پاشایه ینه عینی سببدن طولایی قره تیمور طاش دنیلمشدر . بونلرك قره‌جه بکی قره‌جه پاشاسی دیه یاد اولنماسی محتاج تدقیقدر . بو روایت شمدیکی حالده مراد بکك قول مجردنده قالییور . زیرا مأخذده ذکر ایتمیور .

اثبات ایله دیکر ایلچیلرله برابر سلچوق خاتون سلطانی مرفهاً ومعززاً بروسه‌یه کوندردیلر . بووقعه‌دن صوکره درت سنه دها معمر اولدیلر . سکسزیوز طقسان سنه‌سی شوالنك اون‌بشنجی پازار ایرته‌سی کونی ارتحال ایتمه‌لریله یشیل تربه‌ده پدرلری چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینك آیاق اوجنده دفن اولنمشلردر . قبرلری صندوقه‌سی آلچیدن اعمال ایدلمش وتلوین اولنمش واشاغیده‌کی یازیلر ترسیم ایدلمشدر .

قبرك باش طرفنده :

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم

قال تعالی کل‌نفس ذائقة‌الموت

صول ضلعنده :

آیة‌الکرسی ، قسماً ده صاغ ضلعنده‌در

صاغ ضلعنك ایکنجی سطرنده :

توفت المرحومه المغفورة المبرورة باتوی‌العظمی سلجك خاتون بنت‌السلطان الاعظم والخاقان المکرم سلطان محمد بن السلطان الغازی یلدیرم بایزید

اياق طرفنده :

غفرالله لهم ونورالله قبرهم

فی یوم‌الاثنین خامس عشر شوال سنة تسعین وثمانمایه

ادرنه‌ده سلچوق خاتون سلطانك بر مسجدی اولدیغی بادی افندی مرحومك اثرنده محرردر. مشارالیهانك بروسه‌ده برجامع شریفی واردرکه قپوسی اوزرنده شو کتابه موجوددر :

امرت بعمارة هذاالمسجدالشریف سلچوق خاتون بنت‌السلطان بن‌السلطان السلطان محمد بن‌بایزید غازی‌خان خلدالله مملکته ودولته وشوکته فی [۱] خر رمضان‌المعظمه مجریه‌النبی علیه‌الصلوة والسلام من‌شهور سنة اربع خمسین وثمانمایه

اوچنجی سطرك قرائتنك درست اولماسنده شبهم واردر .

سلچوق خاتون سلطانك اك مهم اثری بروسه‌یه برساعت قدر مسا-

[۱] حل ایده‌مه‌دم .

فه‌ده « محرابلى كوپرى » در. بوكوپرى اوزرنده سكزيوزيتمش تاريخنده انشا اولنديغنى مبين ايكى كتابه واردر . بونلردن برى كوپرى اوزرنده محراب بيچمنده‌كى محلك وسطنده محكوك اشبو منظومه‌در :

فى تاريخ هذا الخير المبارك انعم الله لصاحبتها و بارك
خير خاتون ضعيفه سلجك نام بنت سلطان يعقيكم سلطان
مستقيم اولغا صراط ازره ارمكا روحه روحله ريحان
قلدى بو كوپرى بنا بونده خوش كچا تاكه ادم حوان
ذى سعادت انوك كه عالمده عادتى اوله خيراله حسنات
صحت اول نه جادر (جمالى) كيم قلدى دردمند چون درمان
(٨٧٠) يتمشدى دخى سكز يوز هم كه اولد تاريخ وضعنك‌اى جان
فر بولب بند كسب نيلوفر كوساحسمكر [١] كله‌اولدروان
كم صناسين‌كه طغد قوس قزح يوغكن هركز ابرله باران

(جمالى) نك اسمى بروسه‌ده موجود ديكر كتابه‌لرده‌ده كوريلور : اولو جامع شريف قربنده بلغارادده شهيد اولان قره‌جه پاشانك كريمه‌سى خوندى‌خاتونك مكتبى‌قپوسنده‌كى كتابهٔ منظومه بونلردندر. بومنظومه‌ده بولونان تركجه كلمه‌لرك چوغنده حروف املا يازلمامشدر. از آن جمله‌اوچنجى بيتده اوزره = ازره يدنجى بيتده اولدى = اولد سكزنجى بيتده بولوب = بولب ، كسوب = كسب ، اولدى = اولد وطقوزنجى بيتده طوغدى = طغد صورتنده يازلمشدر . اليوم مفعول اليهلرك صوكنه (ه) يازمقده اولديغمز حالده بومنظومه‌ده (ا) يازلمشدر . اوچنجى بيتده « مستقيم اولغه صراط اوزره ايرمكه روحه روحله ريحان » يرينه « مستقيم اولغا صراط ازره ارمكه روحه روحله ريحان » شكلنده رسم ايدلمشدر .

ديكر كتابه كوپرينك ايكى بيوك كوزينك اره‌سنده مرمر اوزرينه محكوك اولوب عبارات آتيه‌يى محتويدر :

بناء هذا الجسر المبارك المبنى با مر حضرت
ملكة الملكات اشجة لعلى سلطان الخواتين والسعادات
سلجوك خاتون بنت المرحوم السلطان محمد خان بن بايزيد خان

[١] حل ايده‌مدم .

بن مراد خان بن اورخان خان بن عثمان دامت عصمتها وعفتها
يمشدى دخى سكز يوز هم بلكه تاريخى اختم درجان

بروسه ـ مدانيه طريقى اوزرنده كائن « نيلوفر » كوپريسنده كتابه بولامادم .

٨٧٠ تاريخلرنده املامزده حتى اعلامك املالرنده بيله اطراداولماديغى سلچوق علمنك قبرك كتابه‌سيله كوپرينك منظوم كتابه‌سنده سلجك وكوپرينك منثور كتابه‌سنده سلجوك وبروسه‌ده‌كى جامع شريفك كتابه‌سنده سلچوق شكلنده يازلمش اولمقله مبرهندر .

وارنه‌ده بولونديغى روايت اولونان قره‌جه پاشا جامع وتربه‌سنك كتابه‌لرينى الده ايده‌مه‌دم . بونلرده سلچوق خاتونك اثرخيرى اولماليدر. مشارالهانك ديكر خيراتى اولماسى مأمول قويدر. وقفيه‌سنى ٨٨٨سنه‌سى جمادى اولاسنك اوائلنده تنظيم ايتديرديكنى بروسه اوقاف مخزننده بولونان ٩٩٢ سنه‌سنه مخصوص محكمهٔ شرعيه سجلنده كوردم قيدينك بالاسنده وقفيه‌نك اصلى « خزانة العامره » ده اولديغى يازيليدر .

قره‌جه پاشانك انقره‌ده خيراتى واردر . كليبولى‌ده‌كى تكيه ٨١٣ تاريخنده ارتحال ايدن قره‌جه بكك اولماسى محتملدر .

احمد توحيد

کل بابا

بودا (بودین) شهرنده « کل بابا » اسمنده بر ذات مدفوندرکه کرك آوروپا وکرك آسیادن هانکی سیاح کلسه مرحومك تربه‌سنی زیارت ایتمه‌دن پشته‌دن کیتمز . « کل بابا » تربه‌سی مجارستانده ایکی عصر دوام ایدن حاکمیت عثمانیه‌نك یکانه نشانهٔ تاریخیه‌سیدر. مذکور تربه « طونه » نهری ساحلنه قریب ، مرتفع بر محلده « واغنر » نامنده بر معمارك وارثلرینك متصرف اولدقلری بر کوشکك حولیسنده کائندر . تربه ، سلطان سلیمان قانونی دورنده کی طرز معماریٔ عثمانی یه توفیقاً بیاض طاشدن انشا ایدلمش قطر عرضانیسی اون ایکی آدیم طولنده برشکل مثمن السطوحدن عبارت اولوب اوزری ، الیوم بعض کویلرده کوریلن خانه‌لر کبی ، اوت ایله اورتیلمش اسکی کره‌مید ایله مستور وداخلاً دیوارلری غایت عادی صیوا وزمینی تخته ایله قاپلیدر . درونده صندوقه بولنمه‌یوب زمینی تشکیل ایدن ودوز بر صحندن عبارت بولونان بر تخته قپاق موجود وقپاغك آلتنده طوپراق زمین مشهوددرکه بوراسی زواره کل بابانك مدفون اولدیغی نقطه اولمق اوزره ارائه وتعریف ایدلمکده‌در. درون تربه‌ده اثاث ومزیینات نامنه غایت عادی بر ایکی یازی لوحه‌سیله برده شو بیتلری حاوی برلوحه واردر :

بونده مدفون « کل بابا » حضرتلریدر دائما
بلبل آسا زائریدر روح پاك انقیا
آکامانندهزار عاشق‌اولوردل، چون‌اودر
کل کبی رونق فزای فرق تاج اولیا
رشك‌ایدرکل آکا کیم بروقته اولمازمنحصر
بلبلی بولور آنك هر دمده بوی اهتدا
ساده زواری دکل هم هر هزار عاشقی

قنده اولسه‌ورد لطفن شم ایدر صبح‌ومسا
کل شه ازهاردر ، او پادشاه قدسیان
عند لیب تابی بولور دو عالمده صفا
بلبل خامم دعا ایلر همیشه همتی
ورد مقصودین وجهی آصفك ایتسون کشا
عند لیب بند کاندن کالی دائما
فیضیاب ورد روحانیتی قیلسون خدا

« سوّده نائلی »

بوندن ماعدا زوارك اسملرینی قید ایتدکلری اسکی بردفتر واردر . قپوسی کچوك فقط اویمه تخته‌دن معمول استانبول جوامع شریفه ومدرسه‌لری قپولری طرز معماریسنده‌در .

مرحوم مشارالیه حقنده روایات پك مختلف اولوب برروایته نظراً کل بابا دنیلان ذات شریف فاتح سلطان محمد خان ، سلطان بایزید خان ثانی ویاوز سلطان سلیم خان وقانونی سلطان سلیمان خان دورلرینی ادراك ایتمش [۱] و سلاطین مشار الیهم حضراتیله برلکده بر چوق شانلی غزالرده بولندقدن صوکره بودین سفرنده ارتحال داربقا ایلمش فقرای بکتاشیاندن اولوب حتی شیخ‌الاسلام ابوالسعودافندی مرحومك امامتیله قلنان جنازه‌سی نمازنده سلطان سلیمان خان حضرتلری حاضر بولونمشدر.

مجار تاریخلرنده مندرج دیکر برروایته نظراً قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك حفیده‌سی وسلطان سلیم ثانی حضرتلرینك کریمه‌سی

---

[۱] ایلك دفعه بوراده « کل بابا » تسلیم روح ایدوب سلیمان‌خان نمازینه حاضر اولمرق ابتدا ابوالسعود افندی نمازینی قیلوب بودین خاکنه دفن ایلمشدر. کل بابا فقرای بکتاشیندن اولوب فاتح بایزید ، سلیم ، سلیمان‌خانلرله جمیع غزالرده موجود اولان کل بابای آل عبادر . قدس‌الله سره. (۹۴۸)

جوهر [١] سلطان اولاً قپودان دريا ، خرواتى‌الاصل ، پياله پاشا ايله ازدواج ايتمش ، مشار اليهك وفاتى اوزرينه خلايق اوغلى قلايلى قوز على [٢] (Alaïkoglou Kalailikos) اسمنده بريله تأهل ايله‌مشدر ، على شجاعت فوق العاده‌سيله مشتهر ايمش ، بودين واليلكنه تعيين اولنه‌رق ١٥٨٣ — ١٥٨١ (هجرتك ٩٩١ — ٩٨٩) تاريخلرنده مجارستانده بولونمش‌در ، خلايق اوغلى على پاشا جوهر سلطان ايله ازدواجندن اول ديكر بر قادين ايله متأهل ايمش ، سلطان مشار اليها كنديسيله تأهل ايتمزدن اول ايلك حرمنك تطليقيله چوجقلرينك تركنى شرط قويديغندن على پاشا حرمنى وچوجقلرينى ترك ايله سلطانى تزوج

---

[١] مشاهيرالنساءده كوهرخان سلطان ديه محرر اولديغى كبى سجل عثمانيده كوهر ملوك سلطان ناميله ترجمهٔ حالى يازلمشدر .

[٢] قلايلى قوز وزير على پاشا غايت سلاحشور ونمايشى وبينيشى خوب بروقور كيمسه ايدى. وزير اعظم طويل محمد پاشانك حليله‌سى اسمى‌خان سلطان كنديه تزويج مراد ايدينوب بدونه متصرف ايكن خط شريف وارد اولوب اهل وعياليله بعدالطلاق مفارقت ايتدكده فرياد وفغانيله بدونك طاغ وطاشين آغلاتديغى اول اثنالرده لسان خلقده بروقعهٔ عظيمه ديو مذكور اولور ايدى . اولا مطلقه‌سنك بددعاسى سلطانك عمرينه فنا ويروب چوق زمان كچمدين وفات ايتدى . وكنديسى ينه بدونه طالب‌اولوب اولدغى بدونده وداع عالم فانى ايتدى. بدون واروشنده مزارى برپشته اوزرنده واقعدر . رحمة‌الله تعالى عليه .

بچوى تاريخى جلد ثانى صحيفه ٢٨

قلايلى قوز على پاشا (كل بابا) ١٥٨٢ ـ ١٥٨١ (٩٩١ ـ ٩٨٩) هجرت تاريخلرنده بودين واليسى ايدى . بچوى كوهرخان سلطان يرينه اسميخان‌سلطان يازيبور . اسميخان سلطان صقوللى محمد پاشانك ارتحالنده فريدون پاشايه‌ويرلمش اولمقله بچوى سهو ايتمشدر .

مأخذلر :

ويانه خاندان ايمپراطورى‌اوراقنده محفوظ درسعادت‌سفارتنك تحريراتى ـ ينه مذكور اوراقده محفوظ M. Eytzing موسيو ايچينغ ك ١٥٨٥ تاريخلى تحريراتى .

هامر — ١٨٣٤ تاريخنده طبع اولونان تارخ عثمانيسنك ايكنجى جلدى.

ايتمش در. ايلك حرمى كنديسنى مجنونانه برصورتده سور ايمش وتطليق ايتمامسنى مصرانه رجا ايتمش ، پاشا قرارنده ثبات ايتديكندن مومى اليها غايت مكدر وبدبخت اولديغندن على پاشايه لعنت ايتمش ، فى الحقيقه پاشا ، اليوم تربه‌نك بولنديغى محلده وقوعبولان برمحاربه‌ده شهيد اولمش ، معيتى خاقى كنديسنه كل فدائلرى آره‌سنده برتربه انشا ايتمشلر ومشار اليها « كل بابا » نامنى ويرمشلر .

اوچنجى برروايته نظراً على پاشا محاربه‌اثناسنده خرستيانلر طرفندن آتيلان كوللەلرى اليله ياقالیه‌رق تكرار دشمن اوزرينه آتار وهردفعه‌سنده موفق اولور ايمش [١] بوسببدن كنديسنه « كوللە بابا » نامنى ويرمشلر . بوروايت عثمانليلرك حكايه‌سنه مستند ايمش .

(بودا) پشته‌ده دولت عثمانيه باش شهبندرى

روم بك اوغلى فخرالدين

[١] بوروايت برتاريخده محرر اولميوب ، يالكز تورکلردن قاله برحكايت اولەرق پشته‌ده افواه ناسده دوران ايدر .

(مینورقه) نك فتحی

بوندن اوكجه [انجمن مجموعه‌سی — جزؤ ۳ — صحیفه۲۱۹] ده (پیاله پاشا) نك اسپانیا صولرنده دولاشدیغی قاپالیجه سویله‌مشدك . بو دولاشمه‌لرك برقاچ كره‌لر كچدیكنی بیلیور ایسه‌كده ، آغزدن دویمه كبی سوزلر اولمازدن اورتایه قویه‌مایوردق . شیمدی وثیقه‌سنی بولدق ، آرتق سربست سویلیه‌بیلیرز .

آشاغیكی وثیقه [۹٦٦ سنه‌سنك] برترقی (ترفیع) دفترنده كورلمشدر. بو ایشده ترقی آلانلردن ك كوزه چارپانی شودر :

جزایر بكلر بكیسی مكتوب كوندروب طونانمهٔ همایونله كوندریلان امرادن اینه نختی بكی اولان فرخ بكك مینورقه جزیره‌سنده فتح اولنان سیبه‌دلا [۱] نام قلعه محاربه‌سنده یرار یكیتلر ایله یورویش كدكی باشنه واروب یولداشلق اتدوكن عرض ایتمكین یكرمی بیك آقچه ترقی بیورلدی

یوم احد ـا ۷ ربیع الاول سنه ۹٦٦

صفوت

---

[۱] اسپانیولجه Ciudade-la (سیبوداده‌لا) مینورقه‌نك غرب شمال اوجنده برقلعه اولوب ، اوكجه‌لری آدانك مركزی ایدی . آدی یله فرانسزجه (سیتا-دل) ، رومجه (آقروپولیس) ك قارشولغی (ایچ قلعه) دیمكدر. « یورویش كدكی » دیدیكی‌ده طوپله ، لغمله قلعه‌ده بر « كدك » آچیلیر ، اورادن ایچرو دالینیر ، واسكله‌لر دایانه‌رق دیوارلرینه چیقیلیردی .

بروسه‌ده ولد نجم جامعی

خداوندکار ولایتندن وارد اولان ١٨٧٧ نومبرولو و ٩ شوال سنه ١٣٢٩ تاریخلی تحریراته مربوط بروسه تاریخ عثمانی انجمنی شعبه‌سی ریاستك مذکره‌سی صورتندن :

حصار قپوسنی کچدکدن صکره لالا شاهین مدرسه‌سی جوارنده ولد یاینججامع شریفی واردر بو جامع آولوسنده برمزار کوریلور باش طاشنده :

کل نفس ذائقة الموت
جامع شریف بانیسی
مرحوم والمغفور
ولد یانج حضرتلری
الفاتحه
سنه
٧٣٦

کتابه‌سی کوریلور ، تاریخ ـدن جامعك بانیسی اولان ذاتك اورخان غازی زمانی آدملرندن اولدیغی ظن‌ایدیلیر حالبوکه جامع قپوسی اوزرنده پك زحمتله اوقونان :

عمر هذه المسجد المبارکة السلطان
مراد بن محمدخان خلد ملکه حاجی محمود
بن حاجی خیر الدین یانج غفر الله لهم
فی شهر الصفر جزالله با لظفر سنه
رابع و اربعین و ثمانمائه [١]

لوحه‌سی‌واردرکه کندی یاپدیردیغی جامعه‌حیاتده ایکن ٨٤٤ تاریخنی قویدیرمشدر .

---

[١] تدقیقات تاریخیه اجراسی ایچون کچن سنه بروسه‌یه اعزام اولنان اعضادن توحید بك افندی مذکور کتابه‌یی دخی استنساخ ایتمش وهرایکیسنك مقایسه‌سنده آره‌لرنده پك بیوك فرق بولدیغندن دیکری دخی بروجه زیر درج اولندی : ١) عمر [اعمر] هذه المسجد المبارکه السلطان ٢) مراد بن محمد خان خلدملکه محمود چلبی بن حاجی ٣) زین الدین یانج عفرالله لهم فی شهر صفر ٤) ختم الله بالخیر سنة اربع اربعین ثمانمائه

بوجامعك كون طوغدى طرفندن يوكسكده برده وقفيه واردركه پك مشكلاتله اوقونمسى ميسر اولمشدر : « وقفت الحاج عايشه بنت الحاج موسى ابن يانج فى محلته الحاوى على بيوت سته والاودرهم وتلاوة عنت اماماً تلاوةً جزء اماماً وموذناً الراوجها القرآن العظيم آمن والزمه ووقعه فى شعبان سنه سته وتسعمائه [٢] »

شعبهٔ مذكوره رياستنك بالاده محرر مذكره‌سى اوزرينه اجراقلنان تدقيقاتده جامعك بانيسى اولان محمود چلبى نك صحائف تاريخده ابقاى نام ايدن ذواتدن اولمديغى پدرى « يانج بك » ك ايسه اكابر امراى عثمانيه‌دن اولديغى آكلاشلمشدر. يانج بك ايلدكوز اوغلى نامیله معروف ايدى . ايلدكوز اسمى قاپجاقليلر اسامیسندن اولوب عثمانليلر آره‌سنده مستعمل دكلدر . مصر حكمدارى سلطان الناصر محمد بن منصور قلاونك كوله‌لرندن و امراى صغيره‌سندن بواسمده برى اولوب بعض حادثات سياسيه‌ده ذى مدخل بولنمش و آندن صوكره تاريخلرده اسمى كورلمامشدر. يانج بك پدرى اولان ايلدكوز بوكسه اولوب مذكور حادثه‌دن طولايى مصرى ترك بعض امثالى مثللو ممالك عثمانيه‌يه التجا ايتديكى خاطره كله‌بيلور .

يانج بك سلطان مرادخان اول وييلديرم سلطان بايزيد خان زمانلرنده يشامشدر . سلطان مرادك قوصوه محاربه‌سنى نتيجه ويرن صرب سفرينه عزيمتى اثناسنده يانج بك كليبولى بكى يعنى واليسى ايدى . سلطان مراد يانج بكك معيتنه عزبلرى براقوب فرنكلره قارشى سواحلك وكيلرك محافظه‌سنه مأمور ايتدى. يانج بك آنقره حربنده دخى حاضر بولنمش ايدى . يانج بك حقنده تاريخلرده كوريلان معلومات بوقدردر .

محمد عارف

---

[٢] مير مومى اليه بووقفيه‌يى دخى بروجه زير استنساخ ايتمشدر : وقفت الحاج عايشه بنت الحاج موسى فى محلة ابن يانج الحاوى سته بيوت وستة آلاف درهم وعينت تلاوة جزء اماما ومؤذنا والقرآن المعظم لروحه وقع شهر شعبان وتارخ سنة تسعمائه

باب اول

اول درت فصل اوزرینه ترتیب اولنوب جنایات مقابله‌سنده اولان جرم وسیاست بیاننده موضوعدر

برای زنا

زنایه متعلق اولان جرمی بیان ایلر

برمسلمان زنا قلسه شرعله ثابت اولسه وزنا قیلان اولو اولسه‌بیك یاقچه یادها زیاده‌یه کوجی یترسه اوچ یوز اقچه جریمه النه واوسط الحال اولوب التی یوز اقچه‌یه مالك اولسه ایکی یوز اقچه جریمه النه و اندن اشاغه درت یوز اقچه‌یه کوجی یتسه یوز اقچه جریمه النه واندن اشاغه‌حاللو اولورسه اللی اقچه جریمه النه وغایتله فقیر اولسه قرق اقچه‌جریمه النه

واکر زنا قیلان ارکن اولوب بای‌اولسه بیك اقچه یازیاده‌یه کوجی یتسه یوز اقچه جریمه النه واورته حاللو اولسه اللی اقچه جریمه النه اندن اشاغه درت یوز اقچه‌یه کوجی یتسه قرق اقچه جریمه النه وغایت فقیر اولسه اوتوز اقچه جریمه النه

اکر اولو مسلمه زنا قلسه شرعله ثابت اولسه غنیه اولسه غنی

ارقنلغین [۱] ویره اورته حاللو و فقیره اولسه اکا کوره ار ارقنلغی کبی جریمه ویره

واکر زنا ایدن طول اولسه انك جرمی ارکنلر جریمه‌سی کبی اوله ازلقدن چوقلقدن کوریله

واکر بونك کبی عورتی اری قبول ایلسه کوفتخور قنلغی یوزاقچه النه اکر یخسول اولورسه اللی اقچه النه وغایتله فقیر اولسه قرق یا اوتوز اقچه جریمه النه

واکر عورت پزونکلك ایلسه قاضی تعزیر ایلیه نه قدر وجه کوررسه واغاج باشنه بر اقچه جریمه النه

واکر زنا قصدینه بره‌کونك [۲] اوینه کیرسه اولو ایسه اولوجرمن ویره واکر ارکن ایسه ارکن جرمن ویره یوقارو تفصیل اوزره که بیان اولندی

واکر قول قراواش [۳] زنا ایلسه حرحره جرمنك نصفن ویره عادت وقانون موجبنجه بایلق ویخسوللق اعتبارنجه

واکر برکیمسه بره‌کونك عورتن اوپسه ویا دیلسه ویا یاپشسه قاضی تعزیر ایده اغاج باشنه براقچه جریمه النه

---

[۱] متن کتابده ارقنلق صورتیله یازیلان بوکلمه شمدی ارکنلك دیه تحریر و تلفظ ایدیلور . معلوم اولدیغی اوزره طول قادینك هنوز اولنمه‌مش کنج آدمه واردقده بکاراق حقی اوله‌رق هدیهً ویردیکی مبلغه تسمیه‌اولنور برتعبیرمخصوصدر. بونك غنی ارقنلغی وسائره اوله‌رق مقداری متفاوت اولدیغی آکلاشیلیور . برده کوفته خور قنلغی وار ایمش که تعریفی متن کتابده مندرجدر . بو قانوننامه‌نك استانبول کتبخانه‌لرنده موجود نسخ متعدده‌سنده کلهٔ مذکوره ارقینلغی ، ارنلر قینلغی ، کوفته خورار قینلغی دیه محرردر .

[۲] یعنی برکمسه‌نك

[۳] قدیم تورکجه‌ده جاریه معناسنه ایدی .

واکر عورت ویا قیز سن بکا زنا قلدك دیسه ار انکار ایلسه بونلرك سوزینه اعتبار ایتمیه‌لر اره اند ویره‌لر عورتی قاضی تعزیر ایده اکی اغاج باشنه براقچه جریمه النه واکر ارعورته بن سکا زنا قلدم دیوب عورت منکره اولسه عورته اند ویره‌لر اری قاضی تعزیر ایلیوب ایکی اغاج باشنه براقچه جریمه النه

واکر برکشی زنایی بیلوب کیمسه‌یه دیمسه جریمه یوقدر والا اوغورلغی [۱] بیلوب قاضی‌یه دیمسه اون اقچه جریمه النه

بو ذکر اولنان جرایم کافردن صادر اولسه غنی کافردن غنی مسلماندن النان جریمه‌نك نصفی و متوسط الحالدن اورته حاللو مسلماندن النان جریمه‌نك نصفی وفقیرندن فقیر الحال مسلماندن النان جریمه‌نك نصفی النه

تضاربه وتشاتمه وقتل نفسه متعلق اولان جرایمی بیان ایلر

اکر ایکی کشی بربرینه یاپشوب یقاسن یرتسه قاضی تعزیر ایلیه جریمه یوقدر واکر بربرینك صاچن ویا سقالن یولوب ثابت اولسه غنی ایسه یکرمی اقچه جریمه النه وفقیر ایسه اون اقچه جریمه النه

---

[۱] یمن ، سعادت ، برکت معناسنی افاده ایدن اوغورلق کلمه‌سی بوراده سرقت معناسنه اولان اوغریلق لفظی مقامنده استعمال اولنمشدر . بو کلمه‌لر بینده معناجه مناسبت یوقدر. کلمات مذکوره کتب قدیمه ده دخی عینی معناله موضوعاً استعمال اولنمشدر . مع مافیه متن قانوننامه‌نك اوغریلامق مصدری مشتقاتنك استعمالی ایجاب ایدن محللرنده باشقه بر معنا افاده ایدن اوغورلامق مصدرینك مشتقاتی قوللانلمشدر . یالکز بر ایکی یرده اوغرلق و سائره صورتیله طوغری‌یه قریب اوله‌رق تحریر ایدلمشدر .

بوخصوصك قانونی کفره‌ده داخی بعینه‌در غنی‌دن یکرمی اچه النه دیو قید اولنمشدر

باش‌یاریلوب قان چقسه اوتوزاچه جریمه النه واکر کموك چقسه اوتاجیلو [۱] اولسه باش یاران بای‌اولسه‌بیك اچه‌یه یا دها زیاده‌یه کوجی یتسه یوزاچه جریمه النه التی یوز اچه‌یه کوجی یتسه اللی‌اچه جریمه النه فقیر اولسه قرق ویا اوتوز اچه جریمه النه

اکر ادم اولدرسه یرینه قصاص اتمسه‌لر بیك اچه‌یه یا دها زیاده‌یه کوجی یترسه درتیوز اچه جریمه النه والتی یوز اچه‌یه کوجی یترسه ایکی یوز اچه جریمه النه اندن اشاغه حاللو اولورسه یوز اچه جریمه النه غایتله فقیر ایسه اللی اچه جریمه النه

واکر ایکی کشی اوقله وبچاقله بربرین اوروب یرالو ویاشلو اولوب دوشکه دوشسه اوران کشی بای اولوب بیك اچه‌یه یا زیاده‌یه کوجی یتسه ایکی یوز اچه جریمه النه واورته حاللو اولسه یوز اقچه ویره غایتله فقیر اولسه اللی اچه جریمه ویره

واکر بره‌کونك کوزین ویا دیشین چیقاروب قصدیله قصاص‌ایتمسه‌لر غنی‌اولسه ایکی یوزاقچه جریمه النه اورته‌حاللواولسه یوزاقچه‌جریمه النه غایتله فقیر اولسه قرق یا اوتوز اقچه جریمه النه

واکر [صغیر اوغلانجقلر] صواش [۲] اتسه‌لر جریمه المیالر

اکر بوذکر اولنان قضایا کافردن صادر اولسه وجه مسفور اوزره مسلمان جرمنك نصفی النه

---

[۱] « اوتاجی » خسته « اوتاجیلو » طبیب معناسنه‌در . بو قانوننامه‌نك نسخ متعدده‌سندن برنده « طبیب طرفندن تداوی ایدلسه » معناسنه اولهرق « اوتاجیلو تیمار اتسه » دیه محرردر .

[۲] یاخود صاواش . منازعه، مقاتله معناسنه قدیم تورکجه برکلمه‌در .

شرب خمره وسرقته وغصبه وتعدی یه متعلق اولان جرایمی بیان ایلر

اکر برکشی خمر ایچسه قاضی تعزیر ایدوب ایکی اغاج باشنه براقچه جریمه النه

اکر قاز ویا تاوق ویا اوردك اوغورلسه قاضی تعزیر ایده ایکی اغاج باشنه براقچه جریمه النه

اکر آت اوغورلسه النی کسه‌لر کسمزلر ایسه ایکی یوز اقچه جریمه النه

ویا نجاق [۱] ویا دستار اوغورلسه الن کسملو اولسه قاضی تعزیر ایده ایکی اغاجه براقچه جریمه النه

بوقضیه کفارده دخی بعینه جاریدر

واکر برکیمسه [بره کو] نك تخیلن [۲] اوغورلسه غنی اولسه قرق اقچه جریمه‌النه اورته حاللو اولسه یکرمی اقچه جریمه النه غایتله فقیر اولسه اون اقچه جریمه النه

اوغل اتاسندن ویا اناسندن ویا اتا اوغلندن ویا قرداش قرداشندن ویا ار عورتندن ویا عورت ارندن نسنه اوغورلسه قاضی تعزیر ایلیه براغاج باشندن براقچه جریمه النه

واکر یاباندہ یوند [۳] یا صغیر ویا قویون بولسه چاغرتمسه‌بای اولسه

---

[۱] یاخود یانجوق . زره ، جبه دیمکدر . بوراده آته کیدیریلان زره مراد ایدلمشدر .

[۲] « تخیل » بغدای و سائرەنك مزروع حالنده اولانله تسمیه ایدلدیکی کبی یونلردن حاصل اولان حبوباته دخی دنیلور ایدی . معمافیه بوراده ایکنجیدی ومتن کتابك سائر محللرنده برنجیسی قصد ایدیلیور .

[۳] خرکله‌ایله کزن تربیه‌سز ویاری بیانی قیصراق دیمکدر . بومعاصمومی اولوب اهلی قیصراغه دخی خاصةً تسمیه اولنور ایدی .

اوتوزاقچه جریمه النه اوسط حال اولسه یکرمی اقچه النه غایت فقیر اولسه اون اقچه جریمه النه واکر چاغرتسه اسی [١] بولنمسه قاضی یه تسلیم ایده صاقلیه صکره ضایع اولورسه جریمه یوق امر شرع نجه ایسه اویله اوله

واکر کیمسه یولدن کچرکن ظلمله اتمك ویا یوغورت السه قاضی تعزیر ایلیه اغاج باشنه براقچه جریمه النه کافردن دخی مسلمان جرمنك نصفی النه [وجه مسطور اوزره]

واکر برکشینك آتی یا قاتری واوکوزی یا حماری اکینه کیرسه طوار باشنه بش چوماق اوروب بشر اقچه جریمه النه [٢]

و اینك کیرسه درت چوماق اوروب درت اقچه جریمه النه وبوزاغو کیرسه بر چوماق اوروب بر اقچه جریمه النه وقیون کیرسه ایکی قیونه برچوماق وبراقچه جریمه النه وقره جانور کیرسه [جانور] باشنه ایکی چوماق وایکی اقچه جریمه النه

اما اول حجت ایدهلر حجت اتدکدن صکره اسلمیوب [٣] طوارلرینه تیمار ایتیجك اولورلرسه که تخیله وترکه [٤] یه ضرر مترتب اولمش اوله بو وجهله چوماقلیوب [وجرملیوب] تهدید ایدهلر وهم لازم زیانی تضمین اتدوره لر هرکشی طوارینه تیمار ایده رعایانك ترکه سنه زیان اولمیه

واکر یابانده ویاخود کویلر اراسنده ویا طوارصوادنده [٥] اکلمش تخیللر اولسه طوار اوغراغنه اولاغی [٦] ایدرلر

---

[١] یاخود اصی . صاحبی دیمکدر .

[٢] بو وآشاغیسنده کی موادده محرر حیوانانك صاحبی ضرب اولنه جقدر .

[٣] دیکلدیمك، اهمیت ویرمهمك .

[٤] « ترکه » مطلقا بغدای وسائره کبی ارزاق دیمکدر . بوراده حبوبات مذکوره نك مزروع حالی مراد اولنیور .

[٥] قویونلرك صولاندیغی محل وبونك یولی

[٦] یاخود آولاغو . برمحلك محافظه سی ایچون چیت وسائره صورتیله اطرافنه چکیلان حائل . چغتای لهجه سنده شکارکاه معناسنه اولان « آولاق » ایله صوجراسنی دخی افاده ایدن « اولاغ » ویاخود « اولاق » کلمهلری باشقه در .

مجرد سیاستن بیان ایلر

قیز واوغلان چکان کمسنه‌نك وخیانت ایله بر اجنبینك اوینه کیرن کمسنه‌نك عورت وقیز چکمکه بیله واران کمسنه‌نك ایچمکی [۱] کسیله

قیز وعورت چکوب کوجله نکاح اتدورنه جبرله بو شادوب نکاح ایده‌نك سقالن کسه‌لر ومحکم‌لت [۲] ایده‌لر

وعورت ایله دوتلانك شرعاً سیاستی نه ایسه اجرا ایده‌لر

وآدم اولدورن کمسنه‌یی اولدوردوکی کمسنه‌نك یرینه اولدوره‌لر

واسیر اوغورلیانی واسیرایردانی ودکان‌اچانی وبرقاچ کزخرسوزلغی ظاهر اولمش کمسنه‌یی اصالر

وپزه‌ونکلك ایده‌نك النده داغ ایده‌لر

وبر بلوك خلق ایچنده آدم اولسه [خرسزلق اولسه] تهدید ایده‌لر [قاتلی] وخرسزی بولدوره‌لر بولمزلر ایسه اول خلقی دوتوب حبس ایدوب درکاه معلایه عرض ایده‌لر فرمان قضا جریان انلرك بابنده نه وجهله صدور بولورسه موجبیله عمل ایده‌لر

کوی ایچنده ویا محله ایچنده آدم اولسه ویا کاربان باصیلوب خسارت ویا برکوی[ایکی کوی‌ویا اوچ درت‌پاره کوی]اراسنده اوغورلق‌وحرامیلق اولسه البته [ایده‌نی] بولدروب چیقارار شویله‌که بولمق امکان اولمیه دیت صالالر [جریمه‌سنی چکه‌لر]

و برکمسنه نك اونده ویا النده اوغورلق نسنه بولونسه صاتون

---

[۱] بوکلمه کوریلان صورتده یازلمش ومعناسی آکلاشیله‌مامشدر . بلکه‌ده دیزك النده‌کی کیمك دیمك اولان « اینجیك » در .

[۲] « لت » ضرب معناسنه‌در .

الدیسه صتانی بولدوره‌لر بولمزسه [که] متهم [اولا] اشکنجه ایده‌لر مکرکه [بولدوغی وقت] کتوروب قاضی یه تسلیم ایده ویاخود یابانده بولدوغن اثبات ایده اما اشکنجه ده احتیاط ایده‌لرکه قبل الثبوت تلف نفس اولمیه واکر اشکنجه‌دن اولورسه دعواسی صورلمیه .

وکاربان سرایجیلر امین ومعتمد کمسنه اولوب هرصباح کاربان سرای خلقنه اجازت ویرمدین کاربان سرایده قونان خلقدن استفسار ایدوب کمسنه‌نك رزقی سرقت ونهب اولمادغی معلوم ومحقق اولدقدن صکره کاربان سرای قپوسن آچیویره

وکاربان سرایجی بومعنایی ایدوب خلقه دستور ویرمش اولوب صکره کاربان سرای خلقندن برکمسنه رزقم واسبابوم اوغرلندی دیسه مسموع اولمیه

واکر کاربان سرایجی اول معنایی ایتمدین خلقه دستور ویرمش اولوب اول کیجه کاربان سرایده قونان خلقك نسنه‌سی اوغورلنمش اولوب که محقق اولا کاربان سرایجیدن چون غدر اولدی اوغورلنان اسبابك قیمتی کاربان سرایجی یه تضمین [ایدوره‌لر]

اکر کاربان سرایدن نسنه اوغورلنمق طاشره ده دلنوب انماغله اولورسه طاشره‌دن مظنه ومتهم اولانلری دوتوب تهدید ایدوب خرسوزی بولوب واسبابی بولدورب شرعله صاحبنه حکم ایلیه‌لر

واکر ایچروده اولان خلقك دخی طاشره‌ده اولان خرسوزله قولی واتفاقی بر اولمق توهم اولورسه ایچروده اولان خلقدن مظنه اولانلری داخی دوتوب شرعله وعرفله تفتیش ایدوب وتهدید ایلیوب خرسوزی بولدوره‌لر بولنز ایسه کاربان سرای محله ایچنده اولورسه محله‌دن اوغرلق اولیجاق حکم نجه ایسه کاربان سرایده داخی اویله اولا

ویان کسه‌نك وآدم بچاقلیانك اکر بچاقلماق عادتی ایسه الن کسه‌لر اکر عادتی دکل ایسه قوللرینه بچاق صانجوب کزدوره‌لر

اکر برکشی اتاسن ویا اناسن ویا اقرباسن اولدرسه امر شرع نجه ایسه اویله اوله

شهرلرده وکویلرده اولان اولره اود قورلر اواق دواك [۱] اسباب ینار شرعله ثابت اولمیوب برکمسنه‌یه تهمت اتسه‌لر تهدید ایله [ایده‌نی] بولدوره‌لر اکر قصدیله اتمش ایسه اصالر و بیله کلنلره یساق ایدوب ایلدن سوره‌لر

وخرسوز سپاهی طایفه‌سندن ایسه‌که سیاسته مستحق اوله حبس ایدوب درکاه معلایه عرض ایلیه‌لر

واکر عرفیله برکمسنه‌نك خرسوزلغی ظاهر اولور ایسه قاضی اولان اهل‌عرفه حجت ویروب اهل عرف [۲] اول حجت موجبیله اصلماغه مستحق اولانی اصا وقطع عضوه مستحق‌اولانی قطع عضو ایده‌لر قاضی بوبابده مانع اولمیه وسیاستن تأخیراتدورمیوب کناه اولان یرده اتدوره

وخرسوز طایفه‌سی اشکنجه‌ده اقرار اتسه وعلایم داخی دلالت اتسه اول اقرار معتبر اولا

اکر خرسوز معلوم اولوب اول داخی برکمسنه ایچون شریکمدر دیسه واول‌کمسنه لوند [۳] ومتهم‌ایسه اشکنجه ایده‌لر اکرمتهم دکل ایسه مجرد خرسوز سوزیله اشکنجه ایتمیه‌لر

---

[۱] یعنی‌اوفاق تفك .

[۲] برمحلك امور انضباطیه وملکیه‌سنه مأمور اولانلردر .

[۳] وندیکلیلر شرق اهالیسندن استخدام ایتدکلری اجرتلی عساکری ایتالیانجه شرقی معناسنه اولان « Levantino »تسمیه ایدرلردی . بوکله تورکلره کچه‌رك لونددیه‌معروف‌اولدی ، معمافیه اساس وضع واستعمالی‌دکیشه‌رك مملکتده بولنان سرباز ویراماز کنجلره علم اولدی . بعده دونمای عثمانیده‌ده استخدام اولنان دریابکلکلرینك (دفترلی عسکری) نه تسمیه ایدلشدر .

ویایا [۱] ومسلم [۲] ویوروك [۳] وطوغانجی [٤] وقف وملك اولسون خرسوز قاچوب انلرك ایچنه کیرسه خرسوزی انلره بولدوره‌لر اکر خرسوزی ویرمزلرایسه غرامتن چکه‌لر وخرسوزك اوغورلادوغنی آنلره اوده‌ده‌لر اکر خرسوز بونلرك بریسندن اولورسه سیاستی سایر خرسوزلر کبی اولا

---

[۱] بونلره « پیاده » دخی دیرلردی . دولت عثمانیه‌نك اوائلنده تورکلردن پیاده اوله‌رق تشکیل ایدلمش برصنف علوفه‌لی عسکر ایدی . برمدت صوکره دائرهٔ انتظامدن چیقدقلرندن یرلرینه یکیچری عسکری تأسیس ایدلمش وبونلره دخی علوفه‌لرینه بدل قدیم آناطولی ایالتنده چفتلکلر تخصیص ایدلمش ایدی . چفتلکلری حاصلاتیله اداره اولنان بایالردن نوبتی اولانلر یایا بکلری یاخود میرپیادکان دنیلن آمرلری معیتنده سفره کیدرلردی . وظیفه‌لری طوب چکمك ، یوللری تنظیم ایتمك ، ذخیره کوتورمك ایدی . بونلر بیك تاریخندن صوکره الغا اولنمشلردر .

[۲] مسلم دخی یایالرله برا توبررکلردن تشکیل اولنان علوفه‌لی سواری عسکری صنفی ایدی . بونلر دخی عینی عاقبته دوچار اولمشلردر . بونلر یالکز آناطولی ولایتنده اولیوب قدیم روم‌ایلی ایالتنده دخی بولنورلر وقزلجه‌مسلم تسمیه اولنورلر ایدی . قزلجه مسلملرك اوتوز نفری بر اوجاق عد اولنوب بش نفری سفره کیدر ، متباقیسی یماق نامیله یرلرنده قالیرلر ایدی . اشکنجی اولانلر یماقلردن عوارض دیوانیه مقابله‌سنده الیشر آچه خرجلق آلورلر ، اوسته‌نك اغنام رسمی ویرمزلر ایدی .

[۳] یوروك عمومیتله ممالك عثمانیه‌ده‌کی کوچبه اهالیه تسمیه اولنور . دولت عثمانیه‌نك اوان فتوحاتنده روم ایلیه بواهالیدن کچیریله‌رك و اورادهکی قزلجه مسلملر کبی چفتلکلر تعیین ایدیله‌رق اسکان اولنمش ایدی . آنلر کبی اشکنجی یماقلره منقسم وعینی وظیفه ایله مؤظف ایدیلر . بونلر دخی میریورکان نامنده‌کی آمرلر اداره‌سنده ایدیلر .

[٤] روم ایلیده اهالیٔ خرستیانیه‌دن بعضلری سرای همایونه مخصوص طوغان بسلرلر و بونلره طوغانجی تسمیه اولنور ایدی . بعض تکالیفدن معاف ایدیلر . حتی بوکونه قدر بلغارستانده (طوغانجی کوینی) اسمنی طاشیان قریه‌لر واردر .

باب الثانی

یدی فصل اوزرینه ترتیب اولنوب بیت‌المال وسپاهی‌یه عائد اولان رسوم بیاننده وضع اولندی .

بیك اچه‌لق تیماری تصرف‌ایدن کندو جبه‌لو ایکی بیك لك کندو جبه‌لووغلامی و اوچ بیك‌لك کندو بورومه [۱] جبه‌لو وغلام و درت بیك بشیوزلك کندو بورومه جبه‌لو و غلام بش بیك لك غلام و تنکتور [۲] مع مادکر [۳] وسکز بیك لك جبه‌لو وغلام وتنکتور و طقوز بیك لك کندو بورومه جبه‌لو مع مادکر واون بیك لك جبه‌لو وچادر اون بیك بشیوزلك کندو بورومه جبه‌لو مع مادکر واون بر بیك لك غلام وچادر اون ایکی بیك‌لك کندو بورومه جبه‌لو مع مادکر اون بش بیك لك دخی بویله

[ ] بعض نسخه‌لرده بورومه دیه محرردر . بوکلمه ایله صاحب تیمارك باشنه صاره‌جغی صاریغك طرزی مراد ایدلمشدر . سلاطین عثمانیه‌نك ایکنجیسی اولان اورخان غازی حضرتلری معیت خاصه‌سنه آق بورك کیمکی، دیوانه کلیر ایکن بونك اوزرینه بورولو دولبند صارملرینی امر ایتمش ایدی . بعد بعدٍ بونك اصحاب تیماره دخی تعمیم اولندینی ، اوچ بیك آچه‌لك تیمار تصرفندن اعتباراً ارباب تیمارك بوطرزده صاریق صاره‌رق مأدونندن تمایز ایتدیکی آکلاشیلیور . یکچری آغالری دخی « قلمات » تسمیه اولنان سرپوشی اوزرینه بورومه شکلنده صاریق‌صارارلردی .

[۲] قدم عثمانلی اوردوسنده مستعمل خیمه‌لر سوقانلو چادر ، سایبان ، چادر ، وتنکتور نامله‌ریله درت‌قسمه منقسم‌ایدی. چادرك بزلری تعبیر مخصوصنجه بهرپارچه‌سی‌خزینه تسمیه اولنان اون ایکی قسمدن ترکیب ایدیلور . تنکتورده ایسه بوخزینه‌لر دها آز مقدارده بولندیغندن خیمه‌نك اك اوفاغی اولور ایدی.

[۳] متن قانوننامه‌ده محرر « مادکر » کلمه‌سنك معناسی آکلاشیلمامشدر . بوقانوننامه‌نك نسخ سائره‌سنده کلهٔ مذکوره استعمال ایدلمامشدر .

بوندن یوقارو اولان حاصلك هراوچ بیکده برجبه‌لو بیك بشیوز ایکی بیك اولانه غلام

وسنجاق بکلرینك هربش بیك اقچه‌یه برجبه‌لو وهراللی بیك اقچه‌یه برکیم اعلاسنه ایکی سایبان وکندو اوتوردوغی چادر صوقاقلوچادرخزینه چادری کلار مطبخ سراج خانه

وصوباشیلرك هردرت بیك اقچه‌یه برجبه‌لو وهر اوتوز بیك اقچه‌یه برکیم واعلاسنه ایکی چادر تنکستور ادناسنه

ارباب تیماردن شول کمسنه‌لرکه عسکر منصوره سفر امر اولنوب سفره واروب اتمام سفراتمامش اوله تیماری حاصلی موقوفدر اول تیمار آخره ویریلوب براتی یازیلو [ب] تعیین تاریخ اولنجه [یه قدر] مابینده اولان حاصلی موقوفجی نکدر

وشول کمسنه‌لرکه مشترك تیمار تصرف ایدوب هرییل اشملو [۱] کمسنه‌لر [اولوب] سفر امر اولنوب واروب اداء خدمت اتمامش اولا تیمارینك حصه‌سنه متعلق اولان حاصلی اول حصهٔ تیمار آخره کمسنه‌یه ویریلنجه [به‌قدر] موقوفجی تصرف ایدر

وشول مشترکلرکه نوبتله اشملودر سفراولوب هرقنغیسنك که نوبتی اولوب سفره اشوب خدمتن تمام اتمامش اولا تیمارینك اول یللق حصه‌سی موقوفدر اما نوبتی اولمیان مشترکلك حصه‌سنه دخل اولنمز

وسفره واران سپاهیلردن شول کمسنه‌لر[ی] که پاشالر وبکلربکی معرفتیله سنجاق بکی اغریق[۲] حفظی ایچون قومش اولا آنوك قوللغی مقبولدر موقوفجی دخل ایتمیه

---

[۱] کیتمك وبالخاصه سفره عزیمت ایتمك معناسنه اولان « اشمك » مصدرندندر .

[۲] اردونك لوازمات حربیه‌وسائره‌سنه مخصوص اولوب شمدی « آغرلق » دیه‌مستعمل اولان کلمه قدیم تورکجه‌ده « آغریق » ایدی . بوکلمه ایران وآسیای وسطاده الآن مستعملدر .

وبکلربکی ویردوکی براتلردن که اناطولی بکلر بکیسنه اوچ بیکدن بش بیکه وارنجه وروم ایلی بکلربکیسنه بش بیکدن التی بیکه وارنجه تیمار ویرمکه اجازت ویرلمشدر اول مقدار برات وتاریخ بکلربکی یه مفوضدر پادشاه عالمپناه امریله ویرور مادامکه خدمتین ایده موقوفجینك اکا دخلی جائز دکلدر

واصحاب تیمار[دن] شول که سفره واروب معرکه اولدیسه معرکه ده بیله اولوب اما یرالو اولوب صکره تفتیش اولیجاق اویوقلامه ده بولنمامغه سببی جراحتی اوله ویاخود برمرض عارض اولمش اولا ویاخود محاربه دن یرالوچیقوب صکره کی سفرده کیرو مجروح بولنوب جراحتی اول سفره وارماسنه مانع اولوب یرینه ادمیسیله جبه لوسن کوندرمش واتمام خدمت اتمش اولا که سنجاق بکی شهادت ویره ویاخود شهودیله اثبات ایله ثابت اولا انلر دخی مقبولدر دخل اولنمز

وموقوفجی اولان کمسنه سپاهیلرك جبه لولرینه ودفتره یازیلان اوغلانلرینه دخل ایدوب یاجبه لو ایچون اوغلان ویا اوغلان ایچون جبه لودر دیو نزاع ایتمیه وموقوفجی جبه لولری تفتیش ایتمیه

اوغلاندن ویا جبه لودن بری معرکه یرینه وارمدین قاچسه سپاهی اولان کمسنه معرکه یرینه وارنجه برآدم داخی دوتوب بدل ایدوب خدمتن ادا ایتسه ارالق واقع اولور دیو دخل اولنمیه

جبه لوواوغلان تفتیشی بکلر بکینکدر آکا مفوضدر اول کورور شول وقتله بکلر بکی تفتیشده برکمسنه ده قصور بولنوب بکلر بکی دفترینه اول تیماره موقوف یازلمش اولوب موقوفجیلر بکلر بکیدن کاغد ویاصورت دفتر کتوررر ایسه تفتیش ایله آنوك علمی ایله اولیجاق موقوفجی اولان کمسنه دخل ایدوب ضبط ایدر

مطلب سپاهی

تیمارندن سپاهی تصرفنده اولان خصوصك وبو خصوصده سپاهی [نه اسلوبده‌در آنی بیان ایدر]

رعایا چفتلکلری بتون چفت ونیم چفت وداخی اکسك داخل دفتر وخارج دفتر هر نه ایسه سپاهی‌یه متعلقدر دفتردن خارج اولانلره عامل [١] وغیری دخل وتعرض ایلیه‌لر

ودفترده آدی اولمیان رعیت اوغلی وقرنداش کبر و رعیتدر اکا غدر اولمز[هر] وجهله صاحب تیماردخل ایلك قانون قدیمدر خارج ازدفتر اولمق ضرر ویرمز خارجدن کسنه دخل ایلیه

وکهنه دفترده مسطوراولنلره تلبیسلراده وغایبدر دیویکی دفتره یازلمیان رعایادن زنده اولانلره داخی تیمارصاحبی دخل ایلیه

بلکه بر تیمارك قدیمی رعیتلرندن بر نجه‌سی فترت سببندن غیری ولایته کتمش اولسه دفتره یازلدقدن صکره کیرو اول تیماره کلسه صاحب تیمار متصرف اولا

ورعیتك ازادلو قولی داخی صاحب رعیت تصرفنده اولور خارجدن کسنه دخل ایلیه‌تا ال یازیجیسی واروب اول ولایتی یازیجاق اول وقتن کیمه رعیت یازیلورسه اول اله

وقدیمی قوز اغاجلری که یخسول چفتلکی ایچنده اولمیه نزاع یوقدر صاحب تیمارکدر وشول قوزاغاچلریکی یخسوللك بغچه‌سی ایچنده اشلمه‌سی اوله یاچفتلکنده اشلمه‌سی اوله ویا اتاسنك و ددەسنك چفتلکنده و

---

[١] عربلرطرفندن والی کبی بیوك مأمورینه عامل تسمیه اولنوردی . بوتعبیر بعضاً عثمانلیلرده اهل عرف دنیلن اداره مأمورینك آشاغی رتبه‌ده اولانلرینه ویرلمش ایسه‌ده تعمم ایتمامشدر .

یاخود حدودی ایچنده اوله ورعیتك اکینـه زیانی اولا چفتلك صاحبی انی ضبط ایدوب حاصل اولانی صاحب تیمارله اوله‌شه‌لر

وطاغلرده اولان کستنه‌لوکلرکه رعیتلر وخارجلر دوشوره‌لر رعیتك حمایتلریته‌نظرایدوب امکلرینه‌کوره کیمك تیمارنده ایسه اولشه‌لردستورسز دوشورنلره دخل ایلیه‌لر

وطاغلرده کندو کندودن بتمش خدایی کستنه‌لکلر بکلك اولورکیمه تیمار اولمش ایسه انوك حکمنده اولور اما اکثریا بودرکه براتنده و دفترنده دکلدر زواید کبی‌در

مطلب سپاهی

وقتدن اول رعیتدن رسم آلمغی بیان ایلر

وبر سواری رعیتدن قبل الوقت رسم السه قیون رسمی و دونم رسمی [۱] کبی وقتی حلول ایلزدن معزول اولوب تیمار غیره ویرلسه صکره واران سواری اول معزول اولان سواریدن الا رعیتدن نسنه طلب ایتمیه اما رعیت داخی اولکی سواری نه الدیسه اثبات ایدوب قاضیدن حجتا لیویره‌که اول حجت ایله واروب طلب ایلیه

وبکلر بکیلر بعض سپاهیلرك النه مکتوب ویروب قاضیلره کونده‌رلر ایمش بوکشی رعیتلرندن فلانی قبل‌الوقت اله دیو کرکدرکه بکلر بکیلر انوك کبی مکتوب ویرمیه‌لر واکر قانونه مخالف مکتوب ویرورلر ایسه قاضیلر اول مکتوبله عمل اتمدوکلری ایله معاتب اولمیه‌لر

---

[۱] بوکا زمین رسمی دخی دیرلردی . صو باصان ومحصولدار اولان یرلردن آلنیر ایدی‌که اوده بومحللرك اعلاسنك ایکی ، اوطنك اوچ، ادناسنك بش دونمندن برآچه ایدی . مرحوم سلیمان سودی افندی دفتر مقتصدنده بوکا سالاریه دخی دیرلر دیبورسه‌ده سالاریه‌نك تعریفنده کوریله‌جکی اوزره هرایکیسنك وضعی آیریدر .

واکر برزعیت برخسته لغندن ویا یخسوللقدن ویاپیرلوکدن کوجی یتمدوکندن چفتن بوزسه چفتلکنی براقسه اندن سواری النده کی بناك [۱] یری غیره ویره چفت یازیلوب طوررسون دیوچفت رسمن[۲] طلب ایتمه

وبر رعیت که بره کویه رعیت قید اولمش اوله النده اولان چفتلکك بعضی غیری کوی سنورنده واقع اولمش ایسه دخی چفت رسمن رعیت قید اولدوغی سواری الا اخرسواری بعض یرلرك بنوم سواریلکمده در دیو دونم اچه سن طلب ایتمه همان عشروسالارلق [۳] اله اکرچفتلکنده زیاده یر دوتسه انوك ایچون دونم اچه سن ویره

مطلب رسم طاپو برای ارض مشاع وغیری

وبر رعیت فوت اولسه چفتلکی اولوب متعدد اوغللری قالسه مذکور چفتلکی اوغللری تصرف ایدرکن بری فوت اولسه انوك حصه سنه سواری قرنداشلرندن قانون جدیدمه کوره طاپوطلب ایتمك

---

[۱] « بنّاك » صاحب ارضك کندیسنه رعیت قید اولنان کیمسه لردن آلدینی بررسم ایدی . ایکی قسمه منقسم اولان بورسمدن « اکنلو بناك » النده اولان بری نیم چفتلکدن اقل بولنان کیمسه نك ویردیکی رسم اولوب اون سکز آچه ایدی. دیکری « جبا بناك » اولوب عهده سنده اراضی اولیه رق اولی بولنان کمسه بورسمی اون ایکی آچه اوله رق اعطا ایلر ایدی .ایکنجیسنه « جبا آچه سی» دخی تسمیه اولنور ایدی . بورسمارت آینده آلنور ایدی .

[۲] دفاتر ده تمام چفت اوله رق قید اولنان محل ایچون صاحب ارضك رعیتدن آلدینی بررسم ایدی . مقداری متفاوت اولوب بوخصوص هرولایتك حاصلنی حاوی دفترك ابتداسنده کی قانوننامه لرده مصرح ایدی . مع مافیه حد اکبری اللی بدی واصغری یکرمی ایکی آچه ایدی . بودخی مارت آینده آلنیرایدی .

[۳] بورسمه « سالاریه » دخی دیرلردی ، معناسی آغالق ایچون ذیمك اولور . یالکز بغدای ، آرپه ، چودار دن عشر ایله برابر آلنیر ایدی. صمان مقابله سنده اخذ اولندیغندن عشرك متممی دیمکدر .

علمدار مصطفی پاشا [*]

[اون اوچنجی نسخه‌دن مابعد]

علمدار مصطفی پاشا ذاتاً ورود خبره مترقب وترتیباب صاحبلرینك اخباراتیله هرشیئه مطلع اولدیغندن تدارکنی ایلمش‌ایدی . صدراعظمك دعوتنامه‌سنك وصولنده درحال معیتنی طوپلایه‌رق قوتلی برفرقه ایله ادرنه اوزرینه حرکت ایلدی .

علمدار اردوسنده (قیرجه‌لی) دنیلان، پیاده سلاح اندازلر ایله کندی ولایتنك تیمارلو سپاهیسی واداره‌سنده کی‌ملحقات اعیان وضابطانی موجود ایدی . یکرمی بش بیك قدر تخمین ایدیلان بوقوتلی اردوایله بیك ایکی یوز یکرمی اوچ سنه‌سی جمادی‌الاولانك اوچنجی صالی کونی ادرنه‌یه واصل اولەرق اردوی همایوندن آچیق برموقعده اردوسنی قوردی .

صدر اعظمك اردوسی اوته‌دنبری سویلدیکمز وجهله طاقتدن‌قالمش، انتظامی بوزلمش برحالده ایدی . علمدار اردوسنك انتظامی ، ساده فقط جدی احتشامی نظره چارپیوردی . ایکی اردونك موجودیت اعتباریله فرق قدرتی آشکار ایدی . علمدار اردوسی قیمت واقتداریله

---

[*] ۷۹۹ نجی صحیفه‌نك ۱۱ نجی سطرنده (تعلیمات آلانلردن) جمله‌سندن صکره شو (برطاقمی هردرلو تدابیره توسل ایله شیخ‌الاسلامی طیار پاشا علیهنه اغوا ایتدکلری کبی کندی حرص وغرضلرینی اجرایه چالیشان بعضیلریده بیلمیه‌رك بومساعیلری‌ایله روسجق قومیته‌سنك منافعنه خدمت ایدییورلر ایدی . کرك عزت بکك کرك طیار پاشانك علیهدارلری‌اولان بو نوع اشخاصدن) عباره اوتودولمش اولدیغندن علاوةً اوتونمق صورتیله تصحیح لازمدر.

موقعك حاكمى اولديغنه كيمسه‌نك شبهه‌سى اولمديغندن بالذات سردار اكرم بيله دوچار انديشه اولدى .

فقط روسچق يارانك مقصدى معلوم وصورت حركتلرى مرتب اولديغندن اوراده برحادثه‌نك ظهورينه احتمال اولمپوب حتى علمدار ورودينك ايرتسى كونى صدراعظمك چادرينه كيدرك مراسم مخصوصه‌يى ايفا ايلدى .

اوكوندن اعتباراً اردو اركانى وصدر اعظم برقاچكونده برعلمدارك چادرينه كيدرك عقد مشورت ايلمكه وهرايكى طرفده يكديكرينك موقعنه رعايت ايتمكه باشلادىلر .

جريان ايدن مذاكرات روسيه محاربه‌سنك اسباب اداره‌سه ومدافعه ومخاصمه خصوصلرينه منحصر ايدى. اتخاذ ايديلان تدابير جمله‌سندن اولەرق قيرجه‌لى عسكرى باشبوغى احمد اغايه رتبهٔ وزارت توجيه اولنەرق باشبوغ عنوانيله طوپچى حواليسنه مأمور ايدلدى .

علمدارك اردويه ورودى بوصره‌لرده استانبولده شايع اولديغندن بوناكهانى وقعه‌نك اسبابى سردار اكرمدن استعلام اولندى . امور سفريه ايچون مذاكره اولنمق اوزره چاغرلديغى حقنده صدر اعظم طرفندن جوب كوندرلدى ايسه‌ده استانبولده‌كى يادكارلر اساساً قوشقو - لانمش اولدقلرندن بوجواب ايله قناعت ايتميەرك ينه قطعى بر معلومات المق اوزره (تبديل خاصكيسى بغدادلى حاجى على اغا) يى خط همايون ايله ادرنه‌يه كوندردىلر .

روسچق يارانك اثر تعليم وغيرتيله علمدار پاشا سردار اكرم ايله حسن امتزاج ايلمكده وهردرلو اجرآتى بالمشاوره يايمقده ايدى . حاجى على اغا ادرنه‌يه ورودنده خط همايونى سردار اكرمه ويرەرك جوابنى ايستديكى كبى بالذات تفحص احوال ايله اردونك يكدل ويكجهت مساعيسنى كورەرك استانبوله اطمئنان بخش خبرلرله عودت ايلدى . ديكر طرفدن

اردوده عقد ایدیلان مجالس مذاکرات یواش یواش تدابیر وامور عسکریه یه عائد مباحثه لردن چیقه رق سیاسیه انتقال ایلکده ایدی .

روسجق یارانك بوخصوصده تدویر ایلدکلری تدابیر سایه سنده حکومتك اوروپا ایله اولان مناسباتی و (تیلسیت) معاهده سی حکمنجه فرانسه نك دولت علیه یه روسیه متارکه سنی قازاندیرمسی و فقط مصالحه صددنده ناپولیونك حکومت عثمانیه طرفدارلغندن واز کچه رك ایشی سلطان سلیم خانك شخصنه انتقال ایتدیرمسی سببیله متارکه نك برصفحهٔ غیرمحدوده یه کیرمسی موضوع بحث ایدلمش وشوز اردونك ادرنه ده بالالزوم طورمسنك مضر وپایتخته دها امین وواسع برطرزده اکمال لوازم وتدارکات ایدلمك ممکن اولدیغی زمینه انتقال ایتدیرلمش ایدی .

برقاچ مذاکره مجلسنده تکرار ایدیلن بوزمینه کی مباحثات نتیجه سنده ذاتاً عجز ونقصاندن وانتریقه لردن طولایی قوهٔ محاکمه سی دوچار تشوش اولان صدراعظم استانبوله عزیمتی تصویب ایدر کبی اولدیغی برصره ده اوته دنبری کندینه ایدیلان تعلیم اوزرینه رفیق افندینك براشارتیله علمدار:

— اویله ایسه بنده کیدر افندمزك مبارك یوزینی کورورم خاکپاینه یوزم سوررم چوق ایی اولور . دیه بیکانه لرجه نا مأمول برصورتده اورته یه آتیلنجه ذاتاً تعلیملی اولان هیئت جمعیت علمدارپاشانك اردوی همایونده بولنمنده ومعیت عالیٔ صدراعظمیده درسعادته کیتمسنده محسنات عدیده اولدیغنی سویلیه رك وهپ بردن تصدیق ایدرك بیچاره چلبی مصطفی پاشایه آغز آچدیرمدیلر .

انجق اردونك استانبوله حرکتی ایچون استیذان ایدلمسی صدراعظم طرفندن برقاچ کره تکرار اولندی ایسه ده اوکون بو صورته برقرار ویرلمیوب مجلس طاغلدقدن صکره رفیق افندی صدر اعظمك اوتاغنه کیدرك کیزلیجه « ذات شاهانه اردوی عثمانینك خارجده بولنمیله بغیروجه امور دولته وضع ید استیلایدن اشخاصك اوضاعندن متنفر اولوب استانبوله ورود کزی تمنی ایتمکده وجلبکزه فرصت کوزتمکده اولدیغی بعض محرملردن مسموع مزاولمشدر

جناب دولتكزك استانبوله ورودى پادشاهك موجب مسارى اولهجغنده اشتباه يوقدر بوبابده امين اولكز بن‌ضامن وكفيلم اما استيذان اولنسه ايش كشاكشه دوشر حالبوكه استانبوله ورودكزله باغ دولتده مانع فيض اولان‌خس وخاشاك البته تميزلنور بو ايشى عجالة كورمك كركدر . [جودت] » ديه‌صدراعظمى اقناع ايدرك استيذان‌ايتمكسزين حركت اسبابنى حاضرلدى بونقطه‌قوميته اركانجه غايت مهم ايدى علمدارى استانبوله قدر طبيعى برشكلده ايصال ايلمك چاره‌سى استحصال اولنديغى حالده بر استيذان ايشى بوزه بيلور ايدى حالبوكه ايشك بوندن صكره تأخرينه ويابوفرصت قاچارسه بردها استحضار اسباب عزيمته امكان يوق‌ايدى .

اكر كيفيت استيذان ايديله‌جك اولورسه ايشك استانبولده موقع مذاكره‌يه وضعى طبيعى اولديغندن اردونك طشره‌ده بولنمسى وپايختك صدر اعظمدن خالى اولمسى حسبيله فريح وفخور پاشايان صدور علما ، اوجاقلو ، سراى طاقمى اردونك عودتنه هرحالده مانع اولمق ايستهيه‌جكلرندن وبلكه موفق اوله‌جقلرندن هرحالده خبرسزجه حركت ايلمك جمعيتك منافعى اقتضاسندن ايدى .

بونك‌ايچون بهيج ورامز افنديلر برلشه‌رك برى علمدار اردوسنك ديكريده سردار اكرم طاقمنك خبرسزجه حركتلرى اسبابنى تهيه ايلديلر .

رفيق افندى صدراعظمى اوقدر اقناع ايلمش ايدى‌كه زواللى‌استانبوله كيدرسه صدارتك فوقنده برمنصب وارمش‌ده اكا مائل اوله‌جق ايمش كبى استعجال كوستريبور ايدى .

صدر اعظمك كرك بو آكلاشلماز تهالكندن كرك عدم ادراكندن استفاده ايدن روسچق يارانى هر شيئى كندى منفعتلرينه كوره ترتيب ايلديلر . اردونك حركتى استانبولده شيوع بولمامق اوزره كذركاهلره مأمورلر كوندره‌رك مرور وعبورى اردو كچنجه‌يه قدر تأخير ايتديلر هردرلو مواردەيى اردونك ارقه‌سنه براقديلر .

اردونك ترتيبنى اويله بر صورتده حاضرلديلركه مقصد بيلنمينجه اكلامق غير قابل ايدى .

اردونك حركت ايده‌جكى او قدر مكتوم طوتلدى كه يوم حركتده بيله چوق كيمسه‌نك حركت اولنديغندن خبرلرى اولمدى .

سردار اكرم ومعينى براى حرمت اوكدن حركت ايتديرلدى . (چرخه‌جى على پاشا) و (بهرام پاشا) فرقهٔ سردارى‌يى تعقيب ايدييورلر ايدى . علمدار مصطفى پاشاده اك كيرودن يورودى معيتنده اون بش بيك عسكرى وار ايدى .

شو ترتيب ايله علمدار بالجمله ا دوبى اوكنه قاتمش اوليوردى . ذاتاً حركتدن ايكى كون اولى (بوكارحصار اعيانى اوزون حاجى‌على اغا [*]) برقاچ يوز كزيده سكبان ايله كيمسه‌نك خبرى اولمقسزين پاشاسندن الديغى امر ايله علمدار اردوسندن ايريله‌رق برسمت مجهوله حركت ايتمش ايدى . برابرنده سابق قنار قلعه‌سى ديزدارى كتانجى اوغلى دخى وار ايدى . شو وقعه‌يى علمدار ايله حاجى على اغادن وكتانجى اوغلندن وبرده جمعيتك اركان خمسه‌سندن بشقه كيمسه بيلميور ايدى . حاجى على اغا قباقجى مصطفى‌نك اعدامنه مأمور ايدى .

اردونك استانبوله قدر يولى بش مرحله ترتيب ايديلش ايدى . جمادى الاولانك يكرمنجى پنجشنبه كونى اردو فوق‌المأمول بر صورتده حركت ايلدى .

« اردوى همايونده‌كى كتبه ومأمورلرك اكثرى بو حركتدن بيخبر اوله‌رق خواب نوشين غفلتده بولنملريله يتاقدن قالقوبده صباح كيفيله كيفيتى استماع ايتدكلرى كبى سراسيمه اوله‌رق يكديكره : ياهو !.. اردو قالقمش ديييورلر اصلى وارمى ؟... ديو سؤال ايتدكده اوته طرفدن كيمى خلاف‌مأمول برحال اولديغنه مبنى اهميت‌ويرميه‌رك قهوه نى‌ايچوب

[*] عاصم تاريخى (كوزل حصار) اعيانى ديه يازمقده‌در .

كيف يتشديرمكده وكيمى ـ اويله شئ اولماز وار سن كندوكى پابوجى بيوكه او وت... ديو جواب ويرمكده ايكن .... [وقعهٔ سليميه] » اردو قطع مراحل ايله برنجى قوناغنه واصل اولدى .

مقدما مأموراً استانبولدن ادرنه‌يه كلوب كيدن خاصكى بغدادلى حاجى على استانبولدن تكرار ادرنه‌يه كلمش واردونك حركتنده برابر بولنمش ايدى. «متاركه‌سببيله اردونك ادرنه‌ده اقامتى بيهوده مصرفى موجب اولمقده درپايتخته عودتله اكمال لوازم ايچون اردو اركانى اتفاق ارا ايله قرار ويرديلر.» مآلنده يازيلان مكتوب اوراده مومى اليهه توديع ايديله‌رك استانبوله كوندرلدى .

روسجق يارانى وعلمدار پاشا اردونك حركتى ويوللرك مواصله‌سنى اوقدر ماهرانه برصورتده ترتيب ايلمشلر ايدى كه ادرنه‌دن چيقيلوب يوله كيرلدكدن صكره هيچ كيمسه‌نك علمدردن كيزلى اوله‌رق اطراف ايله اخطلاط ايتمك احتمالى يوق ايدى .

واقعا حاجى على مكتوبله اولجه واصل اولمق اوزره كوندرلمش وفقط پاپيلان تدابير ايله بونك اردودن نهايت بركون اول واصل اوله‌بيلمسى فقط اوندن اول استانبوله يتيشه‌مامسى تأمين اولنمش ايدى . منزلخانه‌لرده وقتنده آت بوله‌مامق يولده‌سوز اكلاماز برقرجه‌لى يه‌راست كلمك كبى عوارض بونى اردودن چوق اوزاقلاشديرميوردى برنجى مرحله‌يه واصل اولمدن اول چلبى مصطفى پاشا اردوده كندى حكم ونفوذندن دها قوى فقط خفى برتأثيرك جريان ايتديكنى حس ايلمش ايدى .

اردو تكميل اغيرلقلرينى وخيمه وخركاهنى ادرنه صحراسنده‌على حاله تركله غايت سبكبار اوله‌رق قالقمش اولديغى جهتله يوللر سير سريع ايله قطع ايديليور ايدى .

كذركاه علمدارك سكبانلرى طرفندن طوتلمش وارقه‌دن اوكدن خطوط مخابره ومواصله قطع ايدلمش ايدى .

صدر اعظم جریان ایدن وقایع فوق العاده‌نك نه اولدیغنی ویا نه اوله‌جغنی کسدیره‌مامکله برابر کندی حکمندن بشقه بر آمریتك تأثیرینی حس ایدییور وطوتلدیغی جریانی چاروناچار تعقیب ایلیور ایدی .

بومنوال اوزره اردو چورلیه واصل اولمش ایدی اورایه وصولك عقیبنده کتانجی ا غلی دخی بوغازدن عودت ایله اردویه ملاقی اولمش وقباقجی مصطفانك سر مقطوعنی برابر کتیرمش ایدی .

صدراعظمك ماجرادن‌واوله‌جه بوایش ایچون کوندریلنلردن‌معلوماتی اولدیغی جهتله ناکهانی تلقی ایلدیکی بووقعه‌دن شاشیردی . علمدار مصطفی پاشا کتانجی اوغلنی یانینه جلب ایلدیکی زمان صدر اعظمك اوتاغنده ایدی . قازیلدن اورولمش بر یم طورباسی ایچندن چیقاریلان مقطوع کله صدر اعظمه بك چوق حقیقتی افشا ایلدی . شو وقعه علمدار ایله یکیدن بر باب مذاکره‌نك اچیلمسنه سبب اولدی . تابدایته‌ده علمدار ایله اره‌لرنده جریان ایدن داعیهٔ تفوق مناقشه‌سی هرنقدر مبدل وفاق اولمش ایسه‌ده چلبی مصطفی پاشا هر آن حس ایلدیکی مغلوبیت معنویه‌دن طولایی اضمار غیظ ایلمکده ایدی . با خصوص اردونك حرکتندن صکره بتون بتون ظاهره چیقاراق تحکم متفوقانه کندیسنی بیزار ایلیور ایدی . بو دعه اورتهیه غلطان اولان قباقجینك کله‌سی کندندن کیزلی یشلر همده بیوك‌ایشلر کورلمکده اولدیغنی وبو نوع معظمات اموری کندینك کوره‌میه‌جکنی اثبات ایلیور ایدی .

بوندن طولایی علمدار بوخصوصده نه سویلرسه مو فقتدن بشقه چاره اولمدیغندن قباقجینك سرمقطوعی وسیله‌سیله آچیلان مباحثه نتیجه‌سنده قباقجیدن بدأ ایدیلان اصلاحاته دوام ایدلمسنه قرار ویرلدی .

علمدار مصطفی پاشا ایله چلبی مصطفی پاشا اره‌سنده ضمناً عقدایدیلان بر موافقتنامه مؤداسیله درسعادتده توره‌مش اولان متغلبه‌نك دفعنه صدراعظم مأموریت‌ووظیفه وصلاحیت رسمیه‌سیله چالیشه‌جق علمدارده تکمیل قوتیله ظهیر اوله‌جق ایدی .

ايشك بورنكى كسب ايلمسندن صدر اعظم فوق‌العاده ممنون اولدى. زيرا استانبولده‌كى متغلبه كروهنك كنديسنه اوقدر توجهلرى اولمديغى بيلديكندن بونلرك رفع وازاله‌لرينى هرايشدن اهم واقدم عدايدرك بركره بونلرى دفع ايتدكدن و علمدارده روم ايلى‌يه عودت ايلدكدن صكره مستقلاً موقع اقبالنده قالمق ممكن اوله‌جى خليلسنى پرورده ايديوردى. بوندن طولايى علمدارك حسن نيتنه تماماً قائل اولمقله برابر ايشك تعجيلى ايچون بر آن اول استانبوله وصوله تهالك كوستريوردى .

§

كنانجى اوغلى وبرابرنده‌كى آدملر وقعه‌نك صورت جريانى اكلاتديلر اوزون على اغا و رفقاسى جمادى الاولانك اون طقوزنجى كيجه‌سى نصف الليلده فنار قلعه‌سى اوكنه واصل اوله‌رق اتلردن اينوب يايا اولمشلر ويولداشلردن اوچ بشنى حيوانلرله براقوب وحيوانلرى اورادەكى دكرمن ديوارلرينك كريسنده سپرليوب كتانجى اوغلى قلاغوزلغيله قلعه واروشنه تقرب ايلمشلر .

كتانجى اوغلى ذاتاً سابقده اوقلعه‌نك ديزدارى ايكن قباقجى وقعه‌سندن صكره چيقارلمش اولديغندن اورالرى ايى طانير بر آدم اولمقله كرك فنار قلعه‌سى ديوارلرينك قولاى كيريله‌جك يرينى وكرك خارج محله‌سنى تماماً بيلور ايدى .

انك ترتيبيله طيشارى محله‌ده‌كى قهوه‌يه كوزى آچيق بر آدم كوندريله‌رك اكثر كيجه‌لرى اوراده كيجه‌له‌يان يماقلردن كيمسه اولوب اولمديغنى آكلامق ايستديلر. كيدن آدم قهوه تنها وايكى اوچ كشيدن ماعد كيمسه اولمديغنى خبر ويردى ، بالذات كتانجى اوغلى پوكار حصارلى سردن كچديلردن اون كشى ايله سسسز جه قهوه‌يى باصوب ياتانلرى باغليه‌رق اوزون على اغانك يانه كتيرديلر . بونلر قلعه‌نك يماقلرندن ايكى حايتا ايله براودونجى ايدى .

علی اغا محله‌ك كنارنده كيزليجه بريرده بونلری ايچه‌صيقشديره‌رق سويلتدی . قباقچی مصطفی قلعه خارجنده‌كی محله‌ده‌كی خانه‌سنده ايمش.. [*] بووقايعك جريانی صره‌سنده وقت خيليجه ايلرولمش وسحر ياقلاشمش ايدی.

خبری ويرن يمغك قلاغوزلغيله قباقچينك خانه‌سنه كيتمكه قرار ويرديلر .

يماق اوزونجه بريولار ايله تك بجاغندن باغلانه‌رق يولارك ديكر اوجنی علی اغانك قره‌قولاغنی بانه صاردی ايكی سكبان نفری‌ده جريدلرينك تمرنی يماغك صرتنه طياديلر . قاچماغه قلدانيرسه ضاپلايه‌جق ايديلر . بوصورتله قباقچی مصطفانك خانه‌سی اطرافنه كله‌رك ايچه قوشاتدقدن صكره علی اغا خانه‌نك حوليسنه كيروب ياننده‌كی آدملری ايلرو كوندردی. اوكيجه اوراده قالمش آدملردن وقباقچينك ياردمجيلرندن برقاچی ايشی آكلامدن قراكلقده يقالاندی .

علی اغا كندينی اورته‌يه اوروب « پادشاهدن امرله كلدم كوريله‌جك كارمز واردر » ديه شدتله حرم دائره‌سنه صالديردی . هركس قان اويقه‌ده اولوب كورلتيدن اويانجه‌يه قدر اوك اولدن‌برى هرطرفنی بيلن كتانجی اوغلی دلالتيله قباقچينك ياتدينی اوطه‌يه قدر واصل اولديلر .

قباقچی « جامه‌خوابنده‌طاش ياتور [جودت] » برحالده‌ايدی سكبانلردن برى درحال باشنی كسه‌رك ايشنی بتوردی . علی اغا سرمقطوعی اردويه يتشمك اوزره كتانجی اوغلنه توديع ايلدی. وسرعت برقيه كبی برحال ايله قلعه‌يه كيره‌رك احتياطسز يماقلری‌طيشارو فوغدی وقپولری سد ايله تحصن ايلديلر .

كونش هنوز طوغمیوردی . وقعه‌نك دهشتی ايله سرسملشان يماقلر وفنار قلعه‌سی سكنه‌سی اطرافه طاغيله‌رق ديكراستحكاملرده‌كی اوباشانه،

---

[*] برروايته نظراً [عاصم تاريخی] قباقچی اوكيجه تأهل ايدرك كردكه كيرمش ودوكون كيجه‌سی ايمش . .

یماقلره کیفیتی اخبار ایلدیلر . حادثه او قدر عجیب ایدی که اینانمق ممکن اوله‌میوردی . فقط فنار قلعه‌سی یبـانجی بر قوت طرفندن آلنمش وفی‌الحقیقه قباقجی قتل اولنمش ایدی . چونکه جسدینی یتاغنده بولدیلر .

قلعه‌لرده یماقلر ایشك فوق‌العاده‌لکندن طولایی دوچار اولدقلری حیرتدن قورتولنجه ایشـك اصلنی تحری‌یه باشـلادیلر . فنار قلعه‌سنه مراجعتلرندن بر ثمره حاصل اولمینجه بعضیلری اسـتانبوله کله‌رك وقوع حالی آکلاتوب آغالرینك قتلی فرمان همایون ایله‌می‌واقع اولدیغنی صوردیلر. استانبول دخی حیرت ایچنده قالدی . نه باب عالیدن نه‌ده سرایدن بویولده بر امر ویرلمامش ایدی . کرك قائممقام پاشا کرك سرای همایون متحیر بر حاله قالوب استفسار حال ایچون بوغازه مأمورلر ایصال ایلدیلر . کلن مأمورلر قلعه‌ده‌کی عسکرلردن سوأل‌ایتدکلریده سرکرده‌لری پوکار حصارلی اوزون علی اولدیغنی واردودن کلدکلرینی سویلدیلر .

مرکز سـلطنتك نه اردونك نره‌ده اولدیغندن نه‌ده اردوده کیملر بولندیغندن معلوماتی یوق ایدی . حالاسردار اکرم‌اردوسی‌ادرنه‌ده آرام کزین ظن اولنیور ایدی .

« بونصل اولماز ایشدر سزك بوندن‌خبرکزوارمی » دیه سردارا کرمه بر استعلامنامه یازیلوب آلنه‌جق جوابه انتظار اولنمق قرارلشدیرلدی . فقط یماقلر حایتالق حسـیاتنه قابیله ق اغالرینك انتقامنی آلمق هوسیله فنار قلعه‌سنی محاصره‌یه قیام ایلدیلر .

قباقجینك قتلنه بو صورتله جرأت ایدنلرك حرکتی دولتجه‌ده بادیء انفعال اولدیغندن بونلرك تأدیبی لازم کلیور دیه هر طرفدن فنار قلعه‌سی اوزرینه عسکر ترتیب ایدیله‌رك تضییقه باشلادیلر .

مسئله‌نك بو شکله کیره‌جکی ذاتاً علمدار طرفنجه مجزوم اولدیغندن قباقجینك کله‌سـنی کتیردکلری کون قوتایجه بر مفرزه ترتیب ایا یله‌رك اعیان حاجی علی اغا معیتنه کوندرلمش ایدی .

بونلرده فنار قلعه‌سنه واصل اولەرق یماقلرك ده هنوز محاصره‌یی تأسیس ایده‌جکلری بر صره‌ده یتیشوب قلعه‌یه کیردیلر .

فنار قلعه‌سی بوغاز استحکاماتندن اولدیغندن مهماتی دائما مکمل وتجهیزاتی موجود ایدی . ایچنده‌کی علمدار پاشالی سکبان و تیرجه‌لیلر بو متین استحکامده او مبذول مهمات ایله یماقلرك نظامسز آلایلرینه سنه‌لرجه طیانه‌بیلوردی .

§

اردو جمادی‌الاولانك یکرمی دردنجی کونی اوزون کوریه واصل اولمش‌ایدی . خصکی حاجی علی اغا ایله کوندریلان مکتوب‌انجق‌اوکون استانبوله واصل اولەبیلدی .

قباقجی ایشنك استفسارینه دائر یازیلان استعلامنامه‌یه جواب بکلنیر ایکن اردونك استانبوله کلمك اوزره اولدیغی خبری واصل اولنجه قباقجینك قتلی مسئله‌سندن دها حیرت آور بروقعه قارشوسنده قالدیلر . استانبول رجالی بربرینه کیردی .

« سلطان مصطفانك بالخاصه بوکونلرده‌کی آوان سلطنتده تمشیت اموردولت علیه وتسویهٔ مهام لازمهٔ سفریه کسب صعوبات متنوعه ایدرك هیچ بر ایش کوزیله‌مامك درجه‌لرینه وارمش واسعار هیچ بر وقتده ایشیدلمامش مرتبه‌لره صعود ایدرك هرکس امر معاشده درمانده اولەرق درسعادتده امارات غلا روئمون اولمش اولدیغندن فضله کروه اکابر دکل افراد ناسدن اولانلربیله بربرلرندن امنیتی کلیاً سلب ایتمش اولدقلرندن احوال عالم طرز دیکره یوز طوتەرق نهایتنده انواع محاذیر وقباحظهوری [وقعهٔ سلیمیه] » کورلمشیدی استانبول ذاتاً بو حال کشمکشده ایکن فنار قلعه‌سی غوغاسی ظهوره کلوب خلق بدایتاً هیچ بر شیئدن خبردار اولمدقلرندن طوپ سسلرینی بردنبره‌ایشیدنجه استانبولی دهشت بورویوب نه‌اولدیغی هرکس بربرندن صورمغه باشلادیلر .

حالبوکه وقعه‌دن کیمسه خبردار دکلدی حتی ارکان دولتدن بیله پك ایلرو کلنلردن بشقه چوق کیمسه‌نك معلوماتی‌ده یوق ایدی .

« استانبول وبوغاز ايچى خلقى طوپ صدالرندن اوركوب انجق غوغانك اصلى نه‌در وكلنلر كيملردر نيچون كلمشلر قباقجينك سطوتى دنيايى دتره‌در ايكن بوحريفلر قورقيوب نصل كلمشلر . [جودت] » ديه درلو معنالر ايله استمزاج حقيقته چاليشلمقده ايدى .

تمام بوصره‌لرده بغدادلى حاجى على واصل اوله‌رق اردونك ورودينى اخبار ايلدى . حاجى على اغا صالى كونى ايكيندىدن صكره استانبوله كلمش وايا غنك طوزيله سرايه كله‌رك معروضات مهمه‌سنى عرض ايلك اوزره حضور ايستمش ايدى .

سلطان مصطفى على اغانى خزينه كهياسى ايله حضورينه جلب ايلدى على اغانك خانه‌سنه اوغرامدن طوز و طپراق ايچنده قيافتسزجه سرايه كلمسندن تلاش ايدرك ايشى اكلامغه اسشعجال ايلديلر . اردونك يولده اولديغى وهمان واصل اولمق اوزره بولنديغى اكلاشلدى . وقعه او قدر ناكهانى ايدى كه اينانمق بيله قابل اوله‌ميوردى . ويريله‌جك برقرار وبرحكم بولنه‌ميوردى . سلطان مصطفى اللرنى قارنى اوزرنده شال قوشاغنه صوقه‌رق [تاريخ اندرون] صفه‌ده كزينيور و اطرافده‌كى مقربانده شق شفه ايده‌ميوردى . اورته‌لق قارارمغه باشلاديغى صره‌ده شيخ الاسلام ايله قائممقام پاشانك سراى همايونه جلبنه اراده صادر اولدى .

اقشام اذانى ايله ياتسو وقتى اره‌سنده دعوتجيلر شيخ الاسلام افندى ايله قائممقام پاشانى سرايه كتيرديلر .

حضورده سراى اركانندن بعضيلريده داخل اولديغى حالده ترك ايدن مجلسده اردونك ورود ايلكده اولديغى بالذات پادشاه طرفندن اخبار ايدلدى .

« بووقعهٔ ناكهظهور حاضرونه سالب عقل وشعور اولمقله خودبخود بويله حركت صورتياب وقوع اولق مستلزم انواع مضرت اولوب طرف همايوندن اجازتله اولمن بشقه حالتدر ديه‌رك ليكشاى استفسار [عاصم] » اولدقلرى

صره‌ده سلطان مصطفی بوخصوصده معلوماتی اولمدیغنه وخط همایون تحریر ایلمدیکنه یمین ایلدی .

مقدما جریان ایدن وقایع صره‌سنده سلطان مصطفادن خبرسزجه یازیلان دعوتنامه‌دن فی‌الحقیقه پادشاهك معلوماتی یوق ایدی .

مذاکره هیچ برنتیجه‌یه اقتران ایتمه‌رك قورقو وشاشقینلق ایله هر آغزدن درلو قول صادراولمغله مجلس ساعتلرجه امتداد ایلدی. سحرزمانی یاقلاشمش ایدی.

بالجمله وکلا ورؤسای دولتك برمجلس استشاره عقدیله قرار اتخاذ ایتلری نتیجه‌سنده خلاصه ایدیله‌بیلان مذاکرات ختامه ایره‌رك مجلس طاغلدی و ایرتسی کونی لازم کلنلره دعوتنامه‌لر یازیلمغله شیخ‌الاسلام قپوسنده عقد مجلس مشورت اولندی .

باب مشیخته جلب اولنان رؤسا ووکلا سبب دعوتدن خبردار دکللر ایدی . اورتده موجود اولان قباقجی مصطفی آغانك قتلی کیفیتنه عائد برمذاکره‌نك جریان ایده‌جکی ظننده بولنیورلر ایدی. بونك ایچون مسئلهٔ روز مره اولان بوایشه دائر استحضارات فکریه ایله دعوته اجابت ایلمشلر ایدی .

حالبوکه مجلس عقداولنوبده اردونك علمدار پاشا رفاقتیله خودبخود ورودلری موضوع بحث اولنجه « بوخأة ناکهانی اهالیٔ مجلسك داروی هوشبر عقل واذعانی اولوب هربری کالبیجان مثالی مدهوش وحیران اولوب » بالجمله بیم وهراس بی‌قیاس ایله آشفته‌حال وپریشان‌بال وخصوصا اردو طشره‌ده بولنمق تقریبی ایله وایه‌دار نفوذ واعتبار وسرمایه‌کبر ثروت ویسار اولان سرکارلر بوپازارلقدن اقتران رسوم خسار ایده‌جکلری درکار اولغله اوضاع شترکربه‌یه آغاز وخاطر کذارلری اولان هواحس واوهام نابهنجار ایله دهان هذ نی باز ایلدیلر . [عاصم] »

مجلسده ویریلان رأیلر حقیقةً شایان خنده واستخفاف ایدی . اردوی همایونك خبرسز ورودینه بشکل عصیان ویره‌رك تأدیبلری طرفنی التزام ایدنلر ، پایتخته عسکر اولمدیغنی وبولنان اهل سلاحکده حشرات

مقوله‌سى اولديغنى خاطرلرينه كتيرميورلر ايدى . خط همايون ايله امر پادشاهى تبليغ اولنمسى طرفنى التزام ايدنلر ، خوبخود حركته قيام ايدن برار دونك امر ديكله مامك عزمنده بولنه‌جغنى وكرزه آلديرديغى خودسرانه حركت وار ايسه خط همايون ويا اراده ايله واز كچميه‌جكنى تعقل ايتميورلردى . شهرك قپولرينى قپايه‌لم نفير عام ايله قارشو طوره‌لم هرحالده بو يمان كليشه ممانعت ايده‌لم فكرنده اولانلر وضعيت حاضره‌لرينى بيلميورلردى .

هركس برصورتده كفت وكو ايدركن « قائمقام مصطفا پاشا — بوكون سلورى به‌كلشلر يارين فلان يره كله‌جكلر صالى كونيده استانبوله كيره‌جكلر [جودت] » ديمكله اوزون اوزادى تدبير اتخاذينه وقت قالمامش اولديغى اكلاشلديغندن هركس تحويل كلامه مسارعت ايلدى . حتى بونلردن الك شديد مقاومت طرفدارى اولانلردن برى ده قائمقام پاشانك سوزى اوزرينه عقلى باشه كلوب « تلاشمزه نه محل البته اقتضا ايلرسه كلرلر وحاجت مس ايتمسه اختيار كلفت حركت ايلرلردى [عاصم] » دينجه حضاردن برى هرايشك زمانى كچديكنى وسنجاغ شريفى استقباله چيقمقدن بشقه‌ايش قالمديغى اكلايه‌رق اويولده ايراد كلام ايدنجه اردونك استقبالى ايچون تدارك كورلمكه قرار ويرلدى .

بو قرار سلطان مصطفايه عرض ايديله‌رك طرف همايوندن نذيراغا اردو دعوتى ايچون كوندرلدى وسنجاغ شريفك استقبالى حاضرلقلرينه باشلانلدى . نذير آغا اردويه عزيمتله مراسم عصريه‌دن اوله‌رق رسم دعوتى بالايفا عودت ايلدى . اردونك درسعادته صورت دخولى قرارلشمش اولديغندن شيخ‌السلام عطاءاه افندى وقائمقام مصطفى پاشا ومناصب ديوانيه رجالى مرتب آلاى ايله اينجيرلى چفتلكنه متوجهاً حركت ايلديلر سلطان مصطفى دخى بو آلايك پيشندن ركاب هيئتيله برلكده عزيمت ايلدى .

سردار اكرم چلبى مصطفى پاشا اينجيرليده آرام ايله مستقبلينى بكلمكده ايدى . اركان دولت اورايه بالوصول صدر مشارالیه ايله ملاقات ايلدكدن

صوکره علمدار مصطفی پاشایه‌ده رسم خوش آمدی ایفاسی لازم ایدی. ارکان دولت علمدارك نزدینه وارنجه « علمدار تشریفات دولتی لایقیله بیلمز ایسه‌ده قوهٔ مدبره‌سی مقامند بولنوب کوسه کتخدا دیو معروف اولان احمد افندینك دلالت وتعریفی ایله خیمه‌سندن چند خطوه ایلرو حرکت ایدرك انلری استقبال وکمال توقیر و ابجال ایله خیمه‌سنه ادخال ایتدی. [جودت] »

هوا تموز صیجاغی ارله‌رق طاغدن طاشدن آتش فیشقیریور کبی شدید برحرارت حکمفرما ایدی چادرك قیزغین تنته‌سندن کچن صیجاق چادر درونی حمام حلوتندن بدتر ایلش ایدی. شیخ الاسلام ماسبقندن امین اولمدیغی وکندینك سولمدیکنی بیلدیکی جهتله قلبنده حاصل اولان ضجرتك صیقینتیسی صیجاغه انضمام ایدرك قان ترایچنده قالمش ایدی.

علمداره ملاقی اولنجه پاشانك ساده‌کئ اطوار وهیبت مشوارندن برشی آکلایامامق واساساً متوحش بولنمق سببیله فرط تعظیم وشاشقینلق اثری اوله‌رق چادر ایچنده‌کی سدیره یان اوطوروب ایاقلرینی بتشدیره‌رك علمدارك قارشوسنده وضع مشیخته ناجسبان برطور آلدی.

علمدار افندینك بوصیقینتیسنی کوره‌رك :

— آه افندی شویله بیورك سزلر هم باشی بیوك همده ایشی بیوکارسکز سزی آغیرلق کرکدر. دیه قصد نوازش ایلمش ایسه‌ده عطاءاه افندی ذاتاً پریشان برحالده اولدیغندن بوسوزلر بتون بتون وهمنه دوقونه‌رق تپه‌دن طرناغه قدر صغوق صو دوکلمش کبی دتره‌مکله برابر بتون بتون ترلدی.

بوحال برقاچ دقیقه‌دوام ایله آفاقی برقاچ سوزدن صکره کمافی السابق مراسم احترامیه ایفا اولنه‌رق آیرلدیلر.

بوملاقات اثناسنده حاضر بولنان کوسه کهیایله رامز افندی علمدارك مخاطبه‌سندن همان شیخ الاسلام افندی قدر صیقلمشلر ایدی. پاشانك تعلیم خلافنه برحرکت ویابرسوزیله مقصدك اشاعه اولنیورمسندن قورقیورلرایدی.

بو مراسمك اجراسندن صكره اردو حركتله داودپاشايه طوغرى يوريمكه باشلادى .

سلطان مصطفى يولده ملاقى اولەرق سنجاغ شريفى مراسم مخصوصه ايله استقبال ايدرك آلاى ترتيب ايديلوب اولا صدر اعظم آياق اوپەرك مراسم ايفا وبعده علمدار پاشا دخى عينى صورتله حضور همايونه تقديم ايدلدى . علمدار اليشمديغى بوكبى مراسمك ايفاسنده عجميلكنى دائما اظهار ايدر ايدى .

اردونك صورت قبولى قرار لشديرلديغى صره‌ده صنوف عسكريه‌نك درسعادته وقت دخوللرى تعيين ايدلديكى كبى شهرك داخلنه آلنمق ايستنلميان علمدار ايچون‌ده اردوسى ايله برلكده (چيرچيجى) چايرى قرارگاه تعيين اولنمش ايدى .

داودپاشا قصرينه وروديدن موكب همايون هردرلو احتمالى دربيش ايدرك برآن اول شهره كيرمك اوزره وقت كچرمامك ايچون معتاد اولان ضيافت رسمنى اجرا ايتميوب يالكز برقهوه ايچمكله اكتفا اولندى .

هيئت حكومت وپادشاه درينتى قبيلندن اولان اردويه مقابل اورادە حاضر اولان علمدارك اون بيك كيشى درجه‌سنده‌كى منتظم وفدا كار قوتنى حسابه قاتەرق توحش ايدييورلر ايدى .

فى الحقيقه علمدارك اطرافنده بولنانلردن رامز افندى موكب همايون داوود پاشا قصرنده ايكن همان پادشاهى اوراجقده توقيف ايدرك شهره كيروب سلطان سليمى اجلاس ايتمك رأيى درميان ايتمكله برى طرفك انديشه‌سنك نابمحل اولمديغنى تأييد ايدييوردى .

رامز افندى بو رأيى قوميته اركانندن سويليەرك بعضيلرينك موافقت وتصويبنه مظهر اولدى ايسه‌ده كيفيت علمداره آچيلنجه علمدار :

— بويله قحبه‌لكله ايش كورمك مردلكه ياقيشماز . ديدى .

مابعدى وار

افضل الدين

(خزر [1]) دکیزنده عثمانلی سنجاغی

آشاغیکی وثیقه‌لرمزنك بیلدیردیکی بویك بویوك ایش ایچون تاریخلرمزده آنجق یابر سوز ، یابرسطر بوله بیلیرسکز . بونکله برابر ، بوسطرلر ، بوسوزلرك نه دیمك اولدیغی پك ، پك دکل ، هیچ آکلاشیله‌میور . ایشته بونلردن بری‌ده (پچوی) اولوب شو قدرجقله کچیور [جلد ۲ — صحیفه ٦١] :

« [اوز دمیر اوغلی] عثمان پاشای جلالت افشا مزبور [کفه بکلربکیسی محمد بك] ك مقدم کلیشندن غایت محظوظ اولوب شیروان ایالته بحر قلزم قپودانلغنی ضم ایدوب سکز کره یوزبیك آقچه خاصلر ایله مشارالیهه توجیه ایدر... »

کورولییورکه بك قاپالی رسوز . بوندن سزده برشی آکلایه‌مادیکز صانیرم . وثیقه‌لرمز بونی بك ایی آچییور ، نه یاپلمق ایسته‌نیلدیکنی ، اوبیللرده نه‌لر کچدیکنی کوستریبور .

عثمانلی تاریخنك ایکنجی واوچنجی یوز بیللرنده کسکین کوزلی ، درین دو ونجه‌لی آتالرمز « عزیز » صویك دکریني دکری قدر بیلمشلر، بحریه‌لرینه باقمشلر ، هانکی صوده براوموزغه یوزه بیلیرسه اوصوبی تکنه‌سز براقامشلردر . اوردولرمزك (ویانه) قپولرینی چالمسنه بحریه‌نك

---

[1] یریوزینك اك بویوك طوزلی کولی اولان بودکیزه یونانیلر وروماليلر (قاسپي دکیزی) دیرلردی . بونك‌ده غرب قیپیلرنده اوتوران (قاسپي) لردن آلندیغنی (ستراوون) یازییور. اما ، بنه‌بوآد یالکزاودکیزك غرب پارچه‌سنك اولوب ، شرق‌جنوبی یانه (هیرقان دکیزی) دنیوردی . عربلر برآرالق بوکا (قزوین) ، غرب قیپیلرنده اوتوران (خوزار) تورکلرندن (بحر خزر) ، وطبق یونانلیلر کبی ، جنوب ، شرق قیپیلرینه (بحردیلم) ، (بحرطبرستان)، (بحر جرجان) دیمشلردر .

(قلزم) ، (بحر احمر) ك آدی اولوب عثمانلی کاتبلرینك بوآدی نره‌دن بولدقلرینی بیله‌مزسه‌کده ، تورکلر بوکا (قوزغون دکیزی) ، یاخود یالکز (دکیز) دیرلردی . قلزمی قوزغونه بکزتدیلر دیه‌لم . آنجق شوصوك بیللرده (خزر) ك ، (خزز) اولمسی قدر کولونج برشی اولهماز .

بویوك یاردیمی اولمسندن، اوپارلاق تمچه‌ومجارسفرلرینك شاشندن بویوجك برپای‌ده بحریه‌یه دوشییور . اوردولرمز همان الی صالللایه‌صاللایه کیدرکن آغیرلغی طونه فیلومز طاشیردی . صوکنارنده برشهری صاردیغنده صو یانی ده فرقته‌لرمز طوتار ، دوکردی . اوردونك اوکنه بر صو چیقسه کوپریسنی رئیس ولوندلرمز قورواردی . هله (تیرکوکرته ایشی) دینلن آغیردنك. طوپ ،ویوك آشیرلمسی بونلرك ایشی‌ایدی. (سیکتوار) ده‌کی (پورتوق علی) کیلرینی صایارسه‌ق یوزی کچر . قیدلرمز برکره کورولسون ، اوقوجه یوجه‌کشیلره یوزلرله رحمت اوقومقدن کندکزی آله‌مازسکز. بونك ایچون الکقیصه سوزمز ، اونلر کرچکدن ایش اری ایمشلر . کلهلم سوزمزه :

ایران شاهی (ایکنجی اسماعیل) شاهك اولمسیله یرینه ایکی کوزی کور (محمد خدابنده شاه) کچمش، حکومت‌ایشلری سرایده‌کی‌قادینلرك ، اوته‌کیك برکنك الته دوشمش ، بونکله‌ده ایران ایچروسی قاریشمش، دولت زبونله‌مشدی . وان بکلر بکیسی (خسروپاشا) استانبوله کوندردیکی برمکتوبیله ایرانی چیکنه‌یوب ازمك ؛ اولکاسندن بویوجك برپارچه‌سنی قوپارمق ایچون اوکونلردن دها فرصتلیسی اولهمایه‌جغنی بیلدیرمش‌ایدی. رحمتلی (صوقوللی) اولکامزك پك کنیشله‌دیکنی فتحك قولای اولی طوتمه ، شنلندرمه‌نك زور اولدیغنی ، آرتق بوندنبویله یرآلمقدن ایسه المزده کنی تیمار ایتمه‌مزی ، ویران ایرانی ، قولایلقله بویون اکمیه‌جك ، بردورلو بزی‌سووب باغلانه‌میه‌جق عجمی بزه قاتمق ویرانه‌مزی بویوتمك عاصیلری چوغالتمق اوله‌جغنی سویله‌یه کوردیسه ده قولایلقله مال وشان قازانمق ؛ صدر اعظملق پوستنه یه آدیم دها یاقلاشمق ایسته‌ین ، حرصله کوزلری دونمش ، پاشالرمز پادشاهی کندی یانلرینه چکدیلر، صوقوللی‌یی آچیقده براقدیلر .

نه ایسه محاربه‌یی آچدق ، سفره [۹۸۶ محرمنده] باشلادق . بغداد یقه‌سنه (قوجه سنان پاشا) آذربایجان یقه‌سنه (لالا مصطفی پاشا) کیتمکه

امر اولندی . عمری قدر حکایه‌لری اوزون اولان سنان پاشانك سفرك ایلك کونلرنده « عسکرك یورکلیسنی مصطفی پاشا آلدی . قورقاغنی بکا براقدی . » کبی کولونج . بایاغی دعواسندن بونلرك نه‌دورلو آدم اولدقلری ، نه دوشونجه ایله کیتدکلری اکلاشیلیوردی .

برایکی کورجی پرنسیله طاغستانك سنی بکلرینك بزم یانه کچمسی ایله حربك ایلك کونلری پارلاق‌کچدی . آنجق برازصوکره اونلرك قارشولغی اوله‌رق ویر یکمز بر ایکی بوزغونلقله آناطولی یوللری قاپاندی ، قاوقاس شمالندن دولاشوب ایش یاپمغه دوشدك . برکت ویرسونکه ایشك ایچنه (اوز دمیر اوغلی عثمان پاشا) کبی کرچکدن یکیت ، یمن سفرلری ایتمش کورکولی بربهادر کیرمش بولنیوردی . بویکیت ، باشنه ایلك‌کلن بو ایشی کمیسزلکه ویریبور . حکومت تورکستانك سنیلرینی ایرانك باشه اوشوشدرمك ایسته‌یور ، اورتاده قوجه بر خزر وارکن بو ایشك بر آز زور اوله‌جغنی یالکز اوزدمیر اوغلی آکلایور . سفرك کیرو قالمسنه باشلوجه قارشو طوران صوقوللی ایکن ، ایش بوقدر ایلرو کیتدکدن صوکره براقق اوله‌مایه‌جغنی دوشونمش ، آنجق ، بر ایشه قویولدق ، دها دوغروسی بو ایشی باشمزه آچدق ، باری یاپیله‌جق شی آدم عقللی اولسون دییور . یوقسه صوقوللی‌ده ایمپریالیزم دوشونجه‌سنده بر ذات ایدی ، اما یاپمق ایسته‌دیکنی تن [دون] ، أتل [وولغا] قنالی آچمق ایله‌یاپه‌بیله‌جکنی ، بویله آقیس وچاپوللیقدن برشی چیقمایه‌جغنی کوریبور ایدی . ایشته عثمان پاشایه یازدیغی مکتوبنده دمیر معدننه قدر صورمسی یاپیله‌جق ایشك کوکلی اولمنی ایسته‌دیکندندر .

عثمان پاشانك سوزلری استانبوله یرینی بولمش اولمیکه صوقوللی‌شهید ایتدیرلدکدن صوکره [۸ شعبان سنه ۹۸۷] بیله‌ایشك آردی براقیلمامش اولدیغنی کوریبورز . اما صوکی نه اولدی دییه صوره‌جقسکز . اوایران سفرلرینك صوکی‌نه‌اولدیسه بونکیده اواولدی . اورتاده قالان آنجق اوز دمیر اوغلی ایله صوقوللی‌نك ، رحمت قازانمالریدر . بو آزاده (رومیه)

كولنده‌ده برفيلومزك دولاشديغنى يىنه قيدلر كوستريبور. اوزون اوله‌جق دييه‌وثيقه‌لرينى آلمادق. وثيقه‌لرمز بزى بوندن ايلروسوز سويلمكه‌براقميور.

شروان محافظه‌سنده اولان عثمان پاشايه مكتوب شريف

سدهٔ والا وعتبهٔ عليايه وارد اولان مكتوب مرغوبكزده قزلباش بدمعاش ايله بالدفعات واقع اولان جنك وسواشك هر برنده عنايت باری یاری وهدايت پروردكاری مددكاری‌اولغله برمقدار عسكراسلام‌ايله نجه‌بيك‌ملاحده طعمهٔ‌اسياف واسنهام اولوب ولايت شروانك ضابطی اولان ارس خان ديرى اله كتوريلوب انواع يوز اقلقلری ميسر اولمشكن عساكر تاتار بيحد وشمارغانم اولغله كران بار اولوب عادل‌كرای خانك وپياله بكك نه‌وجهله كرفتار اولدقلرين اعلام و اشعار اولنمش مكتوب مسرت مصحوبكز عينى ايله پايهٔ سرير سعادت مصيرلرينه‌ارسال اولنوب نظر همايونلری متعلق‌بيورلدقدن صكره تكرار على‌التفصيل عرض‌وتقرير اولندقده جميعاً اول خاينلرك وعساكر اسلامك احوالاری معلوم شريفلری اولوب اولبابده صادر اولان فرمان عاليلری اوزره حكم شريف جهانمطاع و امرمنيف واجب‌الاتباعلری ايله انده اولان قول مواجبی ايچون اللی بيك فلوری ارسال اولنمشدر ايله اوسله علم‌شريف خفی ونهان اوليه‌كه بوجانبده دين ودولته متعلق وسفرنصرت اثره متفرع لوازم ومهماتك تدارك واحضاری بابنده اصلاتقصيرات اولنميوب انواع سعی واقدام واضعاف جهد واهتمام اولنمشدر كركدركه ارسال بيوريلان امر همايونلری مقتضاسنجه عمل اولنو يانكده اولان امرى كزين وساير جنود موحدينه استمالت ويريلوب غزا و جهاده ترغيب و ارشاد اولنه ان‌شاالله‌تعالى خدمتلری ضايع اولميوب اتمام مصالحت اولدقده استحقاقلرينه‌كوره رعايت اولنورا كا كوره تسليت اولنه وكتاب مشكين نقابكزده دمور قپو بر نادرالوقوع قلعه اولوب شويله‌كه يكرمی قطعه مقداری قدرغه‌لر ياپيلوب لوازم ومهماتی بوجانبدن ارسال اولنورسه بحر قلزم واكا داخل اولان انهاركنارلرنده نجه ولايتلر فتح اولنوب قبضهٔ تسخيره كلوردی ديو اشعار اولنمش فى‌الواقع ولايت شيروان فتح اولنماقدن غرض‌ومقصود دخی كفايت مقداری سفاين‌نصرت قراين تدارك‌اولنوب طرافنده‌اولان ممالك فتح وتسخيراولنماقدر لكن‌شمدیكجه‌الده دمور قپوده وتفليس‌ده اولان عساكر منصوره‌يه يوللر مسدود و مسافهٔ بعيد اولغله ذخيره كوندرلمكده انواع عسرت وار ايكن قدرغه‌لر بناسبچون لازم اولان مهمات بو جانبدن نجه ارسال اولنه‌بيلور خصوصا هركمی‌يه آلتمش يتمش قنطار يالكز مسمار تحميل اولنوب هنوز ولايت شيروانك يوللری امن اوزره دكل ايكن بو مقوله باركرنك ارسالی نجه متصوردر بعض مهماتی كوندرلدوكی تقديرجه كمی هر اغاجدن ياپلز اول ولايتلره كميلر ياپلغه مناسب پليد اغاجلری

یولنوزمی وطاغلر تتبع اولنسه دمور معدنی اولورمی بو خصوصلر مبهم قالوب تفصیل وبیان اولنمامش سنهٔ سابقه‌ده اردهانده درت بش پاره قالیته یاپلوب کور صوینه قونلوب قیون ایدین بکلمك ایچون بوجانبدن استادلر وکرسته‌لر کوندریلوب انده واروب کرسته‌لرینك بعضی‌سی یونلمش ایکن اهمال اولنمغله اول قالیته‌لر یاپلیوب استادلر کیرو بو جانبه عودت ایلیوب اعدای بدرای کچیدلری خالی بولنغله بوقدر خسارته حسارت ایلدی کیرو تفلیس اوکنده اول کرسته‌دن کمیلر یاپلوب برمقداری کچیدی حفظ ایدوب برمقداری دخی کورصوبی ایله قلزمه واروب اندن دمورقپویانه‌وارماسی ممکن درو بالجمله بوخصوصلر وسایر اول سمتلرك احوال واطرافی سیزوك رأی اصابت‌ارا کوزه تفویض اولنمشدر بوبابده اهل وقوف ایله مشاوره اولنوب دخی دین ودولته نافع اولان نه ایسه انوکله عمل اولنوب محتاج عرض اولنلر معجلاً اعلام اولنه خان حضرتلری دخی بالذات دمور قپویه اندن ولایت شرقه افین ایلك فرمان اولنوب ان شاالله تعالی اول نیت خیر امنیت اوزره وارملری مقرر اولمشدر احسن اوقاته واره‌ب وصول بولدقلرنده جبلتکزده مرکوز اولان غیرت دلنوازی هرنه ایسه حینبروزه کتوریله م الخمس ۵ جمادی‌الاول سنه ۹۸۷

بحر قلزم قپودانی علی‌یه حکم‌که

دریای قلزمده بنا اولنان کمیلر ایچون لازم اولان آلات واسباب نه ایسه دمور قپویه کتمك ایچون کفه بکار بکیسی جعفر پاشایه امر شریفم کوندرلمشدر واردقده سنداخی کرکی کبی مفید اولوب ذکر اولنان اسبابی دمور قپویه الوب کتمکده کمال مرتبه‌ده اقدام واهتمام ایلیه‌سن فی ۹ جمادی‌الاخر سنه ۹۹۰

کفه بکار بکیسنه حکم‌که :

انده قلزم دریاسنده بنا اولنانجق کمیلره لازم اولان آلات واسباب نه ایسه جمله‌سن قلزم قپودانی علی زید قدره معرفتیله آلوب کیتمك امر ایدوب ذکر اولنان کمی‌یه لازم اولان کرسته وآلات واسباب وغیریدن هرنه وار ایسه بر نسنه آلیوبمایوب جمله‌سن آلوب کیده‌سن ومعدنجیلری دخی مهم اولان الات واسبابلریله الوب کیده‌سن وبروجهله استمالت ویره‌سن که مراد اوزره مصلحت کوریلوب تمام اولدقده هر بری ماهوالمأمول ایله بهره‌مند اولق محقق‌در اکا کوره هر بری خدمتلرنده مجد ومقدم اولوب اتمامی بابنده بذل مقدور ایلیه‌لر .

فی ۹ جمادی‌الاخر سنه ۹۹۰

وزیر عثمان پاشایه یازیلان برمکتوبده‌ده شونلر کورلمشدر :

...ودریا علمندن خبردار یکرمی نفر قدرغه رئیسی توابی ایله وقدرغه‌لرك بناسیچون نجارلر واستاد طوپجیلر وعربه‌جیلر وعرض ایلدوکك‌دن زیاده مستوفی خزینه وسایر لوازم ومهمات کفه جانبنه کوندریلوب وجمله‌یه کفه سنجاغی بکی محمد سردار اولوب دمیر قپویه کتمك امر اولوب . .

صفوت

وفيات

اسماعيل زهدى بك

اسماعيل زهدى بك رجال دولتدن شورای دولت محاكمات دائره‌سی رئيسی متوفی شفيق بكك مخدوميدر . ١٢٦١ سنه‌سنده درسعادتده تولد ايتمشدر . مكتب معارف عدليه (والده رشديه‌سی) ده اكمال تحصيل

ايده‌رك ١٢٧٣ تاريخنده اون ايكی ياشنده اولديغی حالده با ارادهٔ سنيه ملازمتله مكتوبیٔ خارجيه قلمنه چراغ اولوب بش‌سنه صوكره (جمادی-

الاولی ١٢٧٨) ینه ملازمتله مجلس والا مضبطه اوطه‌سنه نقل اولنمشدر. اوتاریخدن ١٢٩٦ ذی‌الحجه‌سنك اون یدیسنه قدر مجلس والا وبالآخره شورای دولت‌دوائرنده ترقی‌وتفیض ایده‌رك صره‌سیله اوچنجی وایکنجی وبرنجی صنف ملازملکه ومعاونلك وباش‌معاونلکه ونهایت شورای دولت کتابت ثانیه‌سنه ترفع ایلش‌واورادن‌باش کتابتله‌دیوان محاسباته‌تحویل مأموریت ایتمشدر. چامیچ اوغانس افندینك وحاجی‌عاکف‌افندینك دیوان محاسبات ریاستلرنده باش کاتب ایدی. حاجی‌عاکف افندی مالیه‌مستشارلغنه تحویل اولندقده زهدی‌بك دیوان محاسبات رئیسی اولمشدر (٨ ذی‌الحجه ١٣٠٥).

دیوان محاسبات اعضاسی مثللو رئیسلری دخی قانوناً لاینعزل اولمق مقتضی ایکن ١٣١٤ سنه‌سی رجبنك یدیسنده صاحب ترجمه زورسنجاغی متصرفلغنه تعیین اولنه‌رق همان استانبولدن حرکت ایتدیرلمشدر. سببی شودرکه مشارالیه طرق علمیه‌یه منتسب و قوجه مصطفی پاشاده‌کی بدوی درکاهی پوست‌نشینی شیخ نائل افندی‌ایله قدیماً آشنا اولوب شیخ نائل مرحوم اوهنکامده اوروپاده مشروطیتپروران عثمانیان طرفندن باصیلان غزته‌لرك استانبولده مروج و حتی موزعی اولمقله دائرهٔ محرمیتنده بولنان یوزی متجاوز احباسنه مذکور غزته‌لری توزیع ایلر ایمش. نمونهٔ‌رقی مکتبی مدیری ساقزلی محمد نادر افندی بوذواتی ژورنال‌ایتمکله جمله‌سنك برر صورتله استانبولدن تبعیدینه ارادهٔ سنیه صادر اولدیغندن بومیانده زهدی بکك حصه‌سنه دخی زور متصرفلغی دوشمش ایدی.

زهدی بك جداً چالیشمق شرطیله درت سنه قدر لواء مذکوری اداره ایدوب خیلی اجرا آته موفق اولمشدر. ارباب تجربه‌یه معلوم اولدیغی اوزره قوانین دولتك کافه‌سی ممالك وسیعهٔ عثمانیه‌نك هرطرفنده سیاناً وتماماً قابل‌تطبیق دکلدر. بوندن طولایی صاحب ترجمه هرمعامله‌سنی قوانین موجوده‌یه توفیق ایده‌مدیکندن شکایتلر پیدا اولوب کرچه یازدقلری اشتکانامه‌لر شورای دولتجه نظر اعتباره آلنمامش ایسه‌ده

ذاتاً كندوسى قهر طريقى ايله زوره اعزام اولنمش ميملى طاقمندن اولديغنه مبنى عزليله فقط معاش مخصصى ايله باارادهٔ سنيه حلبده اقامته مأمور ايدلمشدر (١٩ جمادى الآخره ١٣١٨) .

اعلان مشروطيته قدر سكز سنه حلبده قالوب عفو عمومى اوزرينه استانبوله عودت ايتمش و تكرار ديوان محاسبات رياستنه اعاده قلنمشدر (٢٧ شعبان سنه ١٣٢٦) وبر سنه صوكره تنسيقات صره‌سنده تقاعدى اجرا اولنمشدر . رتبهٔ بالايى وبرنجى رتبه‌دن مجيدى وايكنجى رتبه‌دن عثمانى نشان ذيشانلرينى حائز وحامل ايدى . شورای دولتده بولنديغى اثناده پدرينك معيتنده برقاچ كره برای تفتيش روم ايلى‌يه عزيمت ايتمشيدى.

زهدى بك مرحوم قوانين دولته واصول ادارهٔ مملكته واقف ، تجربه‌لى ، معاملات رسميه‌ده جدى وچتين بر ذات ايدى . اشعار وادبياته والسنهٔ عربيه وفارسيه‌يه وعلم تصوفه آشنا اولوب تاريخ عثمانيده احاطه‌سى واسع ايدى . خصوصيله مناقبى پك كوزل حفظ ايتمش وطاتلى طاتلى حكايه يلرايدى . تاريخ عثمانى انجمننك بدايت تشكلنده اعضای دائمه‌لكنه انتخاب اولنمغله خسته‌لغنه‌قدر انجمنك اجتماعاته منتظماً دوام ايتمشدر . رأى ومعلوماتندن بحق استفاده اولنيورايدى . وفاتى (٢٢ ربيع الآخر سنه ١٣٣٠ چهارشنبه كيجه‌سى) هيئتمزجه باعث تأسف عظيم اولمشدر . مولى رحمت ايليه .

عبدالرحمن شرف

بروسه‌ده امور بك جامعی کتابه‌سی

تاریخك مهم بر شعبه‌سنی تشکیل ایدن تراجم احواله دائر معلوم اولان آثار عثمانیه معدود بر قاچ کتابه منحصردر . شبهه‌سزکه بزه مجهول قالمش بر چوق تراجم احوال کتابلری استانبول یانغینلرنده یانمش وشوراده بوراده قالانلرده ـ مملکتمزك اك فنا عاداتندن بری بولونان کتاب استعاره ایدوب اعاده ایتمه‌مك پوزندن یاخود بندن غیری کیمسه‌ده بولونماسون فکرندن اولان بعض حسادك بخلندن ـ طلسملی دفینه‌لره شبیه اولمغله آنلردن استفاده‌ده غیر ممکن بر درجه‌یه کلمشدر . آوروپانك یازمه کتب نادره‌یی چکمه‌سی‌ده معارف عثمانیه‌یه ضرر عظیمدر .

موجود آثار ایچنده رجال عسکریه وملکیه‌مزه دائر معلومات پك آزدر عادتا مفقود دینه بیلور . کتب تاریخیه‌ده فلان قلعه‌یی یاخود شهری فلان ذات ضبط ایتدیکی بعضاً یازیلور اما اوذاتك ترجمه‌سندن همان همان بحث اولونماز . حال بوکه بو ذوات ایچنده دولته بیوك بیوك خدمت ایتمش ، نام وشان قزانمش ، پر چوق خیرات وحسناته‌ده موفق اولمش اعاظم واردر . ایشته بو بیوك آدملردن بری اولدیغنه شبهه اولمایان تیمور طاش زاده امور بکك بروسه‌ده سدباشی جوارنده انشا ایتدیردیکی جامع شریف قپوسنك جناحینه حك ایتدیرمش اولدیغی اون اوچ سطرلق بر کتابه‌یی نقلدن اول مرحوم مشار الیه حقنده تاریخ کتابلرنده کوره‌بیلدیکم بعض معلوماتی یازایم :

امور بك هرکه فاتحی ومؤسس دولت جنتمکان عثمان غازی حضرتلرینك سلاح آرقداشلرندن آیقود البك اوغلی قره‌علی بك زاده تیمور طاش پاشانك مخدومیدر . عثمانلی رجالنك اك اسکی واصیل بر خاندانندندر . تاریخ تولدی

معلوم دكلسه‌ده مزارى طاشنده طول عمره دائر سوزلر بولونماسنه واشتراك ايتديكى وقايع تاريخيه‌ايله تاريخ وفاتى اولان سكز يوز آلتمش بش سنه‌سى آره‌سنده خيلى مدت اولدينى آكلاشلديغنه نظراً اوزون عمر سورمشدر. عاشق پاشاتاريخنده ٧٩٣ تاريخنده آلاجه حصارنواحيسنده وقوعه كلن محاربه‌يى امور بكدن اوكرنديكنى شويله‌جه حكايه ايدر : « تيمور تاشك اوغلى وار ايدى امور بك ديرلر ايدى بو اوغراشى فقيره اول خبر ويردى ايدر بزم كندى خلقمز ايچنده اسير ايكى بيكدن زياده‌ايدى. ديرالحاصل روم ايلى وآناطولى خلقندن هيچ اسيرسز كيمسه قالمادى وانكروزك قرالى كوجله قورتولدى يالكز قاچدى كيتدى . » [١] يو روايته كوره امور بك حين وفاتنده سكسانى تجاوز ايتمش بلكده طقسانه يقمش بر پير ايدى .

امور بكك يلدرم سلطان بايزيد خان زماننده برچوق محاربه‌لرده دها بولوندينى بديهيدر . وقعهٔ تيموردن صوكره موسى چلبى معيتنده بولونمش ومشارالهك صوك دملرينه‌قدر دائرهٔ صداقتندن آيرلمامشدر. [٢] چلبى سلطان محمد خان مشارالهك بوصداقتى تقدير ايله حقنده برجزا ترتيب ايتمه‌ديلر . سلطان مراد خان ثانى حضرتلرينك ابتداى جلوسلرنده اموربك وبرادرلرى اوروج وعلى بكلر وزرادن معدود ايديلر بواوچ برادر بايزيد پاشانك دوزمه وقعه‌سنى برطرف ايتمك اوزره روم ايلى‌يه سوقنه مانع اولمق ايسته‌ديلر ايسه‌ده موفق اولامادىلر امور بكله بايزيد پاشا اره‌سنده صميمى برمودت اوله‌جق‌كه بايزيد پاشا روم ايلينه كيدركن اللى بيك اقچه‌يه رسيده اولان ثروتنى ميرمشارالهيه وصيت ايتمشدر . [١]

---

[١] خواجه سعدالدين افندى تاج التواريخده (جلد اول صحيفه ١٤٣) بو روايتى نقل ايتدكدن صوكره مولانا ادريس‌ك بو وقعه‌يى ٧٩٨ سنه‌سنده اولمق اوزره حكايه ايتديكنى‌ده يازار .

[٢] تاج‌التواريخ جلد اول صحيفه ٢٧١ ، كمال بك : عثمانلى تاريخى جلد ثانى صحيفه ٢٣٩، ٢٤٨ .

[٣] هشت بهشت

دوزمه مصطفی ایله اولوباد کوپریسی جوارنده اولان محاربه‌ده امور بك ایکی بیك جنکاور ایله پوصویه کیروب بیوك موفقیت قزانمشدر . سکز یوز اوتوز[١] تاریخلرینه قدر امور بك وزراتده قالمش اولماسی قویاً مأمولدرتاریخ مزبورده دیکر امرای قدیمه‌ایله برابردردولتدن سنجاقلره سوق‌اولوندیلر معمافیه امور بکك مرعی‌الخاطر اولدیغنه دلیل اولمق‌اوزره کرمیان زاده یعقوب بکك ارتحالنی متعاقب کرمیان ایلی ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولونوب امور بك زاده عثمان چلبی[٢] نك بك تعیین اولونماسنی ذکر ایدرم .

تیمورلنك‌زاده شاهرخ ایله‌ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولەرق (٨٣٤) ممالك عثمانیه‌یه صیغنمش اولان قره قیونلی حکمداری اسکندر میراز توقاد جوارنده قیشلامش واول بهارده معیتنده بولونانلر اهالیه جور وغدر ایتمکه باشلامش اولدقلرندن اناطولی بکلربکی اولان امور بك یورکوج پاشا ایله بونلرك دفع مضراتنه مأمور اولمشلر ایدی . بو ایکی ذاتك همتلریله اسکندر میرزا طوعاً ممالك عثمانیه‌دن چیقوب کیتمشدر .

امور بکك دها برچوق خدماتده بولوندیغی وفتح جلیل قسطنطنیه‌یه اشتراك ایدن امرای نامداراندن اولدیغی شبهه‌دن آزاده‌در . مشارالیهك مکمل ترجمهٔ حالنی یازمایی اخلافك غیرتپرورانه ترکله بروسه‌ده‌کی جامع شریفنك نبله جهتنده کائن برکنبد آلتنده بولنان کتابهٔ سنك مزارندن سنهٔ ارتحالنی نقل ایتدم :

---

[١] ٨٣٠ سنه‌سنده روم ایلینده بروقعه اولدیغنی نشری شومبهم عباره ایله یازمشدر « اول ییلده میخال اوغلی وقاسم بك اوغلی وملك بك وروم ایلی بکلربنك واقعه‌سی اولوب ». بووقعه‌دن صوکره امرای قدیمه قرب سلطنتدن اوزاقلاشدیرلمش وسرای همایونده تربیه ایدیلن کنج اسیرلردن فیضیاب اولانلر موقع اقباله کتیرلمکه باشلانمشدر .

[٢] تاج‌التوارخ جلد اول صحیفه ٣٤١

آياق طاشنك طيش جهتنده :

اعزة او ذوى الاحسان امور بك بن تمور تاش
بك ا-قى الله ثراه بالرحمة والرضوان واكساه
حلل المغفرة والغفران قد توفى فى هجرية
النبى عليه السلام فى اوايل شهر ذى
القعده سنة خمس و ستين وثمانمائه

باش طاشنك ايكى طرفيله آياق طاشنك ايچ طرفنده ادعيه وعبارات سائره واردر .

شمدى مقصد اصلى اولان جامع شريف كتابه‌سنى يازايم :

[كتابه‌نك املاسى محافظه ايدلمك اوزره ١٦ پونطو ايله وشمديكى املايه كوره مقابللرى ١٢ پونتو حروفاتله ترتيب اولوندى] .

قپونك صاغ طرفنده يدى سطرده :

١ — بسم الله الرحمن الرحيم حمد ثنا ثابتدر شول الله كه بزى قراتور رحمتيله اودن وداخى صلوة والسلام ازرنه اولسون كه بزه الله بيوروغن يتشدرب طغر يول كو-ترد .

بسم الله الرحمن الرحيم حمد (و) ثنا ثابتدر شول الله كه بزى قورادور رحمتى ايله اوددن ودخى صلوة والسلام شول رسولك اوزرينه اولسون كه بزه الله بويروغنى يتيشديروب طوغرى يولى كوسترددى .

٢ — بوندن صكره بو تاريخه نظر ادنه شيله معلوم اولسون كه بنكه تمرتاش اغلى امورم بويرد حسبةً لله بر جامع بينا ايتدم بو جامع مصالحيچون ينه يانند برحمام ياپوب بو جامعه وقف ايتدم وطوز .

بوندن صكره بوتاريخه نظر ايدنه شويله معلوم اولسون كه بن كه تمرتاش اوغلى امورم بويرده حسبةً لله بر جامع بنا ايتدم بو جامع مصالحى ايچون ينه يانده برحمام ياپوب بو جامعه وقف ايتدم وطوز .

٣ — بازارنده يابدغوم كاروان سراى واوكند دكانلريله ايازمداغى اولروم وباغلرم وبرسه اشاغى التندغى باخچالرم ودكيرمنم ومزرعه‌لرم كافرلريله وبرسه ناحيتندكى كويلرم كافرلريله كه كليسا واق بدر كويدر .

پازارنده یاپدیغم کاروان سرای واوکنده دکانلریله ایز.ه‌ده‌کی اولرم وباغلرم وبروسه آشاغی آلتنده‌کی باغچه‌لرم و دکیرمنم ومزرعه‌لرم کافرلریله وبروسه ناحیتنده‌کی کویلرم کافرلریله که کیلسا وآق پدر کویی‌در .

٤ — وبرسد یوقروجصاردغی اولرمدن غیری نه‌که ملکوم وارسه جمیعین مذکور جامعه وقف اتدم و اینه‌کول ناحیتند عیسی ویرانندکی دکیرمنم باخچاسیله وکافریله وانکوریه ناحیتند دستارلی ادلو کویمی واول ولایتد نقدر مزرعه‌لرم

وبروسه‌ده یوقارو -صارده‌کی اولرمدن غیری نه‌که ملکم وار ایسه جمیعی مذکور جامعه وقف ایتدم و اینه‌کول ناحیه‌سنده عیسی ویراننده‌کی دکرمنم باغچه‌سیله وکافریله وانکوریه [انقره] ناحیه‌سنده دستارلی ادلو کویمی واول ولایتده نه‌قدر مزرعه‌لرم

٥ — وارسه وتکور بکارندکی اوچ حصم‌که بنومدر و باغ لرم وباخچالرم واکین یرلرم وکافرلرم بومذکورلری بو جامعه وقف اتدم وکتابلرم تفصیلله وقف اتدم اما جامعدن طشرچقمیه وبیرغمد حسبةً لله برمدرسه یاپدم ویانند برحمام یاپدم ی (؟) بیرغمدنقدر باغ لرم وباخچالرم و اکی

وار ایسه وتکور بکارنده‌کی اوچ حصه‌م‌که بنمدر وباغلرم وباغچه‌لرم واکین یرلرم وکافرلرم بومذکورلری بوجامعه وقف ایتدم وکتابلرم تفصیل ایله وقف ایتدم‌اما جامعدن طشره‌چیقمامه وبرغمه‌ده حسبةً لله بر مدرسه یاپدم ویانده‌برحمام یاپدم ی ؟ برغمه‌ده نه‌قدر باغلرم وباغچه‌لرم وایکی

٦ — دکیرمنم‌که بکوش اواد در واکی دکیرمنم‌که کیرسنددر وبیرغمد نقدر دکانلرم ودکان یرلرم وارسه وبرچفتلك‌که ایواد اغلندن الدم اداد در بومذکورلری بیرغمدغ مدرسمه وقف اتدم وبغاده‌حسبةً لله‌برجامع یاپدم یانند برحمام یابوب اول جامعه وقف اتدم

دکرمنم‌که‌بکوش‌اوواده‌در وایکی‌دکرمنم‌که کیره‌سون[١]ده‌دروبرغمه‌ده‌نه‌قدر دکانلرم ودکان یرلرم وار ایسه وبرچفتلك که ایواد اوغلندن آلدم داده‌در بو

[١] بو کیره‌سون قره دکز ساحلنده‌کی اولیوب قره‌سی سنجاغی داخلنده اولان کیره‌سون اولمالیدر .

مذكورلرى برغمه‌ده‌كى مدرسه‌مه وقف ايتدم و بيغاده حسبةً لله برجامع ياپدم ياننده برحمام ياپوب اول جامعه وقف ايتدم

٧ — وقره حصارد برجامع وبرمدرسه ياپدم يانند برحمام وكاروان سراى ياپدم وصاروجه بكلر ادلو كوى و ومد برحنيق اك دنكى صتون الدم بومذكورلرى قره حصاردغى جامعه ومدرسيه وقف ايتدم وجميع وقفلرم مسجل اتدم وبووقفلرك غلانندن غلياغى كاروانسراى

وقره‌حصارده برجامع وبر مدرسه ياپدم يانندە برحمام وكاروان سراى ياپدم وصاروجه بكلر ادلوكوبى وخومه‌ده برحنيق ايكى‌دينكى صاتون آلدم بومذكورلرى قره حصارده‌كى جامعه و مدرسه‌يه وقف ايتدم وجميع وقفلرم مسجل ايتدم وبو وقفلرك غلانندن غلياده‌كى كاروانسراى

قيونك صول طرفنده التى‌سطر :

١ — ويولندغى كوپروجكلردكى خانه‌لر وكاروان سراى محتاج اولدغنجه مرمت ادلر وقرشوصوقلر ادلوكويمى وقف ابنا اتدم وادرند حسبةً‌لله برمسجد ياپدم اندرلرارد[١] مقاطعيه ورلور

ويولنده‌كى كوپريجكلرده‌كى خانه‌لر وكاروان سراى محتاج اولديغنجه مرمت ايده‌لر وقرشو صوقلر ادلوكويمى وقف ابنا ايتدم وادرنه‌ده حسبةً‌لله برمسجد ياپدم[٢] مقاطعه‌يه ورلور

٢ — باغوم واولرم‌كه اند واردر ينه ادرنديا پدغوم مسجد وقف‌اتدم وبونلرك كليسى‌لله بالله اولسون الله‌رحمت ايتسون اول كشيه كه بوتاريخه نظراداوقيه واقف روحنه دعاقله اللهك لعنتى

باغم واولرم‌كه انده واردر ينه ادرنه‌ده ياپديغم مسجده وقف ايتدم وبونلرك كليسى لله بالله اولسون الله‌رحمت ايتسون اول كشى‌يه‌كه بوتاريخ نظرايده اوقويه واقف روحنه دعاقيلا الاهك‌لعنتى

٣ — وملائكه‌لرك لعنتى وبيغامبرلرك لعنتى اول كشينوك ازرنه اولسون كم بووقفلرك تبديل وتغييرينه قصداد وبونلرك فسادنه مباشر اوله امين يارب‌العالمين ووقف نامدر

[١] بو ايكى كلمه اوقونامادى . (انبارلر اوراده) اولمق محتملدر .

وملائکه‌لرك لعنتی وبیغمبرلرك لعنتی اول کشینك اوزرینه اولسون کیم بووقفلرك تبدیل وتغیرینه قصدایده وبولمرك فسادینه مباشر اولا امین یارب العالمین ووقف نامدر

٤ — قللرم بنوم زمانمد هربری نته یی کلدلرسه ینه‌بندن صکره انی ییلرو قشاقنه اغلی علاألدین واغزاغلی حاجی علی ناظرقلدم هربری یوم دردر

قوللرم بنم زمانمده هربری نته‌یه کلدیلرسه ینه بندن صوکره انی ییه‌لر وقشاقنه اوغلی علاءالدین واوغوز اوغلی علی‌بی ناظرقیلدم هربری یومی‌دردر

٥ — اچه ییله وبوتاریخ محرم اینوك اخرنده یزلدی که سکسیوزاللی طقوزنجی یلدرشکرالله مساعیه اوقاف مذکوره اوزره جبایة

اچه ایله وبوتاریخ محرم آینك اخرنده یازلدی که سکسیوزاللی طقوزنجی یلدر شکرالله مساعیه اوقاف مذکوره اوزر جبایت

٦ — [ا] تمکچون مملوك خوشقدم بن عبدالله و داخی ای علمك بونلره سعی‌لری وقفه خدمتلری مقابلسنده الا بندقلر بر سوزدر بیان وقفدر . جری ذلك وحرر فی‌جمادی‌الاخر لسنة خمس وستین وثمان

ایتمك‌ایچون مملوك خوشقدم بن‌عبدالله و دخی ای‌علمك بونلره سعیلری وقفه خدمتلری مقابله‌سنده الا بوندەکیلر بر سوزدر بیان وقفدر . جری ذلك وحرر فی جمادی‌الاخر لسنة خمس وستین وثمان [مائه] .

بروسه‌ده‌کی اشبو جامع شریف موجود ومعموردر . آنجق وقفیه‌ده بر تفصیل وقف ایدلدیکی یازیلان کتابلردن اثر قالمامشدر . اون‌اوچ سنه اولنه قدر محافظه ایدیله‌بیلنمش اولان کوفی بر کلام قدیمده سرقت اولونمشدر. طوزبازارنده‌کی کاروانسرای موجوددر. حمام کچن‌سنه تعمیر اولونییور ایدی . اجارتینلی اولمشدر .

امور بکك کتابه‌ده‌کی مذکور خیراتندن اولان برغمه‌ده‌کی مدرسه وبیغاده‌کی جامع وقره‌حصار(صاحب)ده‌کی جامع ومدرسه حقلرنده تحقیقاتده بولونه‌مادم .

ادرنه‌ده‌کی مسجد حقنده بادی افندی مرحوم ـ هنوز طبع ایدیله مه‌ین ـ « ریاض بلدهٔ ادرنه » نام اثرنده شو معلوماتی اعطا ایدییور : «اموربك محله‌سنده منزل اخوری جاده‌سنده اوتوز دردنجی نومروده واقع تیمورطاش پاشا زاده امور بکك بنا ایلدیکی مسجد شریفدر که اتصالنده‌کی تربه‌یه اضافتله « تریدباباجامعی » نامیله شهرت بولمشدر . سقفی اخشابدندر.»

اراضی ایله برابر اسرانك وقفی یعنی سرف serf اصولی مقدما بزده‌ده اولدیغی بو وقفیه‌دن نمایاندر . واقف حیاتنده بونلره برر مدار معاش تعیین ایتمش اولدیغی آکلاشیلیور وقاتندن صوکره‌ده معاشلرینك اعطاسنده دوام اولونماسنی وصیت ایدییور .

امور بك وقفیه‌سی سکز یوز اللی طقوز سنهٔ هجریه‌سی محرمنده تنظیم ایتدیرمش اولماسی صولطرفده‌کی کتابه‌نك بشنجی سطرندن منفهم اولور . بو کتابه‌لرك حکی ایسه تاریخ وفاتی اولان سکز یوز آلتمش‌بش سنه‌سنده اولدیغی صوك سطرده محرر عباره‌دن استخراج اولونور .

امور بکك خیرات وحسناته مصروف همماتی الحق جدیر تقدیردر .

احمد توحید

فرامان اوغللری حقنده وثائق محکوکه

(۱۳ نومرولی جزؤدن مابعد وصوك)

وقایع مذکوره‌دن برسنه صکره پیر احمدك حدود شامیه‌ده انواع محنت وفلاکت ایچنده ترك حیات ایلدیکی دخی تاریخ مذکورك جملهٔ روایاتندندر [۱] . بناءً علیه پیر احمد بکك وفاتی ۸۸۰ سنه‌سنه مصادف اولیور . مومی‌الیهك نره‌ده مدفون بولندیغنه دائر هیچ بروثیقه‌یه دسترس اولنه‌مدی .

پیر احمد و قاسم

کتابه ۳۰ (سنه ۸۷٤)

۱) کتب هذا المسطور بحکم سلطان بن سلطان سلطان پیر احمد خان وقاسم خان بنی قرمان خلدالله دولتهما وايد مملکتهما آمین یارب العالمین از برای مال تفتك وکوهرجله وجنکی ۲) وبزر وقیجور اغنام که ازین بدعتها بعدالیوم از جماعت دارالنهل مانند هیچ چیزی نستانند از امرا ونواب ومن سعی فی‌ابطاله فعلیه لعنةالله وملائکته والناس اجمعین حرر فی سنة اربع وسبعین وثمانمایة

اشبو ۸۷٤ تاریخلی کتابه نیکده‌ده واقع جامع کبیر نام دیکر سنغور بك جامعنك چارشو ایچنده‌کی قپوسی بالاسنده موضوعدر [۲] .

---

[۱] تاج التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ۵۱۷ ، ۵۲۵ ، ۵٤٤ — ۵۵ — تقویم التواریخ‌ده فتح ارمناك ۸۷۹ اولهرق مقیددر — جامع الدول دخی وقایع مذکوره‌یی ۸۷۹ ده ویپر احمدك وفاتی ۸۸۰ ده کوستریبور .

[۲] کتابه‌نك محتویاتندن بعض موادك رسومنه دائر بر امرنامه اولدیغی آکلاشیلوب کرك بو جهتك کرك طرز تحریرینك اهمیتنه مبنی بشقه‌جه تدقیق ونشر اولنه‌جقدر .

قاسم بن ابراهيم
كتابه ٣١ (سنه ٨٨٨)

١) الله الباقى ٢) انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم ٣) المغفور السعيد الشهيد المحتاج الى رحمة الله سلطان ٤) قاسم بن ابرهيم سنة ثمان وثمانين وثمانماية

لارنده‌ده عمارت مدرسه‌سى اتصالنده‌كى تربه‌ده مدفون بولنان قاسم بكك مرقدى كتابه‌سيدر .

قونيه‌نك ٨٧١ سنه‌سنده فاتح سلطان محمد خان طرفندن فتحندن صكره ابراهيم بك زاده‌لرك يكديكريله مجادلات متماديه‌ده بولندقلرنى تاريخلر برتفصيل بيان ايدييورلر. عثمانلى مورخلرينك مضبوطاتنه كوره يدى قرنداشدن سليمان ايله نوره صوفى پدرلرينك حين وفاتنده فاتح سلطان محمد خانه‌دخالت ايتدكلرندن كنديلرينه تيمار ويريله‌رك اوراده قالمشلر[١] وعلاء الدين بكده ٢٨ نومرولى قبرى كتابه‌سندن آكلاشلديغى وجهله ٨٧٠ده وفات ايتمش ايدى . نشرى‌نك ابراهيم بك زاده ظن ايتديكى و ديكر مورخلرينزك‌ده اندن اقتباساً اويله‌جه قيد ايلدكلرى و فقط ايلروده ٣٢ نومرو ايله كوريله‌جكى وجهله حقيقت حالده محمد بكك اوغلى اولان قرمان بك دخى پادشاهه دخالت ايلمش ايدى[٢]. بناءً عليه اورته‌ده قرامان اوغللرندن باشليجه اسحاق بك ايله پير احمد و قاسم بكلر قالوب بونلردن پير احمد ايله قاسمك برآرالق مشتركاً حكومت ايتدكلرينه دائر مورخلرك ويرديكى معلوماتى[٣] بالاده‌كى ٣٠ نومرولى كتابه تأييد ايدييور . اشته بوائناده مومى اليهم عثمانليلرك النده بولنان لارنده‌يى

---

[١] تاج التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٤٩٨

[٢] نشرى ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ورق ٢٤٠ — تاج التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٥١٨

[٣] منجم باشى ، جامع الدول — صحايف ، جلد ٣ ، صحيفه ٢٩

محاصره ایتمشلرایسه‌ده روم محمد پاشا طرفندن منهزم ایدیلەرك طاش ایلنه چکلمکه مجبور اولمشلردر .

پیراحمدك عاقبت احوالنه دائراولان روایاتی بالاده سویلەمش ایدك . قاسم بکه کلنجه اکر مومی الیه مستقلاً حکومت ایده‌بیلمش ایسه بونك ۸۷٤ تاریخنـدن صکره یه عائد اولمسی لازم کلور . زیرا ۸۷۵ ده موط جوارنده کندی حسـابنه اولەرق عثمانلیلر ایله بر محاربه ایدرك مغلوب اولدقدن صکره قرامان اوغللرینك ملجائی اولان آق قیونلیلره قاچمش فقط ینه مملکتنه عودت وعسـکر جمع ایدرك تکرار محاربەیه جرأت ایلمشدر . انجق قاسم بك ۸۸۰ ده لارنده جوارنده برهزیمته دها دوچار اولدقدن صکره بو دفعـه طاش ایلنه فرار واوراده تحصن ایلمشدر [۱] . اشـته بو احوال مومی الیهك اوارالق مستقل بولندیغنی ایما ایدییور .

سـلطان بایزید ثانی ایله برادری سـلطان جم بینده حدوث ایدن وقایع معلومه‌یی قاسم بك کندوسیچون بر فرصت و نعمت عظمـا عد ایدرك شهزاده جمك مصردن عودتندن اعتباراً ردوسـه تاریخ عزیمتی اولان ۸۸۷ سـنه‌سی جمادی الاخره‌سنه قدر ایچ ایلده انکله برلکده اجرای حرکات ایتدکلرینی تاریخلر تفصیلاتیله برابر درج ایلمشلردر . انجق جمك اناطولیـدن مفارقتنی متعاقب قاسم بك سلطان بایزید ثانی‌یه دخالتدن بشقه چارهٔ نجات بولەمیوب نزد پادشـاهیده استعفای قصور ایلدیکندن کندوسنه لارنده‌نك جهت جنوبیه‌سنده واقع حجندی بلندن اعتباراً ایچ‌ایل قطعه‌سی احسان ایدیلمشدرکه وفاتنه قدر اوراده حکومت ایتمش اولەجقدر [۲] . مورخلر قاسمك تاریخ وفاتنی طبقی ۳۱ نومرولی

[۱] تاج التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ۵۱۷ ، ۵۱۸

[۲] تاج‌التواریخ، جلد۲ ، صحیفه ۲٤ — ارمناکلی خواجه‌صفوت‌افندینك همتیله دسترس اولدیغم معلوماته کوره ارمناك‌ایله موط اراسنده واقع بەجی‌قریه‌سی جوارنده ساقز آلاکی وعوام لساننده حوجانطی نامیله ایکی کوی وینه حوجانطی کوپریسی نامیله‌ده برکوپری وار ایمش .

مزار كتابه‌سنده اولديغى كبى ٨٨٨ سنه‌سى اولق اوزره كوستريبورلر . مذكور كتابه‌ده يوم وفات محرر دكل ايسه‌ده تاج‌التواريخ سنهٔ مذكوره محرمنك اواسطنى وجامع‌الدول سنهٔ‌مزبوره‌نك اواخرينى قيدايلمشلردر[١] .

اسحاق بك

(سكه ، سنه ٨٨٠)

قرامان اوغلى اسحاق بكك بوكشمكش اراسنده نره‌ده قالديغنه ونه اولديغنه دائر تاريخلرده هيچ بر صحيح خبر اولمديغى كبى شمدى‌يه قدر بركتابه‌سى دخى ظهور ايتمه‌مشدر . مومى‌اليهه دائر اليمزده يكانه وثيقهٔ محكوكه اوله‌رق طغرا شكلنده « اسحاق بن قرمان » عباره‌سنى و٨٨٠ تاريخنى حاوى فقط محل ضربسز بركموش سكه‌سى موجوددر[٢] .

جنابى تاريخنده اسحاق بكك برچوق محارباتدن صكره نهايت اوزون حسن ممالكنه قاچديغى وتاج‌التواريخده اوراده وبر روايتده مملكتنه اثناى عودتنده رهاده وفات ايتديكى سنه‌سى كوستريليه‌رك محرردر[٣] .

---

[١] تاج التواريخ ، جلد ٢ ، صحيفه ٤١ — قاسم بكك عواقب احوالنه دائر شكارى‌نك ويردیكى معلومات شايان قبول اولميوب بومورخك قولنه كوره قاسم سلطان سليم زماننده قرامان واليسى اولان على پاشانك تشويقيله قرامان امراسندن خوجاتى اوغلى نامنده برى طرفندن سنه‌سى محرر اوليه‌رق شهر رمضانده برقاچ كون اول كسنل يايلاسنده تسمم اولنمشدر . — جامع الدول‌ده‌كى شكارى خلاصه‌سنده اينه بو وقعه سلطان بايزيد ثانى زمانده و ٩١٠ تاريخنده اولق اوزره كوستريلمشدر .

[٢] غالب بك ، تقويم‌مسكوكات‌سلجوقيه ، نومرو ١٧٢ — موزهٔ همايون قولكسيونده دخى بوكا مشابه بركموش سكه موجوددر .

[٣] تاريخ جنابى ، عاشر افندى كتبخانه‌سنده مصطفى افندى وقفى ، نومرو ٦٠٨ — تاج‌التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٥١٢

قرمان بن محمد

کتابه ۳۲ (سنه ۸۷۶)

انتقل من دار الفنا الی دار البقا فی جوار ارحم الراحمین المرحوم المغفور السعید | الشهید قرمان بك بن محمد بن قرمان تاریخ سنة ستة وسبعین وثمانمایة

ادرنه‌ده دارالحدیث مدرسه‌سی باغچه‌سنده بولنان مزارك باش و آیاق اوجنده‌کی مرمرلره محکوك کتابه‌سیدر [۱] .

قرامان اوغلی ایکنجی محمد بکك قرمان اسمنده براوغلی اولدیغنی نه‌شکاری نه‌ده عثمانلی مورخلری سویله‌میورلر . شکاری ابراهیم بکك‌ده بواسمده براوغلی اولدیغنی خبر ویرمیور . عثمانلی مورخلری ایسه ابراهیم بکك سلطان مراد خان ثانی همشیره‌سندن اولان چوجقلرندن برینك قرمان‌بك اسمنی طاشیدیغنی قیدایدیورلر [۲] . حتی نشری تاریخنده وآندن اقتباساً تاج‌التواریخ‌ده قاسم بکك برادری قرمان بکك‌در دولته التجا ایدرك کندوسنه چرمن سنجاغی احسان اولندیغی وحین وفاتنده ادرنه‌یه نقل اولنه‌رق دارالحدیث جنبنده دفن ایدلدیکی مندرجدر [۳] . حال بوکه بالاده‌کی قبر کتابه‌سی واسطه‌سیله کندوسنك محمد بکك اوغلی اولدیغی تبین ایدییور . مزار طاشنك شکلیله یازیلرینك طرزی طقوزنجی عصر هجریه مخصوص اولمغله کتابه‌نك تحریرنده برسهوك واقع اولدیغنه احتمال ویریله‌مز . بناءً علیه مورخلرك بوبابده‌کی مضبوطاتی تصحیح ایدیلمك اقتضا ایدر .

---

[۱] بومزارك تحریرینی ادرنه معارف مدیری نامق بکدن رجا ایتمش‌ایدم . کتابه‌نك أستامپاژیله فوطوغرافیلرینی مومی‌الیهك همتیله الده ایده بیلدم .

[۲] منجم‌باشی ، جامع‌الدول — صحائف ، جلد ۳ ، صحیفه ۳۸۱ — هوآر ، بالاده مذکور اثرنده ، صحیفه ۹۶ — توحیدیك ، موزه‌قتالوغی ، صحیفه ۳۵۸

[۳] نشری ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ورق ۲۴۱ — تاج‌التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ۵۱۸

قاسم بكك وقوع وفاتيله قرامان دولتى دها بتون بتون منقرض اولميور زيرا يرينه امراسى مومى اليهك قزينك اوغلى اولان طرغوت اوغلى محمد بكى اجلاس ايتمشلردركه بوكيفيتك طرف پادشاهيدن دخى تصديق اولندينى بعض مورخلرك بياناتندن اكلاشيليور[١] . محمود برمدت پادشاهه مطيع قالوب فقط راحت طورميه‌جغى بالآخره تبين ايتديكندن تأديبى ضمننده وزير اعظم داود پاشا ايله خادم على پاشا ٨٩٢ ده بلغار طاغنه سوق اولنمشلر ايدى . محمود بك ايسه طوتيله‌جغنى اكلايه‌رق عائله‌سيله برابر حلبه فرار ايتمشدر . اورادن تكرار محنهٔ مجادلاته‌عودت ايدوب ايتديكى معلوم دكلدر . هرحالده قرامان اوغللرى بقيه‌سى متمادياً عثمانليلر ايله اوغراشمقده اولدقلرندن وحتى چوجقلغنده ايرانه فرار ايتديكى روايت اولنان ابراهيم بكك برادرى ايمرزه بكك اوغلى حمزه بك زاده مصطفى بك اسمنده بريسنى مملكتك ايلرى كلنلرى بكلكه انتخاب ايليوب جمع ايده بيلدكلرى عسكر ايله لارنده‌يى محاصره‌يه بيله قالقشدقلرندن ٩٠٦ سنه‌سى رمضانىده اوزرلرينه صدر اعظم مسيح پاشا قوماندا سيله قوتلى بر اردو سوقنه بيله لزوم كورولمش ومملكتلرينى مدافعه ايدن قرامانيانه خيلى مشكلات ايله غلبه ايديلمش ايدى . مومى اليه مصطفى بك منهزم اولدقدن صكره اولاً طرسوسه واورادنده حلبه فرار والتجا ايتمش ايسه‌ده حلب اميرى طرفندن حبس وبعده دولت عثمانيه‌يه بر جميله اولق اوزره قتل ايديلمشدر [٢] .

ايمرزه ياخود صحايف الاخباردە اولديغى كبى ميرزابك ناميله تاريخلرده ابراهيم بكك بر برادرى معلوم اولميوب حفيدى اولق اوزره خروج

[١] تاج التواريخ ، جلد ٢ ، صحيفه ٤٢ — منجم‌باشى صحايف‌ده (جلد٣، صحيفه ٤٠٩ و ٤١٢) بركره محمد بركره محمود ديبور — هامر عين سهوده بولنيور (جلد ٤ ، صحيفه ٢٠)

[٢] تاج التواريخ ، جلد ٢ ، صحيفه ٥٤ ، ١٠٤ - ١٠٧ — صولاق زاده ، صحيفه ٣١١ — منجم باشى ، صحايف ، جلد ٣ ، صحيفه ٤٢٨

ايتديكى كوستريلن مصطفى بكك دوزمه برقرامان اوغلى اولمسى‌ده محتملدر. بو وقايع قرامان اوغللرينه دائر صوك خبرلردر . مع مافيه بقيهٔ عائله‌دن شوراده بوراده دها بعض كيمسه‌لرك بولنمش اولمسى شبهه‌سزدر نتكيم حليمه خاتونك ٩١٤ تاريخلى آتيده‌كى قبر كتابه‌سى بوكا بر دليل اوله بيلور [١] .

حليمه بنت احمد

كتابه ٣٣ (سنه ٩١٤)

دارالبقا صدق انتقلت المرحومة المغفورة السعيدة الشهيدة المحتاجة الى رحمة الفرد الصمد حليمة بنت احمد . . . . فى اليوم السادس من شهر ذى الحجة الحجية من شهور سنة اربع عشر وتسعماية قال النبى عليه السلام المؤمنون لايموتون بل ينقلون من دار الى دار

لارنده‌ده امير موسى مدرسه‌سنده‌كى تربه‌ده بولنان بر قبرك كتابه‌سى اولوب « بنت احمد » دن صكره كلن بوزوق كلمه‌لرك اقسامندن « س ا » حرفلرى فرق اولنديغندن بونك « بن ابرهيم » اولمسى و بناءً عليه متوفيه‌نك پير احمدك كريمه‌سى اولديغى احتمالدن بعيد دكلدر [٢] .

---

[١] بعض كيمسه‌لر طرابلس غربده ١١٢٣ دن ١٢٥١ سنه‌سنه قدر واليلك ايدن قرامانلى عائله‌-نى قديم قرامان اوغللرى سلاله‌سندن ظن ايدرلر ايسه‌ده بونلر تاريخ مذكوردن برآز اول قرامان ايالتى سواحلندن دوشيريله‌رك طرابلسه سوق اولنان لشكر ميانندە تفرد ايدن متغلبه‌دن اولوب يوقسه اصل دولت قرامانيه بكلرينك عائله‌سيله هيچ بر مناسبتلرى موجود دكلدر .

[٢] عين تربه‌ده ايكى مزار طاشنك اقسامى دها كوريلوب بونلردن برينك اوزرنده « الشهيد مصطفى بك بن . . . طاب ثراه » محرردر . تاريخى وپدرينك اسمى غائب اولمشدر . — ديكر پارچه‌نك اوزرنده اسملر كاملاً مفقود اولوب يالكز « طاب ثراه وجعل الجنة مثواه فى التاريخ لسنة اربع خمسين و ثمانماية » اوقونمقده‌در . بو ايكى پارچه عين مزاره عائد دكلدر .

اشبو مقاله‌ده مندرج کتابه‌لرایله بعض قرامان اوغلی سکه‌لرینك محتوی بولندیغی اسامی وتاریخ سنه‌لری واسطه‌سیله آتیده کی سلسله نامه ترتیب ایدیلمشدر.

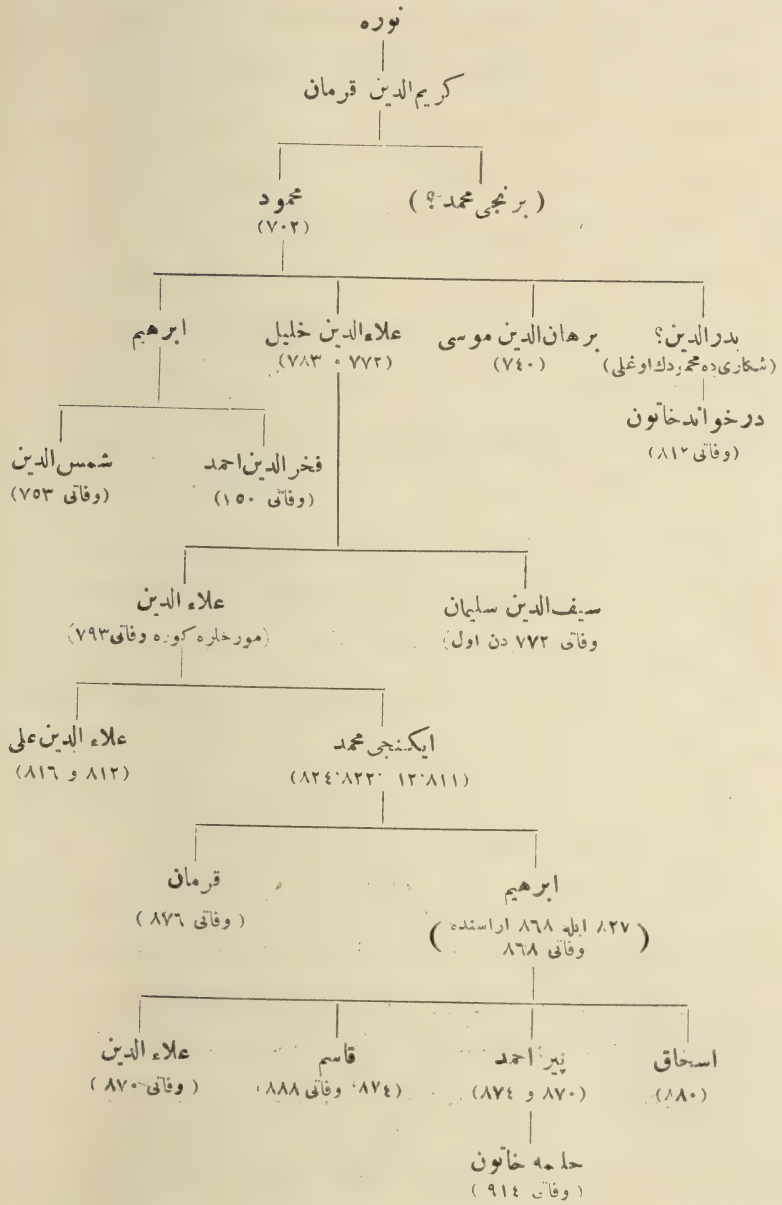

سلجوقیلرك انقراضنی متعاقب اناطولیده تشکل ایدن حکومتلرمیانینده عثمانلی دولتندن صکره الکبیوك والکقوتلی اولان قرامان دولتی ایدی. عثمانلی مورخلرینك قرامان حکمدارانی حیدود واشقیا مقوله‌سی آدملر اولمق اوزره کوسترملرینه تعجب اولنور . اکر حقیقةً بویله اولسه‌لر ایدی پادشاهان آل عثمان دفعاتله قبزلرندن وهمشیره‌لرندن ویره‌رك قرامان‌ملوکنی صهرینه قبول ایتمزلر ایدی . اکر توسیع ممالك ایتمکده بولنان عثمانلیلره قارشی کندولرینی مدافعه‌یه چالیشدقلرندن طولایی مورخلریمز اصلا محا کمه ایتمکسزین همان متفقاً اوصورتله ادارهٔ لسان ایدییورلرایسه قطعیاً بیطرفلغه رعایت ایتمکلری تظاهر ایدر .

هر حالده کندی زمانلری‌ایچون قرامان ملوکنك مدنی وخیلی مترقی بولندقلری اثرلریله ثابتدر . ارمناك ولارنده وقونیه وارکلی واقسرای ومملکتلرینك سائر محللرنده براقدقلری جامع ومدرسه وتربه کبی مبانیٔ عالیه ونفیسه بوکون الآن حیرت ونظردقتمزی جلب ایلمکده ومحافظه‌سنه مقتدر اولهمیه‌رق حال خرابیده ترك ایتدیکمزدن طولایی‌ده تأسفمزی موجب اولمقده‌در . صناعات نفیسه تاریخی نقطهٔ نظرندن مبانیٔ مذکوره آثار سلجوقیه ایله آثار عثمانیه آراسنده بر رابطه تشکیل ایدر . آثار قرامانیه اوزرنده کوریلن کتابه‌لرده ترتیب وحسن خط موجود اولدیغی کبی سکه‌لرینك یازیلری وضربلری دخی امثالنه فائق برصورتده‌در . کتابت رسمیه‌لرنده لسان ترکی‌نی قوللانمش اولدقلری‌معلوم اولوب بوصورتله ده خدمتلری سبق ایتمشدر [۱] . اناطولیده دولت قرامانیه‌نك بر وقت تحت اداره‌سنده بولنان ممالك وسیعه‌ده دوام ایدیله‌جك اولورسه دها پك چوق وثائق مهمه‌یه دسترس اولنه‌جغندن تاریخ عثمانی ایله فوق‌العاده مناسبتی اولان قرامان تاریخنك اوزمان هر بر تفرعاتیله کسب وضوح ایده‌جکی آشکاردر .

خلیل ادهم

[۱] تواریخ آل سلجوق (هوتسماطبعی) . جلد ٤ . مختصر ابن بیبی . صحیفه ۳۲۶

روسیه ایله ۱۲۴۴ و ۱۲۴۵ سنه‌لرنده وقوعبولان حربه دائر بر وثیقه

طوپقپو سرای همایونندن باب عالی کتبخانه‌سنه نقل ایله تصنیف ایدلمکده اولان وثائق قدیمه آره‌سنده تاریخ‌وامضادن عاری براوراق مصادف نظراولدی. ایکی‌یه قیریله‌رق یالکز بررطرفلری یازلمش وبربرینه دیکیله‌رك دفتر حالنه قونلمش غایت جسیم اوچ کاغددن وآلتی صحیفه‌دن مرکب بولنان بو اوراق سلطان محمود خان ثانی دور حکومتنده وقوعبولان روسیه حربلرینك ایکنجیسنه عائد بولندیغی ومحرری فاتح افندی نامنده برذات اولوب ذکر اولنان محاربه زمانننده آسیاده واوردوی عثمانیده بولنه‌رق مأموریتنه وطولاییسیله حرب مذکوره دائر صدراعظم وقتنه تقدیم ویاخود ارسال ایتدیکی تقریر اولدیغی آکلاشلدی.

ذکر اولنان حربه‌دائر تاریخ لطفیده معلومات اولدیغی کبی رفعت‌پاشا مرحومك دخی منتخباتی میانننده نشر اولنمش بررساله‌سی واردر، لکن هر ایکیسننده‌ده آسیا جهتی حرکات حربیه‌سنه دائر اعطا اولنان معلومات پك‌جزئی وغیر کافیدر. اشبو حرکات حقنده پك‌مهم وقیمتدار معلوماتی حاوی اولان مذکور تقریرك درجنه قراروبرلدی. اولا محرری اولان فاتح افندی‌یه بعده تقریرك ایجه آکلاشلمسی ایچون وقوعات مبحوثه حقنده آتیده‌کی معلومات مجملەنك اعطاسنه مجبور اولدق:

عن‌اصل شروانلی اولان فاتح افندی درسعادته مواصلتنی متعاقب تحصیل علومه ابتدارایتمش، اتمامدن صوکره دیوان‌همایون شاکردانی میانننه‌داخل وبالآخره خواجه‌لك رتبه‌سنه نائل اولمش ایدی. بعده مصره عزیمت و ۱۲۵۰ سنه‌سنده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. شعرادن قبریسی‌زاده اسماعیل

حقی افندی طرفندن فوتنه : فاتحه اوقی افندی فاتحه مصراعی تاریخ دوشورلمشدر [۱] .

مفاد تقریره نظراً شرق اوردوسی مأمورین ملکیه‌سنك ایلری کلنلرندن‌اولدیغی آکلاشیلان فاتح افندینك مأموریتنه دائر تاریخ لطفیده قید یوقدر . بوکا سبب دخی تقریرك طاغستانه دائر مواد نامی آلتنده‌کی اوچنجی قسمنك مطالعه‌سندن مستبان اولان اساس مأموریتی‌بولندیغی آکلاشیلیور .

مدت مدیده‌دن بری تمادی ایدن یونان مسئله‌سنی سبب اتخاذ ایدن روسیه دولتی ۱۲۴۳ سنه‌سی شوالنك اون برنجی [۱۸۲۸ سنهٔ میلادیه‌سی نیسانینك یکرمی‌یدنجی] کونی دولت علیه‌یه‌اعلان حرب‌ایده‌رك عسکری یکرمی اوچنجی کونی اوروپا جهتنده « پروت » نهرینی بالمرور ممالك عثمانیه‌یه دخول ایتمش و آسیا طرفنده دخی پرنس منچیقوف بحرسیاهك ساحل غربیسنده مسکون قبائل اسلامیه ایله حربه طوتیشه‌رق ذکر اولنان شوالك یکرمی یدنجی کونی « آناپه » قلعه‌سنی براً وبحراً تضییقه ابتدار ایلمش ایدی .

دولت علیه ایسه سنهٔ مذکوره ذی‌القعده‌سنك آلتنجی [۲۱ مایس] کونی محاربه‌یه قرار ویردیکنی رسماً اعلان ایتدی . معمافیه دولتجه خیلی زمان اولدن بری روسیه‌نك منویٔ ضمیری معلوم بولندیغندن تدارکاته باشلانلمش ، اوروپا جهتنده کی حرکات حربیه دها زیاده شایان اهمیت بولنمغله تدارکاتده اقدامات عظیمه اوجهته صرف ایدلمش و آسیاطرفی ارضروم والیسی وشرق سرعسکری غالب وطربزون والیسی‌چچن‌زاده حسن پاشالرك عهدهٔ اهتمامنه تفویض قلنمش ؛ غالب پاشا دخی اسباب حربك تهیه‌سنه درجهٔ نهایه‌ده اعتنا ایلمش ایدی .

دولت علیه علیهنه آسیاده اجرا ایدیلهجك حرکات حربیه‌یی

[۱] فطین افندی تذکره‌سی : ص ۳۱۹ .

اداره ایده‌جك قوماندان ، منچیقوف اولیوب روسلرله ایرانیلر آره‌سنده وقوعبولان حربده دخی قوماندان بولنان جنرال « پاسکیه‌ویچ » ایدی . فعالیتی ایله بنام اولان بوجنرال روسیه ایمپراطوری نیقولا طرفندن قافقاسیه‌ده بولنان بتون روس فرق عسکریه‌سنك عمومی قوماندانلغنه نصب اولنه‌رق آسیای عثمانی علیهنه حرکته مأمور ایدلدی .

جنرال پاسکیه‌ویچ حدود ممالك عثمانیه‌یی تجاوز ایتدکده متمادی تعرضاتی ایله آز زمان طرفنده قارص قلعه‌سی اوکنه واصل اولوب محاصره ایتدی . شهر تسلیم اوله‌جغی اثناده غالب پاشا طرفندن اعزام اولنان قوای امدادیه‌دن اون بیك کشیلك بر فرقه اورایه ورود ایتدی ایسه‌ده وقوعبولان حربده مغلوب اولمش وسیواس والیسی کوسه محمد پاشا قوماندانسنده بولنان دیکر فرقه ایریشه‌مامش اولدیغندن قارص ۱۲٤٤ سنه‌سی محرمی اوائلنده [تموز] روسلرالنه دوشدی . پاسکیه‌ویچ متعاقباً « آخیلکلك » قلعه‌سنی ضبط بعده محمد پاشا اوردوسنی پریشان ایده‌رك صفرك اون آلتنجی [۲۹ اغستوس] کونی « آخسخه »یی دخی تسخیر ایتدی .

غالب پاشا بونلری درسعادته بیلدیردکده مقدما مرکزجه کندیسی حقنده حاصل اولان ناخشنودی تزایدوه « حقنده مستکن اولان نائرهٔ اغبرار عالی »اشتعال ایده‌رك عزل وارضروم‌ده مجتمع عساکرك حسن استعمالنه غیرت و آخسخه وقارص قلاعنك استحلاصنه سعی ایتمك اوزره یرینه صالح پاشا نصب ایدلدی . لکن صالح پاشا اجرای فعالیته باشلامه‌دن اول پاسکیه‌ویچ بایزید ، آردهان ، طوپراق قلعه ، دیادین مواقنی استیلا وفرات و آراس نهرلری آراسنده‌کی صحراده ساکن کردلرله برچوق محاربات اجرا ایتدکدن صوکره شتانك حلولی مناسبتیله عسکرینی قشلاغه چکدی وکندیسی ده تفلیسه عودت ایلدی .

صالح پاشا اکینلی اولوب قصاب باشی دیمکله معروف ایدی . معادن همایون امینی ایکن قارصك استیلاسنی متعاقب « عساکر وافرهایله » ارضروم

طرفنه مأمور اولدی . ابراز ایتدیکی کیاست وفعالیتدن طولایی سلطان محمودك نظر تقدیرینی جلب ایتمش وبوخصوص غالب پاشایرینه سرعسکرلیکه ارتفاسنی موجب اولمشدر .

صالح پاشاوقت شتاده تدارکات عسکریه‌نك اکمالنه نصب نظر اهتمام ایدوب آجاره‌اهالیسندن اجتماع ایتدردیکی قوتك قسم کلیسنی احمد پاشا قوماندهسیله آخسخه‌نك استردادینه مأمور ومتباقیسنی طربزوندن قوهٔ امدادیه‌ایله کلان قیااوغلی قوماندانسنده اولهرق غوریه[کوریل]ده کی روسلرك اوزرینه هجوم ایتمك اوزره آجاره‌ده اخذموقع ایتدردی. احمد پاشا آخسخه‌یی محاصره ایتدکده پاسکیه‌ویچ موراویه‌ف، بورچوف نامنده‌کی جنرللرقوماندانسنده اولهرق ایکی مفرزه‌یی امداد ومحاصره‌نك رفعنه مأمور ایتدی. احمد پاشانك مملکتی اولان آجاره‌نك اوزرینه دخی جنرال هس قوماندانسنده اولهرق بر فرقه سوق ایلدی . بونك اوزرینه صالح پاشا کتخداسنی اطرافده متفرق عثمانلی فرقه‌لرینی سرعت ممکنه ایله بر یره طوپلایهرق ، جسارتیله بنام اولان اهالیٔ محلیه‌یی تسلیح ایده‌رك دشمنه‌قارشی برقوت تشکیل ایدوب روس قوای امدادیه‌سنی توقیف واحمد پاشا فرقه‌سنی تقویه‌ایتمك اوزره لیوانه‌یه کوندردی . « قوچی اوغلی » قوماندانسنده بولنان دیکر بر فرقه‌یی دخی جنرال هسی بالاستقبال مغلوب ایتدکدن صوکره غوریه‌یه دخوله مأمور ایتدی. وان‌متصرفی دخی بایزیدك اوزرینه حرکت ایتدردی . کندیسی دخی بالذات صوغانلق طاغلرینی چکه‌رك قارص اوزرینه هجومه نیت ایلدی .

صالح پاشانك مقتدر بر آدم اولدیغنی کوسترن بو پلانلرنك اجراسی مأمولنه توافق ایتمدی . احمد پاشا وقوعبولان محاربانده بعضاً غالب وبعضاً مغلوب اولهرق نهایت محاصره‌یی فك ایتدی . آجاره‌ده کیلر دخی روس قوتنه قارشی مغلوب اولدیلر . موراویه‌ف وبورچوف دخی کتخدانك تسلیح وتحشید ایتدیکی قوت ایله حرب ایتدیلر . باسکیه‌ویچ ایسه بایزیدده‌بولنان قوتی نزدینه جلب و آردهان وقارص آره‌سنده اخذموقع ایله

عثمانليلرك حركاتنى ترصد ايتمكه باشلادى. خيلى زمان صوكره سيواس واليسى حقى پاشانك قوماندا سنده اوله‌رق يكرمى بيك كشيلك برارودو ارضرومدن حركت ايتدى . صالح پاشا دخى متعاقباً اوتوز بيك كشيلك برارودو ايله آرقه‌سندن يورودى. پاسكيه‌وىچ ايسه صوغانلى طاغلرينك كچيدى مقابلنده عسكرينى تحشيد ومحاربات شديده اجراسيله كچيدى مرور ايده‌رك عثمانلى اردولرينك آرالرينه كيردى . بو حادثاتك نتيجه‌سنده ١٢٤٤ سنه‌سى ذى‌الحجه‌سنده [١٨٢٩ سنهٔ ميلاديه‌سى حزيرانى] ارضروم روسلره تسليم ، صالح وحقى پاشالر اسيراولمشدر .

روسلر ايلروليمكه باشلادقلرنده صالح پاشانك اشعارى اوزرينه ايلك اول ارضرومده مقيم قارص محافظ سابقى عثمان پاشا ابقاى وزرارتله الى آياغى طوتان اهالئ اسلاميه‌نك شرق اوردوسنه سوقنه مأمور اولمش ، مؤخراً ـ حوالئ شرقيه‌يه‌وقوف ومعلوماتى اولان خسرو پاشانك رأييله ـ نفوذ و اعتبار محليسنه و درايت ذاتيه‌سنه مبنى خزينه‌دار زاده عثمان بكه رتبهٔ وزارتله جانيك محصلانى وكالتى ينه اوزرنده ابقا اولنمق اوزره سيواس ايالتى توجيه و جانيك و سيواس طرفلرندن كليتلى عسكرله ارضرومه يتشمسى امر اولنمش ايدى . لكن او اثناده طربزون واليسى چچن اوغلى حسن پاشا آنا يه‌دن خسته اوله‌رق طربزونه كتيريلديكندن طربزون اهاليسى بويله نازك برزمانده حسن پاشانك خسته‌لق وصامسون ايله طربزون آره‌سنده كى قلاعك محافظه‌سنده بولنان عثمان پاشانك واليلك ايله طربزوندن چكلملرى اويه‌ميه‌جغنى باب عاليه بامحضر بيلديرمشلر، بونك اوزرينه حسن پاشا عزل ايله سيواسه اعزام ويرينه عثمان پاشا طربزون واليسى نصب ايدلمش ايدى .

روسلر ارضرومه تقرب ايتديكى اثناده مركزجه اتخاذ اولنان تدابير « مدافعه و مقاومتدن عاجز وطمع و ارتكابى متواتراولان صالح پاشانك بالعزل توقاد قصبه‌سنه‌نفى واعزامى، ارضروم واليلكنه اهاليسندن

حاجی قدری زاده عثمان پاشانك نصبی ؛ شرق سرعسکرلکیله متفرعاتنه وسیواس والیلکنه دخی چچن اوغلی حسن پاشا بالتعیین کلیتلی عسکرله ارضرومه یتشمسی» ایدی .

تقریرك برنجی قسمی صالح پاشانك روسلر اوزرینه حرکتندن ارضرومك استیلاسنه قدر وقوعبولان حادثاتی محتویدر . صالح پاشانك سبب عزل ونفیی اولان عجز و ارتکاب وطمع کبی احوال مقارن حقیقت بولنوب بونلرك اهالی جابندن مرکزه بیلدیرلدیکی ومع مافیه اتخاذ ایدیلان تدابیر مذکورهنك ارضروجه معلوم اولمدینی مستبان اولیور. صالح پاشانك حرکتنده اولان بطائتی اسبابندن دخی برنبذه بحث ایدییور. اوزمان ارضرومده وصالح پاشا معیتنده اولان فاتح افندی شهرك تسلیمی اوزرینه صورت تخلیصنه وصالح پاشا وسائرهنك اسارتنه دائر معلومات ویرمامشدر .

ارضرومك استیلاسی اوزرینه باب عالیجه اجرا قلنان مذاکرهنك نتیجهسنده « روسلرك اورایی نقطهٔ استناد اتخاذ ایدهرك بایبورد طریقیله طرابزونه حرکتی مأمول اولدیغندن اولحوالی احوالنه وقوفی وعسکر اعمالنه اقتداری درکار اولان » طرابزون والیسی عثمان پاشایه معادن همایون امانتی وبوزاوق سنجاغی الحاقیله شرق سرعسکرلکی احالهسی تدبیری اتخاذ ودرحال مأموریتی اعلان ایدلدی. لکن خنس وملحقاتی بلامقاومت روسلره اظهار اطاعت ، جنرال بورچوف قوماندانسنده بولنان فرقه ایلری حرکتله ۱۲۴۵ سنهسی محرمنك اون آلتنجی [۱۹ تموز] کونی بایبورد موقعنی تسخیر ایتدی .

لازلر وکردلر بایبورك استردادی ایچون شتاب وروسلری اشغال ایتدکلری اثناده عثمان پاشا دخی جسیم برقوتایله اورایه واصل اولدی . لکن روسلر اوکندن خرت قریهسی قربنهٔ قدر رجعته مجبور اولمش وکندیسنی تعقیب ایتمکده اولان روسلری ذکر اولنان محرمك یکرمی

یدنجی [۳۰ تموز] کونی اجرا ایتدیکی صو طاشیرلمسی ترتیبی ومهاجمات شدیده ایله کلیاً مضمحل و پریشان ایتمش وقوماندان بورچ ف دخی یوانناده مقتول اولمشدر .

بونك اوزرینه پاسکیه ویچ اوردوسنك قسم کلیسی ایله معیتنده اولدیغی حالده ارضرومدن حرکت سریعاً عثمان پاشا اوزرینه یوریدی . سنهٔ مذکوره صفرینك یدنجی وسکزنجی [۸ و ۹ اغستوس] کونلری روسلرك کمان شدتله اجرا ایتدکلری مهاجماته عثمانلیلر متانت عظیمه ایله مقابله ایتمشلر ایسه‌ده ایکنجی کونی تعقیب ایدن کیجه روسلر ظلمت لیلدن بالاستفاده عثمانلی اردوکاهنه دخول ایلمشلر، وقوعبولان شدتلی مقاتله‌ده عثمانلیلر پك چوق تلفات ویردکدن صوکره غیر منتظم برحالده رجعت ایتمشلردر .

۱۲۴۵ سنه‌سی صفرینك یکرمی برنجی کونی ادرنه روسلر الته دوشمش ، یکرمی دردنجی کونی مصالحه مذاکراتی ایچون انتخاب اولنان مرخصلر ادرنه‌یه متوجهاً استانبولدن حرکت ایتمش ، ربیع الاولنك اون بشنجی [۱۸۲۹ سنه میلادیه‌سی ایلولنك اون دردنجی] کونی معاهده عقدایدلمش ، جمادی الاولانك دردنجی کونی مرخصلر درسعادته عودت ایده‌رك باب عالیده خلعت کیمشلردر .

تقریرك ایکنجی قسمی وقعهٔ اخیره‌دن روسلرك ارضرومی تخلیه‌سنه قدر وقوعبولان حادثاتی حاویدر . بونکله برابر فتح افندی بایبوردك تسخیر اولندیغنی متعاقب روس اوردوسنه اعزامنی بیلدیردیکی حالده مؤخراً بالاده بیان اولنان محاربادن بحث ایلمکله جریان وقوعاتی تعقیبده عدم اطراده دوچار اولدیغی آکلاشیلیور .

تقریرك اوچنجی قسمی یوقاریده بیان اولندیغی اوزره فاتح افندینك مأموریتنه وبونك صورت اجراسنه یعنی طاغستانده وقوعبولان شورشکارانه تحریکاتنه ودردنجی قسمی دخی ایران حکومتنك بوحرب اثناسنده اتخاذ ایتدیکی سیاسته دائردر .

ایشته فاتح افندینك مبحوث تقریری بروجه آتیدر :

«سرعسکر سابق دولتلو صالح پاشا حضرتلری تدارکات قویه وکثرت اشتیاق عساکره فریفته اولوب مقابلهیه چیقلمق خصوصنی ارضروممده اقامته ترجیح ایلدیکی مشاهده اولندقده وجوهندن اعیان عمر اغا وخیرالدین اغا وبونلرك امثالی کمسنهلر فقیره کلوب سرعسکر مشارالیهك ارضروممده اقامتنی استرحام ایلدکلرینه بناءً فقیر دخی اقتضاسنه کوره سعی وغیرت ایدوب اقامتی طرفنی ترجیح ومشارالیهی بعض محذورات بیانیله توقیفه قرار ویرلمش ایسهده لامر ولفضائه مصدوقنجه صکرهدن بعض کمسنهلر چیقلمق صورتلرینی تعریف وترغیب ایلیوب ماه ذی الحجهنك اون یدنجی کونی [۱] حسن قلعهسی نام محله چیقوب برقاچ کون مرورنده ذویله [۲] نام محله واروب دولتلو حقی پاشا حضرتلری دخی خنکار دوزندن کور اوغلی قلعهسنه کلوب محل مرقومده حاضر معرکهٔ کاروزار ولدقلرنده طرفینده موجود اولان عساکر اسلام شکست اولمغله حقی پاشاحضرتلری خنکاردوزندهاولان اوردویه سرعسکرمشارالیهدخی حسن قلعه طرفنه عزیمت ایدوب فرداسی لشکر کفار حقی پاشانك اوردوسنه هجوم کوستروب عسکرمذکور بلاحرب وقتال پریشان اولدیغی خبرموحش اثری اردوی سرعسکریه واصل اولدقده سرعسکر پاشاحضرتلری عساکرك کلیاً ارضروم طرفلرینه میل ورغبتلرین وطرف دشمندن درجهسز وحشتلرین مشاهده ایلدکده بالضرور ارضرومه عطف عنان عزیمت ایدوب بعدالمغرب شهرمذکوره واصل اولدقلرنده یه وجوه برمحله جمع اولوب فقیری دخی

[۱] ۱۲٤٤ سنهسی .

[۲] اصلنده ذویله دیه محرر ایسهده زیوین اولهجقدر .

اول محله احضار ایلبوب بووجهله ابراز مافی‌الضمیر ایتدیلر که شمدی سن سر عسکر پاشا افندمزه واروب طرفمزدن بووجهله نیاز ایله که معیتده موجود اولان عساکرك توقیفنه صرف ارادهٔ همت بیورسونلر ان‌شاالله تعالی جمله‌مز دین ودولت اوغرونه جان‌فدا ایده‌رز جوابلریله حضور مشارالیهه کلوب بعض تسلی آمیز کلماتله خصوص مذکوری عرض وافاده ایلدیکمده واقعا برقاچ باشلره اقچه وبخشش ویروب طوپ طاغی طرفنه وکره‌میدانی طاغنه محافظ کوندرمش ایسه‌ده جمله‌سی علی‌الصباح فرار ایله خارجده فرد واحد عسکر اولمه‌رق قالمیوب ناچار حاجی‌قادرزاده عثمان پاشا حضرتلرینك [۱] قوناغنه جمع اولوب بعده سرایه جمع اولنوب عثمان پاشا حضرتلری سرعسکر مشارالیهی علناً تحقیر ایتمکله درآن‌سوز آیاغه دوشوب اسباب محاربه‌یه تشبث اولنمدن قالدی کفار دخی تعاقب ایدوب ارضرومه برساعت مسافه‌ده دوه بوینو نام‌محله کلوب ووجوه بلده‌یه برقطعه مکتوب کوندروب مکتوب‌مسفوری عثمان‌پاشا حضرتلرینك قوناغنده قرائت ایدوب معلوملری اولدقده تسلیمه قرار ویرمشلر وبعضیلری فقیرك‌دخی‌اول جمعیتده‌بولنه‌رق کویا شروط‌عهوده دائر موادی اجرا ایتسونلر دیو صوب عاجزانه‌مه برآدم کوندروب مطلوب ایلمشلر ایسه‌ده بووجهله‌جواب ویردمکه محذور شرعی بولنمدقجه صورت تسلیمیته جواز ویرلمز ابتدا کفار ایله قتاله همت ایلسونلر اکر مغلوبیت نمایان اولورسه ینه مردانه مصالحه اولنه‌رق مرام اوزره مربرخصوص اجرا اولنور والامطلق نیتلری تسلیم ایسه بزم بولنمامز ایجاب ایتمز بوصحبتدن برساعت مرورنده لشکر کفار کمشلی کنبد نام محلده ظهور ایتمکین مهاجرینلدن وسائر آیاق طاقمدن بولنانلرغارات ویغمایه شروع ایلدکلرندن کلیاً سوز آیاغه دوشوب عثمان پاشا ودفتردار افندی وحاکم افندی واهالیدن بعض کمسنه مفتاح قلعه‌یی کفاره ارسال وتسلیم ایلدیلر

[۱] تاریخ لطفیده حاجی قدری زاده دیه مذکوردر .

بیان احوال بایبوردد

بایبوردی کفار استیلا ایتدیکی خبر موحش اثری دولتلو سرعسکر پاشا حضرتلرینه[۱] وارد اولدقده معیتنده اولان بیك قدر پیاده وسواری عسکری وانس قلعه سنه کوندروب کندولری برمقدار عسکرله چرخه جی پاشا حضرتلرینه[۲] کیجه ساعت اوچ صولرنده تشریف بیوروب برمقدار اسایشدن صکره دولتلو اسعد پاشا ویحیی پاشا ومیر میراندن حسین پاشا حضراتی تشریف ایلیوب یارم ساعت قدر سکوت اولندی بعده صوب عاجزانه مدن دولتلو حسن پاشا حضرتلرینه بو وجهله افاده اولندیکه نصرت وغلبه ده قلت وکثرته باقلماز موجود معیت اولان عسکرمزله برمقدار جنك وجداله مبادرت ایتمك ممکنمیدر مشار الیه حضرتلری بووجهله جواب ویردیکه بن نفسمدن غیری یه کفیل دکلم بهمه حال صباحه قدر بوعسکرك مجموعی فرار ایدر درآن بری قپودن ایچرو کیروب افندم عسکرمز فوج فوج فرار ایدییور دندیکنه بناءً کلان آدمه بووجهله تنبیه اولندیکه طرف طرف عسکره وضابطانه خبر ویرك یارین کفاره الچی کیده جکدر والحاصل بونوع ایله عسکر توقیف اولندی ایسه ده ینه بش یوزدن متجاوز آدم فرار ایلدی بعده دولتلو اسعد پاشا حضرتلرینه صوب بندکانه مدن عرض وافاده اولندیکه بین الناس مصاحه خبری شایع اولدیغی معلوم وعسکریمزك دخی قلت وعدم ثباتی مجزوم اولدیغندن بشقه مصالحه مادهسی اشعار اولندیغی حالده دشمنك سمعنه واصل اولور ایسه نقض عهدایتدیکنز دیه رك طرفمزه اسناد تهمت ایلیوب ابراز خشونت ایتمسی ملاحظه دن بعید دکلدر نهایت مشار الیه حضرتلری

---

[۱] خزینه دار زاده سلیمان پاشانك اوغلی عثمان پاشادر .

[۲] چچن زاده حسن پاشادر . مقدمه ده بیان اولندیغی اوزره ارضرومك استیلاسندن اول حسن پاشا شرق سرعسکرلکنه تعیین ایدلش ایسه ده استیلایی متعاقب بومأموریت عثمان پاشا عهده سنه تودیع اولنمشدی. لکن حسن پاشانك اوردو چرخه جیلکنه مأموریتی حقنده تاریخ لطفیده قیده تصادف اولهمیوز .

سرعسکر پاشا حضرتلرینه واقعا افندینك تدبیری محلنده‌در دیوب بالاتفاق مصالحه خبرینی اشعاره‌قرار ویردیلر بعده دولتلو سرعسکر پاشا وحسن پاشا حضراتی فقیری هزارجبر وابرام ایله کفاره سفارتله کوندردیلر فقیردخی یوله روان اولدیغمده دولتلو حسن پاشا حضرتلری بعض مأمورلره فاتح افندی ایله روسیه‌لونك عداوت قدیمه‌سی واردر افندیٔ مرقومی یاطوپ آغزینه قویوب آتارلر ویاخود سبره کوندروب بای حال اوزرمزه هجوم ایلر همان بزلر بورادن برطرفه صاویشالم دیدکلرینه بناءً عسکره برغلغله دوشوب طوپلری دخی براقوب پریشان اولمشلر ماحصل جمع ایده بیلدکلری عسکری آلوب اولدقلری محله ایکی ساعت مسافه‌ده برقریه‌به مجتمع اولمشلر ایدی یوم مذکورده اقشامه یارم ساعت قاله‌رق بایبورده وصولمده بربولقوی نیك قارشو کلوب غراف فتنه‌شالك [۱] اوطوردیغی قوناغك ساحه‌سنده برمقدار توقیف واسممزی بعدالسؤال تحریر ایدوب فتنه‌شاله کتوروب ایکی اوچ دقیقه‌مرورنده بالنفس کندولری قوناقدن طشره‌چیقوب ساحه‌ده استقبال ایلیوب اثواب حضریه‌مز ناموجود اولوب بوکیجه هرنه‌قدر راحتسز اولورلر ایسه‌ده قصوره باقلمامسی التماس اولنور دیدکلرنده دولت‌علیه ودول سائره‌نك وکلا وخدمه‌لرینه‌هنگام‌سفرده ترك اسایش وراحت ایلمك واجبهٔ ذمتلریدر ان‌شاالله تعالی بودفعه وقوعبولان مصالحهٔ خیریه‌نك وراسنده کرك بز وکرك جنابلری راحت ایدرز جوابیله مصالحه اشعار اولندقده غایةالغایه اظهار مسرت ایلدیلر بعده قوناغه واروب وطه‌سنده اوطوروب حامل اولدیغم قائمه‌نك مأمولی معلوملری اولدقده ظاهراً اعتماد صورتلرینی کوسترمیوب بن بو قائمه‌یه اعتماد ایده‌مم دیدکلرنده جواباً ظهور دیدبهٔ شوکت عثمانیه‌دن بو آنه‌قدر حیله‌وخدعه‌یی متضمن اولهرق دوست ودشمنه وکلای سلطنت سنیه طرفندن بر کیفیت ناسزا مضبوط خریطهٔ دول اولمامشدر دینلدی بو صورتده غالبا سرعسکر

[۱] جنرال قونت پاسکیه‌ویچ در .

پاشا حضرتلری یکی سر عسکر اولدم دولت علیه‌یه بر خدمت بکندیره‌یم دیو مصاحه‌امرنی کتم‌واخفا ایتش‌دیدکده جواباً بوسنهٔ مبارکه‌ده ایکی‌ماه ظرفنده بلاخور قریه‌سی غوغاسی وخرت و اجاره ومتعاقباً چوریك صو محاربه‌لری و کموشخانه‌دن روسیه عسکرینك فراری سپهسالارمزه باعث تحسین اولمه‌جق خدمت اولدیغی هویدادردینلدی کمشخانه‌دن روسیه‌لونك فراری تعبیری کران کلمکله عسکر مسفوری بن کرویه آلدم دیه‌رك صورت اغبرار کوستردی وبن بو قائمه‌نك حاوی اولدیغی مأله اعتماد ایده‌مم افندی جوابك ندر دیدی جواباً اگرچه عدم اعتماددن غرض عساکر اسلامیه‌نك بغتةً هجومی خاطره کلیورایسه بوصورت خاطرخواه‌سپهسالارمز اولسه‌یدی بن دخی جزئی تحصیل وقوف ایدوب خلاف ارتکاب ایدرك نفسمی مهلکه‌یه القاایتمزایدم ثانیاً وراسی خدعه ودسیسه اولان خصوصه خدمهٔ دولت‌علیه مأمور قلنماز دیدم جوابنده بوخصوصی یقین بیلورسن که بو کیجه بنم عسکرمك نصفنی خدعه ایله تلف ایتسه‌کز ینه‌سکا اکا امدن غیری معامله اولنماز دیه‌رك ینه عدم‌اعتماد طرفنه ذاهب اولدقده غیرت اسلامیه ومحافظهٔ ناموس سلطنت سنیه ضمننده هر نه قدر بووجهله جوابه‌رضا وتنبیه یوغیسه‌ده موعودانهیه‌اولان حبل المتین نصرته تشبث اولنه‌رق صوب عاجزانه‌مدن بو وجهله جواب ویرلدی نهایت کلام سرعسکری بووجهله صادر اولدیکه دونکی یوم جمعه ساعت اوچده دولتمز دولت‌علیه طرفندن عقد مصالحه خبری کلدیکنی غراف‌دوستمزه اعلان ایتمك لازمهٔ فرمان برانم ولمغله اعتماد ایتمدکلری حالده دولت‌علیه‌یی تکلفه دوشورمیه‌رك بالنفس کندم بوسنه روسیه‌لو ایله اقل قلیل یکرمی دفعه محاربه‌یه مهیا وآماده اولدیغمی یقین بیلسونلر وجانلری ایسترسه علی‌الصباح کلسونلر مولا کریمدر وناصردردیدیکمده بوسوزدن خیلی توقف ایدوب‌دیدیکه افندینك بووجهله ثباتی مصالحه‌یه دلیل‌قویدر بوصورتده یارین اولنقه‌لی جنرالی سنك‌ایله سرعسکر پاشاحضرتلرینه

ارسال ايدوب قاعدهٔ صاح وصلاحى اجرا ايدرز لكن سن عودت ايتمدكجه يارين واره‌جغم سنور صحراسندن وياخود بلاخوردن عودت ايتمم جواباً بلاخور صحراسنه عزيمت ايتمه زيرا حاجى صالح اوغلى [١] اون بش بيك لاز عسكريله ايكى كون اولدى طوپ يولنه كلمش الآن اوراده‌در بايبورد حوادثى تأثيريله كيجه اوزريكزه شبخون ايتمك ملاحظه‌دن بعيد دكلدر صكره طرفمزه عزوتهمت ايتميه‌سز سنور طرفنى دخى پك مناسب كوره‌يم زيرا دولتلو اسعد پاشا حضرتلريله عساكر كليه موجودوكلكيد طرفنده‌در سرعسكر پاشانه‌طرفده‌در ديدكده سرعسكر پاشا حضرتلرينك اردوسى وكندولرى قوانس قلعه‌سى طرفنده‌در چرخه‌جى پاشا حضرتلرينك اردوسى ايكى ساعت بو طرفه‌در عساكرك مقدارينى سؤال ايلدكلرنده مقدار عساكرجاسوسندن سؤال اولنور ديدم غايت خوشلاندى نهايت ديدمكه درت محلده اردومز وارعساكر كثيره‌ى شاملدر ينه بلاخور طرفنه كيدرم ديو اقدام ايلدكلرنده ديدمكه صكره دولت عليه طرفندن بزه عتاب اولنمسى ملاحظه‌دن بعيد اولمامق حسبيله يارن طوپ يولنده اولان عساكرى كيرى آلمغه وكلكيد طرفنده اولان عسكر دخى قره‌حصاره چكلمك ايچون هرطرفه بر قواص كوندره‌يم ديدم سن بيلورسن ديدى بن‌دخى اولوجهله ايتدم لكن بومحللرك برنده برنفر آدم يوق ايدى طربزون وياخود قره‌حصاره هجوم ايدر مطالعه‌سيله بو دسيسه‌يه ابتدار اولندى مجموع اردومز برمحلده ايدى واوچيك نفر ادمدن عبارت ايدى بعده بايبوردك خانه‌لرينه مستولى اولان آتشك اطفاسى صوب عاجزانه‌مدن افاده اولندقده درعقب ايكى بيك سولطات مأمور ايدوب ايكى ساعت ظرفنده سوندرديلر و آتشك خطاءً ظهورينى

---

[١] اسمى على آغا اولان بو كسه طربزونك اغوات دنيلن دره بكلرينك ذى نفوذلرندن ايدى. ولايحه استيصالنه چاليشلمش ايسه‌ده موفق اولنيله‌مامش وبوحربك اعلانندن برآز اول چچن‌زاده حسن پاشايه دخالتله مظهر عفو عالى اولمش ايدى.

اشعار واعتذار ایلدیلر فرداسی علی السحر دفن شهدایه ادم تدارك ایتدیکمی ایشیدوب اللی مجار آلتونی کوندروب کلیاً دوندرمه ده برودت ملاحظه سیله یدی عددینی اخذایدوب باقیسنی ردایلدم وبو شهدانك مصارفی طرف حضرت سرعسکریدن ویرلمشدر دیدم کافهٔ ممالك شرقیه سنك حقنده حسن شهادت ایدوب تحسین ایتدکلرندن بشقه بوندن بویله بن دخی حسن حالنه شهادت ایدرم دنیا و آخرتده عزیز اولمکزه اشتباه ایمیه سکز کبویله برامور خیریه نك خبری سنکله اعلان اولدی وهم سنی بوقدر تعجیز ایتدیکم مجرد رسوم اوزره اقوال وحرکاتکه مجبور اولدم وار قوناغنده راحت ایله دیدی بعده قوناغمه کلوب غرافك محرم اسرارندن برینه بووجهله سئوال ایتدمکه بهرحال دولتی طرفندن عقد مصالحه غرافه ایما اولنمشدی نیچون استماع ایتمیوب بایبوردی خراب ایتدی جوابنده دیدیکه چرخه جی حسن پاشا حضرتلرینك وان متصرفنه تحریر ایلدیکی مکتوب سبب اولدی مأل مکتوب سؤال اولندقده دیدیکه حسن پاشا حضرتلری قره حصاردن تحریر ایتمش که شیرانده غرافی بوزدم قیره قیره کلکیده سوردم و اول محلدن بایبورده قاچدی آندن دخی ارضرومه فرار ایدوب کتدیلر وبو اثناده اللی التمش بیك ادمله ارضروم اوزرینه وارمق اوزره یم و بو تحریر ایتدیکی مکتوبی وان متصرفی شهزاده طرفنه کوندروب اول دخی غرافه اشعار ایدوب بو مکتوب اطراف اکنافده حوادث و اراجیفه باعث اولمغله غرافمز دخی بو تکلفی اختیار ایلدی پاشای مشار الیهك الله جزاسنی ویرسون بو مقاله یی ارضرومده ایران مصلحتکذارندن سؤال ایلدم واقعا اویله در لکن خصوص مذکوری شهزاده مسرتندن اطرافه اشاعه ایتدی چه فائده غرافك سمعنه یتدی دیدی فرداسی ساعت برده قوناغه ایستیوب بر مقدار توقیف ایتدیروب بعده رومی الاصل فنارلی اولنغه لی نام جنارالی ترفیق ایدوب صوب سرعسکریه ارسال ایلدی صوب بندکانه مدن اشعار اولندیغنه بناءً مشار الیه حضرتلری دخی

عسكرده وسائر خصوصده امكان مرتبه الايش كوسترديى چادره وصولده وزراى عظام حضراتنى جنارال مسفوره برر برر تعريف ايلدك

سفير مسفوره حسن پاشا حضرتلرى غراف دوستمز يوليله اجراى رسوم محاربه ايتميور زيرا محابه زماننده ابتدا سر عسكر ولانلر ميدان محاربه‌ده حاضر امتحان اولورلر ايدى بعده عسكر جنكه شروع ايدرلر ايدى بو صورتده بر طرفدن بن و بر طرفدن فتنه‌شال دوستمز ميدانه جيقوب جنك ايتمك لازمه‌دن ايدى ديدكده مسفور جواباً بزم غرافمز الآن قلنج نه‌طرفدن باغلانور بيلمز واسلحه دخى استعمال ايتمز لكن اللى بيك عسكرى براشارتله تنظيم ايدوب دشمنه غلبه ايدر سر عسكرلره حسن تدبير لازمدر اژدرها بيله اولسه انجق بر آدم تلف ايده بيلوردى مجلسك حالنه دقت اولنوب محبت اخره ولطائفه شروع ايتديردك

دفتردار طيبى افندى حضرتلرى [١] قلت سيم وزر بهانه‌سيله كمشخانه‌دن چيقميوب اوفيالك استانه‌دن مصالحه خبرينى كتيرديكى وفقيرك دخى بايبورد طرفندن عودت ايتديكى آنده بعدالمغرب ساعت بر بچق

---

[١] تاريخ لطفى (ج ٢ ، ص ٢٠-٢٣) ده محرر اولديغنه كوره : ايران دولتى طرفندن كوندريلان سفير ايله و قوعبولان مذاكراتك نتيجه‌سنده دولتين بينده روسيه عليهنه تدافعى وتعرضى اتفاق عقد اولنمش ، تنظيم اولنان تمسك سفير الله رئيس الكتاب طرفندن امضا ايدلش ايدى . بوندن طولايى ايرانده دائمى سفير اقامه‌سنه لزوم كورىلديكندن كوچك تذكره‌جى اولان طيبى افندى بوسفارته مأمور اولدى . ذكر اولنان اتفاق حقنده تعليمات مخصوصه‌يى حامل اولديغى حالده ارضرومه وصولنه قدر اساس مأموريتنى اخفا وكتم ايله ظاهراً مهمات نظارتى مأموريتى ايله اردويه عزيمتى اشاعه اتدجك ايدى . تقريرك افاده‌سندن طيبى افندينك ايرانه دكل ارضرومه بيله كيتميوب كمشخانه‌ده قالديغى وكوريلان لزوم اوزرينه ظاهرى مأموريتى اولان مهمات نظارتنك بعده اردو دفتردارلغه تحويل اولنديغى آكلاشيليور . تقريرك ديكر محلنده بيان ايدلديكنه كوره ايران سفيرى نزدنده قالان ممضى سند وقتيله ايرانه واصل اولمامش وبوخصوص اتفاقك نتيجه‌سز قالسنه دولت‌مذكوره طرفندن سبب اولدرق كوسترلمشدر .

صولرنده اردویه تشریف بیوروب سفیر مسفوره اجرای مراسم خوش آمدیدن صکره سفیر مرسومی مجلسه‌الهرق ابراز تشکر مصالحه ایلیوب بعده مسفور مصالحه‌دخی قرارکیراولمسیدی غرافزایله فاتح‌افندی ایکی‌ماه مقداری متارکه وترك مخاصمه‌یه ابتدار ایتمشلر ایدی دیدکنده حسن پاشا حضرتلری بو وجهله بیان بیوردیلر واقعا کوزل اولمش زیرا بزمده اوزریکزه کلمکه لیاقت وقدرتمز یوغیدی بو صحبت مجلسه باعث حجالت اولمغین دولتلو اسعد پاشا حضرتلری صحبت دیکره شروع ایلدی

فرداسی سفیر مسفور ایله غرافه اعادهٔ عاجزانه‌م اقتضا ایتمکله سفیر مرسوم سرعسکرپاشا حضرتلرینه دیدیکه‌غرافز فاتح افندی‌یی ارضرومه برابر الوب کیده‌جکدر معلومکز اولسون مشارالیه بودفعه عودت بعده اقتضا ایدر ایسه عزیمت ایدرلر دفتردار افندی دخی تأیید ایلدی سفیر مسفور تکرار اقدام ایتدکده سرعسکر مشارالیه حضرتلری مانع‌دکلدر کتسون دیدی بعده ینه برابر عودت اولنوب روسیه‌لو طرفندن درت بشیوز آتلو ایله اوج نام محلده استقبال اولندق تا اردویه واروب چادرینه قریب اولدقده قیام واستقبال ایدوب کندولری صندلی اوزرنده فقیر دخی یتاغنك اوزرنده اوطوروب درت ساعت مقداری لطائفه دائر صحبت اولنمش ایسه‌ده حین تخلیه‌یه قدر ارزنجان وکلکید وشیران وبایبورد قضالری بزم عهده‌مزده اولسون دیو اقدام ایلدی

فرداسی سنور صحراسندن بایبورده عودت وبرکیجه اقامت ایدوب علی‌السحر ارضروم طرفنه راهی اولدی نصف‌مرحله‌ده بیتوتت اولنوب وزرای عظامك وسائر اسارانك تخلیصی خصوصی‌افاده اولندقده تفلیسه وصولمده جمله‌سنه اذن ورخصت ویریرم دیو تعهدینه بناءً بلدهٔ مذکوره وصولندن اون‌یدی‌کون مرورنده جمله‌سنه اذن ویرمش‌اولدیغی فرداسی ارضروم طرفنه راهی اولنوب بلدهٔ مذکوره‌یه اوچ ساعت مسافه‌ده چرمیك نام قریه‌یه فقیر ایچون هنطو کلوب بعدالعشا ارزنجان

قپوسندن ايچرى داخل اولوب اهالئ بلده وصول بندكانه‌مه تحصيل وقوف ايدوب نه وجهله اولديغى معلوملرى اولمديغندن صباحه قدر اضطراب وانتظار اوزره اولەرق على‌الصباح جمله علما ووجوه اولديغم قوناغه جمع اولمشلر ايسەده مهماندارم اولان جنارال كوروشمكه اذن ويرميوب ابتدا غرافه كيدوب افاده ايدوب كلمك اقتضا ايدر ديدكده اولوجهله جمله‌سى غرافه واروب افاده ايلدكلرنده غراف ديمشكه سزدن وقوعه كلان اراجيف وحسن پاشانك مناسبتسز حركاتى بابيوردك خرابنه سبب اولدى ايشته فاتح افندىيى بوطرفه جلب ايتدم هروجهله امين اولەسكز كرك اسلام وكرك رعايا جمله‌كز واروب كوره‌سز ودولت عليه طرفنه‌صداقتله خدمت ايتمانلر طرفيندن تأديب اولنورلربعده جمله‌سى فقيره كلوب بكا وابراز شكر خدا ايلديلر

ارضرومه وصولمى بعض خصوصاتله صوب سرعسكرىيه افاده ايجاب ايلديكنه بناءً مارالذكر قضالرك دخى ترك اولنمسى بابنده قدام اولنەرق صوب عاجزانه‌مدن ارزنجان قضاسى من القديم ملك دولت عليه اولوب بو دفعه دخى اهالئ مزبور جنابكزه صورت مدارا ابراز ايتمشلر ايسه درعقب نكول ومخالفت ايتدكلرندن بشقه طرفكزدن حرباً ضبط واستيلا اولنمدى اليوم كف يد ايتمديككز حالده دولتين بينده منعقد اولان مصالحهٔ خيريه‌يه مراعات ايتمش اولورسكز كلكيد وشيران قضالرى طرفكزه اتباع ايتميوب ازاضىيى حاليه براقديلر سن دخى ترك ايدوب ارضرومه عودت ايتدك بابيورد دخى بووجهله خراب اولمش انده دخى عسكر براغلمسى مناسب دكلدر ديديكمده برطاقم قيل وقالدن صكره ذكر اولنان قضالره تسلطدن كف يد ايلديلر فقط بابيورده طرفيندن عسكر براغلمسون ديديلر اوچ كون مرورنده بشقه قوناق دوشنوب اولديغم محلدن اول قوناغه چيقدم مدت تخليه‌يه قدر ارضرومده وياخود تفليسده اقامتم خصوصى ايما واشعار اولندى ايسەده

دولت علیه طرفندن وياخود صوب سرعسکریدن تنسیب بیورلمدقجه خلاف رسومدر دیدم خصوص مذکورده هرنقدر فائدهٔ عظیمه مشهود ایسه ده بعض ملاحظه یه مبنی اجتسار اولنمیوب عدم اقامتم معلومی اولدقده سرعسکر پاشایه هدیه ترتیب ایدوب وتفلیسه عودتمزی اشعار ایلیوب کندولری تفلیس طرفنه قالقوب فقیر دخی صوب حضرت سرعسکریه عازم اولدم

ارضرومه وصولمدن برقاچ کون مرورنده مناسبتیله دلائل ملزمه بیان ایدرك بلدهٔ مذکورك تخلیصنه شروع وسرعت اولنمسی اشعار اولندقده وقتك مساعده سی اولسه ایدی دولت علیه یه بوخدمتی اجرا جایکیر ضمیرم ایدی اما شتانك حلولی حسبیله نقل ذخائر ومهمات مشکل اولدیغندن عدم تخلیه یه مجبور اولندی لکن سزك التماسکزه مسامحه فهم اولنمسون شمدیلك پوسفو واولتووکوله ونریمان وتورتوم واسپیر وبایبورد قضالری وموش ایالتی مبادلهٔ تصدیقنامه خبری ورودنده ترك اولنمسی وارضرومك دخی سرعت تخلیه سنی مبین ایکی قطعه سند تحریر اولنوب برقطعه سی طرفمزدن تمهیر اولنوب قطعهٔ دیکر صوب سرعسکریدن تمهیر اولنسون سزك دخی تفلیسه عزیمتکزی سرعسکر پاشا حضرتلرینه تحریر ایلدم سن دخی عجالةً عزیمت ایله حاصلی کلام اوتوز کونه قدر وصولنی ایسترم بعده هربرخصوصه لایقیله حتی کرك طوپ وکرك مهمات ترکنده دخی مساعده ایدرم دیدی الحاصل صوب سرعسکریه وصولمزده سندمذکوری تمهیر ایتمدیلر سندمذکورده فائده نمایان اولدیغنی ومهرلنمدیکی حالده بعض محذورات وقوعی ملاحظه دن بعید اولمدیغنی بیان ایتدم ایسه ده اصغا بیورلمدی بعده فقیر وياخود اخر کسنه ارضرومه کیتمدیکندن برماه مرورندن صکره طوپلری ومهمات سائره یی کلیاً تفلیسه کوندرمکه شروع ایلیوب میری انبارلرینی دخی هدم ایلدیکی

فنه شال

ارضرومده برضیافت ترتیب ایدوب فقیری وجنرالاری دعوت

ایلیوب اثنای طعامده ترجمانه خطاب ایدوب دیدیکه ارضرومده بنا ایتدیکم قلعه‌یی فاتح افندی سیر ایتمش می جوابنده ترجمان ایتمدی دیدی بعد الطعام فلان جنرال وسن دخی افندی یی کتوروب قلعه‌یی سیر ایتدیره سکز دیدکلرینی ترجمان مسفور افاده ایتدکده صوب عاجزانه مدن بوو جهله جواب ویرلدیکه بن خدمهٔ دولت علیه‌دن اولدیغم حسبیله سیر وتماشا ایلدیکم قلعه‌نك دولت علیه طرفنه ویرلمسی ایجاب ایدر بوصورتله راضی اولنورایسه تماشا ایدرم والاقتضا ایتمز بومألی ترجمان بیان ایلدکده افندی بردفعه سیر ایلسونلر بعده جوابنی ویررم دیدی طعامدن صکره ترجمان وجنرال برابر اولدیغی حالده واریلوب تماماً برج باروسی هندسهٔ نظاره‌یه آلندی فی‌الواقع قلعهٔ مزبوره متین و مستحکم بر قلعه اولمش زیرا ارضرومك قلعهٔ قدیمه‌سنك اطراف وحوالیسی خانه ودکاکینلدن عبارت اولدیغندن بشقه جانب شرقیده طوپ طاغی وغربی‌یه مائل کرمیدلی طاغی دیدکلری طاغلر شهر مذکورك قربنده واقع اولمغله احاطه‌سی امر مشکل اولمغین شهر مذکوری دشمندن محافظه ایلمك آلتمش بیك عسکره محتاج ایدی الیوم روسیه‌نك بنا ایلدکلری قلعه‌یی ایچ قلعه دیوارندن بدأ ایدوب بویا خانه محله‌سندن آلوب بیقدیغی یتمش درت خانه‌نك محاذندن وبقرجی جامع شریفنك قارشوسندن دیوار وبدن چکوب اسکی قلعه دیوارینه بیتیشدیروب قلعهٔ قدیمه‌یی ترك ایدوب قپولرینی وبعض محللرینی بیقوب فقط کرجی قپوسی ابقا اولنوب بر قپو دخی کندولری جانب غربی‌یه کشاد ایلمشلر والحاصل بو قلعه اوچ بیك آدمله محافظه اولنور ذکر اولنان طاغلردن وسائر محللردن درونده طوپ و خمبره اصابت ایتمز قلعهٔ مذکوری ترك ایتدکلری حالده ارضروم قلعه‌سنك تجدید وتعمیری وافر آقچه‌یه توقف ایده‌جکی مطالعه‌سیله ذکر اولنان قلعه‌نك ترکنه ابرام وقبولی دخی ایما اولنمش ایدی

بعده ارضرومده اوطوران جنرال بنقراتف ترتیب ضیافت ایدوب

طرف اسلامیه‌دن مفتی افندی وکندولرینك دخی ایکی پطریقلری دعوته حاضر اولوب بعدالطعام برتپسی اوزرنده ایکی بارداق شربت کتوریلوب جنرال مسفور کندی الیله بر بارداغنی فقیره ویروب دیکر بارداغی کندولری آلوب مصالحه شربتی نوش اولنوب بعده طرفیندن دعا اولنوب شوکتمآب افندمز حضرتلرینه دخی ابراز دعا وثنا ایلدیلر

کرك بایبورده وکرك ارضرومده دفعاتله ذکراتی خصوصه معارضه اولنوب غایت اقدامارینه بناءً وقت آخره تعلیق ایتمشدم ازجمله دولتلو حسن پاشا حضرتلری ومیرمیراندن موش متصرفی امین پاشا وخاتون زاده مصطفی پاشا وچلدیر متصرفی احمد پاشا حضراتنك حدود شرقیه‌ده بولنمارى موجب اختلال اولور حالاتدندر زیرا دولتین بینده منعقد اولان عهود وشروطه رعایتلری اولمدیغندن بهرحال فساده بادی اوله جقلری درکاردر بو افاده‌مزی وقتیله دولت علیه‌یه عرض واشعار ایلمکز لازمه‌دندر دیدکده جواب اوله‌رق دولتین بینده منعقد اولان عهود و شرائطك اقواسی احدها آخرك امور داخلیه‌سنه مداخله وتعرض ایتمامکدر بوخصوصك طرفکزدن تکلیف و استدعاسی کلیاً منافی امر مصالحه‌در باخصوص بن فلان وزیری و فلان آدمی ایسته‌مهم دیمك یعنی سنك صادقکدر وبزه مخالفت ایتمشدر صورتلری فهم اولنور بو ایسه بروجهله جائز ومناسب دکلدر دیدیکمده بعض محذوریله صوب عاجزانه‌می الزامه چالشدیغندن ناشی تکرار بو وجهله جواب ویردمکه بعدازین خصوص مذکورده جنابکزی رسوم دول اوزره الزام ایده‌مز ایسه‌م صکره دربار شوکتقراره عرض واشعار اولنور بو وجهله ترك ادعای معارضه قلنمش ایدی بعده تفلیسده دولتلوحقی پاشا حضرتلرینه افاده ایتمش که فاتح افندی‌یه سویله خصوص مذکورده بنی‌الزامدن صرف نظر ایلیوب همان وقتیله دولت علیه‌یه افاده ایلسونلر

طاغستانه‌دائر اولان مواد

ارضروومه وصولمدن برماه مرورنده طاغستان طرفنی امر غزایه تشویق وهربرامور وخصوصده طرف دولت علیه‌دن قرین مساعده وتسریع بیوریله‌جغی باتحریرات صوب بندکانه‌مدن افاده واشعار اولنوب تبریزطرفندن ارسال اولندقده تبریزده مسافرةً مقیم طاغستانی الحاج سلیمان افندی معرفتیله شهزاده عباس میرزا [۱] دخی ممنون اولهرق اکرام ایدوب محل مرقومه راهی ایلیوب بعده حاجیٔ مومی الیه ارضروومه جلب وطاغستان طرفنه باتحریرات سفارتله اعاده اولنوب مقدم ومؤخر ارسال اولنن مکتوبلر شیروان خانی مصطفی خان یدیله اولکهٔ مرقومه واصل اولدقده الویهٔ طاغستاندن استیلا اولنان طپه‌سران [۲] وغوشه [۳] وقیتاق [٤] وچار [٥] وبلهکان ایالتلری روسیه‌لونك محصللرینه جواب ویروب اخراج ایتمشلر ایدی ومکتوب بندکانه‌مده بووجهله بیان اولنمشدیکه کلیاً طاغستانده موجود اولان عسکر اسلام حاضر ومهیا اولوب مؤخراً وارد اولان تحریرات عاجزانه‌مك مألی اوزره حرکاته ابتدار اولنه بعده شعبان المعظمك اواسطنده [٦] برقطعه امرعالی وبرقطعه مکتوب سامیٔ سرعسکری وبرقطعه مکتوب دخی صوب عاجزانه‌مدن تحریر اولنوب کیفیت حرکات ومحاربه‌لری تماماً اشعار اولنمش ایدی مکتوب بندکانه‌می

---

[۱] ایرانده حکومت ایدن قاچار خاندانك ایکنجیسی اولان فتحعلی شاهك بیوك اوغلی عباس میرزادر . پدرینك ولی عهدی اولوب نائب السلطنه لقبنی حائز وآذربایجان قطعه‌سنده والی ایدی . پدرندن اول ۱۲٤۹ سنه‌سنده قرق یدی یاشنده اولدیغی خراسانده وفات ایلدی . سکزیوز طقسان بشنجی صحیفه‌ده اسمی بیان ایدلیه‌رك یالکز شهزاده دیه مذکور اولان دخی . ذاتدر .

[۲،۳] داغستانده برر خطه‌در

[٤] داغستانده بر خطه‌در، اهالیسی دخی بوصورتله یاخود قره‌قیتاق نامیله معروفدر ؛ ۱۷۹۹ سنهٔ میلادیه‌سندن بری روسلره تابعدرلر .

[٥] داغستانده اولان اقوامدن برینك وساکن اولدقلری محللرك اسمیدر .

[٦] ۱۲٤٤ سنه‌سی

تبریزده عباس میرزا توقیف ایتدیکی اولکه مرقومك تردد ینه بادی اولوب تکرار تبریزدن آلنوب محلنه وصوله قدر زمان کچوب طاغستان عسکرینك وقتیله کرجستان طرفنه واصل اولمامسنه باعث اولمشدر ذکر اولنان ممالك الیوم بوحال اوزره در

اجمال احوال ایران

شهزاده عباس میرزانك اطوار وحرکاتنده حیله وخلافه دائر طبیعت قدیمه لرندن غیری وسوسه اولنور مواد وقوعه کلدیکندن بشقه مثلی نامسبوق اولان خصوصاتکه روسیه سفیرینی تلفدن عبارتدر [۱] بووجهله امنیت درکار ایکن مؤخراً طاغستانه محاربه یه شروع اولنسون دیو صوب بندکانه مدن ارسال اولنان مکتوبك تبریزده توقیفی وخسرومیرزانك [۲] روسیه طرفنه کوندرلمسی اشکار اولدقده کیفیت حاللری نمایان اولغله خصوص مذکوره دائر وسائر صوب عاجزانه مدن بعض جواب مسکت ایما واشعار اولنمش ایسه ده هربرلرینه بر اعذار واهیه بیان ایلیوب ازجمله دولت علیه طرفندن وقتیله سندك کلوب واصل اولمدیغنی وشاهدن وسائر شهزاده لردن عدم امنیتی سند ایتمشدر والحاصل شهزادهٔ مومی الیهك روسیه لو ایله اتفاق تامه پیدا ایلدکلری هروجهله نمایان اولمشدر

وان متصرفی تیمور پاشا اوردو شکست اولمدن مقدم بایزیدی محاصره وقبضهٔ تصرفه آلمش ایکن اوردونك بوزولدیغی خبری مسموعلری اولدقده

---

[۱] روسیه دولتی ایران حکومتیله عقد ایلدیکی ترکمان چای معاهده سنی متعاقب طهرانه جنرال کربایدوف نامنده برسفیر اعزام ایتمش ایدی . بوسفیر بعض معاملاتیله اهالیٔ شهری تهییج ایتدیکندن کندیسی ومعیتنده بولنانلرك برندن ماعداسی غلوعامه الله مقتول اولمشدر .

[۲] عباس میرزانك اوغللرندندر . سفیرینك قتلندن طولایی روسیه نك ایران حکومتنه وقوعبولان تکالیف ثلثه سندن بریده لاجل الترضیه ایمپراطور نزدینه شهزادکاندن بریسنك اعزامی ایدی . خسرومیرزا هدایای کرانبهایی حاملاً بوخصوصه مأمور وپترسبورغده فوق العاده نائل اختزام اولمشدر .

كيرويه عودت ايتمش[١] ايسه‌ده فى‌الواقع پاشاى مومى‌اليهك ثبات ومتانتى وامور دين ودولته بودفعه وقوع بولان خدمتى جمله‌يه معلوم اولمشدر لكن سابق وان متصرفى اسحق پاشا دولتلو حسن پاشا حضرتلرينك ياننده وعهدهٔ التزامنده‌اولديغى مومى‌اليهك وحشتله بادى‌اولمش اولديغندن دولتلو سرعسكر پاشاحضرتلرى دخى اسحق پاشانك برطرفه مأموريت واقامتنى درسعادته عرض واشعار ايده‌جك ايدى

قارص وجوهندن آبو اغا بنده‌لرى قارصه دولت عليه طرفندن برمنصف آدم مسلم نصب وتعيين بيوريلور ايسه ايالت مرقومى بر بحق سنه ظرفنده اولكى اصوله كتورمكه ونظام عسكرى ترتيب ايليوب برمكمل طابور كشاد ايده‌رك واردات ايالت ايله مصارفنى كورمكه تعهد ايتمش اولديغى »

محمد عارف

[١] باسكيه‌ويچ قارص ايله آردهان آره‌سنده اخذ موقع ايتديكى وقت بايزيدعسا كر محافظه‌سندن قسم كليسنى نزدينه جلب ايده‌رك اوراده ضعيف برقوت برقمش ، اسعد پاشا زاده ديه معروف اولان تيمور پاشانك اون بيك كشيلك بر اوردو ايله موقع مـ كورى محاصره ايدوب لكن ارضرومك روسلر النه دوشمك اوزره بولنديغنى استخبارايتدكده متصرفلغنك مركزى اولان‌وانى محافظه ومدافعه ايچون سريعاً فك‌محاصره‌يه مجبور قالمش اولديغى آثار اجنبيه‌ده محرردر .

پایه‌ده چقرلر ولا دفتر امینی [١] و شهرامینی دفتردار اولمق قانونمدر وبیوك اوچیوز اقچه قاضی دفترداراولمق قانونمدر واوچیوز اقچه قاضی بشیوز اقچه مرتبه‌سنده‌در وحالا اوچیوز اقچه قاضی بر کمسنه واردر اوچیوزه واردقدن صکره مال دفترداری اولمق قانونمدر ورئیس الکتاب رعایت اولنورسه دفتردار اولمق قانونمدر [١]

[١] شمدیکی دفترخاقانی ناظریدر . ممالك عثمانیه‌ده بولنان تیمارلر وزعامتلر وخاصلر واراضی‌یه متعلق بالجمله معاملات قدیماً دفتر خاقانی اداره‌سنه عائد اولدیغی جهتله تیمار وزعامت توجیهاتی وبوبابده وقوعبولان منازعاتك محل فصلی دائرهٔ مذکوره ایدی . حین تحریرده خاص وتیمار وزعامت قید اولنان قریه‌لر اجمال ، هرقریه‌نك مقداراهالی واعشار وسائره کبی رسوماتی مفصل ووقوعبولان توجیهات براتلری روزنامچه ناملرنده اولان دفترلره قید اولنور ایدی . دفتر امینی اولجه نشانجیلغك معیتنده ایکن صوکره آکا تقدم ایلمشدر . مناوبه مناصبندن ایدی .

[٢] دولت علیه‌نك مالیه‌سی قدیماً دفتردار نامنده‌کی مأمورلره محول اولوب بونلردن مرکزده‌اولانلره قپو دفتردارلری وطشره‌ده بولنانلره کنار دفتردارلری دینلور ، دفتر امیننه مربوط تیمار دفتردارلری ایله التباس وقوعبولمامق ایچون جمله‌سنه خزینه یاخود مال دفتردارلری تسمیه ایدیلور ایدی . تأسس دولتدن پك آزمدت صوکره امورمالیه دفتردارنامنده برمأموره تودیع، سلطان محمدخان ثانی زماننده بومأموریت روم ایلی وآناطولی ناملریله ایکی‌یه تقسیم اولندی . بعده بونلرك اداره‌لرنده‌کی روم یلی وآناطولی قلملرندن براز معامله تفریق اولنوب استانبول مقاطعاتیله برلشدیریله‌رك شق ثانی نامیله بردفتردارلق دها احداث ایدلدی، بوصورتله دیوان همایونده اولان دفتردار اوچ عدده ابلاغ اولندی. مؤخراً روم ایلی وآناطولی دفتردارلری لقبلری ترك اولنوب اولکی‌یه باش دفتردار و شق اول دفترداری نامی ویرلدیکی کبی آناطولی دفتردارینه شق ثانی ودیکرینه شق ثالث دفترداری تسمیه اولندی. بعد بعدٍ دفتردار رابع اسمیله برمأموریت دها احداث اولندی ایسه‌ده متعاقباً الغا ایدلدی . باش دفتردار مالیه‌یه متعلق دعوالری فصل ایدر، اقتضاسنده ظهرینی امضا ایتمك اوزره طغرالو امرلر ویرر؛ امور معظمه‌یی عرض ایدر ووزرا ایله حضور پادشاهی‌یه کیرر ایدی . دیکر ایکیسنك وظائفی پك خفیف ونوادر حکمنده قالدیغندن بونلر قید حیات وجهله عظمای رجال دولته توجیه اولنمغه باشلادی. تنظیمات خیریه‌دن صوکره شق اول دفترداری نامی مالیه ناظرینه تبدیل ودیکر دفتردارلقلر الغا اولندی . ∽ مصر حکومتی النده اولان محللر ضمیمهٔ ممالك ایدلدکده حلبده اقامت وحلب وشام وآناطولینك منتهای شرقیسی امور مالیه‌سنه

ومراتبده دفتر امینی انوك التنه شهر امینی انوك التنه رئیس الکتاب اوتوررلر

وشهر امینی یوز یکرمی اچه علوفه‌یه متصرف اولور[۱]

کتاب مراتبنده رئیس‌الکتاب [۲] انوك التنه یکیچری کاتبی انوك آلتنه روزنامه‌جی انك آلتنه مقابله‌جی مقاطعه‌جی انك التنه تذکره‌جی انك التنه رئیس کاتبلری اوطورر

یوقاروده مذکور اولان کتاب خواجه مقامنده‌در انلر دیوانه اوزون یکلی اوستکیرلر رئیس کاتبلری نفردر وبوذکر اولنان کتابك عزل ونصبی دفتردارلرمه مفوضدر انلرك خدامیدر .

وعلوه‌لی متفرقه چاشنکیرلردن مقدمدر چاشنکیرلر[۳]دن صکره

نظارت ایتمك اوزره عرب وعجم دفتردارلغی نامیله بردفتردارلق احداث اولندی. بعده بودفتردارلق حلب ، دیاربکر ، شام ، طرابلس‌شام ، ارضروم نامیله بش دفتردارلغه آیرلدی . استانبولده اولان آناطولی قلمندن دخی اولا سیواس بعده قره‌مان آیریلهرق وآناطولی ایالتی امور مالیه‌سی دخی مرکزدن تفریق ایدیلهرك اوچ دفتردارلق اتخاذ اولندی . مؤخراً اکثر ایالاتده برر دفتردارلق احداث ایدلدی . ایشته بونلره کتار دفتردارلری تسمیه اولنوردی .

[۱] شیمدیکی کبی اموربلدیه ایله مشتغل اداره‌نك رأس کارنده بولنان ذات اولمیوب صرف سرای همایونه مخصوص برمأموریت ایدی . سرایده وقوعبولان انشا آتك ملزمه وسائره‌سنی باتدارك اثمانی و چالیشانلرك استحقاقنی تسویه ایله حسابلرینی طوتار وسرای همایون اندرون وبیرونی مستخدمینك بعضیلرینك علوفه‌لرینی توزیع ایلر ایدی .

[۲] شیمدیکی خارجیه ناظربدر . بومأموریت اوائلده دیوان همایون یاخود رئیس کاتبلری دنیلان کتابك آمری ونشانجینك معیتی ایدی . بعده درسعادتده سفرای اجنبیه تکثیر ایتدیکندن آنلرله مکالمه خصوصی دخی مأموریتنه منضم اولدی، بوصورتله رتبه‌سی ترفع ونشانجیلره تقدم ایلدی . تنظیمات خیریه‌دن صوکره‌ده نامی خارجیه ناظرینه تبدیل اولندی .

[۳] چاشنکیرلر قانوناً قرق نفر اولوب سرای همایونده‌کی خاص اوطه‌ده اولانلردن جیقاریلورلر ایدی . علوفه‌لری نقصان وزیاده اولمامق اوزره قرق آچه اولوب کوچوك روزنامه‌جیدن آلورلرایدی. مؤخراً یوزاون یدی نفره ابلاغ اولنمشلر ایسه‌ده مقدار علوفه‌لری تزیید وتنقیص ایدلمدی .

تیمار متفرقه‌سیدر انلردن اشغه چاوشلردر [۱]
چاوشلرله کاتبلر قنغی‌سی ایسه انکا اعتبار اولنور
وچاوش وکاتب تیماری سربستدر
وعلوفه متفرقه‌لرینك یولی تیمار دفتردارلغیدر تیمار دفتردارینك یولی دفتر کتخدالغیدر [۲] وروم‌ایلینك دفترکتخداسی رعایت اولندقده مال دفترداری اولمق جائزدر
ورئیس کاتبلرینك یولی خزینه کاتبی‌اولوب مقاطعه‌جی[۳] ومحاسبه‌جی اولمقدر

---

[۱] چاوشان درکاه عالی اوچیوز یکرمی‌درت نفرایدیلر ، سرایك بوستانجی وسائر اوجاقلرندن آلنورلردی . علوفه‌لری آلتمش وقرق واوتوز آقچه اولمق اوزره متفاوت ایدی . چاوشلق بیزانتلر سلجوقیلرده ده وار ایدی . اوائل دولت عثمانیه‌ده سفارت . مخابرات سیاسیه واسطه‌لریله اجرا قلندیغی کبی اداره وتفحص وتحقق احوال مملکته دخی بونلر مأمور ایدیلیر ایدی . مؤخراً بوخدمتلرك بعضیسی قپوجی باشیلره انتقال وسفارت کبی خصوصات دخی دیکر مأمورلره تودیع اولنمغه باشلادی . چاوشلرك وظیفه‌لری دیوان همایونده خدمت ایتمك ، پادشاه شهری طولاشمغه چیقدقده طاشیدقلری طپوزلرینی اوموزلرینه قویوب آلای اوکنجه یورمك وسفر پادشاهی وقوعبولدقده باشلرینه تللرطاقوب اوتاغ همایون اوکنده نوبت چالنیر ایکن ال قاوشدیروب طورمق کبی خصوصاتدن عبارت قالدی .

[۲] اراضیسی تیمار وزعامت وخاص صورتلریله تفویض اولنان ایالاتده تیمار معاملاتنه مأموراولانلره تیمار دفترداری ، بونك اوزرینه وزعامت ایشلرینه مأمور بولنانلره دفتر کتخداسی دنیلور ایدی ، بونلر دفتر امانتنه مربوط ایدیلر ، خاص صورتیله عائدات تخصیص ایدلیه‌رك زعامت توجیه اولنوردی.

[۳] ممالك دولت‌علیه‌ده بعض محللرك رسوم وحاصلاتی اصحاب تیمار وزعامته تفویض‌وخاص‌اولەرق‌تفریق‌ایدلیوب خزینه‌دن نهایت ایکی‌سنه اولمق‌اوزره والیلره ومیرلوالره وملتزملره التزام اولنورایدی . مقاطعه‌جی مقاطعاتی‌حاوی دفترك حاملی وبو ایش ایله مشغول کاتبلرك آمری ایدی . ملتزملردن آقچه تحصیل ایدنه‌ده مباشر دیرلر ایدی . بعده زیاده حاصلات کتیرن تیمار و زعامتلر محلول اولدقجه توجیه اولنموب جانب میریدن ضبط ایله التزام اولنمه باشلانمش وبونلره‌ده مقاطعات میریه تسمیه ایدلمش ایدی . بیوك شهرلرده دخی قنطاریه وکیالیه

وصحن ملالری مقام مولویتده‌در آنلر جمله سنجاق بکلرینه تصدر ایدرلر

داخل مدرسی وخارج مدرسی دخی مقام مولویتده‌در وخارج وصحن وداخل اللیشر اچه ایله اولور حالیا بنا ایلدوکم مدارس عالیه‌یه صحن دیو اسم قونلمشدر صحندن بشیوز اچه ایله قاضیلغه وصول بولور وایاصوفیه مدرسه‌سندن داخی کذلك بویله وصول بولنور

وابتدا یکی ملازم یکرمی‌اچه مدرسه‌یه اندن یکرمی بش اندن اوتوز اندن اوتوزبش اندن قرق اندن قرق بش اندن اللی اچه‌یه واصل اولور اللی‌اچه مدرس جمله اغالرك اوستنه اوتورر صحنه واردقدن صکره بشیوز اچه قاضی اولور اندن قاضی عسکر اولور

دارالسلطنتم قاضیسی بکلر بکیلر ایله برابردر

وایچ‌ایلده [۱] یکرمی‌اچه مدرس‌قاضی‌اولسه قرق‌بش اچه‌ایله‌اولور

واوچیوز اچه قاضی مقام مولویتده‌در سائر یوز اللی اچه قاضیلر دفتر کتخدالرینك وآلای بکلرینك اوستنه اوتوررلر اما ایکیوز بیك اچه سنجاق دخی اولورسه آلتنه اوتوررلر منصبی اوچیوزه وارمینجه مال دفتردارلکنه مستحق اولمز وداخل منلالرینه دخی دفتردارلق ونشانجیلق ورلمك صحن مدرسلرینه داخی قانونمدر

وزیراعظم‌اوغللری آلتمش‌اچه‌ایله متفرقه اوله‌لروسایروزرا اوغللری اللی‌اچه‌ایله‌متفرقه اوله‌لر ونشانجی اوغللری‌دخی کذلك قرق‌بش‌اچه‌ایله متفرقه اوله‌لر وبکلر بکیلر اوغللری‌دخی قرق بش‌اچه متفرقه اوله‌لر[۲]

وباج بازار وقره کمرکلری ومسکرات رسومی مثللو برطاقم رسومات احداث اولنه‌رق مقاطعات میریه‌جمله‌سنه ادخال ایدلدی، بووجهله مقاطعات تکثیر ایتدی.

[۱] استانبول ، ادرنه ، بروسه مدارسنه وبونلرك حوالیسنده‌کی قصبه‌لرده واقع مدرسه‌لرك کزیده‌لرینه مخصوص برتعبیر ایدی .

[۲] بونلره « واجب‌الرعایه » دیرلر ایدی . اسرا ودوشیرمه اوغلانلرندن وزرا و امرا یتیشدیرلمکه باشلانلدقده زادکان قدیمهٔ دولت کبی اصالته مالك

وسنجاق بکی اوغللری اوتوز بیك اقچه زعامت اله
وچاوش اوغللرینه اون بیك اقچه تیمار ویرەلر
وابنای موالیٔ عظامدن مفتی افندی وخواجه افندی نوك اوغللری آلتمیشر آقچه شهر امینندن علوفه‌یه متصرف اولەلر وقاضی عسکر اوغللری قرق بش اقچه علوفه‌یه متصرف اولەلر وتخت قاضی اوغللری اوتوز اقچه علوفه‌یه متصرف اولەلر و شاه زاده خواجه‌سی اوغلی داخی اوتوز اقچه علوفه‌یه متصرف اولەلر وصحن منلاسی اوغللری یکرمی اقچه‌یه متصرف اوله
ویکی ملازم زعامت استسه یکرمی بیك اقچه تیماره امر ویرلر
وزیراعظم التی‌دن برا کسوك تیماری بلاعرض ورمسی قانونم اولمشدر

بولنمدقلرندن و پدرلری کبی مساعیٔ ذاتیه‌لری سایه‌سنده یوکسك مقاملری احراز ایتمه‌لرینه قوانین موضوعه مساعد اولمدیغندن طولانی بونلرك اولادلری ایچون متفرقه‌لق صنفی احداث ایدیلەرك قیدوادخال اولنمغه، بعده سرای همایونك خاص اوطه‌سندن واسکیلرندن دخی بوصنفه چیقارلمغه باشلاندی . مؤخراً پادشاهلرك همشیره وکریمه زاده‌لری بیله متفرقه اولدی ایسه‌ده بو خصوص مدت مدیده دوام ایتمدی . ارباب علوم وفنوندن ودیوان همایون کاتبلرندن بعضیلرینه دخی متفرقه‌لق ویریلوردی . زعماواربابتیمارك اکثری متفرقه اولدی ایسه‌ده مدت قلیله‌ده قصروحصر ایدلدی . ایام اخیره‌ده بومنبعلر تماماً ترك اولنه‌رق سرای همایونده بولنان بوستانجیلرك اکثریسی متفرقه اولدی . بونلرك برقسمی علوفه‌لی ، دیکر قسمی دیرلك تصرف ایتدکلرندن علوفه‌لی متفرقه، تیماروزعامت متفرقه‌لری دینلورلرایدی. علوفه‌لی متفرقه‌لرك یومیه‌سی یوز، سکسان، آلتمش آقچه اولق اوزره یوکسك ومتفاوت بولنوب کوچك روزنامه‌جیدن آلورلر ایدی. متقاعد اولدقلرنده اون بیکدن یکرمی بش بیك آقچه‌یه قدر ویریلور ایدی . متفرقه‌لرك بر قسمی کدکلو اولوب محلول وقوعبولدقچه یرینه باشقه‌سی کچیریلور وعددلری هیچ بروقت تزاید وتناقص ایتمز ایدی . بونلر درت یوز اوتوز اوچ نفرایکن صوکره بش التی یوزه بالغ اولمش بعده دهازیاده تزاید ایتمشدر. متفرقه باشی نامنده بر آمر اداره‌سنده ایدیلر. متفرقه‌لر خدمات دولتده بولنمازلر ، بالکز پادشاهك معیتنده استخدام اولنورلرایدی . پادشاه سفره کیتدکده برابر کیدرلر، شهری طولاشمغه چیقدقده اوکنجه یوررلر ایدی . سرایدن چیقانلر هپسنه تصدر ایتدیکی دیرلك تصرف ایلیه دخی مقداری وحمله بربرینه تقدم ایدرلر ایدی . حضورینه چیقدقلرنده صدراعظمك آیاغه قالقوب متفرقه‌لره تعظیم ایتمسی قانون ایدی .

وقاضی عسکرلرم سلاطینه متعلق اولمین جهاتك ایکی اچه‌لرین بلاعرض ویرمکی مأمور اولسون

ودفتردارلرم خزینهٔ عامره‌مدن ایکی اچه بلاعرض ویرمکه مأمور اولسون

واطرافده بکلر بکیلر تیمار وزعامتی توجیه ایدوب عرض اتسونلر عرضلری مقبول اولسون

ویلده برکره رکاب همایونمه دفتردارلرم ایراد ومصرفم اوقیالر خلعت فاخره کیسونلر

واللی اچه مدرس رئیس الکتابه ودفترامینه تصدر ایده

ودفتر امینی شهر امینی بلوك اغالرینه تصدر ایده اما دفتر امینی پایه‌ده دفترداره قریبدر شهر امینه ورئیس الکتابه تصدر ایده

ودفتردارلرم خدمت ایدن کمسنه‌لره یوللرینه کوره چاوشلق وسپاهلق وکاتبلك هرکشنك استحقاقنه کوره عرض اتمکه مأمور اولسون وسنجاق وزعامت‌لك داخی لازم کلورسه عرض اتسونلر

ویکیچری طایفه‌سنه هرییل بشر زراع چوقه واستر ویرسونلر[۱]

[۱] سلطان مراد خان ثانی یکیچریلرك بهرینه یدیشر اندازه چوقه ، بری بوکا آستاراولق ودیکرینی باشلرینه صارمق ایچون دخی یدیشردن اوزدردراندازه بز واون برر آچه یاقه آچه‌سی تخصیص ایلمش وخافی سلطان محمد خان ثانی بنی عجمی اوغلانلرینه تعمیم ایلمش ایدی . سلطان سلیمان خان قانونی دخی یتیم قالوب فدوله خواران قول اوغلانی دنیلنلره آلتیشر اندازه چوقه تعیین ایلدی . سلطان مراد بوچوقه‌یی سلانیك شهرنده نسج شرطیله ومقاطعاتی اولق اوزره تخصیص ایتمش وبوکا مخصوص اولق اوزره اوراده برانبار دخی انشا ایتدیرمش وریایا باشی مأمور ایلمش ایدی . مؤخراً نفرات تکثیر ایتمکله مقاطعات مذکوره کفایت ایتمدیکندن بقیه‌سی ده محال سائره‌ده اثمانی ویریلدیرك ایشلدیلوب اعطا اولنوردی . مؤخراً عیناً اعطا خصوصی ترك ایدیلدیرك بدلی ویرلدی . یکیچری مواجب دفترلرنده کی « ذمستانی » بودر . مع مافیه مأمورلری اولان چوقه امینلری وکاتبلری ایله چورباجی دنیلن ضابطانك بوبابده پك چوق سوء استعمالاتی وقوع بولور ایدی . چوقه‌لك یدی اندازه اولانلرینه یغمورلق وآلتی اندازه بولنانلرینه دونلق یاخود میراخوری تعبیر ایدرلر ایدی .

بوقدر احوال سلطنته نظام ویرلدی شمدنصکره کلن اولادکرامدن دخی اصلاحنه سعی اتسونلر

امور سلطنته متعلق ترتیب ایین بیانندهدر .

اولا برعرض اوداسی یاپلسون جناب شریفم پس پردهده اوتورب هفتهدهدورت کون وزرام وقاضی عسکرلرم ودفتردارلرم رکاب همایونمه عرضه کیرسونلر

دیوانه هرکون وزرام و قاضی عسکرلرم و دفتردارلرم کلدکده چاوش باشی وقپوجیلر کتخداسی اوکلرینه دوشوب استقبال اتسونلر

وبعض مصالح ایچون بندن طشره خبری قپواغاسی قپوجیلرکتخدا-سنه سویلسون و اول دخی وزرامه و قاضی عسکرلرمه و دفتردارلرمه سویلهسونلر

وبر خاص اوطه دخی یاپلمشدر اوتوز ایکی عدد خاص اوده اوغلانی ایله ایچنده بری سلحدار [۱] و بری رکاب دار [۲]

[۱] ارکان خواص جوانی دنیلن آغالرك برنجیسی خاص اوده باشی اولدیغی کبی ایکنجیسی دخی سلحدار ایدی . پادشاهك قلیجینك محافظی اولوب عزیمت همایون وقوعنده باشنده زلفلی اسکوف اولدیغی، سیف دخی الده بولندیغی حالده جانب یمینده کیدر ایدی . یکرمی آقچه علوفهسی ودرت عدد جامهٔ خاصه سالیانهسی ورایدی. بعده دارالسعاده طاقمندن ماعدا اندرون همایونده بولنانلرك ضابطی اولق اوزره درجهٔ نهایهده تمیز ایتدیلر . هرکون مابینده نزد همایونده بولنور وتلخیصات تعاطیسی وسائرخدمات سنیه بی ایفا ایدراندرون همایون رجالی محتاج عرض خصوصاتی واسطهسیله ایلرلر ایدی . اکثریسی صدارت ، قبه وزراتی ، دریا قپودانلغی ومصر کبی ایالات مهمه والیلکلری ایله چیقمشلردر. ۱۲۴۷ سنهسنده سلحدار کریدلی علی آغانك وفاتندن صوکره سلحدارلق الغا اولندی .

[۲] پادشاه تنهاجه باغچه وسائرهسیرنه عزیمت ایچون سوار اولدقده اوزنکی آغاری موجود اولهمیه جقلرندن رکابدار یانده بولنور ورکاب همایونی طوتمق خدمتنی ایفا ایدر ایدی . یونك دخی علوفهسی یکرمی آقچه وسالیانهسی درت عدد جامهٔ خاصه ایدی. اولجه رکابدار سلحدارك مأدونی وچوقه دارك مافوقی اولدیغی

وبری چوقه‌دار [١] وبری دولبند اوغلانی [٢] اوله .

اوده اوغلانینك ضبطی اوده باشنه مفوضدر سلحدار دخی عجمیلره سله چالمغه مأموردر وانلر چقمق لازم‌کلسه سلحدار ورکابدار اللی‌اقچه متفرقه اوله‌لر رعایت اولنسه بلوك اغاسی وچاشنکیر باشی‌اوله وسایراوده اوغلانی اوتوزبش اقچه ایله سلحدار قپوجی باشی اولمق داخی واقع اولمشدر وخزینه اوغلانی اون سکنز اقچه ایله چیقه [٣]

وطعامی حضور عالیشانه کیلارجی باشی قویه

باغچه‌یه بوستانجی باشی قونلمشدر قایغه کرلدکده بوستانجی کورك چکوب اول دومن دوته [٤]

حالده مؤخراً ایکنجیسی کندیسنه تقدم ایتمشدر. سلحدارلر تمایز ایتدکده بونکله چوقه‌دار مولود وسائره کبی ایام رسمیه‌ده معیت همایونده اثبات وجود ایتمك، سائر وقتلر دائرهٔ مخصوصه‌لرنده اقامت وآرام ایلك اصول اتخاذ ایدلدی . سلحدار آغالرك حضور همایونده بولنه‌مدقلری ایام رسمیه‌ده چوقه‌دار آغا اوده بولنه‌ماز ایسه رکابدار آغا سلحداره وکالت ایلر ایدی .

[١] ایام رسمیه‌ده پادشاهك خاص یغمورلغنی طاشیر وصاغ جانبنده یورور ایدی . علوفه وسالیانه‌سی رکابدار مثللو ایدی .

[٢] بوکا دلبند غلامی وآغاسی دخی دیرلر ایدی . پادشاهك صاریقلرینه وچاشیرلرینه مأمور اولوب بونلرك تدویر وتنظیفنه نظارت ایدر ایدی . بعده شمدی ایوانجی باشی دینلمکده اولان صاریقجی ماشیلق نامیله دیکر برمأموریت احداث وخدمت مذکوره آکا تودیع ایدلدی . دلبند آغاسی خرقهٔ سعادت دائره‌سنك تنظیف وسائره‌سنه مأمور اولدی . مع مافیه رکابدار آغالغنك مأدون وملازمی بولنمق خصوصاتی محافظه ایلدی .

[٣] اسرا ودوشیرمه‌اوغلانلرندن سرای‌همایونلرده وعجمی‌اوغلانلری‌قشله‌لرنده تربیه‌ایدیلنلر اوقات معینه‌لرنده وياخود لزومی کورلدکجه سواری وپیاده اوجاقلرینه قید وچاوشلق وسائره کبی وظیفه‌لره تعیین اولنور وبوکا چیقمه‌یاخود اوجاغه، قپویه چیقمه دینلور ایدی . بعده دوشیرمه اسولی ترك وقانونی بشقه براصوله تحول ایلدیکندن بوتعبیر یالکز سرای همایوندن مأموریت طریقیله‌اخراج اولنانلره تسمیه اولندی .

[٤] سرای همایونه تفریق اولنان اسرا ودوشیرمه اوغلانلرندن برمقداری سرای‌همایون‌باغچه‌لری‌خدمتنه مأموراولدقلرندن بونلره بوستانجی‌دینلدی. بعده‌ادرنه

وبیرامارده میدان دیوانه تخت قوریلوب چقمق امرم اولمشدر
ال اوپولدکده وزرام وقاضی‌عسکرلرم و دفتدارلرم قفادارم اولوب دوره‌لر خواجه ومعتی‌الانام اولنه
وزرامه وقاضی‌عسکرلرمه وباش دفتدارمه ونشانجی‌یه کندم قالقمق قانونمدر
وچاوشلر ال اوپمك قانونمدر و اهل منصبك خرده‌اهل‌منصبلردن الای‌بکی ال‌اوپمك قانونمدر ومتفرقه علوفه‌ایله اولورسه ال‌اوپمك‌قانونمدر وچاشنکیر ال اوپمك قانونمدر
وزعیم وارباب تیمار ال اوپمك لازم دکلدر
زعیم متفرقه‌سی یوزاللی بیك آقچه ایسه ال اوپمك قانونمدر
والتمش آقچه‌دن یوقاری ویتمش آقچه قاضیلر ال اوپمك قانونمدر
ویکرمی اقچه مدرس ال اوپمك قانونمدر
وکتابدن نفر اولان رئیس کاتبلری ودفترخانه کاتبلری کرك کاتب اولدقده وکرك عیده ال‌اوپمك قانونم دکلدر واهل‌منصب اولان محاسبه‌جی[۱]

وکلیبولی‌شهرلرنده بولنان سرای وبوستانلر دخی بونلره تفویض‌ایدلدی . بعد بعدٍ آمرلری‌اولان‌بوستانجی باشی اداره‌سنده اولق اوزره آیروجه برعسکری اوجاغی هیئتنی‌آلدی. بوستانجی باشی سرای همایونلر ایله حدایق پادشاهی و بوغاز ایچی جوارلرینك امور ضابطه‌سنه مأمور اولدی . بوستانجیلردن برقسمی امورانضباطیهٔ مذکوره وسرای همایونك محافظه‌سی‌ایله‌اشتغال ایلردیکرقسمی‌دخی دائرهٔ همایونده قایقجیلق وسرای همایون و جوامع شریفه انشاآتی ایچون ایجاب ایدن ملزمهٔ اخشابیه‌یی ، سرای‌همایون حطبنی اذمیتدن نقل ایدن قدرغه‌لرده کورکجیلك و طائفه‌لك ایدرلر ایدی . اوجاغك بوستانجی باشیدن صوکره اك بیوك ضابطی بوستانجیلر کتخداسی ایدی .ادرنه‌ده‌کی بوستانجیلر دخی ادرنه بوستانجی باشیسی نامنده آیریجه‌برضابط اداره‌سنده‌ایدیلر. یکیچریلرك الغاسنی متعاقب بو اوجاق دخی لغو اولندی .

[۱] ایلك اول محاسبه‌جی بعده دیوان همایونده خراج ، اوقاف وسائره نامله‌ایله محاسبه‌جیلرك تعدد ندن طولایی باش محاسبه‌جی دینلن مأمور روم ایلی محاسبه‌جیسی‌ایدی . دولتك‌بالجمله واردات ومصارفاتی‌حساباتی بومأمورك اداره‌سنده

ویکیچری کاتبی [١] وسپاهیلر کاتبی وروزنامه‌جی [٢] ال اوپمك قانونمدر وباجمله دیوانه واران اوزون یکلی قفتان ایله کلهلر انلر خواجه مقامنده‌در [٣]

جناب شریفم سفر ظفر رهبره متوجه اولسه یاناشمق وزرامك وقاضی عسکرلریمك ودفتردارلریمك قانوندر معزول بکلربکیلر وبکلر داخی دعوت ایدرسم یاناشمق قانونمدر

اولان ، اولامحاسبه مؤخراً باش محاسبه تسمیه‌اولنان قلمده طوتیلور ایدی . باش محاسبه خزینهٔ دولتك کافهٔ قوانین ونظامات وقیوداتنك مرکزی واك اهمیتلی بر موقعی اولدیغندن کیسه‌داری اکثریا دفتردارلغه منشأ ایدی .

[١] بوکا یکیچری افندیسی دخی دینلوب اوجاغك اکابر ضابطانندن ایدی. یکیچریلرك کوتوك واسامه دنیلن دفترینی بالخاصه کندی یازاروبودفتره باشقه‌سی قلم قاریشدیره‌ماز ایدی . درت تقسیط اولدیغی حالده سنه‌ده اوچ دفعه‌ده ویریلن علوفه دفترلرینی تنظیم دخی جملهٔ وظائفندن ایدی . مع مافیه یکیچری‌اوجاغنك بلوك وسکبان وجماعت دنیلن اوچ بیوك قسمنك وهراورطه‌نك آیریجه برر کاتبی دخی وار ایدی .

[٢] هرکون دولتك خزینه‌سنه داخل وخزینه‌سندن صرف صورتیله‌خارج اولان مبالغ شیمدی یومیه تسمیه‌اولنوب اوزمان روزنامه دنیلن‌دفتره قیداولنور وخزینه‌یه وتوعبولان تسلیماتی مبین تذکره بومأمور جانبندن اعطا ایدیلور ایدی. مأموریت مذکوره‌بعده بیوك وکوچك نامیله‌ایکیه تفریق‌ا لدی. برنجیسی‌بالاده بیان اولنان وظائف‌ایله وایکنجیسی‌متفرقه ، چاشنکیر ، چاوش، قپوجی باشیلرك علوفه‌لرینی دیواندن اخذ وتوزیع ایله مشغول اولور ایدی .

[٣] دولتك‌امور قلمیه‌سی‌ضابطلکنه مأمور ذوات‌خواجکان‌دیوان‌همایون‌تسمیه اولنور ایدی . مؤخراً معاملاتده اولان ساده‌لك زائل وقیودات وتدقیقاته‌احتیاج حاصل اولدیغندن برجوق قلملر احداث ایدلش وبوصورتله مناصب خواجکان تزاید ایلمش ایدی . بونلرك منتهای طریقلری مناصب سته تعبیر اولنان نشانجیلق شق اول‌وثانی وثالث دفترارلقلری ، رئیسلك ، دفتر امینلکی ایدی . عید فطرده اجرا قلنان توجیهات عمومیه‌ده خواجکانه برسنه‌لك اولق اوزره مناوبه مناصبی دنیلن مأموریتلر ابقاءً ویامجدداً توجیه اولنور وبومناصبك باش محاسبه ، بیوك روزنامجه ، آناطولی محاسبه‌سی کبی بیوکلری صدر اعظم کتخداسی ودفتردار ورئیس الکتاب معزوللری کبی رجاله وکوچکلری خواجکانه تفویض ایدیلور بونلردن محروم قالانلره عطایای سنیه احسان اولنور ایدی .

و کنـدودوم وقاترمدن اللیشر قطار قاتر وزرامه بشر قطـار قاتر دفتردارلرمه ورلسون خزینه‌لرین کوتورمك ایچون

وجناب شریفم ایله کمسنه طعام یمك قانونم دکلدر مکر اهل عیالدن اوله اجداد عظامم وزراسیله یرلریمش بن رفع ایتمشمدر

وسفر ظفر رهبرم واقع اولدقده رکاب همایونمده صولاق [۱] باشی وپیك[۲] باشی یوریسون

وبرکوچك صندق ایله جیب خرجلغی ایچون فلوری کتوره‌لر

وهر کمسنه‌یه اولادمدن سلطنت میسر اوله قرنداشـلرین نظام عالم ایچون قتل ایتمك مناسبدرا کثر علما دخی تجویز ایتمشدر انکله عامل اوله‌لر

واودهم خاص اوغلانلرنه یبلده درت دفعه خلعت قفتان ویرلسـون اوزرینه چاتمه‌دن تاقیه وپابوج ویرلسون

ومهر شریفم وزیراعظمده دورسون خزینهم و دفترخانهم مهرلنمك لازم کلسه وآچلمق لازم کلسه دفتردارلرم امریله حضورلرنده آچیلوب قاپانسون

---

[۱] هرنده یوزر نفر اولق اوزره درت اورطه‌یه منقسم اولان صولاقان خاصه صولاق باشی نامنده برقوماندان اداره‌سنده ایدیلر . بونلر هیچ بروقت تزاید وتناقص ایتمیوب دائما درتیوز نفر بولنورایدیلر . محلول وقوعبولدقجه یرینه یکیچریلرك بونامده اولان و آلتمشنجیدن آلتمش اوچنجی نومرویه قدر اولان جماعتلری اورطه‌لرندن بری اخذ اولنور ایدی . صـولاقلرکرك سـفر وکرك درسعادتده کی رکاب همایون رسملرنده پادشاهك اطرافنده ماشیاً یوررلر وهرکوپری کچیلور ایکن صولاق باشی اسب پادشاهینك لجامنی طوتار ایدی . آلای کونلری باشلرینه طوغلی کلاه وآرقه‌لرینه بیاض بنش واوزرینه بیاض ودرت قوللی خفتان کیرلر وبوقوللرك ایکیسنی کیوب دیکر ایکیسنی قوشاقلرینه صارارلردی. اللرنده یای وآرقه‌لرنده تیرکش بولنوردی .

[۲] قیافتجه صولاقلرك باشقه برنوعی ودهـا مزینی اولان پیکان خاصـه آنلرك بولندقلری سفر وایام رسمیه‌ده بولنورلرواوکلرنده یوررلر ایدی. معمافیه صولاقلر بروظیفه ایله مکلف اولدیغی حالده پیکلر همان برزینتدن عبارت اولوب بشقه برخدمتلری یوق ایدی .

وخزینه‌مه داخل وخارج اولان اچه دفتردارلرم امریله داخل خارج اولسون

احوال جرایم واهل منصبه تعیین اولنان محصولاتی بیان ایدر

اولا جریمه قانونده کرك میری صوباشیلرینه وکرك اهل تیمار صوباشیلرینه اوچ بیك اچه اوله وکوز چقمغه بیك بشیوز اچه اوله وقول قیرلمغه بیك اچه اوله وباش یاروغنه اللی اچه اوله

وبرکشی برکشیه فحش ایله سوکسه شرعله تعزیر اولنوب قرق اچه جریمه النه

وبرکشی برکشینك حرمنه ناظر اولسه یکرمی اچه جریمه النه

وچاوش وکاتب تیماری بکلر زنجیرندن سربستدر مکر امورمعظمه‌اوله

وخواص همایونم قرامی وتیماری بکلر زنجیرندن سربستدر کوتری دفتردارلریمه مخصوصدر انلرك لازم اولان حل عقدی انلره مفوضدر

وبکلربکی یرار خاص دفتردارلرم هرکمده بولسه‌لر کرك وزرامده وکرك غیریده اللرندن آلوب یرینه بنم خاصلرمدن بی‌حاصل اولنلری ویره‌لر

ووزرام اون ایکی کره یوز بیك اچه ایله اوله‌لر خاص اولمقدار تعیین اولنه

انلره عایده بنم رکاب همایونمه هرنره‌دن خراج وپشکش کلورسه وزرامه ودفتردارلرمه دخی حصه‌لری کلسون

وبکلر بکیلردخی اون کره یوز بیك اون ایکی کره یوز بیکه‌وارسون اولا سکسن کره یوز بیك ایله اولسون

ودفتردارلرمه خاص ویرلسون التی کره یوز بیك اچه ویرلسون

اکر خزینه‌دن سالیانه ویریلورسه سالیانه عالیدر یوز اللی بیکدن ایکیوز قرق بیکه‌دك ویرلسون

خزینه‌مدن وزرامه سالیانه ویرلورسه ایکیوز قرق بیکدن اوچیوز

اللی بیك اقچه‌یه‌دك ویرلسون سایر وزرایه یوز یکرمی بیك اقچه ویرلسون

وزیر اعظم تقاعد استه‌سه سنه‌ده یوز اللی بیك اقچه ویرلسون وبکلربکیلر یوز بیك اقچه ایله تقاعد اولەلر وسایر مال دفتدارلری سکسان بیك اقچه ایله متقاعد اولەلر و سنجاق بکیلر آلتمش بیك اقچه ایله اولەلر

وقزلرم اولادندن‌اولنلره‌بکلربکیلك ویرلمسون‌اغرسنجاق ویرلسون وزرامه اوتلوغمدن کفایت مقداری اوتلق وشهر امینندن کفایت مقداری اودن بهالری الەلر

ودفتدارلرمك عایده‌سی خواص همایونمدن کرك التزام وکرك امانت ایله امنایه ویرلن خاصلر قچ یوك ایسه یوك باشنه بیك اقچه حق امضا الەلر ومطلقا خزینهٔ عامره‌مه اقچه تسلیم اولندقده بیك اقچه‌دن یکرمی ایکی اقچه کسر میزان الەلر ودفترارلره خدمت ایدن کتابه دخی حق کتابت الەلر خواص همایونم اعشارندن دفتدارلرم مأکولاتنه معاونت ایده‌لر

وجناب شریفمه هرنه یردن‌پشکش کلسه وزرامه ودفتدارلرمه‌حصه ویره‌لر

وقضاة برسجلده یدی اقچه وحجتدن اوتوز ایکی اقچه وصورت سجلدن اون ایکی اقچه وامضادن اون ایکی اقچه الەلر وقسمت اموالدن بیکده یکرمی اقچه ونکاحدن بکرایسه اوتوزایکی اقچه‌سیبه ایسه‌اون بش اقچه الەلر

قاضی عسکرمه خزینه‌دن‌کونده بشیوز اقچه ویکیچری اغاسنه‌کونده دورتیوز اللی اقچه ومیرعلمه یوز سکسان اقچه ومیر اخوره یوز اللی اقچه وقپوجی باشلرینه یوز اللیشر اقچه وبلوك اغالرینه یوز یکرمی بشر اقچه وچاوش باشنه‌التمش اقچه وقپوجیلر کتخداسنه التمش اقچه وجبه‌جی

وطوپجی باشنه الیشر اچه علوفه ویرله [١]

وجمله القاب بویله یازیله وزیر اعظم دستور اکرم مشیر افخم نظام العالم ناظم مناظم الامم انیس الدولة القاهره جلیس لسلطنة الزاهره مدبر امور الجمهور بالرأی الصائب متمم مهام الانام بالفکر الثاقب مؤسس جناب الدولة والاقبال مخصص ارکان السلطنة والاجلال المحفوف بصنوف العواطف الملك الاعلی وزیر اعظم ادام الله اجلاله وسایر وزرایه برمقدار ناقص یازیله

ومفتی افندی یه وخواجه افندی یه وقاضی عسکر لره بویله یازیله اعلم العلماء المتبحرین افضل الفضلاء المتورعین ینبوع الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین کشاف المشکلات دینیه وصحاح متعلقات تعینیه کشاف رموز الدقایق حلال مشکلات الحقایق شیخ الاسلام والمسلمین مفتی انام المؤمنین المستغنی عن التوصیف والتبیین خواجهم مولانا محمد ادام الله فضائله وخدمت فتواده اولان مولانا بدرالدین ادام الله تعالی فضائله

---

[١] قدیماً اعطا قلنان معاشه مطلقا علوفه دینلور ایدی . بالجمله مستخدمین دولت قسماً علوفه لی وقسماً علوفه سز ایدی . معمافیه علوفه سز دیمك طرف دولتدن معیناتلری اولمامق معناسنه اولمیوب بونلره برر ایکیشر قریه نك اعشار شرعیه وسائره سی بدل خدمت اوله رق توجیه وتخصیص قلنمش اولمغله طوغریدن طوغری یه خزینهٔ دولتدن علوفه آلمیانلر دیمکدر . علوفه نك مقداری هرنقدر یومیه ایله معین ایسه ده زمان اعطاسی یومی دکل ایدی . پك آز مأمورلره شهری اوله رق ویرلدیکی حالده دیکرلرینه هراوچ آیده برکره یعنی سنوی درت تقسیط اوله رق اعطا ایدیلور ایدی . هراوچ ماه عربینك اسامیسنی تشکیل ایدن حروفاتدن آلنان برر حرفدن حصوله کلان کلمات او اوچ آیك تقسیطی اسمنی تشکیل ایدر ایدی : نفروزننده مصر کلمه سی محرم وصفر وربیع الاول . رجج لفظی ربیع الاول وجمادی الاول والاخر . رشن کلمه سی رجب وشعبان ورمضان ، لذذ لفظی شوال وذی القعده وذی الحجه آیلری علوفه لرینه مخصوص قسطلرك اسمی اولوب هرتقسیطه دخی واجب تعبیر اولنور ایدی . مواجبك برر قسطی محرم وجمادی الاولده ومتباقی ایکی قسطی دخی شعبانده ویرلك . یکیچریلرك مواجبی دیوان همایونده وعساکر سائره مواجبنك بعضیسی قشله لرنده وبعضیلری سرکی فرشیله صدراعظم دیواننده اعطا ایدلك قانون ایدی . علوفه بهمه حال صالی کونی چیقار ایدی .

ودفتردارلرمه جانب دیواندن بویله یازیله افتخار الامراء والاکابر مختار الکبراء والافاخر مستجمع المعالی والمفاخر ذوالقدر الاتم والصدر الاکرم المختص بمزید عنایة الملك الباری خزانهٔ عامره‌مك دفترداری دامت معالیه وجانب مالیه‌دن بویله یازیله قدوة ارباب العز والاقبال عمدة اصحاب القدر والاجلال جامع وجوه الاموال عامر الخزین باحسن الاعمال المختص بمزید عنایت الملك الاعلی خزانهٔ عامره‌م دفترداری دامت معالیه

وبکلربکیلره بویله یازیله امیر الامراء الکرام کبیر الکبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحتشام المختص بمزید عنایت ملك العلام قرمان بکلر بکیسی دام اقباله

وسنجاق بکلرینه بویله یازیله قدوة الامراء الکرام عمدة الکبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحتشام المختص بمزید عنایت الملك العلام

ویکیچری اغاسنه وسایر اوزنکی اغالرینه بویله یازیله افتخار الاماجد والاکارم جامع المحامد والمکارم المختص بمزید عنایت ملك الدایم یازیله

وبشر یوزاقچه تخت قاضیلرینه بویله یازیله اقضی قضاة المسلمین اولاولاة الموحدین معدن الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة الحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین یازیله

صحن منلالرینه وداخل منلالرینه افتخار العلماء المحققین مختار الفضلاء المدققین ینبوع الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین المختص بمزید عنایت الملك المعین یازیله

ویوز اللی اقچه قاضیلره قدوة القضاة الاسلام عمدة ولاة الانام ممیز الحلال عن الحرام یازیله انلردن اشغه برفقره اکسك یازیله

وشهرامینه ورئیس الکتابه بویله یازیله افتخار الاعالی والاعاظم مختار الاهالی والاکارم المختص بمزید عنایت الملك الدایم یازیله

وچاوشلره بویله یازیله قدوة الاماثل والاقران یازیله

وکاتبلره قدوة ارباب التحریر یازیله

وصاحب سلطنت اولوب اطاعت ایدن جلیل القدر حاکملره واکر مملکتده صاحب سکه وخطبه ایسه اخوت مأب یازیله اکر ولایتك اباعن جد حاکمی ایسه خطبه وسکه صاحبی دکل ایسه امارت مأب یازیله

واوغلوم شاه زاده ادام الله عمره حکم یازلمق لازم کلسه بویله یازیله فرزند ارجمند اسعد واامجد وارث ملك سلیمانی نور حدقه سلطانی روس السلاطین صاحب العز والتمکین محض لطف الله الکرام اوغلم سلطان جم ادام الله بقاه یازیله

ومتلازاده لره وپاشا زاده لره قدوة المخادیم الکرام عمدة المعاظیم العظام یازیله

وخواتین دن سلطانلردن برینه حکم یازلمق لازم کلسه بویله یازیله عفت پناه سترت وعزت جاه دولت درج السلاطین عزة برج سید الخواتین الاعظم بنات السلاطین اوغلم سلطان محمود قزی عایشه دامت عصمتها دیو یازیله

تمت الکتاب بعون الله الملك الوهاب

تحریراً فی غرهٔ ذی الحجه الشریفه سنه ۱۰۲۹

۱۱۶۸ تاریخنده لهستان قرالی نزدینه تعیین اولنان زشتویلی علی اغانك خوتبندن اعتباراً لهستان داخلنده تعقیب ایلدیکی طریق کوستره خریطه‌در

تعقیب ایلدیکی طریقی کوسترن خریطه‌در

منظوم بر سفارتنامه

جلوس وقوعنده پادشاه نوجاه طرفندن دول متحابه ملوکنه صورت مخصوصه‌ده ایلچیلر کوندرلمك دأب دیرین سلطنت سنیه‌دن اولدیغندن بیك یوز آلتمش سکز تاریخنده تخت عالیبخت عثمانی‌یه جالس اولان سلطان عثمان خان ثالث خبر جلوسنی ابلاغ ایلمك اوزره درگاه عالی قپوجی باشیلرندن سابقا باشباقی قولی ، حالا سپاهیلر اغاسی زیشتویلی الحاج علی اغایی [۱] لهستان قرالی نزدینه سفارتله مأمور ایلدیکی تاریخلرمزده مذکوردر . سفرامزك استانبوله عودتلرنده یوللرده کی سرگذشتلرینی ومشهوداتلرینی وایفا ایلدکلری مأموریتی حاکی بر راپور تنظیمیله باب عالی‌یه تقدیم ایتملری معتاد اولوب سفارتنامه تعبیر اولنان بونوع راپورلردن الیوم اوتوز قدری مقید ایسه‌ده بر قسمنه نه تاریخ کتابلرنده ونه قیودات رسمیه‌ده دسترس اولنه‌میور. سالف‌الذکر حاجی علی آغانك سفارتنامه‌سی دخی بو قبیلدندر .

تاریخ عثمانی انجمنی اعضاسندن توحیدبك یازمه بر مجموعه‌دن اوچیوز قرق بیت قدر بر قصیده استنساخ ایلمشدرکه حاجی علی اغانك سفارتنی مصوردر . آکلاشیلان بو قصیده سفارت معینه مأمور بر ذات طرفندن نظم اولنمشدر . صاحب نظم بعض احوالی کندینه مخصوص بر ادا ایله تصویر ایلیور ایسه‌ده فن عروضه وحتی قواعد لسانه حقیله واقف اولمدیغندن بر چوق ابیاتی ناموزون وضعف تألیف‌ایله مملو وذوق ادبیدن معرادر. مآلنی بروجه آتی نثراً افاده وبعض محللرینی عیناً ایراد ایده‌جکز. آنجق خاتمهٔ مقاله‌ده دخی تکرار ایده‌جکمز وجهله قصیده ناتمامدر .

---

[۱] اغای مومی الیه ۱۱۷۰ سنه‌سنده رتبهٔ وزراتله صدارت قائممقامی اولەرق بعده حلب ، ودین ، سلستره ولایاتی دور و ۱۱۷٤ جمادی‌الاولاسنده وفات ایتمشدر .

مابعدینی بولمق هنوز میسر اولمامشدر . قارئین کرامدن رجا ایدرز که تمامی نرده موجود ایسه لطفاً انجمنه خبر ویرسونلر . مطامی بودر :

بحمداه شرف بولدی یکیدن تخت عثمانی سعادتله جلوس ایتدیردیلر سلطان خان عثمانی
جلوسیله اوسلطانك صفا کسب ایلدی هرکس الهی ایله دورنده بوخلق شاد وخندانی
بوناسك اولسی مسرور، جهانی ایلك پرشوق اوسلطان ابن سلطانه خدانك لطف واحسانی

معلوم اولدیغی اوزره لهستان حکومتی عنواناً قرالق ایسه‌ده اساساً جمهوریت ایدی . زادکان صنفی قرالك امرینه منقاد اولمدقلری کبی یکدیکریله غوغا ونفاقدن خالی دکللر ایدی . نته کیم ناظم

بولارك دوائی جمله اولوب در قبضهٔ جمهور قرالك حکمی جاری دکل ملکنده بیل آنی
که هر بریسی کندو کندویه بك زاده‌لك طاقمش قرالك سوزینی دیکلر دکل ادنا دراغانی

دییور .

حاجی علی اغانك سفارتی اثنالرنده لهستان قرالی اوچنجی اوغستوس ایدی . کرك بوذات کرك پدری فی‌الاصل ساقسونیا حکمداری اولوب روسیه نفوذی سایه‌سنده لهستان قرالغنه دخی نائل اولمشلر وروسیه‌لی غیرتی کودرلرایدی. اوچنجی اوغستوس أکثر اوقاتنی ساقسونیاده کچیرمش واره صره لهستانه اوغرامشدر . زمانمنده روسیه مداخله‌سی ایلروله‌مش ولهستان انحطاطه طوغری یول آلمشدر .

قرال، له‌ده‌اوتورمازساکن سکسونیه‌دردائم اوزاقدرخطهٔ لهلویه ملکی هم امروفرمانی
مهم برامرظهور ایدرایسه جمهور لهلوده کلوب له‌ایچره برقاچکون ایدراجرای مهمانی

لهستانده برچوق موسوی بولنوب کرچه حقوق سیاسیه‌دن محروم ایسه‌لرده رنجبرلك واصنافلق ایدن بونلر ایدی . دیکر صنوف اهالی کبرا واغنیا النده زبون وطبعاً تنبل ایدی . حال ووقتی مساعد اولنلر عیش وصفا ایله دمکذار ایدی .

بوله الکاس یکپاره یهودیدن عبارتدر اکرتعداد اولنسه لهلو بر اوندر یهودانی
بولهلونك بتون ایشن کوجن کورن یهودیدر بولار تعیین اولوبدر ذوقنه روزان وشبانی

صاحب نظم کرك لهستاندن وکرك اهالیسندن اوقدر خوشلانمامشدر. ذاتاً تقدیر وتمیزه قادر اولمدیغی ده سوزلرندن منفهم اولیور .
له قادینلرینی شو وجهله تعریف ایلیور :

بیاضدر هم میان اینجه لیك آن یوق لطافت یوق — همان دیوار ده کی تصویره بکزر جمله نسوانی
باقوب اول کاری رویه صفا کسب ایلك انسان — نه ممکندر اکر کیمه سه لر چنبرلی فستانی
یالکز خاص ایچون دکل بو فستان عامه مخصوصدر — بویرلرده همان عورت بو شکله ایدر عنوانی
قاریشمز ارککی ایشه اولوب تعیین صفاسینه — بولارك عورتی بیلور آلینانی ویریلانی

قصیده ده حطمان، بویار ، وویوه ده ، دراغان، استه رسته ، رمنطار ، قرایجو ، پتوسکی نسلی تعبیراتنه تصادف اولنه یور . حطمان ترکجه آتا ومان لغتلرندن مرکب اولوب قزاق لسانینده وعموم اسلاو لسانلرنده رئیس وباشبوغ معناسنه در. وطانك سکونیله تلفظ اولنور Hetman. اودورده لهستانده الك بیوك مناصب دولت حطمانلق اولوب بر پایتخته وایکیسی ایالاته اولمق اوزره اوچ حطمان وار ایدی .

بویار کلمه سی اسلاو لسانینده زادکان معناسنه اولوب لهستانده بوعنوان مستعمل دکل ایدی. وویووده حاکم وبکلربکی مقامنده مستعمل اولوب ایالاتك امور ملکیه وعسکریه سیله مشغول اولان بیوك مأمورلر ایدی . دراغان یاخود دراغون سواری عسکر دیمکدر . استه رسته اوزمانك تقسیمات ملکیه سنده قضا قائممقامنك فوقنده متصرفلغه یقین برمنصب ایمش. رمنطار یاخود رکیمنطار آلای قوماندانی، وقرایجو حدود ضابطیدر.

پتوسکی (له تلفظی اوزره پوتوتسکی Potocki)لهستانك اوچ درتیوز بیللق مشهور وبیوك بر اوجاغیدر . نامدار امرای عسکریه وارباب قلم ورجال ملکیه یتشدیرمشدر . غالیچیا ، بودولیا ، اوقراین ایالاتنده اراضیٔ وسیعه واملاك جسیمه یه متصرف ایدی. بونلر روسیه لونك تحقق ایدن مداخله سنه قارشو استقلال ملتی وتمامیت مملکتی محافظه طرفداری اولدقلرندن دولت علیه وفرانسه پولتیقه سنی ترویج ایلرلر

وبوایکی دولتدن مدد اومارلر ایدی . انك ایچون سفیرمزه اثنای راهده فوق‌العاده اکرام ایتمشلردر . بونلره رقیب برده شارتوریسکی عائله‌سی اولوب انلرده روسیه‌یه متمایل اولدقلرندن دال بوداق صالیوبرمش وافراد واعوان ومنسوبانی تکثر ایتمش اولان بوایکی عائله‌نك رقابت وشقاقی یوزندن له‌دولتی برچوق ضررلره اوغرامشدر .

کلهلم صدده : هیئت سفارت بیك یوز التمش سکز ربیع‌الاولنك یکرمی ایکنجی کونی (۱۷۵۵ سنهٔ میلادیه‌سی افرنجی کانون‌ثانی اوائلی) استانبولدن حرکت ایتمش وموسم اربعین اولوب شتا دخی شدید اولدیغندن

(یمان‌ایدی شتانك شدتی غایتله بردایدی صفای کلشن آسا ذوق ویردی چکمجه‌خانی)

یوللرده چوق مشقتلر چکدرك افتان وخیزان تمام برآی صکره خوتینه واصل اولمشدر وخوتین دفترداری هاشم افندینك قوناغنده اون سکز کون مسافر قالمشدر . طورله صوبی کنارنده Dniestr واقع اولان خوتین Chotin بلده‌سی له‌سرحدمزك مهم برقلعه‌سی ایدی . قارشو یقه‌یه لهلولر بالمقابله ایزوانچه Shwanez پلانقه‌سنی بنا ایتمشلردی .

هیئت سفارتك خوتینده مسافرتی اثناسنده بربیوك طغیان عسکری وقوع بولمشدر . ناظم انی حکایه‌یه شویله باشلایور :

بزاولدقجه خوتینده کون جدید یران جدید اولدی نه‌وجه اوزره فضاحت ایلدی دیکله یماقانی

قلعه یماقلرینه (محافظ یکیچریلر) اوصره‌ده ایکی مواجب بردن چیقوب بوکا تشکر ایتملری لازم کلیر ایکن اجمالده بش اون یانیق اسامی ظهورینی بهانه ایدرك عصیان ایلمشلر واغالرینك قپوسنی باصوب ومحافظ پاشایه درلو رنجش ایدوب علوفه‌لرینی آلمامشلر .

مواجب قالدی میداندہ کیمسنه اعتبار ایتمز کلیك آلیك دیو یالواره‌نك یوق حدوپایانی

هرنه‌حال ایسه عصیان عسکری باصدیرلمش وانتظام واطاعته الکزیاده

محتاج اولان قلاع سرحداتك برنده بویله برحالك وقوعی ناظمی تأسفلره غرق ایتمشدر .

ظهورایدن موادانی که بربر ایلسه‌م تقریر ینه بیکده برین وصف ایتمه‌نك یوق حدامکانی
کورولمش غیری سرحددده دکل بونلر کبی واری بوبابده یاالهی ایله آکاه سلطان عثمانی
بوسرحدی خداجمله کدرلردن امین ایتسون ایده مقهور اکابد خواه اولان بالجمله دشمانی
احاطه ایلمش اطرافنی اعدای بد خواهلر ارایرده قالوب یکتابکلیور هپ کافرستانی

خوتین محافظی حسن پاشا دوبنه‌ده بولنان باش خطمانه مکتوب یازوب طرف ذیشرف حضرت پادشاهیدن لهستان قرالنه سفیر مخصوص مأمور اولدیغنی خبر ویردکده خطمان طرفندن ایزوانچه رمنطاری مهماندار تعیین قلندی . هیئت سفارت پازارکونی برتشییع آلایله خوتیندن چیقوب ورمنطار ترتیب ایلدیکی عسکری برآلای ایله کندولرینی میان نهر طورله‌ده استقبال وتسلم ایلیوب ایزوانچه‌یه کتیردی واوکیجه‌یی کچیرمك اوزره برمسافرخانه‌ده مهمان ایتدیردی .

چوایتدك پانهاده کافرك ایزوانچه‌سی ایچره بونك انجامنی کل قیل تماشا ایله سیرانی
نزول ایتدیردیلر برکافرك میخانه‌سی ایچره مکر مهمان ایدرلرمش فقطا کرامه شایانی
کیجه کوندوز جهانه باقیوب سرمست لایعقل اولوبدر عسکریسی، ضابطانی هم بویارانی
کیمه فریاد ایدوب حالن افاده ایلمك ممکن بولارك تا ازل بویله اولوب آیین وارکانی

ایرتسی کونی سفیرمز ایچون سکز بارکیرلی بر هنطو حاضرلنوب ومعیتنه برمقدارقزاق عسکری ترتیب قیلنوب ایزوانچه‌دن حرکت اولندی .

لهستان قرالی هیئت سفارتی اسقه‌نووه بلده‌سنده قبول ایلیه‌جکندن ایزوانچه‌دن اسقه‌نووه‌یه تقریباً اونبرهفته‌ده مواصلت قلنمش وسفیرمز و معیتی برهفته‌دوبنه‌ده، برکون لوبلین‌ده ، ایکی کون رادینه‌ده ایکی کون بلسة ده، اون یدی کون بلسطوقده ، اوچکون وارشوه‌ده ، درت کون لشنه‌ده آرامواستراحت ایلیه‌رك مواقع سائره‌ده یالکز قوناق ویروب کچمشدر . لکن هر اوغرادقلری قریه و قصبه‌نك اسامیسی و بینلرنده‌کی مسافه واحوال خصوصیه‌لری مضبوطدر . یولجیلریمزی تعقیب ایلیه‌لم :

ایزوانچه‌دن دوبنه‌یه قدر (اللی اوچ ساعت) . — ایزوانچه‌دن حرکتدن سکز ساعت صکره لوسقارون Loskarun قصبه‌سنه‌وارلدی. او کیجه دخی اوراده بیتوتت اولندی .

اوکون ایزوانچه‌دن قالقوب کیدنجه اوچ ساعت مقدار تماشا ایلیوب راهی اولورکن کافرستانی
انی کوردك قمانچه قلعه‌سی بوینن بوکوب طورر لسان حال ایله کویا ایدر آه ایله افغانی

(استطراد) اشبو قمانچه یاخود قامنیجه Kaminiec قلعه‌سی طورله‌نك جهت یسارنده وطورله‌یه آقان برایرمق کنارنده اولوب صدراعظم کوپریلی اوغلی فاضل احمد پاشا طرفندن بیك سکسان اوچ تاریخنده فتح اولنمش[١] وبر مدت ایادیٔ عثمانیانده قاله‌رق قارلوفچه معاهده‌سیله (١١١٠) لهستانه قطعیاً اعاده قلنمش ایدی. (١١٧٨)ده سفارتله برلینه کیدن احمد رسمی افندی دخی خوتیندن ایزوانچه‌یه عبور ایله لمبرغ، قره‌قوه ، برسلاو طریقنی اختیار ایلدیکندن اثنای راهده قمانچه‌یی کوروب برصحرای وسیع اورته‌سنده تخمیناً عرض قدی اوتوز آرشون خندق ونهر جاری ایله احاطه اولنمش کسمه قیادن برصفه اوزرنده برج وبارو قیدندن ازاده متوسط برقلعهٔ خودرسته اولدیغنی وجانب جنوبیسنده برکوچك قلعه وطابیه بنا قلنوب بونلرله بیوك قلعه مابینی اوزون ومناره بویی یوکسك کارکیر برکوپری ایله متصل بولندیغنی وباقلمیوب مشرف خراب اولدیغندن نیچون تعمیر ایتمیورسکز دیو یاننده بولنان له ضابطاننه سؤال ایلدکده « بوقلعه دولت عثمانیه‌یه قارشو یاپیلمشدر. شمدی ایسه انلرله صلحمز مؤبد ومؤکد اولمغین بیهوده تعمیر وترصین دغدغه‌سی چکلمك اقتضا ایلمز » جوابنی ویردکلرینی و عقب فتحده ایکی بیوك کنیسه وضع مناره ومنبر ایله جامعه تحویل قلنمش اولوب قارلوفچه معاهده‌سیله قلعه لهلولره اعاده اولندقده ایکی جامعدن برینك منبری ودیکرینك مناره‌سی یادکار اهل اسلام اوله‌رق علی حاله ابقا قلندیغنی ذکر وبیان ایلیور (انتهی) . ناظم قصیده‌سنده دییورکه آثار اسلامدن

[١] تاریخ فتح : دوشدی قمانچه حصننه نور محمدی

درونده بر مناره کورونیوردی مناره‌یی یقمغه لهلیلر چالیشمشلر وحتی چاك قله‌سی اتخاذینه دخی قالقشمشلر لکن چاکی آصمغه چیقان ایکی اهب

دوشوب زیر و زبر اولدی نه چاکی قالدی نه جانی

آندن صکره تشأم ایلیه‌رك جامعنك قپوسنی قپایوب بر دها آچامشلر .

لوسقاروندن حرکتله درت ساعتده خوساتینه Husiatyn واصل اولمشلردرکه بلسکی‌وویوده‌سنك ملکیدر بووویوده پتوسکی‌عائلهٔ ناجه‌سنه منسوبدر. کندوسی‌اورادہ بولنمدیغندن اوغلی هیئت سفارتی‌قارشولایوب سراینه ایصال و امر اعزاز و اکرامده تکلفلر اختیار ایلمشدر . خوساتینك برکوچك قلعه‌سی‌واردرکه لهلولر قیمت‌عظیمه عطف‌ایلیورلر. فی‌حدذاته اهمیتدن عاریدر . وویوده‌نك معاملهٔ مهمانوازانه‌سی صاحب قصیده‌نك‌خوشنه کیتمش اولملی‌که ثناسنده بولنه‌یور واونك‌ایچون

لهك کلی امور مقتضی‌سی اکا مخصوصدر زیاده معتبر معقول کوررلر جمله‌دن آنی بوجهورك کیمی‌سرخوش کیمی‌دیوانه‌مشربدر سزادرجمله‌لهلوده‌دیسه‌م هیچ‌بوقدر افراتی دییور .

خوساتیندن صکره هیئت‌سفارت التی‌ساعت مسافه‌ده‌کائن غره‌مالوف قصبه‌سنه نازل اولهرق کوندوز طعامنی ایتمشلر بعده‌درت ساعت مسافه‌ده اسقه‌لاط Skalat قصبه‌سنه کیتمشلر وکیجه‌یی اورادہ کچیرمشلردر . کرك غره‌مالوفك کرك اسقه‌لاطك سکانی یهودی‌ایمش . اولکینك برکهنه قلعه‌سی اولوب ایکنجیسی برکوچك کوی ایمش .

ولی‌اسمی‌قصبه‌در بوچك کوی‌قدر حرمی اولمیه قصبه درلر یهودینك بش اون خانی صاقین‌خان دیدیکم مشهور خانلردن‌عدایتمه یهودی‌یه‌اولوب مخصوص‌قوندررلرانده‌مهمانی

آندن سکز ساعتده ایزبارش Zbaraz قصبه‌سنه واروب بیتوتت ایتمشلر بوقصبه‌نك خارجنده کوچك برشانو بولنوب مناسترلری معمور وچاکی جمله‌دن بیوك ایمش .

علی‌الصباح اورادن دخی قالقوب یدی ساعتده وشنه‌وتس

Vichnevetz قصبه‌سنه واورادنده التى ساعتده قرمنس Kremenets قصبه‌سنه عزيمت ايتمشلردر .

قرمنس قصبه‌سى سزادر هر وجهله مدحه كوزل موقعنه دوشمش بواطرافده يوق اقرانى شونكچون مدحه لايقدر بونك شول بعض احوالى بز آنده كورمشز زيرا برازباغيله بوستانى انك آب وهواسنده لطافت اولدينى ظاهر كه زيرا خوب رويان سائره نسبتله انسانى بوميريدر ومنصبدر دكلدر غيرى يه تمليك [١] دوشوب برصرب محله‌وار انك برقلعه‌ويرانى

اورادن ايكى ساعتده شبه‌تين قريه‌سنه وسكز ساعتده‌ده دوبنه Dubno قصبه‌سنه وارمشلردر . شبه‌تين بش اون اودن عبارت بر كوچك كوى ايسه‌ده

. . . . . خدابرصوكرم ايتمش له ايچره يوقدراقرانى
بوبر آب لطيف بى مثل اولديغنه منت بتون چاملق اراسندن ايدر دائم جريانى

دوبنه قصبه‌سى اولحوالينك مركز حكومتيدر . بلسطوق شهرنده مقيم وپتوسكى نسلندن باش حطمان رؤيت امور بلاد ايچون اوائناده دوبنه‌يه كلش ايدى . عظيم آلاى ايله هيئت سفارتى يارم ساعتلك مسافه‌دن استقبال ايتدرمشدر .

يارم ساعت قالنجه دوبنه‌يه قارشوكلوب جمله كيمى حطمانك اتباعى كيمى سائر يه يارانى
برى سيران ايچون كلش بوتون اطراف واكنافدن اورتيه ازدحام اولمش كرك اركك ونسوانى
بووجه اوزره آلاى ايله اولونجه دوبنه‌يه داخل آطوب طوپ شنلكك ايتدى خوش آمد يوللومهمانى
واروب داخل اولوب هركس قوناقلر چون مهياهپ تمام برهفته اكلندك راحت ايتدى هركسك جانى
بيورسون ايلچى بك ايرته سرايه ايلسون تشريف ديو دعوت ايچون كلدى اودم برقاچ بويارانى

بودعوت اوزرينه ايلچى بك حطمانك قوناغنه كيدوب مراسم تشريفاتيه اوزره استقبال قلنمش ومكتوب صدراعظمى يى حطمانه توديع ايتمشدر . حطمان مكتوبى تعظيم ايله آلوب آغانى برموقع احترامه اوطورتمش وبويارلر وسائر وويوه‌دلر صول طرفنده ديزلمش اولان

[١] لهستان ايالاتنده قرى وقصباتك اكثريسى زادكانك بروجه تمليك ايادئ تصرفنده ايدى .

اسکمله‌لره اوطورمشلردر وبرمقدار مصاحبت دوستانه‌دن وقهوه‌لر ایچیلوب ضیافت امری تمام اولدقدن صکره حطمان ایاچی بکی حرمه کتوره‌رك نسوانی بربر تقدیم وتعریف ایلمشدر وعودتده بویارلرمردیوه‌نه قدر ایلچی بکی تشییع ایتمشلردر .

بومنوال اوزره یدی کون دوبنه‌ده آرام ایلیه‌رك حطمان ایله وداعلشدقدن‌صکره حطمان کندی اولکه‌سی بلسطوق شهری‌اولدیغنی ولطفاً اورایه دخی اوغرایه‌رق استراحت ایللرینی رجا ایتمشدر .

بودوبنه قصبه‌سنك متین برقلعه‌سی واردر بتون‌خندکلری ایچره ایده‌یور صوجریانی
پش‌اون پاره طوپی واردر هراطرافی اولوب معمور قصبه‌دخی بیوکدر مکلف چارشوسی خانی

دوبنه‌دن بلسطوقه (یوزبکرمی یدی‌ساعت) — دوبنه‌دن قیامدن درت ساعت صکره ویربه قصبه‌سنه کلوب کیجه قالمشلر آندن آلتی ساعتده قوربتسده ودرت‌ساعتده ده پوروده واصل اولمشلردر ویربه ایله قوربتسد ایکی کوچك کوی اولوب

بزم دیارلرك کوبی مکلف ایکی قات آندن شونکچون قصبه‌دیرلر وارآنك‌ایکی دکانی

لکن پورود Brody

جسامتده تکلفده شهر دیمکه شایسته دکل‌هیچ‌اکسیك آنده‌اهل‌اسلامك‌بازرکانی
کیووویوده‌سی‌استپان‌اسلاوك کندی‌ملکیدر بونك‌امثالی قلعه‌لی‌دخی وارفرق قطعه‌بلدانی
بزی‌برکون‌الیقوبوب‌سراینه‌ایدوب دعوت ینه‌اکرامی‌امرنده حرکت‌ایتدی دوستانی

پورودك دخی خندکلری ایچنده صو جریان ایدر برمتین قلعه‌سی وار ایمش . اورادن بش‌ساعتده اوشجوره وتچه‌یه‌واروب بوده‌برکوچك بلده ایسه‌ده جوارندن آقان صو اوستنده‌کی دکرمنی مدحه لایق ایمش

ایرتسی کونی حرکتله‌التی‌ساعتده‌راجی‌شو Radziechow قصبه‌سنه نزول ایتمشلر

اولوب میخانه‌جی‌جمله‌دخی برکاری‌یوق‌قطعا برازترلاسی‌وارکوردك‌نه‌اوتی‌وارنه‌حیوانی

اورادنده التى ساعتده قرستانبوله Kristinopol وارمشلردر .

قرايچورتبه‌سى واردر پتوسكى نسليدر كندى بوقصبه‌يه كرمك بلم ديرسه‌ك اولان جانى

بعده بش ساعتده وارتس Warez قصبه‌سنه وسكز ساعتده تشوتسه Tyschowze قصبه‌سنه ودرت ساعتده قومارو Komarow قصبه‌سنه وكذادرت ساعت صكره زاموسجه قصبه‌سنه ايمشلردر. زاموسجه ايچون ناظم

بكاخوش كلدى جله‌دن عجايب قلعه‌سى واردر بتون اولرى چارشوسى ايچنده جمله اعيانى
له ايچره بربونك مثلى اكر ديرلرسه واردير انى كوش ايتمسون كيمسه ايدرلر اكه بهتانى
متانتده و وسعتده كمال مرتبه خوشدر ايچنده بوسبتون كاركير بنالرجمله فوقانى

ديير . زاموسجه دن Samostje سكز ساعتده قراسنستاو Krasnostaw قصبه‌سنه عزيمت ايتمشلردر. بوراده هيچ يهودى يوقمش و استه‌روسته‌لق اولوب متصرفى پتوسكى نسلندن فلكسه نام بويارايمش .

اندن قيام ايله بش ساعتده پياسكى Pjaski قصبه‌سنه وارمشلردر . بو قصبه سوحودو لنسكى بويارك ملكى اولوب مكلف خانلرى و اوچ بش كليساسى وهراشيا صاتان يكرمى قدر چرچى دكانى وار ايمش .

اندن التى ساعتده لهستانك مراكز جسيمه‌سندن اولان لوبلين قصبه‌سنه داخل اولمشلردر .

بيوكدرا كثرى كاركيربنا هم قلعه‌سى واردر بوكا قصبه ديمكه هله بزكوردك ارزانى
بوكا باش محكمه تعبير ايدرله اعتبار ايلر بويرده آلتى آى تفريق اولورلر مدعيانى
بويرده اكلنوب بركون جومعلوم بولجينك حالى كه زيرا جمله‌نك آنده برآزراحت ايده جانى
بزى اطراف واكنافدن كلوب ورمك ايچون اول كون بيله قاضيسى عورتله دخى سائر بويارانى

لوبليندن التى ساعتده ليوارطو قصبه‌سنه و اندنده التى ساعتده صولاق و دكرمنى چ.ق اولان چرنيك Tschmerniki قصبه‌سنه كيتمشلردر واثناى راهده قيشلرده طغيان ايدن ويبر نام ايرماغك اوزرندن پوطله (كوپرى) كچمشلردر .

آندن درت ساعتده رادینه Radin قصبه‌سنه وارمشلردر. پاسقالیه اثناسنده ایمش حاکمی پتوسکی نسلندن اولوب هیئت سفارته ضیافت ویرمش وایکی کون الیقویوب اکلنملری اسبابنی استکمال ایتمشدر. حاکم مرقوم حقنده صاحب قصیده

ینه بر اوزکه کافردر لهك همم مرد میدانی

دییور.

آندن آلتی ساعتده مزیریچ Meshirjetschje قصبه‌سنه وارمشلردر خرابه یوز طوتمش بربلده‌در مناسترلری معموردر.

برعورتك اولوب ملکی دخی وارمش نجه ملکی عجبدر بولهك حالی ملکه مالکدر نسوانی

آندن صارناکی قصبه‌سنه عزیمت ایدوب اون ساعتلك برمسافه اولمقله یورولمشلردر یکیدن اعمار اولنمقده وابنیهٔ جدیده انشا قلنمقده ایدی.

بعده درت ساعتده سماطیچ Semjatitchi قصبه‌سنه کیتمشلردر. یهودیدن چوقدر کنارنده بویارینك برخوش‌سرای اولوب اوکندن آقان برایرماق برقاچ دکرمن دوندیرمکده‌در. آندن قیام ایله سکز ساعتده پوصقه قصبه‌سنه نازل اولمشلردر بنالری مجدد وکارکیر وصو دکرمنلری وافر، کوچوك وخوش برقصبه‌در. اورادن درت ساعتده بلسقه Bielsk قصبه‌سنه کیدرك دوبنده کندیلرینی دعوت ایدن حطمانك ملکنی بولمشلر وچفتلکنده ایکی کون ذوق وشوق ایله مهمان اولوب بعده سکز ساعتده بلسطوق Bielostock شهرینه کیرمشلردر. حطمانك اصل مملکتی بوبلده‌در. هیئت سفارته اوقدر اکرام ایتمشدرکه یوللرده چکیلن زحمتی اونوتدیرمشدر اون یدی کون بلسطوقده باکمال عز وصفا مسافر اولمشلر وضیافتلرك وآهنکلرك انواعنی کورمشلردر. ناظم دییورکه:

ضیافتلرده بز کفارك پیشیردیکی طعامی یمیوب

چان برسمته ترتیب ضیافت اولسه کر تصمیم بزم آشجی اوسمته درمیان ایلردی دامانی

بلسطوق حقنده دخی ابیات آتیه‌یی یازیور .

بلسطوق شهرینی حطمان عجائب ایلمش معمور
صفاسین هم مذاقن ینه فهم ایلمك شانی
اولوب هرجانبی معمور کیمی بغچه کیمی چفتلك
کاغدخانه مثللو صولری ایلر جریانی
بلسطوق شهرینك ذوق وصفاسینه نظیر اولماز
کوزل رسم ایلمش خوش کلدی بکا طبع حطمانی
سرایی جمله‌دن خوشدر دخی خوش جمله‌سی آندن
صفا اهلی بیلور آنی دکل آکلار هرانسانی
بوبغچه ده اولان وادی طبیعت اولمسه اولماز
کرك کوشکلر کرك صولر طبیعتدر یاپان آنی
بتون اطرافی باغچه و چفتلکله ایدوب معمور
بولارده جمله موجود ایلمش انواع مرغانی
چویرمش درت ساعت طاغك کنارینی دیوارایتمش
ایچنه جمع ایدوب صیغین قراجه ایله جیرانی
مراد ایتسه اکر برآو صفاسین ایلمك اجرا
اوزاق کیتمز سرایندن اورور تفنکله طاوشانی
دخی برچفتلکن سیران ایدوب بز ایلدك تحسین
اویرده بسلیور مخصوص بوتون آطه طاوشانی
خروشجو چفتلکن هربارهمان مدح ایلسون دیللر
بوتون لهایچره نهمنت آنك هیچ یوقدر اقرانی
هواسی خوش لطافت وار صفا حاصل ایدر انسان
اوصولر اوستنه کوشکارده اولدقجه نشیمانی
صفا اربابی وارون ذوق وشوقلر ایلسون دائم
همان آنجق آنك قاپوسنه اوغراتمه نادانی
که بونلاری ایدوب سیران هزاران شوق اولوب حاصل
بویرلری الهی اهل اسلامه قیل ارزانی

بوبلدهنك وسرایلرك صاحبی اولان حطمانه کلنجه :

اولوب زنده بوحطمان ذوقك انواعن ایدوب اجرا
تجاوز ایلمش تمش یاشن برکافر فانی
نه قدر کندی قارط ایسه اولوبدر عورتی تازه
صفاسین ایلیوب اجرا بولور آنکله درمانی

(استطراد) بلسطوق شهری لوبلین ـ وارشوه یولی اوزرنده دکلدر وجاده‌دن خیلیجه اوزاقدر هیئت سفارت اولنان دعوت مخصوصه اوزرینه تحویل وتطویل طریق ایلمش ایسه‌ده پشیمان اولمامشدر. چونکه پتوسکی نسلندن اولان حطمان عثمانلی محبی اولدیغندن سفیرمزه نه کونا اکرام واعزاز ایده‌جکنی بیلمه‌مشدر . (انتهی)

بلسطوقدن‌اوسقوویه (یوز یکرمی‌ط وز ساعت) . — بلسطوقده مدت مسافرت تمام وسفارت هیئتی مستغرق انعام واحترام اولدقده وارشوه یولی طوتمق اوزره تکراربلسقه‌یه عودت والتی ساعت صکره برانسکی Briansk قصبه‌سنه مواصلت اولندی وآندن طقوز ساعتده غرانو Granno قریه‌سنه وارلدی بوقریه‌نك کنارندن پوخ Bug صویی جریان ایدر وکرك کلیساسی وکرك اماکنی خرابدر .

ایرتسی کونی حرکتله اون ساعتده لیوچ Liwez قصبه‌سنه نزول قیلندی برکونده اون ساعت یول قطع ایتمك زحمتلی اولیور ایدی بوراسی‌ده مشرف خراب بربیوك کویدر چوره‌سنده برکوچك وویران قلعه‌سی واردر واسته‌روسته‌لقدر .

اوندن سکز ساعتده استان‌اسلاو Stanislawow قصبه‌سنه‌واون ساعت صوکره‌ده وارشوه شهر معظمنه کیرلدی وارشوو لهستانك تختکاهیدر قرالر اوراده دیوان قورارلر

بنالری بتون قلعه مثللو جمله کارکیردر یاپلمشدر مکلف هربری برکونه فوقانی
یوق انك قلعه‌سی انجق بنالر قلعه آسادر کنارندن انك وصله صویی ایلر جریانی
بوله‌الکاسنك مشهوراولانی وصله‌صوییدر مجاردن کلیور دیو روایت ایتدیلر انی
هرانواع‌متاع‌بونده بولونور دیو مشهوردر لهك کندی متاعیکن بوله‌مادق قلبدانی
نه‌چیت بولدق‌ونه‌سائر متاع‌نامیله‌برشی‌وار نه‌ایسترسه کشی‌یه ستانبولده بولور آنی

وارشوه‌یه وارنجه‌یه‌قدر هیئت سفارت پوخ ، ویبر Wieprsch ، ناروه Narew نامنده اوچ ایرمق اوستندن کچمش‌ایدی بوایرماقلرك هپسی وارشوه آلتنده وصله‌یه مخلوط اولورلر .

وارشوه‌ده اوچکون مسافر اولدقدن صکره آلتی ساعت مسافه‌ده اولان بلونی Blone قصبه‌سنه وارمشلر .

بوکا قصبه دیسه‌کده دیه‌سه‌کده مساویدر — انك ایچنده زیرا که نه‌خانی وار نه‌دکانی
دخی جرمی کچوك کندی‌در خرابه برعجب بلده — اکر کوی دیسه‌لهلونك تناقص بولور عنوانی
اولوب‌عازم اویردنده تماماً اون‌ساعت بینی — واروب‌داخل‌اولوب‌لووچ Lowicz قصبه‌سنه‌بیل آنی
بوکا قصبه‌در دیسه‌م سزادرغیری‌یه نسبت — بیوکدرجرمی هم‌واردرایچنده خان‌ودکانی
دخی کارکیر بنالری مناسترلری معموردر — اهالیسی بتون لهلو قتی جزئی یهودانی

اندن سکنز ساعتده استریکی Strykow قصبه‌سنه کیدوب بیتوتت ایتمشلر بریهودی کوینی ایمش وبش آلتی دکانی وارایمش

اندن سکنز ساعتده لوطومرسکی Lutomiersk قصبه‌سنه کیتمشلر یهودیسی چوق ، اطرافی اورمانلق وبرصورت اوزرینه مبنی ایمش

. . . . . بزی اوشب یاقوب بلبللرك فریاد وافغانی
حرکت‌ایلیوب اندن کیدوب اون ساعت اول کونده — واروب‌داخل اولوب وارطه قصبه‌سینه بیل آنی
کچوجك برقصبه‌در یرنه‌خوش جمله‌اطواری — قصبه‌دن ایران وارطه صوبی ایلر جریانی
مناسترلری کاکیردر دخی وار برسرای آنده — اولوب‌اولری چپ‌چوره‌اوکنده خیلی‌میدانی
اویردنده‌اولوب‌عازم تماماً اون ساعت‌اول کون — قالیش Kalisch نامنده‌برشهره اولوب‌داخل‌خرامانی
زمانك‌ده یرنه شهره مشابه‌مش هراطواری — ولی شمدی‌خراب‌اولمش‌شهردیمز کورن آنی
بتون‌اطرافنی قلعه‌چویرمش‌ویرمش‌استحکام — درآغوش ایلمش برقاچ صولر ایلر جریانی
بتون‌اولری کارکیردرمناسترلری‌پك‌چوقدر — چقان چا کاری‌چادقده طوتار دنیایی‌لرزانی

ایرتسی کونی اورادن حرکتله یهودی سکنه‌سی اولمیان و اطرافی باغچه‌لرله محاط اولان قیله‌شوقصبه‌سنه التی ساعتده وایرتسی کونی‌اورادنده حرکتله اون‌ساعتده غوسطین Gostyn قصبه‌سنه‌واصل‌اولدیلر غوسطین ایکی طول عورتك ملکی اولوب سکنه‌سی بتون لهلو ایمش .

فرداسی کون قیام ایله التی ساعتده لشنه‌یه Lissa نزول ایتدیلر .

بونك چارشوسی بازاری هراطواری نظامنده — بتون‌له‌بچره‌حقا ایشته کوردك‌شهره‌شایانی
متاعك‌بولونورنوعی بویرده‌طوقونورچوقه — انك‌اکثریسی اولمش‌طوریر چوقه‌جی دکانی
ایچنده‌واراقار صوبی‌سزا هروجهله مدحه — بونك کبی‌بتون‌لهده‌دیسه‌م‌هیچ‌بوقه راقرانی

لشنه‌ده درت کون قالوب بعده درت ساعت مسافه‌سی اولان اوسقوه‌یه کیتمشلردر. اوسقووه‌ده له‌الکه‌سی نهایت بولور اوته‌طرفی درانده‌بور قرالنك مملکتیدر.

(استطراد) کذرکاهده تصادف اولنان بلادی خریطه اوزرنده بولدق و موقعلرینی تعیین ایتدك فقط بو اوسقووه‌یی یدمزده بولنان خریطه‌لرده بوله‌مدق. درانده‌بوردن مقصد دخی پروسیه‌نك نام قدیمی اولان براندبورغ در. سهو استماع نتیجه‌سی اوله‌رق املاسی تغییر ایدلمشدر. دها غریبی ایلچیمزك بری براندبور کلمه‌سنك حرف اولنی بویله یاکلش ضبط ایتدیکی کبی بردیکری‌ده حرف آخرینی تبدیل ایتمکله «تراندە بول» اسمی حادث اولیورمشدر که بوندن اللی التمش سنه اول استانبولده‌کی پروسیه سفیرینه خلق تراندە بول ایلچیسی دیر ایدی. حتی مدت مدیده المانیا سفارتی باش ترجمانلغنده بولنمش اولان متوفی بارون‌تستا برمجلسه کیردیکی زمان «ایشته کلدی تراندە بول ترجمانی» دییه‌رك لطیفه ایدردی. (انتهی)

لهستان قرالی اوچنجی اوغستوس ایلچی‌مزی قبول ایتمك اوزره صورت مخصوصه‌ده ساقسونیادن قالقوب کلمش ایدی وکندوسنه خبر کیدنجه‌یه‌قدر وقت کچیرمکندن سمیریمزك یولارده ضیافتلرله مشغول ایدلمسی قرالك وصولی بکلمك ایچون ایمش ورسم قبولك وارشوه‌ده اجرا اولنه‌مامسی ده قرالك تأخر وصولندن طولایی ایمش. ناظم قصیده‌سنده شمدیه قدر واقف اولمدیغمز برحالی بیان ایدوب دییورکه: له قرالی ساقسونیادن لهستانه کلمك ایچون درانده‌بور اولکه‌سندن کچمك لازمدر فقط بو اولکه‌نك طوپراغنه آیاق باصمه‌سی عهداً ممنوع در.

انك ملکندن البته کچرسه له قرالی کر — انك طوپراغنه باصدیرمامقدر عهد وپیمانی
اولنجه کر درانده‌بور ولایتنه‌اول داخل — ایده‌من پا نهاده تاکیم ایدنجه کذرانی
یاهیچ قابل اولورمی برمحله باصمامق قطعا — بلی التمش سکز ساعت کذر ایلر شتابانی

اشبو بیاناتدن اکلاشلدیغنه کوره دارنده‌بور مملکتندن له قرالی مرور ایدرکن التمش سکز ساعتلك مسافه‌یی حیوان ویا ارابه ایله قطع ایتمك اقتضا ایلیور .

کلهلم صدده : قرال اوسقووویه کلدکده له جمهورینك کبراسی دخی اوراده‌طوپلانوب پنجشنبه کونی سفیریمزك قبولی‌ایچون تخصیص قلنمشدر. تشریفات مأمورلری سفیریمزه ایکی شیئی تکلیف ایتمشلردر . بری

چن تبلیغه واردقده قراله نامه‌یی سزلر وارنجه قاپویه جزئی توقف ایلك عیانی
کزیرا ایلك ایچون سزی دعوت که اول دمده بیوروك ایدر ارباب دیوانك برسخندانی
اودمده ایچروکیرر واررسزامری تبلیغه ازلدن بویله‌در بوزمه‌نك آیین وارکانی

ایکنجیسی دخی سزی مهمانخانه کزدن حضور قرالیه ایصال‌ایچون ترتیب اولنه‌جق پیاده ودراغان عساکری یدلرنده‌کی سینی عریان طوته‌جقلردر دولتمزجه دیوان ترتیباتی بویله اقتضا ایلر .

ایلچی‌مز بوایکی تکلیفی دخی رد ایتمش‌در . اولابن پادشاهمك حامل اولدیغ نامهٔ همایونی توقیرده ذره‌جه قصور ایده‌مم اول پادشاهکه بتون عالملرك ولی نعمتی‌در وظل یزدان اولوب جمله‌مزك اوزرینه سایبان‌در . مأموریتم نامهٔ همایونی قرالکزه تبلیغ ایتمك اولدیغندن قپوده اصلا توقف ایده‌مم دیومخالفت قطعیه‌ده بولنمش .

به‌قدر ایتدیلرابرام ولی‌کارایتمدی چونکه ینه رأینه احاله ایدوب کوردیلر ارزانی

ثانیاً سینی عریان طوتمق اولسه اولسه برنشانهٔ غالبیت اوله بیلیر حالبوکه دولت علیه ایله له جمهوری محارب دکلدر باریشقدر آره‌ده غالب ومغلوب یوقدر بناءً علیه آتی‌ده نابجا کوریرم دیدی وراضی اولمدی . بونك اوزرینه له حکومتی اصرار ایتمیوب ایلچیمزك دخی واهی وجهله حرکت ایتمش وکندی اصول تشریفاتیه‌لرندن صرفنظر ایلمشدر .

یوم ملاقات اولان پنجشنبه کونی ایلچی بك ایچون مجوهرله مزین بربینك وایکی یدك اوچ رأس حیوان ومعیتی ایچون دخی سکز طقوز

رأس حیوان کتیروب هیئت سفارتی دیوان قرالی‌یه ایصال ایتدیلر .

بهراسبك اوزرنده وجردراولوب طاشی اکر قیمتنا کلایم دیرایسه‌ك بویله بیل انی
براسبه وضع اولنان جوهرك سن قیمتینا کله اواسبك قیمتی مقدار بها ویرمز بازرکانی

کرك لهلو وکرك دراندہ بورلی عمرکده مسلمان کورمدکلری جهتله سفارت الاینی تماشا ایتمك اوزره برچوق خلق یوللره طولمشدی اودرجه ازدحام اولمشدیکه یوللردن کچمك ایچون تعب ومحنت چکلدی. ایلچی‌بك دیوان قرالی‌یه داخل اولدقده

قرال اولمشدر اسکمله نشین کویا وقاراوزره یمینی جمله راهبلر یساری وویوده کانی
بولارده جمله‌سی اسکمله‌لراوزره اوتورمشلر دخی برسمته جمع اولمش کبارك جمله‌نسوانی
چون کم ایلچی بك های وحشم‌له بیله اتباعله الینه عز وحرمتله الوب امر همایونی
بیورك لفظنه مقدار ذره ایتمیوب رغبت تأنیله وقاراوزره واروب صان شیرغرانی
اوپوب باشینه‌اوچ کره قیوب تعظیم‌وعزتله قرالك دستنه تسلیم ایدوب نامهٔ خاقانی
اودم نامه‌یی توقیراً قرال شابقه‌یی رفع‌ایتدی انی کوردکده باش آچدی بتون ارباب دیوانی
قرالك قارشوسنده برنشیمن واردی آماده اوتوردی بی‌محابا ومزین ایتدی دیوانی
بونی قرائت ایچون دخی اولوب مأمور محلندن فصاحتله بلاغتله اوقودی اولدم اول آنی

« حالا رونق افزای سریر جهانبانی وشرف‌بخشای اریکهٔ کیتی‌ستانی مالك البرین والبحرین شوکتلو قدرتلو مهابتلو عظمتلو ولی‌النعم عالم‌شهنشاه روی زمین اولان السلطان ابن‌السلطان والخاقان ابن‌الخاقان السلطان عثمان خان ابن‌السلطان مصطفی خان حضرتلری بالارث والاستحقاق تخت عالیبخت عثمانی‌یه جلوس میمنت مأنوس همایونلرینی حاوی رغبتلو حرمتلو له وتوابعی قرالی جنابلریله له جمهوری بینلرنده اولان موالات ومصافاتك شروط عهدنامهٔ همایون موجبنجه کما کان ادامه واستقرارینه مساعدهٔ جلیلهٔ جهانبانیلرینی محتوی بشارت نامهٔ ملاطفت علامه‌لری ایصال وتبلیغنه ملازمان درکاه معلا بارکاه کردون اشباهلرندن بو اوللرینی مأمور بیورمشلردر »

دیوانك ترجمانی بونطقی بالترجمه قراله تفهیم وقرالك جوابنی دخی

بروجه آتى سفيره تبليغ ايلدى : « بوملك آل عثمان نه‌بختلو مملكت ايمشكه من‌طرف‌اه بويله برعادل پادشاهه نائل اولمش . جلوس شاهانه‌سيله بتون اطراف واكنافه شرف‌بخش ايلمشدر . آنكله هم جوار اولان ملل‌نصارا دوستلغندن هپ ممنوندر . خصوصا بن وجمهورم فوق‌الحد مسرور اولمشز . خدا تختنده دائم ايتسين . بينمزده از قديم جارى اولان روابط دوستى ومخادنتك كماكان دوامنى مجدداً مساعده بيوردقلرينى مشعر وارد اولان نامهٔ همايونلرى بزجه باعث محظوظيتدر . بامزله دولت عليهٔ ابد پيوند قارلوبجه صلحنى‌عقد وامضا ايلدكدن صكره خلافنه حركت اولنمديغى كبى بعدمادخى الى‌ماشاءاه تعالى‌شروط واحكام عهد نامه‌يه موافق صورتده حركت اولنه‌جقدر . مولاى متعال مناسبات دوستانه‌مزى مستحكم قيله .»

دخى‌ورى‌ديه‌جك‌رسوزك مأمورسين‌سويله كه‌زيرا ايلدك‌بزبونده‌موجود اهل ديوانى؟
بكا غيرى امر يوقدر همان تبليغه مأمورم كه‌شمدى سزلره تسليم اولان امر همايونى
ديوب‌ختم‌كلام‌اولدى‌نهايت‌بولدى‌جون مجلس اودمده قالقيلوب‌انلر پريشان ايتدى‌ديونى
ينه‌اويكى طاقمله قونغه ايلدك عودت دخى‌درت كون‌توقف ايلدك بروجه مهمانى
جوابنامه‌سنى‌تسليم‌ايجون‌تكرار‌ايدوب دعوت ينه‌مذكور طاقمله‌عزم ايدوب بزده خرامانى
واروب‌داخل‌اولنمشدر محل وجاى مذكوره مهيا ايلمش ترتيب ايدوب اولكى ديوانى
ينه اولكى موضعده نشيمن چونكه آماده واروب‌طوغرى‌اوتورمق‌آنلرك آيين وارکانى
اوتوردقده اليله آشـالق ايتدى اطرافه ينه باشلرينى چدى قمو ارباب ديوانى
بولارده‌شابقه‌رفع‌ايتمك‌فقط‌اكرامدرمقصود وحتى قدخميده ايلدى بالجمله نسوانى

قرال مقدمكى مجلسده سويله‌ديكى سوزلرى تكرار ايلدكدن صكره سفيرى تلطيفاً « حدودمزه‌داخل‌اوله‌ليدنبرو لهستان اهاليسى‌هرطوركزى پسند وثنا ايتمكده‌در . سزك كبى برذات عاليقدرى دولت عليه طرفمزه سفير تعيين ايلديكى كبى بزده جمهورمز بيننده معتبر برذاتى سفارتله طرف شاهانه‌لرينه ارسال وجلوس همايونك راسمهٔ تبريكنى ايفا ايليه‌جكز » ديدى . بعده جوابنامه‌يى يداً بيد ايلچى بكه تسليم ايدوب اوده اداب ايله الهرق قوينده وضع ايتدى ورسم وداع دخى بالاجرا وظيفه ختام بولدى.

سفیرمزك معیتی قرالدن بیوك بیوك هدایا اوموبورلردی. برده نه کلسون؟

هدایای قرال کلدی انی سیر ایلدك حقا ایکی سپته وضع اولمش بش اون قطعه یچ اوانی
برازطباق بش اون کاسه ایکی یچ کاری ساعتله هدایای قرال بودر سکا تفهیم ایدم آنی

بونلر قرالك هدیه‌لری اولوب جمهور طرفندن دخی بیك مجـار آلتونی کوندرلدی. سفیربونلری کندینه آلیقویوب اتباع ایچون آیروجه عائدات استفسارنده بولندیسه‌ده

خدم ایچون اوله کلمش دکلدر بونجه هیچ ا کرام

دیو جواب ویردیلر . بونك اوزرینه ایلجی بك ناچار سالف‌الذکر بیك آلتونی اتباعه توزیع ایلدی یوقسه اتباع بینده برنزاع وعصیان چیقمق محتمل ایدی .

*
* *

قصیده‌نك قسم مستنسخی بورایه قدردر . آلت طرفی که اوسقووه‌دن مفارقتی وکیفیت عودتی حاکی اوله جقدر ناقصدر . تمامنی آرادق بوله‌مدق. مقاله‌مزی اکمال ایچون مابعدینی انجمنه کتیرنلره ویا بولندیغی محلی خبر ویرنلره شمدیدن بیان تشکر ایلرز .

عبدالرحمن شرف

علمدار مصطفی پاشا

[اون ایکنجی نسخه‌دن مابعد]

زیرا مقدما رفیق افندینك علمدار مصطفی پاشایی درسعادته جلب ایچون استانبولده ایفا ایلدیکی خدمت هرنقدر فوائد کلیه حصوله کتیرمش ایسه‌ده مقصد اصلی بی تماماً تأمین ایده‌مامش وباخصوص مرکز سلطنتده کی سرای ارکانك سلطان مصطفی حسابنه اجرا ایده‌جکلری فعالیتده استخدام ایلیه‌جکلری قوت طیار پاشانك قائممقاملغیله قات‌قات تزاید ایلمش ایدی.

طیار محمود پاشا سلطان سلیمك عدوجانی اولدیغی وبوخصوصده هردرلو جنایتلردن چکنمیه‌جکی بدیهی بولندیغی جهتله اخیراً نذیرانه‌نك موقع مناقشه‌یه وضع ایلدیکی تکلیف اعدام سلطان سلیملیلری تدهیش ایلیور ایدی .

بونك ایچون روسجق جمعیتی متفکرینی یکیدن مذاکره‌یه کرمیت ویره‌رك نه‌اولورسه اولسون طیار محمود پاشانك استانبولدن چیقارلمسنه قرار ویروب بونك اجراسنی‌ده رفیق افندینك عهدهٔ درایت وحمیتنه تودیع ایلدیلر .

رفیق افندی مفطور بولندیغی فطانت ایله ایشه نره‌دن باشلامق لازم اولدیغنی اعمال فکر ایدرك تعیین وصورت حرکتنه دائر برپلان تنظیم ایتدی . برطرفدن اردوده لازم کلن حرکته تشبث ایلدیکی کبی دیکر طرفدن‌ده استانبولده بولنان روسجق‌یارانی مرتبطلرینه تعلیمات مقتضیه‌یی کوندردی .

اساس ترتیبات صدراعظم ایله قائممقام طیار پاشانك آره‌سنی آچمق وعینی زمانده‌ده شیخ‌الاسلام ایله بینه قائممقام پاشانك آره‌سنه نفاق

صوقمق واوجاقلویی بوایشه قاریشدیرمق ایدی . فی‌الواقع سرای ارکانی قائممقامه‌صوك‌درجه قوت‌الظهر اوله‌جق وبالخاصه سلطان مصطفی کندی بنده‌سی طیار پاشـایه فوق‌العاده ظهیر بولنه‌جق ایسـه‌ده صدراعظم وشیخ‌الاسلام طرفندن اجرا ایدیله‌جك تشبثاتك ثمره‌دار اولمسی مأمول قوی ایدی . بوتشبثاته معاونت ایتمك اوزره اردودن بالخاصـه برمأمور کوندرلمك ایجاب ایدوب جمعیت نامنه حرکت ایدن رفیق افندینك تشبثات‌والقاآتی نتیجه‌سنده « طیار پاشا برآی دها قائممقاملقده قالورسه مطلقا صدراعظم اوله‌جغی » ذهابی چلبی مصطفی پاشانك ضمیرنده ایجه یرلشمش وبیچاره سـاده‌دل آدم رفیق افندیدن بوکا برچاره بولمسنی رجا ایلمش اولدیغندن رفیق افندینك ترتیبیله کوندریله‌جك آدم انتخاب اولنوب بوواسطه ایله هم طرف سلطنته همده یکیچری‌اوجاغنه تلقیناتده بولنلمق تقرر ایلدی .

رئیس کیسه‌داری سنبل زاده عبدالباقی افندی روسـجق یارانك تشکیل‌ایلدکلری جمعیت خفیه منتسبینندن واردوده بولنان یارانك کوزی آچیقلرندن اولدیغندن رفیق افندینك تنسیبیله استانبوله کیتمك وظیفه‌سی ایله مأمور اولدی .

عبدالباقی افندینك رکاب همایونه ابلاغ ایده‌جکی خبر ، بوز اوق سرکرده‌سی جبار زاده‌نك ماسبقده قائممقام طیار پاشا ایله کچن وقایعدن وپاشانك شمدی رکاب قائممقامی بولنمسندن طولایی دوچار وله وخوف اولەرق اناطولیده برغائله چیقاره‌جغنك صدر اعظم طرفندن استخبار ایدلدیکنی سویلمك وبوخصوصه دائر یازلمش مکتوبی تقدیم ایلمك ایدی. اوجاقلویه‌واقع اوله‌جق تبلیغات‌ایسه یکیچرینك ویماقلرك کسب‌ایلدکلری نفوذ « دولتلولره » آغر کلدیکندن طیار پاشـایه بوایشی کوردیروب اوجاقلویی قیردیره‌جقلرینك اردوده‌کی یولداشلرك خبر آلدقلرینی اخبار ومتیقظ بولنملرینی اخطاردن عبارت ایدی .

استانبولده‌کی جمعیت آدملرینه کوندریلان تعلیماتده‌ده تام صره‌سنده شیخ‌الاسلام عطاء اه افندینك طیار پاشا علیهنه‌تحریکی تعلیم ایدلمش‌ایدی.

اندرون رجالی شیخ‌الاسلامك زوربالره استناداً ایقاع‌ایلدیکی تحکمی چکه‌میورلر ایدی . بونك ایچون چوق دفعه‌لر سلطان مصطفایه القا آتده بولنه‌رق شیخ الاسلامك حقوق سلطنته بیله تحکم ایلمکده اولدیغی سررشته‌سیله عزلنی طلب ایلیورلردی .

فی‌الواقع عطاء اه افندی عسکره استناد ایدرك سلطان مصطفی ایله برابر سرایی تکمیل ارکانیله هیچه صاییور و مقام مشیخته‌ده عادتا زور ایله اوتوریور ایدی .

بو حاللر سلطان مصطفانکده نظرندن قاچمدیغندن وهردرلو حرکاتنه قارشو ممانعت ایقاع ایدلدیکنی کوردیکندن نفوذ حکمرانیسنه بر ساحه آچمق ایچون فرصت آرایور ایدی . بندکاننك القا آت واخطاراتی ایله شیخ‌الاسلامه قارشو برکین بسلیور و آنی عزل ایتمك ایچون معاونت آرایور ایدی .

دیکر طرفدن شیخ‌الاسلام طیار پاشایه‌ده تحکم ایلمکده اولدیغندن او جهتدن‌ده آغر کلمکده ایدی . بناءً علیه پادشاه ایله رکاب قائممقامنك فکرلری بر خصوصده عین غایه‌یه متوجه ایدی فقط عطاءاه افندینك استنادکاهی اولان زوربالر قوتلی بر ظهیر تشکیل ایله‌دیکندن بومقصدی انلرك اللرندن قورتارمق خیلی مشکل بر ایش ایدی .

استدلالات تاریخیه‌یه کوره طیار پاشا عامه نظرنده شیخ‌الاسلامی کوچك دوشوره‌رك موقعنی محافظه ایده‌میه‌جك بر حاله کتیرمك ایچون « فاتح جامعی وقعه‌سی » نی ترتیب واحداث ایتدیردی . ایشك کسب ایلدیکی نتیجه یه نظراً طیار پاشایه بونی احضار ایتمك یولنی اوکرتن ، پاشانك صورت حقدن کورینن بندکاننن بری‌ایدی‌که عبودیت وصداقت کسوه‌سی آلتنده اویناین جمعیت خفیه قوتی اولدیغی ظن ایدیلور .

چونکه وقعه پك عادی ایکن شیخ‌الاسلامك علیهنه‌اوله‌رق میدانه‌قونلمسی وتام بوصره‌ده طیار پاشا علیهنه شیخ‌الاسلامی قوشـقولاندیرمق ایچون استعمال اولنمسی واساس وقعه‌نك برطرفزونلی یعنی‌طیار پاشانك نفوذینك پك زیاده جاری اولدیغی بر ولایت اهالیسـندن اولان بر آدم طرفندن ایقاع ایدلمسی بو استدلالاتی تشکیل ایدر . عطاءاه افندی سقوط ایدنجه یرینـه کچیرلمك اوزره صـدوردن عزت بك حاضرلنمش اولوب میر مشـار الیه حقیقةً اکابر دولتدن بر ذات ایسـه ده الجاآت حال وزمان کندیسنه هیچ بر پایه ویره‌میه‌جك ایدی .

فاتح‌جامعی وقعه‌سی افکار عمومیه‌یی شیخ‌الاسلام علیهنه چویردیکی صره‌ده که‌جمعیت تعلیماتنك « تام صره‌سنده » دیه‌تعیین ایلدیکی بر آن‌ایدی ـ تعلیماتی آلانلردن خواجه منیب‌افندی، هیچ برشیدن خبری اولمقسزین کندینه‌اویدیردیغی قاضیعسکر شمس‌الدین‌افندی‌یی شیخ‌الاسلامه کوندروب طیار پاشانك عزت بکی‌مقام مشیخته کچیرمك اوزره نزد همایونده‌تشبثاتده بولندیغنی ؛ تکمیل جرأت اجراآتی طیار پاشا اوزرینه بیقه‌رق ومقام سلطنته برشی‌طوقندیرمیه‌رق، تفصیلات وتهییجات لازمه ایله‌اخبارایلدی.

شیخ‌الاسلام صوك درجه‌ده اغضاب ایدلمش ایدی . تکمیل قوتیله نزد همایونده طیار پاشـا علیهنده بولنمغه باشـلادیغی کبی اوجاقلوده عینی نغمه‌یی تکرار ایلیوردی . جبار زاده‌نك عصـیان ایده‌جکی قورقوسی طیارپاشا علیهنده مستعمل بروسیلهٔ عزل اولمق اوزره هرایکی‌طرفدن‌ده اورته‌یه قونلدیغی زمان بوملاحظه‌نك صدراعظم جانبندن‌ده مقدماایروجه تمهید ایدلمش اولمسی ایشـلك غرضدن عاری وحکمت اداره‌یه مسـتند اولدیغنه سلطان مصطفی نزدنده شبهه براقمدیغندن پاشانك عزل ایدلمامسی ایچون اندرون آغالرینك وقوع بولان مخالفت واسـترحاملری کارکر تأثیر اوله‌میه‌رق طیار پاشا عزل ایدیلوب دیمتوقه‌یه کوندرلدی .

عبدالباقی افندی ایله خواجه منیب افندی وطیار پاشا دائره‌سنده‌کی ید خفی وظیفه‌لرینی اکمال ایتمشلر ایدی .

عبدالباقی افندینك اکمال وظیفه ایله اردویه عودتنده بعض توجیهات اولوب بوصره‌ده صدر اعظم طرفندن استانبوله کوندرلمش واوراده (اسما سلطان) کتخدالغنه تعیین قلنمش اولان کتخدای صدر عالی عثمان افندیدن منحل قالان صدارت کتخدالغنه رفیق افندی کچه‌رك رفیق افندینك یرینه‌ده غالب افندی تعیین اولنمش وبوصره‌ده تحسین افندی‌ده چاوش باشیلغه نصب ایدلمش وعلمدارك اقرباسندن سید افندی نامنده بریده اردو قصاب باشیلغنه نائل اولمش ایدی .

رفیق، غالب، بهیج، تحسین افندیلراوردوده یرلشمشلر والکیوکسك مأموریتلری عهده‌لرینه آلمشلردی ، کندیلری روسجق جمعیت خفیه‌سنك روح متفکری اوله‌رق روسجقده ؛ علمدار نزدنده‌کی رامز افندی ایله مخابره ایدرلر واستانبولده ایدندکلری وسائط خفیه ایله ایش کوررلردی. کندیلری اساس مقصده واقف اولوب بوندن کیمسه‌یه سرزشته ویرمزلر فقط سلطان سلیم نعمتیله پرورده اولانلردن بر خیلی ذواتی‌ده اصل مقصدی آچمقسزین کندی اجرا آتلرنده آلت اوله‌رق قوللانیرلر ایدی . بو قبیلدن اوله‌رق جمعیت خفیه‌نك ایکنجی صنف منتسبلرندن برچوغی اردوده و استانبولده بولنورایدی.

§

روسجق یارانك ترتیباتنه ناکهظهور بعض وقایعکده یاردمی طوقونمشدر . ازجمله صدر اعظم چلبی مصطفی پاشا کندی عجز وابتهالنی تقدیر ایتمز برآدم اولوب منصب اقبالنه رقیب کوردیکی علمدار پاشایه رقابت داعیه‌سیله آندن دها قدرتلی کورونمك هوسنده بولنه‌رق موسم بهارك حلولی و روسیه متارکه‌سنك انقضای مدتی حسبیله اردویی سفربر

حالته قویمق صره‌سنده مراجعت ایلدیکی بعض تدابیر ایله علمداری اغضاب ایده‌جك وسیله‌لر احضار ایلدی .

علمدار مصطفی پاشانك ایالتکاهی جوارنده بولنان ودائما علمداره معارض کچینن سنجاق امراسندن بعضیلرینی خدمته آلمق صورتیله علمداره قارشو کویا ابراز اقتدار ایتمك فکریله نا موافق تدابیره سلوك ایتدی .

طونه سرحدنده بولنان امرادن اولوب علمداره نسبتاً بر بایراق صاحبی بیله عد ایدیله‌میان یبلیق اوغلی ، ابرائیل‌ناظری ، کاوور حسن کبی برقاچ سرکرده‌یی اردویه جلب ایلدی . بونلرك ادرنه‌یه ورودلرینی علمداره اخبار ایلدیلر .

اساساً علمداری اردویه کتیرمك روسجق یارانك اقصای املی اولدیغی حالده بوکا چاره آرایورلر ایدی . حالبوکه بو دعوت وبونلرك ورودی علمداره کوزل بر وسیله اولدی . علمدار دیه بیلیر ایدی که :

« بنم ایالتکاهم حدودنده بولنان معارضلریمی پادشاه اردوسنه جلب ایدوبده بن طونه سرعسکری اولدیغم حالده بکا خبر ویرمامکده البته برمعنا واردر. »

شو وسیلهٔ معقولهٔ ظاهره روسجق یارانك ظهور مقصدلری ایچونده کوزل برسبب تشکیل ایلدی .

رفیق افندینك اخطار و اخباری اوزرینه علمدار مصطفی پاشاده اون بیك قدر مکمل سواری ایله وصید وشکار بهانه‌سیله ادرنه قربنه ایریشدی .

علمدارك ادرنه‌یه ورودی بغتهً واقع اولمش ایدی . بوخبر ادرنه‌ده صدراعظم طرفندن تلاش ایله تلقی اولندیغی کبی استانبوله واصل‌اولنجه اوراده‌ده بادیٔ تلاش اولدی .

استانبولده بربری علیهنده موجوداولان ایکی جریاندن هرایکیسیده علمدارك ادرنه‌یه ورودندن متوحش اولدیلر .

اندرون رجالی زوربالرك تحکمنی چکه‌مامکدن متولد ضجرت ایله پادشاه باشده اولمق اوزره اوجاقلی علیهنده ایدی .

اوجاقلو وزوربالرده سرای ارکانینه کوز آچدیرمامق ایچون قباقچی مصطفی وشیخ‌الاسلام طوپال عطاءاه افندی باشده اولمق اوزره اندرون رجالنك علیهنده بولنیور ایدی .

حالبوکه بونلرك هرایکیسیده کندیلرینه بیکانه‌اولان علمدار قوتندن بردرلو حظ ایده‌میورلردی . فقط بوقوت استانبولك مخالف جریانلرندن هانکیسنك امالنه مماشات ایدرسه اکا مال اوله‌جغی روش حالدن آکلاشلمقده ایدی .

علمدارك ادرنه جوارینه ورودی خبرینك استانبوله واصل‌اولدیغی کونك کیجه‌سنده سلطان مصطفی شیخ‌الاسلامی ایکی دفعه سرایه حلب ایدرك مجلس مشاوره عقدایلدیلر ایسه‌ده کرك شیخ‌الاسلام کرك قائممقام مصطفی افندی علمدارك ادرنه‌یه ورودی خبرندن بشقه هیچ برشیئه مطلع اولمدقلرندن ایشك اردودن وصدراعظمدن استعلامندن بشقه چاره بوله‌مدیلر .

خبر آلمق‌اوزره ادرنه‌یه کوندریلن مأمور صدراعظمدن اول ارکان دولت ایله تماس ایلدیکندن استانبوله کتیردیکی خبر روسجق قومیته‌سی منفعتنه کوره تنظیم ایدلمش برزمینده یعنی « سردار اکرمك ضعفی درکار اولدیغی حالده بعض نامقبول کسانی ادرنه‌یه دعوت ایتمکله علمدار پاشا منفعل اوله‌رق کمی آزیه آلدی وآو بهانه‌سیله ادرنه‌یه کلدی شمدیدن چاره‌سی کورلرسه اوکی آلتمقدن قالور وصوکی یمان اولور » صورتنده اولدیغندن سلطان مصطفی درحال صدراعظمه امرشریف اصدار ایده‌رك علمدارك ایستمدکلرینی ادرنه‌دن چیقارمغی امر ایلدیکندن صدراعظم جلب ایلدیکی رؤسایی اورادن اوزاقلاشدیرمغه مجبور اولدی .

عینی زمانده رفیق افندی صدراعظمله باب مشاوره‌یی آچه‌رق :

— شوکلنلرك طردی حقنده واقع اولان حاله نظراً استانبولده بعض فساد قاریشمقده اولدیغی آکلاشیلیور هم بوفسادی تحقیق ایتمك

همده موادسفریه‌یه دائر امر آلنمق ایچون رکاب همایونه برمأمور کوندرمك موافق اوله‌جق فقط بوندن اول برآدم ارسالیله علمدار کده فکرینی آلمق وبویله‌لکله اصلاح ذات‌البنیه برزمین حاضرلمق ایجاب ایدر .

دیه‌بسط مطالعه‌ایدنجه ذاتاً احوالدن متوحش وعاجزاولان صدراعظم « مصیبدر وفی‌الاصل علمدار ایله بهیج افندینك معارفه‌سی واردر وبو مقوله ایشلرده استخدامه لیاقتی درکاردر . » دیه‌رك ایشه طرفدار کورندیکندن درحال بهیج افندی جلب ایله « صورت مأموریتی کندویه‌بیان ونتیجه‌سنده مظهر مکافاة اوله‌جغی درمیان اولندقده بهیج افندی بادئ امرده امتناع وبو خدمتك‌عهده‌سندن صرف وتحویلی امرنده رفیق افندیدن استشفاع ایتمکله‌سردار اکرم انك بونکولنی صمیمی برکیفیت صانوب طانیشیقلی دوکوش اولدیغنی درك وتفطن ایده‌مدیکندن تکرار تکلیف وابرامه ابتدار ابتدکده همان رفیق افندی سردار اکرمه مماشاة سیاقنده سوق کلام وایضاح بحث ومرامه اغاز ونتیجهٔ مصلحتده دفترداراق وعدیله تنویر سند رجا ونیاز ایله کویا بهیج افندی‌یی‌الزام واسکات ایتمش وبونك اوزرینه بهیج افندی علمدار اردوسنه کیتمش ایدی . »

[تاریخ جودت]

بهیج‌افندی علمدارك نزدینه کیدوب‌رامز افندی ایله‌ده کوریشه‌رك کندیسنك سبب‌اعزامی قومدیاسنی ایضاح وایشاره دائراعطای معلومات ایدرك تعطیٔ افکار ایلدکدنصکره ادرنه‌یه عودت ایدرك علمداری‌اقناع ایلدیکنی وصدراعظم ایله آره‌سنی بوله‌رق کماکان طونه سرحدینی‌محافظه‌یی تعهد ایتدیرمش اولدیغنی سویله‌دی .

بهیج‌افندی بوخبرله عودت ایدنجه رفیق افندی‌ایله سردارا کرمك اولجه ویرمش اولدقلری قرار اوزره امور سفریه‌نك درسعادته عرض اولنمسی حقنده برمجلس مشورت عقد ایدیله‌رك جریان ایدن مذاکره نتیجه‌سنده لوای شریف ایله اردو ادرنه‌ده قالوب علمدار پاشانك طونه سرحدینه چیقمسی وایجاب ایتدکجه ادرنه‌دن معاونت‌ایدلمسی تقرر ایتمش وبومأله یازیلان عریضه ایله کیفیت رکاب همایوندن استیذان ایدلمشدر .

اشبو استيذان اوراقنى استانبوله ايصاله بهيج افندى مأمورايدلدى. مومى‌اليه بالطبع روسجق جمعيتى مقاصدى ايچونده چالشمق اوزره استانبوله حركت ايلدى .

بوصورتله سردار اكرم علمدار پاشايى‌ينه ادرنه‌دن اوزاقلاشديرمش اولديغنى ظن ايلديكى كبى استانبول دخى روم ايلى طرفندن سالب امنيت برحال ظهور ايتميه‌جكنه قانع اولمش ايدى .

بهيج افندى استانبوله كله‌رك امور عسكريه‌يه دائر اولان عريضه ايله كنديسنك دفتردارلغى انهاسنى تقديم ايتدكدن صكره رفيق افنديسنك مقدما طوتمش اولديغى طريق لين ايله فتاح ونذير آغالره تقرب ايدرك ينه‌رفيق افنديسنك طرزى‌اوزره « متغلبه‌نك حقوق دولته تجاوزلرى‌ومراعات حقوق ولى نعمته عدم تقيدلرى ناموس دولته شيزاوله‌جق احوالدندر » ديه ايشه كيريشوب پادشاهك بر مأمورينى عزل ايده‌مامسنك نصل عجزدن ايلرو كلديكنى ، قباقجى مصطفانك وقعه‌دن اول آچ ومحتاج ايكن نائل اولديغى نعمته قناعت ايتميوبده امور دولته مداخله‌سنك نه قدر وخيم اولديغنى ، روسيه‌يه تكليف ايديلان مصالحه‌يه [قباقجى اغا ايله‌مى صلح اوله‌جغز] ديه‌جواب ويرلمسى حكومت عثمانيه‌نك اوروپاده طانيمه‌جق درجه‌يه كلديكنه مثال اولديغنى سويليه‌رك علمدار پاشانك ذات حضرت پادشاهى‌يه كمال صداقت وعبوديتندن طولايى بو حاللره قان آغلاديغنى ، وپادشاهى متغلبه النلدن ودولتى اوباشانك نفوذندن قورتارمق ايچون هر درلو فدا كارلغى اختيار ايده‌جكنى، بويله ذيقدرت وصادق بر وزير وارايكن رجال دولتك وپادشاهك بو تغلبى نيچون چكدكلرينى بر لسان مغفلانه ايله آكلاتدقجه سراى اغالرينك مشتاق اولدقلرى نفوذ وقدرتك تأثير ساحرانه‌سيله كنديلرينى غيب ايتدكلرينى حس ايدر ايدى .

فتاح اغا بو نطق اعجاز كارانه وبو موعدهٔ فسونكارانه‌نك قارشوسنده بى اختيار اولوب راز درونى آچه‌رق ـ علمدارك بوقدر صادق اولديغنه

اعتماد ایتمك ایچون سلطان مصطفایه خدمت اولمق اوزره سلطان سلیمی اعدام ایتمسی‌ده لازمدر ـ دیه زواللی بهیج افندینك یورکنه خنجر اوررجه‌سنه سویلدیکی سوز اوزرینه افندی ینه رنك ویرمیه‌رك بو ایشك مشکل‌الحصول اولدیغنه دائر برطاقم ادلهٔ مقنعه سردیله برابر «وقتی کلدکده سر عسکر پاشا بر موجب ارادهٔ سنیه حرکته متعهددر البته بو خدمتده دخی بولنور . » دیه علمداری هر صورته قابلیتلی کوسترمه‌رك جلب امنیته چالیشدی .

دوام‌ایدن‌مذاکره ومباحثه‌لرك برنده بهیج افندینك ـ شوکتلو افندمزه برقدرتلو بنده‌سی بویله وقت اضطرابده لسان صداقت ایله عرض خدمت ایدوب طوررکن رغبت ایتمامك بالآخره باعث ندامت اولور بوراسی‌ده دوشونلمك لابددر .

دیه ندامت سوزیله بعض شیلر تلمیح ایتمك ایسته‌مسی مخاطبلرینك بتون بتون نظر طمع ودقتلرینی جلب ایتدیکندن ـ فصل تدبیر ایده‌لم ـ دیه تسلیم عنان ایلمکه باشلادیلر . بهیج افندینك صنعت تألیف وامالهسی سایه‌سنده علمدارك درسعادته جلبی موافق کورلدی ایسه‌ده اوجاقلونك خلاف مرضیسی اوله‌رق پاپیله‌جق اولان بو ایشك شیوعی بیوك فلاکتلر تولید ایتمك قویا ملحوظ اولدیغندن غایت خفی طوتلمسی وذات شاهانه‌نك هر درلو شوائبدن بری قالمسی ایچون کندیلرینك صورتا بو ایشده معلوماتسز بولنمسی تقرر ایتدی . « ماده‌نك کتم واخفاسنه طرفین تعهد وایمان معلظه ایله یکدیکرینی تأمین ایتدکدن صوکره . [جودت] » بهیج افندی تدابیر لازمه‌یه توسل ایلدی .

بهیج افندی علمدارك دعوتی ایچون خط شریف تحریرینه [یعنی پادشاهك معلوماتی اولمسنه] لزوم اولمدیغنی وفتاح اغا طرفندن ساده‌جه بر دعوتیه یازلمسی کافی اولدیغنی و چونکه ایشك عکسی جهتی ظهور ایدوبده اورته‌یه کفت دوشرده طرف پادشاهی‌یه بر سؤال توجه ایدرسه

پادشاهك « خبرم يوقدر » ديه ايشك ايچندن چيقه بيله‌جكنى مقنع بر صورتده اكلاتدقدن صكره اكر خبر ويرلمديكندن طولايى پادشاه‌غضب ايدرسه افوال حكيمانه ايله اوكى التمسنك لازم اولديغنك وبو ايشك مقربان سلطنت طرفندن درعهده اولنمق اقتضا ايلديكنى سويلدى .

بوصورتله مقصد اويله طرز مصنعده ترتيب واستحصال ايدلدى كه هرحاله روسجق قوميته‌سنك آمالنه مماشاة اولنديغى حالده كيمسه‌بوندن خبردار اولمدقدن بشقه بلكه ايشك تسهيل واحضارى ايچون غافلانه وجانسپارانه چاليشيورلر ايدى .

پادشاه علمدارك جلبنى بلكه موافق كورمز قورقوسيله پادشاهدن خبرسز جلبى اولنمق وكويا پادشاهى برموقع محفوظده بولنديرمق ايچون دوشونيلان تدبير پك كوزل ياپلمش واغالردن دعوتيه آلنه‌رق ويا علمدارك ورودينه مشروع وامر تحتنده برجريان ويرلمش اولدى .

ديكر طرفدن پادشاهك ممانعت ملحوظه‌سى ظاهر اولورسه اسباب مانعه اوله‌رق كندى بندكانى احتياط اوله‌رق احضار ومأمور ايدلدى . نهايت فتاح اغانك « حركته اذن همايون صادر اولمشدر » عباره‌سيله علمداره خطاباً يازديغى مكتوب بهيج افنديnك قوينده اولديغى حالده اردويه واصل اولدى .

بهيج افندى ادرنه‌يه واصل اوله‌رق رفيق افندى ايله عقد مشورت ايدوب وقوع حالى روسجقده رامز افنديه مفصلاً اخبار ، معهود مكتوبى ايصال ايلديلر .

بوصره‌ده اردو برطرفدن سفر تداركيله مشغول اولديغى حالده ديكر طرفدن علمدار حركت حاضرلقلرنى كورييوردى استانبول احوالنه كلنجه : اوراده‌ده وقايع روزمره‌دن اختلالار ، زوربالقلرشيرازهٔ انتظامى بوزمش اسايش يوزينه پايتخت خلقنى حسرت براقمش ايدى .

استانبولده ظهور ايدن بروقعهٔ اختلاليه اوزرينه توقيف ايديلن

مجرمینی ارقداشلری اغاقپوسنی باصه‌رق جبراً محبسدن چیقارملری وشقاوتلرینی دها ایلرو کتوره‌رك یکیچری اغاسنی وقره‌قولاغنی سو - روکلیه‌رك دائره‌لرندن چیقاروب توقیف ایتملری وبوزوربالرك اره‌سنده عسکری امراسندن بعض کیمسه‌لرکده بولنمسی وقعه‌نك ماهیتنی بیوتمش ایدی. یکیچرینك زوربالر علیهنه قیامنی وشهر ایچنده قتال وقوعنی انتاج ایده‌جك احواله رمق قالدیغی صره‌ده صدوردن عزت‌بکك همت تدابیر ونطقیله ایشی تسویه ایتمسی عطاء اه افندینك « استرقاب منصب علیای مشیخت ایله » راحت وحضورینی‌سلب ایلدیکندن عزت بکك استانبولدن اخراجنه تشبث ایلدی .

قائممقام طیارپاشا حاجی‌اوغلی بازارجغنده علمدارپاشاایله کوریشه‌رك صدراعظمك کندیسنه روا کوردیکی مناسبتسز احوالدن شکایت ایلمش ایدی . علمدارك کندینه مراجعت ایدن بر آدمی حمایه و صدر اعظمله ذاتاً آره‌سی آچیق اولدیغندن اکا قارشو بر معاملهٔ عنفیه اجراسی مقصدیله طیار پاشانی وارنه قوماندانلغنه تعیینه دلالت ایلمسی اوزرینه شیخ‌الاسلام عطاءاه افندی بوندن فنا حالده قوشقولانه‌رق وبو ایشده عزت بکك صنع ومدخلی اولدیغنی ظن ایدرك میر مومی الیهك بتون بتون علیهنه دوشه‌رك مغنیسایه نفیه موفق اولمش ایدی .

طیار پاشانك صدراعظمك خلاف مرضیسی‌اوله‌رق وارنه محافظه‌سنه تعیینی اردوده عدم خشنودی‌یی موجب اولدیغی کبی عزت بکك نفی اولنمسی‌ده جریان وقایعه بر مهمیت اعطا ایتمکده ایدی . ارکان دولتدن علاقه‌دار اولانلر بو ایشلرده تحریٔ اسباب ایله درلو درلو حکملر استمراج ایتمکده ایدی . روسجق یارانی ایسه روسیه متارکه‌سنك بو صره‌ده انقضا بوله‌رق احوال سفریه‌نك بوزلمسی‌ده شو احواله علاوه ایدرك صدر اعظمك ذاتاً مشوش‌اولان‌افکار و آمالنی‌بتون‌بتون‌هرج‌ومرج ایدوب « حالر فنایه منجر اولمجق شمدیدن تدابیر کرکدر. » دیه صدراعظمی

وهم واندیشه‌یه دوشورمکه باشلادیلر ، وینه کندیلرینك ترتیبله علمدار پاشایی‌دور وتفتیش ولایت وسیله‌سیله معیتی‌ارکانی ویدی بیك‌قدر سواری ایله روسجقدن حرکت ایتدیردیلر .

بوصره‌لرده صدر اعظمك وهم واندیشه‌سی پك زیاده‌لشمش اولوب روسیه‌دن صوك درجه قورقمقده اولدیغندن اطرافنده کیلردن تدبیر صورمقده ایدی . عقد ایدیلان برمجلس مذاکره‌ده هرکس درخاطر ایلدیکی تدابیری سویلدیکی صره‌ده بهیج افندینك تعلیمیله حضاردن بریسی اورته‌یه علمدارك دور وتفتیش ایچون روسجقدن چیقمش وادرنه جوارینه کلمش اولدیغنی مناسبت دوشوره‌رك سویلمسی اوزرینه اوراده حاضر بولنان روسجق یارانی آره‌سندن رفیق افندینك « سرعسکر پاشا حاضر جواره کلمش ایکن دعوت اولنسه‌ده برکره رأیی آلنسه کندیسی کارآزما وبوخصوصده قدرتلیدر » دیمسیله دیکرلری درحال تصدیقه مسارعت‌ایدرك صدراعظمی اقناع ایلمری‌اوزرینه مقام‌صدارتدن علمداره دعوتنامه یازلدی .

(مابعدی‌وار) افضل‌الدین

دکزلی (لادیق) امارتی

روم سلجوقی دولتنك انقراضیله تشکل ایدن طوائف ملوکدن بری‌ده دکزلی بکلری‌در .

رومالیلر دورنده اناطولی ایالتنك مرکزی بولونمش اولان لادیق [۱] شهر قدیم مشهوری جوارنده کائن اولان دکزلی موقعنك لطافتی ، صولرینك کثرتی، اثمارینك مبذولیتی ایله‌رومك دمشقی عنوانی آلمشدر.

ابن بطوطه سیاحتنامه‌سنده دکزلی‌یی لاذق (لادیق) ودون غزله [۲] ناملریله ذکر ایده‌رك برچوق مدایحنده بولونیور . پاموق منسوجاتی مشهور اولدیغنی افاده ایدییور .

مسالك الابصارده دکزلی « طغزلو » املاسیله مذکوردر : موقعاً دمشقه بکزه‌دیکنی وحتی صولری دها چوق اولدیغنی بیان ایتدیکدن صوکره بوللغنی واوجوزلغنی وصنایع نسجیه‌سنی مدح وثنا ایتمکده‌در .

بوشهر روم سلجوقی دولتك یدضبطنه کچمش وسلطان غیاث الدین کیخسرو اول ۶۰۱ سنه‌سنده ایکنجی دفعه قونیه سریر سلطنتنه جالس اولمق اوزره ازنیق شهرینه مواصلتنده سربستئ مروری ایچون خوناس ولادیق‌ودیکر بقاعی بیزانتیلره ترکه‌مجبور اولمشیدی [۳] سلطان مشارالیه

---

[۱] سوریه‌ده حکمران اولمش اولان انطیوخوس سوتیر زوجه‌سی « لائودیکه‌آ » نامنه تأسیس ایتمشدر .

[۲] مدینة لاذق (وهی بکسرالذال المعجم وبعده قاف) وتسمی ایضادون غزله وتفسیره بلدالخنازیر . [صولرینك چوقلغندن دکزلی تسمیه ایدلمش اولماسی عقله دها قریبدر وروایت عمومیه‌ده بویله‌در] رحلة ابن‌بطوطه جلد صحیفه ۲۱۷ مصر طبعی

[۳] چون بازنیق رسید فاسلیوس [ازنیق‌ایمپراطوری لاسقاریس‌اولمالیدر] مانع شدکه من با پسر سلطان رکن‌الدین یمینی مغلظ عهد کرده ام امکان نداردکه

بلاد مذكوره‌يى استرداد ايچون لاسقاريسه اعلان حرب ايتمش ومحاربه‌يى‌ده قزانمش ايكن دينار جوارنده شهيداولمشدر. سلطان مشارالیه قسطنطنيه‌ده بولوندیغی هنگامده ماوروزوم عائله‌سندن آثار مهمانوازی کورمش وحتی بوخاندان برقیزی‌ده تحت ازدواجنه آلمش اولدیغدن لاسقاریس لادیق ، خوناس ومندرس نهری اوزرنده کائن مواقع سائره‌یی مانوئل ماوروزومه ترکه مجبور اولمشیدی . مانوئل ماوروزوم روم‌سلجوقی دولتنك تحت حمایه‌سنده اولەرق کوچك برحکومت تشکیل ایتمشیدی . [١] حکومت مزبوره‌نك نه قدر زمان دوام ایتدیکنه دائر معلومات ایدینه‌مه‌دم ایسه‌ده هرحالده پك آز زمان اولسه کرکدر . زیرا صاحب اتا عنوانیله معروف صاحب فخرالدین علینك وزارتی اباقاخان اعاده ایتدیکنده لادیق وخوناس وقراحصار دوله سرلشکرلکنی یعنی قوماندانلغنی صاحبك ایکی اوغلنه تفویض ایتمشیدی .

جمری وقعه‌سنده غیاث‌الدین کیخسرو ثالث بن قلج ارسلان رابع مظفر اولونجه سلجوقیلرك اطاعتدن خروج ایدنلرك تأدیبنه ابتدار ایله‌دی. بوصیرده لادیق وخوناس اهالیسی علی بکك اجانبه میل ایتمش اولماسندن شکایت ایتمش اولملریله میرمومی‌الیهی طوتدیروب قره حصاره کوندردیلر اوراده قورقوسندن اولدی [٢]

بوعلی بك حقنده معلوماته دسترس اولامادم هرحالده روم سلجوقی دولتنك اعاظم امراسندن واوج بکلرندن اولماسی مأمول قویدر. دکزلی امارتی علی‌بکك مخدومی طرفندن تأسیس اولنمشدر.

کذارم‌که سلطان بقصد ملك اوروانه شود . روزی‌چنددرین قیل‌وقال بودند . آخرالامر برآن قرار کرفت‌که هرجه سلجوقیان از ولایت روم تاحدود قونیه کشوده اند چون خوناس ولادیق ودیکر بقاع بنواب فاسلیوس تسلیم کنند . ابن بی‌بی مختصر سلجوقنامه صحیفه ٢٦

[١] مختصر سلجوقنامهٔ ابن بی‌بی‌ده ماوروزوم (مفرزوم) وقومنینوس (کمنانوس) شکلنده ضبط ایدلمشدر .

[٢] مختصر سلجوقنامهٔ ابن بی‌بی صحیفه ٣٣٣

شجاع الدین تتج بك بن علی بك

بوذاتك اسمی ابن بطوطه سیاحتنامه سنده ینتج (بیاء آخر الحروف مفتوحه ثم نونین اولاهما مفتوحه والثانیه مسکنه وجیم) شکلنده یازلمشدر.

دکزلی مبعوث سابقی احمد محب افندی حضرتلرینك لطف ایتدکلری آتی الذکر کتابه ده تتج صورتنده مضبوط در تتج، تتش علمنك شکل آخرده تلفظی ، ینتج ایسه ترك حکمدارلرك عنوانلری میانده بولنان اینانج ك مخففی اولماسی واصل اسمی تتج اولوب ینتج عنوانی اولمقله ابن بطوطه نك عنوان مذکوری علم ظن ایتمش بولونماسی وارد خاطردر . تتج بکك سکه سی هنوز الده ایدیله مه دی. احتمال که سکه ضرب ایتمشدر .

میرمشار الیهك ویدرینك اسمنی حاوی مرمر اوزرینه محکوك یکانه کتابه ، دکزلی ده بیوك مزارلغك سرای کوی جاده سنه ناظر اسکی موصلق قربنده کی مزارلق دیوارنده در . بو کتابه یی استنساخله برصورتنی اعطا ولادیق ده مضروب مرادبکله اسحق بکك وکرمیان اوغللرندن سلیمان بن محمدك تعریفلری زیرده محرر مسکوکاتنی اعاره لطفنده بولوندیغندن فاضل محترم احمد محب افندی حضرتلرینه علناً تشکر ایدرم . کتابه نك حاوی اولدیغی عبارات :

هوالباقی

بنی هذه العمارة فی ایام دولت
الامیر المعظم شجاع الدین تتج بك ابن علیبك
مد الله ظله صاحبه خواجه لؤلؤ الذواق
احسن الله عواقبه فی شهر رمضان سنه خمس وثلثین
وسبعمائه

مراد بك بن تتج بك

ابن بطوطه، دکزلی جوارنده کی باغنده بوذاتی ده زیارت ایتمش اولدیغی

سياحتنامه‌سنده يازمشدر . مشار اليه حقنده ـ ابن بطوطه‌نك بوقيدندن وبرده برقاچ كموش پاره سندن ماعدا ـ هيچ بر معلومات الده ايده‌مه‌دم مراد بكك مسكوكاتى :

— ١ —

اضعف	ضرب
العباد	بمحروسة
عبده مراد	لاديق

محب فندى‌قولكسيونى

— ٢ —

الملك لله	ضرب
عبده مراد	بمدينة
	لاديق

محب افندى قولكسيونى

— ٣ —

الملك لله	ضرب
عباده	مدينه
مراد	لاديق

موزهٔ همايون عثمانى قولكسيونى

اسحق بن مراد

بوذاتك برتك كموش پاره‌سندن غيرى محلده نامنى كوره‌مه‌دم بوپاره‌ده عبارات آتيه محرردر :

الله	العباد
لا اله الا	اضعف
محمدرسول	اسحق بن
الله	مراد

موزهٔ همايون قولكسيونى

عبدالله (بن) اسحق ؟

محب افندینك قولکسیوننده یدی یوز التمش اوچ تاریخلی بر سکه واردرکه عبدالله اسحق یازیلیدر . وایکی اسم آره‌سنده بن کلمه‌سی یوقدر. عبدالله علم‌مدر . علم اولدیغی تقدیرده عبدالله بك نامنده بردکزلی بکی واردر . اضعف العباد کبی صفت ایسه بو کموش پاره ده اسحق بکدر سکهٔ مذکوره‌نك حاوی اولدیغی عبارات بروجه زیردر :

لااله الا الله	ضرب بمدینة
محمد رسول الله	لادیق سنه لا
عبدالله اسحق	ورو سبعمائه

« لا » اوچه و « ر » التمشه دلالت ایدن ارقام دیوانیه‌دندر . بو سکه‌نك تاریخی ۷۶۳ در

دکزلی امارتی کرمیان اوغللرندن سلیمان بن محمد یدینه کچمشسه‌ده نه وجهله اولدیغنی بولامادم . بیلن ارباب معارف معلوماتنی نشر ایدر ایسه تاریخه خدمت ایتمش اولور .

کرمیان‌اوغلی سلیمان‌بك نامنه‌دکزلی‌ده بولنان‌کتابه اولجه‌مجموعه‌مزده نشر اولنمشیدی [جزء ۸ صحیفه ۵۰۹] لادیق‌ده مضروب برسکه‌سی‌ده بروجه آتی تعریف اولونور .

لا اله الا	سلیمان بن
الله محمد	محمـــد
رسول الله	لادیق

دکزلی کرمیان مملکتی الله برابر سلطان مراد خان ثانی دورنده (۸۳۲) ممالك عثمانیه میانه داخل اولدی .

احمد توحید

اوچنجی سلطان مرادك انكلتره قرالیچه‌سی الیزابته برنامه‌سی

سوزمزه باشلامازدن اوكجه شو نامه ایوجه اوقونسون :

مختارة المخدرات العیسویه ممتازة الموقرات فی الملة المسیحیه مصلحة مصالح الطایفة النصرانیه ساجة اذیال الحشمة والوقار مكملة ناموس ارباب الناقوس والزنار ولایت انكلتره قرالچه‌سی ایلزابت ختمت عواقبها بالخیر توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاكه حالا سدهٔ سنیهٔ سعادت مدار وعتبهٔ علیهٔ كردون اقتدارمز كه ملاذ سلاطین عالیمقام ومعاذ خواقین ذوی الاحترامدر . مكتوب صداقت مصحوبكز وارد اولوب اسپانیه قرالی پت پرست اولمغله دینی دینمزه مخالف اولدوغندن ماعدا قدیمدن عداوت اولوب دریادن وقرادن ولایتلریمزه وممالك اسلامیه‌ده تجارت اوزره اولان بازركانلریمزه دایما ضرر وزیان قصدن ایدوب وممالك محروسهٔ پادشاهیه واروب كلان كمیلریمزك یوللرینی كسمك ایچون سبته بوغازنده مغرب جانبلرنده اولان لیمانلرده قدرغه‌لر تعیین ایدوب لكن قرال مزبورك تدارككنه اعتبار والتفات اولنمایوب كمیلریمزی ممالك اسلامیه‌یه كوندروب بعنایة اه تعالی امن وامان اوزره واروب كلورلر واسپانیه ولایتنده اسیر اولان مسلمانلردن نیچه‌سی اقچه‌مزله خلاص ایدوب كیمن استانهٔ سعادته وكیمسن دخی ولایتلرینه كوندروب ودایما خلاص ایتمكه چالشوب ذكر اولنان خدمتمز ودوستلغمز مقابله‌سنده اسپانیه قرالنك وسایر دشمنلریمزك سوزینه اعتماد اولنمایوب ممالك محروسه‌ده اولان تاجرلریمزه رعایت اولنوب عهد نامهٔ همایونه مغایر كمسنه‌یه رنجیده اتدرلمایوب حضور حال وفراغ بال

ایله تجارت اتمالری ایچون بکلربکیسی وامرایه مؤکد احکام‌شریفه ارسال اولنوب وتجارمزدن برینك دعواسی واقع‌اولدقده استانهٔ سعادتدن غیری دعواسی استماع اولنمایه الچیمز معرفتیله دیوان همایونده مرافعه اولوب قاضی عسکرلر استماع ایلیه دیو بلدرمش‌سز ودخی بوندن غیری خلوص فؤاد ایله الفت ووداده متعلق هرنه تقریر وتحریر اولنمش ایسه علی وجه التفصیل پایهٔ سریر عالم مصیر خسروانه‌مزه عرض وتقریر اولندقده علم شریف عالم شمول پادشاهانمز محیط وشامل اولمشدر . مادامکه ویرلان عهدنامهٔ همایون سعادت‌مقرونمز مقتضاسنجه دوستمزه‌دوست ودوشمنمزه دشمن اولوب شرایط عهد وامانی کماکان رعایت ایده‌سز سزکه ممالك محروسه‌مزده اولان قونسولوسلریکزك وسایر ادملریکزك حقنده اسپانیه قرالنك وسایر دشمنلریکزك کلمات بیهوده‌لرینه قطعاً التفات واعتبار وسوزلرین اصغا اولنمایوب تاجرلریکزه عهد وامانه مغایر ظلم وتعدی ایلمزلر وممالك محروسه‌مزده کندو حاللرنده تجارت آلش ویرش ایدن بازرکانلریکزه وآدملریکزه کمسنه دخل وتعرض اتمایوب واستدوکارین یرده بیع وشرا ایدوب انوك کبی ممالك محروسه‌مزده انکلتره‌لو طایفه‌سی ایله مسلمان وکفره طایفه‌سندن برینك تجارت واخر خصوصه متعلق دعواسی اولوب احوالی کوریلوب سجل وحجت اولندقدن صکره تکرار شرتی مشعر دعوی اقامت ایدنلرك دعواسن سزانده استماع ایتمیوب سدهٔ سعادتمه‌حواله‌ایلیه‌سزکه کلوب دیوان‌همایونمده‌مرافعه اولوب قاضی‌عسکرلرم حضورنده شرعله دعوالری کوریلوب فصل خصومت‌اولنه دیو بکلربکیلره وسنجاقبکیلره وقاضیلره مؤکد احکام شریفه یازیلوب الچیکزه تسلیم اولنمشدر مابینده اولان دوستلق مقتضاسنجه تجارکز وآدملرکزه عهد وپیمانه مخالف کمسنه ظلم وتعدی ایلك احتمالی یوقدر کرکدرکه وصول بولدقده‌سز دخی شیمدی‌یه‌دکین یوجه استانه‌مزه نجه دوستلق وصداقت عرض ایده کلمش ایسه‌کوز من بعد دخی جادهٔ اخلاص اختصاصده ثابت

قدم واسخ دم اولوب مابينده اولان صلح وصلاح وعهد وپيمانى كما ينبغى مرعى ومحترم طوتوب سدهٔ سدره مقامنزه عرض واعلام ولازم اولان احوال واثارى احيانا اجناد سائرهٔ سلامتكز ايله اشعار اولندوغنده اشتباه اولنميه ومادام‌كه سزك طرفكزدن نقض عهد وامانى مشعر بروضع صدور ايتميه دخى صلح وصلاحه مخالف وضعه رضا كوسترلمز اكا كوره شرايط عهد وامانى كركى كبى رعايت ايليه‌سز وممالك محروسه‌مزده كندو حاللرنده تجارت اوزره اولان بازركانلركزه وآدملركزه بر فرد شرع وقانون وعهد نامهٔ همايونه مغاير دخل وتعرض ايلمك احتمالى يوقدر وقديمدن اجداد عظام واباء كرامنزله دوستلق ايده كلانلر حصول مقاصد ومطالبلريله‌نه‌وجهله رعايت وحمايت اولنيوِ كلمشلر ايسه‌سز دخى اولوجهله رعايت اولنوب يوماً فيوما اساس محبت ووداد مستحكم ومشيد اولوب هيچ بر وجهله خلل پذير اولمق احتمالى يوقدر شويله معلومكز اولا واسپانيه‌ده وسائر كفره النده اسير اولان مسلمان دوتساقلرين خلاص ايتمك استانهٔ سعادتمزه كمال صداقت واخلاصكزه حمل اولنور اكا كوره اول خصوصده مساعئ جميله‌كز ظهوره كتوريله ومشار اليه الچيكزله ارسال ايلدوككز مكتوب مرغوبكزده دونمماء همايونمه متعلق هرنه انها وانبا اولنمش ايسه اول خصوصده بالتمام معلوم همايونم اولمشدر انشاءالملك الغفار اول بهار خجسته اثاردە عظيم‌دونمماء همايونم اخراج اولنمق مقرردر حق تعالى فتح ونصرتلره مقرون قيليويره بمنه وكرمه

فى ٢٩ محرم سنه ١٠٠٢

صوكره كلهلم ، بونامه‌نك نيچون يازلديغنه، ونه ديمك ايسته‌نلديكنه : بونك ايچون نامه‌يى بر دها اوقويهلم .

نامه‌نك باشى او يللرده باشقه قراللره يازيلانلرك هيچ برينه بكزه‌ميه‌جك درجه‌ده پارلاق سوزلردر . بوندن انكليزلره آرامزك پك ايى اولديغى آكلاشيليور .

قرالیچه (ألیزابت) (۷ ایلول سنه۱۵۳۳ – ۱۷ مایس سنه۱۵۵۸ – ۲٤ مارت سنه ۱٦۰۳ [۱]) بزه کوندردیکی نامه‌سنده اسپانیا قرالی ایچون « پت پرست » دیمسی (ایکنجی فیلیپ) ك ، رسملره ، خاچه طاپار بر قتولیك ، کندیسنك پروتستان اولدیغنی بیلدیریور .

اسپانیولارله انکلیزلر آراسنده « قدیمدن عداوت » ایسه اسپانیا قرالی (ایکنجی فیلیپ) [۲۱ مایس سنه ۱۵۲۷ – ۱۵۵٦ – ۱۵۹۸] ألیزابت ایله أولمك ایچون اوزاتدیغی الی قرالیچه آلمامش بوندنطولایی انکلتره‌یه قارشو بر حینچ بسله‌یوردی . صوکره ألیزابتك پروتستانلغی انکلتره‌یه رسمی دین ایتمسی وبو یکی مذهبه کیرنلر ایچون انکلتره‌نك صیغیناق یری اولمسی کندولرینی قتولیك اوردوسنك باش بوغی بیلن هاپسبورغ فیلیپی بر قات دها قیزدیرمش ، وپاپا (بشنجی سیکستوس) (Sixtus Quintus) ده کندوسنه آرقه اولمسیله انکلتره‌یی ضبطه قالقشمش ایدی . بونك ایچون کوندردیکی [Invincble Armada] (صینماز[۲] آرمادا) دینمکله بیلینن اوقوجه فیلونك فورطنه ایله‌داغلمسی،

[۱] بو اوچ تاریخدن برنجسی طوغدیغی ، ایکنجیسی تخته چیقدیغی ، واوچنجیسی‌ده اولدیکی کون ویللردر .

[۲] آلتمش بشی ۷۰۰ طوندن یوقاری اولق اوزره ۱۵۹ تکنه، ۸۰۰۰ طایفه ۲۰۰۰ طوپلو ، ٤۰ بیك کیشی ایچون آلتی آیلق ذخیره یوکلی اولان بو قوجه فیلو (آمیرال مارکی سانتاقروزا) قوماندەسنده (لیزبون) دن [۲۸ مایس سنه ۱۵۸۸] ده قالقمش ایدی . بو فیلو کرچکدن قورقونج ، هر دورلو سلاح ، آلتی اکسیکمزدی . بوتون انکلتره‌یی قورقو باصمش ، بوکا قارشو انکلیزلر اوتوزی حرب کمیسی اولق اوزره سکسان تکنه‌لی ، ۹۰۰۰ طایفه‌لی بر فیلو چیقاره‌بلدیلر ، (لورد هو وورد ئه فینغمهم) باش بوغ اولوب ، یانده (دیره‌یك) کبی بر قاچ بویوك آمیرالرده واردی .

آرمه‌دا انکلیز فیلوسنی داغتدقدن صوکره فلاندر یقه‌سنده (دونکرك) کبی بعض اسکله‌لره اوغرایه‌رق (دوق دوپارما) قومانده‌سنده‌کی ۳۰ بیك کیشیلك بر اردوبی انکلتره‌یه چیقاره‌جقدی. تموز ایچنده پاطلایان قورقونج برفورطنه اوقوجه فیلوبی برباد ایتمش، قالانی‌ده انکلیزلر بوزمش، برچوق کمیلر اسقوچیانك طاشلق، ایصسز قیی وآطه‌لرنده آچلقدن شوندن بوندن دوکلمش همان دیل قورتولامشدر.

انكليزلرك غلبه چالمسى اوزرينه او بورونلرى يوكسك اسپانيوللر برقات دها دشمن اولديلر . شوراده بر شيئى‌ده سويله‌دن كچميه‌لم . اولدم اولا سى‌يه باريشيق طوره‌مادىغمز اسپانيوللرله دشمنلغمز (صينغين دونانما) [١٦ ايلول سنه ١٥٧١ ده] بوزغونلغمزله بوسبوتون علولنمش ايدى . انكليز تاريخلرينك روايتنه كوره ، « فيليپ آرمادايى يوللامازدن اوكجه، كيروده‌كى او بويوك دشمندن امين اولمق ايچون ، « چار چابوق تورك سلطانيله بر متاركه ياپمش » ايمش . بونك كرچك اولديغى نامه‌ده انكليز قرالچه‌سنك « خدمتمز ودوستلغمز مقابله‌سنده اسپانيه قرالنك وسايز دشمنلريمزك سوزينه اعتماد ايتمكز » ديمسيله‌ده آكلاشيليور .

آرمادا بوزغونلغندن صوكره انكليز تجار كميلرى ايچون آچيق دار اولدى . بونكله برابر كرك بو نامه‌يه، كركسه انكليز تاريخلرينك روايتنه باقيلرسه ، ينه انكليزلر زورله ، شونله بونله سبتەدن كيروب چيقيورلرمش . پادشاه‌ده، بونلره صاتاشماملرى‌ايچون ، غرب اوجاقلرينه امر ويرييور . اسپانيادن اسلام ويهوديلرك بوسبوتون سورولوب چيقارلمسى ايكنجى فيليپك كونلرنده اولديغندن ، انكليزلر بوزواللىلره چوق ياردىم ايتمشلر .

انكليزلرله مناسبتمزك پك اسكى اولديغى ، بونلرك ده قابيتولاسيون ياغماسنه قاريشدقلرى ينه بو نامه‌ده كورولىور .

نامه‌ده اك بويوك ، واك كوزه چارپاجق سوزلر صوك‌سطرلر اولوب بورانك ايوجه اوقونمسى رجا ايدرز .

١٠٠٠،١٠٠١ تاريخلى بردفتره شوفرمان پا چه‌سنى بولدق. يازيقه‌كه اك ايشه ياران يانى قوپوقدر . شو قادارجق پارچه‌سندن بيله اسپانيوللرك انكليزلره يكيدن صالديره‌جقلرى ، انكليزلرك ياردىم ايسته‌دكلرى ، ونزم ياردىمه كيده‌جكمز آكلاشيليور . اوپارچه‌ده شودر :

انکلتره‌یه نامهٔ همایون یازیله‌که :

حق سبحانه وتعالی‌نك عنایت عایه وهدایت زلیه‌سندن علی‌الدوام کفار ضلالت انجام ایله میان اهل اسلامده انتقام مقرردر . اما بحمداه تعالی‌که دایما کروه مسلمین‌انواع فوز ونصرت‌ایله مسروروفرقهٔ مشرکین کمال نکبت وخسار ایله مقهور اوله کلمشلردر ... کفار خاکساردن اول طایفه‌که اهل اسلام ایله صلح وصلاح اوزره اولالر آنلر دخی معاونت اهل‌اسلام‌ایله دایما آسوده حال‌اولوب مملکت وولایتلرینه طرف‌دشمندن ضرر وکزند ایرشمامك مهمات دین ودولتدن اولماغین بودفعه مملکتکز اوزرینه اسپانیا طایفه‌سندن عسکر وارمق ووندیك دخی اول خصوص ایچون اون ایکی پاره قالیون بنا اولنمق وریم پاپا دخی اللی بیك فیلوری ویرمك اوزره‌در دیو خبر آلنوب ولایت انکلتره اهالیسی دخی .....

هکبه‌لی آطه‌ده (روم تجارت مکتبی) قارشوسنده بر مزار وار . اوزرنده‌ده شو یازیلی :

Edwardo Barton

(Ser)

Illustrissimos et Reverentissimo Anglobe Regine oratore viro Praescantissime: Qui post reditum a bello ungarico. Quocum invicto Turcarm Impératore Profectus fuit at diem Aüt aclalis An XXX salut vero Anno MDXCVI. 1596 18 Cal (daris) Januaris.

ترجمه‌سی :

« انکلتره قرالیچه‌سنك پك محترم پك مکرم‌سفیری (ادووردبارتن) تورك ایمپراطوریله برابر مجارستان سفرینه کیتمش ومظفراً عودتنده وفات ایتمشدر . »

تورك ایمپراطوری دیدیکی (اوچنجی سلطان محمد) درکه ، بوسفره

ز (اکری) [اکر ، ارلااو] سفری دیرز . بو آدمك اولوشی‌ده ۱۵۹۶ که تم او ۱۰۰۵ سفری بیلنه دوشیور .

او یللرده انکلتره ده تورکلر ایچون تورکیلر چیقدیغنی و بونلرله بزی اوکدکلرینی شوراده بوراده وریبورسه‌قده او تورکیلری الده ایده‌مدك .

بوندن باشقه‌ده ، المزده شو اوفاق ویقه واردر :

انکلتره قرالیچه‌سنه نامهٔ همایون‌که

خاصهٔ همایونمه متعلق اول دیارده موجود اولان متاع وغیریدن بعض لوازم ایچون نیقولا نام ذمی واحمد نام بازرگانمزاول جانبه ارسال اولنمشدر کرکدرکه نامهٔ همایونمز واروب وصول بولدقده استانهٔ سعادت آشیانمزه اولان وفور صداقت واختصاصکز موجبنجه مزبورلر خاصهٔ همایونمزه لازم اولان متاع وغیریدن هرنه ایسه بهاسیله المق استدکده حسن معاونتکز دریغ اولنمیوب کرو امین وسالم بوجانبه ارسال اولنمق بابنده حسن معاونتکز ظهوره کتوره‌سز فی ۱۸ محرم سنه ۹۸۸

صفوت

فرامان اوغللری حقنده وثائق محکوکه

(۱۲ نومرولی جزؤدن مابعد)

« علی بن قرمان » نامنه مضروب فقط محل ضربی مشکوك اولان برکموش سکه‌نك تاریخی یوق ایسه‌ده بزجه بوعلی بکه اسناد ایدیله‌بیلور . بوسکه‌نك وجهنده کوریلن « السلطانی » کلمه‌سی بلکه علی بکك مصر سلطانینه اولان تابعیتنی ایما ایچون درج اولنمشدر [۱] .

شکاری تاریخنده فرامان اوغلی علاءالدین بکك سلطان مراد اول کریمه‌سنك غیری اولان برزوجه‌سندن علی اسمنده بر اوغلی اولدیغی وولایاتی اولاد واقرباسی بینلنده تقسیم ایتدیکنده نیکده‌یی مذکور علی بکه ویردیکی وبرمدت صکره بونلری بجایش ایتدیکی حالده علی بکی نیکده‌ده ابقا ایلدیکی مندرجدر . عثمانلی تاریخلرنده‌ده علی بکك ۷۹۳ ده وقوع بولان آق‌چای محاربه‌سنده برادری محمد بك ایله برابر عثمانلیلر طرفندن اسیر ایدیله‌رك بروسه‌ده حبس ایدیلدیکی تحرردر [۲] . اکر

[۱] توحید بك موزه قتالوغنده (نومرو ۷٦٤) بوسکه‌نك محل ضربی (قونیه) اولدیغی وبو یخشی بکك اوغل علی بکه (یعنی علاءالدین خلیل بکه) اسنادا یتمك استه‌یور . معمافیه خلیل بکك اوغلنك کتابه‌لرنده دائما (علاءالدین) یازیلی اولدیغنه باقیلورسه بو اسناددها تدقیقه شایاندر . قونیه‌ده ودهاسائر محللرده سلجوقیلرزمانندن قاله بعض کتابه‌لرك بالاسنده دخی (السلطانی) کلمه‌سی موضوعدر . — ارمنك قائمقامی اسفندیار زاده فوزی بکك موزهٔ همایونه اهدا ایلدیکی بعض مهم فرامان مسکوکاتی میانننده بولنان تارخ ومحل ضربی سیلك برکموش سکه‌نك بریوزنده « السلطان الملك الاشرف علی » یازیلی اولوب بو سکه‌نك برعینی دخی برلین موزه‌سنده موجوددر (وان برخك بالاده‌مذکور اثرینك ۱۲۲ نجی صحیفه‌سنه مراجعت) . شکلاً اناطولی طوائف ملوکی مسکوکاتندن اولدیغی اکلاشیلان بوسکه‌نك فرامان اوغلی علی بکه عطف ایدیلمسی ایچون اوزرنده تاریخ ومحل ضربی اولان برنسخه‌سنك بولنمسنه وابسته‌در .

[۲] انشری، بالاده‌مذکور نسخه‌ده، ورق ۹۱ — خیرالله‌افندی، جلد ۵ ، صحیفه ٤۲ — هامر ، جلد ۱ ، صحیفه ۳۰۸

بوروایت صحیح ایسه محمد بك ایله برابر علی بك دخی ۸۰۵ ده یمورلنك طرفندن اطلاق اولندیغی ظن ایدیله‌بیلور . علی بك کتابه‌لری هپ نیکده‌ده بولندیغنه نظراً برادری محمدبك تخته جلوسنی متعاقب کندوسنه ینه نیکده‌یی ویرمش اولمسی اغلب احتمالدر . هر حالده ۱۲ نومرولی آق مدرسه کتابه‌سنك محتویاتی نظر دقته آلنورسه بو ایکی قرنداشك مناسباتی ۸۱۲ سنه‌سنه قدر غایت دوستانه بر صورتده جریان ایتدیکی استدلال اولنور . حال بوکه ۸۱۶ تاریخلی اولان کتابه‌ده (نومرو ۱۶) علی بك « سلطان » عنوانی آلدیغندن آرتق محمدبکله ارالری بوزولمش وعلی بك اعلان استقلال ایتمش اوله‌جقدر . فی‌الواقع عرب مؤرخلرینك ویردکلری معلومات دخی بونی تأیید ایدییور . محمد بکك ۸۱۸ سنه‌لرنده عثمانلیلر ایله ظهور ایدن محاربه‌لرینی متعاقب برادری علی بك تظلم حال ضمننده مصر سلطانی المؤید شیخه مراجعت ایلدیکندن سلطان طرفندن پك چوق اکرامه نائل اولمش وحتی ۸۲۱ ده ایفای فریضهٔ حج نیتنده بولندیغی دخی سلطانه عرض ایتمسی اوزرینه معززاً یوله چیقاریلمش ایدی. ۸۲۲ سنه‌سنده وقوع بولوب محمد بکك اسارتیله نتیجه‌لنن قیصریه محاربه‌سندن صکره علی بکك اولاً نیکده‌یه وصکره تکمیل قرامانه مصر طرفندن والی نصب اولندیغی وسلطان مؤید نامنه سکه وخطبه ترتیب ایتدیردیکنی بالاده سویله‌مش ایدك . مومی‌الیه علی بکه مأموریتنك تصدیقی ضمننده خلعت فاخره کیدیرمك وهم‌ده قرامان بلادینی تفتیش ایتمك اوزره ۸۲۳ سنه‌سی ربیع الاولنده مصر حکومتی طرفندن استبغا نامنده برامیر برهیئت مخصوصه ایله قرامان ممالکنه اعزام اولندیغندن هیئت مذکوره قرامانك مقر حکومتی اولان قونیه‌یه مواصلتلرنده علی بکی قونیه‌نك احمدك تسمیه اولنان قلعه‌سنی محاصره ایتمکده اولدیغی حالده بولمشلردر. قلعهٔ مذکوره داخلنده قرامان اوغلی محمد بکك اسیراً مصره کیتدیکی تاریخدن بری کندی ممالیکندن صنقر بك بولنوب قونیه‌شهری ایسه علی بکك

النده اولدیغی حالده اوتاریخدن بری قلعه‌یی آلمغه موفق اوله‌مامش ایدی . مصرلی اسنبغا قونیه‌یه داخل اولدقدن صکره قلعه خندقنك کنارنده صنقره ملاقی اولوب برابر کتورمش اولدیغی محمد بکك برمکتوبنی کندوسنه ویره‌رك صنقر طرفندن پك چوق عزت واکرامه نائل اولمشدی. مع‌مافیه صنقر قلعه‌دن چیقمغه وعلی بکله صلح ایتمکه قطعیاً راضی اولمدیغندن علی بکك موقعی اول درجه کوجلشمش ایدی‌که اسنبغا عادتا علی بکی محصور ظن ایدییوردی . ایشته بو آرالق علی بك قونیه‌ده علاءالدین کیقبادسلجوقی‌نك بنا کرده‌سی اولان قصرده [۱] بولنان مال وملکنی ومصردن کلن خلعت فاخره واشیای نفیسهٔ سائره‌یی ترك ایدرك بغتةً لارنده‌یه فرار ایتمشدر . بواثناده قرامان اوغلی محمد بك زاده ابراهیم بك دخی باباسنك ممالکنی الده ایتمك اوزره عثمانلیلرك یاردمیله وعساکر کافیه‌ایله قونیه‌یه کلمش اولدیغندن مصرهیئتی کندوسیله مذکور علاءالدین قصرنده کوروشمش وابراهیم بکك برچوق هدیه‌سنی آلدقدن صکره لارنده‌یه متوجهاً حرکت ایدوب اوراده علی بکك نزدنده اون کون قدر قاله‌رق ۸۲۳ سنه‌سی رجبنك نهایتنه طوغری قاهره‌یه عودت ایلمشدر .

محمد بکك ۸۲٤ ده مصردن قرامانه حین عودتنده اوغللری ابراهیم وعلاءالدین بکلر عثمانلیلرك معاونتیله علی بکی لارنده‌دن دخی چیقاردقلرندن علی بکك النده نیکده‌دن بشقه بریر قالمامشدر [۲] . حال بوکه محمد بکك ۸۲۷ سنه‌سنده انطالیه‌ده اتلاف ایدیلمسنی متعاقب علی بك اعلان‌استقلال ایتمش اولدیغندن برادر زاده‌سی اولان ابراهیم بك ایله برادری بینلرنده برسلطنت دعواسی اچیلمشدر. آنجق مومی الیه ابراهیم بك ایله برادری عیسی بك متفقاً سلطان مراد ثانی‌یه مراجعت ودخالت ایتدکلرندن

[۱] بو سرایك اقسامندن اولان علاءالدین کوشکی نامیله عالی بر بنا یقین وقته قدر محافظه اولدیغی حالده بوندن بر قاچ سنه اول منهدم اولمشدر .

[۲] عینی ، بالاده مذکور اثرده ، جلد ۱۹ ، ورق ۲٤۸ و ۲۵۳

پادشاه بوايكى قرنداشه همشيره‌لرندن ايكيسنى عقد وعيسى بكه روم ايلنده برسنجاق توجيه ايدوب قرامان حكومتنى‌ده على بكك الندن بالتخليص دولت مذكوره‌نك وارث حقيقيسى اولان ابراهيم بكه ويرمشدر [١] .

ايلروده كوريله‌جكى وجهله ابراهيم بكك ٨٢٧ تاريخلى بر كتابه‌سى موجود اولديغندن على بكك مستقلاً حكومتى پك آز بر مدتدن عبارت قالمشدر وحتى تكميل قرامان ممالكى كندوسنى حكمداراوله‌رق طانيديغنه شبهه بيله ايديلور . على بكك نه وقت وفات ايتديكنه و نره‌ده مدفون بولنديغنه دائر هيچ بروثيقه‌يه دسترس اوله‌مدق [٢] .

درخواند خاتون بنت بدرالدين

كتابه ١٨ (سنه ٨١٣)

توفيت من دار الغرورالى دار السرور المرحومة المغفورة السعيدة الشهيدة الرفيعة الستة | سيدة المخدرات فخر النساء والخواتين درخواند خاتون بنت الامير المرحوم بدرالدين بك نور قبرها | دنيا سراى منزل دار قرارنيست ـ بكس نعيم‌لذت اوپايدار نيست اللهم اغفرها وارحمها | تاريخها يوم الجمعة ثانى عشر من‌شهر جمادى‌الاول سنة ثلث عشر وثمانماية

لارنده‌ده امير موسى مدرسه‌سى داخلنده‌كى تربه‌ده برمزار طاشنه محكوك كتابه‌در . « بدرالدين بك » كلمه‌لرندن صكره « بن قرمان » يازيلى دكل ايسه‌ده قرامان اوغللرى تربه‌سنده بولنديغنه نظراً بومزارك بوعائله‌يه عائد اولمسى اغلب احتمالدر . متن كتابه‌ده بدرالدين مخلصيله

---

[١] تاج‌التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٣٣١

[٢] وايل تاريخ خنقاسنده (جلد ٥ ، صحيفه ١٧٤) مقريزى‌دن اقتباساً برقرامان اوغلى على بكك ٨٢٩ تاريخنده سلطان برسباى قارشى قبرس قرالى يانوسه ياردم اوله‌رق تركمنلرى كوندرديكنى قيد ايديور . فقط ابراهيم بكك عموجه‌سنك وبرادرينك وبراوغلنك اسملرى على اولديغندن بونك‌هانكيسى اولديغى تعيين اولنه‌ماز .

برابر محمود اسمنك محرر بولنمديغنه رغماً وهلهٔ اولده متوفيه‌نك اكثريا مخلصی بدرالدين اولديغی ظن ايديلن محمودبكك كريمه‌سی اولمسی خاطره كلهبيلور . مع مافيه محمود بكك تاريخ وفاتی عد اولنان ۷۱۹ سنه‌سيله كتابه‌نك تاريخی اولان ۸۱۳ سنه‌سی اراسنده طقسان درت سنه‌لك برفاصله بولنديغنه نظراً بو جهت شايان تأملدر[۱] . حال بوكه محمود بكك بدر الدين اسملی براوغلی اولديغنی وحتی ايكی دفعه قرامان تختنه جلوس ايلديكنی شكاری‌نك روايتنه عطفاً بالاده سويله‌مش ايدك . درخواند خاتونك اشته بوبدرالدينك كريمه‌سی اولمق احتمالی واردر .

ابراهيم بن محمد

؟ ۸۲۷ — ۸۶۸

كتابه ۱۹ (سنه ۸۲۷)

۱) الملك‌لله ۲) عمر هذا الحمام فی ايام دولة ۳) السلطان ابرهيم بن محمد ٤) بن علاءالدين بن قرمان خلدالله مملكته ٥) سنه سبع {آه‌الموت} وعشرين وثمانماية ـ اطرافنده : « هركه استرعيش بنياد ايليه | كله‌بنده كوكلنی شاد ايليه | ديلرز بنده كرندن خير ايليه | حاجی خاصبك اوغلنی ياد ايليه »

قونيه قربنده واقع مرام حمامنك قپوسنده‌كی بوكتابه ينه مرام‌ده بولنوب بالاده ۱٤ نومرو ايله قيد اولنان خطيب اوغلی جامعی كتابه‌سنك طرزنده‌در . اوكتابه محمد بكك وبوكتابه ايسه ابراهيم بكك نامنه‌در . ترجمه ابياتده يالكز ايكی كلمه‌نك املاسنده براوفق‌فرق كوريليور . كتابه‌نك تاريخنده‌كی « سبع » كلمه‌سنك دندانلری پك كوزل آيريلمش ودردنجی

[۱] وان برخم بالاده مذكور اثرنده ۱۵۷ نومرو ايله بوكتابه‌دن النه كچن پك نقصان برقسمنی تشرايدرك بدرالدين اسمندن طولابی متوفيه‌نك بدرالدين محمود بكك كريمه‌سی اولديغنه ذاهب اولمشدر .

دندانك آلتنه‌ده برنقطه وضع ايديلش اولديغندن سنه‌نك ٨٢٧ اولديغنده شهه يوقدر .

كتابه ٢٠ (سنه ٨٣٠)

١) بنى امامه (؟) هذا المسجد مولانا امير مجدالدين برباى (؟) بن ... فى ايام السلطان ٢) ابرهيم بن قرمان لاجل المسجد المنهدم المشتهر بقبة فى شهور سنة ثلثين وثمانماية

نيكده‌ده قبه مسجدى قپوسنك بالاسنده‌كى موضوعدر .

كتابه ٢١ (سنه ٨٣٥)

١) امر بعمارة هذه المقبرة التربة المباركة الشريفة الامير الكبير ذوالقدر الخطير پير حسين بك ٢) بن امير شاه‌بك بن طرغوت فى ايام دولة السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم مالك رقاب الامم ٣) سيد سلاطين العرب والعجم سلطان ابرهيم بن محمد بن قرمان خلدالله ملكه وايدوليه فى حجة شهر شوال من شهور سنة خمس وثلثين وثمانماية

قونيه‌ده طرغوت اوغلى پيرحسين بك تربه‌سنك قپوسى بالاسنده‌كى كتابه‌در [١] . بو تربه‌نك درونده طرغوت اوغلى عائله‌سنه منسوب بر قاچ مزار موجوددر . طورغوت اوغلنك قرامان اوغلى محمد وابراهيم بكلرك امرى تحتنده اولەرق خدمت ايتـديكنى وحتى عثمانليلره قارشى دخى بعض محارباتده بولندیغنى شكارى بيان ايدييور . طرغوت اوغللرينك احوالى آيروجه تدقيقه شاياندر .

كتابه ٢٢ (سنه ٨٣٦)

١) آيت كريمه ٢) بنى السـلطان الافخم والخاقان الاعظم مالك

[١] هوار ، أپيغرافى‌ده نومرو ٤٥ ايله ولويتوده قونيه‌نام اثرنده نومرو ٩٣ ايله بوكتابه‌يى نشر ايلمشلردر .

رقاب الامم مولى ملوك العرب والعجم واضع مراسم العدل والاحسان ٣) هادم قواعد الجور والطغيان قاتل الزنادقة والمشركين قاهر الفجرة والملحدين [ناصر شرع وبشرع اندر زاقبالش نظام ناسخ شرك وبشرك اندر زتيغش اضطراب [١]] ٤) تاج الدنيا والدين ابرهيم بن المرحوم محمد بن قرمان ضاعف الله اقتداره والى الخيرات ابتداره هذه العمارة المباركة للصادرين والواردين من اى طايفة كانو [١] من المسلمين فى شهر محرم الحرام سنة ست وثلثين وثمانماية

لارنده ده ابراهيم بك انشا كرده سى اولان عمارت مدرسه سنك [٢] قپوسى بالاسنده موضوع كتابه در [٣] .

كتابه ٢٣ (سنه ؟ ٨٣٦)

وقفيه

(١)

١) وقف الامير المعظم ٢) والسلطان المكرم ابرهيم بن محمد بن قرمان خلد ملكه ٣) على مصالح هذه العمارة سبعين اسهم وعشراة ٤) اخر من اسهم واحد من اصل اثنى عشر سهماً من حمام سكر چشمه

---

[١] اوچنجى سطرك قسم اخيرينى تشكيل ايدوب كوشه لى پارانتزلر ايچنه النان فارسى عباره مكتب سلطانى لسان فارسى معلمى مرحوم ومحترم فيضى افندى طرفندن حل وقرائت اولنمش ايدى .

[٢] آثار نفيسهٔ معماريه دن اولان وعالى مدرسه ايله اتصالنده كى ابراهيم بك تربه سى بوكون غايت خراب وشايان اسف برحالده بولنيور . بوبابده شهبالك ٣٦ نومرولى و ١٥ مارت ١٣٢٧ تاريخلى نسخه سنده نشر ايلديكم مقاله يه باقكز . بومدرسه سنك برچينى محرابيله اغاچدن مصنوع ايكى قپو قنادى موزهٔ عمايونده محفوظدر . بوقنادلرده شو كتابه محكوكدر : « عمل الحاج عمر بن الياس النجار القرمانى » . — ده ويس ، بالاده مذكور اثرينك ٢٩٨ نجى صحيفه سنده بومدرسه ايله كتابه سندن بحث ايديبيور .

[٣] بوكتابه يى وان برخم بالاده مذكور اثرنده ١٦٦ نومرو ايله نشر ايلمشدر .

الكاين بلارنده ٥) بسيله كوى[١] ونصف حمام بانشاء (؟) امام باب السر (؟) وجملة حمام چردقلو[٢] بغازى التى[٣] ٦) وجملة ارض غفرت[٤] وجملة كرم ولدالحاج علاءالدين مع العمارة فيه ونصف طاحونة ٧) بوبكر لعه (؟) ونصف طاحونة الحاج على ونصف خان خول چلبى وجملة البر لرية (؟) وجملة كرم ٨) الحاج يوسف قريب قنى القاضى وجملة كرم خواجه لؤلؤ مع العمارة فيه بناحية چقلوجة

(٢)

١) ومن جملة اوقاف ٢) العمارة المنقلة التى فيها العمارة وجملة ٣) القرب امامها وجملة الارض بامكسوز[٥] وجملة ارض سراج على[٦] وجملة ٤) ارض حافظ مسعود الكاينتين بقزلجه‌يوك وجملة الارض بوادى فونى ٥) قريب التل وجملة قرية افرا ونصف قرية غفريات[٧] وقزل كلسه وده كوى[٨] ارید اوتنه قشلاغى[٩] ٦) وجملة قريه‌ويرانلو صالوب[١٠] كاينة بصحراء قونيه وجملة قرية قاليك اخور[١١] وقزلجه كوى[١٢] وقياجق[١٣] ولريه ويران ٧) وكافر ارنى وبيلجك[١٤] وچيلاق[١٥] ومزرعة اجه وبلجك الاصغر وجملة قريه بالغنده[١٦] من قرى بكشهرى ٨) وجملة قرية

---

[١] علائيه‌ده‌در — [٢] «چارداق» آقسراى ونيكده‌ده وقرامانك سارتاول جوارنده — [٣] غازيلر قرامانه تابع بركوى — [٤] بلكه غفريات اوله‌جق ٧ نجى نوطه باقمكز — [٥] قره پيكار داخلنده — [٦] سراج آقسراى‌ده، سراج اوغلى قونيه اووه‌سنده — [٧] اليوم غفريات ياخود قصبه ناميله‌قرامانه تابعدر — [٨] اركلى‌ده — [٩] بوزقيرده اوتان قريه‌سى واردر — [١٠] قونيه اووه‌سنده بويله برير معلوم دكلدر — [١١] آقسراى‌ده وقالاك اخور ناميله خادم‌ده — [١٢] سلطانيه‌ده واركلى‌ده وسيدى شهرنده بونامده برر كوى واردر — [١٣] سلطانيه‌ده وبورقيرده وقونيه‌نك پيكارباشنه يقين برمحله بونامده برر كوى واردر — [١٤] سلله‌يه ملحق بركويدر — [١٥] چاپلاق ناميله سيدى شهرنده وقرامانك الاطاغنده برركوى معلومدر — [١٦] بكشهرى داخلنده بالقنده اسمنده بركوى اولوب قير ايلى ناحيه‌سنه مربوطدر

عمرانلر[١] وجملة قريةاسوپكار وجملة قرية شمس الدين من قرى موت[٢] وقفاً صحيحاً لازماً

لازمده عمارت مدرسه‌سى درونندهكى ايوانك ايكى طرفنده بولنان قپولرك اوزرنده (١ ، صاغده و ٢ ، صولده) مرمر لوحه‌لره محكوك اشبو وقفيه‌نك هرنه‌قدر تاريخى يوق ايسه‌ده ٢٢ نومرولى كتابه‌موجبنجه مدرسه نك تاريخ انشاسى ٨٣٦ اولديغندن بو وقفيه‌نك دخى عين سنه‌يه عائد اولمسى محتملدر[٣] .

بو كتابه ده مندرج قرا و مواقع اسملرينك تماميله تعيينى مشكلدر . نوط لرده كوسترديكمز مواقعك قسم اعظمى قونيه ولايتى معارف مديرى فريد بكك اشعاراتنه عطفاً درج ايديلشدر . طاش اوزرينه محكوك وقفيه‌لر اناطوليده اولدقجه نادردر . بونلر مملكتمزك جغرافياى تاريخيسى نقطهٔ نظرندن يك مهم اولدقلرندن طوپلانه‌رق نشر ايديله‌لرنده‌كى فوائد بياندن وارسته‌در .

كتابه ٢٤ (سنه ٨٥٤)

هو الميسر الامال

قد انشاء وانا فحمد الى الله و ثناه الملك الاعظم والمولى المعظم ظل الله فى العالم مفيض بالخير والجود المنصور بنصره الملك الودود تاج الدولة والدين السلطان ابراهيم بن محمد بن علاءالدين بن قرمان خلد الله سلطانه واضح على العالمين برهانه البلدة المعمورة والقلعة الناجية المنصورة للغزا حصناً ومسكناً هدير فى سبيل الله حق جهاده وتمها بعون الله الملك

[١] اين اونده عمرانلو ناميله بركوى واردر — [٢] طاش ايلده قضا مركزى اولوب اليوم موط املاسيله يازيلور .

[٣] وان برخم بالاده مذكور اثرنده ١٦٧ نومرو ايله بو كتابه‌نك نصان برصورتى نشر ايتمشدر .

العظيم شاكراً لانعمه اجتباه و هديه الى صراط مستقيم كتب التاريخ فى شهر شوال المكرم سنة اربع وخمسين وثمانماية

آنامور قضاسى مركزى اولان چوراق قصبه‌سنك شرق جنوبيسنده و بش كيلومترو مسافه‌ده ساحل بحر ده واقع معموريه قلعه‌سى ديوارنده‌كى اشبو كتابه مجموعه‌مزك ١ شباط ١٣٢٧ تاريخلى و ١٢ نومرولى جزؤنك ٧٧٣ نجى صحيفه‌سنده ايزميت متصرفى محمد نزهت بك طرفندن نشر اولنمشدر . كتابهٔ مذكوره‌نك نه بر أستامپاژينه نه‌ده بر فوطوغرافيسنه دسترس اوله‌مديغمزدن بورايه عينيله درج ايديلمشدر[١] .

كتابه ٢٥ (سنه ٨٥٦)

١) عمر هذا المسجد فى ايام السلطان ابرهيم بن محمد بن قرمان خلد ٢) العبدالضعيف الحاج طرسون بن مراد سنة ست وخمسين وثمانماية

نيكده‌ده خانم جامعنك باغچه‌سى قپوسنده‌كى كتابه‌در . جامعك برخانم طرفندن تعميرينه دائر بنانك قپوسنده‌ده ١٠٧٩ تاريخلى بر كتابه موجوددر .

كتابه ٢٦ (سنه ٨٥٨)

١) امر بعمارة هذا المسجد المبارك فى ايام ٢) السلطان ابرهيم خلدالله ملكه اياس اغا لسنة ثمان وخمسين وثمانماية

نيكده‌ده اياس اغا مسجدينك قپوسى بالاسنده بر كتابه‌در .

كتابه ٢٧ (سنه ٨٦٨)

١) آه‌الموت ٢) انتقل من دارالفنا الى دارالبقا ٣) المرحوم المغفور السعيدالشهيد ٤) ابرهيم بن محمد بن قرمان سنة ثمان وستين وثمانماية

---

[١] مع مافيه بو مهم كتابه‌نك بعض نقطه‌لرى تدقيقه محتاج كورينمور . بوبابده آنامور قائمقامى بكه واقع ولان استرحاماتمزه شمديه قدر مع التأسف برجواب ورود ايتمه‌مشدر .

لارنده‌ده عمارت مدرسه‌سی اتصالنده‌کی تربه داخلنده بولنان ابراهیم بکك قبری کتابه‌سیدر [۱] .

ابراهیم بك نامنه بالاده مندرج طقوز کتابه‌دن بشقه برده ۸۵۹ تاریخنده محرر بروقفنامه کورولمشدرکه « ابرهیم بیك بن‌القرمان » عباره‌لی برطغرا ایله موشحدر ومتننده « الامیرالکبیر الزاهد مجدالامرا السلطان ابن السلطان سلطان ابرهیم بن محمد بن علاءالدین بن خلیل بن محمود بن قرمان اعزالله انصاره وصاعف اقتداره » جمله‌لری مندرجدر. بوندن بشقه ابراهیم بکك سکز نوعده سکه‌سی معلوم اولدیغندن [۲] امیر مومی‌الیهه عائد وثائقك عددی اون سکزه بالغ اوله‌رق بدایت‌سلطنتندن تاریخ وفاتی اولان ۸۶۸ سنه‌سنه قدر برسلسلهٔ مکمله تشکیل ایدر [۳]. وثائق مذکوره‌دن ایکی کتابه‌ده مخلص اوله‌رق « تاج‌الدین » وبر سکه‌ده دخی « رکن‌الدین » یازیلی ایسه‌ده‌قبر کتابه‌سنده اسم‌ایله‌برابرهیچ‌برمخلص مندرج دکلدر .

---

[۱] بوتربه‌ده اوچ مرقد اولوب اورته‌ده‌کی ابراهیم بکه وصاغده‌کی اوغلی قاسم بکه وصولده‌کی دیکر اوغلی علاءالدین‌بکه عائددر . آلچیدن مصنوع اولوب اوزرلری کونا کون‌قبارتمه یازیلر ونقوش متنوعه الله‌مزین اولان‌لحودمذکوره‌نك اخیراً نصل تخریب ایدیلش اولدیغی شهبالك ۳۶ نومرولی و ۱۵ مارت ۱۳۲۷ تاریخلی نسخه‌سنده مندرج مقاله‌مزده رسملری ایله برابر بیلدیریلمشدر .

[۲] توحیدبك ، موزه قتالوغنده نومرو ۷۶۹ - ۷۸۰ ، بومیانده‌ایکی‌عدد تاریخسز سکه دخی واردر . خدیو مصر مرحوم اسماعیل پاشانك حرملرینه عائد برقولکسیون‌ایچون‌موسیوقازانووانك نشرایلدیکی‌قتالوغده (نومرو ۲۶۳۲ الخ) فاتح سلطان محمد نامنه ابراهیم بك طرفندن ضرب ایتدیریلش اولمق اوزره مقید بولنان سکه‌لر صرف ابراهیم بکدر .

[۳] آنصرای‌ده دخی ابراهیم بکك کوزل بر جامعی اولوب انجق قپوسنك کتابه‌سی یوقدر . قضاء مذکور قائممقامی یحیی سزائی بك واقع اولان استرحامم اوزره اجرای تدقیقات ایده‌رك جامع مذکور حولیسنك دیوارنده « ... ابراهیم بن‌محمد بن قرمان خلد ... » عباره‌سیله بر کتابه پارچه‌سی بولدیغنی وجامعك ابانوز منبری سلجوقیلر زمانندن قاله اولدیغنی اشعار ایلمشدر .

محمد بکك تاریخ وفاتنه دائر اولان روایاتی انطالیه‌وقعه‌سی طولایسیله بالاده بیان ایتمش ایدك . کندوسنه خلف اولان اوغلی ابراهیم بکك المیزده بولنان ایلك کتابه‌سی ۷۲۷ سنه‌سنی حاوی اولدیغندن بونی دکشدیره‌جك بشقه وثائقك ظهورینه دکین سنهٔ مزبوره‌یی مومی‌الیهك مبداء سلطنتی اولمق اوزره قبول ایده‌بیلورز [۱] . ابراهیم بکك قرق بر سنه‌قدر دوام ایدن حکومتی اثناسنده دولت عثمانیه‌ایله مناسباتنی مورخلر برتفصیل یازمقده‌درلر. بومدت ظرفنده ابراهیم بك کاه‌پادشاهه اطاعت ایتمش وکاه‌نقض عهد ایدرك دولت عثمانیه‌ایله حال حربده بولنمشدر . فقط کندوسی سلطان مراد خان ثانینك برهمشیره‌سیله متأهل بولندیغندن محاربه‌لرنده بروسه‌یه اوغرایه‌جغنی حس ایتدکجه بوصهریتدن بالاستفاده حرمی واسطه‌سیله استشفاع ونزد پادشاهیده جلب مرحمت ایتمشدر .

ابراهیم بکك کیفیت وفاتنه دائر مورخلر برخیلی تفصیلات ویرییورلر [۲] . امیرمرمی‌الیهك برجاریه‌دن متولد اکبر اولادی اولان اسحاق بکه زیاده‌سیله محبتی اولوب تاج وتختنی بوکا ترك ایتمك استه‌دیکندن سلطان مراد ثانی همشیره‌سندن متولد دیکر اوغللری بوندن مغبر اوله‌رق صوك درجه خسته اولان بابالرینی قونیه‌ده محاصره واورادن فراره

[۱] منجم باشی جامع‌الدول وصحایف‌ده اولاً محمد بکك برادری موسی بك وبوندن صکره ابراهیم بك تخته چیقدی دیوب تاریخ جلوس اوله‌رق ۸۳۲ سنه‌سنی کوستریبورکه کتابه وسکه‌لرك تاریخلرینه نظراً بونول مردوددر .— ابراهیم بکك سنهٔ جلوسی ایچون وان برخمك بالاده مذکور اثرینه دخی (صحیفه ۱۲۸) مراجعت ایدیکز .

[۲] شکاری‌یه کوره ابراهیم بك کندی‌اختیاریله سلطنتدن فراغت ایدوب ملکنی بیوك اوغلی قاسم بکه وصیت ایتمش ودیکر اولادی حقنده لطفده بولنمسی ایچون فاتح سلطان محمد خانه عریضه یازمشدر . شکاری ابراهیم بکك کیفیت‌وفاتی ایچون ایکی‌روایت کوستریور . بری اجل موعودله‌وفات‌دیکری ایسه استانبول فتحنی تبریك ضمننده استانبوله اعزام ایلدیکی وزیری احمد پاشا عودتنده اورادہ کندوسنه ویریلن زهری اوزوم دانه‌سنه قویه‌رق ابراهیم بکه یدیردیکندن مسموماً ترك حیات ایتمیدر .

مجبور ایتمشلردر . ابراهیم‌بك اوغلی اسحاق ایله برابرقونیه جوارنده‌کی کواله قلعه‌سنده [۱] تحصن ایله تخلیص جان ایتمك استه‌مش ایسه‌ده‌قلعه‌یه داخل اولور ایکن غلبهٔ ضعفدن طولایی ترك حیات ایتمشدر [۲] . ابراهیم بکك سنهٔ وفاتی ۸٦۸ اولدیغی بالاده‌کی ۲۷ نومرولی قبری کتابه‌سیله تحقق ایدییور. کتابهٔ مذکوره‌ده یوم وفاتی محرر دکلدر [۳] . عثمانلی تاریخلرینه کوره ابراهیم بکك اسحاق‌دن بشقه پیر احمد وقرمان وقاسم وعلاءالدین وسلیمان ونوره صوفی نامللریله التی اوغلی دها وار ایدی‌که بونلرك‌التیسیده سلطان مراد ثانی همشیره‌سندن متولد ایدیلر . شکاری ایسه اوغللرینك کافه‌سی عثمان اوغلی قیزندن متولددر دییور واکبراولادی اوله‌رق‌قاسم بکی کوستروب قرمان وسلیمان ونوره صوفی‌یی قید ایتمیور ، فقط بونلرك یرینه خلیل ویعقوب وکوچك‌مصطفی نامللریله اوچ‌اوغلنی ذکر ایدییور . فی‌الواقع قرامان‌بك محمدبکك اوغلی اولدیغی ایلروده کوریله‌جکدر . ابراهیم بکك وفاتنی متعاقب اولاد قرامان بیننده وراثت مسئله‌سندن طولایی منازعات ومحاربات باشلامش ودولت قرامانیه ارتق انقراضه طوغری میل ایلمشدر .

علاءالدین بن ابراهیم

کتابه ۲۸ (سنه ۸۷۰)

۱) هوالباقی ۲) انتقل من دارالغرور الی دارالسرور ۳) المرحوم

---

[۱] کاوله کبی دخی یازیلیور. عثمانلی تاریخلرنده پك‌چوق اسمی کچن بومهم قلعه‌نك موقعنی تعیین ایتمکه موفق اولهمدق .

[۲] تاج‌التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ٤۹۸ — منجم‌باشی ، جامع‌الدول — صحایف ، جلد ۳ ، صحیفه ۲۹ و ۳۸۱ — هامر ، جلد ۳ ، صحیفه ۱۱٦ — بومورخلر سنهٔ وفاتی طوغری اوله‌رق ۸٦۸ تاریخنی کوسترییورلر . یالکز صولاق زاده (صحیفه ۲۲۸) ۸٦۷ سنه‌سنی قید ایتمشدر .

[۳] وایل، تاریخ خلفاده ، جلد ٥ ، صحیفه ۳۱۰ ، ابراهیم بکك تاریخ وفاتی ۸٦۸ سنه‌سی سلخ ذی‌القعده یاخود غرهٔ ذی‌الحجه اولق اوزره کوستریلمشدر .

المغفور السعيد الشهيد ٤) علاءالدين بن ابرهيم بن قرمان سنة سبعين وثمانماية

لارنده‌ده عمارت مدرسه‌سى اتصالنده‌كى تربه‌نك درونده مدفون ابراهيم بك زاده علاءالدين بكك قبرى كتابه‌سيدر . عثمانلى مورخلرينه نظراً مومى‌اليه علاءالدين بك سلطان مراد خان ثانى همشيره‌سندن تولد ايتمشدر. پدرينك وفاتندن صكره برادرلرى اراسنده ظهور ايدن منازعاته قاريشوب قاريشمديغنه دائر تاريخلرده هيچ برقيده تصادف ايديله‌مدى . يالكز شكارى ابراهيم بكك هنكام سلطنتده علاءالدينه اچ‌ايلى ويردىكنى سويليور . تاج‌التواريخده ٨٧٥ سنه‌سى وقايعى صيره‌سنده علاءالدينك اولجه وفات ايتديكى مندرجدر [١] .

پير احمد

كتابه ٢٩ (سنه ٨٧٠)

چون نظر كرد رومرا شهزاد — قلعهٔ قيصريه كشت آباد
نام وى حان محمد آمده است — بادبيت سعادتش بغداد
بندهٔ او بدست پير احمد — شدتمام اين اساس اين بنياد
كر زمن هجرت نبى پرسى — هشتصد سال بود با هفتاد

قيصريه‌ده اچ قلعه‌نك جنوب طرفنده‌كى قپوسى بالاسنده بولنان اشبو منظوم كتابه ٨٧٠ تاريخنده و فاتح سلطان محمدخان زمانينده قلعه‌نك پير احمد بك طرفندن اتمامنى حاكيدر [٢] .

ابراهيم بكك ٨٦٨ ده وقوع وفاتى اوزرينه اسحاق بك باباسنك تختنه‌كچمكه چالشمش ايسه‌ده موفق اوله‌مديغندن پيراحمدبك جالس سلطنت

[١] جلد ١ ، صحيفه ٥١٨

[٢] قيصريه مجاس اداره باش كاتبى سابق نظيف افندى بو كتابه ايله شهر مذكورك دها بر چوق كتابه‌لرينى بزه ارائه ايلمش اولديغندن كندوسنه بوراده عرض شكران ايلرز .

اولمشدر . بوحالدن ممنون قالمیان اسحاق بك اوزون حسنه مراجعتله کندوسنی قرامانه جلب وقرنداشی پیراحمده قارشی محاربه ایتدیرمکه راضی ایتمش واوزون حسن ده حقیقةً پیراحمدی مغلوب ایدرك اسحاق بکی قونیه تختنه اوطورتمش ایسه ده آنی قیونلیلرك اردوسی قرامان ممالکنی صوك درجه تخریب ویغما ایتدکدن صکره ممالکتلرینه عودت ایتمشدر . اسحاقك حکومتی بك آزمدت دوام ایده بیلمشدر ، زیرا فاتح سلطان محمدخان انطالیه بکی اولان حمزه بکی پیراحمده امداد ایچون کوندردیکندن ارمناکده وبرروایتده طاغ پازارنده وقوع بولان مصادمه ده اسحاق بك منهزم اولهرق اوزون حسن جانبنه فراره مجبور اولمشدر. اشته بوصورتله ۸۶۹ ده پیراحمد بك تکمیل قرامانه مالك اولدیغی کبی ایچ ایلی دخی تحت تصرفنه کچورمشدر [۱] . بناءً علیه پیراحمدك ابتداء حکومتی تاریخ مزبوردن معتبرطوتلق لازم کلور [۲] .

بوموفقیات نتیجه سنده پیراحمدك فاتح سلطان محمد خانه نه درجه مطیع ومنتدار اولدیغنه بالاده کی ۲۹ نومرولی کتابه نك محتویاتی بردلیل قویدر . آنجق ۸۷۱ سنه سنده مومی الیه برهانه ایله دولت عثمانیه یه قارشی اعلان حرب ایلمسی اوزرینه اردو ایله کندوسنه مقابله وانهزام کلی یه کرفتار ایدیلمشدر. بودفعه آرتق کوله وقونیه قلعه لری صورت قطعیه ده عثمانلیلر طرفندن فتح وضبط ایدیله رك شهزاده سلطان مصطفی قرامانه والی نصب

---

[۱] تاج التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ۵۰۰

[۲] تقویم التواریخ دخی بویله جه ۸۶۹ سنه سی یازیلیدر ـ تاج التواریخ ده سنه سی محرر دکل ایسه ده سلسلهٔ وقایعدن سنهٔ مذکوره اولدیغی آکلاشیلیور . پیر احمدك قونیه ده مضروب برسکه سی ۸۷۰ سنه سندندر . بلکه مستقلاً تخته جلوسی بوسنه اولمق احتمالیده واردر. توحید بك تاریخ جلوسنی ۸۶۸ دن اعتبار ایدییور، موزه قتالوغی ، جلد ٤ ، نومرو ۷۸۱ ـ ۷۸۵ . عین قتالوغك ۳۷۱ نجی صحیفه سنده کی ملاحظه یه دخی باقکز .

اولنمشدر [١] . بومغلوبيتدن صكره پيراحمدلارنده‌ونيكده طرفلرينه چكيله‌رك اورادن كاه برادرلريله مجادله‌يه وكاه عثمانليلر ايله محاربه‌يه دوام ايتمشدر [٢]. حتى ٨٧٤ ده برادرى قاسم بك ايله عقد اتفاق دخى ايتمش اولديغى آتيده‌كى ٣٠ نومرولى كتابه‌دن استدلال اولنور .

پير احمدك انجامنه كلنجه تاج‌التواريخ مومى اليهك بالآخره اوزون حسنه التجا ايتديكنى وفقط ينه عودت ايدرك او آرالق مستقل بولنمسى لازم كلن برادرى قاسم بكه ملاقى اولديغنى وقاسم بك كندوسنه سلفكه قلعه‌سنى تكليف ايتمش ايسه‌ده قبول ايتميوب ارمناكه كيتديكنى و بو اثناده كدك احمد پاشايه قارشى برچوق محاربه‌لرده بولنديغنى برتفصيل حكايه ايدييور. كدك احمدپاشاارمناكى ضبط ايلدكدن صكره درونده پيراحمدك اولاد و عيالى بولنان مينان قلعه‌سنى [٣] دخى ضبط ايدوب خاندان آل عثمانه انتسابلرى جهتيله عائله‌سنى رنجيده ايتميه‌رك قونيه‌يه سوق ايلمشدر. مينان قلعه‌سنك محاصره ايديلديكنى و نهايت تسليم اولديغنى قارشوسنده كى يوكسك بر تپه‌دن رأى العين مشاهده ايدن پير احمد يأس و تأثردن انتحار قصديله كندوسنى صارپ برقيادن آشاغيه آتمش ايسه‌ده هلاك اولميوب طرسوسه كيده‌بيلمشدر . بو وقايعى تاج التواريخ سنه‌سنى كوسترميه‌رك ضبط ايلمش ايسه‌ده سلسلهٔ حكاياتدن ٨٧٩ تاريخى اولمق لازم كلور.

خليل ادهم

[١] فاتحك ٨٧١ تاريخلى قونيه‌ده مضروب برسكه‌سى كورولمش اولوب بوبابده موزهٔ همايونك مسكوكات عثمانيه قتالوغنك برنجى جلدنده ١٢٨ نجى صحيفه‌ده‌كى ملاحظاته باقنكز .

[٢] تاريخلرده بووقايعه دائر معلومات مفصله مندرجدر . از جمله تاج التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٥١١ — خيرالله افندى ، جلد ٨ ، صحيفه ١٣٠ الخ . بورادهشهزاده سلطان مصطفى‌نك ٨٧٣ ده قرامانه‌وان نصب اولنديغى محرردر.

[٣] برروايتده موقن قلعه‌سيدر. بوقلعه‌لرك موقعلرى تعيين اولنمق لازمدر.

سیسام بکلری

سیسام بکی قوپاسی افندینك اخیراً برخائن طرفندن قتل مؤسفی وقوعه کلمه‌سنه‌بناءً سیسام بکلکی ایله بکلری‌حقنده معلومات مجمله اعطاسی مناسب کورولدی .

سیسام استانبول فتحنی متعاقب ۸۵۷ (۱۴۵۳) تاریخنده ممالك عثمانیه عدادینه داخل اولمشدر . جزیره اهالیسی هرنه‌سبیه مبنی ایسه کیت کیده ازالمش وهمان همان ایصسز برحاله کلمش ایدی . ۹۵۷ سنهٔ هجریه‌سنه مصادف بیك بش یوز اللی سنه‌سنده مالکانه اولهرق‌قلیچ علی پاشایه ویرلمکله مشارالیه دیکر جزیره‌لردن واطه‌لر دکزی سواحلندن اهالی جلب واسکان ایله اعمار واوقافنی تنظیم ایله‌دی . بلا وارث وفات ایتمکله مالکانهٔ مذکور ینه املاك امیریه میانینه داخل اولدی .

دیکر جزیره‌لر کبی بواطه‌ده قپودان دریالغه مربوط اولدیغی آزادهٔ ارتیابدر . ویرکوسنك ازلغی واهالینك کیجیلك‌وتجارتده مهارتی ایله نفوسی تکثر ایتمش وصنعت وتجارتدنده رفاهیت وجود بولمش‌در .

اولیاچلبی سیاحتنامه‌سنده سیسامده جزئی‌مقدار اسلام وجامع‌شریف بولوندیغی محرردر . موره اختلالنده سیسامایلر نائل اولدقلری رفاهیت وراحتك قدرنی بیلمیه‌رك عصیانه اشتراك ایتمشلر وعددلری پك آز اولان مسلمانلری‌ده قتل‌عام ایله‌مشلردر . (تفصیلاتی‌ارزو ایدنلر جودت واطفی تاریخلرینه مراجعت بیورسونلر) .

یونانستانك تشکلی اوزرینه سیسام جزیره‌سنده تابعیت دولت‌علیه‌ده ویرکو ویرر برایالت ممتازه تشکیلی انکلتره ، فرانسه ، روسیه دولتلری طرفلرندن مصراً طلب ایدلمکله بالضرور موافقت ایدلمش و ۱۲۴۷

(۱۸۳۲) تاریخلی خط همایونی ایله سلطان محمود خان ثانی جزیره اهالیسنه عفو عمومی احسان ایتمشلر ایدی . باب‌عالی رسمی برنوطه ایله (۱۷ رجب‌سنه ۱۲٤۷ ، ۱۰ کانون‌اول‌سنه ۱۸۳۲) دول ثلاثه‌مذکوره سفراسنه بیلدیردی. آنجق بکلکلك تشکیلات اداره‌سی ۱۲٤۹ (۱۸۳۵) سنه‌سنه قدر تأخر ایتدی .

۱ — استفنا کی‌بك (استفانی‌ووغوریدیس Etienne Vogoridis) ایلك بکدر تاریخ تعیینی اوائل جمادی‌الاولی سنه ۱۲٤۹در . مشارالیهك بکلکی طول مدت دوام ایتمش ایسه‌ده سیسامه وکیل کوندروب کندیسی استانبولده قالمشدر ۱۲٦۳ تاریخنده نشر اولونان ایلك سالنامه‌ده مستشار پایه‌لو اولدیغی مذکوردر .

۲ — (آلکساندر) قالیما کی‌بك Alexandre Callimachis ۱۲٦۷ سالنامه‌سنده قلما که بك و ۱۲٦۸ و ۱۲٦۹ سالنامه‌لرنده قلیما کی بك وقالیما کی بك املالریله مضبوطدر . تعیینی تاریخی اوائل ذی‌القعده سنه ۱۲٦۷ در .

اصول ادارهٔ حاضره مشار الیهك قائممقامی اولوب اواخر ذی‌القعده سنه ۱۲٦۸ تاریخلی فرمان ایله تعیین اولونان یورکی قونه‌مه‌نوس بك طرفندن وضع ایدلمش وبکلکك کندیسنه تکلیف اولوندیغی حالده قبول ایتمه‌مشدر .

۳ — یانی کیغه‌بك Jean Ghicas اواخر جمادی‌الاخر سنه ۱۲۷۰ تاریخلی فرمان عالی ایله اولا قائممقام تعیین‌ایدلمش واواخر جمادی‌الاخر سنه ۱۲۷۲ تاریخلی فرمان عالی ایله اصالتی اجرا قلنمشدر .

٤ — ملتیادی‌بك (ملتیادی آریستارکی Miltiade Aristarchis) میلتیادی بك‌ده اولا رمضان ۱۲۷۵ تاریخلی فرمان عالیله قائممقام تعیین ایدلمش واواسط ربیع‌الاخر سنه ۱۲۷٦ تاریخنده اصالتی‌اجراقلنمشدر.

۵ ــ پاولاکی بك (پاولاکی موزوروس Paul Musurus) ۱۱ شعبان سنه ۱۲۸۰ تاریخنده نصب ایدلمشدر .

۶ ــ قسطاکی پاشا (Constantin Adossidis) ۸ شعبان سنه ۱۲۹۰

۷ ــ فوتیادی بك (Constantin Phodiadis) ۲۵ ربیع - الاخر سنه ۱۲۹۱

۸ ــ ثانیا قسطاکی پاشا ۲۷ صفر سنه ۱۲۹۶

۹ ــ علکساندر قره طودوری پاشا ۱۱ شعبان سنه ۱۳۰۲

۱۰ ــ جورجی پاشا (جورجی وروویچ Georges Verovitch ۵ رجب سنه ۱۳۱۲ تعیین ایدلدی . بعده کرید والیسی اولمش ایدی . بالاختیار مأموریتنی ترکله فرارایتمشدر . وندیك‌ده اقامت ایتمکده‌در .

۱۱ ــ موزوروس بك (Etienne Musurus) ۲۰ محرم سنه ۱۳۱۴

۱۲ ــ قسطاکی افندی (قسطنطن وایانی Constantin Vayannis) ۲۵ شوال سنه ۱۳۱۶ عدلیه مستشارلغندن متقاعددر. دارالفنون حقوق قسمی معلملرندندر .

۱۳ ــ میخالاکی افندی (میخائیل غره غور یادیس Michel Gregoriadis) ۲۱ ربیع الاخر سنه ۱۳۱۹

۱۴ ــ علکساندر ماوروینی بك Alexandre Mavroyenis ۹ ذی‌الحجه سنه ۱۳۱۹

۱۵ ــ یانقو ویطینوس افندی ۲۳ صفر سنه ۱۳۲۲

۱۶ ــ قسطنطن قره‌تئودوری افندی ۱۱ جمادی‌الاخر سنه ۱۳۲۴

۱۷ ــ یورکیادیس افندی ۱۹ رجب سنه ۱۳۲۵

۱۸ ــ اندریا قوپاسی افندی ۲۱ ذی القعده سنه ۱۳۲۵ ده تعیین ایدلمش‌ایدی . ۳ ربیع‌الاخر ۱۳۳۰ده (۹مارت سنه۱۳۲۸) قتل‌اولوندی.

١٩ — وغلرى افندى
تاريخ تعيينى ٦ ربيع الاخر سنه ١٣٣٠ ١٢ و ٢٥ مارت ١٣٢٨ و ١٩١٢

سيسام ويركوسى

سيسام ويركوسى اساساً درت يوز بيك غروش اولمق اوزره تعيين اولونمش ايدى كه بو مبلغدن اون بش بيك غروشى ترسانه خزينه‌سنه عائد سلاح بدلى ويوز بر بيك غروشى مرحوم قليچ على پاشا وقفى مالى واوتوز بيك غروشى زجريه بدل مقطوعى واوچ بيك سكزيوز غروشى اغنام بدلى ويتمش اوچ بيك غروشى جزيه مالى ويوز يتمش يدى بيك ايكى يوز غروشى تكاليف بدلى ايدى .

١٢٨٤ سنه‌سندن اعتباراً يوز بيك غروشك جزيره‌ده مكتب ويوللر تعميروانشا وسائراصلاحاته صرف قلنمق شرطيله محلنه مأذونيت ويرلمشدر.

اشبو يوزبيك غروشدن ١٣٠٤ و ١٣٠٦ و ١٣١٨ و ١٣٢٠ سنه‌لرنده تنقيحات اجرا ايديلدرك قرق يدى بيك اوچ يوز طقسان التى غروش قالمشدر .

اهالينك استدعاسيله ١٣ صفر سنه ١٢٩٦ تاريخنده ويركونك يوز بيك غروشنك تنزيلنه مجلس وكلا قراريله اراده تعلق ايتمشدر. [دستور جلد رابع صحيفه ٨٠٣] .

اليوم سيسام ويركوسى اوچ يوز بيك غروشدر . بومبلغدن بروجه بالا محلنه ترك ايدلمش اولان ٤٧٣٩٦ غروشى داخليه نظارتنك مصارف موازنه‌سنك التنجى فصلنك يدنجى ماده‌سنده مقيددر .

احمد توحيد

قانون نامهٔ آل عثمان

سلطان محمد خان ثانی طرفندن تنظیم اولنان برنجی قانوننامه اولوب ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده موجود نسخه‌سندن استنساخ ایدلمشدر

استانبول
احمد احسان وشرکاسی
مطبعه‌سی عثمانی شرکتی
۱۳۳۰

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنك علاوه‌سیدر .

مورخین قدیمهٔ عثمانیه آراسنده ایلك اول ویکانه اوله‌رق عالی افندی مرحوم طرفندن « کنه‌الاخبار » ده بیان اولنان سلطان محمد خان ثانی قانوننامه‌سنك استانبول کتبخانه‌لرنده نسخه‌سی موجود اولمدیغندن ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده موجود بولنان نسخه‌سی فطوغرافیسنك اخذ ایتدیریله‌رك ارسالی ویانه سفارت سنیه‌سندن رجا اولنمش ایدی . سفارت مشـار الیهادن جواباً وارد اولان تحریراتده ذکر اولنان کتبخانه‌ده سلطان محمد خان ثانی‌یه عائد اوله‌رق موجود اوچ عدد قانوننامه‌دن ایکیسنك فطوغرافیلری ارسال ایدلدیکی ودفترده (قانون‌پادشاهی‌سلطان محمد بن مراد خان) دیه مقیداولان و ۸۹۳ سنهٔ‌هجریه‌سنده تحریرایدلمش بولنان‌اوچنجیسنك کتبخانه مأمورینندن دوقتور قره‌لیچ جانبندن قریباً طبع ونشر اولنه‌جغی بیان اولنمشدر .

انجمنجه فطوغرافیلری جلب اولنان مذکور ایکی‌قطعه قانوننامه‌دن برنجیسی یدی وایکنجیسی یکرمی درت‌که جمعاً اوتوز بر پارچه یعنی بیوك صحیفه‌دن مرکبدر . هرایکیسی‌ده دیوانی قیرمه‌سی خطایله محرردر. یازیلری بربرندن فرقلیدر . سـطرلری ایسه بعضاً یکرمی سـکز بعضاً اوتوز و اوتوزاوچ اولق اوزره متفاوتدر . برنجیسنك ۱۰۲۹ سنهٔ هجریه‌سنده تحریراولندیغی نهایتنده بیان ایدلمش ایسه‌ده ایکنجیسـنك تاریخ تحریری کوسـترلمامشدر .

بو قانوننامه‌لرك برنجیسی دفترده (قانون نامهٔ آل عثمان) نامیله‌مقید اولوب دولتك بالجمله تأسیسات وتشکیلات عمومیهٔ قدیمه‌سنی جامع وبرازده احکام جزائیه‌یه عائد خصوصاتی حاویدر . مقدمه‌سنده دخی بیان اولندیغی اوزره بوقانون نامه دولت عثمانیه‌نك تشکلندن اعتباراً الحا آت‌زمانیه‌ایله پیدرپی اتخاذاولنوب تدوین ایدلمیان واستانبولك فتحیله دولتك اکتساب ایتدیکی شکل جدیددنطولایی نفصانیتی تحقق واتمامی ایجاب ایده‌رك حضرت فاتحك همت مجددانه‌سی ایله اکمال ومجدداً وضع وتأسیس اولنان احکامی احتوا ایتمك اوزره ترتیب وتحریر ایدلمشدر . ایکنجیسی تشکیلات قدیمهٔ دولتك مالی وعدلی قسملرینه عائددر . کتبخانه فهرستنده اشبو ایکنجی مجله‌نك دخی : سلطان مشارالیهه عائد وقانون اساسینك جزا وویرکولر قسمنه متعلق ایکی بابنی محتوی » اولدیغی بیان ایدیلیور ایسه‌ده بو جهت یاکلش قیداولنمشدر . حتی ذکر اولنان کتبخانه مدیریتی ویانه سفارت سنیه‌سنك تحریراتنه مطوی تقریرنده : اقرب احتماله کوره سلطان احمدخان اول زمانینده جمع ایدلمشدر » دییور . بو قانونك مألی جهتی کتبخانه‌لرمزك اکثریسنده موجود وسلطان سلیمان خان قانونی‌یه نسبتله معروف (قانون آل عثمان) لك مالی قسمنه مشابهدر ، لکن عدلی قسملری متفاوتدر . قارشیلشدیریلور ایسه قانون‌سلیمانیده اولان شدیدجزالرك بزم مجله‌ده‌اولدقجه‌تعدیل ایدلدیکی تظاهر ایدر . بناءً علیه ایکنجی مجله‌نك تاریخ ترتیبی مؤخردر .

ذکر اولنان سلطان سلیمان خان قانوننامه‌سنده‌کی موادن بعضیلری سلطان بایزید خان ثانی وبعضیلری سلطان سلیم خان اول زمانینده تنظیم وتعدیل ایدلدیکی کورلدیکندن بوقانونك اصلی سلطان محمد خان ثانی زمانینده تحریر وتدوین اولنه‌رق بعده خلفینی عصرلرنده برخیلی تعدیلات اجرا ونهایت سلطان سلیمان خان زمانینده ابوالسعود افندی‌کی برفاضلك همتی وخاقان مشارالیهك مساعده‌سی ایله اتمام واکمال ایدلدیکی وبوصورتله سلطان مشارالیه نامنه نسبت اولندیغی آکلاشیلیور . سلطان سلیمان خان

زماننده اکمال ایدیلان مذکور قانون طبیعت ملیه‌مزك تکاملی وزمانك تأثیری جهتلریله بعد بعد تبدل وتغیر کلی‌یه دوچار اولمش وبوده بالخاصه عدلی جهتده اجرا ایدلدیکی مستبان بولنمشدر .

تأسیسات وتشکیلات دولتك اساسنی محتوی اولان وپك یقین زمانلره قدر احکامی امور حکومتده آزچوق تعدیلات ایله مرعی بولنان برنجی قانوننامه‌ده ایکی جهت شایان تدقیقدر : زمان تنظیمی ومحرری اولان توقیعی لیس زاده محمد بن مصطفی . بوایکی جهتدن برنجیسی قانون نامه‌نك بعض محللرنده کوریلان قیوداتك تاریخه تطبیقیله حل ایدیله‌جکدر . بو صورتله زمان تنظیمی قطعی دکلسه‌ده هرحالده طوغری‌یه قریب اوله‌رق بولنه‌جقدر. حالبوکه محرری حقنده تاریخلرده برکونه معلومات بولنه‌میور. مکرکه زمان بوبابده شایان احتجاج وثیقه‌لر میدانه چیقاره ویا بعض یازمه مجموعه‌لرده معلومات لازمه بولنه .

بوقانوننامه سلطان محمد خان ثانینك اواخر سلطنتنده تنظیم وتحریر ایدلمشدر . زیراقانوننامه‌نك متننده : حالا بنا ایلدوکم مدارس عالیه‌یه صحن دیو اسم قونلمشدر » دینمسنه و بو مدارسك سلطان مشار الیه نامنه منسوب جامع شریفله برابر ۸۷۵ سنهٔ هجریه‌سنده رسیدهٔ حدختام اولدیغی تاریخلرده بیان ایدلمسنه نظراً تاریخ مذکوردن صوکره یازلدیغی، ویریلان علوفه‌دن اوزمان قاضیعسکرك براولدیغی آکلاشلمسنه [۱] وخاقان مشارالیهك صوك صدر اعظمی اولان قره‌مانی محمد پاشا قاضیعسکر بولنان مولی مصلح الدین مصطفی القسطلانی‌نك صلابتندن ومتکلم بالحق اولمسندن قوشقولانه‌رق خاقان مشارالیهه وزرانك درت اولدیغی جهتله قاضیعسکرك دخی متعدد

---

[۱] متن قانون‌نامه‌ده قاضیعسکر کلمه‌سی بعضاً مفرد وبعضاً جمع اوله‌رق استعمال اولنمشدر . علوفه‌سنه نظراً اوزمان قاضیعسکرلکك هنوزایکی‌یه تفریق اولنمدیغی آکلاشلدیغندن مستنسخ متن قانون نامه‌ده کوریلان دیکر سهولری مثللو ـ زیرازمان استنساخده قاضیعسکرایکی ایدی ـ بوکلمه‌یی‌ده بعضاً جمع اوله‌رق زیامشدر .

اولمسنی القا ایتمکله قاضیعسکر لکك روم ایلی و آناطولی ناملریله ایکیه تقسیمنه سبب اولمش وبوخصوص ٨٨٦ سنهٔ هجریه سنده وقوعبولمش اولمسنه نظراً تاریخ مذکوردن اول تحریر اولندیغی تبین ایدر . لکن بو تاریخلر آره سنده اولان سنه لرك هانکیسنده تنظیم اولندیغنه دائر قانوننامه دن بر قید استنباط اولنه ماز ، فقط قره مانی محمد پاشا صدارتنده اولمسی اغلب احتمالدر . آشاغیده نشانجیلغه دائر اولان ایضاحات بو جهتی دها زیاده تنویر و توضیح ایده جکدر .

مطالعه سندن مستبان اولدیغی اوزره بو قانوننامه یی حضرت فاتحك امریله ولسانندن اوله رق قلمه آلان ذات کندیسنی توقیعی لیس زاده محمد بن مصطفی دیه تعریف وبیان ایدییور . توقیعی منصبی حضرت فاتح زمانننده وضع واحداث اولنمشدر . لکن زمان احدانه دائر تاریخلرده برکونه قیده تصادف اولنه میور . بو منصبه ایلك تعیین اولنان ذات مشاهیر علمادن شیخ محمد جزرینك اولادندن (ابولخیر محمد) اولدیغی ظن اولنور .

سلطان محمد خان ثانی زمانننده بو منصبده بولنانلرك اسامیسی مرتباً مضبوط دکلدر . یالکز بعض وقوعات وحادثات سببیله معلوم بولنانلر (قره مانی محمد پاشا) و (مولی سراج الدین) در . آکلاشلدیغنه کوره جزری زاده دن صوکره قره مانی محمد پاشا مدرس ایکن بو منصبه تعیین اولنمش ومسند صدارته اعتلاسنه قدر موقعنی محافظه ایتمشدر[١] . آندن صوکره مشاهیر علمای عصر فاتحدن مولی سراج الدین تعیین اولنمشدر [٢] .

---

[١] حدیقة الوزرا : ص ١٤

[٢] سجل عثمانیده بوذاتك ترجمهٔ حالنده نشانجیلغه تعیینندن صوکره پاشالق ویریلدیکی ٨٨٧ سنه سنده وفات ایتدیکی وفناری زاده احمد پاشا ترجمهٔ حالنده دخی باش دفتردارلقدن ٨٨٠ سنه سنده نشانجی اولوب ٨٨٧ سنه سنده عزل ایدلدیکی بیان اولنمشدر . نشانجیلرك متعدد اولدیغنه دائر تاریخلرده قید یوقدر ، بوحالده ایکیسنك عینی زمانده بومنصبی اشغال ایتمسی قابل دکلدر . باخصوص فناری زاده نك ٨٨٤ سنه سنده سلطان بایزیدك لالاسی بولندیغی محققدر .

۸۸۲ سنهٔ هجریه‌سندن صوکره قانوننامه‌نك محرری اولان لیس‌زاده محمدبن مصطفی‌نك ملا سراج الدینه خلف اولدیغی آکلاشیلیور . شو حالده قانوننامه‌نك ۸۸۲ سنه‌سندن صوکره [۱] وقوعه‌مانی محمد پاشانك زمان صدارتنده ترتیب وتحریر ایدلدیکنه یقین حاصل اولیور وتاریخلرده بوذات ایچون بیان اولنان « حالا دستورالعمل اولان قوانین نافعه‌نك اکثری آنك نتیجهٔ تدبیر اصابت پذیریدر » افاده‌لریله تأید ایدییور .

لکن بومناسبتله اسمی‌میدانه چیقان مذکورذاته دائر یوقاریده دخی بیلدیرلدیکی اوزره تاریخلرمزده وتراجم احوال کتابلرمزده معلوماته تصادف اولنه‌مامش ، وقوعبولان تحریات ثمره‌سز قالمشدر.

سلطان محمد خان ثانی وخلفی سلطان بایزید خان ثانی زمان سلطنتلرنده یشامش لیس چلبی نامنده برذات اولدیغی تاریخلرده وتراجم احوال کتابلرنده کوریلیور. بوذاتك اسمی « نورالدین حمزه » وپدرینك اسمی دخی «علی» در. حضرت فاتح زماننده تفیض وبر روایته کوره دفتردارلغه قدر ترقی ایدوب سلطان بایزیدخان ثانی زماننده اوچ دفعه دفتردارلقده بولنمش و ۹۱۲ یاخود ۹۱۳ سنه‌سنده معزولاً بروسه‌ده وفات ایتمشدر . بعض تاریخلرده بوذات لیس زاده دیه مذکور واسمی محی‌الدین اولەرق مقید ایسه‌ده اوزمانده یازلمش برمجموعهٔ قدیمه‌ده کوریلن قید آتی بوایکی کمسه‌نك بر اولدیغنی تبیین ایدییور و زماننده لیس چلبی دنیلدیکی تبین ایلیور : تاریخ عزل عیسی فقیه دفتردار ونصب لیس بجای او

روم ملکن ینه قلماغه خراب — لیس چون کلدی وعیسا کتدی
اهل دلر ددلر تاریخن — لیس عیسایی عجب نی اتدی
۸۹۱

[۱] قاضیعسکر اولان مغنیسا چلبیسی دیمکله معروف محی‌الدین افندی عربی بربیتك قائلی‌حقنده حضرت فاتح طرفندن ایرادایدیلان سؤالك جوابنی بعدالتدقیق ویره‌جکنی عرض ایلمش ایدی . سلطان مشارالیه‌نشانجی بولنان مولی سراج‌الدینی بالجلب عین‌سؤالی ایرادودرحال جوابنی آلمش‌ایدی . بوخصوص محی‌الدین فندینك قاضیعسکرلکدن عزلی موجب اولدی ، بوده ۸۸۲ سنه‌سنده‌در .

بونك اوغلی اولوب لیس زاده دیه معروف اولان پیر احمد چلبی سلطان سلیمان خان قانونی دوری علماسندندر ، ۹۵۲ سنه‌سنده وفات ایتمشدر . بالاده‌کی ایضاحاته نظراً هرایکیسنك دخی بوقانوننامه‌نك محرری اولان لیس زاده محمد بن مصطفی اولمدیغی تبین ایدر. یازیسندن وبعض محللرنده موجود قیوداتدن بوقانوننامه‌نك زمان تحریرنده قلمه آلندیغی استنباط اولنان بر مجموعهٔ عتیقه‌ده مندرج بعض مباحث علمیه‌نك نهایتلرنده لیس زاده محمد افندی اسمی مذکور اولمله مومی‌الیهك فاتح عصری علماسندن اولدیغی تعین ایدییور .

بوقانوننامه دولتك قدیم تأسیسات وتشکیلات اساسیه‌سنی حاویدر . بالجمله مأمورین ومستخدمین دولتك وظائفی وصورت نشوونماسنی وبووظائفی ایفا ایچون آله‌جغی عائداتی ومراسمده مراتب تشریفاتیه‌سنی وهرحالده بونلره عائد برچوق خصوصاتی جامعدر ویوقاریده بیان اولندیغی اوزره تأسیساتك جزایه عائد احکامندن یالکز برنبذه بحث ایدر . بو قدیم تأسیسات وتشکیلاتك احکامی برخیلی تعدیلات ایله برابر امور دولتده برچوق زمان بقابولمش ومرعی بولنمشدر .

خصوصات مذکوره متن قانون نامه‌ده کوریله‌جکی اوزره مراتب اعیان واکابر ، سلاطین عظامه لازم اولان ترتیب و آیین ، احوال جرایم واهل مناصبك عائداتی اولمق اوزره اوچ بابه تقسیم اولنمشدر ، مع مافیه شوجهت نظر دقته تصادف ایدرکه کرك کاتبنك قصوری وکرك سائر بعض تأثیرات بونك پك قاریشیق قلمه آلنمسنه سبب اولمشدر . مراسمدن بحث ایدیلیر ایکن وظائفه کچلمش ومراتبدن بحث اولنور ایکن منشاء مأمورین یازلمش وبوصورتله افاده‌ده اطراد کوسترلمه‌رك عدم انتظامه دوشولمش وآره صره پك مهم پارچه‌لر صیقشدیرلمشدر .

ابتدای کلامده بیان اولندیغی اوزره مورخلرمز آره‌سنده عالی افندی مرحوم تأسیساته دائر آچدیغی فصلده برنجی دفعه بوقانونك

اسمنی ذکر ایدر ونظر مطالعه‌دن کچیردیکنی سویلامکله برابر مواد مندرجه‌سندن پك چوق استفاده ایتدیکی آکلاشیلور . عالینك افاداتی ایله بوقانوننامه مقایسه‌اولندیغی تقدیرده حضرت فاتح‌عصرنده‌کی احکامدن هانکیلرینك مورخك زمانینده معمول به ویا معدل اولدیغی نمایان اولور. متن قانون‌نامه‌ده مبهم قالمش بعض خصوصاتی دخی‌تعریف وایضاحه همت ایتمشدر . مورخ هامر ایسه عالینك افاده‌سنی عیناً اقتباس ایلمشدر .

لطفی پاشا مرحومك « آصفنامه‌سی » و بر نسخه‌ی روان اوطه‌سنده‌کی کتبخانه‌ده موجود اولوب تدقیقندن سلطان ابراهیم خانه تقدیم ایدلدیکی آکلاشیلان امور دولته عائد رساله بو قانوننامه‌نك تأسیسات ومراسمه عائد اولان موادینك برشکل دیکره افراغی وبعض جهتلرینك ایضاحی صوتیله حصوله کتیرلمشدر . (عبیدی [١]) نك « خزائن‌القانون »ی ایسه آصفنامه‌نك نظماً قلمه آلنمسندن حصوله کلمش وهیچ برشی علاوه ایدلمامشدر.

انجمنجه جلب ایدیلان مذکور قانوننامه‌لرك ایجاب ایدن جهتلرینك بالتحشیه نشرینه‌قرار ویرلدی . بوحاشیه‌لر ایچون عالینك کنه‌الاخباردنده وآصفنامه‌ده وسلطان ابراهیمه تقدیم ایدیلان رساله‌ده بولنان ایضاحاتدن وقوچی بك وعین علی افندی وقوجه سکبان باشی رساله‌لرندن وموجود تشریفات وپك چوق قوانین آل عثمان کتابلرندن استفاده ایدلمشدر .

محمد عارف

---

[١] اسمی عبدالصمددر . (کوکرجنلك) شهرندندر . اوزون مدت استانبول وعربستان ومصر طرفلرنده سیر وسیاحت ، بعده (بودین) شهرنده اختیار اقامت ایتدی . اوراده کاتب احکام بعده روزنامچه‌جی اولدی . والی عثمان پاشا نامنه ١٠٤٩ سنه‌سنده بوکتابی نظم ایلمشدر .

قانون نامهٔ آل عثمان صورت خط همایون سلطان محمد خان انارالله برهانه

بسم الله الرحمن الرحیم

بوقانون بوقانون نامه اتام وددهم قانونیدر وبنم دخی قانونمدر اولاد کرامم نسلاً بعد نسلٍ بونکله عامل اولهلر

حمد بی حد وثناء لایعد اول خالق بیچون جل عن الریب والمنون درکاهنه اولسونکه نظام وانتظام عالمی احسن ترتیب اوزره ایجاد ایدوب احوال موجوداتی قانون حکمت مقرونی اوزره بی مشیر تدبیر خلق ایلدی وصلوات بی غایت اول سرور کائنات ومفخر موجودات اولان سلطان المرسلین و اشرف النبیین اوزرینه اولسونکه انك دخی سنت شریعت شریفه سی سبب ترتیب دین متین تهذیب شرع مبیندر بعد ذلك بواوراق قواعد سلطانی وصحفهٔ قوانین خاقانینك جامعی اولان عبد حقیر کثیرالتقصیر محمد بن مصطفی المعروف بلیس زاده التوقیعی حالا پادشاه روی زمین و شهنشاه بهر تمکین فلك رفعت خورشید منزلت سلاطین جهان وخاقان کامران عالیشان فاتح بلادالروم بنصرالله الملك القیوم ناظم امور دین ودولت ومعین قوانین قدر وسلطنت صاحب المغازی المشهورة فی الافاق مالك سریر الخلافة بالاستحقاق قهرمان زمان صاحب الامن والامان السلطان الاعظم خلیفة الله فی العالم السلطان

ابن السلطان محمد خان ابن السلطان مراد خان ابن السلطان محمد خان ابدالله دولته وايدسلطنته حضرتلرينك زمان شريفلرينده بو عبد حقير خدمت طغرای غرااده استخدام اولنوب وقتا كه سعادتلو پادشاه خورشيد اشتهار حضرتلری تشريف سرير سلطنت ايتدكده ايام سلطنتلرينده بونجه فتوحات عظيمه ميسر اولوب خصوصا حالا دارالسلطنت اولان محروسهٔ عظمی ومدينهٔ كبری اولوب مطمح انظار سلاطين جهان اولان محميهٔ مرعيهٔ قسطنطنيه فتح ميسر اولدقده سابقا اجداد عظاملری زمانده اولان قوانين مضبوطه دفتر اولنيوب اكسك اولان يرلرين دخی كندولری رأی منير ولايت تأثيرلری ايله تكميل بيوروب ديوان همايونده ابدالاباد معمول به اولمق ايچون برقانون نامه تحرير اولنمق لازم كلمكين بوعبدحقير فرمان جليللری اوزره نظم وانشا ايدوب ، هركس مستفيد اولمق ايچون اصطلاح وعبارتدن فراغت اولنوب لسان پادشاه كردون وقاردن نقلله يازيلوب واچ باب اوزره قلندی

مراتب اعيان واكابر بيانندە در

سلاطين عظامه لازم اولان ترتيب وآيين بيانندەدر

احوال جرايم وهر اهل منصبك عايدلری بيانندەدر

بلكل كه اولا وزرا وامرانك وزير اعظم باشيدر جملەنك اولوسيدر جمله اموركه وكيل مطلقيدر ومالمك وكيلی دفتردارمدر واول ناظريدر واوتورمده وطورمده ومرتبەده وزير اعظم جملەدن مقدمدر

وشيخ الاسلام علمانك رئيسيدر ومعلم سلطان دخی كذلك سردار علمادر وزير اعظم المری رعايهٔ اوستنه المق مناسبدر امامفتی وخواجه سايرر وزرادن برنجه طبقه يوقاريدر وتصدر دخی ايدرلر

وبرجمعيت عالی وبرمجمع اهالی اولسه اهل ديوانه اخردن ادم قرشمسون اولا وزرا انلردن صكره قاضيعسكرلراندن صكره دفترداراندن صكره

یکیچری اغاسی وسائر اوزنکی اغالری [۱] میرعلم [۲] وقپوجی باشی [۳] ومیراخور اوتورر .

مال‌دفتردارلرم جمله استانهٔ سعادتمده اولان‌اغالرمدن یوقارو اوتوررلر وجمله سنجاق بکیلرندن یوقارودر ویوقارو اوتوررلر التی کره یوز بیك اقچه بلکه دخی اولورسه انلردن یوقارو اوتوررلر وبکلر دفتردارلرك التنه اوتوررلر

واغالردن یکیچری اغاسی سایر اغالرك بیوکیدر باش یکیچری اغاسی انك التنه میرعلم انك‌التنه قپوجی باشی‌انك التنه میراخور حالا میر اخور

[۱] یکیچری آغاسی ، میرعلم ، قپوجی باشی ، میراخور ، چاوش باشی ، چاقرجی باشی ، چاشنکیر باشی ، بلوك باشی آغالری یعنی آلتی بلوك دنیلن سپاه و سلحدار وغربای یمین ویسار وعلوفجیان یمین ویسار اوجاقلری آغالرینه اوزنکی آغالری یاخود آغایان رکاب همایون تسمیه اولنور ایدی . بونلر پادشاهك آتینك یانده یورمك امتیازینه مالك‌ایدیلر .

[۲] مرتبه‌جه یکیچری آغاسنك مادونی ودیکر اوزنکی آغالرینك مافوقی اولا میرعلم لوای سلطانیك حاملی وعلم مهترلرینك آمری ایدی . بتون بکلر بکیلردن انك وسنجاق بکلرندن بیك آقچه عائداتی واردی . دولت‌عثمانیه‌ده بك قدیم برمأموریتدر . بعد بعدٍ مراتب تشریفاتیه‌جه میرعلملك خاصه دنیلن بو مأمورلره بیوك وکوچك میراخورلرله قپوجیلرکتخداسنك تقدم ایتدیکی توجیهات یوصله‌لرندن آکلاشیلیور . مع مافیه دائما درکاه عالی قپوجی باشیلرینك پیشواسی بولنمشدر . مهترلر ایکی قسمدر: برنجیسی سفرهمایونده اوتاغ همایونی قوروب قالدیرمغه مأمور اولان چادرمهترلری درکه آمرلری مهتر باشی ایدی . ایکنجیسی سفرهمایونده اوتاغ همایون اوکنده نوبت چالمغه مأمور اولان علم مهترلری اولوب ضابطلری سازنده باشی ایدی .

[۳] دولت عثمانیه‌ده قپوجی باشیلق مأموریتی بك قدیمدر ، اوائلده بر اولدیغی حالده صوکره درت بعده اون عدده ابلاغ اولنوب بریسی باش‌قپوجی باشی اولدی . بونك عائداتی ممالك عثمانیه‌ده بولنان محضر باشیلغلره متعلق تیمارلر اولوب سائرلرینك معین عائداتی یوق ایدی . افلاق وبغدان بکلری تبدیل وتجدید اولندقجه نصب اولنان بکی محلنه کوتوروب بکامکه بونلردن بری مأمور اولور ، بك چوق نقود وسائره ایله عودت ایدر ایدی .

دولت پادشاهیده ایکی اولمشدر [۱] امیر اخور التنه چاقرجی باشی [۲] انوك التنه چاشنیکر باشی [۳] انوك التنه سایر بلوك اغالری انلرك التنه چاوش باشی [٤] انوك التنه قپوجیلر کتخداسی [٥] انوك التنه

[۱] میراخورلر بیوك وکوچك نامیله معروف ایدیلر. برنجیسی آخور خلقنك، سراجلرك، یدکجیلرك آمری ایدی، پادشاهك قشله ده موجود بیك قطار دوه سنك وایکی یوز قطار قاطرلرینك خدمتنه مأمور اولان دوه جیلرك وقاطرجیلرك ضابطلری بولنان ساربان وخربنده باشیلر دخی بونك زیر اداره سنده ایدی. چایر زماننده اطرافده بولنان بکلك مرعالرك اوتلرینی صاتهرق اثماننده بیك یوك آقچه قدرینی رکاب همایونه تسلیم وبقیه سنی درجیب ایدر ایدی. بیوك میراخور قپوجیلر کتخدالغنك مافوقی ایدی. شیمدیکی اصطبل عامره مدیریدر. ایکنجیسی کوچك آخور خلقنك وعربه جیلرك ضابطی اولوب سفر همایونده ایچ اوغلانلرینه بارکیر اعطا وپادشاهك عربه لرینی محافظه ایتمك دخی جملهٔ وظائفندن بولنیور ایدی.

[۲] سرای همایونده بولنوب شکار خلقی دنیلن کروهك آمری وپادشاهك آوجی باشیسی ایدی. علوفه سی یومی یوز التمش آقچه ایدی. بوکروه بعده چاقرجیان خاصه، شاهینجیان، آتمجه جیان نامیله اوچ قسمه تقسیم اولندی، صوك ایکیسنه طوغانجی باشی وآتمجه جی باشی ناملریله ضابطلر تعیین ایدلدی. مع مافیه خیلی وقت چاقرجی باشی چاقرجیان خاصه نك ضابطی ودیکرلرینك آمری ایدی.

[۳] سرایده بولنان چاشنکیرلرك ضابطی ایدی. دولت عثمانیه ده پك قدیم برمأموریتدر. پادشاه دیوان کونلری خاص اوطه ده طعام ایتدکده یمك صحنلرینی کوتورمك چاشنکیرلرك وظیفه سی اولوب چاشنکیرباشی دخی اوکلرنده بولنور ایدی.

[٤] چاوشان درکاه عالی نك ضابطی ایدی. چاوش باشی یوم مخصوصنده النده کوموش دکنك اولدیغی حالده دیوانده طورر، وقوعبولان دعاویده اجرا مأموریتنی ایفا ایلر ایدی. صدارت کتخدای رسمیسی اولمدیغی زمان آنك بعض مصالحنی دخی اجرا ایلر ایدی. بومقام اکثر رجال دولتك مافوقی اولوب بیوك وکوچك تذکره جیلر دخی معاون اول وثانیسی ایدی.

[٥] سرای جدید همایونك باب السعاده دن ماعدا بتون قپولرینی بکلیان وقپوجی دنیلن اوجاغه منسوب بولنان بوابان درکاه عالی وباب همایونك آمری ایدی. ∞ درکاه عالی بوابلری بیك طقوزیکرمی بش وباب همایون بوابلری درتیوز اون یدی که جمعاً ایکی بیك اوچیوز قرق ایکی نفر اولوب برر بلوك باشی اداره سنده اولمق اوزره اولکیسی قرق ایکی وایکنجیسی بش بلوکه منقسم ایدی. علوفه لری بیك التی یوز اوچ آقچه اولوب اوچ آیده برآلورلر ایدی.

جبه‌جی باشی [۱] انك التنه طوپجی باشی [۲] اوتورر .

و دیوان همایونده صدرده اوتورمق وزرانك و قاضی عسکرك ودفتردارلرك ونشانجیلرك یولیدر اولا وزرا اوتوروب بر جانبه قاضی عسکرلرانلرك التنه دفتردارلر اوتوررلر واول بر جانبه نشانجی اوتورر ونشانجینك مرتبه‌سی اکر وزارت و بکلر بکیلك ایسه دفتردارلره تصدر ایدر وسنجاق ایله نشانجی ایسه دفتردارلردن اشغه اوتورر القابی دفتردارلر القابیدر مرتبه‌ی انلر مرتبه‌سیدر

ومال دفتردارلرم شاه زاده لاله‌لرینك اوستنه اوتوررلر

وخلعت وقشلق ویازلق واکمکده وزرا وقاضی‌عسکرلر ودفتردارلر برابر کیدر

وصفهٔ دیوان‌عالیده اوتورمق‌بکلربکیلرك یولیدروبکلربکیلروزرا التنه دفتردارلر قاضی عسکرلرالتنه اوتوررلر سنجاق‌بکلری طشره‌ده اوتوررلر

وجمله مال دفتردارلرم کرك استانه‌مده وکرك ممالك‌محروسه‌مده اوله‌لر مرتبه اوتورمده والقابده برابردرلر

وبکلربکیلر وزرادن برطبقه آشغه‌در وتخت قاضیلرینه تصدرایدرلر دارالسلطنتم قاضیسندن غیریسی دفتردارلرمدن اشغه اوتوررلر

بالذات رکاب همایونمه صاحب عرض اولانلر قاضی عسکرلرم و دفتردارلرمدر و ایچ خلقندن قپو اغاسی [۳]

---

[۱] قدیم عثمانلی اوردوسنك قپو قولی دنیلن خاصه عسکرینك پیاده قسمندن اولوب بونلرك مهمات حربیه‌سنك تجدید وتعمیر ووقت حضرده محافظه‌سنه، زمان سفرده توزیعنه مأمور بولنان جبه‌جی اوجاغنك آغاسی ایدی .

[ ] شیمدیکی طوپخانه نظارتنك سلفیدر .

[۳] قپوآغاسی یاخود باب‌السعاده آغاسی‌سرای همایونده اولان‌خادم‌آغالرینك ضابطی ، بالجمله اندرون مأموریتلرینك آمری ؛ حرم وعموم دائره همایونك ضبط و ربطنه مأمور ایدی . ۹۹۰ سنه‌سنده دارالسعادة الشریفه آغالغی احداث اولنه‌رق قپو آغاسنك زیر نظارتنده بولنان حرمین همایون اوقافی ایله اوقاف محاسبه‌جیلکی و اوقاف همایون مفتشلکی بونك اداره‌سنه تودیع قلنمش وبوصورتله دارالسعاده آغاسی تمایز ایده‌رك سرای همایونك برنجی ضابطی اولمش وبعدبعد باب‌السعاده آغالغی دخی آنك تحت امرینه داخل اوله‌رق اهمیتی غائب ایتمشدر .

واوده‌باشی[١] وخزینه‌دارباشی[٢] وکیلارجی باشی[٣] وسرای عامره‌مك اغاسی [٤] صاحب عرضدر اما قپو اغاسی اولان اختیار باشدر اکثریا اوده‌باشی وقپواغاسی عرض ایتمك کرکدر ونامه ایله عرض ایتمك کوتری بکلربکیلرك وامرانك وقضاتك یولیدر بالذات عرض ایتمك مرتبه‌سی عالیدر

وبکلر بکیلك درت کمسنه‌نك یولیدر مال دفتردارلرینك وبکلك ایله نشانجی اولانك وبشیوز اقچه قاضیلرك ودرت یوز بیك اقچه‌یه وارمش سنجاق بکلرینك یولیدر وسنجاق بکلر کوتری اغالرك اوستنه اوتوررلر

ونشانجیلق داخل وصحن مدرسلرینك یولیدر ومال دفتردارلکندن نشانجی اولسه اول بکلر بکیلك حکمی ایله اولور ورئیس الکتاب نشانجی اولسه سنجاق حکمی ایله اولور [٥]

---

[١] اندرون ویاخود ایچ آغالری تسمیه اولنانلرك برنجیسی بولنوب پادشاهی کیدیروب صویمغه مأمور ایدی . بوندن طولایی ذات همایونه جمله‌دن زیاده مقرب اولغله قپو آغاسی پایه‌سنده ایسه‌ده ظاهراً آکا تابع ایدی . اکثریا ایچ اوغلانلرندن وبعضاً خادم آغالرندن تعیین اولنور ایدی . یومی آلتمش آقچه‌علوفه‌سی وسنوی جامهٔ خاصهٔ پادشاهیدن بش پارچه اثوابی وار ایدی .

[٢] ایچ آغالرینك ایکنجیسی ایدی . خزینهٔ همایون خدمه‌لرینك ضابطی اولوب بونلرك انضباط حاللرینه دقت ایدر و خزینهٔ همایونك محافظه‌سنه اهتمام ایلر ایدی . پادشاهك دستار وسجاده‌سی دخی النده‌بولنوردی . آق آغالردن انتخاب ایدیلیردی .

[٣] اندرون آغالرینك اوچنجیسی ایدی . خاص کیلار خدمه‌لرینك آمری اوله‌رق بونلره وکیلار خرجنه ومطبخه نظارت ایدر ، شربت وطاتلی اعمال ایلر ایدی .

[٤] ایچ آغالرینك دردنجیسی اولوب اندرون همایون نامنی آلان خاص، بیوك ، کوچك اوطه‌لرك وسرایك محافظه‌سنه نظارت ایدر ومعیننده فرق نفر آق آغا بولنوردی .

[٥] متن قانوننامه‌نك دیکر محلنده نشانجیلغك وظیفه‌سی طغرا چکمك اولدیغی بیان ایدلدیکی حالده بوراده علمادن نصبنك بالخاصه ذکر وایراد ایدلمسی دولتلره یازیلان نامهٔ همایونلر تحریرینك دخی بونلره محول بولنمسنه مبنیدر . علمانك دخی علوم ادبیه‌یه واقف و اصول تحریره آشنا ذواتی تحری اولنه‌رق تعیین ایدیلیردی . نشانجیلغك احداثندن اول دخی نامهٔ همایونلر علمانك بوخصوصده صاحب اقتدار بولنانلری جانبندن یازلمش ایدی . بعده علمادن نصب خصوصی ترك ورئیس الکتابلر تمیز ایتمکله نشانجیلق وظیفه‌سی

ومال دفتردارلری سنجاق قبول ایتسه درت یوز للی بیك ایله ویریلور ویکیچری اغاسی وسائر اوزنکی اغالرینه درت یوزاوتوز بیك ایله ویریلور و درت یوز بیك اکسکلی سنجاق بکی بکلر بکیلر اولمز آستانه‌مده دار السعادتم اغالری سنجاغه چیقسه درت یوز بیك ایله چیقر

ودیوان همایونمده طعامده وزیر اعظم ایله باش دفتردار وسائر وزرا ایله‌دفتردارلر ونشانجی یی‌یه‌لروقاضی‌عسکرلر بشقه یرلر

ومال دفتردارلرینك وبکلك ایله نشانجیدن وزیر دخی دفعهٔ اولمق یولدر وقانونمدر .

وزیر اعظم اوکندن قالقان طعام چاوش باشنه یولداشدلر ایله یسون واول وزرا اوکندن قالقان طعام رئیس‌الکتابه نفرلریله یسون وقاضی عسکرلر اوکندن قالقان طعام قپوجیلر کتخداسنه ویرلسون

چاوش‌باشی ورئیس‌الکتاب وقپوجیلر کتخداسی خدمتکاردر دیوانده اوتورمزلر واغالردن میر علم وقپوجی باشی کلمك لارم کلسه آنلر دخی اوتورمزلر وبر مصلحت ایچون معزول بکلر بکیلر کیرسه ویامعزول بك کیرسه معزول بکلربکیلر وزرا آلتنه نشانجی آلتنه ومعزول بکلر دفتردارلر آلتنه اوتوره‌لر معزول بکلر بکیلر اکریکی یولیله منصبلردن کلمش مال دفتردارلغنده ویاخود اوزنکی اغالغنده اولمش بکلر بکی ایسه اوتوره‌لر وخدمتکارلربنه مجوزه [۱] کیدرمك وزرانك وقاضی عسکرلرك

یالکز طغرا چکمکدن عبارت قالدی ، اراضی وقرایه متعلق یعنی دفترخانهٔ عامره‌ده مسطور اولان زعامت وتیمار وخواص واوقاف قریه‌لری انتقال ایتدکجه قیدینك توقیعی قلمی ایله تصحیحی اموری دخی بوکا تفویض اولندی .

[۱] دولت عثمانیه‌ده مستعمل عمامه‌لردن بری ایدی . سلطان سلیم اول طرفندن احداث‌اولندیغی جهتله « سلیمی » تسمیه اولنان قاووقدن اوستنده بولنان قرمزی وفس کبی بر شی ایله تفریق اولنوردی . رجال بیرون واندرون ایام عادیه‌ده وقپو کتخدالری ، شهر امینی ، احتساب آغاسی وسائر بعض مأمورین آلای کونلری کیرلر ایدی . عثمانلیلرجه ابتدای استعمالنه دائر تاریخلرده معلومات یوق ایسه‌ده قدیم اولدیغی آکلاشیلیور .

ودفتردارلرك يوليدر وبكلر بكيلر وسنجاق بكيلر اسكنلرى [١] يورتمك كركدر

وسلام چاوشى [٢] وزرايه ودفتردارلره تعيين اولنمق كركدر

وطغراى شريفى وزرالر چكوب نشانجى‌يه ياردم ايتمك قانونمدر

وباش دفتردار جمله مالمك ناظرى اولوب امور عالم اكا مفوضدرانك امر نسوز اولماز براقچه نه داخل ونه خارج اولور وانك قدرى روم ايلى بكلر بكيلرم ايله برابردر وجمله مالم دفتردارلرى مالمك وكيللريدر قبض وبسطى انلره مفوضدر وجمله كتابك عزل ونصبى انلره مفوضدر

مشاوره امور سلطنتى وزير اعظم ساير وزرا ايله ودفتردارلرم ايله مشاورت ايدەلر انلردن غيرى كمسنه واقف اولميه

وطغراى شريفم ايله احكام بيورلمق اوچ جانبه مفوضدر امور عالمه متعلق احكامى وزير اعظم بيورلديسى ايله يازيله ومالمه متعلق اولان احكام دفتردارلرم بيورلديسى ايله يازەلر وشرع شريف اوزره دعوا حكمن قاضى عسكرلرم بيورلديسى ايله يازەلر

وباش دفتردارلرم دخى امورنى وزير اعظم ايله مشاوره ايدەلر امور مخفيه ثانى دونميه

واولادمدن وفات ايدنلرك ميتنه وزرام وقاضى عسكرلرم ودفتردارلرم حاضر اولەلر

ومال دفتردارلرى باش دفتردار اولمق يوللريدر ودفتردارلغه اوچ

---

[١] اسكنف ياخود اسكوف رومجه‌در . بر بچق اندازه‌دن زياده اوزونلنده اولوب كيلدكده نصفى آرقه‌يه صارقان ويكيچرى كچەلرى طرزنده اولان بر نوع سرپوش ايدى . بونك قرمزى قطيفه‌ليسنى ايكى طرفنه برورده زلف طاقه‌رق سلحدارلر كيرلر ايدى . اسكوفك آلتون ايله تزيينى سلطان مراد خان اول زمانلنده ابتدار ايتمشدر . سببى تاريخلرده مسطوردر .

[٢] وزرانك ايچ كدكليسى تعبيراولنان يكرمى درت آغاسنك مرتبه‌جه ايكنجيسى ايدى . مادونى بولنان قپوجيلر كتخداسى ايله تشريفاتى وظيفه‌سنى ايفا ايدرلردى .

فهرست رجال [۱]

آخوسور ٦٦
آریانوس ۱۳۳
آریستو ۱۵٦
آسانس ـ ماته‌ئوس ۱۱۹،۱۲۳،۱۲٤،
آسانس ۱۳۰،۱۳۷،۱۳۸،
۱۳۹
آلکساندروس ۱۳۳
آمیریس ۱۱۱
ابراهیم بك ۱۷
اراقلیس-ایراقیس ۲۱، ۱۵۰
استفانوس ۱۱۲
اسحق ٤۸،۷٦،۹۲،۱٤۳
اسماعیل ۱۲٦،۱۲۷
اسماعیل بك ۱٤٤،۱٤۸،۱٤۹
اسکندر ۱۸۵،۱۸۸، ۱۸۹
اسکندر(ماکدونیالی) ۱۵
اسوپچریلر ۵۲
اوزون حسن ۱٤٦،۱٤۹،۱۵۰،
۱۵۱،۱۵۳،۱۵٦
الپی ۸۷
اورخان ۷۳
ئیورکیوس ۱۸۲
بالطه اوغلی ۴۳،۴۹،۵۵،۵۸،
۵۹،٦۱،٦۲،٦٤
بایزید(سلطان-خان) ۳۰،۳٤،۱۵۰
بطلمیوس ۱۸۲
پومپیوس-پومپیوس ۱۵۰
ماغنوس
پالامیداس غاتاوزوس ۱٤٤
پالامیدی-پالامیدیس ۹۱،۱۰۳،۱۰۵
توکیدیدیس ۲۸
تیمور(بابللی-) ۳۱،۳٤،۱۵۰
تیمورطاش ۳٤
چندره‌لی زاده ۲۹
خلیل پاشا
حمزه - حمزه بك - ٦٤،۷۵،۸۳،۹۰،
حمزه پاشا ۹٤،۱۳۹
خلیل - خلیل پاشا ۲۹،٤۷،٤۹،۷٦،
۹۱،۹۲
خوریش(کیخسرو) ۸۵
دارا ۱۵۰
دراقولی ۱۵۷،۱۵۸،۱۵۹
دوریوس-دوریوس ۹۰، ۱۰۳،۱۰۵،
۱۰٦،۱۰۷،۱۲٦،
۱۵۹
دوقاس ۲۸
دومینیقوس ۱۵۹
دیمیتری-دیمیتریوس ۱۱۹،۱۲۰،۱۲۳،
۱۲٤،۱۳۰،۱۳۲،
۱۳۷،۱۳۸،۱۳۹،
۱٤۳،۱٤٤
دیونیسوس ۱۵۰
رادو ۱۵۸،۱۵۹
زغنوس-زغنوس‌پاشا ۲۹،٤۷،٤۸، ۷۵،
۷۹،۸٤،۱۳۵،۱۹۲
زه‌نون ۱۵٦
سرپیوس ۱۲۷
سلیمان بك ۹۰
صاروجه ۷٦
طوما - طوماس ۱۱۸،۱۲۰،۱۲٤،
۱۳۷،۱۳۸،۱٤۲
طوماس‌قاتاوولینوس ۱۳۸،۱۵٤
علی- علی پاشا ۱۰۲،۱۱۰،۱۱۲،
۱۱٦

[۱] اشبو فهرستلر تاریخ سلطان محمد خان ثانی کتابنده مندرج اسامی اعلامی حاوی اولوب انجمنجه ترتیب ایدلمشدر. بو نکله خطا و صواب جدولی صحیفه نومرولری وجهله نهایته کله جکدر.

على سامى ١٦٣
عمر بك ١٢٥،١٤٣،١٦٨،
١٧٠،١٧١،١٧٢،
١٧٣،١٨٧
غاتلوز - غاتلوزوس ١٠٥،١٦٤
غريغوريوس ١١١
فلانينوس ١٩٢
قالاوزوس ١٣١
قره‌جه - قره‌جه ٣٨،٤٨،٤٩،٧٥،
بك - قره‌جه پاشا ٧٩،١١٠
قرمان اوغلى ١٧
قريتوو ولوس ٢٧،٩٠،٩١،
١٠٧،١٣،١٣١
قسطنطين ٢٠،٢٤،٣٩،٨١،
٨٣،٨٧،٩٠
قومنتوس خاندانى ١٤٥
قونتوس ١١٤
كاظم بك ١٤٦،١٤٩،١٥٥
كركس - كركيس ١٠٥،١٧٤
محمود - محمود پاشا ٤٨،٧٦،١٠٦،١١٩،
١٢١،١٢٩،١٣٤،
١٣٨،١٣٩،١٤٣،
١٥١،١٥٢،١٥٤،
١٥٥،١٦٠،١٦١،
١٦٢،١٦٣،١٧٠،
١٧١،١٧٢،١٧٧،
١٧٨،١٧٩،١٨٠،
١٨٩،١٩٢
مراد (سلطان-خان ثانى) ٩٨،١٠٦،١١٣،
١٣٢،١٣٣،١٥٧
ميخائيل ١١٠،١١١
ميكاليس ١٣١،١٣٦
نوتاراس ٨٨،٨٩
نكوره‌زوس - ١٥٩،١٦٠،١٦٤،
نيكوره‌زوس ١٦٥
نيقولا (پاپا) ١١٣
هردوت ٢٦
هومر ١٦١
لازاروس ٩٨،٩٩،١٠٠،١٠١،
١٠٨،١١٠،١١١
لازاروس (ايكنجى) ١١٠،١١٢
لازاروس (-ك زوجه‌سى) ١١٧
لوديويقوس ١١٣،١١٤،١٢٦،
١٢٨،١٣٢
لونزه ١١٣
يانقو ١٥٧
يانقو (ولاحلى) ٣١
يانقو (يوحانس) ١٠٨،١٠٩،١١٠
يعقوب بك ١٤٦،١٤٩،١٦٦،
١٧٣
يعقوب افندى ١٥٣
يناديوس ٩٣
يوركى أصروكى ١٥٦
يوستينوس ايوستينوس ٤٥،٥٦،٥٨،٦٧،
٦٨،٧٩،٨٠،٨١
يونس - يونس پاشا ٩٤،٩٥،٩٦،١٠٥،
١٠٦،١٠٧

فهرست مواقع و اقوام

آتلانتيق (بحر -) ٣٠
آتنه ١٢٥،١٢٦
آثور ١٤٥
آخايا - آخائيا ١٢٠،١٧٠،١٨٦
آذربايجان ١٤٦
آدرياتيق - آدرياتيك ٢٧،١٣٢،١٣٣،
آرغوس ١٦،١٣٨،١٧٢
ارناوودلر ٩٠،١١٥،١٣٣،
١٣٤،١٣٧،١٤١،
١٦٦،١٧٠،١٧١،
١٨٢،١٨٣،١٨٤،١٨٥

ارناودلق - آرناود ۱۷۱،۱۸۱،۱۸۲،
خطه‌سی ۱۸۳،۱۸۴،۱۸۶،
۱۸۸،۱۸۹
آسوپوس ۱۱۷،۱۱۸
آسیا ۸،۲۰،۲۵،۲۶،
۳۰،۳۴،۳۶،۴۲،
۴۳،۹۴،۱۰۳،۱۳۵،
۱۴۵،۱۴۷،۱۴۸،
۱۵۰،۱۶۰،۱۶۵،
۱۷۴،۱۹۰،۱۹۲
آسیای زیر - آشاغی آسیا ۲۶،۱۴۹
آسیای صغری - کوچك ۲۶،۹۴،۱۴۴
آسیا ۱۴۶،۱۴۷،۱۴۹
آشیلوسك تربه‌سی ۹۵
آغریبوز ۹۱،۱۳۱
آغری‌یانی ۱۰۴
آق‌دکز ۳۰
آق قویونلی ۱۵۰
آلیس - قیزیل‌ایرماق ۲۶،۱۴۷
آماسترا ۱۲۸
آناطولی ۲۰،۱۶۳
آنقره ۲۶،۱۹۰
آلامانه ۱۱۷
آیدین ۲۶
آینه‌روزطاغی ۶۶
اثولید ۱۰۴
اپیدامنوس ۱۳۲
ابیداوروس ۱۳۸،۱۳۹
اپیداوروس لیمیرا ۹۲۰،۱۳۷
اتوس ۶۶
اتیرا ۱۰۲
ادرنه ۲۴،۴۴،۹۰،۹۳،
۹۶،۱۰۲،۱۰۴،
۱۰۷،۱۱۰،۱۱۷،
۱۲۶،۱۲۸،۱۳۰،
۱۳۲،۱۳۳،۱۳۵،
۱۳۸،۱۴۳،۱۴۴،
۱۵۹،۱۶۷،۱۷۱،
۱۹۲
ارمنستان ۱۴۵،۱۴۹
ارمنیلر ۱۳۸
ازمیر ۲۶
اسپارطه ۱۲۳،۱۳۸،۱۳۹،
۱۴۱
اسپارطه طاغی ۱۱۹
اسپانیا ۳۰،۹۴
استانبول ۲۹،۳۴،۴۱،۴۳،
۴۴،۸۵،۱۰۲،
۱۰۳،۱۱۰،۱۱۲،
۱۱۳،۱۱۵،۱۲۳،
۱۲۴،۱۲۸،۱۳۲،
۱۳۵،۱۴۲،۱۴۴،
۱۴۵-۱۴۶،۱۵۵،
۱۵۶،۱۶۳،۱۶۵،
۱۷۲،۱۷۳،۱۷۸،
۱۸۰،۱۸۲،۱۸۶،
۱۸۷،۱۸۸،۱۹۰،
۱۹۱
استانبول بوغازی ۱۴۶،۱۴۷،۱۶۵
استانکوی ۹۲،۹۶
استریمون ۱۱۷
استودیو ۵۵
اسکوب سنجاغی ۱۴۸
اسکیتس - سکیتس ۳۱،۳۴
اسکی قلعه ۱۳۱،۱۳۶
اکریبوز اطه‌سی بوغازی ۱۲۶
أکوس. تامی ۹۵
اللیریوس ۱۳۳
ألنوس ۱۰۵
أله‌اوس ۱۶۵
امروز ۹۰،۹۱،۱۰۲،۱۰۴،
۱۰۶،۱۰۷،۱۱۴،
۱۳۰،۱۴۳،۱۸۸

امیفپولی ۱۱۷
امیکلئاس ۱۲۰
اناکس ۱۷۰
اوروپا ۱۸، ۱۹، ۲۵، ۲۷، ۳۰، ۳۴، ۳۶، ۴۲، ۴۳، ۱۰۳، ۱۲۸، ۱۶۹، ۱۷۴
اوروپای وسطی ۹۷
اروس ۱۰۴
اولاح ـ اولاحلر ۳۰، ۳۴، ۹۷، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۸، ۱۴۴، ۱۵۷، ۱۵۸
ایپسالا ۱۰۶
ایپواتیه ۳۸
ایتالیا ۴۲، ۷۰، ۱۰۵، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۷، ۱۳۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵
ایران ۱۰۵، ۱۵۰، ۱۷۳، ۱۷۴
ایلیا ۱۲۱
ایلیس ۱۷۰
ایلیون ۱۶۰
اینوز ۹۱، ۹۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۴۴
ایولغوس اسکله‌سی ۲۱
ایونس ۱۴۲
ایونیا ۱۳۵
بابل ۸۵
بالقان ۹۷، ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۸
بالقان طاغلری ۱۹۱
بحر سفید ۹۰، ۹۵، ۱۱۳، ۱۴۳، ۱۷۳
بحر سفید جزایری ۱۶۵
بروسه ۲۶، ۹۴، ۱۳۵، ۱۴۷، ۱۵۶، ۱۹۰
بغداد ۳۱، ۳۴
بلچیقا ۳۰
بغداد ۲۷، ۱۱۳
بلغارستان ۱۰۸
بلغراد ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰
بوتیا ۱۲۶
بونه ۱۰۸
بوسنه ۲۱، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۷۷
بوشناق ۱۴۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۷۴، ۱۷۵
بولایر ۱۶۶
بیزانس ۲۶، ۲۸، ۳۸، ۸۷، ۱۰۲، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۴۵، ۱۹۲
پاترا ـ پاتراس ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۸۶
پاروس (پاره) ۹۴
پانلاغونیا ۱۲۸، ۱۴۷
پرنتوس ۳۸
پرنکیپوس ۵۵، ۵۸
پره‌قوپ ۱۲۵
پلیون طاغی ۲۱
پلاتائیس ۱۲۶
پیره‌نه طاغلری ۳۰
تاتارلر ۱۵۰
تاسوس (طاشوز) ۱۳۵، ۱۴۳
تاوروس ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۶
تاولانتی ۱۳۳
تئه‌آ ـ تیه‌آ ۱۱۹، ۱۲۰
تجیق ۱۱۷

تراکی ـ تراکیا ۲۷، ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۱۶، ۱۶۰، ۱۸۹، ۱۹۱
تراکی (علیا ـ) ۹۷
تروپا ـ اسکی تروپا ۸۵، ۱۶۰
تسالیا ۲۱، ۱۱۷، ۱۸۹
تکه ۲۶
تنه‌دوس (بوزجه آطه) ۹۵، ۱۷۹
ته‌آروس ۱۰۴
ته‌رابیا ۵۵
ته‌سه‌ئوس ۱۲۶
جانیك ۲۶
جرمانلر ۳۰
چقور اووه ۲۶
چناق قلعه ۲۶، ۲۷، ۴۳، ۹۵، ۱۶۰، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۹۰
چناق قلعه بوغازی ۱۶۰، ۱۶۵، ۱۷۴،
خداوندگار ایالتی ۱۴۷
داردانیا ـ داردانلیا ۹۵، ۱۶۵، ۱۶۶
دالمات ۲۷، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۷۴
دالماتیا ۱۱۶
دیاربکر ۱۴۶
راین نهری ۳۰
ردوس ۴۵، ۹۴، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۲۸،
روما ۱۷۳
روم ایلی ۲۰، ۲۷، ۱۲۱، ۱۴۷، ۱۴۸
ریکیون ۱۰۲
ریون‌رونی ۹۵
ریون ـ ریبون ۱۲۱، ۱۷۰
ریهنی ۱۰۷
زیتون ۱۱۷
زیغوس ۱۴۱
زیبا (مرند) ۹۴
ساقز ۴۵، ۷۰، ۸۷، ۹۰، ۹۱، ۹۶، ۱۲۷
ساموتراس ـ سامو ـ ۹۲، ۱۰۳، ۱۰۶،
تراکی ـ سمندرك ۱۰۷، ۱۳۵، ۱۴۳
ساوه ۱۰۸
سالاماریا ۱۱۷
سکتیا ـ سکیتیا ۹۷
سلچوقیلر ۲۶
سلوری ۳۸
سمیز یالی ۱۰۵
سمندره ۱۰۰، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۶
سیسام ۱۴۹
سینوب ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۴، ۱۴۹
صاروخان ۲۶
صاوا ۲۷
صرب ۲۷، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۴۸، ۱۶۶
صربستان ـ صرب ۹۷، ۱۰۰، ۱۰۲،
مملکتی ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۹۱،
صوفیه ۱۰۸
طاشوز ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۱۱۴
طربزون ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۵۰، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶
طوروس جبالی ۲۶
طونه ۲۷، ۳۰، ۳۱، ۹۶، ۹۷، ۱۰۱، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۶
عجمستان ۱۴۹
غاردیکیون ۱۴۱

غالاتیا ۱۴۷
غلطه ۴۱، ۸۴
غلوس ۲۱
فارس ۳۸
فاکوس ۱۰۷
فرات ۲۶
فرانسه ۳۰
فریکیا - بالافریکیا ۱۷
فوچه - فوجهٔ عتیق، ۹۶، ۱۳۵
جدید
فلبه ۱۳۵
قاستللری ۱۴۰
قافقاس طاغلر ۱۵۰
قپادوکیا ۱۴۷
قره‌دکز ۱۸، ۲۶، ۳۸، ۹۷،
۱۲۸، ۱۴۷، ۱۴۹،
۱۶۵
قره‌دکز بوغازی ۱۸، ۱۴۵، ۱۴۶
قرمان - قره‌مان ۱۷، ۹۰
قریسا-قریسا کورفزی ۱۲۱، ۱۷۰
قره‌حصار ۲۶
قره‌سی ۲۶
قره‌صو ۱۱۷
قره‌صو نهری ۱۵۶
قره‌فریه ۱۲۶
قسطمونی ۲۶
قسطنطینیه ۱۸، ۲۵، ۲۹، ۳۰،
۳۴، ۳۶، ۳۸، ۴۲،
۴۴، ۶۸، ۷۱، ۷۴،
۸۶، ۹۳، ۱۳۵، ۱۴۶
۱۹۰
قوچینو ۱۳۰، ۱۳۲
قورتوس-قورینتوس ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۱،
۱۲۴، ۱۲۵، ۱۳۱،
۱۳۲، ۱۳۶، ۱۳۸،
۱۷۰
قورفو ۱۱۶، ۱۲۱، ۱۴۳،
۱۷۰
قورونیا ۱۴۳، ۱۶۹
قونتاندوس ۱۰۴
قیصریه ۲۶
کدرونیوس ۱۰۵
کردلر ۱۴۹
کرمیان ۲۶
کرید ۴۵، ۹۰
کفالوس ۱۰۷
کفالونیا ۱۷۰
کلت-کلته-کلیتوریس ۳۰
کلیولی ۲۱، ۲۷، ۴۳، ۴۹،
۹۴، ۹۵، ۹۶، ۱۰۵،
۱۰۷، ۱۲۶، ۱۲۷،
۱۳۵، ۱۴۶، ۱۵۵،
۱۶۱، ۱۶۳، ۱۶۶،
۱۷۳، ۱۷۹
کورجستان ۲۱
کیانوس ۹۵
کیته‌رون ۱۱۷، ۱۷۱
کیلکیا ۱۶
لاتین ۲۹
لوس (مدللی) ۱۲۷ ، ۱۷۸
لفقادا ۱۷۰
لکتون ۱۶۱
لوادیا ۱۴۳
لیمنی ۴۵، ۹۰، ۹۱، ۹۲،
۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۳،
۱۱۴، ۱۲۸، ۱۳۰،
۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۶،
۱۴۳، ۱۸۰، ۱۸۸
ماحاونس ۱۳۳
ماردین ۱۵۱، ۱۵۳
ماریچه - مریچ ۲۴، ۱۴۳

ماکدونیا ۲۷، ۱۰۰، ۱۰۴،
۱۰۵، ۱۰۷، ۱۱۶،
۱۱۷، ۱۲۶، ۱۶۰،
۱۸۹، ۱۹۱
مانتینا ـ مانتی‌نه‌آ ۱۲۰، ۱۴۲
مایدوس ۱۶۵
مجارستان ـ مجارمالکی ۹۶، ۹۷، ۱۶۸، ۱۷۴،
۱۷۵، ۱۷۸
متونی ـ مه‌تونی ۱۴۳، ۱۶۹
مدللی ـ مدللی آطه‌سی ۹۰، ۹۱، ۹۵، ۱۰۵،
۱۰۷، ۱۲۶، ۱۲۷،
۱۲۸، ۱۴۴، ۱۵۹،
۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۴،
۱۶۵، ۱۷۸، ۱۷۹،
۱۸۰
مجار ـ مجارلر ۲۰، ۲۷، ۳۰، ۳۴،
۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰،
۱۰۱، ۱۰۸، ۱۰۹،
۱۱۳، ۱۵۷، ۱۵۹،
۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷،
۱۸۸
مرمره ـ مرمره دکزی ۱۸، ۱۶۵
مسینا ۱۲۱
مغول ـ موغوللر ۳۱، ۳۴، ۱۵۰
منتشا ۲۶
موره ۴۱، ۱۱۴، ۱۱۹،
۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۳،
۱۲۴، ۱۲۵، ۱۳۶،
۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۱،
۱۴۲، ۱۴۳، ۱۵۴،
۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰،
۱۷۱، ۲۷۲، ۱۸۶
مولیوس ۱۲۷
مونتیواسیا ـ مونمواسیا ۱۲۰، ۱۲۷، ۱۳۷
موهلیون ۱۱۹
مه‌سیوری ۳۸
میکالی طاغی ۱۴۹
میرمنیپولیس ۱۳۱، ۱۳۲
ناقسوس (نقسه) ۹۴، ۹۵
ناوپاقتوس ۱۲۰، ۱۶۸
نووبردو ۱۰۰
نیکبولی ۳۰، ۱۵۸
وارنه ۱۸
ودین ۱۵۸
وندیك ۴۵، ۱۲۰، ۱۷۹
ووس طاغی ۱۸۷
ووستیجا ۱۲۱
ویتینیا ۱۴۷
بایچا ۱۶۱، ۱۷۱، ۱۷۴،
۱۷۵، ۱۷۷
یتیقا ۹۷
یوقاری آسیا ۱۴۹
یوقاری میسیا ۹۷، ۱۹۱
یونان ۲۷، ۱۰۴، ۱۲۵،
۱۲۶، ۱۴۴
یونانستان ۱۶۸

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٤	٢٤	Caralus	Carolus
٨	٢٣	ترتیوالی	تریوالی
٨	٢٣	Trivoli	Trivali
٨	٢٣	Γεται	Γέται
٨	٢٤	Παί ονες	Παίονες
٨	٢٤	Τριβάλι	Τριβαλοὶ
٨	٢٥	Μισσί	Μυσοὶ
١٤	١٣	اخه‌متیلر	اخه‌منیلر
١٥	٢٣	لیکوس	لینکوس
١٥	٢٦	لیکوس	لینکوس
١٥	٢٨	ترویا	ترویا
١٥	٢٨	ذرباتندن	ذرباتندن
٣٠	٢٢	Celtibers	Celtiberes
٤٤	٢٥	Χαρσίανι	Χαρσιανὴ
٤٨	٢١	Βασιλεία	Βασίλεια
٤٨	٢٠	پورفیرویه‌ندوس	پورفیرویه‌ندو
٤٨	٢٢	Τακύρου	Τὰ Κύρου
٥٣	١٩	Ἑλαπόλις	Ἑλέπολις
٥٩	٢٤	(Μέγας dux)	(Μέγας δούξ)
٨٥	٢٣	پندا کوس	پندا کوسی‌یی
٩٤	٢٥	Ἴβηρος δυτικὰ	Ἴβηρες δυτικοὶ
٩٥	١٧	Ἴβηρος	Ἴβηρες
١٠٥	٢٦	Θράκῃ Χερσόνησο ς	Θρᾳκικὴ Χερσόνησος
١١٧	٢٦	Πλαταις	Πλαταιΐς
١١٩	٢٢	Mohlion	Muhliou
١٢٠	٣	Λιμυρά	Λιμηρᾷ
١٢٠	٣	Amycla	Amyclae
١٢١	١٤	Μεσσηνά	Μεσσηνία
١٢٥	٢٥	Chalcocondulos	Chalcocondylas
١٢٥	٢٦	Χαλκοκονδύλος	Χαλκοκονδύλας
١٢٦	٤	Πλαταΐες	Πλαταιΐς
١٢٦	١٨	Tesès, Τέσβος	Lesbus, Λέσβος
١٤٣	٧	Κορώνια	Κορώνεια
١٤٤	٢٢	Ἴωνις	Ἴωνες

طوپقپو سرای همایونی

[نسخهٔ سابقه‌ده‌کی مقاله‌نك مابعد وختامی]

یوقاریده خنکار صفه‌سنی تعریف ایدرایکن حمام قوریدورینه اولان قپوسنی وبالاسنده بولنان کتابه‌یی بیان وتحریر ایلمش ایدك . والده‌سلطان دائره‌سنه‌قدر متمادی طار بریولدن عبارت اولان بوقوریدورك منتهاسی‌ده ذکر اولنان صفه طرفنده اولدیغی کبی برقپو ایله نهایت بولور . بوقپودن کندوسنه عمود اولوب عینی‌طول وعرصده‌بولنان والده سلطان دائره‌سی اوکنده‌کی آرالغه چیقیلور . هرایکی طرفده‌کی قپولرك مرمردن اولان سوکه‌لرینه قبارتمه تزیینات ایشلنمش اولدیغی کبی بونلرك آراسنده دخی اوطرزده ایکی عدد قپو دها واردر. بواورته‌قپولرك‌سبب‌انشاسی‌قوریدورك صول‌طرفنده اولوب اولکیسی‌نفس‌نفیس‌پادشاهان عظامه ودیکری والده سلطانلر حضراتنه مخصوص بولنان حاملرك بربرندن تفریقیدر . زیرا بونلرك قپادلمسیله ـ قوریدورده حاصل اولان اقسام ثلثهٔ متساویه‌دن طرفینده‌کیلر مذکورحاملره عائد اولمق ووسطنده‌کی دخی برمنطقهٔ‌بیطرفی تشکیل ایتمك اوزره ـ مذکور حاملرك اتصالی قطع اولنور. قوریدورك والده سلطان دائره‌سی جهتنده‌کی قپوسنك ایچ‌طرفنده وبرنجی وایکنجی اورته قپولر بالالرنده مرمر اوزرینه غایت کوزل وقالین وکرفت ثلث خط ایله بروجه آتی‌ابیات محکوکدر :

اولوب‌حسرتکش‌تشریفی‌بوحمام‌شوق‌آثار قدوم شهریاردهره ایلر سوزدل اظهار

فتح باب قصر کردون پایهٔ عثمان خان شق قرص‌ماهدر یاخودطلوع فرقدان

بودرکاهه الهی جبهه‌سا ایت جمله آفاقی یازلسون کلك قدرتله هوالخلاق الباقی

حاملر وسعتجه بربرندن پك آز فرقليدر ، اصول معمارى‌جه يكديكرينك عينيدر . لكن پادشاهلره مخصوص اولانك تزيناتنه دها زياده اهتمام ايدلمشدر . باجمله حاملرده اولديغى كبى بونلر دخى اوچ قسمدن عبارتدر . حمام سلطانى‌نك قوريدورده اولان قپوسندن ماعدا صوينوب كينمكه مخصوص بولنان محلنده دخى خنكار صفه‌سنه ديكر بر قپوسى واردر ، كه اورانك تعريفنده بيان واوزرنده‌كى كتابه تحرير ايدلمش ايدى . والده سلطان حمامنك قپوسى دائره‌سنك اوكنده‌كى آرالقده اولوب كينوب صوينغه مخصوص اولان محلنك قوريدوره متعدد پنجره‌سى واردر . هرايكى حمامك صوغوقلق واستحمامه مخصوص محللرينك كبيروصغير ومدور ومستطيل الشكل قبه‌لرينك اكثريسى صنعت معمارى عثمانينك ادوار ابتدائيه‌سنه مخصوص شكلده ، جزئيسى اوروپا طرزنده آباقى حاوى مرمر ستونلره مستنددر . بوقبه‌لرله طاوانلرى تماماً جام پنجره‌لرله مملو اولديغندن حاملر غايت ضيادار ومفرحدر . حمام‌سلطانينك عدداً زياده بولنان قورنه‌لرينك اكثريسى غايت ظريف مرمر سوكمه‌لى قنادسز قپولرله آيرلمشدر . آينه طاشى واقسام سائره‌سى قبارتمه‌منقوشات ايله مزين بولنان بانيوسى والده سلطانك كندن جسيمدر . حمام‌سلطانينك ايكى وديكرينك برقورنه‌سى غايت محكم دمير پارمقلقلر ايله چوريلمشدر ، بو خصوص اوراده بيله امنيت ترتيباتنه دقت واعتنا ايدلمكده اولديغنى كوستريور .

حمام قوريدورينك صاغ طرفى سلطان سليم خان ثالث دائره‌سيدر . بودائره ايكيسى تحتانى وايكيسى فوقانى اولمق اوزره درت اوطه‌در . كتابه‌سندن سلطان سليم ثالثك والده‌سنه مخصوص اوله‌رق انشا ايدلديكى آكلاشيلان فوقانى اوطه‌لرك بريسى ايله صفه‌سى والده سلطان دائره‌سى اوزرنده اولوب آكا بر مرديون واسطه‌سيله اتصال ايدر .

بودائره‌نك سلطان مشارالبه عائد بولنديغى بيان اولنيور ايسه‌ده

تحتانی اوطه‌لردن برنجیسی قپوسنك طیش طرف کتابه‌سنده سلطان عثمان خان ثالثك وایچریسنده کنده دخی سلطان عبدالحمید خان اولك اسملری مذکور اولمسنه ، فوقانی وتحتانی قسم آراسنده امثالی اك عادی برخانه‌ده بیله یاپیلمیه‌جق درجه‌ده تناسب وتناظردن عاری برمرمریون بولنمسنه نظراً بو اوطه‌لرك اولجه هر بریسی آیری اولوب بعده برلشدیرلدیکی مستبان اولیور .

بودائره‌نك تزییناتی اوروپانك اون‌سکزنجی عصر تزینی اسلوبنده‌در و حرم همایونك بواسلوبده تزییناته مالك اقسامنك اکثرنظر ربا قسمی اولدیغی زباننزددر . واقعا بودائره‌ده بولنان تزینات ، عثمانلیلرك طبیعت ملیه‌لرینه توفیقاً اجرای تعدیلات ایله استعمال ایتدکلری بوطرزك سلطان مشارالیه زمانننده واصل اولدیغی اقصای ترقیاتنی ابراز وارائه ایدر .

تحتانی اوطه‌لرك برنجیسنه حمام سلطانی قپوسنك مقابلنده‌کی قپودن دخول اولنور . بواوطه مربع الشکلدر ، مستطیل برچیقمه‌سی دخی واردر ؛ بونلرك فصل مشترکی هرایکی طرفدن اوروپا طرزنده آباقلری حاوی کول رنکی ایکیشر ستونه استناد ایتدیرلمش اوزون بریارم قبه‌در. جبهه‌یه تصادف ایدن بوقبه‌نك صول طرف ستونلری آراسنده دخی برقپو واردر . بوصورتله اوطه هم سلطان سلیم ثالث دائره‌سنك براوطه‌سی ، همده سلطان عثمان کوشکی قوریدورینك مدخلیدر . بواوطه پك محتشم ومزیندر . دیوارلرینك قسم تحتانیسنه عمودی وافقی الصاق ایدلمش اولان‌ستونلرك آرالری تماماً اوروپا طرزنده یالدیزلی چینیلرایله قاپلانمشدر . مرمردن اولان بوستونلرك اوزرلرینه کوناکون قبارتمه نقوش یاپلمش وتذهیب وتلوین ایدیلمرك نظر ربا برحاله قونلمشدر . دیوارلرینك قسم فوقانیسنه جابجا تابلولر ترسیم ایدلمش وبونلردن حالی محللری نقش ایدلمشدر . دیوارلرك زیر وبالاسنی ارائه ایدن خطه‌الصاق یدیلن افقی ستون اوزرینه آلچیدن مصنع وانواع ازهار وفواکهی مصور

ورنك طبيعيسنه تطبيقاً ملون رسم مجسملر وضع اولنمشدر . بونلر حرم همايونك محال سائره‌سنده بولنميوب يالكز بودائره اوطه‌لرينك ديكر ايكيسنده‌ده موجوددر . قپولرله طولابلرك مرمر سوكه‌لرى اوزرلرينه آلتون يالديزايله غايت‌ظريف ورقيق تزينات ترسيم ايدلمشدر. قنادلرينك اوزرلرى دخى ملون ومذهب قبارتمه تزيناتدر . مربع ومستطيللره آيرلمش واصول انشاسنده بغداد قصرنده‌كى جناحين طاوانلرى تقليد ايدلمش اولان طاوان بوكبى برمحل مزينه متناسب برصورتده محتشم وتماماً يالديزه مستغرقدر. اوطه چيقمه‌سنده اولوب سلطان عثمان كوشكى اوكنده‌كى طاشلغه وقوريدورينه اولان ظريف دمير پارمقلقلى پنجره‌لر واسطه‌سيله ضيادار اولور .

اوطه‌يه كيريلدكده، صاغنده مستنداولديغى ستونلريله طاوانك جبهه‌لرى يالديزلره‌مستغرق بريتاق موقعى واردر. صولنده ديواره ملاصق برچشمه بولنوب آينه طاشى و اقسام سائره‌سى كول وسياه و بياض رنكلى مرمرلرك حسن امتزاجندن متحصل و اوروپا طرزنده ايشلنمشدر . صول طرف ديوارنده اولان اوجاغك غايت جسيم بولنان ياشماغى طوپقپو سراى همايونك ديكر طرفنده كيلره مخالف اوله‌رق يكپاره مرمردن اولوب اوزرينه اعمال ايديلان قبارتمه منقوشات تزهيب وتلون ايدلمشدر . كيريلن قپونك قوريدور طرفى بالاسنده :

شهنشاه زمان سلطان عثمان جهانداره اوله بيت‌الشرف بو ملجأ ممتاز همواره

بيتى وايچ طرفى اوزرنده :

ملجأ شاهان عالم خان حميد داد كر نسخهٔ اخلاقنه محتاج يوزبيك فصل وباب
دبدهٔ بختى كبى حق قاپوسن مفتوح ايده پردهٔ صبحى كشاد ايتدكجه دست آفتاب

قطعه‌سى وچشمه‌نك آينه طاشى اوزرنده :

چشمهٔ دلجو حيات جاودان عين شفا

مصراعی وچشمه ایله اوجاق آراسنده اولوب شمدی خزینه اوطه‌سی دنیلن اوطه‌نك قپوسی بالاسنده دخی :

مفتاح دست همت عبدالحمید خان آجدی مبیت خاصه بو باب سعادتی
فتح قلاع و کشوره بر فالدر هان اولسون کشاده‌درکه اقبال وشوکتی

قطعه‌سی محرردر . بو کتابه‌لردن اوطه‌نك سلطان عثمان خان ثالث زماننده انشاوسلطان عبدالحمید خان‌اول زماننده تزیین‌ایدلدیکی وصوکره سلطان سلیم ثالث یتاق اوطه‌سی تسمیه اولندیغی آکلاشیلیور .

بواوطه‌نك ایکنجی قپوسندن مستطیل واوفاق بر آرالغه دخول اولنور بورانك‌صاغنده سلطان عثمان‌کوشکی قوریدورینك قپوسی‌صولنده قسم‌فوقانی مردیونی اولوب جبهه‌سنده دخی تحتانی اوطه‌لرك ایکنجیسی واردر .

بواوطه مربع‌الشکل وواسعدر . ایکی جانبی بنادن حالی طرف‌ثالثی سلطان عثمان کوشکی‌قوریدوریدر. نظارتنه هیچ برحائل‌مصادف‌بولنمدیغی جهتله نهایت افقه قدر تمادی ایدر . بو اوطه‌نك طاوانی و دیوارلرك تزیناتی اولکی اوطه‌دن باشقه برشکلده اولمق اوزره عینی طرزده اعمال اولنمشدر. مع‌مافیه دهاواسع محلده استعمال ایدلدیکی جهتله غایت دلفریب ونظربادر . برمثلی دیکر طرفلرده کوریله‌میان اوجاغنك مستند اولدیغی جبهه اوطه‌نك بردیوارینی تماماً قاپلامشدر. یکپاره مرمردن اولان یاشماغی غایت صنعتکارانه اویولمش وایچریسی اوروپا طرزنده چینیلر ایله قاپلا - نمشدر . طرفینده بولنوب مردیون شکلنده اولان حجره‌لرینك جبهه‌لری قبارتمه مذهب تزیناتدر . بو جبهه‌نك اوجاق وحجره‌لردن ماعدا اولان محللرینه دخی بر بر مذهب و قبارتمه تزینات الصاق و متباقی محللری تلوین ایدلمشدر. مستندبولندیغی دیوارایله تشکیل‌ایتدیکی‌فصل‌مشترك تماماً یالدیزه غرق ایدلمش قبارتمه تزیناتدر . اوطه‌نك فوقانی پنجره‌لرینك بر دانه‌سی اسکی عثمانلی اصولنده رنکارنك ملون جاملردن مرکب اولوب

دیکرلری آ کا تطبیقاً یکپاره جام اوزرینه بویا ایله تقلید ایدلمشدر .

فوقانی وتحتانی پنجره‌لر آراسنده و اوجاق جبهه‌سی بالاسنده اطرافی خطلرله تحدید ایدیلن زمینه قدیماً غایت کوزل تعلیق یازی ایله حلیهٔ خاقانیدن ابیات منتخبه یازلدیغی حالده مؤخراً اوزرینك نقشلرله ستر ایدلدیکی بعض جهتلرنده بونلرك زائل اولمسیله میدانه چیقان پارچه‌لرندن مستبان اولیور .

فوقانی قسم مرمریونی چیقلدقده بولنان صحنلغك دیوارنده اویوله‌رق یاپیلمش اولان محل قدیماً خدمته آماده جوارینك لاجل الانتظار اقامت ایتدکلری موضعدر . بورادن اوچ درت آیاقلق بر مرمریون ایله صول طرفده اولان اوطه‌یه دخول اولنور . بو اوطه‌نك طولابنده قدیماً لحیهٔ سعادت محفوظ اولدیغی جهتله فی‌زماننا دخی «لحیهٔ سعادت اوطه‌سی» دیه معروفدر . اوطه‌نك دیوارلری تماماً یالدیزلی قبارتمه تزیناتدر . قپوسوکه‌لری وفوقانی پنجره‌لرینك دیوارلرله اولان فصل مشترکلری دخی عینی تزیینات ایله مزیندر . دیوارلره وضع اولنمش آلچیدن مصنع ومجسم تزیینات دخی تماماً مذهبدر . حلاصهٔ کلام بواوفاق اوطه‌نك دیوارلرنده یالدیزدن حالی برمحل کوریله‌مز . طاوانی ایسه بغداد قصرنده‌کی جناحلر طاوانلرینی تقلیداً انشا اولنمش ومذهب وملون بولنمشدر . بواوطه دخی غایت مفرح ودلکشا ونهایت افقه طوغری اولان منظرهٔ فوق‌العاده‌سی نظر پیرادر . دیوارلره غایت کوزل جلی ثلث خط ایله عشرهٔ مبشره اسامیسنی حاوی لوحه‌لر تعلیق ایدلمش وقپوسنك ایچ طرفنده عینی یازی ایله سلطان محمود خان ثانی کتبه‌سی محرر بر لوحه آصیلمشدر . دیواره تعلیق ایدیلان جسیم وقیمتدار آینه‌ده بسملهٔ شریفه و « اطیعوا الله ... » الی اخره آیت کریمه‌سی وآلتنده سلطان سلیم خان ثالث طغراسی وآنك آلتنده دخی برطرفده « کتبه محمد » ، دیکر جانبنده « سعید ۱۲۰۵ » کلماتی واردر . متعاقباً دخی :

کورمش مرآت خولیاسنده اسکندر دخی قیل نظر صورتمادر بکزه‌مز کارقدیم
همت شاهانه‌یله قیلدی بو قصری بنا ربع مسکونك شه‌داد آوری سلطان سلیم

قطعه‌سی محرردر . بویازیلر آینه‌نك یوزنده اولوب حین اعمالنده یازلدیغی آکلاشیلیور غایت مصنعدر .

ذکر اولنان مخملغك صاغ طرفنده برقاچ ایزبه آرالقلر کچیلدکدن صکره بودائره‌نك دردنجی وفوقانی قسمنك ایکنجی اوطه وصفه‌سنه واصل اولنور. اوطه بو دائره‌نك الك احتشام نما بر اوطه‌سی اولدیغی کبی صفه دخی آکا متناسب وبلکه‌ده پك چوق اوطه‌لره فائق بر صورتده مزیندر . بو اوطه سرایك الك مزین وطه‌سی بولندیغی زبانزد وبوافاده‌یی تصدیق ایتمك محققدر. دیوارلرینك قسم سفلاسنده کی مذهب وملون قبارتمه تزیینات اخشابیه‌نك مبذولیت فوق‌العاده‌سی ، بونکله قسم علیا خط مشترکنده کی افقی تزیینات اوزرینه وضع وتثبیت اولنان آلچیدن مصنع وانواع فواکه وازهاری مصور ورنك طبیعیلری اولان کونا کون الوان ایله ملون پارچه‌لری وطاوانینك دیکر اوطه‌لرکنه فائق درجه‌ده ارائهٔ صنعتی ودیوارلرینك قسم علیاسنده تزییناتدن عاری محللره ترسیم ایدیلان اوفاق تابلولرك رقاقت وظرافتی وفوقانی پنجره‌لرك عثمانلی اصولنده رنکارنك جاملرینك حسن امتزاجندن متحصل لطافتی انسانی هانکی طرفه مدانظار ایده‌جکنده دوچاروله‌وحیرت ایدر. اوجاغنك شمدیه قدرهیچ بریرده امثالی کورلمیان ومعمافیه اوروپا طرزنده اعمال اولنان یاشماغی یکپاره مرمردن اولوب اویمه‌لرینك آره‌لرینه متناسب وجهله سراپا صوماکی پارچه‌لری یرلشدیرلمش ومرمرك بیاض وصوماکینك قیرمزی رنکلرینك حسن امتزاجی پك زیاده نظر ربا برمنظره حاصل ایتمشدر. بو اوطه‌نك حشمت نما منظرهٔ داخلیه‌سنه ایکی طرفده‌کی متعدد تحتانی پنجره‌لرك حائلدن عاری ونهایت افقه متمادی نظارت فوق‌العاده‌سی منضم اولور انسانی غشی ایدر. دیوارلرك قسم سفلا وعلیاسی فصل مشترکنده اوجاغك صول طرفندن

ابتدار ایتمك اوزره منظومهٔ آتیه سیاه زمین اوزرینه یالدیز ایله تحریر ایدلمشدر :

بارك الله زهی جای لطافت مسکن — باغ فردوس کبی سیری قومز دلده حزن
ارتفاع قدی تا چرخ کبود ایله مماس — رنك سقفن کوروب اسرب دیوطن ایلمه‌سن
کورسه کر کلشن تصویرینه آب وتابن — داغ رشکیله اولور باغ ارم چون کلخن
اوله‌مز بویله جلا رنك طلاسنده مکر — شبچراغك آلنوب روحی قیلنمش روغن
نو زمین نقشنی تاوان زر اندوده‌سنك — بولسه یردن کوکه یلدیزده آرار چرخ کهن
پر جلا ساحه‌سنی والده سلطانه خدا — وادیٔ طور تجلی کبی قیلسون ایمن
مادر خسرو دورانکه او شاه عدلك — ام دنیاده عدیلن کوره‌مز چشم زمن
شهسوار عظمت شاه سلیم پر زور — رامدر توسن کردون اکا بی قید رسن
جامع جود وسخا وهمم ورشد وذکا — مجمع فضل وکمال وهنر و خلق حسن
یوری ای خامهٔ تر والده سلطانکده — شمهٔ وصفنی نشر ایله قیلوب بسط سخن
مهرشاه قادین اوخورشید قمر کوکبه کیم — پرتو شانی قیلر غمکدهٔ عالمی شن
مهد علیا که ایدوب رأفتی تمهید سرور — کسه‌نك طفل دلی درد ایله قالمز شیون
ناسدن نسنه قبول ایلمز انجق هر بار — جلب ایدر پادشهه خیر دعا سر وعلن
کوسترہ اکاخدا سور وسرورین شاهك — فتح ونصرت دخی ذریت والاسندن
تام تاریخنی نقش ایتدی کمین بنده منیب — سعد اوله والده سلطانه سرای روشن

۱۲۰٤

صفه دیوارلرینك دخی قسم سفلاسی تزیینات احشابیه ایله مملو وقسم علیاسی وموجود حجره‌لرك ایچریلری تابلو حلنده رسملر ایله مزیندر. فوقانی پنجره‌لر دخی عثمانلی طرز قدیمنده‌در . آشاغی یه اینلمك اوزره یاپیلان مردیونك بالاسنده‌کی طرزونلر اویه و یالدیزلیدر . دیوارلرینك سفلا وعلیا قسملری آره‌سنده اوطه‌ده‌کی مثللو منظومهٔ آتیه محرردر :

سایه انداز کرم ظل ظلیل مولا — خانمان زیب همم جای پناه دنیا
آسمان پایه سلیم خان معظمکه اودر — شاه مهر افسر وشاهنشه خورشید لقا
دست الطافی ایدر دوستنی چون چرخ بلند — صرصر قهری قیلر دشمنی چون خاك هبا
تیغ وتیرین ایکی بهرام ایشیدوب جان وتنن — بری کردونده بری کورده قیلدی اخفا
فلکه همت والا سنی تفهیم ایچون — یاپدی اول پادشه روی زمین بیجه بنا

حسن آثاره محبت ایدوب اطرافی دخی هر بری قیلدی یرنده اثر نو پیدا
. . . . . [۱]
معدن زهد و دیانت یم جود وعفت ملمع مهر شرف منبع عین عطا
یچه مسجد یچه معبدلری معمور ایتدی یچه محتاج و پریشانیده قیلدی اغنا
آکا نو دائرهٔ خاص یاپیلدی مخصوص هرطرف خوب هله صفه‌ی فردوس آسا
اویله بر صفه که آینهٔ اسکندر وش عکس ایدرساحه‌منه شمس جهان‌سرتاپا [۲]
ایلیه شوکتن ارسلانینك الله افزون کندوده دولت ایله ایده کنامنده صفا
تام تاریخی بونومصرع برزیب اولدی [۳] صفهٔ والدهٔ خسرو عهد والا

۱۲۰٤

حرره العبد الداعی الفقیر محمد الیساری غفر ذنوبه

والده سلطان دائره‌سی پك واسعدر . همنامی اولان طاشلقدن حرم همایون باغچه‌سنه قدر تمادی ایدر . بر طرفنده جاریه‌لر دائره‌سی ودیکر جانبنده حمام قوریدورینك اتصال ایتدیکی اوزون آرالق واردر . تماما برنجی قاتده‌در . بودائره‌نك مرکزینی اشغال ایدن قبه‌لی وجسیم صالونی ایله یتاق اوطه‌سنك نصفندن ماعدا محللرینك فوقی خزینه‌دار اوسته دائره‌سیله سلطان سلیم ثالث دائره‌سنك قسم فوقانیسیدر . ذکر اولنان صالون ویتاق اوطه‌سی ایله دائره‌نك طاشلغه اولان قپوسنك یانده بولنان اوطه‌دن ماعدا ، حاوی اولدیغی متعدد اوطه و آرالقلرك اکثریسنك دیوارلری قدیم چینیلر ایله قاپلی ایسه‌ده شایان اهمیت دکلدر .

طاشلغك قپوجهتنده کی ستونلری آراسی اوریه‌رك وجوده کتیرلمش اولان اوطه دیوارلرینه الصاق اولنان واوزرلری انواع ازهاری مصور اولان تزینات اخشابیه‌سی ، بونلرك آرالرینه قاپلانان اوروپا طرزنده چینیلری ؛ دیوارلرك مذهب وملون بولنان طاوانه قریب محللرینه ترسیم ایدیلان جسیم طابلولری ؛ طاشلغه ناظر پنجره‌لری فوقانیلرینك طرز قدیمده رنکارنك جاملردن اعمالی ؛ اوزرلری ملون ومذهب

[۱] بوبیتك یازیلری تماماً محو اولوب اطرافنده کی کتابه‌سی قالمشدر .
[۲،۳] بومصراعلرك حاوی اولدیغی کلماتك بعض حروفاتی محو اولمش . بقیه‌سنك تدقیقندن بروجه بالا اولدقلری آکلاشلمشدر .

قپارتمه اولان حجره‌لر کنارلری وطولاب وقپو قنادلری جهتلریله نظربا وشایان تماشادر . تزیینات وتلویناتنده پك زیاده استعمال اولنان آل رنكلك یالدیز ایله امتزاجی دلکشا برمنظره حصوله کتیرمشدر بواوطه‌نك قدیماً والده سلطانلرك اقامتنه مخصوص اولدیغی روایت اولنیور .

صالونده‌اك زیاده شایان تدقیق اولان اوزرلری صدف وباغه ایله ایشلنمش طولاب قنادلرینك بعضیسنك اعمالنده شمدیه‌قدر کوریلن امثالنه مغایر اوله‌رق برطرز نوین اختیاریدر . یتاق اوطه‌سنه اولان قپوسنك یاننده بولنان ایکی طرفی جاملی قندیل وضعنه مخصوص حجره‌نك بالاسنه موضوع مرمر اوزرنده بروجه آتی قطعه محکوکدر :

دمبدم ساعت بساعت باد اقبال فزون دشمنت چون شهنشه ساعت همیشه سرنگون
بواوجاغك دودی دایم سنبل اظهارایلسون صاحبنه حضرت حق ناری کلزار ایلسون

والده سلطان یتاق اوطه‌سنك دیوارلری تابلو حالنده قیمتدار چینیلرایله قاپلیدر. طاوانی غریب برشکلده اعمال اولنمشدر ، یعنی سقف وکمر اولق اوزره ایکی قسمه تقسیم ایدیلوب بونلرك فصل مشترکی ایکی جانبدن دیوارلره الصاق ایدیلان مرمر ستونلره استناد ایتدیرلمش وبو ایکی ستونك آراسی یالدیزلی اویمه‌لرله کمر حالنه قونلمشدر . طاوان اولان قسمی تماماً عثمانلی طرزنده ذی قیمت مربع چینیلرایله قاپلانوب فصل مشترکلری یالدیزلی چبوقلرله ستر ایدلمشدر. اطرافی ایسه بغداد قصری جناحین طاوانلرینك کنارلرینی وتزیناتنی تقلیداً یاپلمشدر. کمر بولنان قسمی، هرایکی نهایتندن دیوارلره استناد ایدن قوسنك برطرفدن فصل مشترك ودیکر طرفدن دیوارایله برلشدیرلمسندن حصوله کتیرلمش وبوصورتله غیر منتظم برمخروط تشکیل ایدلمشدر . بواوطه کمرك منحنیسنده یاپیلان جاملی اوفاق پنجره‌لر واسطه‌سیله ضیادار اولور. طاوانك اصول انشا وتزینی حرم همایونك هیچ برمحلنده کوریله‌مز . اوطه‌ده امثالی مثللو درت ستونه مستند بر یتاق موقعی واردر ، جبهه‌سی بالاسنه طرپزون یاپیلدیغی جهتله اوزری شروان شکلنده‌در ،

ستونلری وپارمقلقلری وطاوانك جبهه‌سنده‌کی قبارتمه تزیناتی تماماً یالدیزلره مستغرقدر .

بودائره قپولرینك قنادلری تماماً صدف وباغه ایله عرب طرزنده ایشلنمش اولوب مرمردن‌اولان سوکه‌لری بالالرنده قالین ثلث خط ایله آیات کریمه واحادیث شریفه محکوکدر ویالکز بریسنده ۱۰۷۸ تاریخی دخی موجوددر.

جاریه‌لردائره‌سی حرم‌همایونك نهایتنده اولوب‌والده سلطان دائره‌سی، حرم همایون باغچه‌سی ؛ دارالسعاده آغاسی و باش قیو غلامی دائره‌لری ایله محدوددر. یالکز والده دائره‌سنه‌برقپوسی واردر. بودائره، مرکزنده بولنان مستطیل واپچه جسیم طاشلغنك طرفیننده‌در. بونلردن‌صاغ جانبده اولانلری اسکی اصولده غایت کنیش صچاقلی یوکسك وصول طرفده بولنانلری صنعت معماریٔ عثمانی‌نك ادوار ابتدائیه‌سنه مخصوص شکلده آباقی حاوی مرمر ستونلر اوزرینه‌موضوع آلچاق‌بنالردر.اولکی اوچاقلی واورتانجی‌قالفه‌لرك، وکیل‌اوسته‌نك، سرای‌اوسته‌سنك، خسته‌لرکهیه‌سنك دائره‌لرینی‌حاویدر. دیکری خسته‌لر اوسته‌سی دائره‌سیله حمام وسائره‌در. صاغده بولنان درت دائردن ایلك اوچی عینی طرز وتقسیمات ووسعتده اولوب دردنجیسی دها واسعدر . فوقانی وتحتانی اولان بودائره‌لرك هر ایکی طرفه پنجره‌لری اولوب حرم همایون باغچه‌سنه ناظر اولانلرك اوکی بالقوندر . بو اوطه‌لرك دیوارلری بادانه ایله ستراید‌لمش اولوب حالبوکه بعض اوطه‌لرده قالان پارچه‌لرندن و حجره‌لرینك ایچریسندن وبادانه ایله آلتنده‌کی بویالرك قازیمه‌سیله میدانه چیقانلرندن بودیوارلرك قدیماً تابلو حالنده ذی قیمت چینیلر ایله قاپلی بولندیغی تظاهر ایدییور .

طاشلق‌اورته‌سندن برتخته‌پرده ایله آیریلوب‌وصولدکی‌ستونلری آره‌سی دخی بوصورتله قپاتیلوب صاغده‌کی خسته‌لر کهیاسی دائره‌سیله صولده‌کی بنالر دیکرلرندن تفریق اولنمشدر . دائره‌نك بو قسمی وقتیله جواری‌یه

مخصوص خسته‌خانه مقامنده استعمال ايديلورايمش . طاشلقدن برمرديون ايله بودروم قاتنه اينيلور . قرق آياق تسميه اولنديغى حالده حقيقةً اللى درت باصه‌ماق اولان ديكر برمرديون واسطه‌سيله دخى طاشلقدن حرم همايون باغچه‌سنك يانده بولنان وجنازه‌لك دنيلن محله نزول اولنور .

جوارينك تقسيماتى دخى حرم آغالرينكدكنه مشابهدر. حرم همايونده كى باالجمله جاريه‌لرك آمرى اولان خزينه‌دار اوسته خدمات پادشاهيده بولنان جوارى يه بالذات رياست ايدر، بودائره‌ده بولنان جاريه‌لرى دخى اوراده آيريجه بردائره صاحبى اولان وكيل اوسته واسطه‌سيله اداره ايلر ايدى. آندن طولايى وكيل اوسته ديه تلقيب اولنمشدر .

سلطان عثمان كوشكى نامنه نسبتله ياد اولنمقده اولان طاشلغك اضلاع اربعه‌سندن بريسنى اشغال ايدر ، جبهه‌سى ذكر اولنان طاشلقده اولوب آرقه‌سى ايسه طوپقپو سراى همايوننك دائرهٔ حريمى اطرافنى احاطه ايدن سورك دمير قپو جهتنده‌كى يوكسك ديوارلرى اوزرينه موضوعدر. بوكوشكك طاشلقدن قپوسى اولديغى كبى صول طرفنه تصادف ايدن قوريدور واسطه‌سيله دخى حرم همايونك ديكر دوائرينه اتصال ايدر .

مدخلى سلطان سليم ثالث يتاق اوطه‌سنك ايكنجى قپوسى اوكنده‌كى آرالقده اولان بوقوريدور ذكر اولنان طاشلغك حرم باغچه‌سى ضلعى طولنجه تمادى وزاويه‌سنده كوشك ايله اختلاط ايلر. بوقوريدورك طرفينى تماماً پنجره‌در .

كوشك برصالون وطرفينده برمزين وبرعادى اوطه‌دن مركبدر. صولده‌كى قوريدوردن اعتباراً بوصالون واوطه‌لرك آراسنده قپولر اولوب بربرندن كچيله‌رك بنانك نهايتنه قدر كيديلور . نهايتده‌كى اوطه‌ده بولنان مرديون ايله طاشلغك زيرينى تشكيل ايدن محله اينيلور .

صالون كوشكك اك معتنا قسميدر . مستطيل برقسم اصلى ايله‌دردى كبير ودردى صغير اولمق اوزره مثمن الضلع برچيقمه‌دن مركبدر. بومثمنك

ضلعلرندن اوچی قسم اصلینك چیقمه ایله برلشدیکی محلده لاجل التناظر تشکیل ایدلمشدر. فصل مشترکه اوروپا طرزنده آباقی حاوی ایکی ستون رکز اولنمش و آرالرنده غایت ظریف اویمه‌لردن کمر وجوده کتیرلمشدر. بوکمر و ستونلر تماماً یالدیزلیدر. قسم اصلینك دیوارلرینه تزیینات اخشابیه الصاق ایدیلوب آرالری اوروپا طرزنده چینیلر ایله قاپلانمشدر. کوشکك طاشلقدن اولان قپوسی بوصالونده اولدیغی کبی طرفینده‌ده پنجره‌لر واردر. چیقمه‌نك دیوارلری قسم سفلاسنك تحتانی پنجره‌لر وحجره‌لردن خالی محللرینه تماماً ملون ومذهب تزیینات الصاق ایدلمشدر، قسم بالاسنك فوقانی پنجره‌لر اولمیان محللری تماماً منقش و مذهبدر. طاوان غایت قیمتدار اویمه‌لرك الصاقیله تشکیل ایدلمش وزمینك یکنسق رنکیله تماماً یالدیزلی اولان اویمه‌لرك امتزاجی برمنظرهٔ دلنشین حاصل ایلمشدر. بوکوشکك تزیینده اك عالی موقع طوتان طاوانلر اولوب حالبوکه صالونك طاوانی دیکرلرینه دخی فائقدر. صالونك طرفینده کی مزین اوطه‌لردن، کیریلدکده صولده اولانی دها زیاده نظر ربادر.

اوطه‌لرك وصالونك آرقه‌ده‌کی تحتانی پنجره‌لرنده غایت ظریف یالدیزلی دمیر پارمقلقلر وصیق قفسلر واردر.

کوشکك طاشلغه ناظر اولان جبهه‌سنك تزیناتنه دخی فوق العاده اهتمام اولنمشدر. قپونك هرایکی طرفنده وصالونك طرفینده بولنان مزین اوطه‌لرك حذاسنده آینه طاشلری واقسام سائره‌لری غایت صنعتکارانه اویولمش مزین وهیئت مجموعه‌لری قیمتدار بر رچشمه مستند وملتصقدر. قپونك طاقی اوزرنده سلطان محمود خان ثانی طغراسی وآتنده غایت کوزل تعلیق خط ایله بیت آتی :

محمساز اولمغچون جان اونده بودَرِشوکت اولورآغوش کشا سلطان محمود خانه بی منت

منحوتدر. چشمه‌لردن صاغده کنك آینه‌طاشنده « مبارك باد » صولنده کنده « سعادت باد » کلماتی محکوکدر.

بوكوشكك واوكنده‌كى طاشلغك قديمدن برى سلطان عثمانه نسبتله ياد اولنديغى مرويدر ، لكن مشار اليهمادن هانكيسنه منسوب اولديغى معين دكلدر . خنكار صفه‌سنك قربيتنه نظراً بونك سلطان عثمان خان ثالث اولمسى لازم كلير . لكن بوكا دائر كوشكك درون وبيرونده كتابه‌يه تصادف ايديله‌مز. بولنان كتابه سلطان محمود خان ثانى‌يه عائددر. صاونك قسم اصلى ايله چيقمه‌سى آراسنده تشكيل ايديلن اويمه‌كمرك مركزينه يرلشديريلان جام اوزرنده بر طغرا منظوردر. مرورزمان ايله‌توزلانمش وكيرلنمش اولديغى جهتله ا قونه‌ميور ايسه‌ده بونك دخى سلطان محمود ثانينك طغراسى‌اولمسى مظنوندر . بوكوشكك يا اولجه سلطان عثمان ثالث طرفندن انشا اولنديغى حالده مرور زمان ايله منهدم اولمغله سلطان محمود خان ثانى جانبندن تجديد و ياخود مائل انهدام بولنديغندن طولايى بعض امثالى مثللوسلطان مشار اليه طرفندن تعمير ايديله‌رك كتابه‌لريله تزيين اولنديغى ملحوظدر. طرز تزيينى احتمال اخيرك صحته دها قريب بولنديغنى كوستريبور .

حرم همايون قپوسنى متعاقب اولان آرالغك قپولرندن بريسنك آلتون يول دنيلن قوريدوره مدخل اولديغنى يوقاريده كوردك ايدى . حرم همايونك طولنجه ممتد بولنان بو قوريدور آرالرنده انشا اولنان قپولرله درت قسمه تقسيم ايدلمشدر . اصول انشاسى بربرينه غيرمشابه بولنان بو اقسامك سلطان سليم اول طرفندن بنا اولنديغى مروى اولان دائره‌يه قدر ممتد اولوب نهايتنده وشايان اهميت بولنان دردنجيسى ديكرلرينه مغاير اوله‌رق طاوانليدر . صولنده اولا قادين افنديلر دائره‌سى و شهزادكان دائره‌سنك تحتانى قسمى قوريدورلرينك نقاط اتصالى بعده ذكر اولنان تحتانى قسمك اوكنده اولوب اسم مخصوصى بولنديغى جهتله اولجه ايكنجى طاشلق ديه توسيم ايتديكمز ميداندر . صاغ جهتنده‌كى ديوار تماماً عثمانلى طرزنده‌كى چينيلرك الك معتنا اورنكلريله قاپلانمشدر . بو چينيلر آراسنده لوحه

حالنده اولان اوچ عددی تمایز ایدر . غایت، رنك آمیز وبیعدیل اولان بوچینیلرك اوزرنده و بالالرنده کرفت خط تعلیق ایله ابیات آتیه محرردر:

باد یارب این بناثابت چوقطب اندر ثبات بادظل عالیش براهل عالم مستدام

فرخ وفرخنده بادا برمه صاحب قران این همایون صفهٔ عالیٔ الی یوم القیام

نهصد وهشتاد دورا زهجرت خیرالبشر یافت اتمام شه نشین حمام عالی مقام

کتابه‌لرینه وایران اسلوبنده اولان نقوشنه وتاریخنه نظراً بلکه بوچینی لوحه‌لر سلطان مراد خان ثالث زمانینده آچیلان ایران سفری غنائمندندر . بودیوارك وقوریدورك نهایتنده کی قسمك بالاسنده چینیلر اوزرنده غایت قالین یازی ایله مؤسس دولت سلطان عثمان خان غازیدن اون برنجی پادشاه سلطان سلیم خان ثانی‌یه قدر اولان پادشاهان عظامك اسامیسی محرردر .

قوریدورك نهایتنده بولنان ایکی قپودن صاغنده کی بونکله خرقهٔ سعادت دائره‌سی بینده اولان آرالغه اولوب پادشاهان عظامك مذکور دائره‌یه دخول وخروجنه مخصوص ایمش . صولنده کی قپودن سلطان سلیم اول دائره‌سنه دخول اولنور . ایکنجی طاشلغك صاغ طرف ضلعنی اشغال ایدن بودائره ایکی اوطه‌ایله ایکی آرالقدن مرکب اولوب ، آرالرنده اولان قپولر واسطه‌سیله برندن دیکرینه کچیلیر . نهایتنده کی اوطه‌نك اسلوب تزیینجه بر طرز نوین اختیار ایدلدیکی مصادف انظار اولور . شکلاً مستطیل اولان بو اوطه‌نك اطراف ثلثه‌سی تماماً تحتانی وفوقانی پنجره‌لر اولوب اولکیلره جام یرینه آینه کچیرلمش دیکرلری عثمانلی طرز قدیمنده رنکارنك جاملردن یاپلمشدر . دیوارلرك پنجره‌لردن حالی محللرینك قسم سفلاسنه اوزرلری تماماً قبارتمه‌لر ایله مزین ملون و مذهب تزیینات اخشابیه الصاق و قسم علیاسنه‌ده غایت کوزل صولو بویا تابلولر ترسیم ایدلمشدر . طاوان ایله دیوارلر فصل مشترکنك تشکیل ایتدیکی ساحه

غایت رقیق رسملر یاپلمشدر . طاوان یالدیز آز قوللانیلمق ویاغلی بویا استعمال ایدلمك اوزره یکپاره برتابلو حالنه کتیریله‌رك تزیین اولنمشدر . قپونك اطرافنده تشکیل ایدیلان جبهه ایله حجره‌لرك کنارلری دیوارلرك تزییناتندن دها مکملدر .

بو اوطه دیوارلرینك قسم علیا وسفلاسی آره‌سنده سیاه زمین ایله تشکیل ایدیلان قوشاق اوزرینه قرمزی بویا ایله یاپیلان کتابه‌لره غایت کوزل خط تعلیق ویالدیز ایله حلیهٔ خاقانیدن منتخب مصراعلر تحریر اولنمشدر. قپونك جبهه‌سی بالاسنده سلطان عبدالحمید خان اول ظغراسی اولوب هرایکی طرفنده ابیات آتیه یازلمشدر :

شهنشاه جهان سلطان حمیدك سزا تاریخ اولورسه اولدی حقا
ایدر طبع همایونی نو ایجاد بو زیبا قصروالا شوکت .....
۱۱۹۳

دیوارلرنده تشکیل ایدیلان درت جبهه‌نك بریسی خراب اولدیغندن محلی صیوا ایله قپادلمش اولوب اوچنك بالاسنده ایسه هربرنده بری بولنمق اوزره مصارع آتیه محرردر :

فیض اسم‌حی نشر ایلرجهانه مثل‌نیل منبع آب حیاتك عینیدر بو ساسبیل

حضرت سلطان حمید الثانی کیم مانند حو

بودائره سلطان سلیم خان اوله منسوبیتله زبانزد اولدیغندن شمدی‌یه قدر او وجهله ذکر اولنمشدر ، حالبوکه درون وبیرونده خاقان مشارالیهه عائد آثاره تصادف ایدیله‌مز . موجود اولان تزییناتك اسلوبی تماماً اوروپانك اون سکزنجی عصر طرز تزیینیسنك عثمانلیلر طرفندن تطبیق اولنان شکلنده‌در . ازجمله : برنجی اوطه‌ده موجود ستونلرك آباقی اوروپا اسلوبنده‌در ، یکپاره‌مرمردن اولان اوجاغنك یاشماغی سلطان سلیم ثالث دائره‌سنده‌کیلرك طرزنده اویولمشدر . طاوان وسائره تزییناتی ایسه عینی اسلوبده‌در. ذکر اولنان طرزك اکمل برنمونه‌سی ایکنجی اوطه

تزییناتی اولدیغنی یوقاریده کوردك . دائره‌نك بو صورتله ذکری اولجه موقعنده سلطان‌مشارالیه جانبندن بربنا وجوده کتیریلدیکی حالده یا مرور ازمنه‌ایله‌انهدامندنطولایی‌ربنه اشبودائره‌نك انشاویا خود تقسیمات‌وتزیینات داخلیه‌سنده اجرای تعدیلات ایله بوشکله وضع اولندیغی خاطره کلیر . کیریله‌جك قپونك اوزرنده سلطان سلیم اسمنك ذکری وخرقهٔ سعادت دائره‌سنك قربیتی بعضیلریه نظراً سبب توسیمدر . حالبوکه اولجه بیان اولندیغی اوزره قپونك اوزرنده سلطان سلیم اولك دکل ثانینك اسمی محرردر .

قوریدورك بو قسمنك وبالاده بیان اولنان دائره‌نك اوزرلرنده بولنان دیکر دائره‌نك قپوسی ذکر اولنان قوریدورك صول طرفنده وطاشلغه ناظر بولنان پنجره‌لرینك آراسندهدر . بوقپودن عادی برمردیون ایله باصیق طاوانلی بر صفه‌یه صعود اولنور . طاشلغك او جهتنده‌کی کمرلری آراسنده تشکیل ایدیلان بو صفه‌یه و اطرافنده بولنوب جاریه‌لره‌مخصوص‌اولان اوطه‌لره صچاق آلتی اوطه‌لری دینیلور . صفه‌دن دیکر برمردیون ایله اوزون بر آرالغه چیقیلور . بورادهکی اوچ اوطه‌نك تزییناتی بیتشیك بولنان و شهزادکان دائره‌سنك قسم فوقانیسنده اولان جاریه‌لر اوطه‌لرینك تزییناتنه مشابه ایسه‌ده محافظه‌سنه اهتمام اولنمدیغندن خرابدر .

آرالق یالکز اوکنده‌کی پارمقلقلردن ماعدا هیچ بر یرندن مدخلی بولنمیان و ضیادار اولمیان وبر اوجاق ایله چشمه‌یی حاوی اولان برایربه محل ایله نهایت بولور . بورانك وقتیله جواریه حبسخانه اولهرق استعمال ایدلدیکی مرویدر . بوایربه محلك یاننده‌کی زوایه‌ده اولان قپودن صالون و اوطه‌لری وحمام وسائره‌یی حاوی اولوب آشاغیده‌کی دائره‌نك اوزرینه تصادف ایدن قسمه کچیلور . برنجی اوطه‌ده بولنان مردیون ایله آشاغیده‌کی دائره‌نك برنجی اوطه‌سنك حاوی اولدیغی متعدد

طولا بلردن قپوسنك یاننده کی ایچنه اینیلور . صالونلرك فوق العاده اولان تزیناتی اولکی دائره ده اولدیغی کبی حرم همایونك دیکر طرفلرندن تمایز ایدر . الك نهایتده کی اوطه نك تزیناتی ایسه آشاغیده کی اوطه طرزنده و آکا وثیق بر درجه ده در . لکن بو قسمك محافظه سنه اهتمام اولنمدیغندن صوك درجه خرابدر .

بو دائره نك اسم مخصوصی یوقدر . تزیناتنك اسلوبنه نظراً آشاغیسنده کی دائره کبی سلطان عبدالحمید خان اول طرفندن تزیین وبلکه ده انشا ایدلمشدر . طوپقپو سرای همایونده کی حرم آغالرینك قدماسندن بری مخلوع پادشاهانك اقامتنه مخصوص اولدیغی وقتیله بیان ایتمش ایدی . واقعا حمامنك هیچ برطرفدن آیدینلق آلهجق محلی بولنمامسنه وبرنجی اوطه سی یالکز طاوانده تشکیل اولنان برنجره دن ضیادار اولمسنه وقارانلق وایزبه محللرینك کثرتنه وکیزلی مردیوننه و سائره یه نظراً بوروایتك موافق حقیقت اولمسی لازمکلیر .

[جزؤآتی یه حرم همایونك قروکی سی ایله طوپقپو سرایتك بعض محللرینك رسملری وضع اولنه جقدر]

عبدالرحمن شرف

علمدار مصطفی پاشا

[اون برنجی نسخه‌دن مابعد]

چابی مصطفی پاشا سلستره‌دن حرکتدن صکره شمنی‌یه کله‌رك اوراده برهفته استراحت وبعده ادرنه‌یه متوجهاً حرکت ایله رجبك یکرمی برنده ادرنه خارجنه واصل اولدی .

اردو ، اسمندن استدلال اولنان معنادن بشقه شکلده بر جماعتدن عبارت ایدی . شو اردو شکلنده‌کی غلبه‌لکك خط حرکتی هنوز تعین ایلمامش اولدیغی برصره‌ده شتا حکمنی شدتله اجرایه باشلادیغی‌کبی نهرلر دخی طاشه‌رق ادرنه‌نك خارج ساحه‌سنی صولر باصدیغندن اردو داخل شهره کیره‌رك قیشلاق لوازمنی کوردی . شو وضعیته نظراً دولتك رسمی قوتی دیمك اولان هیئت معسکری ساحهٔ فعالیتدن چکلمش، علمدار مصطفی پاشا کبی مقاصد خفیه آلتلرینك طریق حرکتلری اوزرنده حائل قالمامش ایسه‌ده سلطان مصطفی طرفدارلرینك متیقظ بولنملری ادنا برشبهه ایله سلطان سلیمه ایصال‌دست تجاوز ایلمکلرینی انتاج ایده بیله‌جکی احتمالدن متولد خوف طریق عزم ومقصدده متأنیانه حرکت لزومنی احساس ایدییور ایدی .

روسچق جمعیتی ارکانی بوسببدن ناشی احتیاط ایله حرکت ایتمکی ترجیح ایله منتهای مقصده اوصورتله یناشمغه قرار ویردیلر .

روسچقده علمدار پاشا قوناغنك برکوشه‌سنده عقد ایدیلان مجلس مذاکره‌ده کچن پك دقیق مذاکرات نتیجه‌سنده ویریلان قرارلرك تطبیقاتندن اوله‌رق رفیق افندینك استانبوله حرکتی لازم کلمش ایدی .

رفیق افندی دوش تحملنه آلدیغی بووظیفهٔ مداکارانه‌ایچون روسچقدن شد رحل ایله استانبوله واصل اولدیغی زمان اولاد وعیالنی کورمك اوزره

کلدیکنی اشاعه و او اثناده حلول ایدن برات قندیلنی تبریك وسیله‌سیله سرایده‌کی صنادید سلطنته عرض عبودیته مسارعه ایلدی .

رفیق افندی روم ایلی امراسندن سرای ارکانندن خطاباً یازلمش اغفالکارانه مکتوبلرله برابر کندی کارکاه اختراعنده اعمال ایدلمش حوادث و مطالعات موعده نمایانه‌سنی حسن استعمال ایدرك رکاب همایون رجالندن خزینه کهیاسی سلیم اغا [ابه سلیم] ایله چوقدار فتاح اغایه حلول ایدوب دائرهٔ محرمیتلرینه کیردی .

مخاطبنك ضمیرینی ناصیه‌سندن اوقومق ذکاسیله موهوب اولان رفیق افندی پایتخت احوالندن مطلع اولدینی ویاکوردیکی وقایع ایله سرای ارکاننك سیاق افاده‌لرینی مزج و حل ایله استخراج ایتدیکی دساتیر منطقیه سایه‌سنده « برآوردهٔ زمان » اولمشلرك جمله‌سنك دوچار اولدقلری غیر طبیعیلك خسته‌لغنه سلطان مصطفالیلرك دخی طوتلدقلرینی کشف ایله مهاجمهٔ کیاستکارانه‌سنه بویولدن باشلامغه قرار ویردی .

رفیق افندی برکون فتاح اغایه « رکاب سلطنته عارض اولان بو اکدار نه‌در آرتق دولت ایشی یماقلره‌می قالمش سز دولتلیلرم سریر سلطنتك فروغیسکز نیچون مساعده‌کار طوررسکز » دیه مرقومك عزت نفسنی اوقشایه‌جق صورتده سویلدیکی سوزلردن اغانك اسمر لونی مورا- ره‌جق درجه‌ده تغیر ایلدیکنی و بوکا جواب ویرمك ایچون ذاتاً ککمه اولمغله دیلنك بتون بتون طولاشدیغنی کورمش ایدی .

شو مشاهده رفیق افندیی اختیار ایتدیکی طریق حلولك امینلکنه قانع ایلدیکندن ارتق فرصت بولدقجه : مقام سلطنتك زوربالر النده‌بازیچه اولدیغنی و ارباب عصیانك وظیفه‌لرندن خارج ایشلره قاریشدقلرینی ، شیخ الاسلام نصبنه مداخله کی برجرأتك نصل برکستاخلق اثری بولندیغنی شرح ایدر و بیاناتنی ـ رکاب همایون ارکاننك افرایش شان واقتدارلری لازم کله‌جکی ـ خاتمه‌سیله نهایتلندیرر ایدی .

بر یاندن سرای ارکانینك، مغلوب وتابعی بولندقلری زوربالغك انلرك قلبنه القا ایلدیکی غیظدن متولد، حسیاتلرندن استفاده ایتمکله برابر دیکر طرفدن‌ده مملکتك مناسب اولان اسایش وحضورندن متأثر اولان بعض علما ایله مرعی‌الخاطر ذواتکده عقدهٔ اندیشه‌لری اولان خصوصی تذکار ایدرك انلرکده حساس نقطه‌لری واسطه‌سیله الده ایدیله بیلملری چاره‌سی رفیق افندی ایچون اس حرکت اولمش ایدی .

قباقچی مصطفی ایله همپا وعونه‌لرینك وبونلرك موقع اقتداره کتیردکلری ذواتك سیأت تغلبکارانه‌لریله وقع واقتدار سلطنته ایراث ایدیلان نقصانك رفیق افندینك لساننندن تصویری مخاطبلرینك ذاتاً بو درد ایله معلول اولان قلبلرینه‌القای حقدو ین ایتمکده ایسه‌ده قوتك اللرنده بولنمامسندن ناچار تحمل ایتمکه مجبور اولدقلری وبونك دفعنه چاره ارادقلری آشکار ایدی .

بحث بو دائره‌ده وبواساس اوزرنده ایلرولدکجه متحیزان مأمورینك رفیق افندی‌یه اعتمادلری آرتمقده ایدی . شو تزاید اعتماد ایله اغیاره افشا ایدلمیه‌جك بعض اسراره واقف اولان رفیق‌افندی ایستدیکی زمینی حاضرلدیغی برصره‌ده بحثی بتون بتون تاویلدن عاری برشکله تقریب ایدرك نفوذ سلطنتك زوربالر وتوریدیلر النده قالمسنك اصلا تجویز ایدلمیه جکنی وبوکا بهمه‌حال برچاره بولنمسی لازم اولدیغنی ایلرو سورمکه باشلادی .

سرایده افندیٔ مومی‌الیه‌ك زیاده التفات ایدنلردن سالف‌الذکر سلیم وفتاح اغالر رفیق افندینك شو حسیات صادقانه‌سنی تقدیر ایله برابر قدرت وقوتك پادشاهك النده بولنمامسی یوزندن هیچ برشی یاپمق قابل اوله‌میه‌جغنی کمال تأسف ایله اعتراف ایلمکه باشلادیلر. رفیق افندی مقصدینك ایریشدیکی بوساحهٔ مساعده‌ده فرصتی فوت ایتمیه‌رك ـ ایشك‌اویله ظن ایدلدیکی کبی اولمدیغنی، اغور سلطنتده جان ویره‌جك نیچه ذیقدرت

رجال دولت بولندیغنی وباخصوص علمدار پاشا کبی صاحب دارات بر وزیر عالیشانك هرلحظه خدمت پادشاهی‌یه آماده اولدیغنی ـ ذکر ایلکه باشلامسی سلطان مصطفی ایله برلکده موقع اقباله کلوبده اختلاجیلرك زیر بار منتنده نصاب میدلرندن محروم قالان نوجاه رجالك انظار امیدلرینی آچدی .

علمدار پاشانك نه‌لره مقتدر اولدیغی ودربار پادشاهی‌یه فرط صداقتی رفیق افندینك لسان اقناعندن طلاقت مخصوصه‌سیله صادر اولدقجه بو سایه‌ده احراز اقتدار ایده بیلمك امیدی سرای همایون ارکانینك ایدن ایی‌یه جایکیر ضمیرلری اولدینی.

رفیق افندینك بو وادیده‌کی مسروداتی متغلبهٔ زمانك استیلاسندن بوکالمش اولان سرای ارکانی اوقدر ممنون ایلدی که بونلر ارتق هراملك عرض چهرهٔ موافقت ایلدیکنی وکندیلرینك نشوهٔ موقع اقتدار ایله پرشوق بولندقلرینی کورر کبی اولیورلردی .

اوقدر اغفال ایدلمشلر ایدی که رفیق افندینك مقصد اصلیسی اولان روسجق جمعیتی تعلیماتنك احکامنك اجرا ایدلمکده اولدیغندن شبهه‌لنمك شویله طورسون بلکه علمدار پاشایی برمنجیٔ حقیقی ورفیق افندی‌یی انك یکانه واسطهٔ وصولی تلقی ایدییورلرایدی .

بوحالك نتیجه‌سی اوله‌رق رفیق افندی‌یی حضور همایونه مدرایصال ایلدیلر . جودت تاریخی بوقومدیایی شویله‌جه تصویر ایدییور .

« .. افندی سطوت سنیهٔ پادشاهینك مسلوب اولدیغنی کمال تأسف ایله یاد وعلمدار پاشانك صداقتندن وبومقوله فنالقلرك رفع وازاله‌سی انك درسعادته جلبنه موقوف ایدوکندن بحثله انك درسعادته ورودنده حاصل اوله‌جق فوائدی تعداد وبو سیاقده نیچه حیله کارانه مقدمه‌لر ودسیسه کارانه سوزلر ایراد اندوب مقربین مشارالیهم دخی انك عذوبت لسانینه مفتون ودروغ صدق فروغنه مغبون اوله‌رق اوچی بردن [سیم وفتاح اغالرله رفیق افندی] حضور همایونه دخول ایله عرض کیفیت ایتدکلرنده سلطان مصطفی :

— اوجاقلو اويوشور كبى اولدى سائرلرى دخى اولدقجه برصورت بولدى بوتدبير شمديلك تأخير اولنسون .

ديو علمدار پاشانك درسعادته جلبى خصوصنه مساعده ايتميوب فقط رفيق افندىيى دخى تلطيف ايچون كندوسنى اصالةً رياست كتاب مأموريت جليله‌سيله كامياب ايتمش ورفيق افندى اندرون وبيرون رجالندن نياز نظر حمايت وصدور علمايه‌ابراز تواضع ومسكنت‌ايدوب جمله‌سيله وداعلاشدقدن صكره مشتاى اردوكاه عليه كيتمشدر سوف ترى اذا انجلى الغبار) . »

رفيق‌افنديىنك اردويه عودتى اوزرينه تحسين‌افندى ايله غالب‌افندى دخى ادرنه‌يه واصل اولديغندن روسجق جمعيتنك اعضاى متفكره‌سندن اوچ كشى اوراده برلشديلر .

واقعا رفيق افنديىنك استانبول سياحتندن ظاهراً بر موفقيت الده ايدلمامش كبى كورينورسه‌ده حقيقتده استحصال ايديلن فوائد پك بيوك ايدى . بركره قوميته افراندن برى اولان رفيق افنديىنك شخصى مركزجه غايت معتمد طانينه‌رق حضور همايونه قدر وصوله يول بولمش ثانياً مركز اركانك جلب قلوبيله انلره انفاذ رأى ايده‌جك درجه قوت استحصال اولنمش ثالثاً روسجق‌يارانى ايله استانبول آرسنده تأمين‌مخابره ايدلمش ايدى .

بر طرفدن روسجقده‌كيلر نخبهٔ آمال ايدندكلرى فكر انقلابى بيو-تمكده ديكر طرفدن اردوده بولنان (ياران) دخى‌بونك اسبابى‌استحضار ايلمكده ايدى .

ستانبولده‌كى اركان سلطنته زيربار تغلبلرنده قالدقلرى زوربا وتورو-ديلردن‌تخليص مقام واقتدار ايلك نصب‌برامنيهٔ دورونيه ايسه‌حرمسراى انزواسنده آسوده نشين مهجوريت اولان سلطان‌سليم خانك وجودى‌ده بونلر ايچون براندىشهٔ استقبال اوليوردى .

فى‌الواقع سلطان‌سليم خلع ايديله‌رك عادتا محبوس برحالده دائره‌سنده قپادلمش ايسه‌ده ارباب فكر واذعانك روحنه نفوذ ايلمش اولان ياد

محاسننی محکوك اولدیغی الواح خواطردن چیقارمق ممکن اوله‌مامش ایدی.

سلطان مصطفی‌نك برسنه‌دنبری امتداد ایدوب کلن ایام سلطنتنك هرخاطره‌سی دکل خارجده کیلره بندکان خاصنه بیله خوش کورنمامکده ومرکونی برقسوت تعقیب ایلمکده ایدی.

سلطان سلیم دورهٔ تجددی کشاد ایتمکله ماضینك اعماق تاریخه کومولن خاطرات فسونکاریسندن صکره مملکتده نه‌وار ایسه کندینه عائد ایلمش ایدی. خلق قشله‌لری، عسکرلری، قالیونلری، مکتبلری سلطان سلیمك اولمق اوزره کوریبورلردی. بالذات طبع نزیه شاهانه‌نك ارباب نزاهت وظرافت مفتونی ایدی. اون طقوز سنه سورن عهد سلیمینك خاطرات لطیفه‌سی کندینی بیلنلرك زیور خیالاتی اولیوردی.

شوحالی بیلن سلطان مصطفالیلر کندی افندیلرینك یوقلغنه مقابل سلطان‌سلیمك مخلوع اولمسنه‌رغماً وارلغنی‌حس ایتدکلرندن بوموجودیتی امحا ایتمك، سلطان سلیمی اورته‌دن قالدیرمق تصوراتنی بسلمکده ایدیلر.

آنجق بوفکر سرای ارکانینك مشیمهٔ تصورنده طوغمش اولدیغندن اجراسی یالکز کندی قوتلریله اوله‌میه‌جغنی بیلیورلر ایدی. برآره‌لق منصب ومقاطعات توجیهی کبی خصوصاتده خارج ایله پادشاه آره‌سنده توسط ایدن رجال سلطنت آلدقلری رشوت یرینه ارباب مراجعتدن صاحب نفوذ اولان اوجاق اغالرینه بوایشی یاپدیره‌بیلمك تصورینی بسلملری وبوکا برقاچ موافق آدم بولمغله برابر امیدلری درجه‌سنده یوز بوله‌ماملری جهتله ایشی دها اساسلی طوتمق اوزره ارکان حکومتده کندی طرفلرینه اوله‌رق تبدیلات اجراسنه قیام ایتدیلر.

مقربان سلطنتدن اسمی ذکر ایدیلان فتاح اغا ایله حرم همایون اغواتندن نذیر اغا بوفکر منحوسی رکاب همایون قائممقامی موسی پاشایه آچمغه قرار ویره‌رك اوزمانه‌قدر اشراب وایما ایله آکلاتمق ایستدکلری مقصدلرینی آچیقجه تکلیفه جرأت ایلدیلر.

موسی پاشا سلطان سلیمك خلعی جنایتیله ذاتاً مردود قالمش اولدیغی حالده هرکسك مظهر محبتی اولان اویله برپادشاهك افنای حیاتیله بتون بتون لکه‌دار اولمق قورقوسندن طولایی بویله دهشتلی برجنایتدن توقی ایتمك اوزره وقوعبولان اشراب وایمالره قارشو شیمدیه قدر بین القبول والرد بولندیغی وضعی دکیشدیرمك ـ « صدر اعظم ورجال دولت وصاحب قدرت اولان اوجاقلی هپ اردوی همایونه‌در . بوایش ایسه جملهنك انضمام رأییله اولهجق بر مادهٔ عظیمه‌در . رکاب همایون رجالی بوکا خودبخود جسارت ایده‌مز . » سوزیله اورته‌دن چکلدیکندن موسی پاشادن امیدی کسان مقربان سلطنت بشقه چاره‌یه توسل ایده‌رك قائممقاملغی تبدیل ایله موسی پاشانك یرینه طیار محمود پاشایی تعیین ایتدیردیلر .

طیار محمود پاشا سلطان سلیمك خصم جانی وسلطان مصطفانك بنده‌سی ایدی .

سلطان سلیمك اوان حکومتنده سلطان مصطفی ولی عهد ایکن بر آن اول مقام سلطنته کلمك ایچون دائما اجرا ایلدیکی تشبثات وآنتریقه‌لر میانده طیار پاشایی‌ده استخدام ایلمش‌ایدی. طیار پاشا اوزمان طربزون والیسی اولدیغی حالده سلطان مصطفی حسابنه سلطان سلیمه قارشو عصیان ایلمش وبالآخره مغلوب اولهرق روسیه‌یه‌فرار ایلمش‌ایدی .

مقربان سلطنتك تلقیناتیله طیار محمود پاشا دعوت اولنه‌رق درسعادته کیتیردلدی . رجال دولتدن عمر آغانك بوغاز ایچنده‌کی یالیسنده مسافر ایدیله‌رك توقیر اولندی. عهده‌سنه طربزون والیلکی توجیه ایدلدی واورایه متهیئ عزیمت ایکن مأموریت مذکوره کما کان عهده‌سنده قالمق اوزره رکاب همایون قائممقاملغنه تعیین اولندی .

سویلندیکی اوزره طیار محمود پاشا سلطان سلیمك دشمنی وسلطان مصطفانك بنده‌سی بولندیغندن موقع اجرا بندکان سلطنتك یداقتدارنده

عد ایدیلیور ایدی . سلطان سلیمك قتل واعدامی تصورینك موقع حصوله چیقارلمسی ایچون سلطان مصطفا آدملرنجه مانع قالمامش ایدی .

طیار محمود پاشا کندی فکرلرینك مروجی اولدیغی کبی اردوده‌کی رئیس‌الکتاب رفیق افندی دخی بونلرك زعملرنجه الده ایدی .

کوسه موسی پاشانك « اردو بوکاره موافقت ایتمینجه » ایشك باشه چیقمسی ممکن اوله‌میه‌جغی حقنده سویلدیکی سوز غایت طوغری اولدیغندن اردونك‌ده فکری آلنمق اوزره تشبثاتده بولنلدی .

رکاب همایون رجالی، رفیق‌افندی‌یی‌ده کندیلرندن عد ایتمك غفلتنده بولندقلرندن اردوجه یاپیله‌جق ایش الده‌کی واسطه‌لر ایله سردارا کرمی اقناع ایتمك ایدی .

بونك ایچون حرم آغالرندن وسلطان مصطفانك محرملرندن (ندیر آغا) یی اردویه خرجلق کوتورمك بهانه‌سیله ادرنه‌یه اعزام ایلدیلر .

ندیر اغا سردار اکرمه ملاقی اوله‌رق حامل اولدیغی تشریفات همایونی ابلاغ وکتیردیکی خرجلغی دفتردارلغه‌تودیع ایلدکدن‌صکره صدراعظملق رقیبلرندن بحث آچه‌رق « صدارتك قید حیات ایله عهده‌سنده قالمسی » ارزو ایدوب ایتمدیکنی صدر اعظمدن نام پادشاهی‌یه سؤال ایلینجه : بیچاره صدر اعظم (چلبی مصطفی پاشا) بوتکلیف ایله کندینی کورر کبی اولدیغی زروهٔ اقبالك یوکسکلکی ایله باشی دونه‌رك — «نه سویلرسك اغا افندم هیچ ایستملمز اولورمی .» جوابنی ویردی .

بونك‌اوزرینه ندیراغا « تکمیل رکاب همایونك ندرون وبیرون رجالك سلطان سلیمك ازاله‌سنده اتفاقلری واردر . رأس حکمتده بودر . » دیوب اکر اجراسنه موفق اولورسه وعد وجهله صدارتك ابدیاً عهده‌سنده قاله‌جغنی وحکم حکومتده مستقل‌الرأی اولوب اتابك دولت اوله‌جغنی سویلدیکندن چلبی‌مصطفی پاشا حسب‌القدر واصل اولدیغی او مسند معلادن آیرلمامق وکندینی هربار تهدید ایدن بلای

استرقابدن قورتلمق باخصوص رقیبی وهمده ذیقدرت بر رقیبی اولان علمدارمصطفی پاشانك صدر اعظملغنه احتمال قالمامق کبی احقحه امنیه‌لرله بویله برجنایت مشئومه‌یه موافقت ایلدی .

انجق بونك ایچون اردو ارکانندن دیکرلرینکده موافقتی لازم ایدی. نذیر اغا بونلرکده استمزاجی ایچون مقربان سلطنتجه سلطان مصطفی طرفداری عد ایدیلان رئیس رفیق افندی ایله مذاکره ایلدی .

رفیق افندی زنجینك منوی ضمیری ایله اردویه سبب ورودینی اوکرنجه بر طرفدن اردو ایچنده‌کی قومیته‌جیلره اخبار کیفیته اعطای تعلیمات ایلدیکی کبی دیکر طرفدن‌ده نذیرك اغفالنه چالیشمغه باشلادی.

رفیق افندی نذیر آغایی کتخدای صدر عالی (موره‌لی عثمان) افندی‌یه سوق ایلدیکی کبی موره‌لی‌یی‌ده تعلیم ایدرك نذیر اغانك الحاح وابرامنه قارشی « رجال دولت دیدکاری اوته‌دنبرو خدمهٔ دولتدر . جمله‌سی امر قولیدر وظیفه‌لری صادر اولان امری اجرادن عبارتدر .موضوع مطالعه اولان ماده ایسه امثالی اولان ایشلردندر اما اوجاقلونکده معرفتی منضم اولمق شرطدر اوجاقلو اشتراك ایتمدکجه بویله شیلر تمشیت بولماز والا هیچ بریمز ایچون نجات متصور اولماز اما انلر اتفاق ایتدکدن صوکره رجال ایچون تبعیتدن بشقه چاره قالماز . »
[جودت]

جوابنی ویردیرمش وبویله‌جه‌ایشی یکیچریلره دوشورمش‌در.

نذیر اغا دیکرلرینی اقناع ایلدیکنی‌ظن ایدرك یکیچری‌یی دخی الده ایتمك ایچون یکیچری‌اغاسنی‌ده دائرهٔ محرمیتنه الهرق ایشی آچمغه تشبث ایلدی ایسه‌ده ینه رفیق افندینك ترتیبی ایله موره‌لی عثمان افندینك یکیچری آغاسنه‌وقوع بولان تلقیناتی اوزرینه‌نذیر اغا سلطان سلیمك ازاله‌سی حقنده اتفاق ایچون تکلیف اجرا ایلدیکی‌زمان ـ چونکه رفیق افندی قومیته خادملری ایله اوجاغك دیکر اغالرینی ایقاظ ایلمش اولدیغندن یکیچری

اغاسى وباجمله يكيجرى ضابطانى :

— يوو ....! حالا يديكمز نعمت وكيديكمز كسوت سلطان-ليم افندمزك آثار عنايتى ودور سلطنتنك فيوضاتى بركتيدر . معاذالله تعالى برقيلنه طوقونمق شويله طورسون طرفنه بدنظر ايدنلرك خصم جانى يوز خلى خصوصى دخى جايكير ضميرمز دكل ايكن نصلسه قضارا اولدى هله بوديديكمز ماده قاله دكل قلبه بيله كتوريله‌مز . » [جودت ا

ديه رد ايله جواب ويرنجه نذير اغا هم بوندن مأيوس همده افشاى راز ايتمكدن متوحش اولديغى ايچون پريشان بر حاله قالدى وخاسراً استانبوله عودت ايلدى . فقط رفيق افندى ايشك كسب ايلديكى دهشت واهميتى تقدير ايتمش واردوده بوترتيبات ايله اوغراشمقله برابر روسجقده رامز افندى يه‌ده اعلام حال ايلمش ايدى .

ايشك شوصورتله كسب ايلديكى اهميت كرك روسجقده كرك اردوده بولنان جمعيت اركانينك بتون بتون نظر دقت وتوجهلرينى جلب ايلدى.

مابعدى وار

افضل الدين

فرامان اوغللری حقنده وثائق محکوکه

(۱۱ نومرولی جزؤدن مابعد)

بالاده کی ۹ نومرولی کتابه ده سلطان مراد خان اول کریمه سنك اسمی محرر اولمیوب یالکز (سلطان خاتون) دنیورکه الیوم قوللانیلان (سلطان افندی) عنوانه معادل کلور . تاج التواریخ ده ۷۸۳ وقایعی صیره سنده بیلدیرم بایزید خانك کرمیان اوغلی کریمه سیله اجرا اولنان دوکونی اثناسنده سلطان مراد اولك کریمه سنك دخی فرامان اوغلی علی بکه نامزد قلندیغی محرر ایسه ده سلطانك اسمی بورادہ دخی کوسترلمه مشدر [۱] . حالبوکه فریدون بك منشآتنه درج ایلدیکی عقدنامه ده سلطانك اسمی « نفیسه » اولدیغنی بیلدیریور . بوندن صکره خیرالله افندی وهامر وسائره بو اسمی تاریخلرینه قید ایتمشلردر . مذکور عقدنامه یا خود خطبهٔ نکاحك تاریخی بزی بعض مشکلاته دوچار ایدیور ، زیرا فریدون بکك مطبوع نسخه سنده ۲۰ رمضان ۷۸۷ سنه سی محرر اولدیغی کبی مراجعت ایلدیکمز ایکی ال یازیسی نسخه دن برنده یه بوسنه ودیکرنده ایسه شبهه لی اوله رق ۷۸۰ سنه سی [۲] ومورخ هامرك مأخذی اولان ال یازیسی برنسخه ده

[۱] تاج التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ۹۸ — منجم باشی صحایف ده ، جلد ۳ ، صحیفه ۲۹۸ و ۳۰۱ ، بیوك برسهو اوله رق فرامان اوغلی علی بکك سلطان خاتون نام کریمه سی بیلدیرم خانه تزویج ایدیلمشدر دیبور .

[۲] فریدون بك ، مجموعهٔ منشآت السلاطین ، مطبوع نسخه ، جلد ۱ ، صحیفه ۱۰۳ — نورعثمانیه کتبخانه سنده ال یازیسی ، نومرو ۴۳۱۷ ، صحیفه ۱۱۴ (حرر فی العشر الاخیر من شهر رمضان المبارك سنة سبع وثمانین وسبعمایة) — ینه اوکتبخانه ده ال یازیسی ، نومرو ۴۳۱۳ ، صحیفه ۲۱۰ ، عین کون وعین آی محرر اولوب یالکز تاریخی (سنه وثمانین وسبعمایة) صورتنده یازیلی اولدیغندن ۷۸۶ اوله رق اوقونه بیله جکی کبی ۷۸۰ کبی دخی اوقونور ، فقط بوحاله بروا و فضله در .

ينه ٧٨٠ سنه‌سى [١] مندرجدر . نفيسه سلطانك دها قرامان اوغليله عقدى اجرا اولنمدن اول قرامانه كيدوب برمدرسه انشا ايتديرمسى متصور اولمديغندن [٢] فريدون بك مجموعه‌سنده‌كى عقدنامه‌نك تاريخلرينه مستنسخ خطاسى نظريله باقمق وذاتاً مورخلر همان متفقاً نفيسه سلطانك دخى نامزدلكى برابر اجرا قلنان ييلديرم بايزيد دوكونك اجراسى ٧٨٣ده قيد ايتمش بولندقلرندن [٣] وبوده كتابه‌نك تاريخيله توافق ايلديكندن بوسنه‌يى مشارالهانك دخى تاريخ تأهلى اوله‌رق قبول ايتمك مجبوريتنده‌يز .

فقط نفيسه سلطانك زوجى كيم ايدى ؟ تاريخلريمز اكثريا على بك وبعضا علاءالدين بك ديوب كچيورلر . كتابه‌يى اوقودقدن صكره ايلك خاطره كلن شى اوراده اسمى محرر اولان علاءالدين خليل بكك نفيسه سلطان زوجى بولنمش اولمسيدر . انجق ايلروده محقق صورتده كوريله‌جكدركه خليلك علاءالدين اسمنده براوغلى بولنوب تخت قرامانى ده كندوسنه خلف اولديغى ظن اولنور . تاريخلر علاءالدينك مكرراً عثمانليلره قارشو اعلان حرب ايدوب مغلوب اولديغنى وزوجه‌سى سلطانك رجاسيله مظهر عفو پادشاهى بيوريلديغنى ونهايت ينه اعلان خصومت ايلمسى اوزرينه ٧٩٣ده تيمورتاش پاشا طرفندن طوتيلوب قتل ايديلديكنى سويليورلر. بزه قالور ايسه نفيسه سلطانك زوجى اشته بوعلاءالدين بكدركه شكارى‌نك مضبوطاتى دخى بونى مؤيد اولوب حتى بومورخ محلنده كوستريله‌جكى وجهله خليلك اوغلى

---

[١] هامر ، جلد ١ ، صحيفه ٢٦٥ .

[٢] وان برخم بورالرينى واقفانه برصورتده بالاده مذكور اثرنده تدقيق ايتمشدر ، صحيفه ١٢٢ .

[٣] عاشق پاشا تاريخى (واتيقان كتبخانه‌سنده بولنان نسخه‌دن تاريخ انجمنى طرفندن الديريلان فطوغرافى سندن) سنه ٧٨٣ — نشانجى تاريخى (مطبوع)، سنه ٧٨٣ — كلشن معارف ، جلد ١ ، صحيفه ٤٤٥ ، قرامان اوغلى دوكونى ٧٨٣ سنه‌سنده — تقويم التواريخ ، سنه ٧٨٤ — موسيو ده‌ويس سياحتنامه‌سنده (صحيفه ٢٩٦) كتابه‌نك تاريخى طوغرى اوله‌رق ٧٨٣ اوقومشدر :
Davis, Life in Asiatic Turkey, London, 1879.

علاءالدین بکك عثمان اوغلی قیزندن متولد چوجقلرینك اسملرینی بیله تعداد ایدییور . بوحالده علاءالدین خلیل بك نفیسه سلطانك قائن پدری اولمق لازم کلور [۱] . نفیسه سلطانك مدفون بولندیغی محل اولمق اوزره بومدرسه داخلنده عالی برقبه کوستریبورلر . فقط درون وبیرونی اودرجه تخریب ایدیلمشدرکه دیوارلرنده بولنان چینی لردن ومزارینك مزیناتندن وکتابه سندن هیچ بر اثر قالمامشدر . بناءً علیه مشارالیهانك تاریخ وفاتی معلوم دکلدر . علاءالدین خلیل بکك تاریخ وفاتی ایچون دخی عین مشکلات قارشوسنده یز زیرا ارمناکده بنا کرده‌سی اولان سپاس جامعنده کندی قبری اولهرق کوستریلن محلده هیچ بر کتابه یوقدر [۲] . شکاری یه نظراً خلیل اون یدی سنه حکومت ایتدکدن صکره وفات ادرك یرینه اولا بدرالدین وصکر فخرالدین وبوندن صکره صیره ایله شمس الدین وموسی وسلیمان بکلر کچمشلر وبوندن صکره ده علاءالدین بك تخت نشین اولمشدر . احتمال که مومی الیهمك هپسی یاخود بعضیلری عین زمانده حکومت ایتمشلردر . هرحالده بوجهت محتاج تدقیقدر . فی الواقع شکاری تاریخنده مندرج اولدیغی اوزره خلیلك داود و خضر و اسحاق وسلیمان وعلاءالدین نامللریله بش اوغلی اولوب صاغلغنده آقسرایی داوده وارمناکی خضره وآقشهری اسحاقه ویروب سلیمانی وزیر اولهرق یانندہ آلیقویمش وعلاءالدینی عسکره سردار نصب ایتمشدر وقرنداشی اوغللری فخرالدین ایله شمس الدینه موط ولایتی وقرامانه کلناری ویرمشدر . خلیل

---

[۱] وان برخم بالاده مذکور اثرنده ، صحیفه ۱۰۴ ، قرمان اوغللرینه دائر موجود اولان دیکر کتابه‌لره واقف اولمدیغندن ایکنجی محمدك برادری علی بکی خلیلك اوغلی ونفیسه سلطانك زوجی اولمق اوزره قبول ایتمك استه‌یور . حالبوکه اتیده‌کی کتابه‌لردن ووثائق سائره‌دن مستبان اولدیغی وجهله خلیلك اوغلی اولان علاءالدینك علاءالدین علی اسمیله براوغلی واردرکه کتابه‌لری ۸۱۰ سنه‌سندن صکره‌یه عائددر . علاءالدین اسمی چوق کره علی اولهرق استعمال اولندیغندن بوندن طولایی تردده حاجت قالماز .

[۲] ارمناك داخلنده غرغجی قریه‌سنده دخی خلیل بکك برجامعی اولدیغی خبر ویریلیور .

بكك وفاتنده بونلرك هربرى يرلرنده اعلان استقلال ايدرك كندولرينى قرامان تختنه مالك كبى عد ايتمش اولەجقلرى ونهايت علاءالدينك كسب استقلال ايله قرامان پادشاهى اولديغى ملحوظدر .

علاء الدين بن علاء الدين خليل

شمدى يه قدر طوغريدن طوغرى يه علاء الدين بك نامنه نه بر كتابه يه نه ده برسكه يه دسترس اولەمدق . فى الواقع شكارى يه كوره ملوك قرامانيه نك اعاظمندن عداولنوب ابوالفتح عنوانى دخى احراز ايلين بر حكمدارك هيچ بر وثيقهٔ محاكمه‌سى بولنمامسى موجب استغراب وحتى موجوديتى حقنده بيله داعئ شبهه‌در . حالبوكه آتيده صيره‌سيله كوريله‌جكى وجهله ايكنجى محمدك ٨٠٥ دن ٨٢٤ تاريخنه قدر متعدد سكه وكتابه‌لرنده بتون (محمدبن علاءالدين) وبرادرى على بكك ٨١٢ و ٨١٦ تاريخلى كتابه‌لرنده (على بن علاء الدين) وبرادرى محمد بك نامنه اولان ينه على بكك ٨١٢ تاريخلى كتابه‌سنده (على بن علاء الدين بن خليل الخ) و ابراهيم بكك ٨٢٧ تاريخلى كتابه‌سنده (ابراهيم بن محمد بن علاء الدين) و ٨٥٩ تاريخلى بر وقفنامه‌سنده (ابراهيم بن محمد بن علاء الدين بن خليل الخ) ديه محرر اولديغندن خليل بكك اوغلى علاء الدين بكك شخصى صورت قطعيه‌ده تعين ايدر .

شكارى تحرير ايلديكى تاريخك برقسم مهمنى بو علاءالدين بكه حصر ايدوب بنى ارتنا واطراف مغوللريله وسلطان مرادواوغلى سلطان بايزيدايله اولان محاربانى وكونا كون مظفريات وفتوحاتنى برتفصيل حكايه ايدييور . بوصيره‌ده كرميان اوغلى ايله آرالرنده برودت حاصل اولديغنى وبوكا سبب اولەرق كرميان اوغلى آغزندن « قرامان اوغلنه قيز ويرەلى عثمان اوغلى ديارلريمزه ال اوزاتدى » سوزلرينى يازييور . شكارى يه نظراً علاءالدينك

بش اوغلی اولوب بونلردن محمد بك ایله اوغوز خان [۱] عثمان اوغلی قیزندن و دیکرلری یعنی پیر احمد وعلی وقاسم بکلر دیکر بر حرمندن متولددر. علاءالدین حیاتنده ولایاتی اولاد واقرباسنه تقسیم ایدوب ازجمله لارنده‌یی محمد بکه ونیکده‌یی علی بکه ویره‌رك کندوسیده قونیه تختنده آرامساز اولمشدر. صاغلغنده اوغلی محمدبکه آل‌سلجوق نسلندن کیخسروك حفیده زاده‌سی ختن بانویی [۲] آله‌رق بوندن ابراهیم بك تولد ایتمشدر. ینه شکاری‌نك روایتنه کوره علاءالدین‌بك سیواس‌سلطانی قاضی برهان‌الدین [۳] و ارتنا اوغلیله وقوع بولان محاربه‌ده تفنك ایله بودندن یاره‌لنه‌رق آلدیغی جریحه‌نك تأثیریله بووقعه‌دن بر بچق سنه صکره وفات ایدوب لارنده‌ده حصار قربنده غزا مالندن انشا ایتدیردیکی جامعك یانده‌کی تربه‌یه دفن اولنمشدر [٤].

شکاری‌نك روایتندن صکره دیکر تاریخلره‌ده عطف نظر ایده‌لم. منجم‌باشی جامع‌الدول وصحایف الاخبارده یخشی بکك اوغلی علاءالدین‌بکه انجق بربچق سطرلق سوز حصرایتدکدن صکره یرینه قائم اولان اوغلی علی بکه دائر تطویل کلام ایدییور. شو کیفیتدن‌طولایی دخی علاءالدین‌ایله

---

[۱] جامع‌الدول‌ده مندرج شکاری‌نك مختصرنده (اورخان) یازیلیدر.

[۲] نیکده‌ده کیخسرو ثالثك کریمه‌سی خداوندخاتونك مدفون بولندیغی تربه‌نك تاریخی ۷۱۲ در. محمد بکك تزوج ایلدیکی ختن بانو بلکه مومی‌الیهانك حفیده‌سیدر.

[۳] عزیز استرآبادی‌نك اثری اولان فارسی‌مناقب قاضی برهان‌الدین‌ده قرامان اوغللرینه‌دائر پك چوق معلومات واردر، ایاصوفیه کتبخانه‌سنده الیازیسی نسخه، نومرو ۳٤٦٥.

[٤] شکاری بومناسبتله استانبول فتحندن صکره قرامانه کلن کدك احمد پاشانك علاالدینك لارنده‌ده یاپدیغی مسجدی سائر برچوق مبانی ایله برابر بییقوب حصار بناسنه خرج ایلدیکنی فقط علاالدین‌تربه‌سنك الآن حصار قربنده موجوداولدیغنی وعلاالدینك اوراده مدفون بولندیغنی علاوه‌ایدییور. فی‌الواقع شکاری‌نك دیدیکی محلده یرلولر طرفندن علاءالدین تربه‌سی دنیان غایت مزین فقط بوکون خراب و متروك برتربه موجود اولوب اوزرنده هیچ بر تاریخی کتابه یوقدر.

على‌نك عين شخص اولمق لازم كلديكى آكلاشيليور . على بك سلطان مراد اوله مصاهرت پيدا ايتمك ارزوسنده بولنه‌رق پادشاهك كريمهٔ محترمه‌سنى تزوج ايلمشدر[١] . بوازدواجك ٧٨٣ تاريخنده‌وقوع بولديغنه دائر اولان ملاحظاتمزى بالاده بيان ايتمش ايدك . انجق علاءالدينك پدرى خليل بك ٩ نومرولى كتابه موجبنجه سنهٔ مذكوره‌ده دها برحيات اولديغنه نظراً علاءالدينك جلوسى البت بوتاريخدن صكره اولمق لازم كلور .

سلطان مراد دامادينك كندوسنه‌مطيع قاله‌جغنى ظن ايدركن بالعكس اعلان خصومت ايلديكندن ٧٨٨ده قونيه حصارى اوكنده وقوع بولان وتاريخلرك برتفصيل بيان‌ايلدكلرى محاربه‌ده علاءالدين بك مغلوب ايديلمش وفقط زوجه‌سى سلطانك شفاعتندن طولايى طرف پادشاهيدن حرمى عفو وينه مملكتنك تصرفنه مساعده اولنمشدر[٢] .

مع‌مافيه علاءالدين بك برقاچ كره‌لر نقض عهدايليوب نهايت ييلديرم بايزيد خانك جلوسندن صكره صورت قطعيه‌ده تأديبى تيمور تاش پاشايه حواله‌اولنمسيله كرميان ولايتنده آق چاى ديمكله معروف صحراده[٣] ٧٩٣ سنه‌سنده وقوع بولان محاربهٔ عظيمه‌ده علاالدين بك منهزم اوله‌رق اوغللرى محمد وعلى بكلرايله برلكده اسير دوشمشلردر. بووقعه‌يى متعاقب محمد بك بروسه زندانينه حبس وعلاالدين بكده پادشاهك امرى صادر

---

[١] فريدون بك‌ده بوبابده على‌بكك تاريخسز برمكتوبى واردر ، جلد ١ ، صحيفه ١٠٢ — منجم باشى‌نك بوتأهل مسئله‌سندن طولايى سهو ايلديكنى بالاده يازمش ايدك .

[٢] نشرى، ولى‌الدين افندى كتبخاسنده الىازيسى ، نومرو ٢٣٥١ ، ورق ٦٢ ـ ٦٧ — نشرى‌دائما علاءالدين نامنى يازييور — تاج‌التواريخ ، جلد ١، صحيفه ١٠٣ ـ ١٠٨ — فريدون‌بك ، جلد ١ ، صحيفه ١٠٨ .

[٣] بوموقعى دها تعيين ايتمك لازمدر.

اولمقسزین تیمورتاش پاشاطرفندن قتل ایدیلمشدر [۱] . اشته بوصورتله آقشهر و آقسرای ولارنده کبی بلادمهمه تسخیر وقونیه شهری دخی ضمیمهٔ ممالک عثمانیه قلنمشدر [۲] . بوحادثاتدن صکره قرامان دولتی ایچون ۷۹۳ تاریخندن اعتباراً تیمور وقعه‌سنه قدر برفاصلهٔ سلطنت حصوله کلدیکی قبول اولنه بیلوب فی الحقیقه تاریخلرده بوزمان ظرفنده قرامان ممالکنه دائر هیچ برمهم وقعه یه تصادف ایدیلیور . بونکله برابر محمد بکك برادر وعموجه‌لریله اولادی اوراده قالمش وبرر شهر وقلعه‌ده کندی باشلرینه حکومت سورمش اوله‌جقلری اغلب احتمالاتندندر. شکاری‌ده بوکا دائر هیچ برسوز یوقدر.

ایکنجی محمد بن علاءالدین

دفعهٔ اولی ۸۰۵ — ۸۲۲
دفعهٔ ثانیه ۸۲۴ —؟۸۲۷

کتابه ۱۰ (سنه ۸۱۲)

۱) بسم الله والحمدلله وسلام علی محمد رسول الله امر بعمارة هذه المدرسة المبارکة ۲) فی ایام دولة السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم مالك رقاب الامم سلطان محمد بن علاءالدین خلدالله ملکه ۳) علاءالدنیا والدین اخوه علی بن علاالدین بن [خلیل بن محمود بن قرامان فی تاریخ سنة اثنا عشر وثمان ماية المصطفویة الحمدالله وحده]

نیکده‌ده آق مدرسه‌نك قپوسی بالاسنده‌کی کتابه‌در . مذکور بنا

[۱] تاج التواریخ بووقعه‌نك سنه‌سنی کوسترمیورایسه‌ده ۷۹۳ وقایعی ایچنده اولدینی اکلاشیلیور (جلد ۱ ، صحیفه ۱۳۱) — جامع الدول ده وتقویم التواریخ ده وغالب بکده ۷۹۳ ونشری ده (بالاده مذکور نسخه‌ده ، ورق ۹۲) ۷۹۴ وتوحید بك ، موزه قتالوغنده کذا ۷۹۴ سنه‌لری قید اولنمشدر خیر الله افندی (جلده ، صحیفه ۴۲ و ۴۳) بو وقعه‌نك ۷۹۲ تاریخنده ظهور یافته اولدیغنی وعلاالدین بوغازندن ایپ طاقارق اغاچه آصمق صورتیله تلاف ایدیلدیکنی علاوه ایدییور . بزشمدیلك علاءالدینك تاریخ وفاتی اوله‌رق ۷۹۳ سنه‌سنی قبول ایتدك .

[۲] قونیه‌نك صورت قطعیه‌ده فتحی ۸۷۱ سنه‌سنده‌در .

محمد بكك زمان حكومتنده برادرى علاءالدين على بك طرفندن انشا اولنمشدر. بوكتابه‌ده كوشه‌لى پرانتزلر ايله آيرديغمز اوچنجى سطرك نصف اخيرى يازيجه‌فرقلى اولديغندن بالآخره دكشديريلمش اولديغى آكلاشيلمور.

كتابه ١١ (سنه ٨١٢)

١) آيت كريمه ٢) بنا وانشاء هذاالجامع المبارك فى ايام دولة السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم سلطان ٣) محمد بن علاءالدين خلدالله ملكه وابد سلطنته العبدالفقير المعرف بذنوبه ٤) مرسل بن الحاج مصطفى اوصل الله اماله ودرقه متمناه فى سنة اثنى وعشروثمانماية

قونيه‌ده حكومت قوناغى قربنده حاجى حسن جامعنك محراب ديوارنده خارجاً موضوع اولان كتابه‌در [١]. نشرى قرامان اوغلى محمدبكك قرامرسل نامنده برقاضى عسكرى اولديغنى و ٨١٦ تاريخنده‌كى بروسه وقعه‌سندن صكره محمد بكه كندوسنى چلبى سلطان محمد ايله باريشديرمغى تكليف ايلديكنى فقط محمد بكك بونى قبول ايتمديكنى سويليور [٢]. بلكه بوجامعك بانيسى عين ذاتدر.

كتابه ١٢ (سنه ٨٢١)

١) امرالسلطان الاعظم والخاقان المعظم صاحب الخيرات والحسنات السلطان محمد بن الامير السعيد الشهيد المرحوم المغفور علاءالدين بك ايدالله مملكته وتقبل خيراته ٢) بعمارة هذه‌الزاوية المطهرة المنسوبة الى قطب المشايخ والسالكين الشيخ ابى اسحاق ابرهيم شهريار الكازرونى تغمده بغفرانه فى شهر ربيع الاول سنة احدى وعشرين وثمانماية

---

[١] بوكتابه ايله آتيده‌كى ١٢ نومرولى كتابه موسيو لويتوه‌د طرفندن « قونيه » نام المانجه اثرنده (صحيفه ٨٠) نشر اولنمشدر.

[٢] بالاده مذكور نسخه‌ده ، ورق ١٥٠ .

قونیه‌ده علاءالدین تپه‌سنك جهت غربیه‌سنده واقع ابی اسحاق کارزونی زاویه‌سنك قپوسی بالاسنده‌کی کتابه‌در .

کتابه ١٣ (سنه ٨٢٤)

١) انشاء هذه البقعة فی ایام دولة السلطان محمد بن علاءالدین خلدالله مملکته صاحب الخیرات ٢) والحسنات محمد بن الحاج خاصبك الخطیبی اعلی الله شانه وجعلها دارالحفاظ سنة اربع وعشرین وثمانمایة

قونیه‌ده غازی علمشاه محله‌سنده واقع دارالحفاظك قپوسی بالاسنده موضوع کتابه‌در [١] .

بو کتابه‌ده اسمی مندرج اولان دارالحفاظ بانیسی حاجی خاصبك‌زاده محمدك نامنه اوله‌رق قونیه موزه‌سنده مرمره محکوك ترکجه بروقفیه موجود ایسه‌ده پك بوزوق ونقصان اولدیغندن تمامیله استفاده قابل دکلدر . وقفیه‌نك ابتداسی شویله‌در : « وقف اتدی محمد چلبی حاجی خاصبك اوغلی ... » ونهایتنه طوغری‌ده شو عباره‌لر اوقونیور : « هرکم بون تبدیل اتسه شرطندن برن و ... تبدیلنه و تغییرنه سبب ایلینه الله تعالی لعنت ... » .

کتابه ١٤ (سنه ؟ ٨٢٧)

١) فی ایام دولة السلطان محمد بن علاء ٢) الدین بن قرمان خلدالله مملکته وعزه ٣) اه الموت — اطرافنده: « هرکه استرعیش بنیاد ایلیه | کله بنده کیکلی شاد ایلیه | دیلرز بنده کلندن خیر ایلیه | حاجی خاصبك اوغلنی یاد ایلیه »

قونیه‌جوارنده واقع مرام‌ده خطیب‌اوغلی جامعنك قپوسی بالاسنده‌کی

[١] موسیو هوآر طرفندن اناطولینك عربجه کتابه‌لرینه دائر فرانسزجه اثرینك ٧٩ نجی صحیفه‌سنده وکذلك موسیو لویتوه‌دك بالاده مذکور اثرینك ٨١ نجی صحیفه‌سنده نشر اولنمشدر .

کتابه اولوب هرنه‌قدر سنه‌سی محرر دکل ایسه‌ده آتیده مندرج ابراهیم بکك ۸۲۷ تاریخلی کتابه‌سنه کرك شکلاً کرك عباره‌جه مشابهتندن طولایی محمد بکك صوك سنه‌سنه عائد اولمق لازم کلور .

محمد بکك نامنی حاوی اولان بالاده‌کی بش کتابه‌دن بشقه المیزده مومی الیهك تیمورلنك ایله مشترك سکه‌سیله قونیه‌ده ۸۱۱ و ۸۲۲ده مضروب ایکی سکه‌سی موجود اولوب[۱] بونلرده ایسه محمد بکك پدرینك اسمی (علاءالدین) وحتی ۱۰ نومرولی کتابه‌ده محمدك برادری علی بکك اسمی صیره‌سنده (بن علاءالدین بن خلیل بن محمود بن قره‌مان) دیه مصرحاً محرر بولندیغندن کندوسنك خلیل بکك حفیدی اولدیغی دخی مستبان اولیور . مذکور ۱۰ نومرولی کتابه‌نك علی بکه عائد اولان قسمنی اشاغیده علی بکك کتابه‌لری میانینده تدقیق ایده‌جکز .

محمد بکك[۲] زمان سلطنتی ایچون شکاری‌ده شایان استفاده هیچ بر قیده تصادف ایدیلمیور . بومورخه کوره باباسی علاءالدین بکك وقوع وفاتیله یرینه محمد بك جلوس ایدوب بونك زمانینده تیمور حادثاتی ظهور یافته اولمش وهرنه‌قدر آیدین وصاروخان ومنتشا وحمید واشرف اوغللری تیموره التحاق ایتمشلر ایسه‌ده قرامان اوغلی محمد بالعکس ارمناکه چکلمشدر[۳] . ییلدیرم بایزیدخانك وفاتندن صکره تیمور بروسه‌یی الوب مذکور بکلره ینه ولایتلرینی ویرمش وبوندن صکره قونیه‌یه دخی کلمش

[۱] توحیدبك، موزه‌ٔ قتالوغی، نومرو ۷۶۵ ـ ۷۶۸ وعلاوه ۷۶۵ بوج.

[۲] عرب مورخلری (ناصرالدین محمد) دییورلر — خیرالله افندی فریدون بکده‌کی برمکتوبه استناداً اوله‌جق (شمس‌الدین محمد) یازییور، جلد ۶، صحیفه ۳۱.

[۳] عزیز استرآبادی بالاده مذکور مناقب قاضی برهان‌الدین‌ده قرامان اوغلی امیر علاءالدین تیمورك حمایه‌سنی طلب ایدرك شامه توجهی وقتنده اوغلی محمدی کوندره‌جکنی واکر عثمانلی مملکتنه دخی توجه ایده‌جك اولورسه بالذات ملحق اوله‌جغنی وتصرفنده بولنان برقاچ قلعه‌یی زاویه یاپوب درویشلر ومسافرلر وسائر کیدوب کلنلر ایچون تخصیص ایده‌جکنی وهر قلعه‌ده سفره حاضرلندیغنی مکتوبله تیموره عرض ایلدیکنی قید ایتمشدر .

ایسه‌ده المیه‌رق خراسانه عودت ایتمشدر . چلبی سلطان محمد خان اول زمانلرنده انطالیه‌یی محاصره ایدن محمد بکه قلعه دزدارینك حیله‌سیله طوپ اصابت ایده‌رك هلاك اولمشدر . محمد بکك وفاتنده ابراهیم و اسحق وخلیل وعلاءالدین نامنده درت اوغلی قالوب بونلردن ابراهیم بك مقام سلطنته قعود ایلمش اولدیغی دخی شکاری‌نك جملهٔ روایاتندندر .

علاءالدین بکك ۷۹۳ ده وقوع بولان کیفیت قتلی ایله اوغلی محمد بکك بروسه‌ده عثمانلیلر طرفندن حبس ایدلدیکنی واو تاریخدن اعتباراً دولت قرامانیه‌ده برفاصلهٔ سلطنت ظهوره کلدیکنی بالاده حکایه ایتمش ایدك. تیمورك اناطولی‌یی استیلاسندن صکره بروسه‌یه اعزام ایلدیکی حفیدی امیرزا محمد سلطان قرامان اوغلی محمد بکی حبسدن خلاص ایدرك تیموره کوندرمش و تیموردہ محمد بکه ممالك موروثه‌سنی اعاده ایلدیکندن تختنه وطورمشدر [۱] . الیمزده محمد بن علاء الدینك تیمور نامنه اکردوردہ مضروب برسکه‌سی موجود اولدیغندن واکردور (یاخود فلك آباد) ایسه ۸۰۵ سنه‌سی شعبانینك اون یدنجی کونی تیمور طرفندن ضبط ایدلدیکندن بوشهرك تاریخ مذکوردہ طوغریجه قرامان‌اوغلی محمدبکه ویریلمش اولمسی اقتضا ایدر [۲] .

بیلدیرم بایزید خانك ارتحالندن صکره اولادی بینده حدوث ایدن

---

[۱] تاج‌التواریخ . جلد ۱ ، صحیفه ۱۹۰ — نظمی زاده‌نك ابن عربشاه ترجمه‌سی، ابراهیم متفرقه طبعی، ورق ۷۸ — منجم باشی ، جامع‌الدول — صحایف جلد ۳، صحیفه ۲۷.

[۲] توحید بك ، موزه قتالوغی ، صحیفه ۳۶۳ — اکردوردن بشقه موزه قولکسیونلرنده لارنده‌ده مضروب برمشترك سکه موجود اولدیغی کبی خصوصی برقولکسیونده دخی قونیه‌ده مضروب بویله برسکه کورولمشدر — ذاتاً تیمور کرك قرامان اوغلنه کرك کندوسنه تبعیت ایدن سائر اناطولی ملوکنه سکه وخطبه‌نك تیمور کورکان نامنه اولمسنی امر ایلمش ایدی ، بالاده مذکور ابن عربشاه ترجمه‌سی .

محاربات اتناسنده قرامان اوغلى محمد بك هما شهزادكانك هربريله آيرى آيرى مناسباتده بولنمش و بالخاصه محمد چلبى‌نك جمله‌سنه غلبه يده‌جكنى درك ايدرك بروسطه‌يه دوچار اولمامق ايچون ممالكينك نصفى تمليك ايتمك شرطيله محمد چلبيه دخالت ايتمكله بيلديرنده نوعما براتفاق دخى حاصل اولمشدر[١] .

قرامان‌اوغلى محمدبك برآرالق توسيع ممالك‌ايتمكه دخى موفق‌اولەرق ٨١٤ ده كرميان ممالكنى استيلا ايتديكى وانجق ٨١٧ ده چلبى سلطان محمدك ياردميله ممالك مذكوره‌دن چيقاريلديغى كوتاهيه‌ده كرميان اوغلى يعقوب بكك طاشه حك ايتديرديكى وقفيه‌سندن اكلاشيلور[٢] . برده خاقان مشار اليهك ٨١٦ ده مستقلاً جالس سلطنت اولمسنى متعاقب محمد بك بروسه‌يه قدر كلوب شهرى اوتوز درت كون قدر محاصره بيله ايتمش وسوباشى حاجى عوض پاشانك مدافعات شديده‌سنه رغماً حصارى ضبط ايده‌مه‌مش ايسه‌ده شهرك حصارخارجنده‌كى قسمنى تخريب ايتمش وحتى اورخان‌غازى جامعنى دخى ياقمشدر[٣] . فقط بوارالق موسى چلبى‌نك جنازه‌سى اورايه وروديتمكله هرنه سببدن‌ايسه محمدبك چكيلوب

---

[١] نشرى ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ورق ١٣٥ — تاج‌التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٢١٨ و ٢١٩ و ٢٣٢ و ٢٣٥ و ٢٤٥ — صحايف ، جلد ٣ ، صحيفه ٣٢ — خيرالله افندى ، جلد ٦ ، صحيفه ٣١ — فريدون بك ، جلد ١ ، صحيفه ١٤٢ و ١٤٣ .

[٢] بومجموعه‌نك ١ حزيران ١٣٢٦ تاريخلى و٢ نومرولى جزؤنده (صحيفه ١١٦—١٢١) نشر ايلديكم « آل كرميان كتابه‌لرى » .

[٣] بروسه‌ده اورخان غازى جامعنك قبوسى بالاسنده بولنان بش سطراق بركتابه وقايع مذكوره ايچون بر وثيقهٔ مهمه اولديغندن بورايه درجى مناسب كورولدى : « ١) امر هذه العمارة الشريفة ٢) سلطان الغزاة والمجاهدين اورخان بك بن ٣) عثمان بك طاب ثراها فى سنة اربعين وسبعمية وحرق ولد ٤) قرمان ثم امر الناظر وهوالوزير الكبير بايزيد پاشا باشارة ٥) السلطان بن السلطان سلطان محمد بن بايزيد خان خلد سلطنته فى سنة عشرين وثمانمائة » .

کرماستی طریقیله مملکته کیتمشدر [۱] . مع مافیه ۸۱۷ و ۸۱۸ سنه‌لرنده تکرار فرامان سفرلری آچیلوب بوایکنجی سفر اثناسنده چلبی سلطان محمدك انکوری‌ده خسته‌لنمه‌سندن بالاستفاده بایزید پاشا چیرکین برخدعه‌یه توسل ایدرك محمد بك ایله مصطفی بکی اسیر ایتمش وفقط پادشاه محمد بکی عفو واطلاق ایدرك ینه مملکتنه کوندرمشدر [۲] .

بوسنه‌لردن اعتباراً مراد خان ثانی‌نك جلوسنه قدر کذران ایدن مدت ظرفنده فرامان‌اوغللرینه دائر عثمانلی تاریخلرنده همان هیچ برسوز اولمدیغی کبی الیمزده بو زمانه عائد اولمق اوزره ۸۲۲ تاریخلی قونیه‌ده مضروب برسکه‌ایله برده بالاده کوردیکمز ۸۲۱ و۸۲۴ تاریخلی کتابه‌لردن بشقه بروثیقه یوقدر .

حالبوکه عرب مورخلری مدت مذکوره ایچون کرك فرامان اوغلی محمد بکه کرك بالعموم فرامان ممالکی اخوالنه دائر برچوق وقایع مهمه خبر ویرمکده اولدقلرندن مضبوطات مذکوره‌نك خلاصه‌سی بروجه آتی درج اولندی [۳] .

---

[۱] نشری ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ورق ۱۴۸ الخ — تاج‌التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ۲۷۴ — خیرالله افندی، جلد ۶ ، صحیفه ۸۱ — جامع‌الدول.

[۲] نشری ، ینه اوراده ، ورق ۱۵۱ — تاج‌التواریخ ، جلد۱، صحیفه ۲۷۷ ـ ۲۸۲ — وایل، تاریخ خلفاده بووقعه‌یی عرب‌مورخلرینه عطفاً ۸۱۸ده کوستریبور (جلد۵، صحیفه ۱۳۶)— چلبی سلطان‌محمدك قره قیونلی قره یوسفه بووقعه‌یه دائر کوندروب فریدون بکده (جلد ۱، صحیفه ۱۵۲) مندرج اولان فتحنامه‌نك تاریخی یوقدر فقط قره یوسفك جوابنه جواب اوله‌رق کیدن مکتوب ۸۲۲ سنه‌سی اوائل محرم تاریخی حاویدر .

[۳] عینی ، عقدالجمان فی تاریخ اهل‌الزمان (تاریخ‌عینی) ، ولی‌الدین‌افندی کتبخانه‌سنده الیازیسی ، جلد۱۹ . نومرو۲۳۹۶ — مقریزی ، کتاب‌السلوك لمعرفة دول‌الملوك ، فاتح کتبخانه‌سنده الیازیسی ، جلد ۹ ، نومرو ۴۳۸۹ — ابوالمحاسن ، النجوم‌الزاهرة فی ملوك مصر والقاهرة ، آیاصوفیه کتبخانه‌سنده الیازیسی ، جلد ۶ ، نومرو ۳۴۹۴ — ابن حجر ، انباء‌الغمر بابناء‌العمر ، نور عثمانیه کتبخانه‌سنده الیازیسی ، نومرو ۳۰۵۶ — اشبو مورخلرك مضبوطاتی

قرامان اوغلى محمد بك عثمانليلر ايله اولان مخاصماتى اثناسنده مصر سلطانى بولنان ملوك چراكسه‌دن المؤيد شيخه بر جميله اولمق اوزره مصرك متبوعيتنى بالقبول سلطانك نامنه سكه‌ضرب ايتديرمش[1] و ٨٢٠ سنه‌سنده‌ده سلطانك نامنه خطبه دخى اوقوتديغنى كندوسنه اعلام ايلمش ايدى . فقط سلطان مؤيد شيخ بونكله اكتفا ايتيوب محمد بكك رمضان اوغللرندن آلوب بالآخره ينه رمضان اوغللرينه كچن طرسوس شهرينك دخى كندوسنه تسليمنى مصراً طلب ايتمش ايسه‌ده سلطانك بوطلبى اجرا اولنمديغندن طرسوس حرباً ضبط ايديلمك مصر حكومتى طرفندن اورايه برده والى نصب اولنمش ايدى. اشته بونك اوزرينه قرامان اوغلى محمد بك رمضان اوغلى ابراهيم بك ايله عقد اتفاق ايدرك ٨٢١ سنه‌سى اوائلنده مشتركاً طرسوسك محاصره‌سنه قويولديلر . اثناى محاصره‌ده محمد بك خسته‌لنديغندن اوغلى مصطفى بكى براقه‌رق كندى چكلمش وسنهٔ مزبوره رمضانسنده طرسوس مصرليلرك النده ضبط اولنمشدر . همان عين زمانده دخى مصر حكومتنك البستان واليسى اولان ذوالقدراوغلى على بك برادرى محمد بكك هجوم وتضييقنه تحمل ايده‌ميه‌رك حلبه‌فراره مجبور اولديغى كبى قرامان اوغلى على بكده برادرى محمدبكله بوزوشه‌رق تظلم حال ضمننده مصره قاچوب سلطان مؤيده التجا ايتمش ايدى .

اشبو داعئ انديشه احوالدن طولايى سلطان مؤيد شيخ اناطولى‌يه قارشو برحركت عسكريه اجراسنه‌لزوم قطعى كرديكندن كندى اوغلى

بيننده بعض فرقلر موجود ايسه‌ده بوراده‌انلرى آيرى آيرى كوسترمك قابل دكلدر . موضوع بحث اولان زمان ايچون عينى تاريخنده‌بك چوق تفصيلات مندرجدر . — منجم باشى جامع‌الدول وصحايف‌ده وقايع مذكوره حقنده بك جزئى معلومات ويرييور . — وايل ، المانجه تاريخ خلفاسنده (جلد ٥ ، صحيفه ١٣٦ - ١٤٨) مقريزى وابوالمحاسن وابن حجره مراجعت ايلشدر — وان برخم ، قورپوس ، قسم ١ (قاهره) ، صحيفه ٦٨٨ ، نوط ٢ .

[1] كه‌لردن شيمدى‌يه قدر هيچ بردانه كوره‌مدك .

وولی عهدی اولان صارم‌الدین ابراهیمی سردار تعیین ایدرك معیتنده امیر ططر وسائر بعض امرا دخی بولندیغی حالده مرتب براردو ایله ۸۲۲ سی محرمنده‌مصردن یوله‌چیقارمشدر. اردوی‌مذکور ربیع‌الاخرك اوائلنده قیصریه پیشکاهنه مواصلت ایدوب اوراده قرامان اوغلنك والیسی بولنان شیخ چلبی‌نك فراری اوزرینه شهری وقلعه‌سنی ضبط وذوالقدر اوغلی محمد مصر طرفندن قیصریه والیسی نصب ایدیلمش و سلطانك نامنه خطبه وسکه ترتیب و ضرب اولندیغی کبی قلعه قپولرندن برینه‌ده سلطانك اسمنه برکتابه حك ایتدیریلمشدر [۱] .

مصرسرداری ابراهیم قیصریه‌دن قونیه جهتنه طوغری حرکتله [۲] اولانیکده‌یه اوغرایوب یکرمی یدی کون محاصره‌دن صکره بورایی‌ضبط ایدرك ارکلی‌یه واورادن‌ده جمادی‌الاخرك صوکلرینه طوغری لارنده‌یه مواصلت ایتمشدر . بوقصبه‌نك دخی‌ضبط اولنمسی اوزرینه قرامان اوغلی محمد بك طاش ایلی طاغلرینه فرار ایتمش وهرنه‌قدر امیر ططر طرفندن تعقیب ایدیلمش ایسه‌ده کدوسی الده ایدیله‌میوب فقط قراركاهی کشف اولندیغندن پك چوق اموالی اغتنام ایدیلمشدر .

اشته بونك اوزرینه قرامان اوغلی محمد بکك برادری علی بك قرامان ممالکنه مصر طرفندن والی نصب اولنوب بالجمله قرامان بلادنده سلطان مؤیدك نامنه خطبه قرائت وسکه ضرب ایتدیرمشدر .

بومظفریت عظیمه‌دن صکره سردار ابراهیم مصر اردوسیله قرامانی

---

[۱] قیصریه قلعه‌سنده بویله برکتابه کوره‌مدك . فقط قصبهٔ مذکوره‌ده برمدرسه‌نك قپوسنده ذوالقدر اوغلی محمد بکك نامنه ۸۳۵ تاریخلی برکتابه موجوددر .

[۲] یالکز ابوالمحاسن ایله مقریزی قونیه‌طرفنه‌متوجه اولدقلرینی بیلدیریورلر. عینی‌ده ایسه بویله بر وزاولیوب فقط سردارابراهیم طرفندن فتح اولنان قیصریه ونیکده ولارنده شهرلری میانننده قونیه‌یی دخی تعداد ایتمسنه باقیلورسه تکمیل قرامان ممالکنك بوارالق مصره تابع اولدیغی اکلاشیلیور .

ترك ايدرك ٨٢٢ سنه‌سى رجبنك اوائلنده حلبه عودت ايتمشدر. معمافيه عين زمانده مصرك شام واليسى اولان تنبك‌ميق برابرنده اولجه مصره التجا ايدن رمضان اوغلى حمزه بك دخى‌بولنديغى حالده قرامان اوغلى محمد بك زاده مصطفى ايله رمضان اوغلى ابراهيم بكى اطنه جوارنده تضييق ومنهزم‌ايدرك‌هم اطنه‌يى وهم طرسوسى تكرار استرداد ايتمشدر. بووقعه‌يى متعاقب قرامان اوغلى محمد بك واوغلى مصطفى بك ينه متفقلرى بولنان رمضان اوغلى ابراهيم بك ايله برلكده قيصريه‌يى آلمق اوزره اورايه كيتمشلر ايدى . سنهٔ مذكوره شعبانك اون‌التنجى كونى مصرك قيصريه واليسى‌اولان ذوالقدراوغلى محمدبك بونلره‌قارشوچيقه‌رق‌قيصريه جوارنده بينلرنده‌وقوع بولان‌محاربهٔ‌شديده‌ده متفقلرك‌اردوسى كلياً پريشان اولدقدن بشقه قرامان اوغلى مصطفى بك مقتول اولمش وپدرى محمد بك دخى اسير دوشمشدر[١] . مصطفى بكك سر مقطوعى قاهره‌يه ارسال اولنديغندن رمضانك اون بشنجى كونى اورايه مواصلتله قلعه قپوسنه تعليق ايديلمشدر . ذى‌الحجه‌نك يكرمى يدنجى كونى دخى قرامان اوغلى محمد بك زنجير ايله باغلى اولديغى حالده قاهره‌يه كتوريلوب امير مقبل الدوادارك خانه‌سنه ايندريلمشدر[٢] . محمد بك ٨٢٣ سنه‌سى محرمنك ايكيسنده باغلى اولديغى حالده برديوان عالى‌ده سلطان مؤيدك حضورينه چيقاريلوب طرسوسه تعرضندن وكندى ممالكى اهاليسنه ايتديكى ظلم وغدردن طولايى سلطان طرفندن تكدير وتقبيح ايدلدكدن صكره قلعه برجلرندن برينه حبس ايديلوب سلطان مؤيدك ٨٢٤ سنه‌سى محرمنك

[١] عينى تاريخنده محمد بك اسير دوشديكى وقت تخليصى ضمننده ذوالقدر اوغلى محمد بكه كلى مقدار رشوت تكليف ايتديكى و انجق سلطان مؤيددن قورقديغندن طولايى قبول ايده‌ميوب قرامان اوغلنى كرهاً مصره كوندرديكى مندرجدر .

[٢] عرب تاريخلرندن بعضلرى مصطفى بكك سر مقطوعيله برابر محمد بك دخى مصره كوندريلديكنى سويليورلر .

اوائلنده وقوع بولان وفاتنه قدر قلعه‌ده قالمشدر . آنجق امیر ططر مصر تختنه جلوس ایدنجه محمد بکی سنهٔ مذکوره محرمنك یکرمی بشنده حبسدن اطلاق ایله اولا فخرالدین نامنده برامیرك خانه‌سنه نقل ایتدیرمش وشهر صفرده دخی مملکتنه عودته رخصت ویرمشدر . بریةالشامده آسایشك فقدانندن طولایی وبرده اسکندریه‌یی کورمك آرزوسیله محمد بك بحراً مملکتی جانبه عزیمتی ترجیح ایتدیکندن امیر ططر کندوسنه مصارف راهیه وبرچوق اشیا وحتی سلطان مؤیدك چادرلرندن برینی دخی احسان ایدرك یوله چیقارمشدر . اثنای راهده مخالفت هوادن طولایی محمد بك قبریسه دخی اوغرادقدن‌صکره قرامانه مواصلت یتمشدر .

اشته عرب مورخلرینك مضبوطاتی خلاصةً بوندن عبارتدر. عثمانلی تاریخلرینك بومدت ظرفنده قرامان اوغللرینه دائرهیچ برخبری محتوی بولنمامسنك اسبابی آنف‌البیان وقایعك کاملاً مصر طرفنه منحصر قالمش اولمسیله آکلاشیلور . محمد بکك قرامانه مواصلتی متعاقب تختنه تکرار جلوس ایتمش اوله‌جغی ۸۲٤ سنه‌سنی حاوی اولان ۱۳ نومرولی کتابه ایله مثبت اولدیغندن محمدبکك بر سنه وبش آی قدر امتداد ایدن اسارتی اثناسنده دولت قرامانیه‌ده بر فاصلهٔ سلطنت‌دهاوقوعه کلمش اولدیغی تحقق ایدر .

محمد بك سلطان مراد ثانی‌نك اوائل سلطنتنده ازمیر اوغلی جنید بك وتکه اوغلی عثمان چلبی ایله بعض مناسباتده بولنوب حتی اولجه عثمانلیلرك النه کچمش اولان انطالیه حصارینك محاصره‌سی ایچون تکه اوغلیله بر اتفاق دخی عقد ایلمش ایدی . انجق قرامان اوغلی محل مذکوره مواصلت ایتمزدن اول انطالیه محافظی فیروز بك زاده حمزه‌بك بغتةً عثمان چلبی‌نك قرارکاهنی باصه‌رق عسکرینی پریشان وکندوسنی اتلاف ایتمشدر. بونك‌اوزرینه‌اولجه‌کچیردیکی بونجه‌فلاکتلری‌درخاطرایتمین

محمد بك كرك متفقنك انتقامنی آلمق ركسه انطاليه قلعه‌سنی الده ايتمك هوسيله قلعهٔ مذكوره‌يی محاصره‌يه جرأت ايتمش ايسه‌ده چوق كچمه‌دن قلعه‌دن آتيلان برطوپ كله‌سی كندوسنه اصابت ايدرك وجودينی خرده خاش ايتمشدر. بو وقعهٔ مؤلمه‌ده محمد بكك اكبر اولادی اولان ابراهيم بك ايله ديكر اوغلی علی بك دخی حاضر ايديلر علی بك همان عثمانليلره دخالت ايتديكندن پك چوق التفات شاهانه‌يه نائل اولدقدن بشقه كندوسنه همشيره‌لرندن برينی دخی تزويج ايدرك مصاهرته قبول اولنمش وصوفيه سنجاغی توجيه قلنمشدر[۱]. ابراهيم بك ايسه باباسنك جنازه‌سنی الهرق فرار ايتمشدر[۲].

اشبو انطاليه وقعه‌سنك تاريخ وقوعی حقنده مورخلر ۸۲۵ ايله ۸۳۰ سنه‌سی سنه‌سی اراسنده اختلاف ايديبورلر[۳]. فقط النيزده محمد

[۱] شكاری بوعلی بكه علاء الدين نامنی ويروب عثمانلی مؤرخلرينك روايتنه مخالف اولهرق ابراهيم بكك كندوسنی مكرراً سردار اولهرق اردو ايله كرميانليلره وعثمانليلره قارشی كوندرديكنی وحتی ابراهيم بك حكومتك نهايتلرينه طوغری عثمانليلر ايله اولان بر محاربه‌ده مذكور علی بكك مقتول دوشديكنی سويليور.

[ ] نشری، بالاده مذكور نسخه‌ده (ورق ۱۶۸) قرمانليلرك محمد بكك وجودی پارچه‌لرينی طوپلايوب برصندوق درونده قرامانه كوندردكلرينی ومحمد بكك تلفنه سبب اولان طوپك انطاليه قلعه‌سی قپوسنده زنجير ايله اصيلديغنی سويليور — تاج التواريخ، جلد ۱، صحيفه ۳۲۹ ـ ۳۳۱.

[۳] جنابی‌ده، ۸۲۵ — تقويم التواريخ‌ده، ۸۲۵، — هوار، بالاده مذكور اثرنده، صحيفه ۷۲، ۸۲۵ — عينی، بالاده مذكور نسخه‌ده (جلد ۱۹، ورق ۲۷۲ و ۲۷۳) ۸۲۶ سنه‌سی — وايل، تاريخ خلفاده، جلد ۵، صحيفه ۱۹۷، عرب مورخلرينه عطفاً، شهر صفر ۸۲۶ — نشری وادريس‌ده، ۸۳۰ — تاج التواريخ دخی ۸۳۰ سنه‌سنی كوستروب (جلد ۱، صحيفه ۳۳۲) انجق بعض تركی تاريخلرده مراد ثانی‌نك اوائل سلطنتنده دوزمه مصطفی وكوچك مصطفی وقايعی اراسنده اولهرق مذكور بولنديغنی علاوه ايديبوركه بوحاله ۸۲۵ ياخود ۸۲۶ سنه‌لرنده اولمق لازم كلور — غالب بك وتوحيد بك مسكوكات قتالوغلرنده ابراهيم بكك برسكه‌سنك تاريخنه عطفاً ۸۲۹ سنه‌سنی قبول ايديبورلر — بو بابده‌وان برخمك بالاده مذكور اثرينك ۱۲۸ نجی صحيفه‌سنه و ۲ نجی نوطه‌دخی مراجعت ايديكز.

بکك خلفی اولان ابراهیم بکك ۸۲۷ تاریخلی برکتابه‌سی موجود بولندیغندن حادثهٔ مذکوره‌نك مطلق بوسنه یاخود بوندن اول وقوعه کلمش اولمسی اقتضا ایدر .

بیلدیرم بایزید خان زماننده پدری قرامان اوغلی علاءالدین بکك قتلنی متعاقب عثمانلیلر طرفندن اسیر ایدیلدرك اون سنه‌دن زیاده بروسه محبسنده یاتدقدن صکره ۸۱۸ ده چلبی سلطان محمد طرفندن دخی اسیر ایدیلن و مؤخراً مصرك حمایه‌سنی قبول ایله استقلالیتنی بیله فدا ایتمکه راضی اولان وبر قاچ سنه متمادیاً مصرلیلر ایله اوغراشدیغی حالده ینه مملکتنده پایدار اولهمیه‌رق اوچنجی دفعه اولمق اوزره دشمن الینه دوشن فقط سائقهٔ قدر یاخود حرص جاه ایله ینه کلوب اوچ‌سنه قدر تخت نشین اولهبیلن بو بد بخت محمد بك نهایت بویله فجیع بر صورتده ترك دغدغهٔ حیات ایتمشدر . مورخ عینی محمد بکك سخی النفس وغایت متدین اولدیغندن بحث ایله بعض‌ستایشنده بولنیور[1] . محمد بکك لارنده‌ده دفن اولندیغنی شکاری یازییور ایسه‌ده قبرینك محلی معلوم دکلدر .

علی بن علاءالدین

کتابه ۱۵ (سنه ۸۱۲)

.... الحمام علی بن علاءالدین سنة اثنی وعشر وثمانمایة

نیکده‌ده آق مدرسه وقفندن اولان حمامك قپوسی بالاسنده‌کی کتابه اولوب ابتداسی نقصاندر .

کتابه ۱۶ (سنه ۸۱۶)

۱) عمر هذا المسجد فی‌ایام السلطان ۲) علی بن علاءالدین الحاج محمود سنة ست عشر وثمانمایة

[1] بالاده مذکور نسخه‌ده ، جلد ۱۹ ، ورق ۲۷۳ .

نيكده‌ده شاه مسجدى ناميله معروف اولان مسجدك قپوسى بالاسنده‌كى كتابه‌در .

كتابه ١٧ (سنه ٨٢٤)

١) برسم الفقير الاشرفى العالى العلائى ابن قرمان اعزالله انصاره ٢) عمارة الحاج . . تاريخ سنة اربع عشرين وثمانمايه

نيكده‌ده اسكيجيلر چشمه‌سنك ديوارنده موضوع اولوب قسماً يره كومولمشدر . صاحب خيراتك اسمى بوزوقدر .

كرك محمد بكك كتابه‌لرى صيره‌سنده قيد اولنان ١٠ نومرولى كتابه‌ده كرك بالاده‌كى ١٥ و ١٦ نومرولى كتابه‌لرده بلاشك وشبهه علاءالدين بكك اوغلى اولان على بكك نامى مندرجدر . حتى ١٠ نومرولى كتابه‌ده كندوسنك محمد بكك برادرى وخليل بكك طورونى اولديغى دخى مصرحاً يازيلى اولديغندن على بكك شخصى دخى تعين ايتمش اوليور . كتابهٔ مذكوره‌ده اوچنجى سطرك ابتداسنده « علاءالدنيا والدين اخوه على الخ » تركيبى محرر اولمسندن طولايى ترددده حاجت اولميوب بونك « اخوه علاءالدنيا والدين على » صورتده قرائت اولنمق لازم كلديكنه ومحمد بكك برادرى اولان بو ذاتك اسمى (علاءالدين على) اولديغنه قناعت حاصل ايده بيلورز . ١٧ نجى كتابه‌نك طرز تحريرى مصر كتابه‌لرينه مشابه اولوب فى الواقع على بكك ٨٢٤ سنه‌سى اوائلنده دها مصره تابع وعادتا مصرك قرامانده بروليسى اولديغنى بالاده ذكر ايتمش ايدك . متن كتابه‌ده‌كى « العلائى ابن قرمان » عباره‌سى مطلق قرامان اوغلى على بكه اشارتدر .

(مابعدى وار) خليل ادهم

منتشا اوغللری

روم سلجوقی دولتنك انقراضیله بولوندیغی ولایتده اعلان استقلال ایدن امرادن بری‌ده منتشا بك در .

منتشا اوغللرینك دائرهٔ حکومتی منجم باشی قولنجه مغله ، بلاط ، بوز اویوك ، میلاس ، بجین (برجین) مارین ، چینه، طواس، بورناز ، مکری ، کویجکز قصبه‌لرینه منحصر ایدی .

مسالك الابصار منتشا ایلنی فوکه (فوجه) نامیله ذکر ایدییور . صاحبی اورخان بن منتشانك اللی قدر شهری و ایکی یوز قدر قلعه‌سی ویوزبیکدن زیاده عسکری‌اولدیغنی وبراً وبحراً جهادله مشغول‌بولوندیغنی مبالغه‌لی تعبیرات ایله افاده ایله‌یور واناطولیده کرمیان اوغللرندن صوکره الك ایلرو کلن امرادن بولوندیغنی جنوبز بلبان (بلبان الجنوی) دن نقلاً یازییور. شیخ حیدرعریاندن نقلاً « مملکت ملاس بلاد ابن منتشا » نك قوهٔ عسکریه‌سی اوچ بیك سواریدن عبارت اولدیغنی بیان ایدییورکه عقله قریب اولانی‌ده بودر . نه سببه مبنی ایسه‌جنویز بلبان‌کرمیان‌ومنتشا اوغللرینی مصرلیلرك انظارنده پك بویوتمشدر .

منتشا بکك پدری امرای سلجوقیه‌دن حاجی بهاءالدین‌کردی نامنده بر ذات ایمش . شکاریدن نقلاً منجم باشی احمد افندینك بیانینه کوره حاجی بهاءالدین سیواس والیسی ایمش قرمانك باسی نورالدین ـ که بالآخره‌نوره صوفی‌عنوانیله اشتهار بولمشدر ـ سیواسی‌حاجی بهاءالدیندن غوغا ایده‌رك آلمش . شکارینك بورواینتدن آکلاشیلان حاجی بهاءالدینك الیوم منتشا ایلی‌دنیلن محللره مأموریتندن اول برمدت سیواس والیلکنده بولونمش اولماسیدر . لکن ظن حقیرانه‌مجه بهاءالدین ایله مقاتله ایدن نوره صوفی دکل حمیدی محمد بك در . جمری وقعه‌سنده قونیه‌یی ضبط ایدن قرمان اوغلی محمد بك ملك ساحل بهاءالدین [۱] نامنده بر ذاتی قتل ایتمشدرکه منتشا بکك پدری حاجی بهاءالدین بوذات اولسه کرکدر.

١ — منتشا بك بن بهاءالدين

تخمينه كوره پدرينك شهادتندن صوكره منتشا بك اوج بكى وياخود ملك ساحل يعنى قپودان دريا اولەرق روم سلجوقى دولتنك تابعيتنده بر خيلى مدت قالمش وايلخانيلرك تغلبى ايله خاندان سلجوقى مندرس اولونجه منتشا بك‌ده يدنده بولونان ممالكى اغيارىدن صيانةً اعلان استقلال ايتمشدر .

منتشا بكك نه‌قدر مدت حكمران اولديغى ونه تاريخده وفات ايتديكى مجهولدر .

٢ — اورخان بن منتشا

ابن بطوطه سياحتنامه‌سنده منتشا بكك اوغلى شجاع الدين اورخان بكى ميلاسده زيارت ايتديكنى و اورخان بكك سرايى ميلاسه ايكى ميل مسافه‌ده كائن برجين (بجين)ده اولوب بوقصبه‌ده كوزل بنالر بولوندىغنى وبر جامعه باشلانمش ايسه‌ده هنوز اتمام ايديله‌مديكنى [٢] يازييور .

اورخانك‌ده تاريخ وفاتى حقنده بر معلوماته دسترس اولامادم .

٣ — ابراهيم بن اورخان

باباسنك حياتنده مغله‌ده بولونمش اولان ابراهيم بكى زيارت ايتديكنى ابن بطوطه يازييور . [٣]

ابراهيم حقنده‌ده برقيد تاريخى الده ايده‌مه‌دم .

٤ — احمد غازى بن ابراهيم

بوذاتدن اولياچلبى بحث ايدييور اسكى حصارى [٤] ٧٥٥ تاريخنده

---

[١] بهاءالدين ملك السواحل بمرتبهٔ شهادت رسانيدند . — مختصر سلجوقنامهٔ ابن بى بى ليد — هوتسما طبعى صحيفه ٣٢٥

[٢ و ٣] رحلة ابن بطوطه مصر طبعى جلد اول صحيفه ٢٢٠

[٤] اسكى حصارك نام قديمى « استراتونيكه آ » در . سوريه حكمدارى انطيوخوس سوتير بوشهرى زوجه‌سى « استراتونيكه آ » نامنه تأسيس ايتمشدر .

ضبط ایتدیکنی وتربه‌سی وعیالنك تربه‌سی بجین‌ده بولوندیغنی ومیلاسده کوزل برجامعی اولدیغنی حکایه ایدییور . منتشا اوغللرینك تاریخنی ایجه تتبع ایتمك ایچون میلاس وبجین ایله جوارلرینی کزوب کورمك ضروریدر. اولیا چلبی‌دن زیرده عیناً نقل ایتدیکم کتابه‌یه کوره احمد غازی یدی‌یور سکسان تاریخنه‌قدر برحیات ایدی .

۵ — محمد بن ابراهیم

الیاس بکك بلاطده کائن جامعنده‌کی کتابه‌یه وسکه‌لرینه نظراً پدرینك اسمی محمددر . حالبوکه عثمانلی تاریخلری الیاس بکی یعقوب بکك مخدومی اولمق اوزره یازارلر . یعقوب بك نامنده منتشا اوغللرندن برذات اولوب اولمادیغنی تحقیق ایده‌مه‌دم محمدبك نامنه کسلمش کموش برپاره موجود اولماسنه نظراً مشار الیهك حکومت ایتدیکی شبهه‌دن آزاده‌در .

۶ — الیاس بن محمد

۷۹۲ - ۷۹۱ برنجی دفعه
۸۲۴ - ۸۰۵ ایکنجی دفعه

یلدیرم سلطان بایزید خانك حین جلوسنده قرمان اوغلنك تشویقیله اناطولیده دولت عثمانیه علیهنده براتفاق تشکل ایتمشیدی منتشا اوغلی الیاس بك‌ده بواتفاقه‌داخل اولمشیدی. یلدیرم اولا آیدین بکنی بعده‌صاروخان امیرینی‌بنی‌دشمنلرینی برر برر منقاد ایتدیکدن صوکره منتشا اوغلنه هجوم ایتدی الیاس‌بك مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلایوب سینوبه فرار ایله‌دی .

۷۹۲ دن ۸۰۵ تاریخنه قدر منتشادیاری عثمانلیلریدنده قالدی . حتی بومدت‌ظرفنده ۷۹۷ تاریخنده میلاس‌ده کوك‌جامع نامنده برجامع شریف یاپلمشدرباب عالی قارشوسنده‌بشیراغا کتبخانه‌سنده‌برنسخه‌سی بولنان اولیاچلبی سیاحتنامه‌سنك طقوزنجی جلدنده ورق ۵۲ بو جامعك کتابه‌سی محرر اولمغله عیناً نقل اولوندی :

« بسم‌الله‌الرحيم امر با نشاء هذه‌العمارت المباركه فى‌ايام دولت الملك السلطان جلال‌الدين بايزيد خان بن مراد خان بن‌اورخان بن ال عثمان عز نصره منان سارالدين [مبارزالدين سنان اولماليدر] بن خواجه‌پيراوز بك دام عزه وزاد توفيقه وعمره من يوم‌الاحدى [الاحد اولاجق] فى‌السادس والعشرين فى صفرالخير لسنة سبع وتسعين سبعمائه » انقره وقعه‌سندن صوكره الياس بك ممالكنى تكرار الده ايتمش‌ووفاتى تاريخى اولان ٨٢٤ سنه‌سنه [١] قدر محافظه ايده‌بيلمشدر . ٨١٨ تاريخنده الياس بكك چاچى سلطان محمد خان نامنه سكه ضرب ايتمه‌سنه‌كى سببى موضح برقيد تاريخى بولامادم .

ليث بن الياس

٨٢٤ - ٨٢٩

الياس بكك اويس واحمد نامليرنده ايكى اوغلى اولوب الياس بك حال حياتنده بونلرى - خواجه سعدالدين افنديئك تعبيراتى وجهله - « شبهۀ تضاد ازاله‌سيچون دركاه جهانپناه صوبنه ارسال ايتدى . » [٢] بوروايتده مطبوع عثمانلى تاريخلرى متفقدرلر. حالبوكه انكليزه‌موزه‌سنده بولونان مسكوكات اسلاميه مياننده ٨٢٤ تاريخلى آتى‌التعريف برسكه‌ده الياس بكك ليث اسمنده برمخدومى اولديغى آكلاشيليور . ليث بزم تاريخلرك اويس ديدكلرى ذاتميدر انذن غيريميدر چندان معلوم دكلسه‌ده ليث اسمى اويس شكلنده يازلمش اولماسى محتملدر . شايد ليث ايله اويس بردكل ايسه ليثك ٨٢٩ ده‌وفاتى اوزرينه اويس ايله‌احمد منتشا ديارينه فرارايتمكه تصدى‌ايتدكلرندن ايكيسى‌ده طوتيلوب توقاددە مشهورچارطاق بدوى‌ده حبس اولوندىلر. ايكى سنه صوكره احمد فراره موفق اولدى. آق‌قيونلو قره‌عثمانه‌التجاايتدى برمدت صوكره‌ده مصره كيتمش‌وصوكره

[١] تاج‌التواريخ جلد اول صحيفه ٣٠٦
[٢] تاج‌التواريخ جلداول صحيفه ٣٢٢

تكرار ايرانه كچوب بعده آدى باتمش اولديغنى تاج التواريخده خواجه سعدالدين افندى يازييور . فاتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك ٨٥٥ تاريخنده ايكنجى (وبرروايته كوره اوچنجى) دفعهٔ سلطنتنده قرمان اوغلى ابراهيم بكك تشويقيله منتشا اوغللرندن برى ظهور ايتمش اولديغنى تاريخلرمز يازارلر اما نه اسمنى نه ده كيمك اوغلى اولديغنى بيلديررلر .

منتشا اوغللرى كتابه‌لرى

ميلاس‌ده غازى احمد بك جامعى كتابه‌سى :

بسم الله الرحمن الرحيم بنى هذه الجامع الكبير الامير المعظم السلطان المكرم مالك رقاب الامم مولى ملوك العرب والعجم غازى احمد بك طول الله عمره [و] ابن المرحوم المغفور السعيد الشهيد المسعود انبتهم الله بحبوب الجنات ابراهيم بك بن اورخان غازى بن ابلستان (؟) . فرغ من عمارة هذه الجامع الجديد فى اول جمادى الاخر سنه ثمانين وسبعمائه

انجمن اعضاى معاونه‌سندن وارباب دانشدن مير آلاى متقاعدى على رضا بك افندى بوكتابه‌يى وطوائف ملوكه عائد ديكر كتابه‌لرى سليميه كتبخانه‌سنده بولونان اوليا چلبى سياحتنامه‌سندن استنساخله بنده كزه اعطا ايتمك لطفنده بولوندى . مير مومى اليه خاصةً تشكر ايدرم .

بلاطده الياس بك جامعى كتابه‌سى :

١) لما وفق الله تعالى شانه وعظم برهانه الامير المعظم والملك المفخم اعظم

٢) اعاظم الامراء فى العالم رافع مراتب العلم الى الغاية القصوا مظهر كلمة الله العليا السلطان شجاع

٣) الدين الياس بن محمد بن ابراهيم بن اورخان خلد الله مملكته وضع بيده بناء هذه العمارة الشريفه فى ذى القعده من شهور عام ٨٠٦

بوكتابه‌نك وقتيله بر صورتى مومى اليه على رضا بك افندى و بو جامع شريفك قپوسيله جبهه‌سنى ارائه ايدن بر فوطوغرافى‌يى ده موزهٔ همايون مديرى خليل بك افندى لطف ايتمشلر ايدى . انافس آثار

اسلاميه‌دن اولان جامع مذكورك رسمنى مجموعه‌مزه درج ايتدك .

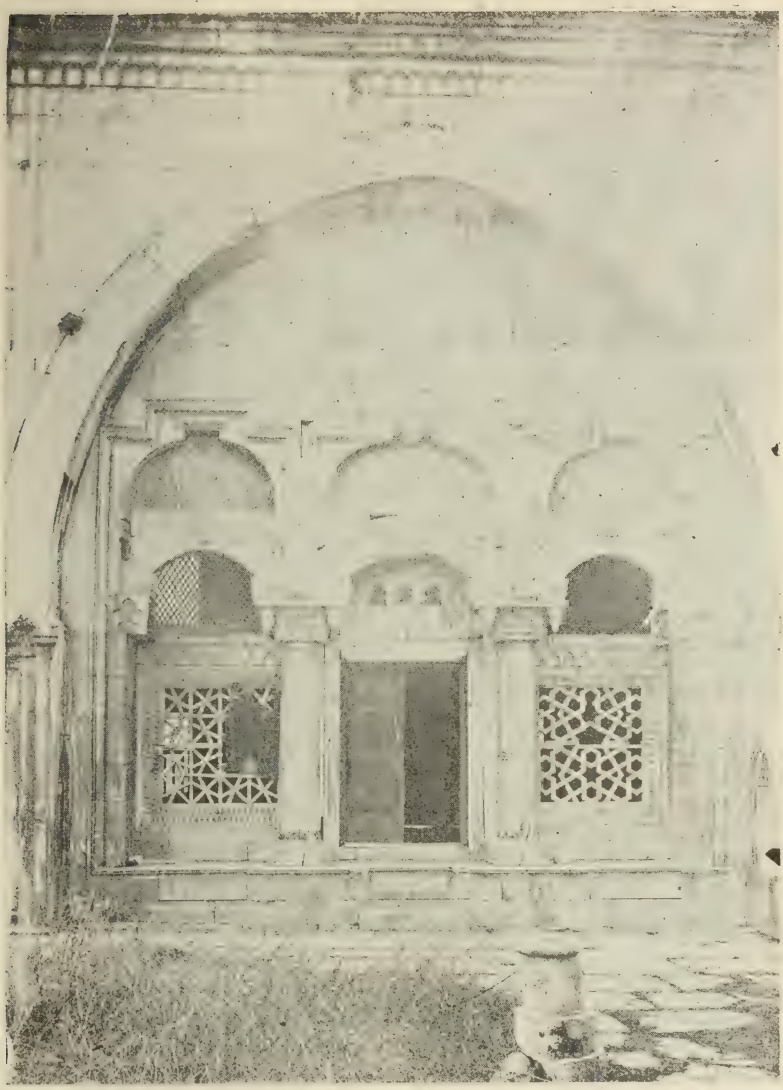

منتشـا اوغللرينه متعلق ديكر كتابه‌لر بولونماسى مامول قويدر .
انلرده الده ايدلدكجه نشر ايديله‌جكدر .

مسکوکات

منتشا اوغللرینك دەژیقلیاتی شکلنده مسکوکاتی بولوندیغی موسیو شلومبرژەنك اثرنده مندرجدر . بوسکەلرك برندن بلاطك (Palatia) نام دیکری اورخانیه اولدیغی آ کلاشیلیور .

خطوط عربیه ایله مسکوك منتشا اوغللری پارەلرینه کلنجه — مسکوکات عتیقه مراقلیلری بیننده تاتاراورخانی نامیله یاد اولونان وانواع عدیدەسی بولونان — کموش پارەلر منتشا اوغلی اورخان بکك اولمالیدر زعمندەیم . هنوز ابراهیمك مسکوکاتی کورولمەدی .

احمد غازی نامنه مضروب برکموش سکه اسفندیار اوغللرینك دیکر مسکوکاتنه مشابهتی جهتله قزل احمدك اولق اوزره موزهٔ همایون عثمانینك دردنجی قسم قتالوغنده ٨٦٤ نومروده (صحیفه ٤٢٢) تعریف اولونمشیدی. بوسکەنك منتشا اوغلی غازی احمد بکك اولماسی وارد خاطر اولمقده ر.

ینه احمد غازی نامنه کسلمش برباقر سکەیی یوقاروده ذکر جمیلی کچن علی رضا بك افندی بوحقیره هدیه ایتمشیدی بوسکەنك بر طرفنده کلمهٔ توحید دیکر جهتنده « خلدالله | ملکه | احمد غاز | ی » محرردر.

محمد بن ابراهیمك کموش برپارەسی موزهٔ همایون عثمانیده بولونمقده درکه بوسکهٔ نادره دردنجی قسم قتالوغك نشرندن برخیلی زمان صوکره الده ایدلمشدر . بوپارەنك بر وجهنده کلمهٔ توحید وسنهٔ ضرب محرردر لکن سنهٔ ضرب حل اولونامادی دیکر جهتنده شویله یازیلیدر :

محمد بن ابراهیم

خلد ملکه

ه-ه-ه

الیاس بکك ٨٠٥ تاریخلی کموش پارەسی ایله تاریخسز برباقری موزهٔ همایون عثمانینك سابق الذکر دردنجی قسم قتالوغنك ٧٩٥ و ٧٩٦ نومرولرنده

تعريف ايدلمشدر . اخيراً مشارالهك تاريخسز كموشلرى‌ده بولوندى . ظن عاجزانه‌مه كوره بوتاريخسز كموشلر الياس بكك ايلك دفعهٔ سلطنته مخصوصدر. ايام‌اخيره‌ده چلبى سلطان محمدخان نامنه الياس‌بكك كسديرمش اولديغى ٨١٨ تاريخلى اقچه‌لرده بولوندى. بواقچه‌لرده‌كى يازيلر شويله‌در :

بايزيد خان	محمد
محمد بن	الياس بن
٨١٨	زيد عمره

بو پاره‌نك قرائتنده ايكنجى سطرلردن باشلايه‌رق « محمد بن بايزيد خان ٨١٨ » و « الياس بن محمد زيد عمره » اوقونه‌جقدر .

ليثك مسكوكاتندن الده ايده‌مه‌دم . موزهٔ همايون عثمانيده‌ده يوقدر . انكلتره‌موزه‌سنده بركموش‌پاره‌سى موجوددركه‌مذكور موزه‌نك‌مسكوكات اسلاميه قتالوغنك سكزنجى جلدندن يازيلرى زيره عيناً نقل اولوندى :

ليث	خلد
بن	
الياس	٨٢٤
بن	
محمد	منكه

احمد توحيد

رمضان اوغللری

سلجوقیلرك انقراضی اوزرینه تشکل ایدن حکوماتدن بریده اطنه‌ده رمضان اوغللریدر .

جد سلاطین ال عثمان ارطغرل غازی ایله اسیای وسطادن کلان ترکمانلردن بوز اوقلی خانك قبیله‌سی اطنه‌ده توطن ایتمش واخیراً انك اولادندن پوره‌کیرك اوغلی رمضان بك زاده اعلان استقلال ایلشدر.

اطنه‌ده حکومت ایدن ال رمضاندن میر احمد بن رمضان

۷۸۰ تاریخندن اقدمجه اطنه، سیس ، ایاس ، قصباتیله بعض وارسق ناحیه‌لرینه حکم ایدوب شام‌حکامیله کاه جنك وجدال وکاه صلح وصلاح اوزره بولندی .

۷۸۰ تاریخنده حلب عسکریله اوزرینه کلان حلب حاکمی تمر بکی طار بر بوغازده صیقیشدیروب عسکرینی قتل کندوسنی اسیر ایلدی ۸۵ تاریخنده‌ده فرات کنارنده شام وحلب عسکریله محاربه ایلدی .

تیمورلنکك عودتنده میر مومی‌الیهك ملك‌ودولتی ثبات اوزره‌اولوب ۸۱۰ تاریخنه قدر اجرای حکومت ایلدی کریمه‌سنی‌ده مصر حکمداری ملك ناصری‌یه ویردی . صاحب سطوت وصلابت برذات ایدی.

ابراهیم بك بن میر احمد بن رمضان

۸۱۰

پدرینك وفاتنده ۸۱۰ تاریخنده پدرینك یرینه کچدی. ارمنیلر یدنده بولنان‌طرسوسی معاونتنه کلان قرمان اوغلی محمد بکله برلکده‌علی‌التوالی درت ای محاصره ایله فتح ایدرك ملکنه ضم ایلدی ۸۱۹ تاریخنده وفات ایلدی .

حمزه بك بن ابراهیم بك

۸۱۹

اطنه حکومتی سلطان مصر طرفندن میر مومی الیه توجیه اولندی و۸۲۲ تاریخنه قدر اوچ سنه اجرای حکومت ایلدی .

محمد بك بن میر احمد بن رمضان بك

۸۲۲

حمزه بکك وفاتی اوزرینه اطنه حکومتنه کچمش ایسه‌ده حکومت مذکوره مصرلیلر طرفندن مومی‌الیهك برادری علی بکه توجیه اولندی.

علی بك بن میر احمد

حکومته کلیر کلمز برادری محمد بکله بر خیلی مدت اوغراشمش آخرالامر هرایکیسی ده حکومتدن محروم قالدیلر .

داود بك بن ابراهیم بك بن میر احمد

بر خیلی مدت اجرای حکومت ایلمش ایسه‌ده ۸۸۵ تاریخنده دیاربکر جهتنده بر محاربه‌ده مقتول اولمغله نعشی حلبه کتیریله‌رك اورادهدفن ایدلمشدر.

خلیل بك بن داود بك

۸۸۵

مومی‌الیه ۳٤ سنه اطنه حکومتنده مستقر اولمش وسلطان سلیم خان اول حضرتلرینك مصر فتحنه عزیمتلرنده اطنه‌یا غرادقده میرمومی‌الیه حکومتی سلطان مشارالیهه ترك ومعیت همایونده مصره عزیمت ایلمش وسفر حقنده پك شجیعانه توصیه‌لری محظوظیت سنیه‌یی موجب اولهرق بربری اوزرینه طقوز اغر خلعت کیدیریله‌رك تلطیف اولنمش بو محاربه‌ده برادری محمود بکله برلکده نائل رتبهٔ شهادت اولدیلر اطنه‌ده آثار خیریه‌سی واردر.

پیری محمد پاشا بن خلیل بك

۹۱۹ الی ۹۷٦

پدرینك شهادتی اوزرینه اطنه ولایتی طرف شاهانه‌دن عهده‌سنه

توجیه بیورلمش وقانونی زمانندهده قباد ، داود ، قورقود ، محمود نامنده درت برادری ده قرقر بیك اتجه زعامتله روم ایلی جهتنه اعزام بیورلمش

مشارالیه پیری پاشا کندی ارزوسی اوزرینه شام بکلر بکلکنه اعزام بیورلمش ایسه ده کندوسندن صکره اطنه یه تعیین اولنان امرا حسن اداره یه موفق اوله میه رق وارسق طائفه سنك طغیانلری ینه پیری پاشانك اطنه یه عودتنه لزوم کوسترمشدر .

۹۷۲ تاریخنده اطنه ده وفات ایلدی مشارالیه ادیب وقور بر ذات اولوب فارسی وترکی اشعاری واردر .

دوریش بك بن پیری پاشا

۹۷۶

طرسوس متصرفی ایکن پدرینك وفاتنده اطنه یه والی اولدی عادل سخی، کریم برذات ایدی . کثرت عشرتدن کنج یاشنده وفات ایلدی .

ابراهیم بك بن پیری پاشا

درویش بکك بیوك برادری ایدی آنجق پدری کوچك اوغلی درویش بکی دها زیاده سودیکندن وصیتی موجبنجه اطنه ایالتی بیوك برادرندن اول کندوسنه توجیه اولنمش آنك وفاتنه قدرده صاحب ترجمه عینتاب سنجاغنده بولندی ودرویش بکك وفاتنده آطنه ایالتی کندوسنه توجیه اولندی و ۱۰۰۲ تاریخنه قدر اجرای حکومت ایدرك تاریخ مزبورده وفات ایلدی .

محمد بك بن ابراهیم بك

پدرینك وفاتنده آطنه ایالتی مومی الیهه توجیه اولندی غدار خونریز بر ذات ایمش.

مشار الیهمدن پیری پاشا طرفندن آطنه نك وسطنده جسیم ومزین بر جامع شریف بنا ایدلمشدر مناره سیده غایت مصنع اولوب رنکارنك طاشلردن معمولدر .

جامع شریف مذکورك غرب جهتنده کی قپوسنده شو تاریخ محکوکدر.

« هذا بنی جامع الشریف ایام الدولة السلطان الاعظم والخاقان المعظم سلطان »
« سلیمان خان بن سلیم خان خلدالله تعالی خلافته صاحب الخیرات والمبرات الامراء »
« الکرام پیری پاشا ابن المرحوم خلیل بك الشهیر بابن رمضان غره محرم الحرام »
« سنه ثمان واربعین وتسعمایه » .

جامع شریف مذکورك درونننده آیری مزین بر دائره‌ده مزین بر تربه واردر . درونننده اوزرلری کاشیلرله قاپلانمش اوچ صندوقه واردر وکاشیلرك اوزرنده ثلث خطله تاریخلر واردر .

برنجی صندوقه‌نك اوزرنده‌کی تاریخ :

« هذا مرقد الشریف المرحوم والمغفور المحتاج الی رحمة الله الملك المغفور الامیر »
« خلیل ابن الامیر ابراهیم الشهیر بابن رمضان علیهم الرحمة والرضوان قد انتقل »
« من دار الفنا الی دار البقاء فی جمادی الاولی من شهور سنه ست وعشر وتسعمایه »

ایکنجی صندوقه‌ده

دیکری کبی محرر اولوب اسم یری « محمد شاه ابن پیری پاشا ابن الامیر »
« خلیل الخ ذی القعده سنه اربعین وتسعمایه .

اوچنجی صندوقه‌ده

. . . . « مصطفی بن پیری پاشا ابن الامیر خلیل الخ ربیع الآخر سنه »
« تسع وخمسین وتسعمایه » .

مشار الیهمدن ابراهیم بك بن پیری پاشا طرفندن‌ده طرسوسده جامع النور طلاق اولنان لطیف مزین بر جامع شریف بنا ایدلمشدر .

قپوسنده‌کی تاریخ :

« قد بنی هذا الحرم المبارك الشریف ... الملك اللطیف الفقیر الحقیر ابراهیم »
« ابن پیری بن خلیل بن داود بن ابراهیم شهر الصفر من شهور الظفر سنه »
« تسعمایه وسبع ثمانین » .

انامورده معموریه قلعه‌سی

انامور قضاسنك مرکزی اولان چوراق قصبه‌سی نك شرق جنوبیسنده وبش کیلومترو مسافه‌ده ساحل بحرده جسیم متین بر قلعه‌در . اطرافنده

متعدد برجلر درونندهده برجامعله برحمام وحسین غازی اسمنده برذاتك مزاری واردر . قلعهسنك سوروبدنلری پك صاغلام ومكملدر . بوقلعهٔ جسیمه سلطان علاءالدین سلجوقی طرفندن بنا ایدلمش اولدیغی مروی ایسهده بونك فرمانلیلر طرفندن یاپلمش اولدیغی تاریخندن کلاشلمشدر . اشته تاریخ

« هو میسر الامال »

« قدانشاء وانافحمدالی الله وثناه الملك الاعظم والمولی المعظم ظل الله فی العالم مفیض »
« بالخیر والجود المنصور بنصره الملك الودود تاج الدولة والدین السلطان ابراهیم »
« بن محمد بن علاءالدین بن قرمان خلدالله سلطانه واضح علی العالمین برهانه البلدة »
« المعمورة والقلعه الناجیه المنصوره للغزا حصناً ومسکناً هدیر فی سبیل الله حق »
« جهاده وتمها بعون الله الملك العظیم شاکراً لانعمه اجتباه وهدیه الی صراط مستقیم »
« کتب التاریخ فی شهر شوال المکرم سنة اربع وخمسین وثمانمایه ۸۵٤ »

اسکی انامور

انامور یوم شهری بوشهرك خرابهلری مرکز قضانك جنوبنده وایکی میل بعدنده برتپه اوزرنده وساحلهدر . بوشهرك استیعاب ایتدیکی اراضی طولا ۱۳۰۰ عرضا ۱۰۰۰ مترو اولوب درونندهده شهر ، اوده‌ئون ، تیاترو ، واروش ، صو یوللری ، مزارلق دها برچوق خرابهلر واردر .

بوشهرك مختلف اسملری واردر اولجه Anamorion وازمنهٔ وسطاده Stalior ستالیور تسمیه اولنمش بوراسی انکلیز سیاح بوفوردك ظننجه Samiens سامیئنلر طرفندن تأسیس ایدیلان واسکندر کبیر مانندهده مشهور اولان Nacidos ناکیدوس شهرینك خرابهلریدر .

مرکز قضا اولان چوراق قصبهسی ایسه سلجوقیلر طرفندن تأسیس ایدلمش کوچك بر قصبهدر شمدیکی حالده ردیف دیوبی اتخاذ ایدلمش اولان کوچك برجامعك قپوسنده شو تاریخ واردر :

« ... فی ایام دولت السلطان العبد علاءالدینا والدین ابوالفتح کیقباد بن ... »
« امیرالمؤمنین ... رحمة ... تسع عشر من شهر شوال ... »

ایزمیت متصرفی

محمد نزهت

سرای بوسنه‌ده ابنیهٔ خیریه‌نك مصور تاریخی

محرری :

کمورا زاده سیف‌الدین فهمی بن علی

— ۱ —

خنکار جامع شریفی

بوسنه سرای‌ده ترکجه اوله‌رق نشر اولونان بو اثرك بر نسخه‌سنی طاشلیجه مبعوثی وصفی بك افندی ۲۷ اغستوس سنه ۱۳۲۷ تاریخلی خصوصی بر مکتوبله معارف نظارتنه ارسال ایتمش ونظارت مشارالیهاده مکتوبی انجمنه کوندرمش ایسه‌ده رساله معارف نظارتنه‌ده کله‌مش اولدیغندن الده ایدیلوب مطالعه اولونامامش ایدی .

اخیراً وصفی بك افندی اثر مذکورله بنه سیف‌الدین افندینك عینی موضوعده بوشناقجه یازمش اولدیغی بش رساله‌یی انجمنه اعاره لطفنده بولوندیغندن بو مقالهٔ فهرسیه‌یی تحریر ایتدك اول باول انجمنه معاونت لطفکارانه‌سندن طولایی وصفی بك افندی‌یه تشکراتمزی تقدیم ایدرز . بعده مؤثر حقنده میر مومی الیهك مکتوبنده مندرج مطالعاتی بر وجه زیر درج ایدرز : « بر رساله‌سنی تقدیم ایتدیکم سیف‌الدین افندینك کتبخانه‌سنه حیرت ایتدم. هله خط دست اوله‌رق نه‌لر کوردم. حالبوکه قاضیك محمدافندی (قاضی‌زاده) نك کتبخانه‌سی برنجیسنك اوچ درت مثلیدر . سیف‌الدین افندینك مکملاً ختام بولمش تاریخی ۲۵۰ سنه قبل‌الفتحدن بدأ ایدییور وایکی جسیم جلد تشکیل ایدییور .

محمدافندینك بنه بوسنه تاریخی ایسه آلتی بیوك جلد وجوده کتیرمشدر هر ایکیسی یکدیکرینك شریك‌مساعیسیدرلر. دائما همبزم‌الفتیدرلر برینك آرایوب بوله بیلدیکی دیکرندن اصلامخفی طوتیلمایور. بهری اصغری اون آلتی سنه همت وتتبع ایله اتمام ایدلمش بو ایکی بوسنه‌تاریخی حائزاهمیتدر » .

کوندن کونه ترقی ایتمکده اولدیغنی ایشتدیکمز سرای بوسنه

شهرینك ترقیاتنه سیف الدین فهمی افندی ، محمد افندی کبی علمای اسلامیه‌ده تألیفات مفیده ایله پیرو اولدقلری سزاوار شکراندر .

مومی الیه سیف‌الدین افندینك بالایه عنوانی قید ایتدیکمز اثری اوتوز درت صحیفه اولوب ترکجه‌در. اثرك ابتداسنه خنکار جامع شریفنك ومشتملاتنك ایکی قطعه رسم مسطحی وضع ایدلمشدر . بونلردن ماعدا درون انرده اون التی عدد حجت ، کتابه ، ابنیه رسملری واردر .

خنکار جامعی حقنده محرك اعطا ایتدیکی معلومات تاریخیه‌یی خلاصه ایده‌لم:

بو جامع شریفه قیود وسجلات عتیقه‌ده «جامع عتیق» و «ابوالفتح والمغازی سلطان محمد خان جامعی» ده دینلور. ۸۵۸ تاریخنده بوسنه نجاغی بکلکنه تعیین اولنان اسحق بك زاده غازی عیسی بك ۸۶۲ تاریخنده اخشاب اوله‌رق بنا ایتمشدر. ۸۶۶ سنه‌سنده سرای بوسنه‌یی تشریف ایدن حضرت فاتح سلطان محمد خان ثانی بو جامع شریفی بکنمش وبونی فرض ایدن غازی عیسی بك جامع شریفك نام همایونلریله یاداولنمسی استرحام ایتمکله مسئولی قبول همایون بیورلمش اولدیغندن «خنکار جامعی» اسمیله یاداولنه کلمشدر .

۹۶۸ ده (۱۵۶۰ میلادی) سرای شهرینی غارت واحراق بالنار ایله‌ین «زمای ده‌سپوت ووق یاپجانین» بو جامع شریفی‌ده یاقمش اولدیغندن ۹۷۳ ده قبه‌لی ومناره‌سی طاشدن اولمق اوزره یکیدن بنا ایدلمش وایرته‌سی سنه انشا آت ختامه ایردیریله‌رك رسم کشادی اجرا اولنمشدر . ۹۷۳ سنهٔ هجریه‌سی سجل شرعیسنده بولنان کشف حجتنك عباراتنی نقل ایله برابر سجلده‌کی قیدك فوطوغرافیسنی‌ده درج ایله‌مش اولان مؤلف اثرینه برجدیت تامه ویرمك اوزره ۹۷۴ سنه‌سنده بنانك ختام بولدیغنی مؤید ایکی وثیقه علاوه ایتمش وجامعك مساحه‌سنی‌ده ذکر ایتمشدر: برقبه‌لی اولان بو جامع لطیف محرابدن اورته قبوسنه طوغری طرلی اون اوچ متروویان قبولری آره‌سنده‌کی عرضی اون اوچ مترو اولوب منبری طاشدن غایت مصنع اولدیغی کبی طاشدن ایکی کرسی واولدقجه کوزل محرابی واوچ قبوسی واردر .

بوندن صوکره جامعك تعمیراتندن و ۱۲۶۵ سنهٔ هجریه‌سنده شریفی

زاده محمد فاضل پاشا بن مصطفى نورى افندى طرفندن يايديريلان علاوه‌لردن بحث ايدن محرر، سلطان عبدالمجيدخان نامنه انشاد ايدلمش زيور پاشانك ١٢٦٤ تاريخلى منظومهٔ تاريخيه‌سنك فوطوغرافيسى ايله اثرينى تزيين ايتمش وجامعك حريمنده بولونان مشتملاتى ده برتفصيل تعريف ايله مشدر. بونلرى‌ده تعداد ايده‌لم : اولا حكيم اوغلى على پاشانك ديوان افنديسى آقووالى عثمان شهدى افنديnك اثر خيرى اولان كتبخانه‌در. اشبو كتبخانه‌نك كتابه‌سى:

فيها كتب قيمه سنه ١١٧٣

عباره‌سيدر . « بو كتبخانه‌ده غايت كوزل كتابلر بولنديغى كبى فوق العاده قيمتدار بعض سجلات عتيقهٔ شرعيه محفوظدر .» صاحب اثر سيف الدين فهمى افندى بو كتبخانه‌نك مأمورى‌در .

ثانياً ١٢٧٠ تاريخلى موقتخانه‌در .

ثالثاً امام ومؤذنلره مخصوص اوطه‌لردر .

رابعاً شادروانلر .

جامع شريف جوارنده مدفون ذواتدن بعضيلرى مختصر ترجمهٔ حاللريله ذكر اولونيوركه بونلرك اسملرينى وتاريخ وفاتلرينى قيد ايده‌لم :

بيستريغى شيخ ابراهيم افندى	١٠٧٥
يكيچرى آغاسى بوسنه‌لى عبدالله پاشا	١١٠٥
بوسنه واليسى بوسنه‌لى محرم پاشا	١٠٧٦

مشتملات سائره‌دن اوله‌رق مدرسه ومكتب وچشمه‌لر حقنده‌ده معلومات اعطاسندن صوكره امام ، خطيب ، قيم ، تفسير قاضى بيضاوى تدريسى ، فراش ، واعظ ، مؤذن ، متولى ، معرف براتلرى ايله اصحاب خيراتدن جامع شريفه املاك ونقود وقف ايدنلرك وقفيه‌لرى صورتلرينى درج ايله اثرينه مؤلف ختام ويرييور .

بوشناقجه اولان بش جزوده مندرج وحروف عربيه ايله مطبوع وقفيه وسجل قيودى صورتلريله جوامع ومبانئ سائرهٔ خيريه‌وسنك مزار كتابه‌لرى فوطوغرافيلرى موجب استفاده‌در .

سيف الدين فهمى افنديyى غيرت وهمتندن طولايى تبريك ايدروبويله آثار نافعه وجوده كتيرمه‌ده دوام ايتمه‌سنى عن صميم القلب تمنى ايله‌رز .

هرایکی طرف یکدیکرینه صالدیرمش اوریپور ، لعنت وکفرایدییوردی. سلاحدارلر وخاصه آلایی افرادی کندیلریله برلکده محاربه ایدن پادشاهك حضورنده محافظهٔ حیات قیدینه دوشمکدن اوتاندقلری جهتله صوك دقیقه یه قدرثبات ومجاهده ایده‌رك برچوغی محاربه میدانینده فدای حیات ایلدیلر . جنکاور افرادن انتخاب ایدلمش اولان مجار عسکرلری دخی ابراز شجاعت ایتمشلردر ، بونلر قلعه اوزرندن حرب ایتدکلری جهتله آشاغیده بولنان عثمانلی عساکرینی پك زیاده ضایعاته دوچار وبوصورتله احراز غالبیت ایلیورلردی. پادشاه حضرتلری عساکرك محو وتلف اولمسنه رغماً ایشك هیچ ایلرو کیتمدیکنی کوردیکندن آرتق قلعه‌نك بالهجوم ضبطندن قطع امید ایتدی وخارجله اختلاطنی منع ایدوب محصورینی لوازم معیشتدن محروم وبو صورتله عرض مطاوعته مجبور ایتمك ایچون اوزون مدت محاصره‌سنه قرار ویره‌رك عساکری کری چکدیردی وقرارکاه همایونلرینه عودت ایتدکدن صوکره عسکرك بر قسمنی شهرك محاصره‌سی ایچون تفریق وکندوسی دخی متباقی عسکرله عصیان ایتمش اولان دیکر قلعه‌لره ومجار خطه‌سنه هجوم ایتمکی تصمیم ایلدی .

ایشته بوائناده مجار قرالنك قوهٔ عظیمه ایله اردوی همایون اوزرینه حرکت ایلدیکی استخبار اولندی . فی‌الحقیقه مجار قرالی اردونك بوسنه خطه‌سنه دخولی ویایچانك تحت محاصره‌ده بولندیغنی خبر آلدیغی زمان درحال عسکرینی جمع ایله یوله چیقمشدی . قرالك مقصدی یا اردوی همایونی محاربه‌ایله مشغول ایده‌رك یاپچا قلعه‌سنی محاصره‌دن قورتارمق یاخود اردوی عثمانی‌یی هم محاصره هم محاربه‌ایله اوغراشمق ایچون ایکی قسمه آییرته‌رق قوتنی ضعیفلشدیرمق ایدی. پادشاه حضرتلری محاصره‌دن صرف نظر ایتمدیکی کبی « قرال ایله بالذات محاربه‌ایتمکی ده موافق کورمدیکندن » محمود پاشایی مقدارکافی سواری وپیاده عساکری وخاصه آلایندن مفرز برخیلی افرادایله مجارلراوزرینه سوق ایلدی. محمود پاشا درحال حرکت ایده‌رك دشمنه

یقین بر محلده اخذ موقع ایتدی. قرال پادشاه حضرتلرینی ینه یایچانك محاصره سنده فقط محمود پاشایی قوهٔ کلیه ایله قارشوسنده کوردیکی زمان آچیقدن آچیغه حرب ایتمکه جسارتیاب اوله مدیغندن کیزلیجه مخبرلر کوندروب قلعه داخلنده کیلری ثبات ومقاومته تشویق وبونی متعاقب اردوکاهنی احراق ایدرك کیجه وقتی عسکریله مفارقت ایلدی . محمود پاشا احواله مطلع اولدقده آره ده بولنان نهری سریعاً کچوب دشمنی تعقیب ودمدارینه یتیشه رك آنلری پریشان برحالده اردولرینه فراره مجبور ایلدی . بوحادثه ایسه مجار اردوسنك انتظامنی اخلال ایتدیکندن قرال وعسکری فرار ایتدیلر . محمود پاشا ینه تعقیبده دوام ایده رك برچ غنی قتل وایکی یوزقدرینی اسیر ایلیوب غنائم وفیره ایله نزد پادشاهی یه عودت ایلدی . اسرا بالاخره استانبوله کتیریله رك قتل اولندیلر .

پادشاه حضرتلری برمدت دهاشهرك محاصره سنه دوام ایتمش وصوك درجه صرف مساعی ایلمش ایسه ده برنتیجه الده ایده مدیکندن آرتق ضبطندن قطع امید ایلیوب عساکر شاهانه ایله بورادن حرکت و دیکر قلعه لره هجوم ایده رك آز زمان ظرفنده جمله سنی فتح ایلدی و بونلردن بعضیسنك درونته عساکر محافظه اقامه ایدوب علی حاله ابقا و بعضیسنی هدم ایتدیردی ، ایچلرنده بولنان اهالی یی قتل و نسوان و صبیانی اسیر ایلدی . بعده همجوار قطعاته ومجارستانك برقسمنه آقین ایدوب اموال کثیره اغتنام وغنائمدن عسکری حصه مند ایتدی و خطهٔ مفتوحه یه بر والی نصب ایدوب موسم صیفك ختامنده استانبوله عودت ایلدی .

عینی موسم ایچنده وندیکلیلر لسووس (مدللی) ی استرداد ایتمك مقصدیله اوچ بیك سلاحداری واسلحه وسنك انداز ماکنه لرینی و سائر لوازم حربیه یی حامل یتمش قدر حرب سفینه سی و بویوك صنداللر ایله مدللی یه کلدیلر ولیمانه مواصلتلرنده کمیلردن چیقوب شهرك پیشکاهنی قرار کاه اتخاذ ایلدیلر . شهر داخلنده خاصه آلایی افرادندن درت یوززرهلی

عثمانلی عسکری موجود ایدی. وندیکلیلر بونلره شهرك تسلیمنی تکلیف ایتمشلرسه‌ده قبول ایتدیره‌مدکلرندن براً عسکرلرله وبحراً کمیلرله شهرك محاصره‌سنه وطوپ‌ایله سوری تخریبه مباشرت ایتدیلر. بونلرك کوندوز طوپلرله تخریب ایتدکلری اقسامی محصورین کیجه‌وقتی طاش وطوپراق طاشیه‌رق تعمیرایدرلر وحتی بیوك‌درکلر دیکرك سوری تحت امنیته آلیرلر ایدی. بوندن ماعدا دیرکلری زنجیرلره‌ده تعلیق ایدرك آتیلان طاشلرك حصوله کتیره‌جکی تخریباتدن سوری و کندیلرینی محافظه ایدرلر وبعضاً قلعه‌دن چیقارق وندیکلیلر اوزرینه هجوم ایلرلر ایدی. دیکر طرفدن محصورین دخی سوری آلتندن قازارق لغم واسطه‌سیله یول یاپمغه ونردبان قورمغه تشبث ایتمشلر وآطه‌نك دیکر ایکی قصبه‌سی خلقی دخی وندیکلیلره التحاق ایلمشلردی. وندیك دونمناسنك مدللی‌یه تعرض وسریعاً قوای معاونه یتشدیرلمدیکی تقدیرده تحت محاصره‌ده بولنان قلعه‌نك دشمن طرفندن ضبط اولنه‌جغی پادشاه حضرتلرینك واصل سمع اطلاعی اولدقده درحال یوز اون حرب سفینه‌سی تجهیز ودرونلرینه کثیرالمقدار سلاحدار، ماکینه‌لر ارکاب‌ایلیوب محمود پاشا قوماندانسنده سوق ودشمن کمیلرینه هرنره‌ده تصادف اولنورایسه تعرض ایدلمسنی امر ایلدی. محمود پاشا استانبولدن حرکت‌ایدوب ایکنجی کونی کلیبولی‌یه مواصلت‌ایتدی، بورده درت دشمن سفینه‌سنك «تنه‌دوس» لیمانینده توقف ایتدیکنی وبونلرك ترصد مقصدیله بوغازك آغزینه قدر کلهرك بینه کیرو دوندکلرینی خبر آلدیغندن بوتون دونمایله کیمسه‌یه کورونمامك ایچون کیجه وقتی کلیبولیدن حرکت ومساعد روزکارلره تصادفله صباحلین تنه‌دوسه مواصلت‌ایلدی. محمود پاشا لیمان آغزنده بولنوب فراره وقت بولدیغان ایکی دشمن کمیسنی مرتباتی ایله ضبط ایلش ایسه‌ده دونمانك حین مواصلتنده لیماندن هنوز چیقمش اولان دیکر ایکی سفینه فرار وسیر سریع ایله مدللی‌یه کیدوب دونمانك تنه دوس آهسنه ورودینی و ایکی

سفینه‌نك عثمانلی النه کچدیکنی وندیك سردارانه اخبار ایلدیلر . وندیکلیلر ، بیلدیرمله باشلرندن اورولمش کبی ، دوچار خوف وهراس اولدقلرندن طوپ و سلاح وسائر مهماتی بولندقلری یرلرده براقه‌رق وکندیلرینه التحاق ایدن قلعه‌لرك اهالی‌نی برابرلرینه آله‌رق دونمای عثمانینك مدللی‌یه مواصلتندن سکز ساعت اول علی‌العجله بورادن مفارقت ایلدیلر . محمود پاشا مدللی‌یه مواصلتنده دشمن سفائنك آطه‌دن تباعد ایتدیکنی کوره‌رك تعقیب ایلمش ایسه‌ده برمدت صکره بونلرك لیمنی آطه‌سنه تقرب ایتدیکنی کوردکده آرتق تعقیبدن فراغت ومدللی‌یه عودت ایلدی . پاشای مشار الیه بوراده درت کون اقامت ایدرك آطه‌نك اموراداره‌سنی تنظیم ولزوم مقداری عسا کرمحافظه واسلحه وبغدای واشیای سائره ترك ایلیوب صوك بهار نهایتنده استانبوله عودت ایلمشدر . وقایع مذکوره جلوس همایونك اون دردنجی سنه‌سنه مصادفدر .

بو صره‌ده استانبول آفاقنده امثالی نامشهود برحادثهٔ سماویه وقوع بولدی . شویله که کسوف زمانی اولدیغی حالده کونش اوکله وقتی بردنبره قرارمغه باشلایه‌رق باقرودمیر رنکنه مشابه برر نك مخوف ومظلم اکتساب ایلدی . استانبول خلقی ، اوچ کون اوچ کیجه دوام ایدن بوحادثهٔ فوق العاده‌نك آتیاً ظهور ایده‌جك برفلاکتی ایما ایچون جناب حق طرفندن اظهار ایدلدیکنی سویلیه‌رك حادثهٔ مذکوره‌یی برنشانهٔ فلاکت تلقی ایلدیلر . حقیقتاً ده بویله اولدی .

پادشاه حضرتلری قیش موسمنی استانبولده امرار ایده‌رك شهرك اسکان وتزیینی وسرایك انشاسی ایله اشتغال ایلدی . سرای ، جسامتی وترتیب واحتشامی اعتباریله استانبولك مبانئ عتیقه‌سنه تفوق ایلیوردی . بو بنای محتشمك هرطرفی کمال دقت واهتمام ایله ایشلنمش ، نقوش وسائره کبی صنایع نفیسه‌نك آثار بدیعه‌سیله سوسلنمش ایدی . خلاصه آنتون وکموشك ومجلا ورنکارنك طاشلرك ومرمرلرك التماع شعشعه‌داری

آلتنده بو سرای عالی بر مجموعهٔ نفاست و بدایع تشکیل ایدییوردی . معلا قبه وکنبدلری دخی خارجاً قورشونله تزیین اولنمشدی . مدخلی تشکیل ایدن بویوك قپولری وفرون وحماملری کچدکدن صکره یوکسك برجلری وحرم وسلاملق دائره‌لرینی، ضیافت ویتاق صالونلرینی ودوائر سائره‌یی احتوا ایلیان اصل سرایه کیریلیردی . سرایك وجوارنده‌کی مبانینك اطرافنه برده سور انشا ایدلمشدی . بوندن ماعدا سرایك اطرافنده واسع میوه وچیچك باغچه‌لری طرح وتأسیس قلنمشدی ؛ بو باغچه‌لرك زمردین چمنلری اوزرنده براق صولرجریان، الحانی لطیف قوشلر جولان ایدردی وهر نوع حیوانات اهلیه ووحشیه بسلنیردی . خلاصه هر درلو وسائل ذوق وسرور بوباغچه‌لرده احضار وابذال ایدلمشیدی [۱].

قیش موسمی کچدکدن صکره بهار ابتداسنده پادشاه حضرتلری ینه تشبثات حربیه‌یه ابتدار ایلدی . فقط بو دفعه اردو وخاصه آلایی محاربه تدارکاتنه قارشی روی‌ناخشنودی‌اظهار ایتدلر زیرامتمادی‌محاربات عسکری پك زیاده یورمش‌واردونك‌حالت روحیه‌سنی‌دکیشدیرمش‌ایدی . بو محاربه‌لرده عساکر بیك درلو محن ومشاقه وپك زیاده ضایعاته دوچار اولمقده و بویوزدن خانمانلری سونمکده ایدی . اساساً پادشاه حضرتلری‌ده‌عینی‌سببدن‌طولایی بدناًوذهناً پك، زیاده یورلمش‌اولمق‌حسبیله استراحت وتداوی‌یه محتاج بولندیغندن عسکرك حالت روحیه‌سنی آکلادیغی زمان کندی احوال صحیه‌سنی‌ده نظر دقته آله‌رق شمدیلك استراحت اولنمق وآتیاً دها کنج وحمیتلی‌عسکرلرله حربه‌ابتدار ایدلمك اوزره تشبثات واقعه‌نك تأخیرینه قرار ویردی . بوندن صکره اردو افرادینه هدیه‌لر اعطا و بعضیسنه آت و بعضیسنه البسه واشیای سائره احسان وخاصه آلایی افرادی میانده غیرت وشجاعتی ویارارلغی کوریلنلری دخی رتبه‌لرینك ترفیعی وهدیه‌لر اعطاسی صورتیله مظهر

[۱] بو سرای طوپقپو سرایدر . لمترجمه

تلطیف ایدوب جمله‌سنی ترخیص ایتدی . کندوسی دخی موسم صیفی استانبولده امرارایده‌رك ینه پای تختك اصلاحاتی ایله مشغول اولدی .

پادشاه حضرتلری لسان فارسی ویونانیدن عربجه‌یه ترجمه ایدلش اولان آثار فلسفیه‌یی مطالعه ونزد شاهانه‌لرنده بولنان فضلا ایله بوبابده مداوله افکار ایدر و بالخاصه آرسطوتیك واستوئیك مباحث فلسفیه ایله پك زیاده مشغول اولور ایدی . بروقت جغرافیوندن مشهور « بطلمیوس Ptolémaios, Πτολεμαῖος, » ك مسلك جغرافیه عائد لوایحنه تصادف ایدوب مذکور لایحه‌لرده فنی برصورتده ایضاح وترسیم ایدیلن اشکال عوالمی نظر دقته آلمش ایسه‌ده بوخریطه‌لر طاغینق ومشکل التفریق اولدیغندن دهاصریح ودها سهل الفهم اولمق اوزره یکی برخریطه تنظیمنی فیلسوف ئیوروکیوسه - واله - ایتدی ومشارایه عطایای وفیره احسان ایلدی . ئیوروکیوس بو ایشی ممنونیتله درعهده ایلیه‌رك ایفاسنه اعتنا ایله چالشدی وموسم صیفی بونك تعمیق و تدقیقی ایله کچیره‌رك بو لوحه‌لری فنی بر صورتده تصحیح ونهرلری وآطه و طاغ وشهرلری وسائره‌یی تعیین ومسافه ومقیاس ایچون قواعد وضع وتدقیقاتی اکمال ایده‌رك پادشاهه وعلوم وفنون تحصیل ایدنلره غایت نافع براثر تقدیم ایلدی . ئیوروکیوس تنظیم ایتدیکی خریطه‌ده حطه وبلده‌لرك اسامیسنی عربی حروف ایله قید ایتمش وبونك ایچون لسان عربی‌یه و روحیه بحر واقف اولان مخدومی کندیسیله برلکده چالشدیرمشدر .

والحاصل پادشاه حضرتلری یاز و صوك بهار موسملرینی بو قبیل اشتغالات ایله امرار ایلمشدرکه سال مذکور جلوس همایونك اون بشنجی سنه‌سنه مصادفدر . سنه‌نك مرور ایدن ایامی ظرفنده کندیسی و اردو خیلوجه استراحت ایتمش اولدیغندن قیش موسمنك حلولنده پادشاه حضرتلری ایلك بهارده ارناودخطه‌سنه حرکت ایتمك اوزره ینه مدارکاته ابتدارایلدی.

ارناودلر ادریاتیق دکزی قربنده فقط مرتفع و صعب المرور

جبال اره‌سنده یشادقلرندن موقعلرینك مناعتنه کوره‌نه‌رك شمدی‌یه قدر مختارانه حرکت وکندیلریله هم حدود اولان اقوام سائره کبی حکومت عثمانیه‌یه‌سنوی بر ویرکو اعطاسندن ومحاربه زمانلرنده اردوی همایونه‌قوای معاونهٔ عسکریه اعزامندن مجانبت ایلرلر ایدی، بونکله‌ده اکتفا ایتمه‌رك مملکتلریله هم حدود فقط حکومت عثمانیه‌یه تابع ومربوط اولان قطعاته حکمدارلریله برلکده آقین ایده‌رك بورالرینی یغما ایدرلر ایدی . اقوام مذکوره‌نك تأدیبی ایچون پادشاه حضرتلرینك پدرلری وکندیلری آرناودلق خطه‌سنه‌اختیارسفرایده‌رك بونلرك قلعه‌لرینی فتح و مملکتلرینی یغماوتخریب وحیوانات سوریلرینی‌ضبط ایتمشلر وپك چوق اسرا وغنائم آلمشلرسه‌ده قطعی برفائده الده ایده‌مامشلردی ؛ زیرا آرناودلر مملکتلرینك تخریب ایدلدیکنی کوردکلری زمان مصالحه عقد ایده‌رك موقتاً عرض تابعیت ایدرلر، فقط برمدت مرورنده ینه کستاخانه حرکته دوام ومماللك شاهانه‌یه تعرض ایلرلرایدی .ذاتاً ساکن بولندقلری خطه صعب المرورطاغلرك تشکیل ایلدیکی طبیعی استحکامات ایله محدوداولدیغی کبی جبال مذکوره آره‌سنده ده غایت ضار بر ویا ایکی بوغاز بولندیغی جهتله آرناودلر بو بوغازلری سد ایده‌رك مملکتلرینی خارجدن وقوع بوله‌جق تعرضاته قارشو قولایلقله محافظه ایدرلردی . بناءً علیه بوخطه‌یه کیره‌بیلمك ایچون قوهٔ عظیمه ایله هجوم ایده‌رك ابتدا بوغازلری ضبط ایتمك وبوصورتله بر باب استیلا کشاد ایلمك لازمدی . پادشاه حضرتلری‌ده بو دفعه اوصورتله حرکت ایتمکه قرار ویردی و قیش ایچنده حاضرلق کوره‌رك بهارك حلولنده پیاده و سواری عساکریله حرکت ایلدی . اردونك آغرلغی میانده ماکنه‌لر ، انشاآته مخصوص آلات ودولکر ادواتی وسائر مواد انشائیه وبرخیلی دمیر و باقر بولنمقده ایدی و برخیلی دولکر اوستهسی دخی برلکده کتوریلیوردی. اردوی همایون سرعتله ایلروله‌رك آرناودلق حدودینه واصل اولدی و ایلك کونی بوراده توقف اولنوب ایرتسی

كونى پادشاه حضرتلرى خفيف مسلح افرادعسكريه وتيرانداز وصپانجى وسونكوجى و سپردارلر ايله آرناودلر طرفندن محافظه ايدلمكده اولان طار بر بوغازه هجوم ايلدى . طرفين آره‌سنده وقوع بولان شدتلى بر محاربه‌ده آرناودلر هرنه قدر ابراز بسالت ومقاومت ايتمشلر ايسه‌ده فاتح حضرتلرى نهايت بونلرى دوچار انهزام ايده‌رك بوغازلرى ضبط وبورا- لردن كيروب چيقه‌جق اشخاصه ارناودلر طرفندن تعرض ايدلمامسى ايچون مذكور بوغازلره كليتلى محافظه عسكرى وضع ايتدى . بعده پياده عساكرينك برقسمنى اشجار ايله مستور وصارپ وناقابل مرور محللرك تسويه‌سيله سوارى و پياده عساكرينك ومكاريلرك وارابه وسائر يول حيوانلرينك سهولتله سوق وامرارينه مساعد بر حاله افراغنه مأمور ايتدى . كندوسى دخى اردو ايله بوغازدن كيره‌رك خطهٔ مذكوره‌نك اشاغى طرفلرينه واووالره والحاصل اردونك مرورينه مساعد محللره آقين بعده قوناق قوناق ايلروليه‌رك بو حوالىيى تخريب و محصولاتى اقتطاف ويا احراق ايتدى . ارناودلر چوجقلرينى وقادينلرينى وحيوان سورولريله اشيالرينى اله‌رق مرتفع محللره چكلمشلر وممرلرى ومستحكم مواقعى اشغال ايدوب كنديلرينى مدافعه‌يه حاضرلانمشلردى . پادشاه حضرتلرى ارناودلغك اشاغى طرفلرينى ضبط وتخريب ايتدكدن صوكره عساكرى ترتيب ايده‌رك ارناودلرك التجا ايلدكلرى تپه‌لره دوغرو حركت ايتدى . تيراندازلر وتفنكجى وصپانجيلر انداخت اجرا ايتمك اوزره اردونك پيشدارلغنى ايفا ايدييورلردى ؛ بونلردن صوكره خفيف مسلح عسكرلر ، مزراقليلرو سپردارلر دها صوكره سلاحدارلر يوريييورلردى . اردوبو ترتيب اوزره برمدت يواشجه حركت ايتدى صوكره عسكرلرندای عظيم ايله ارناودلر اوزرينه هجوم ايلديلر وبونلرى هزيمته دوچار وآرقه‌لرندن يتيشه‌رك برچوغنى اتلاف وبعضيلرينى حياً دردست ايتديلر ، بعضيلرى‌ده سلاحدارلرك تضييقنه قارشى كنديلرينى ياڭچين قيالرك

اوزرینه آتەرق تلف اولدیلر . بوندن صکره اردونك هرچشید افرادی طاغلره ، بوغازلره وادیلره دوکیلەرك نسوان وصبیانی تحت اسارته القاواموال منقوله یی یغما المدیلر وقویون وصغر وسائر حیوان سورولرینی سوروب جمله سنی اردکاهه کتیردیلر . رناودلردن حیاً دردست ایدیانلر امر پادشاهی ایله اتلاف ایدلدیلر . فراره موفق اولانلرده طاغلره چکلدیلر . اسرانك مقداری یکرمی بیکه قریب ایدی دیکر ارناودلرقسماً حکمدارلری اولان اسکندر ایله طاغلرده وقسماً محکم ومتین مواقعده اقامت ایتمکده ایدیلر .

پادشاه حضرتلرینك تعرضاتنه دوچار اولان بو خطەده ضبطی غیر قابل وخطه اوزرینه حاکم بر قلعه بولنمقده ایدی . قرویاتسمیه ایدیلن مذکور قلعه یی مقدما پادشاهك پدری ضبطه تشبث ایتمش و بو بابده هر درلو تدابیره مراجعت ایلمش ایسەده موفق اولەمامشدی . فاتح حضرتلری بورایه واصل اولدقلری زمان فتحی غایت مشکل اولدیغنی کوردیکندن اوزون مدت محاصره ایله اشتغال وعسکری بیهوده یره سفالته وضایعاته دوچار ایتمەمك ایچون ضبطندن فراغت ایدەرك مذکور قلعه یی وحاکم بولندیغی خطه یی هیچ برصعوبته وتهلکه یه معروض اولمقسزین الده ایتمك ایچون تدابیر سائره آعاذینه قرار ویردی . پادشاه حضرتلرنجه مناسب کوریلن تدابیر شوصورتله خلاصه اولنه بیلور: خطهٔ مذکوره نك وسط نقطه سنده محکم بر قلعه انشا ایدەرك درونینه عسکر اقامه ایلمك وبوقوهٔ عسکریه ایله دائما اطرافه آقین ایتمك وینه بو قوت سایه سنده ارناودلرك طاغلردن اینملرینه ، تارلالرینی زرع وحیوانلرینی رعی ایللرینه مانع اولمق وآنلری بوصورتله سفالته کرفتار ایدەرك عقد مصالحه یه مجبور ایتمك .

پادشاه حضرتلری قلعه انشاسی ایچون مناسب بر محل بولمق مقصدیله بو خطەنك هر طرفی کشت وکذار ایتدیکی زمان مهم برموقعده ازمنهٔ عتیقه ده مشهور بر شهرك بقایای انقاضنه تصادف ایدوب بوراسنی تحکیمه قرار

ويردى وبر چوق عمله كتيرتوب موسم صيفك نهايتنه طوغرى انشا آته ابتدار ايلدى . قلعه‌نك انشاسى ايچون مصارف عظيمه اختيار ايدلمشدر . پادشاه حضرتلرى انشا آته دائما نظارت ايده‌رك ايجاب ايدنلره تعليمات ويرر وهپسنى كلام ملوكانه‌لريله ويا پاره احسانى ايله تلطيف وبو صورتله شوق وغيرتلرينى تزييد ايدردى . ياز موسمى ختام بوله‌دن قلعه‌نك انشاسى اكمال ايدلدى ، اسكانى ايچون ده پادشاه حضرتلرى اطرافده‌كى قطعه وشهرلردن برچوق نفوس جلب ايدوب بورايه يرلشديردى وقلعه داخلنه برچوق اسلحه و ماكنه وضع و درونده‌كى نفوسك لوازم معيشتلرينى وسائر موادى كافى صورتده تهيه ايلدى والحاصل تجهيزات وترتيبات او درجه مكمل ايدى كه مشاهده ايدن بركيمسه بوراسنك يكى انشا اولندىغنه اصلا احتمال ويرميوب اسكيدن برى موجود ومسكون وهر درلو لوازمه مبذولا مالك برشهر ظن ايلردى .

پادشاه حضرتلرى قلعه داخلنده خاصه آلايى عساكرندن منتخب ودرت يوز كشيدن عبارت برمحافظه طابورى براقدى ونزد ملوكانه‌لرنده بولنانلر ميانندن الك مقتدر برذاتى خطهٔ مذكوره‌يه والى وسردار نصب ايليوب ارناودلغك هرطرفنه متماديا آقين وقرويا شهرينى محاصره ايتمسنى بوذاته تنبيه ايلدى معيتنه‌ده برخيلى عسكر ويردى . اغتنام اولنان اسرا واغنامك بر قسمنى‌ده اردويه توزيع ايدوب صوك بهار موسمى ختامنده استانبوله عودت ايلدى . وقايع مذكوره جلوس همايونك اون التنجى سنه‌سنه متصادفدر .

سنهٔ مذكوره‌نك صوك بهارى ابتداسنده وندىكليلر قرق سفينه و ايكى بيك سلاحدار ايله موره‌نك « احايا Ἀχαΐα, Achaïa » خطه‌سنك مركزى اولان پاتراس شهرى اوزرينه سفر ايده‌رك كيلردن بالخروج شهر مذكورك محاصره‌سنه باشلامشلر وعساكر و سنك انداز ماكنه‌لرله اطرافى احاطه ايلمشلر ايدى . بو اثناده موره‌ليلردن

برقسمی دخی پادشاهه قارشی عصیان ایدوب وندیکلیلره التحاق و یونلرله عقد اتفاق ایتدیلر . موره والیسی عمر بك دشمنی پوصویه دوشوره‌رك معیتنده‌کی جزئی عسکرله آنسزین اوزرلرینه هجوم ایمك ایچون فرصته انتظار ایدییور و شهرك ربنده کائن ووس طاغی تپه‌سنه قویدینی مترصدلر واسطه‌سیله دشمن اردوکاهنده جریان ایدن وقایعی تحقیق ایلیوردی . فرصت بولنجه بردنبره دشمن اوزرینه صولت ایلیوب جمله‌سنی دوچار وله وحیرت ایلدی و آر هلرندن تعقیب ایدوب روایته نظراً آلتی یوز قدر وندیکلی‌یی قتل و یوز قدرینی اسیر ایتدی . کمیلره قاچمق ایچون کندیلرینی سلاحلریله دکزه آتانلردن اکثریسی‌ده غرق اولدیلر . عمر بك اردوکاهی یغما ایده‌رك برچوق پاره و اسلحه واشیا اغتنام ایلدی و الندہ بولنان وسائط ایله شهری تعمیر وترمیم ایتدکدن صوکره غنائم مذکوره‌یی و اسرایی آلوب استانبوله کلدی . پادشاه حضرتلری بو خدمتندن دولایی سر عسکر مشارالیهه پك زیاده التفات ایدوب کندیسنه عطیه‌لر احسان ایلمش واسرایی قتل ایتدیرمشدر .

بوصره‌ده استانبول آفاقده برحادثهٔ سماویه وقوع بولدی. شویله‌که مهتاب کیجه‌سی اولمدینی حالده کیجه ساعت برده شمال جهتندن بر آتشپاره ظهور ایدوب هرطرفی تنویر وصوکره شمالدن جنوبه‌توجه ایده‌رك کسب انبساط وتوسع ایلدی [۱] وظنمه کوره برساعت قدر دوام ایتدکدن صوکره یواش یواش طاغیلدرق نابدید اولدی . بو آتشپارهٔ سماوینك بر نجم ذوذنب ویا نجم ذو ذوابه‌می ، یوقسه بشقه بر پیلدیزمی والحاصل نه اولدیغنی بیلمیورم ؛ فقط بو برچوق انسانك دوچار محو و انقراض اولدیغنه برنشانه ایدی و فی‌الحقیقه آز زمان صوکره بویله بر محو واضمحلال وقوعه کلدی .

پادشاه حضرتلری بو سنه‌نك قیش موسمنی استانبولده کچیره‌رك بر

[۱] بوضیا پاره‌نك برجر شمالی (aurore boréale) اولدینی درکاردر . لترجه

مدت استراحت وعینی زمانده شهرك امور اداره‌سنك اصلاح وتنظیمنه و انشا ایتدیرمکده اولدیغی جامعك اکمالنه صرف غیرت ایلدی . بو جامعك برآن اول اکمال انشاسی ایچون شهریار مشار الیه حضرتلری برطرفدن عمله‌یی تشویق ایدر ، دیکر طرفدن ارباب فن وصنعتی ایجاب ایدن لوازمك اعمال وتدارکنه مأمور ایلردی والحاصل پادشاهك غیرت وسماحتی سایه‌سنده شکل وجسامت وزینت ونفاست اعتباریله غایت مکمل ومنتظم بر جامع انشا اولندی .

عینی موسم ایچنده وندیکلیلر طرفندن کوندرلمش برهیئت سفارت استانبوله ورود ایده‌رك حکومت سنیه‌ایله آره‌لرنده موجود اولان منازعه‌نك حلی ومعاهده عقدینی تکلیف ایلدیلر . بونلر ضبط اولنان امروز ولیمنی آطه‌لری کندیلرینه اعاده اولنمق شرطیله حکومته سنوی رویرکو اعطا ایده‌جکلرینی بیان ایلیورلردی . پادشاه حضرتلری درمیان اولنان شرائطی رد ایتدی و « بنمله مصالحه عقد ایتمك ایسترسه‌کز کیدیکزدها ای دوشونکز » جوابیله بونلری کیرویه کوندردی .

بوائناده ارناودلر حکمداری اولان اسکندرك مجارلرك اتفاق ومعاونتی طلب ایتدیکی وبوکا موفق اولدیغی ووطنداشلریله اوراده بولنان قوای عثمانیه اوزرینه ناکهانی صورتده هجوم ایدوب طرف پادشاهیدن منصوب والی‌یی ومعیتنده بولنانلرك برچوغنی اتلاف ایتدیکی وقرویا شهرینی ید تسخیرینه کچیرمکله درونته کندی طرفندن عساکر محافظه وضع وقلعه خارجنده‌کی قطعه‌یی ضبط ایلدیکی وحتی پادشاهك انشا ایتدیرمش اولدیغی شهرك دخی تحت محاصره‌ده بولندیغی پادشاه حضرتلرینه اخبار اولندی. بووقایع شهریار مشار الیهی صوك درجه اغضاب ایتدیکندن وقت فوت ایتمکسزین درحال کلیتلی سواری وپیاده عسکرندن مرکب برارودو احضار ایلیه‌رك بهار ابتداسنده (قیش موسمی ختام بولمقده ایدی) اسکندر اوزرینه حرکت ایلدی . ارناودلغه واصل اولدقده خطه‌یه

آقین و مرور ایتدیکی محللری کاملاً یغما وتخریب واحراق ایلیه‌رك خرابه‌زاره چویردی و عصیان ایدن محللری تکرار تحت تابعیته ادخال وعاصیلرك برچوغنی جزای قتله کرفتار ایلدی . بوندن صکره اسکندرك تعقیبنه قویولدی . اسکندر ، کویا غورغونك [۱] قارشوسنده بولنیورمش کبی عسا کر عثمانیه‌نك یوزینی کورمکه جسارت ایده‌میه‌رك کندیسنه مسکن اتخاذ ایلدیکی مأمن وصارپ طاغلره برمعتاد التجا ایتمشدی . پادشاه اردونك کلیتلی وجنکاور قسمنی محمود پاشانك قوماندا سنه تودیع ایدرك بولندقلری خطه‌نك یاغما واهالیسنك تحت اسارته الما اولمسنی عسکره امر واعلان ایلدی ، کندیسی ده بقیهٔ افراد ایله دیکر طرفلره عزیمت وقوناق قوناق حرکت ایلیه‌رك بورالری کاملاً تخریب ایتدی . محمود پاشا قوماندا سنده بولنانلر صارپ واوچوروم طاغلره آت سورولن اووه‌لر کبی اوچوشه‌رق ارناودلری دفع وتنکیل ایتدیلر . طاغلری ، طاربوغازلری ، درین وادیلری ، قیالرایچنده کی چقورلری ومغاره‌لری والحاصل قلعه‌لر مستثنا اولمق اوزره هرطرفی تحری ایلدیلر واون بش کون ظرفنده اکمال حرکات ایدوب پك چوق اسرا وحیوانات واشیاایله طاغلردن اینه‌رك اردوکاهه عودت ایلدیلر . اسکندر عسکرك استیلاسنی خبر آلدیغی زمان طاغلردن فرار ایتمش ایسه ده نره یه کیتدیکی آکلاشیله مامش ایدی .

فاتح حضرتلری ارناودلغی بوصورتله باشدن باشه تخریب ایتدکدن صوکره قرویا اوزرینه حرکت وقلعه‌نك اطرافنی عسکرله احاطه وماکنه‌لر وسدلر وضع ایتدیروب محاصره‌سنه مباشرت ایلدی .

بو صره‌ده یعنی یاز اواسطنده ترکیا وماکدونیا خطه‌سنك هر طرفنی وبا خسته‌لغی استیلا ایتمشدی . خسته‌لق تسالیادن وتسالیا ایله هم حدود

---

[۱] غورغو اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده (مه‌دوس) تسمیه اولنان غایت مدهش چهره‌لی قادینك قفاسیدرکه انی کورنلر طاشه تحول ایدرلردی . «پرسوفس» اسمنده برقهرمان الهی بوقادینك قفاسنی کسوب آتنه اللهی «منیروا» یه تقدیم ایلدی . بوقفا آتنه‌نك مشهور قلعه‌سنه قویولدی یوندن طولایی بورایه غورغونیون تای ویرلدی . لترجمه

قطعه‌لردن باشلایه‌رق (اصل نره‌دن ظهور ایتدیکنی بیلمیورم) ساحیده وداخلده بولنان شهرلره سرایت وبعده آسیایه کچه‌رك چناق قلعه وقره دکز سواحلنی کرفتار مصیبت ایلدی . بورادن‌ده بروسه‌یه انتقال وانقره‌یه قدر دوام ایده‌رك کلی ضایعاته باعث اولدی . نهایت قسطنطنیه شهر عظیمنه سرایت ایلدی . خسته‌لغك بوراده‌کی تخریباتی پك مدهش وتلفاتك مقداری غیر قابل تصوردر . مدفنلره نقل ایدیله‌جك اجساد اودرجه حسابسز ایدی که آرتق احتیاج نسبتنده آدم بولنه‌میوردی . خسته‌لغه طوتیلانلرك فریاد مسترحمانه‌سی کندی اقاربنه بیله تأثیر ایتمیور ، یانلرینه کیمسه یناشمیوردی . اولدکلری زمان دخی جسدلر اورته‌ده قالیورایدی . اوطه‌لرینه قپانمرق وفات ایدن خسته‌لرك جنازه‌لری ایکی اوچ کون بواوطه‌لرده قالیور وصوکره هپسی طوپلانه‌رق بر مزاره دفن ایدیلیور ایدی . آرتق خواجه‌لرراهبلردعا اوقومغه ، ترنم ایتمکه وقت بوله‌میورلردی وایشلرینك کثرتندن بونلرده چوق دفعه آج وصوسز قالدقلرندن بی مجال دوشه‌رك ترك حیات ایدییورلردی . خسته‌لق الکزیاده سور داخلنده حکمفرما اولمشدر . شهرك یرلی ، یبانجی اهالیسی استانبولی ترك ایده‌رك نقل مکان ایتدیلر قالانلرده خانه‌لرندن طیشاری چیقمیورلردی . آرتق استانبول اسکی غلبه‌لغنی وشنلکنی غائب ایده‌رك بر ماتمخانه‌یه بکزه‌مشدی . قوجه شهرك هر طرفنده خسته‌لرك فریاد وانینی ایشیدیلیوردی . یأس وامیدسزلك هرکسك جانینه طاق دیدی وحکمت ربانیه‌یه اولان اعتقاد واعتماد زائل اولدی . آرتق بونلر بالجمله امورك جناب حقك خلق وتدبیریله دکل آنجق سوق تصادفله وقوع بولدیغنه قائل اولیورلردی .

خسته‌لق علائم واثارینی ایلك دفعه خیارجغك برطرفنده کوستریوردی . بوراده بیوك وبا کوچك اولمق اوزره اثر مرض کوریلوردی . بعده قوتلی صدمه‌لرله باشه عکس ایده‌رك دماغك زارلرنده التهابات حصوله کتیرردی . اوزمان خسته‌لردن بعضلری دالغین وحسسز بر حاله کلیر ،

بعضلرنده دخی اختلال شعور و جنت اثاری کوریلوردی . بوندن صوکره قلبه چوکمك قانی افساد ایدر ووجوددده یاقیجی برحرارت ایله مترافق صدمهلر حاصل ایدردی . بوصرهده خستهنك وجع واضطرابی غیر قابل تحمل برحاله کلهرك متمادیاً فریاد و فغان ایلر ، نفسی قوقار ، ال وقوللری تیترهر ، نهایت ترك حیات ایدردی .

یوقاریده سویلدیکمز وجهله پادشاه حضرتلری قرویا شهرینی تحت محاصرهیه آلمشدی . اوزون مدت محاصرهیه دوام ایدلدیکی تقدیرده درونندهکیلر کرفتار ضرورت اولهجقلرندن قلعهنك ضبطی ممکن ایدی. فقط پادشاه حضرتلری کندیسنی واردوبی اورالرده اوزون مدت یورامامق ایچون مذکور قلعهنك محاصرهسنه و خارجندهکی قطعهنك محافظهسنه کفایت ایدهجك مقدار کنج افراد تفریق وبونلرك اوزرینه معیتندهکی ذواتدن برینی سردار نصب ایلیوب بقیهٔ افرادی ترخیص ایتدی و بالجمله غنائم واسرایی اردویه توزیع ایلدی . بعده خاصه الایی ایله استانبوله متوجهاً حرکت ایتدی . فقط اثنای راهده وباخسته لغنك تراکی وماکدونیا قطعهلرینی وکذرکاهه تصادف ایدن شهرلری و حتی پایتختی استیلا ایلدیکنی خبر آلدیغندن استانبوله کیتمکدن صرفنظر ایدهرك هواسی صاغلام ومعتدل اولان وخسته لقدن مصون بولنان بالقان طاغلرینه ویوقاری میسیا (صربستان) یه توجیه وجههٔ عزیمت وصوك بهار موسمنی بورالرده امرار ایلدی . بو مدت ظرفنده استانبولدن هر کون بربری ارقهسنه ساعیلر کلهرك پایتختك احوالنی پادشاهه عرض واخبار ایلرلرایدی. جزئی برزمان صوکره خسته لق هرطرفده تناقص ایتدیکندن واستانبولده حکمی تماماً زائل اولدیغندن پادشاه حضرتلری دخی قیش ابتداسنده استانبوله عودت ایلدی . وقایع مزبوره جلوس همایونك اون یدنجی سالنه متصادفدر .

ختام

949.605
RE
1912.

سهواً قالمش اولان بوپارچه ۹۲ نجی صحیفه‌نك التنجی سطرندن صوکره
وایکنجی کتابدن اول کله‌جکدر

برمدت صکره زغنوس پاشا دخی دوچار نکبت اوله‌رق مأموریتندن عزل ورتبه‌سی نزع اولندی فاتح حضرتلری زغنوسك برآز اول تزوج ایتمش اولدیغی کریمه‌سنی‌ده تطلیق ایله پدر وکریمه‌یی آسیایه اعزام ومعیشتلرینه مداراوله‌جق برقطعه اراضیده اسکان ایلدی وآنك رتبه‌سنی وامور حکومتده‌کی موقعنی زغنوسك دیکر کریمه‌سیله متأهل بولندیغی جهتله دامادی اولان محمود ده تفویض ایتدی . محمود پدر ووالده‌سی طرفندن معتبر برروم عائله‌سنه منسوبدر پدری طرفندن جدی اولان « فیلانینوس Φιλανίνος, Philaninos [۱] » یونانستانك امیری اولوب « قیصر Καῖσαρ, Caesar [۲] » مقامنه ارتقا ایتمش ایدی . محمود پاشا درایت وشجاعتی وخصائل سائرهٔ ممتازه‌سی ایله بالجمله معاصرینه فائق وذکای فطریسیله کشف وادراك ایتدیکی ویا استماع ایله معلومات حاصل ایلدیکی موادی موقع اجرایه قویمق خصوصنده جداً ماهر وفوق العاده نطوق برذاتدر . مشارالیه ادارهٔ امورحکومتده‌کی اقتدارینی‌ده اجراآتی ایله اثبات ایلمشدر . خدمت حکومته سلوکندن صکره پادشاهه خلوص وصمیمیتله ایفا ایلدیکی خدمت سایه‌سنده احوال عمومیهٔ دولت کسب صلاح ایلدی والحاصل محمود پاشا فطرت فائقه‌سی وخدمات مسبوقه‌سی ایله ممتاز برذاتدر .

بوندن صوکره پادشاه حضرتلری ادرنه‌دن ـ صوك بهار اثناسنده ـ بیزانسه عودت ایتمشدر که سنهٔ مذکوره جلوس همایونلرینك اوچنجی سالنه مصادفدر .

---

[۱] بو اسمك طوغریسی « فیلانتروپینوس Φιλανθρωπινός, Philanthrôpinos » اولوب بوراده سهواً فیلانینوس یازلمشدر . فیلانتروپینوس سلطان عثمان غازینك هم عصری اولان بیزانس امپراطوری ایکنجی اندرونیقوس زمانینده بیزانسلیلرك، آسیای صغراده بولنان طوائف ملوك اسلامیه ایله وقوع بولان محاربه‌لرنده نام قزانمش برسپهدار ایدی . لمترجمه .

[۲] قیصرمقامی بیزانسلیلرده، ازمنهٔ قدیمه‌ده اولدیغی کبی، امپراطورمعناسنی تضمن ایتمه‌رك امپراطورلغدن صکره کلن برعنوان دولت ایدی . لمترجمه

475021

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

The person charging this material is responsible for its renewal or return to the library on or before the due date. The minimum fee for a lost item is **$125.00, $300.00** for bound journals.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University. *Please note: self-stick notes may result in torn pages and lift some inks.*

Renew via the Telephone Center at 217-333-8400, 846-262-1510 (toll-free) or circlib@uiuc.edu.
Renew online by choosing the **My Account** option at:
http://www.library.uiuc.edu/catalog/

MAR 0 6 2008

DEC - -

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY

949.605
RE
1912